

# Most na Soči



**Arheološke raziskave  
v letih 2000–2016  
na levem bregu Idrijce**

**The 2000–2016  
archaeological investigations  
on the left bank of the Idrijca**

**Miha Mlinar**

Zbirka / Series  
Uredniki zbirke / Editors of the series

OPERA INSTITUTI ARCHAEOLOGICI SLOVENIAE 43

Jana Horvat, Andrej Pleterski, Anton Velušček

Miha Mlinar

**MOST NA SOČI. ARHEOLOŠKE RAZISKAVE V LETIH 2000–2016 NA LEVEM  
BREGU IDRIJCE**

**THE 2000–2016 ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS ON THE LEFT BANK  
OF THE IDRIJCA**

<i>Recenzenti / Reviewed by</i>	Biba Teržan, Mitja Guštin, Janez Dular
<i>Urednica / Editor</i>	Sneža Tecco Hvala
<i>Jezikovni pregled / Language Editor</i>	Špela Križ
<i>Prevod / Translation</i>	Andreja Maver
<i>Tehnična ureditev in prelom / Technical Editor and DTP</i>	Mateja Belak
<i>Oblikovanje ovitka / Front cover design</i>	Tamara Korošec
<i>Priprava slikovnega gradiva / Preparation of illustrations</i>	Ana Hawlina, Drago Valoh, Mateja Belak
<i>Izdala in založila / Published by</i>	ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo, Založba ZRC
<i>Zanje / Represented by</i>	Oto Luthar, Anton Velušček
<i>Tisk / Printed by</i>	Present d. o. o., Ljubljana
<i>Naklada / Print run</i>	500 izvodov / copies

*Izid knjige so podprli /  
Published with the support of*

Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS (Slovenian Research Agency)  
Znanstvenoraziskovalni center SAZU (Research Center of the Slovenian Academy  
of Sciences and Arts), Tolminski muzej (Tolmin Museum)

Ljubljana 2020; prva izdaja, prvi natis / first edition, first print

Prva e-izdaja knjige (pdf) je pod pogoji licence Creative Commons 4.0 CC-BY-NC-SA  
prosto dostopna tudi v elektronski obliki (pdf) / First e-edition of the book (pdf) is freely  
available in e-form (pdf) under the Creative Commons 4.0 CC-BY-NC-SA.

DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610504887>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji  
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

903/904(497.4)Most na Soči)

MLINAR, Miha

Most na Soči : arheološke raziskave v letih 2000–2016 na levem bregu Idrijce = the  
2000–2016 archaeological investigations on the left bank of the Idrijca / Miha Mlinar ;  
s prispevki, with contributions of Petra Leben-Seljak, Borut Toškan, Metka Culiberg ;  
[prevod Andreja Maver]. - 1. izd., 1. natis = 1st ed., 1st print. - Ljubljana : ZRC SAZU,  
Inštitut za arheologijo : Založba ZRC, 2020. - (Opera Instituti Archaeologici Sloveniae,  
ISSN 1408-5208 ; 43)

ISBN 978-961-05-0487-0

COBISS.SI-ID 35908867

ISBN 978-961-05-0488-7 (pdf)

COBISS.SI ID= 36040963

© 2020, ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo, Založba ZRC

Miha Mlinar

# **MOST NA SOČI**

**ARHEOLOŠKE RAZISKAVE V LETIH 2000–2016  
NA LEVEM BREGU IDRIJCE**

**THE 2000–2016 ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS  
ON THE LEFT BANK OF THE IDRIJCA**

s prispevki / with contributions of

Petra Leben-Seljak  
Borut Toškan  
Metka Culiberg



LJUBLJANA 2020



# UREDNIŠKA BESEDA

Idiličen kraj na sotočju Soče in Idrijce, ki je bil v različnih časih različno poimenovan, njegovo današnje ime pa je Most na Soči, ima bogato arheološko preteklost, kar že poldrugo stoletje razkrivajo strokovna izkopavanja in naključna odkritja.

Različno usodo imajo tudi izkopanine. Največja fonda najdb s starejših izkopavanj na grobišču na levem bregu Idrijce hranita muzeja v Trstu (*Museo d'Antichità J.J. Winckelmann, Trieste*) in na Dunaju (*Naturhistorisches Museum in Wien*), le majhen del je pridobil *Narodni muzej Slovenije* v Ljubljani. Skrbnik gradiva z naselbinskih izkopavanj in manjšega grobišča na desnem bregu Idrijce je *Goriški muzej* v Novi Gorici, medtem ko so najdbe z novejših izkopavanj v *Tolminskem muzeju* v Tolminu.

Pobuda in načrt za sistematično objavljanje arheološkega bogastva z Mosta na Soči sta stara že skoraj pol stoletja. V skladu s tem načrtom je izšla prva knjiga leta 1983 v seriji Katalogi in monografije Narodnega muzeja Slovenije (S. Gabrovec, D. Svovljšak, *Most na Soči (S. Lucia)* I. *Zgodovina raziskovanj in topografija / Storia delle ricerche e topografia*, KIM 22). V tej knjižni zbirki je v letih 1984 in 1985 sledila v dveh delih celovita objava grobov in najdb s Szombathyjevih izkopavanj iz muzejskih zbirk na Dunaju in v Trstu (B. Teržan, F. Lo Schiavo, N. Trampuž-Orel, *Most na Soči (S. Lucia)* II. *Szombathyjeva izkopavanja / Die Ausgrabungen von J. Szombathy*, KIM 23/1,2). Italijanski raziskovalci so leta 1993 izdali knjigo zbranih Marchesettijevih spisov o tem najdišču (E. Montagnari Kokelj (ur.), *Carlo Marchesetti, Scritti sulla necropoli di S. Lucia di Tolmino (scavi 1884–1902)*, Trieste), medtem ko najdbe z njegovih izkopavanj, ki jih hrani tržaški muzej, še čakajo na celovito objavo. Dobra tri desetletja zatem so bili objavljeni rezultati naselbinskih raziskovanj Goriškega muzeja v sodelovanju z vodjem izkopavanj Dragom Svovljšakom ter sodelavcev Inštituta za arheologijo ZRC SAZU pa tudi drugih strokovnjakov. Plod tega sodelovanja sta dva zvezka v inštitutski seriji monografij Opera Instituti Archaeologici Sloveniae (D. Svovljšak, J. Dular, *Železnodobno naselje Most na Soči. Gradbeni izvidi in najdbe / The Iron Age settlement at Most na Soči. Settlement structures and small finds*, OIAS 33, 2016; J. Dular, S. Tecco Hvala (ur.), *Železnodobno naselje Most na Soči. Razprave / The Iron Age settlement at Most na Soči. Treatises*, OIAS 34, 2018). Odkriti arhitekturni ostanki iz rimske dobe in manjše sočasno grobišče na desnem bregu Idrijce pa ostajajo izziv za prihodnost.

Ob številnih člankih in noticah se doslej izdanim šestim monografskim publikacijam pridružuje še sedma, ki predstavlja rezultate izkopavanj Tolminskega muzeja pod vodstvom Mihe Mlinarja na levem bregu Idrijce. Tudi ta knjiga je plod sodelovanja med vodjem izkopavanj in njegovo matično ustanovo ter Inštitutom za arheologijo ZRC SAZU. Zunanji sodelavci pri terenskem delu in pripravi slikovnega gradiva za objavo so omenjeni v uvodnem poglavju.

S finančno podporo Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) so bili v okviru programa Inštituta za arheologijo ZRC SAZU (P6-0064 Arheološke raziskave, 1999–2021) in projekta (J6-1802 Na stiku med Alpami in Mediteranom – kontinuiteta in prelomnice, 2019–2022) opravljene uredniško delo in recenzentski postopki, Borut Toškan je analiziral živalske ostanke in prispeval obširno razpravo, slikovno opremo sta v končni obliki za tisk pripravila Drago Valoh in Mateja Belak, ki je knjigo tudi tehnično uredila, naslovnico pa je oblikovala Tamara Korošec (vsi sodelavci Inštituta za arheologijo ZRC SAZU). Slovenski jezikovni pregled je opravila Špela Križ, prevod v angleščino pa je delo Andreje Maver (obe zunanji sodelavki).

Izid te knjige lahko označimo kot nadaljnji korak v sestavljanju slike in v razumevanju davne preteklosti Mosta na Soči, ki je ključno arheološko najdišče v Posočju, ter pospremimo z željo, da mu bodo sledili še drugi.

Sneža Tecco Hvala  
Ljubljana, julij 2020

# PREDGOVOR

Kot domačinu z Mosta na Soči mi je bila dana priložnost, da sem se po študiju v Ljubljani leta 1998 zaposlil v Tolminskem muzeju kot kustos arheolog. Kmalu zatem sem leta 2000 na Mostu na Soči ob terenskem mentorstvu Draga Svoljšaka že vodil zaščitna arheološka izkopavanja na ledini Repelc, ki so v ta prostor prinesla nekaj novosti. Ko sem se leta 2001 vpisal na podiplomski študij z nalogo ovrednotenja novoodkritih arheoloških najdb na levem bregu Idrijce, se je ravno izvajal arheološki nadzor ob gradnji kanalizacijskega sistema na Mostu na Soči. Zaradi pomembnega odkritja na ledini Pucarjev rob se je nadzor prelevil v manjša arheološka izkopavanja. Naslednje leto, to je 2002, pa so se nadaljevala zavarovalna arheološka izkopavanja na vzhodnem delu Repelca.

Po koncu terenskih raziskav se je začelo dolgotrajno konservatorsko in muzejsko delo. Kar nekaj let je minilo, preden so bile vse najdbe konservirane, tiste na oko lepše in bolj izpovedne pa tudi restavrirane. Za trajnejši izgled arheološkega gradiva dolgujemo zahvalo mag. Jani Šubic Prislani iz Goriškega muzeja, ki je z veliko potrpežljivosti ohranila in rešila propada marsikateri že močno korodiran odlomek.

Leta 2002 so bile arheološke novosti z Mosta na Soči prvič predstavljene javnosti v Tolminskem muzeju na odmevni razstavi s pomenljivim naslovom *Nove zanke svetolucijske uganke / New stigma to the enigma* in objavljene v razstavnem katalogu. Ob zaključku konservatorskih in muzejskih postopkov leta 2004 se je začelo študijsko ovrednotenje teh dveh najdišč.

Arheološko gradivo, predvsem tisto z Repelca, prinaša nova spoznanja o obdobju zadnjih predkrščanskih stoletij, ki je v Posočju zaradi razmeroma maloštevilnih najdišč in najdb slabše poznano, dopolnjuje pa tudi sliko prazgodovinske poselitve Mosta na Soči z odkritjem naselbinske plasti na levem bregu Idrijce. Veliko razmišljanja so spodbudila odkritja rimskih grobov na območju železnodobnega grobišča in sežigališča oziroma verjetnega kulturnega prostora ter najdba najstarejših slovanskih lončenih posod iz zahodnoslovenskega prostora. Najdba atiškega sovjega skifosa na Pucarjevem robu je ponovno odprla razpravo o stikih železnodobne svetolucijske skupine z mediteranskimi kulturami.

Gradivo je bilo v celoti vključeno v magistrsko nalogo z naslovom *Most na Soči: arheološke raziskave na levem bregu Idrijce med leti 2000 in 2002*, ki je bila uspešno obranjena leta 2008. Pričujoča monografija je posodobljena in obogatena različica tega dela z dodanimi izsledki raziskav leta 2013 na Pucarjevem robu in naključnega odkritja na Lipičarjevem vrtu leta 2016 ter naravoslovnih analiz človeških, živalskih in rastlinskih ostankov.

Uspešno zaključenega projekta ovrednotenja arheoloških najdišč Repelc in Pucarjev rob ne bi bilo brez večletne finančne in moralne podpore Tolminskega muzeja, za kar gre v prvi vrsti zahvala direktorici mag. Damjani Fortunat Černilogar in vsem muzejskim sodelavcem, zahvala gre tudi Ministrstvu za kulturo RS in Občini Tolmin. Za strokovno pomoč in številne nasvete se zahvaljujem arheologom akad. dr. Bibi Teržan, dr. Sneži Tecco Hvala, ddr. Vereni Vidrih Perko, dr. Luciji Grahek, dr. Jani Horvat, dr. Zvezdani Modrijan, dr. Draganu Božiču, dr. Andreju Gaspariju, ddr. Andreju Pleterskemu, dr. Petru Turku, dr. Primožu Pavlinu in dr. Boštjanu Laharnarju. Posebno zahvalo in spoštovanje izrekam svojemu študijskemu in podiplomskemu mentorju prof. ddr. Mitji Guštinu ter arheologom Beatrice Žbona Trkman, Nadi Osmuk in Dragu Svoljšaku, ki so mi približali arheologijo posoškega prostora.

Delo posvečam spominu na arheologinjo Beatrice Žbona Trkman (1949–2015), prijateljico, podpornico in muzejsko mentorico.

Miha Mlinar  
Most na Soči, junij 2020

# VSEBINA

Uvod .....	9
Arheološke raziskave v letih 2000–2016 na Mostu na Soči .....	11
Raziskave na območju Pucarjevega roba leta 2001 in 2013 .....	15
Topografski in stratigrafski podatki .....	15
Grobovi .....	15
Opredelitev najdb .....	27
Arheološka slika najdišča Pucarjev rob .....	33
Raziskave na območju Repelca leta 2000 in 2002 .....	35
Topografski in stratigrafski podatki .....	35
Naselbinska plast (SE 5) .....	37
Grobovi .....	39
Jame .....	56
Žganinska jama (SE 101–103) .....	58
Kamniti zid (SE 87) in okrogla kamnita konstrukcija (SE 88) .....	60
Premešana kulturna plast (SE 3) .....	62
Opredelitev najdb .....	70
Arheološka slika najdišča Repelc .....	91
Odkritje groba na Lipičarjevem vrtu leta 2016 .....	99
Zaključek .....	101
Literatura .....	157
Antropološka analiza kostnih ostankov iz grobov na Pucarjevem robu in Repelcu na Mostu na Soči (Petra LEBEN-SELJAK) .....	171
Živalski ostanki z železnodobnega grobišča Most na Soči: ledini Pucarjev rob in Repelc (Borut TOŠKAN) .....	191
Arheobotanične raziskave na izbranih najdiščih posoške železnodobne skupnosti (Metka CULIBERG) .....	243
Table 1–72 .....	261
Seznam avtorjev .....	335

# CONTENTS

Introduction .....	111
Investigations at Pucarjev rob in 2001 and 2013 .....	112
Topographic and stratigraphic evidence .....	112
Graves .....	112
Attribution of grave goods .....	113
Archaeological evidence from the Pucarjev rob site .....	117
Investigations at Repelc in 2000 and 2002 .....	119
Topographic and stratigraphic evidence .....	119
Habitation layer (SU 5) .....	119
Graves and pits .....	120
Cremation pit (SU 101–103) .....	121
Stone wall (SU 87) and round stone structure (SU 88) .....	121
Mixed cultural layer (SU 3) .....	122
Attribution of finds .....	122
Archaeological evidence from the Repelc site .....	141
Cremation burial found in 2016 at Lipičarjev vrt .....	147
Conclusion .....	148
Bibliography .....	157
Anthropological evidence from Pucarjev rob and Repelc in Most na Soči (Petra LEBEN-SELJAK) .....	187
Archaeozoological evidence from the Iron Age cemetery at Most na Soči: the Pucarjev rob and Repelc sites (Borut TOŠKAN) .....	221
Archaeobotanical evidence from select sites of the Posočje Iron Age community (Metka CULIBERG) .....	254
Plates 1–72 .....	261
List of contributors .....	335



# UVOD



Sl. 1: Zračni posnetek Mosta na Soči z lego najdišč Pucarjev rob (1), Repelc (2) in Lipičarjev vrt (3), pogled z vzhoda.  
Fig. 1: Westward aerial view of Most na Soči with marked sites at Pucarjev rob (1), Repelc (2) and Lipičarjev vrt (3).

Že več kot poldrugo stoletje arheološka najdišča v Posočju presenečajo s svojstvenostjo in so na Mostu na Soči, v Tolmin, Kobarid ter na Idriji pri Bači pripeljala velika imena srednjeevropske prazgodovinske arheologije. Ob Carlu Marchesettiju iz Trsta, ki je izkopaval na Mostu na Soči (Sv. Lucija), v Kobaridu in še na marsikaterem drugem prazgodovinskem najdišču z zahodnoslovanskega roba, ter Josefu Szombathyju z Dunaja, ki se je z velikim zanosom spoprijel tudi z grobiščem iz mlajše železne dobe na Idriji pri Bači, ima za razcvet posoške arheologije prav tako velike zasluge dolgoletni kustos Goriškega muzeja Drago Svobljšek, začetnik in vodja velikih naselbinskih raziskav na Mostu na Soči.

Še tako izjemno najdišče pa pomeni malo ali nič brez strokovnega ovrednotenja. Da danes s ponosom govorimo o arheologiji Posočja, so ob že omenjenih raziskovalcih zaslužni tudi Stane Gabrovec, Biba Teržan, Neva Trampuž Orel, Beatrice Žbona Trkman, Nada Osmuk, Mitja Guštin, Dragan Božič, Janez Dular in Sneža Tecco Hvala.

Most na Soči sodi med najkompleksnejša in najbolj raziskana arheološka najdišča v jugovzhodnih Alpah. Arheološke raziskave v več kot stoletje in pol dolgem obdobju so razkrile okoli 7000 prazgodovinskih in rimskih grobov, številne stavbne ostaline iz bronaste, železne in rimske dobe ter najdbe iz zgodnjega srednjega

veka. Naselje na naravnem pomolu na sotočju Idrijce in Soče je imelo zaradi svoje lege v preteklosti pomembno mesto v mreži povezav z drugimi kulturami, kar dokazujejo doslej odkrite arheološke najdbe, tako tiste iz naselbine kot z območja grobišča, ki kažejo na prehodnost tega prostora. Ob izraziti samoniklosti se v železnodobnem gradivu zrcalijo stiki z osrednjeslovensko in dolensko regijo, v grobnih običajih pa se kaže predvsem navezanost na italjski in južnoalpski prostor. Te povezave potrjujejo tudi rezultati izkopavanja na Pucarjevem robu in Repelcu (*sl. 1*), ki jih je pod avtorjevim vodstvom izvajal Tolminski muzej v letih 2000, 2001, 2002 in 2013, z najdbami pa obogatil svojo arheološko zbirko.

Pri teh terenskih raziskavah so sodelovali arheologi Drago Svolfšak, Rok Klasinc, Boštjan Laharnar, Gašper Rutar, Martina Knavs, Teja Gerbec, Ana Kruh, Benjamin Štular, Saša Čaval, risarki Natalija Grum in Ana Hawlina ter Simon Gaberšček, Miha Hawlina in Alenka Gololičič. Strokovni nadzor je opravila pristojna konservatorica Nada Osmuk z Zavoda za varstvo kulturne dediščine RS, Območna enota Nova Gorica.

Načrte sta nato digitalizirala Ana Hawlina in Gašper Rutar. Najdbe sta konservirala Jana Šubic Prisljan in Andrej Ferletic iz Goriškega muzeja, izrisali pa so jih Natalija Grum, ki je avtorica večine risb predmetov, ter Eva Butina, Matevž Lavrinc, Janja Tratnik, Manca Omahen in Teja Gerbec, ki je risbe predmetov tudi digitalizirala.

Po opravljenih terenskih raziskavah in muzejskem delu so specialisti drugih strok izvedli še različne analize. Novčne najdbe je določil Andrej Šemrov (Numizmatični kabinet, Narodni muzej Slovenije). Ostanke živalskih kosti je obdelal Borut Toškan (Inštitut za arheologijo ZRC SAZU), lesno oglje iz grobov in žganinske jame je analizirala Metka Culiberg (bivša sodelavka Inštituta za biologijo Jovana Hadžija ZRC SAZU), analizo človeških kostnih ostankov je opravila antropologinja Petra Leben Seljak. Njihovi izsledki so vključeni v to publikacijo kot samostojni prispevki.

Predstavljeni rezultati arheoloških raziskav na ledinah Repelc in Pucarjev rob dopolnjujejo sliko prazgodovinskega Mosta na Soči. Zlasti najdišče Repelc je ključno za razumevanje zatona železne dobe in dolgotrajnega poteka romanizacije, ki je šele skozi stoletja izkoreninila lokalno identiteto.

## POJASNILA KRATIC IN OZNAK

*V opisih grobov in najdb so uporabljene naslednje okrajšave:*

d. = dolžina	ohr. = ohranjen(a)
db. = debelina	pr. = premer
gl. = globina	rek. = rekonstruiran(a)
inv. št. = inventarna številka	š. = širina
neinv. = neinventarizirano	v. = višina
odl. = odlomek	vel. = velikost

## DOKUMENTACIJA IN NAJDBE

Vse najdbe in terensko dokumentacijo hrani Tolminski muzej (= TM). Originalni terenski načrti so bili risani na milimetrski papir v merilih 1:10 ali 1:20. Avtorica večine terenskih risb z najdišča Repelc je Ana Hawlina, avtorja večine terenskih risb z najdišča Pucarjev rob pa sta Nataša Grum in Drago Svolfšak.

*Slikovno gradivo v tej publikaciji so sooblikovali:*

- Ana Hawlina (izdelava načrtov): *sl. 4, 22–24, 36, 37, 42, 46, 47, 59; pril. 1; t. 1–72;*  
 Gašper Rutar (računalniška obdelava): *sl. 2, 19, 21–24, 36, 37, 42, 46, 64;*  
 Drago Svolfšak (foto): *sl. 8, 12, 25, 26, 28–30, 34, 38, 39, 52;*  
 Marko Grego (foto): *sl. 14–17, 50, 51, 53, 55, 56, 58;*  
 Natalija Grum (risbe): *sl. 5, 48a; t. 1–72;*  
 Igor Lapajne (foto): *sl. 62, 63;*  
 Ida Murgelj (risba): *sl. 48b;*  
 Teja Gerbec (risba): *sl. 48c.*

# ARHEOLOŠKE RAZISKAVE V LETIH 2000–2016 NA MOSTU NA SOČI



Sl. 2: Most na Soči. Območja arheoloških raziskav na najdiščih Repelc (2000 in 2002) in Pucarjev rob (2001 in 2013) ter lega groba na Lipičarjevem vrtu (2016). M. 1:2500.

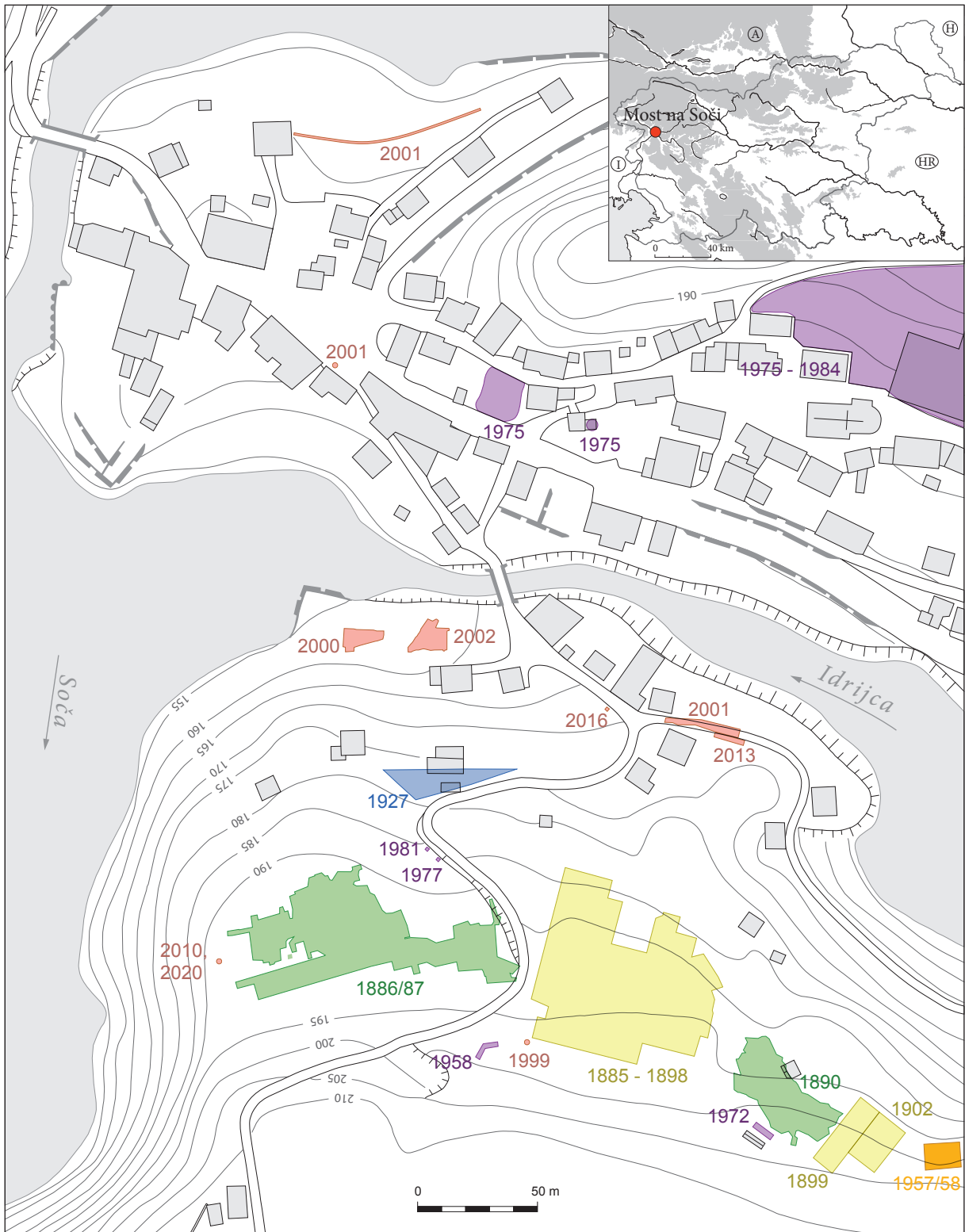
Fig. 2: Most na Soči. Areas of archaeological investigations at the sites Repelc (2000 and 2002) and Pucarjev rob sites (2001 and 2013), and the location of a grave at Lipičarjev vrt (2016). Scale 1:2500.

Po obsežnejših izkopavanjih Carla Marchesettija iz tržaškega muzeja in Josefa Szombathyja iz dunajskega naravoslovnega muzeja konec 19. in v začetku 20. stoletja na grobišču na levem bregu Idrijce na Mostu na Soči ter po raziskavah naselbine in grobišča na desnem bregu v letih 1971–1984 pod vodstvom Draga Svolfjšaka iz Goriškega muzeja<sup>1</sup> so v začetku 21. stoletja sledile ob

<sup>1</sup> Za zgodovino raziskav glej Gabrovec, Svolfjšak 1983, 12–35; Mlinar 2002a, 13–17; Svolfjšak, Dular 2016, 17–36.

raznih gradbenih posegih arheološke akcije Tolminskega muzeja pod vodstvom Mihe Mlinarja (sl. 2, 3).

Maja 2000 je gradbeno podjetje Primorje na levem bregu Idrijce blizu njenega steka v Sočo začelo izkop bazenov za čistilno napravo na ledini Repelc (parc. št. 1169/1,2, k. o. Most na Soči). V bližini je želelo urediti še deponijo izkopenega materiala (na parc. št. 1169/8), dela pa so se lotili brez vednosti pristojnih arheoloških služb. Z gradbenim izkopom, globokim 70–140 cm, so na 8 ×



Izkopavanja / Excavations:

<span style="display: inline-block; width: 20px; height: 10px; background-color: yellow; border: 1px solid black;"></span> Carlo Marchesetti, Trieste	<span style="display: inline-block; width: 20px; height: 10px; background-color: orange; border: 1px solid black;"></span> Nikolaj Mozetič, Tolmin
<span style="display: inline-block; width: 20px; height: 10px; background-color: green; border: 1px solid black;"></span> Josef Szombathy, Wien	<span style="display: inline-block; width: 20px; height: 10px; background-color: purple; border: 1px solid black;"></span> Goriški muzej, Nova Gorica
<span style="display: inline-block; width: 20px; height: 10px; background-color: blue; border: 1px solid black;"></span> Bruna Forlati Tamaro	<span style="display: inline-block; width: 20px; height: 10px; background-color: red; border: 1px solid black;"></span> Tolminski muzej, Tolmin

Sl. 3: Most na Soči. Raziskana območja grobišča na levem bregu Idrijce in naselja na desnem. M. = 1:2500 (TTN5: Kanal 7 © GURS) (dopolnjeno po Gabrovec, Svöljšak 1983, Sl. 18).

Fig. 3: Investigated areas of the cemetery on the left and the settlement on the right bank of the River Idrijca. Scale = 1:2500 (TTN5: Kanal 7 © GURS) (supplemented after Gabrovec, Svöljšak 1983, Fig. 18).

6 m velikem območju že povsem uničili arheološke plasti. V plasti so do 40–50 cm globoko posegli tudi na 100 m<sup>2</sup> veliki površini južno od uničenega predela. O uničenju in poškodovanosti arheološkega najdišča sta bila obveščena pristojna konservatorica Nada Osmuk, ZVKDS OE Nova Gorica, ter Inšpektorat Republike Slovenije za kulturno dediščino. Sledile so interventne arheološke raziskave, za katere je bil pooblaščen Tolminski muzej. V letu 2000 je bilo raziskano 160 m<sup>2</sup> veliko območje, v letu 2002 pa še 128 m<sup>2</sup> pred predvidenim nasutjem celotne terase zaradi poplavne ogroženosti (*sl. 2, 3*). Po zaključku arheoloških izkopavanj so celoten prostor Repelca konec leta 2002 preplastili s 3–4 m debelim nasutjem zemlje in odpadnim gradbenim materialom ter tako prekrili približno dve tretjini arheološkega najdišča, ki je hkrati na ta način tudi zavarovano.

V letu 2001 so potekale arheološke raziskave ob gradnji kanalizacijskega omrežja na ledini Pucarjev rob vzdolž nekdanje poti proti železniški postaji Most na Soči (*sl. 2, 3*). Istega leta je bilo izvedeno manjše izkopa-

vanje tudi na predelu železnodobne in rimske naselbine na desnem bregu Idrijce, rezultati tega izkopavanja pa so že objavljeni.<sup>2</sup> Leta 2013 sta bila opravljena arheološki nadzor in dokumentiranje ostalin ob rušitvi in izgradnji novega podpornega zida na Pucarjevem robu (parc. št. 944 in 1184/1, k. o. Most na Soči). V bližini je bil leta 2016 na Lipičarjevem vrtu (parc. št. 949, k. o. Most na Soči) odkrit grob (*sl. 1*).<sup>3</sup>

Na desnem bregu Idrijce pa so bili med arheološkim dokumentiranjem ob gradnji odkriti še ostanki treh rimskih stavb, in sicer leta 2004, leta 2015 ob južnem robu pokopališča pri sv. Mavru<sup>4</sup> in leta 2016 v naselju med hišama Most na Soči 108 in 109.

Nekateri izsledki teh raziskav so bili deloma že objavljeni v obliki člankov v strokovnih revijah in publikacijah ter v razstavnih katalogih (Mlinar 2002a; 2002b; 2002c; 2003; 2005; 2009; 2014; 2017; Gaspari, Mlinar 2005; Mlinar, Klasinc, Knavs 2008; Cunja, Mlinar 2010; Gerbec, Mlinar 2014; Mlinar, Perko, Žbona Trkman 2015), celovito pa so prvič predstavljeni v tej publikaciji.

<sup>2</sup> Mlinar, Klasinc, Knavs 2008, 189–208.

<sup>3</sup> Mlinar 2017.

<sup>4</sup> Knavs, Mlinar 2006, 115–117; Gerbec, Mlinar 2014, 16; Mlinar 2016, 38.



# RAZISKAVE NA OBMOČJU PUCARJEVEGA ROBA LETA 2001 IN 2013

## TOPOGRAFSKI IN STRATIGRAFSKI PODATKI

Območje arheoloških raziskav na Pucarjevem robu leži na izravnavi nad prepadnimi koriti reke Idrijce ob stari poti proti železniški postaji Most na Soči (sl. 2, 3). Na vzhodnem delu tega območja je leta 1958 sondiral Nikolaj Mozetič, a je bil rezultat negativen.<sup>5</sup>

Arheološki izkop, ki je potekal ob gradbenih delih med 27. julijem in 22. oktobrom 2001, je zajemal površino velikosti 30 × 2 m.<sup>6</sup> Železna uhata sekira (t. 14C: 8), odkrita 27. avgusta na odseku med hišama Most na Soči št. 74 in 73 v recentnem cestnem nasutju le 10 cm pod asfaltom, je dala slutiti, da je mogoče v bližini pričakovati grobove. Dejansko so se 19. septembra v profilu gradbenega kanala približno 25 m jugovzhodno od hiše št. 74 pokazali prvi žgani grobovi. V nadaljevanju je bilo na približno 60 m<sup>2</sup> odprti površini odkritih 31 žganih grobov iz železne dobe (sl. 4: 1–30). Večina jih je ležala pod cestnim nasutjem ali ob njem in so bili dokaj dobro ohranjeni prav zaradi cestnega tampona in asfaltne prevleke. Grob 24 je segal izven gradbenega izkopa in ga zato nismo raziskali. Še pet žganih železnodobnih grobov (sl. 4: 31–35) je bilo odkritih leta 2013 med izkopom velikosti 12,5 × 2,5 m.<sup>7</sup>

Stratigrafija najdišča je preprosta. Naravno geološko podlago sestavljata čista ilovnata plast (SE 6) in skalna osnova (SE 7) (sl. 5). Prekrivala ju je plast ilovnatega nanosa z manjšimi lapornatimi vključki (SE 5). Proti vrhu ji je sledilo recentno cestno nasutje (SE 3), v katerega je bila na dnu položena vodovodna cev (SE 4), na vrhu je bila površina preplastena z asfaltom (SE 1) ali prekrita s travno rušo (SE 2).

<sup>5</sup> Mozetič 1958–1959, Sl. 18: 27, 18, 23; Svoljšak 1975, T. 2: 2; Gabrovec, Svoljšak 1983, 33, Sl. 21.

<sup>6</sup> Izhodiščna merska točka je bila izbrana na višinski koti 158,00 m.

<sup>7</sup> Gerbec, Mlinar 2014, 16.

## GROBOVI

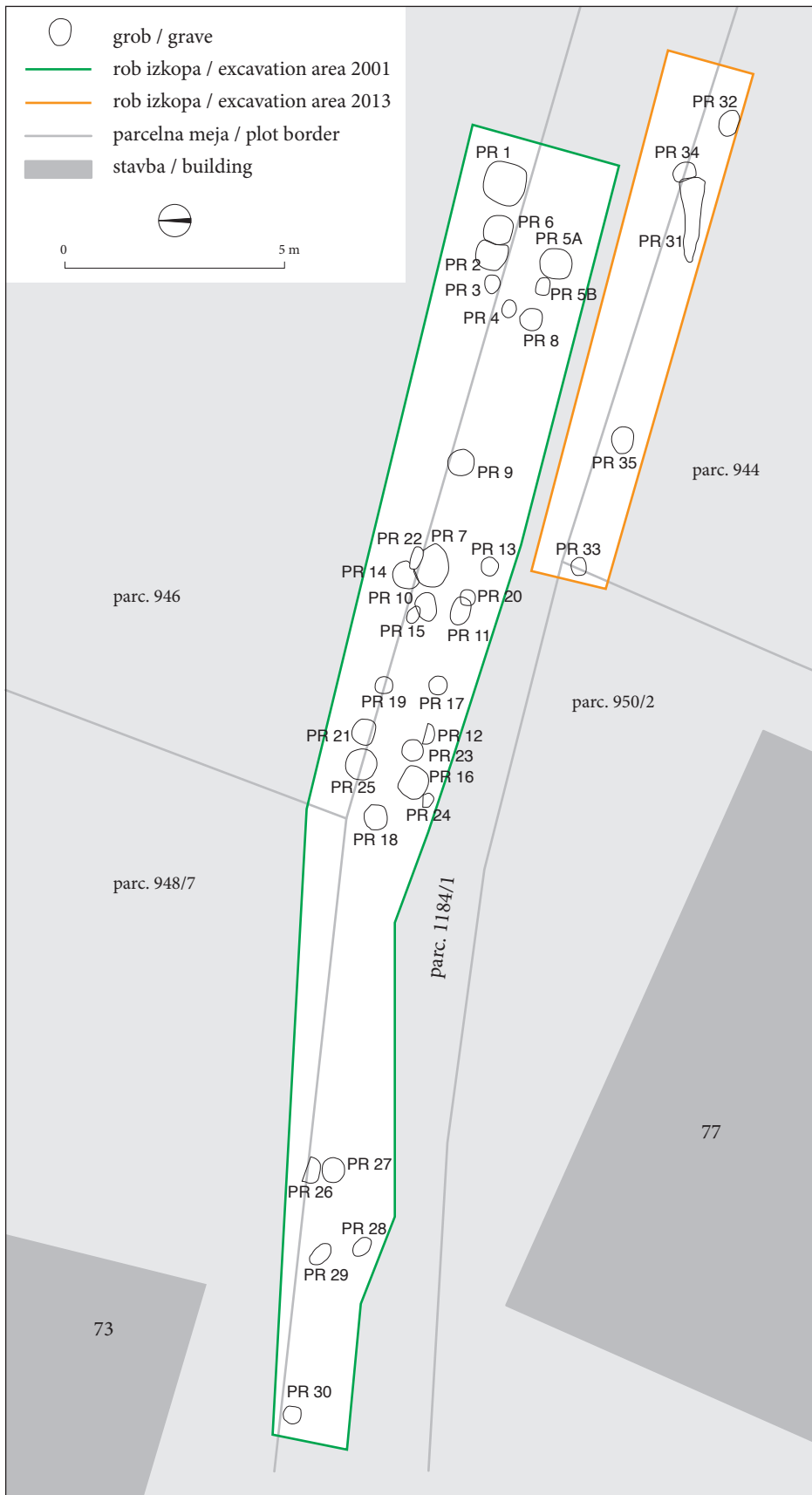
Na ledini Pucarjev rob odkrite grobove označujemo s kratico PR in zaporedno številko.

### Grob PR 1 (t. 1–3A)

Žarni pokop. Ob kopanju jarka je gradbeni stroj poškodoval južni del jame in delno tudi pitos v njej. Večji del groba se je nadaljeval v severno steno jarka (sl. 5, 6). Grobna jama je bila 70 cm globoko vkopana v sterilno rumenorjavo ilovico (SE 6) z lapornatimi vključki. S treh ohranjenih strani je bila obdana s pokončno postavljenimi lapornatimi ploščami. Domnevno je bila kamnita plošča nameščena tudi na poškodovani južni strani. Grob je pokrivala lapornata plošča, velika 110 × 50 × 17 cm, ki zaradi velikosti, teže in omejenosti izkopnega kanala ni bila dvignjena. Večji del grobne jame je zavzemala lončena žara – pitos, v katero je bila skoraj do vrha nasuta žganina s koščki lesnega oglja in drobci kalciniranih kosti ter grobnimi pridatki. Le skifos in kelihasta posoda na nogi sta bila položena na vrh žganine.

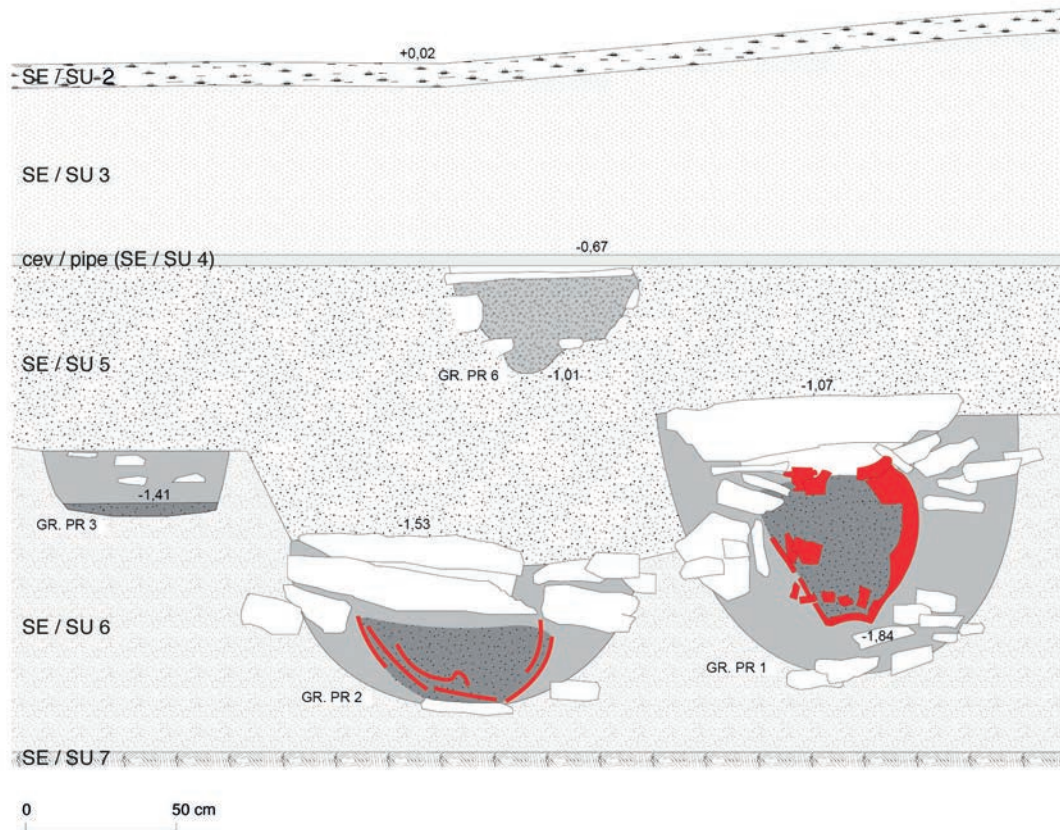
Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana oseba domnevno ženskega spola, stara od 20 do 40 let. Med kostnimi ostanki je bilo tudi živalsko vretence.

- 1–2. Bronasti kačasti fibuli vrste Fraore; d. z diskom 10,4 in 10 cm; inv. št. TM 384, 391.
3. Odl. bronaste certoške fibule vrste VIIa, prežgana; rek. d. 13,5 cm; inv. št. TM 382.
4. Bronast košaričast obesek; okras: mrežast vrez; v. 2,4 cm; inv. št. TM 378.
5. Bronast košaričast obesek, delno ohranjen; okras: vodoravni vrez; v. 2,2 cm; inv. št. TM 379.
6. Bronast prstanast obroček; pr. 1,6 cm; inv. št. TM 383.
7. Odl. bronastega prstana; okras: vrez; pr. 2,3 cm; inv. št. TM 380.
8. Bronast gumb; pr. glave 1,3 cm; inv. št. TM 381.
9. Bronast pravokotni pasni okov; okras: vtolčeni krožci; d. 5,8 cm, š. 1,3 cm; inv. št. TM 377.



Sl. 4: Most na Soči – Pucarjev rob. Območje arheoloških raziskav leta 2001 in 2013. M. = 1:150.  
 Fig. 4: Most na Soči – Pucarjev rob. Area of archaeological investigations in 2001 and 2013. Scale 1:150.





Sl. 5: Most na Soči – Pucarjev rob. Stratigrafski odnosi med grobovi PR 1, PR 2, PR 3 in PR 6. M. = 1:25.

Fig. 5: Most na Soči – Pucarjev rob. Stratigraphic relationships between Graves PR 1, PR 2, PR 3 and PR 6. Scale 1:25.

10. Odl. noža z železnim rezilom in koščenim držajem, ki se zaključuje v kačji (?) glavici, okras: vrez tangencialno povezanih krožcev s piko; d. 17 cm; inv. št. TM 392 (sl. 15).
11. Odl. železnega ploščatega predmeta, odlomljen, zviti; d. 6,5 cm, š. 1,2 cm; inv. št. 1972.
12. Keramična žara - pitos (restavriran); okras: vodoravna plastična rebra, med ustjem in prvim rebrom poteka vrez dveh vodoravnih linij, med ustjem in prvim rebrom

ter od dna do spodnjega rebra je ohranjen črn smolnat premaz; pr. ustja 33 cm, rek. v. 61 cm; inv. št. TM 390.

13. Keramična skodelica – sovjki skifos (*skyphos*) z vodoravnim in navpičnim ročajem, atiški tip B, vrsta *Glaux*, neprežgan, izdelan na lončarskem vretenu, poslikan v grški rdečefiguralni tehniki, premazan s temnosivim firnežem; okras: slikan motiv sove, ki jo z obeh strani obdajata oljčni vejici; pr. z ročajema 15,8 cm, pr. ustja 9,5 cm; inv. št. TM 358 (sl. 17).
14. Keramična kelihasta posoda na nogi; glina slabo prečiščena; poslikava: črn smolnat premaz; pr. ustja 11,4 cm, v. 15,4 cm; inv. št. TM 389 (sl. 16 levo).



Sl. 6: Most na Soči – Pucarjev rob. Grob PR 1 v prerezu.

Fig. 6: Most na Soči – Pucarjev rob. Grave PR 1 in section.

#### Grob PR 2 (t. 3B, 4A)

Žarni pokop. Grobno jamo, ki je bila vkopana 60 cm v sterilno ilovico (SE 6), je obdajala kamnita konstrukcija iz pokončno postavljenih lapornatih plošč. Manjša lapornata plošča je prekrivala tudi dno groba (kamnita grobna skrinja?). Nanjo je bil postavljen pitos, ki je bil ob strojnem izkopu delno poškodovan. Na dnu pitosa je bila žganina z ogljem, kalciniranimi kostnimi ostanki in pridatki. Bronast ročaj je bil na vrhu osrednje-

ga dela žganine, certoški fibuli pa sta bili skupaj v žganini ob zahodni steni pitosa. Zgornji del pitosa se je pod težo pokravnih plošč sesedel, vseboval pa je premešano ilovnato zemljo s sledovi žganine. Jamo sta prekrivali nagrobni lapornati plošči, veliki  $90 \times 60 \times 10$  cm.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana ženska v starosti 30–50 let. Med kostnimi ostanki je bil tudi živalski zob ovce ali koze.

1. Bronasta certoška fibula vrste XIIIc, zvita in prežgana; d. 4,9 cm; inv. št. TM 386.
2. Bronasta certoška fibula vrste XIIIId; d. 4,9 cm; inv. št. TM 385.
3. Bronast ročaj iz kovane trakaste pločevine z zaključki v obliki račjih glav in atašama; pr. 13,5 cm, š. pločevine 0,5 cm, db. 0,14 cm; inv. št. TM 387.
4. Odl. bronaste trakaste zapestnice, prežgana; okras: prečni vrez; vel.  $2,1 \times 0,7$  cm; inv. št. TM 388.
5. Keramična žara – pitos; po celotni površini (razen na ustju) je temen smolnat premaz; okras: vodoravna plastična rebra; pr. ustja 20 cm, rek. v. 51 cm; inv. št. TM 435.
6. Odl. noge, ramena in ustja keramične situle na nogi; delno ohranjen rdeč premaz na ustju in ramenu; rek. pr. noge 13,5 cm; inv. št. TM 1973.

#### Grob PR 3 (t. 4B)

Žgani pokop. Pri gradbenem izkopu je bil v večji meri uničen. V severnem profilu jarka se je ohranil le skrajni severni rob groba, katerega jama je bila vkopana v sterilno ilovico (SE 6). V profilu je bila vidna plitva grobna jama kotanjaste oblike brez grobne konstrukcije. Na vrhu jame so ležali manjši ploščati kosi laporja, ki morda predstavljajo ostanke razpadle nagrobne plošče. Ohranjeni del grobne jame je bil v celoti zapolnjen z žganino. Med koščki oglja in redkimi drobci kalciniranih kosti je bil tudi nežgan odlomek človeške mandibule. V jami razen nekaj popolnoma razpadlih drobcev brona drugih pridatkov ni bilo.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

#### Grob PR 4 (t. 4C)

Žgani pokop. Grob je ležal na sredini jarka za kanalizacijo in je bil pri strojnem izkopu močno poškodovan. Ohranjen je bil le skrajni spodnji del groba, ki je v tlorisu meril 0,4 m. Grobna jama je bila vkopana do skalne osnove (SE 7). Prekrivala ga je žganina s koščki oglja in odlomkom nežgane ali slabo žgane človeške kosti (*radius*).

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Bronasta igla fibule, prežgana; d. 5,3 cm; inv. št. TM 363.

#### Grob PR 5A (t. 5A)

Žgani pokop. Grob je bil le delno ohranjen, ležal je le 20 cm pod današnjim površjem in neposredno pod cestnim tamponom. Severni rob groba je bil poškodovan pri strojnem izkopu jarka, vrhnji del pa uničen ob gradnji ceste. Večji del groba se je nadaljeval v južno steno jarka. Grobna jama je bila kotanjaste oblike, vkopana v ilovnato sterilno plast (SE 6). Žganina je bila najmočnejša na dnu in v vzhodnem delu jame, zasip pa so ob koščih oglja in drobcih sežganih kosti sestavljali še odlomki manjših kosov laporja in ilovnate zemlje. Prav na dnu grobne jame so bili v žganini lok in peresovina certoške fibule ter drobci brona. Grobna plošča je bila odstranjena pri gradnji ceste. Grob 5A je v zahodnem delu sekal grob 5B ter ga ob tem tudi poškodoval.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Odl. bronaste certoške fibule XIII. vrste, prežgana; š. peresovine 2,2 cm; inv. št. TM 365.
- 4 odl. bronaste pločevine; TM neinv.

#### Grob PR 5B (t. 5A)

Žgani pokop. Grob je ležal neposredno pod cestnim tamponom in je bil močno poškodovan ob strojnem izkopu jarka. V južni steni jarka je bil ohranjen samo skrajni južni rob groba. Zgornji del je bil uničen pri gradnji ceste. Grobna jama je bila v tlorisu ovalne oblike. Žganina z drobci kalciniranih človeških kosti je bila bolj izrazita na dnu in v zahodnem delu jame, v zasutju pa so bili z ilovnato zemljo pomešani manjši kosi laporja in koščki oglja. Grobni pridatki niso ohranjeni.

Z antropološko analizo spol in starost pokopane osebe nista bila ugotovljena.

#### Grob PR 6 (t. 5B)

Žgani pokop. Južni rob groba je bil v manjši meri uničen pri strojnem izkopu jarka, večji del se je nadaljeval v severno steno. Grobna jama kotanjaste oblike je v tlorisu merila  $50 \times 50$  cm. Globoka je bila do 30 cm, vkopana je bila v ilovnat koluvij (SE 5) in zapolnjena z enakomernim polnilom, sestavljenim iz sive ilovnate zemlje, žganine in drobcev kalciniranih kosti. Na dnu jame je bilo položenih več manjših ploščatih laporjev, delno že povsem preperelih. Ob zahodni steni jame je ležala železna plavutasta sekira. Jamo je prekrivala lapornata plošča, velika  $60 \times 50 \times 10$  cm, tik nad njo je bila položena novodobna svinčena vodovodna cev.

Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu pokopan moški, mlajši od 40 let.

1. Bronast šesterkotni obroček; pr. 2,5 cm; inv. št. TM 374.
  2. Železna enoplavutasta sekira s plavutmi spojenimi v tul; d. 13,9 cm; inv. št. TM 393.
  3. Železna sulična ost z delno ohranjenim lesenim toporiščem; d. 15,9 cm; inv. št. TM 394.
- Odl. keramike; TM neinv.

#### Grob PR 7 (t. 6A)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v zgornjem delu močno poškodovana. Ohranjena je bila v tlorisu velikosti 70 × 50 cm in vkopana v naravno sterilno ilovico (SE 6) do skale. Zapolnjena je bila z veliko količino oglja in kalciniranih človeških kosti, na vrhu so jo prekrivali manjši kosi laporja.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

- Odl. brona; TM neinv.  
- Odl. prostoročno izdelane keramike; TM neinv.

#### Grob PR 8 (t. 6B)

Žgani pokop. Severni del groba je bil močno poškodovan ob strojnem izkopu, ohranjeni del se nadaljuje v južno steno jarka, njen gornji del je uničil cestni tampon. Grobna jama je bila v tlorisu nepravilne okrogle oblike s premerom pribl. 50 cm. V profilu je bila kotanjasta, 30 cm vkopana v sterilno ilovico (SE 6). Ohranjen spodnji del jame je bil zapolnjen z žganino, sestavljeno iz oglja, premešane ilovnate zemlje in drobcov kalciniranih kosti. Prav na njenem dnu je bil bronast trakast uhan.

1. Odl. bronastega trakastega uhana, prežgan; okras: vrez vzdolžnih vzporednih linij; d. 6,4 cm, š. do 1,3 cm; inv. št. TM 372.

#### Grob PR 9 (t. 6C)

Žgani pokop. Grob je v celoti ležal znotraj gradbenega jarka in je bil ob strojnem izkopu v večji meri uničen. Delno je ohranjen spodnji del jame, ki je bila v tlorisu nepravilne okrogle oblike in je merila 60 × 20 cm, v profilu je kotanjasta, vkopana do 10 cm v rumeno sterilno ilovico (SE 6) do lapornate osnove (SE 7). Zapolnjena je bila z žganino, premešano z ilovnato zemljo, drobcami oglja in kalciniranimi kostmi. Na vrhu grobne jame je ležalo več manjših ploščatih kosov laporja. V grobu so bili odlomki lončene posode in bronasta igla fibule.

1. Bronasta igla (verjetno certoške) fibule, prežgana; d. 8,2 cm; inv. št. TM 369.
2. Odl. ostenja lonca (verjetno situle na nogi); površina rdečerjava, prelom opečnat; okras: rebro; vel. 8,7 × 10,1 cm; inv. št. TM 1974.

#### Grob PR 10 (t. 7A)

Žgani pokop. Vrhni del groba je bil uničen. V tlorisu je bil ohranjen v velikosti 70 × 70 cm in do 15 cm globoko vkopan v plast rumene sterilne ilovice (SE 6). Grobna jama je bila ob robovih zapolnjena z ostanki lesnega oglja in kalciniranih človeških kosti. V taki kepi je bila tudi kačasta fibula. V sredini je jama zapolnjevala mešanica ilovice in laporjevega drobirja. Z vzhodne strani jo je zamejevala lapornata plošča.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. sedlastega loka kačaste fibule, prežgan; d. 4,2 cm; inv. št. TM 2640.
  2. Odl. zvite bronaste pločevine, prežgan; d. 2,3 cm, š. 0,6 cm; inv. št. TM 678.
  - 3–5. Trije bronasti diskasti gumbi z ušecem, prežgani; pr. 0,63 cm; inv. št. TM 677 a–c.
- Odl. prostoročno izdelane keramike; TM neinv.

#### Grob PR 11 (t. 7B)

Žgani pokop. Ležal je pod grobom 20. Grobna jama je bila vkopana v rumeno sterilno ilovico (SE 6), v tlorisu je bila nepravilne ovalne oblike in je merila 60 × 30 cm. V profilu je bila kotanjasta in zasuta z ilovico ter majhnimi kosi lapornatih plošč. Na dnu jame je bila 7 cm debela plast žganine z ostanki sežganih kosti in lesnega oglja, v kateri sta bila tudi bronasta pridatka.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Odl. bronaste peresovine fibule, prežgan; ohr. d. 1,5 cm; inv. št. TM 1975.
2. Odl. bronastega uhana, prežgan; okras: vzdolžni vzporedni vrezi; š. traku 1,1 cm; inv. št. TM 679.

#### Grob PR 12 (t. 7C)

Žgani pokop. Vrhni del grobne jame je uničil cestni tampon. Grobna jama v profilu kotanjaste oblike je bila delno vkopana v rumeno ilovnato sterilno plast (SE 6), delno pa se je prilagajala lapornati in apnenčasti naravni osnovi. V tlorisu je bila nepravilne okrogle oblike. Žganina s kostnimi ostanki je bila posuta po dnu do debeline 10 cm, prekrival jo je zasip ilovnate zemlje in lapornatega drobirja.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

- 4 odl. prostoročno izdelane keramike; TM neinv.

**Grob PR 13 (t. 7D)**

Žgani pokop. Grob je bil uničen približno do polovice in bolje viden le v profilu. Grobna jama je imela v profilu kotanjasto obliko, v tlorisu pa okroglo s premerom 40 cm. Vkopana je bila v sterilno ilovico (SE 6), na njenem zahodnem delu je na dnu ležala velika lapornata plošča, obložena z majhnimi lapornatimi ploščami. Vzhodno od groba je bila apnenčasta skala. Žganina s kostnimi ostanki in lesnim ogljem na dnu jame je bila debela do 10 cm. V njej so bili tudi odlomki keramike.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla ženska.

- Odl. keramike; TM neiniv.

**Grob PR 14 (t. 8A)**

Žgani pokop. Grobna jama je bila vkopana v sterilno ilovico (SE 6). V tlorisu je imela nepravilno okroglo obliko in je merila približno 70 × 60 cm, v profilu je bila kotanjasta. Ohranjen je spodnji del jame, gornji del je bil uničen z vkopom grobne jame PR 22. Dno grobne jame je bilo obloženo z majhnimi kosi laporja in prekrito s 5 cm debelo plastjo žganine s kalciniranimi človeškimi kostmi. Nad njo je bil ohranjeni del jame zapolnjen s temnosivo ilovnatno zemljo in lapornatim drobirjem.

Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu pokopan moški, star 30–50 let.

1. Odl. bronaste trakaste fibule, prežgan; d. noge 3,3 cm, d. igle 3,7 cm; inv. št. TM 680.
2. Polovica bronastega košaričastega obeska z luknjico na obodu, prežgan; v. 1,9 cm; inv. št. TM 681.
3. Odl. bronastega košaričastega obeska, prežgan; okras: vodovodni vrez; v. 1,9 cm; inv. št. TM 682.

- Odl. keramike; TM neiniv.

**Grob PR 15 (t. 8B)**

Žgani pokop. Grobna jama v tlorisu nepravilne okrogle oblike je merila 40 × 25 cm, v profilu je bila konično kotanjasta in vkopana v sterilno ilovico (SE 6), segala je vse do lapornate skalne osnove (SE 7). Dno jame je bilo obloženo z manjšimi lapornatimi ploščami. Žganina na dnu z ostanki človeških kosti in oglja je bila izrazita in debela do 10 cm. Zasutje grobne jame je sestavljala temnosiva ilovica z lapornatim drobirjem.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Bronasta kačasta fibula, sedlo na loku je popravljeno s svinčnim ovojem; d. 6,3 cm; inv. št. TM 370 (sl. 14).

**Grob PR 16 (t. 8C)**

Žgani pokop. Grobna jama v tlorisu ovalne oblike je merila 60 × 70 cm in je bila 40 cm globoko vkopana v sterilno rumeno ilovico (SE 6) (t. 8C). Na zahodnem delu jame je bila na dno položena lapornata plošča, ki je ležala na apnenčastem kamnu. Na vzhodnem robu lapornate plošče sta v žganini ležali bronasti kačasti fibuli. Plast žganine na dnu z ostanki kalciniranih človeških kosti je bila zelo močna in debela 20–30 cm. Na vrh žganine je bila postavljena keramična posodica. Grobna jama je bila zasuta z ilovico rumene barve, ki ji je bil primešan lapornat drobir. Pokrivala jo je nagrobna plošča pravilne pravokotne oblike iz rdeče-sivega laporja v velikosti 80 × 70 × 10 cm.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba v starosti nad 40 let (morda tudi dve osebi, domnevno moški in ženska).

- 1–2. Par bronastih kačastih fibul, zviti, prežgani; d. 10,3 cm; inv. št. TM 375, 376.
3. Keramična kelihasta posoda na nogi, površina rdeče do temnorjave barve, okras: na ramenu in nogi črn smolnat premaz; pr. ustja 11,5 cm, v. 18 cm; inv. št. TM 433 (sl. 16 desno).

**Grob PR 17 (t. 9A)**

Žgani pokop. Grobna jama kotanjaste oblike je v tlorisu merila pribl. 44 × 40 cm. Vkopana je bila v sterilno rumeno ilovico (SE 6) s primešanimi majhnimi lapornatimi kamni. Kotanja je bila zapolnjena z žganino in kalciniranimi človeškimi kostnimi ostanki ter lesnim ogljem. Prekrita je bila deloma z apnenčasto nagrobno ploščo, ki je ležala 30 cm nad dnom jame. Pridatkov ni bilo.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

**Grob PR 18 (t. 9B)**

Žgani pokop. Grobna jama je bila globoka le 13 cm in je v tlorisu okrogle oblike merila 70 cm. Vkopana je bila v sterilno rumenorjavo ilovico (SE 6) (sl. 7). Žganina je bila razporejena po celotni grobni jami in zelo izrazita, največ nedogorelih kosti je bilo prav na dnu jame. Na žganino je bila v osrednjem delu groba položena keramična posodica, katere vrhnji del je bil poškodovan pri izkopu groba. V žganini je 10 cm zahodno od lončene posode ležala močno prežgana in od ognja deformirana svetolucijska ločna fibula. Nad žganino je bila tanka plast grobnega zasipa z rjavo ilovico, pomešano z žganino in delčki človeških kosti.



Sl. 7: Most na Soči – Pucarjev rob. Grob PR 18.  
Fig. 7: Most na Soči – Pucarjev rob. Grave PR 18.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Bronasta svetolucijska fibula s priveski (obročka in 5 košaričastih obeskov), prežgana; okras: na nogi vrezi v obliki črke V; d. 5,8 cm, pr. večjega obročka 2,5 cm (okras: prečni vrezi), pr. manjšega obročka 1,3 cm, v. košaričastih obeskov: 1,5–2,2 cm; inv. št. TM 398.
  2. Odl. bronastega trakastega uhana, prežgan; okras: vzporedni vzdolžni vrezi; d. 4 cm; inv. št. TM 399a.
  3. Trije odl. bronastega trakastega uhana, prežgani; okras: vzporedni vzdolžni vrezi; skupna d. 3,7 cm; inv. št. TM 399b.
  4. Odl. kelihaste posode na nogi; delno prevlečen s temnim smolnatim premazom; pr. noge 9 cm; inv. št. TM 400.
- Kremenov odbitek ali kresilni kamen; d. 2,1 cm, š. 1,4 cm; TM neinv.  
- 4 odl. keramike; TM neinv.

#### Grob PR 19 (t. 9C)

Žgani pokop. Grobna jama v tlorisu nepravilne oblike je bila vkopana v sterilno ilovico in se je na dnu prilegala skalni lapornati osnovi. V profilu je bilo vidno 5 cm debelo polnilo žganine s kalciniranimi človeškimi kostnimi ostanki in lesnim ogljem, nad njo je bila 15 cm debela plast grobnega zasutja, ki so ga sestavljali lapornat drobir in primešani delčki oglja. Ob grobu je bila navpično postavljena velika lapornata plošča velikosti 80 × 70 × 25 cm.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. bronaste certoške fibule V. vrste, prežgan; d. 3,4 cm; inv. št. TM 683.

#### Grob PR 20 (t. 9D)

Žgani pokop. Grob je ležal 20–30 cm nad vrhom groba 11 in bil viden v profilu predvsem kot 5 cm debela črna lisa. Grobna jama ovalne oblike je v tlorisu merila 45 × 25 cm, vkopana je bila v del zasipa grobne jame 11 in zapolnjena z žganino, v kateri so bili kalcinirani človeški kostni ostanki in lesno oglje.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba (in otrok?).

1. Odl. bronastega obročka iz žice okroglega preseka, prežgan; db. 0,3 cm; inv. št. TM 685.
- 3 odl. keramike; TM neinv.

#### Grob PR 21 (t. 10A)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu nepravilne oglete oblike, velikosti 70 × 60 cm, v profilu pa kotanjasta. Vkopana je bila v rumeno sterilno ilovico (SE 6). Na dnu jame so bile ob severnem robu položene majhne lapornate plošče in ena večja, v vzhodnem delu je bil apnenčast blok. Izrazita žganina s kalciniranimi človeškimi kostnimi ostanki in lesnim ogljem na dnu je bila debela do 15 cm. Prav na vrhu žganine je bila bronasta dvozankasta fibula.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Bronasta ločna dvozankasta fibula, prežgana; d. 9,6 cm, na iglo je prirjavel železen obroček, pr. 2,5 cm; inv. št. TM 450, 450a.
2. Odl. bronastega prstana; š. 0,3 cm, db. žice 0,2 cm; inv. št. TM 452.

#### Grob PR 22 (t. 10B)

Žgani pokop. Grob je bil vkopan v zasip grobne jame PR 14 in je bil v profilu viden kot temnosiva lisa, debela do 8 cm. V tlorisu je bil delno ohranjen, verjetno ovalne oblike in je meril pribl. 60 × 30 cm. Ohranjeno je bilo le dno grobne jame, obdano z majhnimi lapornatimi ploščami in zapolnjeno s sežganimi človeškimi kostmi in lesnim ogljem, zgornji del groba je bil odbit pri gradnji vodovodne napeljave.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

#### Grob PR 23 (t. 10C)

Žgani pokop. Grobna jama je v tlorisu merila 60 × 50 cm in je bila vkopana v sterilno plast ilovice (SE 6) do 40 cm globoko. Na dnu je bila žganina debela do 30 cm. Med ogljem so bile raztresene sežgane človeške

kosti, med njimi odlomek koščene ročaja. Na vrhu žganine je bila v do 10 cm debelem zasipu keramična posoda, ki je z ustjem segala do nagrobne plošče. Ta je bila iz apnenca z gomolji, velika 70 × 50 × 22 cm, in je pokrivala le približno tretjino grobne jame.

Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu pokopan moški, starejši od 30 let.

1. Odl. ostenja posode z rebrom; vel. 2,3 × 1,3 cm; inv. št. TM 1976.
2. Odl. koščene ročaja, prežgan; okras: vrezani krožci s piko znotraj mreže; š. 1,8 cm, v. 1,3 cm; inv. št. TM 684.
3. Kelihasta posoda na nogi; površina rdečerjava do temno-rjava; okras: vrat, rame in noga so prebarvani s črnim smolnatim premazom, ostala površina je prevlečena s slabo ohranjenim rdečim premazom; pr. ustja 10 cm, v. 12,2 cm; inv. št. TM 448.

### Grob PR 24

Žgani pokop. Grob je ležal pod asfaltnim nasutjem, izven izkopnega polja in je ostal neraziskan. Delno je bil viden v profilu. Vkopan je bil v sterilno ilovnato plast (SE 6) in je imel kotanjasto obliko. Žganina je bila zgoščena na dnu grobne jame.

### Grob PR 25 (t. 11A)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu okrog-le oblike s premerom 70 cm, v profilu pa kotanjasta. Vkopana je bila v plast rumene sterilne ilovice (SE 6). Po dnu je bila razsuta žganina, debela do 15 cm. V njej je bilo obilo nedogorelih kosti, največ jih je ležalo v sredini grobne jame tik pod zasipom. Pri dnu jame je bila ob zahodnem robu v žganini majhna bronasta kačasta fibula. Na žganini in deloma v njej je stala keramična posoda, ki je segala do pokrivne plošče. Ta je bila iz apnenca, velika 65 × 43 × 4 cm, in je prekrivala le vzhodni del groba. Grobni zasip je bil razviden v dveh nivojih. Zasip nad žganino je do debeline 5 cm predstavljal rjavo zemljo, nad katero je bila do nivoja plošče v debelini 10 cm nasuta sivorjava ilovnata zemlja z odlomki laporjev. Recentna vodovodna cev je segala prav do nagrobne plošče (sl. 8).

Med kostnimi ostanki prevladujejo delci lobanje, ohranjena sta bila tudi dva človeška zoba. Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu pokopan mladostnik (14–20 let) ali pa zelo gracilna mlada ženska (pod 25 let).

1. Bronasta kačasta fibula, prežgana; d. 8 cm, pr. diska 0,7 cm; inv. št. TM 373.
2. Odl. dna lonca; v pasovih prevlečen s temnim smolnatim premazom; v. 17,5 cm, rek. pr. noge 9,6 cm; inv. št. TM 687.

### Grob PR 26 (t. 11B)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu okrog-le oblike, velika 60 × 55 cm, v profilu pa kotanjaste. Vkopana je bila do 25 cm globoko v sterilno ilovico (SE 6) ter lapornato in apnenčasto osnovo (SE 7). Zapolnjena je bila z močno žganino, debelo do 10 cm, v kateri so bili močno prežgani odlomki kosti. Nad njo je bil 15 cm debel zasip z ilovnato zemljo s primesmi drobnega laporja. Na vrhu so jo obkrožale majhne lapornate plošče.

Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu pokopan starejši otrok ali juvenilna oseba ali odrasla ženska.

1. Trije odl. bronaste fibule, prežgani; d. zaključka noge 1,6 cm, d. noge 1,7 cm, d. igle 2,5 cm; inv. št. TM 686.
- Odl. slabo žgane prostoročno izdelane posode rdeče barve; TM neinv.

### Grob PR 27 (t. 11C)

Žgani pokop. Osrednji, severni in vrhnji del groba so bili uničeni ob gradnji vrtnega zidu pri hiši Most na Soči št. 73. Grobna jama je bila vkopana v sterilno ilovico (SE 6) 10 cm nad lapornato skalo. V profilu je imela kotanjasto obliko, v tlorisu je merila približno 70 × 50 cm. Na dnu grobne jame je bila do 10 cm debela plast žganine s kalciniranimi človeškimi kostnimi ostanki in lesnim ogljem.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba, mlajša od 40 let.

1. Odl. noge bronaste fibule, prežgan; d. 1,9 cm; inv. št. TM 362.
- Bronast gumbek s kalotasto glavico; izgubljen.



Sl. 8: Most na Soči – Pucarjev rob. Grob PR 25.

Fig. 8: Most na Soči – Pucarjev rob. Grave PR 25.

**Grob PR 28 (t. 11D)**

Žgani pokop. Gornji del groba je poškodovalo nasutje za cesto. Grobna jama je bila v profilu kotanjaste oblike, v tlorisu pa ovalne in je merila pribl. 60 × 30 cm. Vkopana je bila v sterilno plast s konglomeratom in laporjem (SE 6). Na dnu je bila raztresena žganina z maloštevilnimi ostanki prežganih kosti in skoraj brez oglja. Tu je bil tudi odlomek igle fibule. Na vrhnji površini ohranjenega dela grobne jame so bili položeni kosi lapornatih plošč.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla ženska.

1. Odl. bronaste igle fibule, prežgan; d. 4,2 cm; inv. št. TM 364.

**Grob PR 29 (t. 12A)**

Žarni pokop. Grobna jama je bila 25 cm globoko vkopana v rumeno sterilno ilovico (SE 6). V tlorisu je bila nepravilne okrogle oblike, v profilu pa kotanjasta. V jami je bila keramična žara, ki je v zemlji povsem razpadla, njeni ostanki so bili vidni po celotnem dnu jame. Dno keramične žare je prekrivala do 10 cm debela žganina, v njej so bile drobne modre steklene jagode in bronaste jagode, ki so bile mestoma zelo prežgane in sprijete s kalciniranimi človeškimi kostmi in ogljem v kepo. Bronasta fibula je ležala v zahodni koncentraciji žganine. Pri vrhu ohranjenega dela so jama obdajale lapornate plošče, ena, velika 40 × 40 × 15 cm, jo je na vzhodnem delu prekrivala. Osrednji del jame je zasipala siva ilovnata zemlja z vključki oglja.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. bronaste fibule s tremi navoji, prežgan; pr. loka 0,5 cm, š. 0,9 cm; inv. št. TM 431.

2–20. Bronasti gumbi, prežgani; pr. kapice 1–1,2 cm, v. 0,5 cm; inv. št. TM 402–420.

21–27. Bronasti gumbi, prežgani; pr. kapice 0,6 cm, v. 0,4 cm; inv. št. TM 421–427.

28. Ogrlica iz steklenih (250 svetlomodrih, 258 temnomodrih) in 25 bronastih jagod; d. sestavljenega niza 75 cm; pr. steklenih jagod 0,3–0,4 cm, pr. bronastih jagod 0,3 cm; inv. št. TM 401.

- Odl. lončene žare; TM neinv.

**Grob PR 30 (t. 12B)**

Žarni pokop. Grob je bil ohranjen le v spodnjem delu. Grobna jama je bila v tlorisu nepravilne oblike, ohranjena v velikosti 80 × 30 cm. Vkopana je do 25 cm globoko v rumeno sterilno ilovico (SE 6). V jami je bila razpadla keramična žara, razpoznavna večinoma kot rdeča lisa, ohranjeni pa so bili le drobci njenega dna.

V njej so bili sežgani človeški kostni ostanki in malo lesnega oglja, zato je bilo polnilo žganine v profilu slabo razvidno, a bolj izrazito na vzhodni polovici jame. Grobno jamo so na zahodnem in južnem delu zamejevale lapornate plošče.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

- Odl. keramičnega lonca – žare, površina rjava, v notranjosti rjavordeča; okras: vodoravno rebro; db. ostenja 0,9 cm; TM neinv.

**Grob PR 31 (t. 13A)**

Žgani pokop. Grob je ležal nad grobom PR 34. Grobna jama je bila v tlorisu in profilu nepravilne oblike, velika do 215 × 85 cm in globoka 65 cm. Vkopana je bila v zemljeno lapornato-ilovnato plast (SE 91) med sloj laporjev. Na dnu jame so bili položeni manjši kosi laporja, veliki do 20 × 20 cm. Morda gre za dve grobni jami, ki pa nista bili jasno razmejeni, enotna je bila tudi plast žganine z manjšimi koncentracijami oglja in sežganih kosti, ki so bili razpršeni po celotni jami (sl. 9).

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. bronaste verižice iz dvojnih obročastih členov; skupna d. 4,7 cm; inv. št. TM 1990.

2. Odl. bronaste trakaste zapestnice; okras: vtisnjeni koncentrični krožci in snopi vrezov; š. 1,2 cm; inv. št. TM 1977.

3. Odl. bronaste trakaste zapestnice; d. 3,2 cm, š. 0,4 cm; inv. št. TM 1978.

4. Bronast trakast prstan z izvrtano luknjico; pr. 2,3 cm; inv. št. TM 1980.

5. Odl. bronaste trakaste zapestnice; d. 1,1 cm, š. 0,4 cm; inv. št. TM 1979.

- Odl. dna keramične posode; TM neinv.



Sl. 9: Most na Soči – Pucarjev rob. Grob PR 31.

Fig. 9: Most na Soči – Pucarjev rob. Grave PR 31.

**Grob PR 32 (t. 13B)**

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu ovalne oblike in je merila 66 × 46 cm. V profilu je bila kotanjasta. Vkopana je bila 30 cm v ilovnato osnovo (SE 6) in med sloje laporja ter zapolnjena z lesnim ogljem. Sežganih človeških kosti ni bilo. Grob je bil morda pokrit s ploščo, od katere so se ohranili manjši kosi laporja.

1. Odl. bronaste masivne zapestnice ali ročaja; okras: vrezi; pr. 0,6 cm, d. 2,8 cm; inv. št. TM 1990.

**Grob PR 33 (t. 13C)**

Žgani pokop. Grob je bil na jugozahodnem delu poškodovan z recentnim vkopom. Grobna jama je bila vkopana 26 cm globoko v lapornato-ilovnato osnovo (SE 6). V preseku je imela kotanjasto obliko, v tlorisu pa okroglo s premerom 50 cm. V žganini je bilo nekaj večjih kosov oglja, posamezne sežgane kosti ter odlomek dna keramične posode. Grob je bil brez plošče.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

- Odl. dna keramične posode; TM neinv.

**Grob PR 34 (t. 13D, 14A)**

Žgani pokop. Grobna jama kotanjaste oblike je bila 20 cm globoko vkopana v lapornato osnovo. Nad njo je bil vkopan grob PR 31. V tlorisu je bila okrogla s premerom 55 cm. Po dnu grobne jame je bila izrazita žganina s posameznimi večjimi kosi oglja in z nekaj drobci kalciniranih človeških kosti. V žganini sta bili bronasti certoški fibuli XIII. vrste, keramična skleda na nogi, ki je bila položena na žganino, se je pod težo plošče razbila. Med mokrim sejanjem žganine so bili najdeni še bronast gumb ter odlomki trakastega uhana. Grobno jamo je prekrivala lapornata plošča, velika 50 × 40 cm.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Bronasta certoška fibula XIII. vrste; okras: vrez v obliki smrekove vejice na glavi loka; d. 5,2 cm; inv. št. TM 1984.
2. Odl. bronastega gumba; pr. 1,2 cm; inv. št. TM 1982.
3. Odl. bronastega trakastega uhana; okras: vrezi in vtis krožcev s piko; š. traku 1,1 cm; inv. št. TM 1983.
4. Keramična latvica na nogi; dodelana na ročnem vretenu, površina glajena, siva, prelom svetlorjav; rek. pr. 14,2 cm, rek. v. 8,1 cm, inv. št. TM 1985.

**Grob PR 35 (t. 14B)**

Žgani pokop. Grob je bil delno poškodovan, ohranjen je le spodnji del jame. Grobna jama je v tlorisu merila pribl. 54 cm, v globino 32 cm. Vkopana je bila med sloj laporja in v rumenkastorjavo zemljeno ilovnato plast (SE 6). V polnilu jame je bil poleg sežganih človeških kosti in lesnega oglja najden odlomek trakastega uhana.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba ali starejši otrok.

1. Odl. bronastega trakastega uhana; okras: vzdolžni paralelni vrezi; ohr. d. 1,1 cm, š. traku 1 cm; inv. št. TM 1986.

**Raztresene najdbe (t. 14C)**

1. Odl. bronastega trakastega uhana; okras: vzdolžni vrezi; d. 2,9 cm; inv. št. TM 368.
2. Bronast prstan; pr. 2,6 cm; inv. št. TM 367.
3. Odl. bronastega uhana; d. 2,8 cm, š. 0,9 cm; inv. št. TM 1987.
4. Odl. bronaste fibule (trortasta?); d. 2,1 cm; inv. št. TM 1988.
5. Bronasta pločevina; vel. 3 × 2,5 cm; inv. št. TM 366.
6. Bronasta okrasna ploščica rombične oblike s šestimi luknjicami; narejena iz dveh skupaj prikovičenih bronastih ploščic; vel. 4,9 × 3 cm; inv. št. TM 371.
7. Odl. železnega žeblja; d. 3,4 cm, pr. kapice 1,5 cm; inv. št. TM 1989.
8. Železna uhata sekira; d. 18,5 cm; inv. št. TM 432.
9. Odl. modre steklene jagode z rumeno-belim očescem; vel. 1,2 × 1,2 cm; inv. št. TM 1991.

**ZNAČILNOSTI POKOPOV**

Grobovi, odkriti v letih 2001 in 2013 na Pucarjevem robu, predstavljajo skrajni severovzhodni rob prostranega železnodobnega grobišča na levem bregu Idrijce. V načinu pokopa izkazujejo temeljne značilnosti svetolucijske kulturne skupine.<sup>8</sup> Bili so žgani in relativno dobro ohranjeni z izjemo nekaj bolj plitko vkopanih grobov, ki jih je delno uničilo nasutje za današnjo cesto.

Štirje so bili žarni, v dveh (PR 1 in PR 2; *sl.* 5, 6; *t.* 2: 14; 4A: 5) je bila lončena žara v obliki pitosa skoraj v celoti ohranjena, medtem ko sta lončeni žari v grobovih PR 29 in PR 30 (*t.* 12A, B) v zemlji povsem prepereli, zato njuna oblika ni bila razpoznavna. V svetolucijski skupini so žarni pokopi redki, Marchesetti omenja, da je bilo takih le 9,56 %, <sup>9</sup> medtem ko je na Pucarjevem robu njihov delež približno 11 %.

V preostalih grobovih je bila žganina posuta po grobni jami (*sl.* 10). Sežgani kostni ostanki so skupaj

<sup>8</sup> Zanja je značilen plan žgani pokop, a je bilo na območju železnodobnega grobišča na Mostu na Soči odkritih tudi nekaj skeletnih grobov (prim. Marchesetti 1893, 227; Svobljak, Žbona Trkman 1985, 87; Dular, Tecco Hvala 2018, 128–129).

<sup>9</sup> Marchesetti 1893, 231.



Grob / Grave	Velikost jame / Dimension of pit	Globina jame v cm / Depth of grave pit	Žganina v žari / Ash in urn	Žganina na dnu jame / Ash on the botom of the grave pit	Žganina razpršena po jami / Ash dispersed into the grave pit	Nagrobne plošče / Stone cover	Plošče na dnu jame / Slab on the bottom	Kamnit venec / Encircled by stones	Kamnita skrinja / Stone cist
PR 1	110 × 60	70	•			L		•	L
PR 2	80	70	•			L	L		L
PR 3	90	10		•		?			
PR 4	40	?		•					
PR 5a	100	40		•					
PR 5b	?	20		•					
PR 6	50 × 50	30			•	L			
PR 7	70 × 50	40		•		?			
PR 8	50	20		•					
PR 9	60	10		•					
PR 10	70 × 70	15		•					
PR 11	60 × 30	15		•					
PR 12	70	20		•					
PR 13	40	15		•			L		
PR 14	70 × 60	35		•			L		
PR 15	40 × 25	20		•			L		
PR 16	70 × 60	40		•		L	L		
PR 17	44 × 40	30		•		A			
PR 18	70	13		•					
PR 19	50	20		•					
PR 20	45 × 25	5		•					
PR 21	70 × 60	20		•			L		
PR 22	60 × 30	8		•			L		
PR 23	60 × 50	40		•		A			
PR 24	?	?							
PR 25	70	20		•		A			
PR 26	60 × 55	25		•				•	
PR 27	70 × 50	25		•					
PR 28	60 × 30	15		•					
PR 29	70	25	•				L	•	
PR 30	80 × 30	25	•						
PR 31	215 × 85	65			•				
PR 32	66 × 46	30			•	?			
PR 33	50	26		•					
PR 34	55	20		•		L			
PR 35	54	32		•					

Sl. 10: Zgradba grobov s Pucarjevega roba (A = apnenec; L = lapor).  
 Fig. 10: Construction of the graves from Pucarjev rob (A = limestone; L = marl).



Sl. 11: Most na Soči – Pucarjev rob. Grob PR 6 v prerezu z železno plavutasto sekiro *in situ*.

Fig. 11: Most na Soči – Pucarjev rob. Grave PR 6 in section with an iron winged axe *in situ*.

z lesnim ogljem običajno prekrivali dno grobne jame, redkeje je bila žganina razpršena po celotni grobni jami in pomešana z zasipom (npr. PR 6, PR 31).

Kostnih ostankov je bilo v grobovih malo. Njihova teža se je gibala med 1 in 523 g, povprečna teža je bila 90 g.<sup>10</sup> V večini grobov je bilo žganine manj kot 50 g, le v šestih (PR 1, 2, 14, 18, 23, 25) je bila količina večja in je znašala od 100 do 400 g in samo v grobu PR 16 več kot 500 g, a sta bili v slednjem morebiti pokopani dve osebi. Na osnovi teže žganine lahko sklepamo, da v grobno jamo niso pridali vseh ostankov pokojnika z grmade, ampak le manjši del. Najdenih je bilo tudi nekaj nežganih ali slabše žganih človeških kosti, in sicer v grobovih PR 2 (*ulna*), PR 3 (*mandibula*), PR 4 (*radius*) in PR 6 (*humerus*). Te kosti so svetlorjave barve, kakršna je značilna za skeletne pokope ali pa za žgane kosti, ki niso bile izpostavljene temperaturi višji od 200 °C.

Grobne jame so bile večinoma vkopane v sterilno ilovico, v nekaterih primerih so segale vse do skalne osnove. Jami grobov PR 6 in PR 31 (sl. 9, 11) sta bili vkopani v zgornjo plast ilovnatnega koluvija (SE 5/2001 oz. SE 91/2013), ki je ležala neposredno pod nasutjem za asfaltno cesto. Nekateri grobovi so bili vkopani v več nivojih, kar nazorno prikazujejo primeri grobov PR 1, 2, 3 in 6 (sl. 5) ali dvojice grobov PR 11 in nad njim PR 20 (t. 7B), PR 14 in nad njim PR 22 (t. 10B) ter PR 31 in pod njim PR 34.

Jame so bile v preseku bolj ali manj kotanjaste oblike, v tlorisu pa ovalne ali okrogle. Merile so od 40 × 25 cm (PR 15) pa vse do 110 × 60 cm (PR 1) ali celo več, 210 × 85 cm (PR 31). Bile so tudi različno globoke, najplitvejše so bile vkopane le okoli 15 cm, najgloblje sta bila vkopana žarni grob PR 1 (70 cm) in največji grob PR 31 (65 cm), v slednjem je morda šlo za dva pokopa, vendar razmejitev med njima ni bila razvidna.

<sup>10</sup> Gl. tu Leben-Seljak, tab. 1.



Sl. 12: Most na Soči – Pucarjev rob. Grob PR 16 v prerezu z razlomljeno rdečo lapornato nagrobno ploščo in s sivo lapornato ploščo na dnu grobne jame.

Fig. 12: Most na Soči – Pucarjev rob. Grave PR 16 in section with a broken red marl cover slab and a slab of grey marl on the bottom.

Nepoškodovani grobovi so bili pokriti z eno (PR 1, 6, 16, 23, 25), včasih celo z več kamnitimi ploščami (PR 2, 34). Te so bile apnenčaste<sup>11</sup> (PR 23, 25) ali lapornate (PR 1, 2, 6, 16, 34). Rdečkasti lapor, s kakršnim je bila prekrita jama groba PR 16 (sl. 12), so verjetno nabirali v skladih dolvodno od sotočja Idrijce in Soče, pod ledino Repelc (sl. 13).<sup>12</sup> Plošče so bile različnih velikosti, od 60 × 50 × 10 cm (PR 6) in 65 × 43 × 4 cm (PR 25) do 110 × 50 × 17 cm (PR 1). Večje in težje nagrobne plošče so imeli običajno imenitnejši grobovi,<sup>13</sup> pri nekaterih so bile stene grobne jame obložene s pokončnimi lapornatimi ploščami (PR 1, 2),<sup>14</sup> ki so verjetno tvorile kamnito grobno skrinjo.<sup>15</sup> Nekateri so imeli na dnu položeno lapornato ploščo (PR 2, 16, 29) ali manjše lapornate lomljence (PR 13, 14, 15, 21, 22),<sup>16</sup> v nekaterih primerih je bil iz njih sestavljen kamnit venec na vrhu grobne jame (PR 1, 26, 29).

V grobnih jamah so bili poleg sežganih ostankov preminulih najdeni deli njihove noše. Ohranili so se predvsem kovinski predmeti, tudi ti so bili izpostavljeni ognju. Med njimi je največ bronastih gumbov (31), sledijo jim fibule (13) ali njihovi odlomki (8) ter odlomki obročkov ali prstanov (9), obeski (9), uhani (7), deli zapestnic (2) in pasna spona (1). Zanimiv je par certoških

<sup>11</sup> Gre za plošče iz tako imenovanega volčanskega apnenca, katerih najbližje večje najdišče je hrib Senica pri vasi Modrej (prim. Verbič 2002, 103).

<sup>12</sup> Prim. Marchesetti 1886, 112; id. 1893; Verbič 2002, 104; o morebitnem pomenu prekrivanja grobov z rdečimi lapornatimi ploščami gl. Škvor Jernejčič, Vinazza 2016, 55.

<sup>13</sup> Prim. Marchesetti 1886, 18.

<sup>14</sup> Južni rob grobnih jam PR 1 in PR 2 je bil med strojnimi izkopom uničen.

<sup>15</sup> Ta navada je izpričana tudi v bogatejših grobovih z izkopavanj Szombathyja; v grobu 467 so žaro prav tako obdali s skrilavci (laporji) (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1985, 104).

<sup>16</sup> V teh primerih gre morda le za eno poškodovano lapornato ploščo.



Sl. 13: Nahajališče rdečih laporjev dolvodno od sotočja Soče in Idrijce.

Fig. 13: Red marl deposits downstream from the confluence of the Soča and Idrijca rivers.

fibul iz groba PR 2, ena je (*t. 3B: 1*) močnejše ožgana in deformirana, medtem ko se zdi, da druga (*t. 3B: 2*) ni bila izpostavljena ognju. V ognju deformirane in sprijete v kepo so bile drobne modre steklene in bronaste jagode iz groba PR 29 (*t. 12A: 28*).

Med pridatki je nekaj orožja ali delovnih pripomočkov, ki pa ne kažejo izpostavljenosti ognju. V žarnem grobu PR 1 (*t. 2: 10*) je bil najden nož s koščnim držajem, v grobu PR 6 sta bili pridani železna plavutasta sekira (*sl. 11; t. 5B: 1*) in sulična ost (*t. 5B: 2*) z ostanki lesenega toporišča, ki se pri sežigu ne bi ohranili. Izven grobov pa je bila naključno odkrita še uhata sekira (*t. 14C: 8*).

Keramične posode so bile v grobu položene na vrh žganine, nekatere so se z zgornjim robom dotikale pokrivnih nagrobnih plošč (PR 16, 18, 23, 25, 34). Sovji skifos in kelih na nogi iz groba PR 1 (*t. 1–3A*) sta bila prav tako položena na vrh žganine v žari – pitosu tik pod krovno lapornato ploščo. Od lončenine so bile v grobovih večinoma le posamezne črepinje, ki jih lahko razlagamo kot ostanke obredja, npr. odlomki situle na nogi v žganini groba PR 2 (*t. 4A: 6*).

H grobnim pridatkom prav tako prištevamo ostanke živalskih kosti in zob. V žarnem grobu PR 2 je bil med žganino v pitosu najden nežgan zob ovce ali koze. V žari – pitosu iz groba PR 1 pa je bil sežgan delček živalskega vretenca, ki je morda ostanek pokojnemu darovanega kosa mesa s sežigališča ali pa ostanek pogrebne gostije.<sup>17</sup>

## OPREDELITEV NAJDB

### Fibule

Najstarejši primerki fibule s Pucarjevega roba je dvoankasta fibula iz groba PR 21 (*t. 10A: 1*) s svitkasto oblikovanim lokom in nizko nogo, ki je mlajša različica, značilna predvsem za horizont Sv. Lucija IIa.<sup>18</sup> Enozankaste fibule so v stopnji Ic (= Ha C 2) v ženski noši svetolucijske skupine nasledile dvozankaste; te so na najdiščih v Nadiških dolinah dosegle svojo najzahodnejšo mejo.<sup>19</sup>

V grobu PR 18 je bila najdena svetolucijska ločna fibula, okrašena s štirimi košaričastimi obeski (*t. 9B: 1*), ki je najznačilnejša prvina ženskega okrasja v stopnji Sv. Lucija IIa, poimenovana je po Mostu na Soči, kjer jih je bilo odkritih največ.<sup>20</sup>

Nekaj primerkov pripada kačastim fibulam. Tip IV po tipologiji Sneže Tecco Hvala s sedlastim lokom in diskom<sup>21</sup> je zastopan v grobu PR 16 v paru (*t. 8C: 1, 2*), v grobovih PR 10 in 25 pa posamično (*t. 7A: 1; 11A: 1*). Te fibule so v Posočju značilne za moško nošo 6. stol. pr. n. št. oziroma stopnjo Sv. Lucija IIa, kjer nastopajo pogosto v parih,<sup>22</sup> njihovo izvorno območje pa smemo iskati prav na prostoru Slovenije. Zanimivost predstavlja s svinčenim ovojem popravljena kačasta fibula iz groba PR 15 (*sl. 14; t. 8B: 1*) z diskom v obliki kapice,<sup>23</sup> kar je značilnost mlajših izvedb iz časa stopnje Sv. Lucija IIB.<sup>24</sup>

Masivni kačasti fibuli z velikim diskom na loku (*t. 1: 1, 2*) iz groba PR 1 pripadata vrsti VIIe oz. vrsti Fraore – Parma, ki je nasploh najmlajša vrsta teh fibul,

<sup>17</sup> Prim. Toškan v tej publikaciji.

<sup>18</sup> Gabrovec 1970, 28, Karta 9; Teržan, Trampuž 1973, 425.

<sup>19</sup> Teržan, Trampuž 1973, 424; Pettarin 2006, Tav. V: 68–73.

<sup>20</sup> Teržan, Trampuž 1973, 428–429; prim. Renzi 1981, Fig. 30 (spodaj), 31 (spodaj).

<sup>21</sup> Tecco Hvala 2014a, 148–150, karta 7.

<sup>22</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 64: C1, 2, 66: B1, 2; prim. Renzi 1981, 198, Fig. 31: 25a, 25b; kot je opozorila Renzijeve, je lahko kačasta fibula, sama ali v kombinaciji s svetolucijsko fibulo ali trakastim uhanom, tudi del ženske noše (Renzi 1981, 203, 247).

<sup>23</sup> Mlinar 2002a, 44, kat. št. 16. Podobna popravila so vidna tudi na najdbah z Marchesettijevih izkopavanj (Giuliamair 1998, fig. 25).

<sup>24</sup> Npr. Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 201D: 1, kjer je podoben primerki v gr. Sz 2000 skupaj s certoško fibulo; prim. Tecco Hvala 2014a, 137–138, 156, karta 11.



Sl. 14: Most na Soči – Pucarjev rob. Bronasta kačasta fibula iz groba PR 15, popravljena s svincem.

Fig. 14: Most na Soči – Pucarjev rob. Bronze serpentine fibula repaired with lead from Grave PR 15.

datirana v stopnjo Sv. Lucija IIc,<sup>25</sup> a se pojavijo že v stopnji Sv. Lucija IIb2,<sup>26</sup> kamor uvrščamo tudi grob PR 1. To nista edina primerka z Mosta na Soči, saj so odlomki teh fibul znani še iz grobnih celot Sz 2318 in Sz 1997/2 pa tudi v grobu R 38 (t. 29A: 1), odkritem na Repelcu.<sup>27</sup> Te fibule se vključujejo v časovni horizont širšega padskega območja in se navezujejo na pojav orožja in atiške keramike.<sup>28</sup> Kombinacija para tovrstnih fibul (t. 1: 1, 2) in atiške posode (t. 3A: 13) je izpričana tudi v grobu PR 1.

Odlomek fibule iz groba PR 19 (t. 9C: 1) pripada certoškimi fibulam V. vrste, ki so bile razprostranjene na širokem območju med Padsko nižino in Balkanom, predvsem v začetku 5. stol. pr. n. št.<sup>29</sup>

V grobu PR 34 (t. 13D: 1) in pitosu groba PR 2 (t. 3B: 1, 2) so bile certoške fibule XIII. vrste, za katere je značilna samostrelna peresovina.<sup>30</sup> Različica XIIIb (t. 3B: 1; 13D: 1) je svetolucijska oblika, ki se na Mostu na Soči pojavlja v stopnji Sv. Lucija IIb2, medtem ko je oblika XIIId (t. 3B: 2) s stopničasto oblikovanim zadnjim delom noge pogostejša v dolenski skupini v mlajši certoški stopnji.<sup>31</sup> V paru jih srečamo v moških bojevnških grobovih, npr. na Magdalenski gori.<sup>32</sup> Certoški fibuli

XIII. vrste verjetno pripadata tudi odlomka iz groba PR 5A (t. 5A: 1).

Velike certoške fibule vrste VIIa, med katere se uvršča primerek iz groba PR 1 (t. 1: 3), so pogostejše na Dolenjskem in Notranjskem, kjer se v parih pojavljajo predvsem v moških grobovih in pomenijo novost v okviru certoškega horizonta, kot kažejo zlasti najdbe iz Dolenjskih Toplic.<sup>33</sup> V uporabi ostanejo še v negovskem horizontu, kar dokazuje bojevnški grob 2/60 z Magdalenske gore.<sup>34</sup> Podobno kot na Dolenjskem se tudi v Posočju in bližnji Karniji tu in tam pojavljajo v parih.<sup>35</sup>

#### Uhani, prstani, obročki in zapestnice

Med najdbami s Pucarjevega roba je več bronastih trakastih uhanov s kvačico, okrašenih z vzdolžnimi vrezi (t. 6B: 1; 7B: 2; 9B: 2, 3; 13D: 3), ki so tipičen element ženske svetolucijske noše v mladohalštatskem času (Sv. Lucija II). Na grobišču na Mostu na Soči jih zasledimo v kombinaciji s trakastimi, kačastimi, svetolucijskimi ali certoškimi fibulami različnih vrst.<sup>36</sup> Med raztresenimi najdbami s Pucarjevega roba je ohranjen odlomek bronaste trakaste uhana, okrašen z iztolčenima buncicama (t. 14C: 3). Podobna primerka sta znana iz groba R 14 na Repelcu (t. 20: 6, 7). Gre za uhane vrste Repelc po Draganu Božiču, ki so datirani v pozno latensko obdobje.<sup>37</sup>

Obročki so pogosto služili kot obeski, lahko pa tudi kot prstani. Sklenjeni obročki/prstani so neokrašeni (t. 1: 6; 9D: 1; 10A: 2; 13A: 4; 14C: 2)<sup>38</sup> ali okrašeni, v grobu PR 1 npr. v kombinaciji vreza v obliki črke X in prečnih vrezov (t. 1: 7).<sup>39</sup> Obročki z bradavičastimi izrastki so značilni za svetolucijsko skupino<sup>40</sup> in Dolensko.<sup>41</sup> V

<sup>25</sup> Teržan 1976, 326, Sl. 26; T. 11: 1–2; 44: 8–9.

<sup>26</sup> Teržan 1976, 357; Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 56: 1–2.

<sup>27</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 35A: 4–5; 125A: 1–2; Vitri 2001, 25, Fig. 4: 1, 2.

<sup>28</sup> Teržan, Trampuž 1973, T. 11: 4–5, 21; 14: 12; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 10: 13; 35: 10 itd.

<sup>29</sup> Prim. Božič 2007a, 837–840.

<sup>30</sup> Prim. Bitnje, gr. 2 (Gabrovec 1974, T. 2: 10); Kundl (Lang 1998, T. 149: 6).

<sup>31</sup> Tako okrašeni odlomki prstanov so bili odkriti tudi v grobu 31 z Idrije pri Bači (Guštin 1991, T. 23: 21), v Benečiji (Pettarin 2006, Tav. XXV: 396, 397), Caverzanu pri Bellunu (Nascimbene 1999, 106) in v Este (Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, T. 53: 16).

<sup>32</sup> Most na Soči (Teržan, Trampuž 1973, T. 20: 6; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, npr. T. 61D: 7; 63E: 7 itd.), Benečija (Pettarin 2006, Tav. XXVI: 454–456), Bodrež (Guštin 1991, T. 40: 17), Kobarid – Tonovcov grad (Ciglenceki 1994, T. 2: 6; Božič 2011, 244–247), Srpenica (Mlinar 2004, Sl. 8: 3), Bohinj (Gabrovec 1974, T. IV: 18; VI: 24; VIII: 3; VIII: 7; X: 5–7), Koritnica ob Bači (Kos 1973, T. 3: 7).

<sup>33</sup> Npr. Brezje pri Trebelnem (Kromer 1959, T. 26: 3), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 62B: 4) itd.

<sup>25</sup> Tecco Hvala 2014a, 156–159, karta 12.

<sup>26</sup> De Marinis jih datira v drugo polovico 5. stol. oz. med 440 in 420 pr. n. št. (De Marinis 1981, 216; id. 2000, 349, Fig. 5: 5–7).

<sup>27</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 245: 1, 2; 201F; Tecco Hvala 2014a, 157.

<sup>28</sup> Teržan 1976, 364.

<sup>29</sup> Teržan 1976, Karta 18; prim. Tecco Hvala 2012, 257.

<sup>30</sup> Teržan 1976, 361.

<sup>31</sup> Z izjemo Šmihela na Notranjskem in primerka s Kranjske so ostala najdišča te različice skoncentrirana na Dolenjskem in v Beli krajini (Teržan 1976, 340).

<sup>32</sup> Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 15: 7; 84: 3.

zahodnih regijah so ti predmeti morda služili kot okrasni našitek na obleki ali pa so bili obešeni na fibulo in bi jim lahko pripisali apotropijski pomen,<sup>42</sup> medtem ko so na Dolenjskem pripadali pasnim garnituram v certoški in negovski stopnji.<sup>43</sup> Obročki trapezaste oblike z neizrastimi izrastki, kot je primerek iz groba PR 6 (*t. 5B: 1*), so bili v uporabi še v mlajši železni dobi vse do poznega latenskega obdobja. To dokazujeta primerljiv obroček iz Podzemlja, obešen na srednjelatenski fibuli različice Gemeinlebarner vrste Mötschwil, značilni za LT C1,<sup>44</sup> ter obroček s šestimi neizrastimi izrastki, najden skupaj s fibulo vrste Picugi v grobu 76 na Socerbu.<sup>45</sup>

### *Obeski, verižice, gumbi*

Zelo priljubljeni so bili obeski v obliki košarice, obešeni so bili na ovratnice ali na fibule (npr. svetolucijske). Zasedimo jih v ženskih, otroških in moških grobovih, najdeni so bili tudi v naselbinah in svetiščih.<sup>46</sup> Razlagamo si jih lahko kot posnetke ali modelčke pravih košar za prenašanje stvari.<sup>47</sup> Košaričaste obeske s polkrožno oblikovanim dnom, kot so primerki iz grobov PR 14 in PR 18 (*t. 8A: 2, 3; 9B: 1*), je Pavlin (2014) razdelil na take z luknjico na plašču oz. pod ročajem (tip II) in brez nje, značilni pa so za stopnji Sv. Lucija IIa in IIb1.<sup>48</sup> Mlajšo varianto predstavljajo konično oblikovani košaričasti obeski z mrežastim okrasom, kot je eden od primerkov iz groba PR 1 (*t. 1: 4, 5*), tega bi po ostalih pridalnih lahko datirali v stopnjo Sv. Lucija IIb2, značilni pa so za zahodno Slovenijo in *Caput Adriae*.<sup>49</sup>

<sup>42</sup> Vitri 2001, Fig. 7, T. 77: 2; Crismani, Righi 2002, 81. V Posočju se npr. pojavljajo kot obeski na svetolucijskih fibulah (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 116E: 2; 137: 1; 142F: 3; 211D: 1; 216A: 1; 253B: 1; 285F: 1), ki so značilne za stopnjo Sv. Lucija IIa (Teržan, Trampuž 1973, 428, 429).

<sup>43</sup> Tovrstne pasne garniture so značilnost moške noše, npr. na Vačah (Stare 1955, T. 41: 2; 42: 1a; 43: 1a; 46: 2, 4, 6), v Brezju pri Trebelnem (Kromer 1959, T. 20: 13, 14; 37: 4), na Magdalenski gori (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 71C: 4–5; 159: 1–4), Molniku (Tecco Hvala 2017, 111, T. 31A: 2) itd.

<sup>44</sup> Gabrovec 1966c, T. 23: 8; Dular 1978, T. 5: 10; Božič 1999b, 212; id. 2011, 247.

<sup>45</sup> Gerbec, Mlinar 2018, 49.

<sup>46</sup> Svoljšak, Dular 2016, T. 26: 16; 36: 18; Laharnar 2018a, 230–231. Prim. Pavlin 2014, 349.

<sup>47</sup> Teßmann 2007, 668.

<sup>48</sup> Pavlin 2014.

<sup>49</sup> Teßmann 2007, 691, Abb. 22, Karte 5 (pod številko 2 napačno označena Koritnica, ki ne leži na japonskem območju, temveč v dolini reke Bače). Zbranim najdiščem lahko dodamo še Sermin (Svetličič 1997, 36), Dernazacco in Špeter (Pettarin 2006, Tav. 26: 438–441), Kobarid (neobjavljeno, najdbo hrani najditelj), Gradišče v Cerknem (Istenci 2015, T. 1: 5), Homec (Mlinar, Gerbec, Laharnar 2014, 32, kat. št. 21) in Krn – Gradec (neobjavljeno, hrani TM).

Bronaste verižice, sestavljene iz enojnih ali dvojnih obročkastih členov, kot je delno ohranjena najdba iz groba PR 31 (*t. 13A: 1*), so bile pripete na fibulah in okrasnih ploščicah. Razprostranjene so na širokem prostoru od Este in Karnije do Notranjske in Dolenjske, kjer se pojavljajo kot grobni pridalniki ali kot votivni darovi v svetiščih in na kulturnih mestih.<sup>50</sup>

Kalotasti gumbi z enojno zanko so pogosta najdba v grobovih svetolucijske skupine, na Pucarjevem robu jih srečamo v štirih, zelo verjetno ženskih grobovih – PR 1, 10, 29 in 34 (*t. 1: 8; 7A: 3–5; 12A: 2–27; 13D: 2*). Kronološko niso zelo občutljivi, a se zdi, da so značilnejši za stopnji Sv. Lucija IIa in IIb, saj v stopnji Sv. Lucija IIc skoraj povsem izginejo iz uporabe.<sup>51</sup>

V grobni celoti PR 29 so bili takšni gumbi odkriti skupaj z drobnimi modrimi steklenimi jagodami in bronastimi obročki. Enak skupek od ognja poškodovanih in sprijetih najdb izvira tudi s kulturnega mesta v železnodobni naselbini na Mostu na Soči, ki nakazuje, da tovrstne celote predstavljajo ostanke oprav, morda pasov ali oblek.<sup>52</sup>

### *Steklene jagode*

V grobu PR 29 je bilo kar 250 svetlomodrih in 258 temnomodrih steklenih jagod (*t. 12A: 28*), sežganih in sprijetih s 25 bronastimi jagodicami in bronastimi gumbi v kepo, pojavljajo pa se v kontekstih stopnje IIb.<sup>53</sup> Kot posamezna najdba je bila med raziskavami leta 2013 odkrita še modra steklena jagoda z rumeno-belim očescem (*t. 14B: 9*), kakršnih ne poznamo z najdišč svetolucijske skupine niti iz železnodobne Dolenjske.

<sup>50</sup> Prim. Bodrež (Guštin 1991, T. 40: 20), v Bitnjah kot privesek na svetolucijski fibuli (Gabrovec 1974, Tab. V: 1), Socerb (Crismani, Righi 2002, 75, kat. št. 65), Šmihel (Guštin 1979, T. 68: 35–37), Misincinis v Karniji (Vitri 2001, Fig. 3: T. 38, 5), estenski prostor (Nascimbene 1999, 110, kat. št. 264; Manessi, Nascimbene 2003, 257, Tav. 81: 26; Capuis, Chieco Bianchi 2006, T. 23: 2; 52: 15), Dolenjska, npr. Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 84: 3). Kot najdbe s kulturnih mest prim. Rungerr Egg (Gleirscher, Nothdurfter, Schubert 2002).

<sup>51</sup> Pojavljajo se sicer že v kontekstih iz starejšega halštatskega obdobja, npr. na bližnjem grobišču v Tolminu (Pogačnik 2002, 64–65), a je bila njihova uporaba bolj razširjena v stopnjah Sv. Lucija IIa in IIb, kot je razvidno iz grobov na Mostu na Soči (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 54: E7; 104A: 5; 137A: 25) pa tudi iz pretežno mladohalštatskih in latenskih grobov z Idrije pri Bači (Guštin 1991, T. 22: 13; 27: 19). Noben primerek ni znan iz železnodobnih grobov v dolini Nadiže, kjer sicer povsem prevladujejo najdbe iz zadnje stopnje svetolucijske kulture (Pettarin 2006).

<sup>52</sup> Laharnar 2018a, 231–233, Sl. 11.

<sup>53</sup> Most na Soči, gr. Sz 648 in Sz 955 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 59A: 7; 98A: 9–11); prim. Laharnar 2018a, 231–233.



Sl. 15: Most na Soči – Pucarjev rob. Nož iz groba PR 1.  
Fig. 15: Most na Soči – Pucarjev rob. Knife from Grave PR 1.

### Pasne garniture

V grobu PR 1 je bil najden za Posočje neznačilen bronast trakast pasni okov s tremi zakovicami (*t. 1: 9*), ki mu je morda pripadal še obroček (*t. 1: 6*). V Posočju so taki pasni okovi redki, primerljive najdbe so znane z Marchesettijevih izkopavanj na Mostu na Soči, mednje bi lahko uvrstili tudi odlomke iz groba 38 na Repelcu (*t. 29A: 12*) in z Idrije pri Bači. Podoben okov je bil odkrit tudi na grobišču Misincinis pri Paularu v Karniji, in sicer v grobu 2 iz 5. stol. pr. n. št.<sup>54</sup> Taki okovi so običajno sestavni deli pasnih garnitur na Dolenjskem v certoški in negovski stopnji.<sup>55</sup>

### Orožje in noži

Železna sulična ost in sekiri so edine najdbe napadalnega orožja na Pucarjevem robu, čeprav so sekire lahko služile tudi kot orodje in teh funkcij velikokrat ni mogoče razlikovati. Železna sekira iz groba PR 6, ki ima enostranske plavuti, spojene v tul (*t. 5B: 2*), v Posočju nima primerjav. Najdemo jih na Dolenjskem, kjer plavutasta in uhata sekira v mlajšem negovskem horizontu izpodrineta starejšo tulasto sekiro.<sup>56</sup> Rabo plavutastih sekir v latenski

dobi morebiti nakazuje primerek z Magdalenske gore, kjer so bili v grobu 2/41 ob železni sekiri z enostranskimi plavutmi, spojenimi v tul, še dve sulični osti in odlomki poznolatske okrogle ščitne grbe, a je grobna celota lahko premešana.<sup>57</sup> Sorodna sekira je bila odkrita tudi v grobu 11 na mokronoškem grobišču, ki jo Guštin datira v stopnjo LT C1.<sup>58</sup> Uhata sekira, kakršne so značilne za zadnjo stopnjo svetolucijske skupine (= Sv. Lucija IIc), obdržijo pa se še v latenski dobi, je bila na Pucarjevem robu odkrita izven grobne celote (*t. 14C: 8*).<sup>59</sup>

Železne sulične osti, kot je primerek iz groba PR 6 (*t. 5B: 3*), se v Posočju pojavljajo v mladohalštatskem času, pa tudi v poznolatskih kontekstih.<sup>60</sup> Grobno celoto PR 6 bi tako lahko opredelili na konec stopnje Sv. Lucija IIc, a bi lahko bila tudi iz latenske dobe, kajti v grobu je bil še obroček (*t. 5B: 1*), kakršni so bili v rabi še v srednjelatenski stopnji LT C2.<sup>61</sup> V prid mlajši dataciji bi govorila tudi lega groba, ležal je nad grobovoma PR 1 in PR 2 iz stopnje Sv. Lucija IIb2.

Železen nož v grobu PR 1 ima lepo izdelan koščen držaj, ki se zaključuje v obliki živalske glavice (*sl. 15; t. 2: 10*).<sup>62</sup> Podobni koščeni držaji nožev so znani z Marchesettijevih izkopavanj na Mostu na Soči,<sup>63</sup> pripisali

<sup>54</sup> Vitri 2001, Fig. 4: 3, 5.

<sup>55</sup> Posočje: npr. Most na Soči (Marchesetti 1893, Tav. XI: 7), Idrija pri Bači (Guštin 1991, T. 26: 9); Dolenjska: npr. Vače (Stare 1955, npr. T. 47: 1–18), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 16: 12; 61: 2), Molnik (Tecco Hvala 2017, 111, T. 32: 6), Novo mesto (Knez 1986, T. 1: 21; 8: 11, 14; 13: 13), Brezje pri Trebelnem (Kromer 1959, T. 11: 7, 8; 20: 13 itd.).

<sup>56</sup> Prim. Dolenjske Toplice (Teržan 1976, T. 85: 6; 88: 4), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 38A: 3; Tecco Hvala 2012, 119, Sl. 46), Brezje (Kromer 1959, T. 40: 8), Vače (Stare 1955, 19, T. 12: 2).

<sup>57</sup> Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 40–41, T. 38: 1–4; prim. Štrajhar, Gaspari 2013, 35.

<sup>58</sup> Guštin 1977, 71, T. 11: 4.

<sup>59</sup> Dolgotrajno uporabo uhatih sekir v Posočju dokazuje grob s Srpenice (Laharnar, Mlinar 2019, 651), na Dolenjskem pa najdba s Kapiteljske njive v Novem mestu (Križ 2005, T. 77: 3; prim. Štrajhar, Gaspari 2013, 35).

<sup>60</sup> Prim. gr. 16 in 40 z Idrije pri Bači in gr. 3 z Reke pri Cerknem (Guštin 1991, T. 13: 6; 26: 1; 30: 2, 3).

<sup>61</sup> Prim. Podzemelj (Gabrovec 1966c, T. 23: 8; Dular 1978, T. 5: 10; Božič 2011, 247; Gerbec, Mlinar 2018, 48–49).

<sup>62</sup> Mlinar 2002a, 28, sl. 24.

<sup>63</sup> Odlomka koščениh ročajev iz grobov M 2683 in M 2695 sta okrašena z vtisnjenimi krožci s piko in vrezanimi



Sl. 16: Most na Soči – Pucarjev rob. Restavrirana kelih na nogi iz grobov PR 1 (levo) in PR 16 (desno).  
 Fig. 16: Most na Soči – Pucarjev rob. Restored pedestal goblets from Graves PR 1 (left) in PR 16 (right).

bi jim lahko tudi odlomek koščene obloge z vtisnjenim krožcem s piko iz groba PR 23 (*t. 10C: 2*). Primerjave zanje najdemo na Dolenjskem in v Zasavju (npr. na Magdalenski gori in Kovku) v grobovih pozne certoške in negovske stopnje.<sup>64</sup>

#### Bronasto posodje

V grobu PR 2 je bil najden bronast trakast ročaj, ki je bil kovan (*t. 3B: 3*). Ker je ročaj v celoti ohranjen skupaj z atašama, bi bilo možno, da je bil pritrjen na leseno posodo, ki je propadla. Na Mostu na Soči so običajnejši ročaji z okroglim presekom,<sup>65</sup> medtem ko so taki s pravokotnim presekom redki.<sup>66</sup> Primerjavo

linijami, iz groba M 1828 pa je znan podoben držaj z živalsko glavico na zaključku (Marchesetti 1893, Tav. XXVII: 15–17).

<sup>64</sup> Nož s koščnim ročajem iz groba 2/38 z Magdalenske gore ima podoben predvsem bronast okov (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 36: 18; Tecco Hvala 2012, 135–137), po obliki in okrasu punciranih krožcev sta primerljivi tudi posamezni najdbi, opredeljeni kot britev (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 157: 6–7). Še boljše primerjavo pa ima v poznohalštatskem ženskem grobu na Kovku nad Hrastnikom (Božič, Gaspari, Pirkmajer 2020, T. 6: 10; 7: 10).

<sup>65</sup> Prim. Jereb 2016, T. 21: 38; 22: 40; 30: 55–57; 31: 58–59; 33: 63–65; 66: 110–111; 68: 115; 75: 124; 76: 126 idr.

<sup>66</sup> Prim. Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 98: 12; 116: E7; 148: F8; Svoljšak, Dular 2016, T. 36: 19; Jereb 2016, kat. št. 60–62, 129.

za kovan trakast ročaj najdemo še na grobišču Bitnje v Bohinju in v Benečiji.<sup>67</sup>

#### Lončeno posodje

V grobovih PR 1 in 2 sta bila pitosa uporabljena kot žari (*t. 2: 12; 4 A: 5*). Okrašena sta z neprekinjenimi vodoravnimi rebri na ostenju<sup>68</sup> ter delno (*t. 2: 12*) ali skoraj v celoti (*t. 4A: 5*) na zunanji površini pobarvana s črnim ali rdečim premazom. To je hkrati tudi edina oblika pitosov, ki je zastopana v naselbini iz mlajšega halštatskega časa na Mostu na Soči.<sup>69</sup> V naselbinah so jih uporabljali kot shrambene posode, medtem ko so v grobovih služili za žare, predvsem v bogatejših iz stopnje Sv. Lucija IIb, a se pojavijo že v stopnji Ic.<sup>70</sup> V Posočju zasledimo žarne pokope v pitosih razen na Mostu na Soči še na planih žganih grobiščih v Kobaridu, na Koritnici, v Špetru, na Dabru pri Šentviški Gori in v Jerovci.<sup>71</sup>

<sup>67</sup> V Bitnjah je imela tak ročaj cista (Gabrovec 1974, T. 1: 1); za primerke iz Benečije gl. Pettarin 2006, Tav. 29: 496.

<sup>68</sup> Tip 2 (po Dular 1982, 93, sl. 6: 2).

<sup>69</sup> Grahek 2018a, 256.

<sup>70</sup> Dular 1982, 93; Grahek 2018a, 256.

<sup>71</sup> Most na Soči (npr. Marchesetti 1893, Tav. I: 4; II: 1; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 7A: 11; 18A: 3; 29F: 2; 35B: 4; 39B: 2; 49G: 5; Mlinar 2002a, 47–48), Kobarid (Gabrovec 1976, T. 1: 1), Koritnica (Kos 1973, T. 1: 1), Špetter (Pettarin 2006, 53), Daber pri Šentviški Gori (Rutar 1894, 122), Jerovca (Laharnar, Mlinar 2008, 473).



Sl. 17: Most na Soči – Pucarjev rob. Atiški sovji skifos iz groba PR 1 pred restavratorskim posegom (levo) in po njem (desno).  
Fig. 17: Most na Soči – Pucarjev rob. Attic owl skyphos – *glaux* from Grave PR 1 before (left) and after restoration (right).

Kelihi na nogi so v svetolucijski skupini pogosta keramična oblika. Primerki iz grobov PR 1 (sl. 16 levo; t. 3: 14), PR 16 (sl. 16 desno; t. 8C: 3), PR 18 (t. 9B: 4) in 23 (t. 10C: 3) sodijo k tipu 2 po Dularjevi tipologiji.<sup>72</sup> Pojavijo se ob koncu stopnje Sv. Lucija Ic, najbolj razširjeni so bili v stopnji Sv. Lucija IIa,<sup>73</sup> a so ostali v uporabi še v naslednji stopnji. Po obliki in okrasu barvanih rdeče-črnih pasov so tesno povezani z estenskim kulturnim prostorom.<sup>74</sup>

V grobu PR 2 je bilo odkritih tudi nekaj odlomkov lončene posode na nogi (t. 4A: 6) z delno ohranjenim rdečim premazom na ustju in ramenu. Ker ostenje ni ohranjeno, je obliko težko rekonstruirati, lahko bi šlo za odlomke keliha tipa 1 po Dularju.<sup>75</sup>

Latvice na nizki nogi, kamor spada primerek iz groba PR 34 (t. 14: 4), so na Mostu na Soči zelo redke. Primerljivi najdbi sta bili iz grobov Sz 1087 in Sz 1873.<sup>76</sup> Morda gre za lokalno imitacijo po predlogi izdelkov iz estenskih delavnic.<sup>77</sup>

Povsem neznačilen za grobne kontekste v Posočju je lonec valjaste oblike, kot lahko opredelimo fragmentirano posodo iz groba PR 25 (t. 11 A: 2). Najbližje in

najboljše primerjave zanj najdemo med mladohalštatsko naselbinsko keramiko z Mosta na Soči.<sup>78</sup>

#### Uvožena keramika

V grobu PR 1 je bila pridana na lončarskem vretenu izdelana grška keramična pivska skodelica, *skyphos* (sl. 17; t. 3A: 13). Okrašena je v rdečem figuralnem stilu z motivom sove med dvema oljčnima vejicama, zaradi česar je poimenovana kot sovji skifos ali *glaux*. Dno ima prstanasto, ovalno telo posodice se na vrhu zaključi z rahlo uvihanim ustjem, iz njega izhajata dva nasproti si stoječa ročaja, eden je vodoravno postavljen, drugi navpično. To je redkejša oblika sovjega skifosa in je označena kot atiški tip B,<sup>79</sup> medtem ko ima tip A oba ročaja vodoravna. Glede na veliko število najdb tovrstnih skodelic se zdi, da so imele poseben namen in pomen. Med drugim so bile odkrite na atenski akropoli, kjer so jih uporabljali pri daritvenih svečanostih, posvečenih boginji Ateni.<sup>80</sup> Sova je v grški mitologiji hkrati zaščitnica pokopališč in mesta Atene ter sveta ptica boginje Atene. Tudi oljka je drevo z velikim simbolnim pomenom miru, sprave, očiščenja, plodnosti ali zmage in je v Grčiji prav tako posvečena boginji Ateni.<sup>81</sup>

<sup>72</sup> Po Dular 1982, 97–98, sl. 7: 16.

<sup>73</sup> Dular 1982, 97–98, 103, sl. 7: 15–18; Teržan, Trampuž 1973, T. 11: 2. Po obliki so povsem primerljivi tudi kelihi na nogi s Koritnice (Kos 1973, T. 2: 1; 10: 6) in Jereke v Bohinju (Gabrovec 1974, Tab. XI: 7, 10), le da tam niso premazani z rdečimi ali črnimi pasovi.

<sup>74</sup> Več primerjav z estenskim območjem kažeta zaprti obliki keliha iz PR 16 in 23: prim. Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, T. 109: A10, B2 itd.; Capuis, Chieco Bianchi 2006, T. 88: 30 itd.

<sup>75</sup> Dular 1982, 97, sl. 7: 15.

<sup>76</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 113B: 3; 179 C: 8.

<sup>77</sup> Prim. Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, T. 78: 5, 6; Capuis, Chieco Bianchi 2006, T. 213: 33.

<sup>78</sup> Prim. Grahek 2018a, Lonec tipa L 1.

<sup>79</sup> Beazley 1963, 984.

<sup>80</sup> Splet 1.

<sup>81</sup> Mlinar 2002a, 28–30, Sl. 25.



## ARHEOLOŠKA SLIKA NAJDIŠČA PUCARJEV ROB

Analiza najdb je pokazala, da se je pokopavanje na raziskanem območju Pucarjevega roba začelo ob koncu 7. ali na začetku 6. stol. pr. n. št. in je trajalo najmanj do sredine 4. stol. pr. n. št., to je v stopnjah od Sv. Lucija Ic/IIa do IIc (sl. 18, 19), morda se je po daljši prekinutvi nadaljevalo še v poznolatskem obdobju. Najstarejši pokopi so skoncentrirani v središčnem in zahodnem delu izkopa, mlajši pa na vzhodnem.

Najstarejši grob PR 21 s priloženo dvoankasto ločno fibulo je ležal v osrednjem delu izkopa. Okoli njega in v zahodnem delu so bili razporejeni grobovi pretežno iz stopnje IIa oz. 6. stol. pr. n. št. (PR 10, 11, 14, 16, 18, 23, 25, 26, 27, 28, 30). Grob PR 19 bi lahko na osnovi odlomka certoške fibule V. vrste opredelili v stopnjo IIb oz. v začetek 5. stol. pr. n. št. Z grobom PR 9 se začenjajo žgani pokopi mlajše stopnje Sv. Lucija IIb, tj. iz sredine in druge polovice 5. stol. pr. n. št. (PR 1, 2, domnevno 3, 4, 5A, domnevno 5B in 34). Najmlajši pokop na tem delu grobišča je verjetno grob PR 6, vkopan v ilovnato zemljeno plast nad groboma PR 1 in PR 2. Na osnovi železnega orožja bi ga lahko opredelili v zadnjo halštatskodobno stopnjo svetolucijske skupine, tj. Sv. Lucija IIc, lahko pa bi bil tudi latenski. Na slednje bi kazal trapezoidni obroček,<sup>82</sup> morebiti pa tudi železna sekira s plavutmi, spojenimi v tul.<sup>83</sup> V zadnjo fazo svetolucijske skupine bi lahko glede na globino vkopa opredelili tudi grob PR 20, ki je ležal 20–30 cm nad vrhom groba PR 11. Glede na stratigrafske odnose bi lahko v stopnjo Sv. Lucija IIc datirali tudi grobove PR 31,<sup>84</sup> 32 in 35.

Med starejšimi in mlajšimi pokopi so opazne nekatere razlike. Grobovi iz stopenj Sv. Lucija IIa in IIb (6. in 5. stol. pr. n. št.) so bili lepo vidni tako v tlorisu kot preseku, kostni ostanki v njih so bili slabše žgani in so zato bolj ohranjeni, skoncentrirani so bili predvsem na dnu grobnih jam oz. v žarah. Mlajši grobovi (stopnje Sv. Lucija IIc ali morda tudi poznejši) imajo neizrazite ali manjše grobne jame, sežganih kostnih ostankov v njih je zelo malo in so zelo močno prežgani, v primeru groba PR 31 so bili tudi neenakomerno razpršeni po celotni grobni jami.<sup>85</sup> Majhne in plitko vkopane grobne jame, kot jo je imel bojevniški grob PR 6, v katerem je premešana zemlja z žganino in kostnimi ostanki zapolnjevala celotno jamo, so bile dokumentirane tudi na Jelenški nad Godovičem in Koritnici.<sup>86</sup>

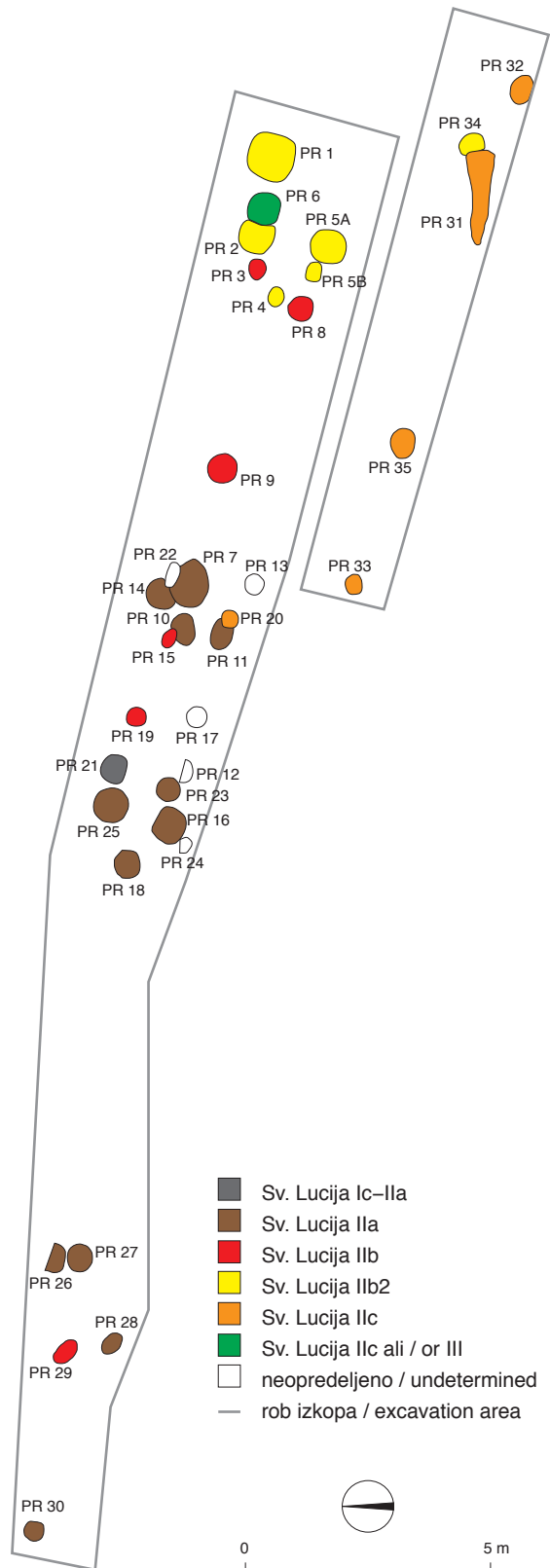
<sup>82</sup> Gl. op. 43 in 44.

<sup>83</sup> Gl. op. 56.

<sup>84</sup> Pod veliko jamo groba PR 31 je bil vkopan grob PR 34.

<sup>85</sup> Prim. zgodnjelatski grob s Srpenice (Laharnar, Mlinar 2019, 645).

<sup>86</sup> Koritnica (Kos 1973, gr. 17, 18, 25, 32, 46, 50); tudi grobovi z Jelenška iz zadnje stopnje svetolucijske skupine so bili odkriti tik pod površino (Bratina 1997, 146).



Sl. 18: Kronološka slika pokopavanja na Pucarjevem robu. M. = 1:150.

Fig. 18: Chronology of the burials at Pucarjev rob. Scale 1:150.

Kronološke stopnje / Chronological Phases		Grobovi / Graves
Ha C/D	Sv. Lucija Ic–IIa	PR 21
Ha D	Sv. Lucija IIa	PR 7, PR 10, PR 11, PR 14, PR 16, PR 18, PR 23, PR 25, PR 26, PR 27, PR 28, PR 30*
	Sv. Lucija IIb	PR 8, PR 9, PR 15, PR 19, PR 29, PR 3*
	Sv. Lucija IIb2	PR 1, PR 2, PR 4, PR 5A*, PR 5B*, PR 34
LT	Sv. Lucija IIc	PR 31, PR 32, PR 33, PR 35, PR 20*
	S. Lucija IIc ali/or III	PR 6
	Sv. Lucija IVa	posamična najdba / stray find

Sl. 19: Most na Soči – Pucarjev rob. Grobovi po kronoloških fazah.

Fig. 19: Most na Soči – Pucarjev rob. Graves according to chronological phases.

\* = opredeljeno na osnovi stratigrafskih odnosov / attribution based on stratigraphic relations.

Bogatejši so grobovi iz sredine 5. stol. pr. n. št., ki so bili žarni, kot sta grobova PR 1 in PR 2 na vzhodnem delu izkopa. V stopnji Sv. Lucija IIc pokopavanje v žare – pitose preneha,<sup>87</sup> prav tako pokojnim niso več pridajali keramičnih kelihov in drugih vrst lončenine.<sup>88</sup>

Najmlajši predmet s tega dela grobišča je posamezna najdba poznolatenskega (LT D1) uhana vrste Repelc, ki je bil najden nad grobom PR 31.

<sup>87</sup> Izjema je grob 1 s Koritnice, opredeljen v stopnjo Sv. Lucija IIc, v katerem je za žaro služil manjši pitos (Kos 1973, 850).

<sup>88</sup> Prim. Dular 1982, 103, Sl. 10.

# RAZISKAVE NA OBMOČJU REPELCA LETA 2000 IN 2002



Sl. 20: Most na Soči. Repelc in korita Idrijce ob izpraznitvi jezera januarja 2018; pogled z zahoda.  
Fig. 20: Most na Soči. Repelc and the bed of the Idrijca after emptying the hydro dam in January 2018; view from the west.

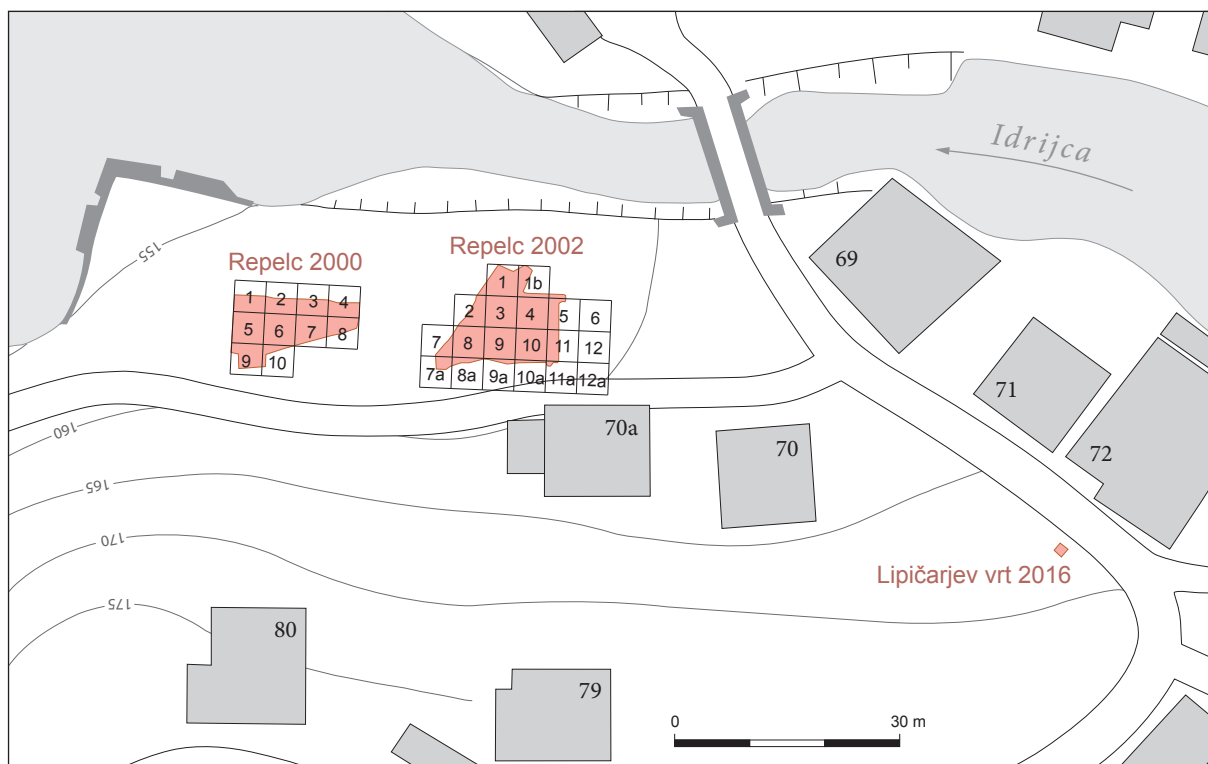
## TOPOGRAFSKI IN STRATIGRAFSKI PODATKI

Ledina Repelc leži na najnižji terasi na levem bregu Idrijce, manj kot 100 m od njenega sotočja s Sočo (sl. 2, 20). Domačini temu delu, kjer je danes sadovnjak, do osemdesetih let 20. stoletja pa so bile njive, pravijo tudi Skrtov Repelc po lastniku zemljišča. Do leta 2000 zemljišče še ni bilo arheološko preiskano, a naj bi bili pri gradnji stanovanjske hiše Most na Soči št. 70a na skrajnem jugovzhodnem območju te terase v petdesetih letih 20. stoletja odkriti prazgodovinski žgani grobovi, katerih gradivo ni ohranjeno. Nekaj lapornatih nagrobnih plošč od tam je obdržal Milan Mikuž z Mosta na Soči št. 61<sup>89</sup> in jih njegovi sorodniki še danes hranijo na vrtu. Pomemben je tudi zapis svetolucijskega župnika

Alojzija Carlija iz leta 1878 v *Kroniki fare sv. Lucije*, kjer navaja: *Tik izliva Idrije v Sočo, na njenem levem bregu, nekoliko nad robem, nad skalovjem, so pred kakimi 20 leti našli rimske starine. Eno dobro ohranjeno posodo – urne – rimske denarje, uhane, prstane, eno čudno podobo, dva mala konjiča z vozičkom in voznikom vred – menda Bog Apolon.* Temu pritrjuje tudi pismo, ki ga je Paolo de Bizzaro verjetno istega leta poslal Centralni komisiji za spomeniško varstvo na Dunaj. V njem je navedel seznam predmetov, ki jih je v župnišču hranil župnik Tomaž Rutar, Carlijev predhodnik, in so bili menda najdeni na levem bregu Idrijce blizu njenega steka s Sočo. V pismu se omenjajo halštatski nakitni predmeti, med drugim fibula z dvovprego, in rimski denar. Bizzaro je zapisal še zanimivo misel, da je moral biti na mestu odkritja teh najdb kraj za upepelitev – sežigališče oz. *Verbrennungsplatz*.<sup>90</sup>

<sup>89</sup> Svoljšak 1983, 33.

<sup>90</sup> Svoljšak 1993, 137–138.



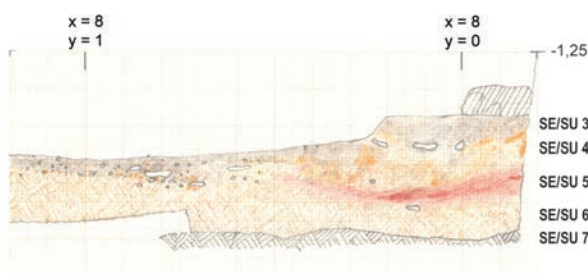
Sl. 21: Most na Soči – Repelc. Območji arheoloških izkopavanj l. 2000 in 2002 ter lega groba, odkritega l. 2016 na Lipičarjevem vrtu. M. = 1:1000.

Fig 21: Most na Soči – Repelc. Areas of the 2000 and 2002 archaeological investigations and the location of a grave discovered in 2016 at Lipičarjev vrt. Scale = 1:1000.

Z arheološkim izkopavanjem, ki je sledilo gradbenemu posegu v letu 2000, smo odprli 160 m<sup>2</sup> veliko območje na zahodnem delu terase (sl. 21). Razdelili smo ga na 10 kvadrantov (kv. 1–10), velikih 4 × 4 m, izhodiščna točka meritev pa je bila določena na višinski koti 155,77 m. Po gradbenem izkopu očiščeni profili so pokazali, da grobov na povsem uničenem delu verjetno ni bilo ali pa so bili ti morebiti že odstranjeni ob izravnavi zemljišča in odlaganju gradbenega materiala ob koncu šestdesetih in v začetku sedemdesetih let 20. stoletja. Domnevo o arheološkem najdišču na tem območju so potrdile razpršene rimske in železnodobne najdbe, na katere smo naleteli že pri prvem čiščenju delno uničene površine.

V letu 2002 je bil raziskan še osrednji del terase (sl. 21). To območje izkopa je bilo razdeljeno na 19 kvadrantov, velikih 4 × 4 m, od teh niso bili v celoti raziskani kv. 6, 12, 12a, nekateri pa so bili samo delno izkopani (kv. 1, 1b, 2, 7, 5, 11, 7a, 8a, 9a, 10a, 11a). Območje izkopa je tako obsegalo 128 m<sup>2</sup>. Za izhodiščno mersko točko je bila izbrana višinska kota 158,15 m.

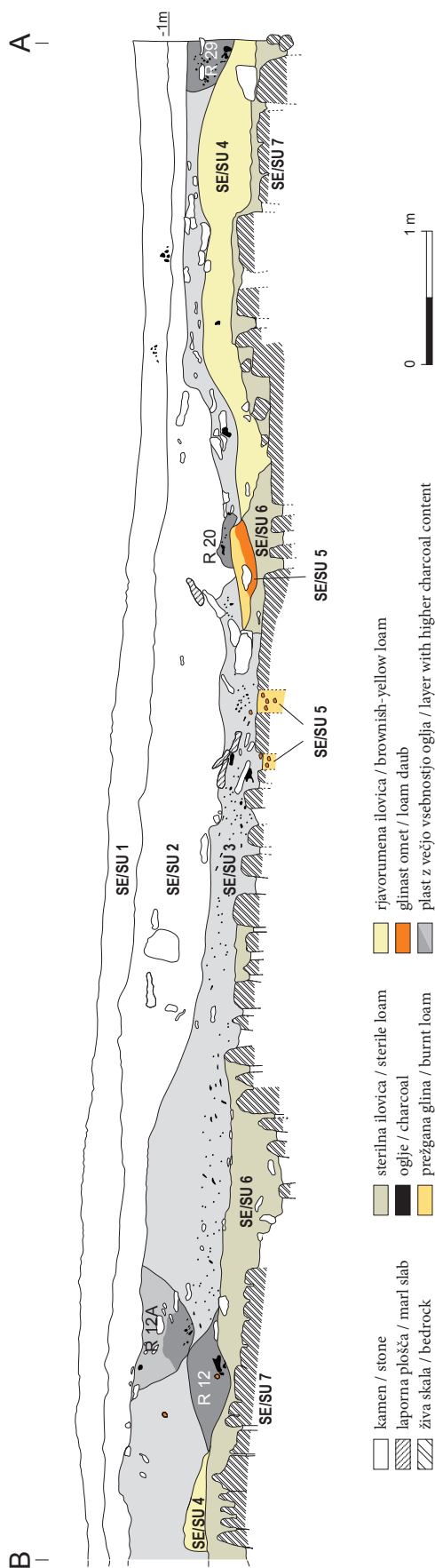
Z izkopom je bilo odkritih več plasti (sl. 22, 23) z arheološkimi ostalinami in najdbami iz različnih obdobj. Naravno podlago sestavljata apnenčasta skala (SE 7) in nad njo rjava do rumena zelo čista ilovica (SE 6).



Sl. 22: Most na Soči – Repelc. Prerez plasti med kv. 6 in 7/2000. M. = 1:20.

Fig. 22: Most na Soči – Repelc. Section through the layers between Grid Squares 6 and 7/2000. Scale = 1:20.

Delno ju je prekrivala kulturna plast s prazgodovinskimi naselbinskimi ostalinami (SE 5). Sledila je ilovnata zemljena plast rjavorumena do sive barve (SE 4), ki vključuje laporjev drobir in razen drobcov oglja nima drugih organskih primesi. Vanjo so segale jame nekaterih grobov. Naslednja je bila sivorjava zemljena ilovnata plast z lapornim drobirjem (SE 3), ki kaže ponekod sledi prežganosti. V plasti so bile tudi sive in rdeče lapornate



Sl. 23: Most na Soči – Repelc. Južni profil izkopa l. 2000. M. = 1:50.

Fig. 23: Most na Soči – Repelc. South section in the 2000 excavation area. Scale = 1:50.

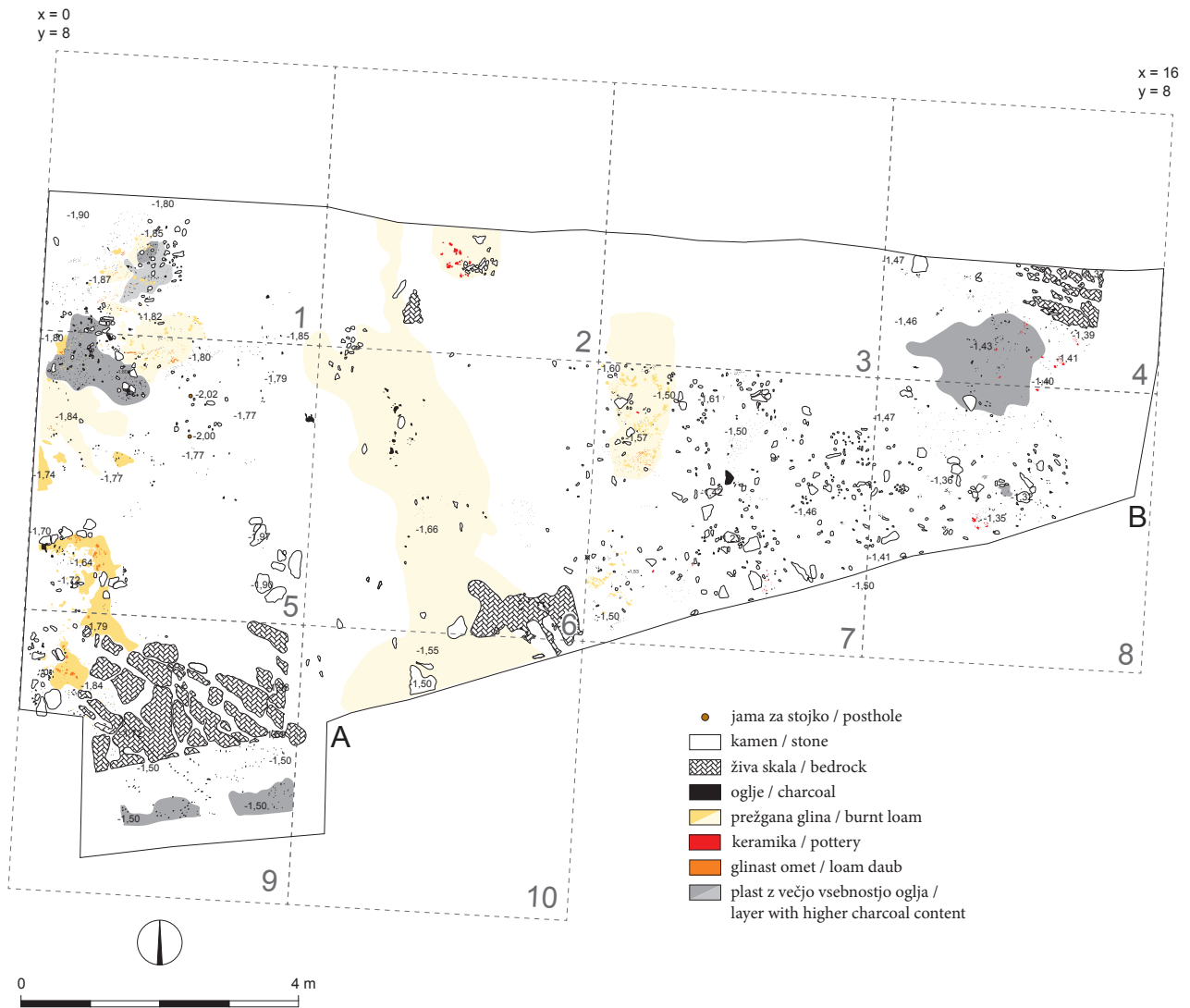
plošče, apnenčasti kamni (oblice) različnih oblik in velikosti ter razpršeni koščki lesnega oglja in sežganih človeških kosti. V njej so bile odkrite najdbe iz železne in rimske dobe, vanjo sta bila vkopana grobova R 12A (2000) in R 36 (2002), najden pa je bil tudi beneški soldo iz novega veka. Prekrivala jo je plast zemljenega ilovnatega kolvija (SE 2), sestavljena iz ilovice oker do svetlorjave barve z manjšimi lapornatimi vključki in brez arheoloških najdb. Vrhnja plast (SE 1) je bila v zahodnem sektorju že odstranjena z gradbenimi deli leta 2000. Naključne najdbe, ki so se ohranile, so izrazito novodobne, med njimi deli granat iz prve svetovne vojne ter recenent gradbeni material.

Tudi na leta 2002 raziskanem območju je vrhno plast, ki je bila strojno odstranjena, sestavljalo nasutje iz osemdesetih let 20. stoletja ter na nekaterih delih ornica, debela 30–40 cm. Vse do leta 1990 je bila celotna terasa v rabi kot njivska površina in je bila vsako leto strojno preorana. Pod že omenjenimi plastmi (SE 1, 2 in 3) so bili na severnem robu izkopa leta 2002 odkriti še žganinska jama z železnodobnimi in rimskimi najdbami (SE 98, 99), ob njenem severovzhodnem robu popločanje iz lapornatih plošč (SE 103), na vzhodnem delu pa suhi zid iz lapornatih plošč (SE 87), okrogla kamnita konstrukcija (SE 88) ter veliki okrogli rečni prodniki (SE 104; pril. 1/2).

### NASELBINSKA PLAST (SE 5)

Na območju izkopa leta 2000 je naravno osnovo iz rjave do rumene in zelo čiste ilovice (SE 6), ki leži deloma na apnenčasti skalni podlagi (SE 7), prekrivala po velikem delu površine kulturna plast (SE 5), v kateri so bile zaplate temnorjave do rdečerjave prežgane ilovice, ostanki slabo prežganega hišnega glinastega ometa oker barve, razpršeno lesno oglje, zbit lapornat drobir, vodoravno položene plošče rdečega in sivega laporja, ostaline dveh stavbnih stojk ter odlomki prazgodovinske keramike (sl. 24–26; t. 15A: 1–11).

V severozahodnem delu izkopa (kv. 1) sta bili na sterilni ilovici odkriti zaplati zbitega lapornatega drobirja (sl. 24). Zdrobljene, vodoravno položene lapornate plošče (velike od 10 do 15 cm in debele 3 cm) so ležale tik nad poravnano živo skalo tudi ob jugozahodnem robu izkopa v kv. 9. Večja zaplata kamnitega drobirja



Sl. 24: Most na Soči – Repelc. Prazgodovinske naselbinske ostaline na l. 2000 izkopenem območju (SE 5). M. = 1:100.  
Fig. 24: Most na Soči – Repelc. Prehistoric habitation traces in the area of the 2000 investigations (SU 5). Scale = 1:100.



Sl. 25: Most na Soči – Repelc. Prežgana naselbinska plast SE 5 v kv. 9/2000.  
Fig. 25: Most na Soči – Repelc. Burnt habitation Layer SU 5 in Grid Square 9/2000.



Sl. 26: Most na Soči – Repelc. Odlomki prazgodovinske keramike v plasti SE 5 v kv. 9/2000.  
Fig. 26: Most na Soči – Repelc. Fragments of prehistoric pottery in Layer SU 5 in Grid Square 9/2000.

se je širila tudi v severovzhodnem delu (kv. 4 in 8) ob živi skali in deloma na njej. Vodoravno ležeče plošče pretežno rdečega laporja so bile prav tako zaznane v kv. 5, kjer sta bila odkrita tudi ostanka stavbnih stojk (na  $x = 2,22$ ,  $y = 2,60$  in  $x = 2,20$ ,  $y = 3,18$ ). Domnevno gre za ostanke hodne površine na sterilni ilovici (SE 6), ta je bila mestoma po površju prežgana, v kv. 6 pa so bile v njej vidne okrogle sive lise s premerom 4 cm, zapolnjene z zdrobljenim lesnim ogljem (sl. 24). Interpretiramo jih kot stavbne ostaline.

Lapornat drobir in plošče ter rdečerjavo ožgano mrtvico je mestoma prekrival od 3 do 6 cm debel sloj slabo prežganega glinastega hišnega ometa oker barve in razsuto oglje, ki je bil izrazitejši v zahodnem in osrednjem delu. Verjetno gre za stavbno ruševino, v kateri so bili razpršeni odlomki lončenine. Stavbni ostanki se zanesljivo nadaljujejo proti zahodu izven izkopanega območja. Ruševino je prekrivala plast sivorjave zemlje, pomešane z ilovico, lapornim drobirjem in koščki lesnega oglja (SE 4). V kv. 1, 5, 6 in 9 so v stavbno ruševino segale jame grobov R 2, R 14, R 23, R 25 in R 26.

Ostanke naselbinske plasti smo zasledili tudi na raziskanem območju leta 2002, vendar je bila tam slabše prepoznavna. Kazala se je kot ožgana ilovnata plast z ogljem in ožganimi lapornatimi drobci nad skalnato geološko osnovo, ki jo je na vrhu prekrivala 15–20 cm debela plast rjave ilovice (SE 4) (sl. 27). Keramičnih ali kakih drugih najdb v njej na tem delu ni bilo.

#### Najdbe iz naselbinske plasti (t. 15A)

Keramika iz naselbinske plasti (SE 5) je bila prostoročno izdelana in črno ali rdečerjavo žgana, kakovostnejše so žgani predvsem glajeni črnosivi odlomki (sl. 26).

1. Odl. skodelice s trakastim ročajem; groba faktura; površina zunaj rdečkasta, znotraj siva, prelom temnosiv; rek. v. 12,3 cm; inv. št. TM 110 (sl. 56).
2. Odl. ustja sklede, površina rjava do temnosiva, prelom temnosiv; rek. pr. ustja 20,7 cm; inv. št. TM 696.
3. Odl. ravnega ustja lonca; površina opečnata do svetlosiva, prelom siv; rek. pr. ustja 14,7 cm; inv. št. TM 112.
4. Odl. ustja sklede; površina in prelom opečnata; vel. 2,1 × 2,4 cm; inv. št. TM 2025.
5. Odl. dna; površina opečnatordeča, prelom temnosiv; pr. dna 11,7 cm; inv. št. TM 164.
6. Odl. ravnega dna; površina oker do opečnata, prelom temnosiv; vel. 3,8 × 1,7 cm; inv. št. TM 107.
7. Odl. trakastega ročaja; površina rdeča do svetlorjava, prelom siv; š. 3,1 cm; inv. št. TM 106.
8. Odl. ostenja lonca; površina opečnata, prelom opečnat do siv; okras: z vtisi prstov razčlenjeno rebro; vel. 4,8 × 3,8 cm; inv. št. TM 165.
9. Odl. ostenja posode; površina opečnata, prelom siv; okras: z vtisi prstov razčlenjeno rebro; vel. 3,2 × 2,6 cm; inv. št. TM 220.



Sl. 27: Most na Soči – Repelc. Ostaline naselbinske plasti SE 5 v kv. 9/2002.

Fig. 27: Most na Soči – Repelc. Remains of habitation Layer SE 5 in Grid Square 9/2002.

10. Odl. ostenja; površina opečnata, prelom siv; okras: z vtisi prstov razčlenjeno rebro trikotnega preseka; vel. 3,4 × 2,5 cm; inv. št. TM 108.
11. Odl. hišnega ometa, prežgan; površina opečnata, prelom svetlosiv; vel. 4 × 2,9 × 3,4 cm; inv. št. TM 109.

## GROBOVI

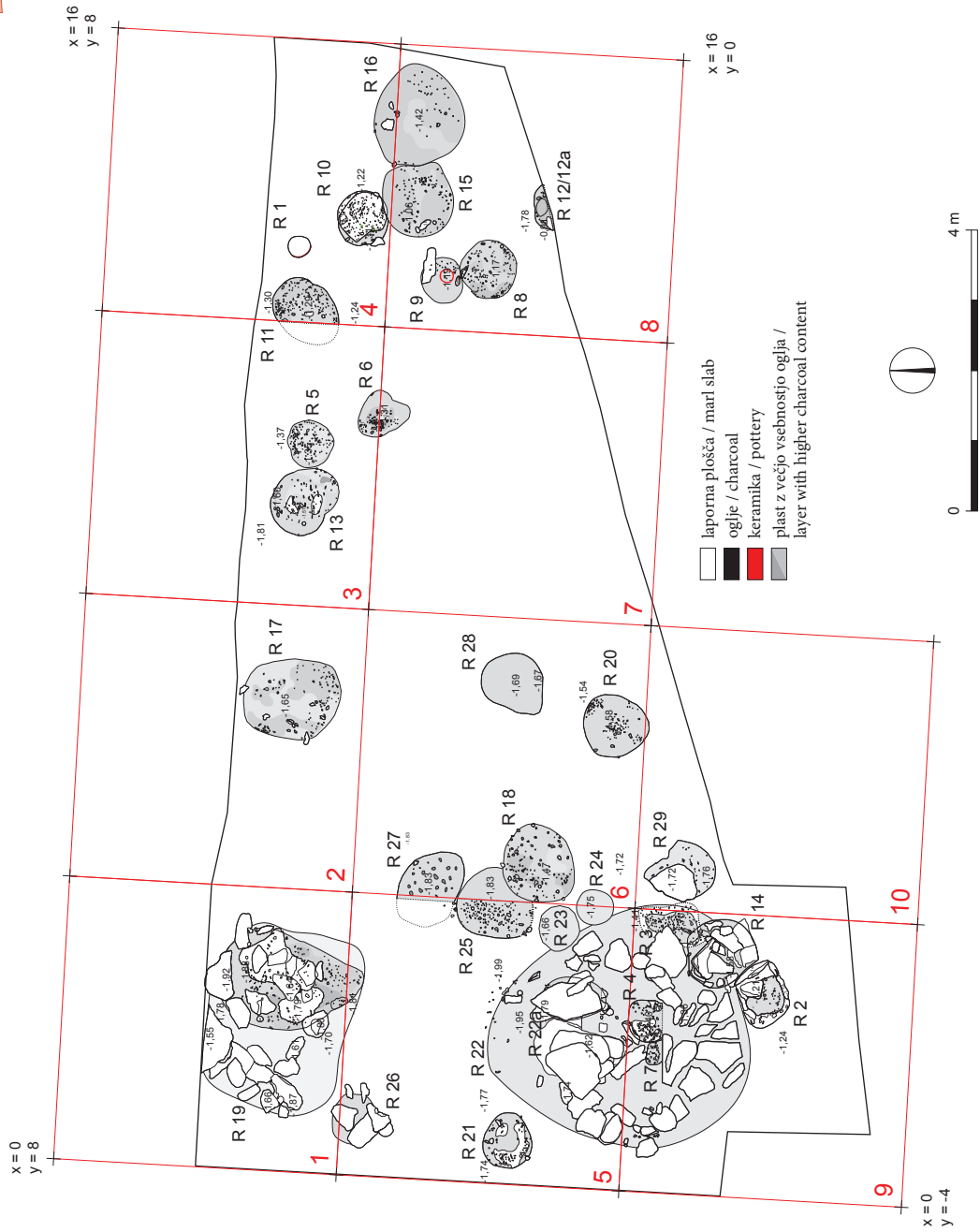
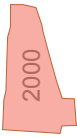
Na ledini Repelc odkrite grobove označujemo s kratico R in zaporedno številko (*pril. 1/1 in 1/2*). S številkami 5, 9, 11, 12, 15, 21, 22A, 24, 27 in 29 so označene jame, ki smo jih najprej opredelili kot grobove; pozneje smo jih ločili, ker v njih ni bilo človeških ostankov, številčenja pa nismo spreminjali.

### Grob R 1 (t. 15B; 16A)

Žarni pokop. Grob je bil v zgornjem delu uničen. Grobna jama premera 35 cm je bila vkopana 25 cm v zemljeno ilovnato plast (SE 4). V jamo je bil položen lonec s sežganimi delci človeških kosti in lesnim ogljem (sl. 34). Lonec je bil v vrhnjem delu poškodovan, odlomki ustja in ramena pa razpršeni okrog grobne jame. Pod loncem je bil v jami najden železen nožiček, v zasipu jame pa steklena jagoda. Pribl. 30 cm od črepinj lonca so bile na vrhu ohranjene jame odkrite v plasti SE 3 zelene steklene jagode, ki verjetno (t. 71: 34) ne pripadajo grobni celoti.

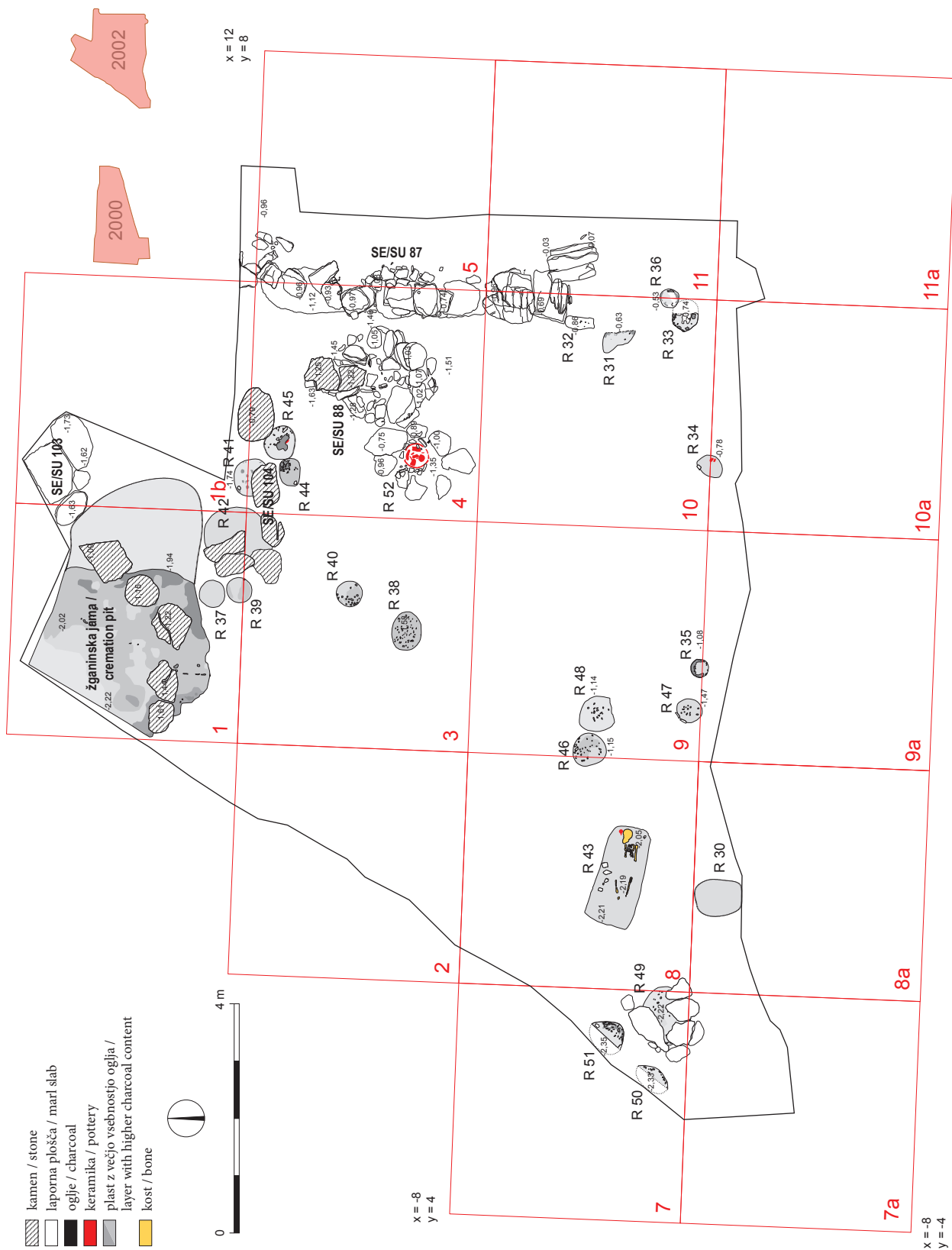
V grobu je bila po ugotovitvah antropološke analize pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Odl. železnega nožička; d. 9,8 cm; inv. št. TM 1.
2. Odl. rumene steklene jagode z dvojnimi svetlo modro-belimi očesci; vel. 1,8 × 0,9 cm; inv. št. TM 184.
3. Odl. dna lončka; zunanja površina rjava, notranja siva, prelom temno siv; okras: poševni vrezi; rek. pr. dna 9,9 cm; inv. št. TM 218.



Pril. 1/1: Most na Soči – Repelc. Raziskano območje leta 2000. M. = 1:100.  
 App. 1/1: Most na Soči – Repelc. Area investigated in 2000. Scale = 1:100.





Pril. 1/2: Most na Soči – Repelc. Raziskano območje leta 2002. M. = 1:100.

App. 1/2: Most na Soči – Repelc. Area investigated in 2002. Scale = 1:100.

4. Odl. lonca (žara); izdelan na lončarskem vretenu; zunanja površina opečnata, notranja opečnata (ustje), siva (rame), prelom siv; okras: vrezana valovnica in vodoravne linije; rek. pr. ustja 25,6 cm, rek. v. lonca 29,5 cm; inv. št. TM 2, 4.

- Odl. rimskodobne keramike; TM neinv.

### Grob R 2 (t. 16B)

Žgani pokop. Grobna jama velikosti 70 × 70 cm je bila vkopana v sterilno ilovnato zemljeno plast (SE 6) in obložena s pokonci postavljenimi lapornatimi ploščami. Kamnit okvir je bil ohranjen ob severni, vzhodni in južni steni, na zahodnem delu je bil uničen. Južna stena je bila obložena z dvema manjšima ploščama, severna in vzhodna pa le z eno (sl. 35). Vzhodna plošča je prislonjena k večji plošči iz lomljenega, neobdelanega laporja, ki pripada konstrukciji groba R 14. Grobna jama je bila zasuta s sivo zemljo, debelo 13 cm in pomešano z lapornatim drobirjem ter koščki lesnega oglja, v njej so bili razpršeni redki drobci nedogorelih človeških kosti in trije železni žeblički, na njej pa je ležal večji kamen. Ob severnem robu je bila zunaj lapornatega okvirja opazna siva lisa okrogle oblike.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Železen žebliček; pr. kapice do 1,4 cm; inv. št. TM 5, 6.

- Dva železna žeblička (izgubljena).

- Odl. keramike (najden izven groba); TM neinv.

### Grob R 3 (t. 17A)

Žgani pokop. Obrisi jame so bili nejasni, vidna je bila kot sivočrna lisa s koščki oglja. V tlorisu je bila jama zaobljeno pravokotne oblike in je merila pribl. 80 × 80 cm. Z južne strani je bila deloma vkopana 14 cm globoko v zasip jame groba R 14, to je v rjavosivo plast zemlje s koščki laporjev, drobirjem, severni del jame pa je bil vkopan v ilovnato plast SE 4. V osrednjem delu jame je bilo največ lesnega oglja, tu so bili tudi bronast ročaj, železni žeblički in redke nedogorele človeške kosti.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Bronast ročaj patere z zaključkom v obliki ovnove glave in z likom gole ženske na valjastem obodu; ročaj je ožgan in obrabljen, v tulcu je ohranjen zoglenel les drena (*cornus mas*); d. 12,9 cm, pr. 1,8 cm; inv. št. TM 15.

2–7. Šest železnih žebličkov; pr. kapice 1,2 cm; inv. št. TM 7–12.

8. Odl. železnega predmeta; vel. 2,5 × 2,3 cm; inv. št. TM 14.

- Odl. keramike, površina opečnate barve; TM neinv.

### Grob R 4 (t. 17B)

Žgani pokop. Obris grobne jame se na vrhu ni jasno ločil od groba 7, temveč šele pri poglobitvah. Skupaj sta merila v tlorisu 153 cm. Grobna jama je bila 80 cm široka in 38 cm globoko vkopana v sloj lapornatega drobirja in plošč (kamnita obloga groba 22). Do vrha ohranjenega dela je bila zapolnjena s črnosivo zemljo, ki je mešanica izkopane ilovnate zemlje in lesnega oglja. Polnilo je bilo temnejše v sredini jame, ob robovih je bilo več laporjevega drobirja. Oglja je bilo v njej veliko, ohranjeno je bilo v tudi do 2 × 2 cm velikih koščkih.

1–4. Odl. štirih železnih žebličkov; pr. kapic 1,4–1,7 cm; inv. št. TM 46–49.

- Odl. železa; TM neinv.

- Odl. prostoročno izdelane prazgodovinske keramike, vel. 5,3 × 3,0 cm; TM neinv.

### Grob R 6 (t. 17C)

Žgani pokop. Grobna jama s premerom 90 cm je bila v tlorisu slabše vidna, v prerezu je bila kotanjaste oblike in je segala skozi ilovnato plast (SE 4) do plasti rumenorjave sterilne ilovice (SE 6) do globine 26 cm. Žganina s sežganimi človeškimi kostnimi ostanki je bila 15 cm na debelo posuta po dnu jame. Zasutje jame je sestavljal z ilovico in zemljo pomešan laporjev drobir.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Odl. ustja sklede, prostoročne izdelave; površina oker do siva, prelom siv; vel. 2,7 × 2,6 cm; inv. št. TM 1992.

2. Odl. keramike; površina oker; okras: vzporedne kanelure; vel. 1,2 × 1,8 cm; inv. št. TM 51.

- Drobec bronca; TM neinv.

### Grob R 7 (t. 17D)

Žgani pokop. Grobna jama je bila 26 cm globoko vkopana v sloj laporja (kamnita obloga groba 22). V premeru je merila 60 cm. V njej je bilo precej manj oglja kot v grobu R 4, na katerega je mejila. Zasutje je bilo temnosivo z nekaj več oglja na vrhu grobne jame.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Železen žebliček; pr. kapice 1,5 cm; inv. št. TM 50.

- Košček železa; TM neinv.

### Grob R 8 (t. 18A)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu okrogla s premerom 80 cm, v prerezu pa kotanjaste oblike.

Vkopana je bila 15 cm globoko v sivo ilovnato-lapornato zemljo (SE 4). Ob severnem robu jame so bili manjši kosi laporja. Zapolnjena je bila s sivočrno zemljo, pomešana z laporjevim drobirjem, koščki lesnega oglja in drobci redkih nedogorelih človeških kosti. Oglje je bilo bolj zgoščeno ob stenah vkopa, predvsem v zahodni polovici grobne jame. Na dnu je bila žganina iz mešanice pepela, lesnega oglja, drobnih nedogorelih človeških kosti (vel. do 0,5 × 0,5 cm) in odlomki manjših laporjev. Na severnem delu jame je bila debela le 1 cm, na južnem pa do 6 cm. V zahodni polovici jame sta v žganini ležala železen žbljiček in peresovina fibule.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. peresovine bronaste fibule; d. 1,6 cm; inv. št. TM 53.
2. Železen žbljiček; pr. kapice 1,1 cm; inv. št. TM 52.
- Drobcji keramike; TM neinv.

#### Grob R 10 (t. 18B, 19A)

Žgani pokop. Grobna jama je bila 35 cm vkopana v ilovnato zemljeno plast (SE 4). V tlorisu je bila nepravilne okrogle oblike s premerom okoli 80 cm in neizrazita. Sivočrna lisa žganine na dnu jame je merila 35 do 45 cm v premeru in je bila 10 cm debela. V njej je bilo lesno oglje in zbrane večje nedogorele človeške kosti ter vsi pridatki (sl. 28). Grob je prekrivala 70 × 40 × 12 cm velika lapornata plošča, pod katero je bilo neizrazito zasutje z laporjevo ilovico in drobci lesnega oglja.

Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu pokopan otrok v starosti 1–6 let.

1. Bronasta fibula s spiralnim zaključkom noge v obliki ovnove glave; na loku je pritrjena okrogla ploščica, okrašena s punciranimi pikami v koncentričnih krogih in pasom žarkasto usmerjenih iztolčenih reber. Ploščica je na lok pritrjena z zanko, v katero sta vdeti trikotni bronasti ploščici, okrašeni s punciranimi pikami; d. 7,8 cm, pr. ploščice 5,4 cm, š. peresovine 4,3 cm; inv. št. TM 22.
2. Bronasta trakasta fibula; okras: mrežasti vrezi; d. 7,8 cm, š. loka 1,3 cm; inv. št. TM 23.
3. Bronasta certoška fibula različice IIIa; d. 4,5 cm; inv. št. TM 21.
4. Odl. bronastega trakastega uhana z luknjico; okras: vzdolžni vrezi; vel. 2,2 × 1,3 cm in 2,3 × 1 cm; inv. št. TM 20/1.
5. Odl. bronastega trakastega uhana z luknjico; vel. 1,5 × 1,3 cm; inv. št. TM 20/2.
6. Odl. bronaste trakaste spiralne zapestnice; pr. 6,3 cm, š. traku 0,75 cm; inv. št. TM 24.
7. Odl. bronaste trakaste spiralne zapestnice; okras: prečni vrezi ob robovih; pr. 7,9 cm, š. traku do 0,75 cm; inv. št. TM 25.
- 8–9. Sivomodri stekleni jagodi z večplastnimi modro-belimi očesci, prežgani; pr. 2,8 do 3,2 cm; inv. št. TM 17, 26 (sl. 53).
10. Dvojna rumena steklena jagoda z modro-belimi očesci; pr. 1,7 cm; inv. št. TM 18.



Sl. 28: Most na Soči – Repelc. Lega pridatkov v grobu R 10.  
Fig. 28: Most na Soči – Repelc. Position of goods in Grave R 10.

11. Odl. rumene steklene jagode z modro-belimi očesci; vel. 1,3 × 1 cm; inv. št. TM 19.
12. Odl. ustja lončka, dodelan na lončarskem vretenu; površina rjava do temnosiva, prelom temnosiv; db. ustja 0,3 cm; inv. št. TM 219.
- 5 odl. sivomodre steklene jagode z modro-belimi očesci, prežgana; inv. št. TM 16.
- 2 odl. rumene steklene jagode z modro-belimi očesci; TM neinv.
- Odl. črno žganega lonca iz okolice groba; TM neinv.

#### Grob R 12A (t. 19B)

Žgani pokop. Grobna jama je bila vidna le v profilu in je bila 25 cm vkopana v plast SE 3. Zapolnjevala jo je mastna siva zemlja, pomešana s koščki lesnega oglja in večjo količino nedogorelih kosti (deli lobanje). Vrh grobne jame so prekrivali kosi lapornatih plošč, največji je meril 50 × 30 cm.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu 12A pokopana domnevno ženska, mlajša od 40 let.

#### Grob R 13 (t. 19C)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu ovalne oblike s premerom od 66 do 80 cm in 32 cm globoko vkopana v rjavo ilovnato-lapornato zemljo (SE 6), ponekod do skalne osnove (SE 7). Zapolnjena je bila z mešanico izkopane zemlje in žganine, vmes so bili večji kosi laporja (do 10 × 10 cm) in drobci lesnega oglja ter posamični delci nedogorelih kosti. Žganina, pomešana z zemljo, lesnim ogljem in odlomki sežganih človeških kosti, je bila zgoščena na dnu grobne jame, kjer je bil tudi odlomek železnega predmeta s koščenim ročajem.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. železnega predmeta (noža?) s koščenim ročajem; d. 6,8 cm; inv. št. TM 58.
- Odl. keramike; TM neinv.

#### Grob R 14 (t. 20, 21A)

Žgani pokop. Grobna jama s premerom 56 cm je bila 36 cm globoko vkopana v plast sterilne ilovice (SE 6) do geološke podlage (SE 7). Dno jame je prekrivala izrazita žganina z nedogorelimi človeškimi kostmi, sprjetimi v kepo. V njej sta ležala par bronastih uhanov (t. 20: 6, 7) in odlomek srebrnega prstana (t. 20: 2). Žganino je pri dnu s severne strani obdajal vejnik, ki je ležal na sterilni ilovici, z južne strani pa odlomki kose (t. 21A: 8) in kopače (t. 21A: 9), položeni na apnenčasto osnovo (SE 7). V spodnjem delu zasipa grobne jame so ležali pod ploščo odlomki bronaste pletene vozlaste ovratnice (t. 20: 4) ter bronast prstan (t. 20: 1). Grobno jamo je prekrival sloj nagrobnih plošč iz svega in rdečega laporja, mednje je segal že vrhnji del zasipa z bronasto fibulo srednjelatenske sheme ( $x = 3,38$ ,  $y = -1,18$ ,  $z = -1,71$ ) (t. 20: 5), delom vozlaste ovratnice in zaključkom votle bronaste ovratnice v obliki živalske (prašičje) glavnice s sledovi železne rje.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu R 14 pokopana odrasla oseba, mlajša od 40 let.

1. Bronast prstan iz sploščene spiralno zvite žice; pr. 2,4 cm; inv. št. TM 42.
2. Odl. srebrnega prstana iz sploščene spiralno zvite žice; pr. 2,4 cm, db. žice 0,18–0,20 cm; inv. št. TM 43.
3. Odl. bronaste zapestnice z zankastima zaključkoma, spletene iz dveh žic; db. žice 0,5 cm; inv. št. TM 40.
4. Odl. bronaste ovratnice z zankastim zaključkom, spletene iz treh žic; db. žice 0,5 cm; inv. št. TM 39.
5. Bronasta fibula srednjelatenske sheme, peresovina je na lok natakajena; d. 6,7 cm; inv. št. TM 41.
- 6–7. Odl. dveh trakastih uhanov vrste Repelc, izdelanih iz bronaste pločevine s sledjo srebra; okras: iztolčene bunčice in vrezane valovnice; š. traku 1,5 cm; inv. št. TM 37, 38.
8. Trije odl. kratke železne kose (?), zvite in razlomljene; rek. d. 40 cm; inv. št. TM 33, 34.
9. Železna kopača s plavutastim nasadiščem; d. 28,5 cm; inv. št. TM 35.
10. Železen vejnik s plavutastim nasadiščem in ostanki lesenega toporišča v njem; d. 27,5 cm; inv. št. TM 36.
11. Ulit bronast zaključek ovratnice v obliki prašičje glavnice; d. 3 cm; inv. št. TM 44.

#### Grob R 16 (t. 21B)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu ovalne oblike s premerom od 115 do 130 cm. V preseku je bila trapezaste oblike in vkopana 53 cm globoko v rjavo laporjevo ilovico (SE 6). Dno je segalo do žive skale (SE 7), prekrito je bilo z nekaj cm debelo plastjo z večjimi

koščki lesnega oglja, na kateri so ležale manjše laporjeve plošče (vel. do  $33 \times 12 \times 4$  cm). Jama je bila zapolnjena z izrazito sivo zemljo z redkimi koščki lesnega oglja in drobci nedogorelih človeških kosti ter odlomki steklenih jagod.

Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu pokopan otrok v starosti 1–6 let.

1. Odl. bronastega prstana; okras: snopom vrezov; d. 1,1 cm; inv. št. TM 64.
2. Odl. rumene steklene jagode z modro-belimi očesci; pr. 1,8 cm; inv. št. TM 118.
- 3–6. Odl. rumenih steklenih jagod z dvojnimi modro-belimi očesci; pr. 1,6–1,7 cm; inv. št. TM 62, 63, 179, 196.

#### Grob R 17 (t. 22A)

Žgani pokop (*bustum?*). V tlorisu je bila grobna jama ovalno pravokotne oblike, velika  $110 \times 130$  cm, izrazit je bil zlasti njen južni rob zaradi močne koncentracije lesnega oglja (*sl.* 29), ob njenem vzhodnem robu je ležal odlomek keramike. V prerezu je bil obris jame manj jasen. Deloma je bila vkopana v laporjevo-illovno plast (SE 4), pretežno pa v čisto rjavo ilovico (SE 6) do globine 13 cm. Imela je navpične stene in na dnu izraziti kotanji. Žganina, sestavljena pretežno iz oglja s prežganim kamnitim drobirjem in prežgane zemlje, je bila zgoščena ob stenah in na dnu grobne jame. Tik pod majhnimi lapornatimi ploščami, položenimi na žganino, sta ležala odlomka keramike. Jama je bila zapolnjena z dokaj homogeno rjavosivo ilovno zemljo, na zunanjem obodu jame so v rjavi ilovni zemlji ležale nedogorele človeške kosti, nekaj jih je bilo tudi ob stenah v njej. V grobni jami sta bila najdena železna žeblička.

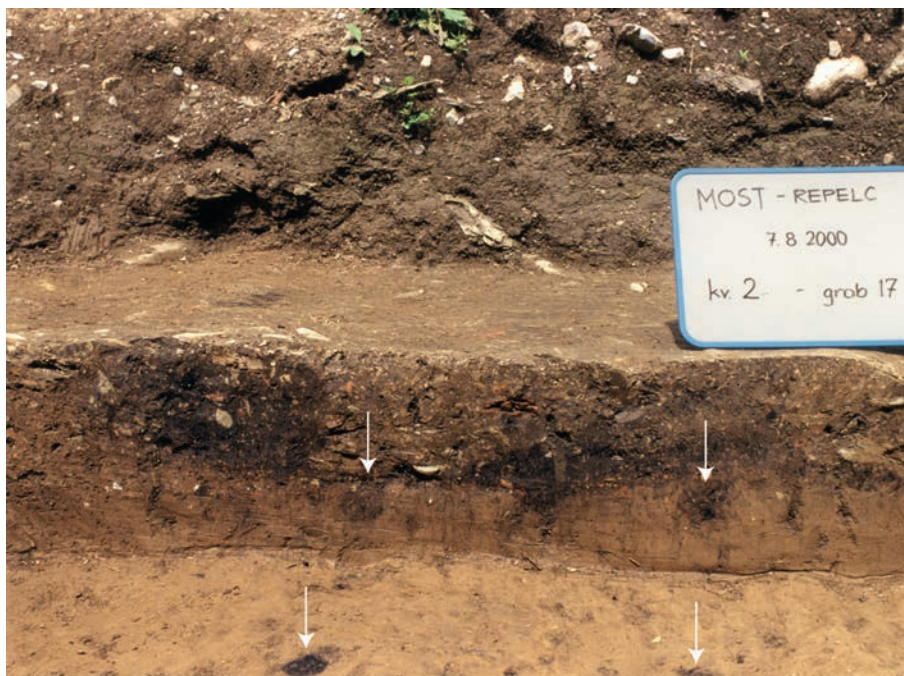
V rjavi ilovici (SE 6) pod grobno jamo so se v tlorisu kazale štiri pravilne okrogle lise, ki so nakazovale pravokotno ploskev. Jamice so merile 4 cm v premeru in do 12 cm v globino, zapolnjene pa so bile s čistim ogljem (zogleneli ostanki kolov).

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Železen žebliček; pr. kapice do 1,6 cm; inv. št. TM 66.
- Železen žebliček; pr. kapice do 1,4 cm; inv. št. TM 67.
- Odl. bron; TM neinv.
- Keramični odl.; TM neinv.

#### Grob R 18 (t. 22B)

Žgani pokop. Grobna jama je bila slabo vidna. Vkopana je bila v sivorjavo ilovico, pomešano z laporjevim drobirjem (SE 6). Njen obris je bil v prerezu zelo nejasen. Izrisana sta bila dva prereza jame, v prvem je njen premer znašal okoli 120 cm, ohranjena globina pa 23 cm, v drugem pa je njen premer 75 cm in domnevna



Sl. 29: Most na Soči – Repelc. Grob R 17 v prerezu z ostanki lesenih kolov na dnu jame.  
 Fig. 29: Most na Soči – Repelc. Grave R 17 in section with visible remains of wooden posts on the bottom.

globina od 13 do 20 cm. Žganina z redkimi nedogorelimi človeškimi koščicami, odlomkom ploščatega železnega predmeta (odlomek nožnice meča) ter drobci lončenine in bronca je bila izrazitejša v vzhodni polovici vkopa. Na območju grobne jame je bila zaznana tudi jamica za kol, ki je bil dozdevno zabit skozi grobno jamo.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Odl. ustja bronaste posodice; vel.  $1,6 \times 1$  cm, db. ustja 0,24 cm; inv. št. TM 71.
  2. Odl. železne nožnice za meč; vel.  $6,3 \times 5,2$  cm; inv. št. TM 69.
  3. Železen kalotast gumb z bradavičastim nastavkom; pr. 3,4 cm; inv. št. TM 68.
  4. Železna kapica diskaste oblike, ki prehaja v železno pločevino; d. 1,91 cm; inv. št. TM 70.
- Odl. železa; TM neinv.  
 - Drobcni bronaste pločevine, verjetno deli posode; TM neinv.

#### Grob R 19 (t. 22C, 23A)

Žgani pokop skupaj z nežganimi konjskimi kostmi. Grobna jama oglete oblike je v tlorisu merila od 135 do 160 cm. Vkopana je bila 32 cm globoko v plast SE 4 in čisto rjavo ilovico (SE 6), njeno dno je segalo do žive skale (SE 7). Enotno polnilo jame je sestavljala rjava ilovica, pomešana z laporjevim drobirjem ter večjimi koščki lesnega oglja in žganino. V tem polnilu so bile razsute nežgane kosti konja, v južni polovici jame pa tudi drobne nedogorele človeške koščice. Tu so bili

najdeni še bronast košaričasti obesek, bronasti odlomki in steklene jagode. Na vrhu se je grobna jama kazala kot izrazito črnkasta lisa z močnimi primesmi oglja, ki jo je obdajal venec lapornatih plošč (sl. 37). Živalske kosti in zobovje so bili raztreseni tudi v okolici groba, npr. najdba konjskega zoba na  $x = 2,77$ ;  $y = 3,95$ ;  $z = 153,87$ .

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba, mlajša od 40 let.

1. Bronast gumb noge bronaste certoške fibule; pr. 1,2 cm; inv. št. TM 138.
2. Bronast diskast gumb z loka (certoške) fibule; pr. gumba 1,6 cm; inv. št. TM 136.
3. Bronasta igla z ohranjenim navojem peresovine fibule; d. 7 cm; inv. št. TM 76.
4. Odl. peresovine fibule z ohranjenimi tremi navoji; š. 0,9 cm; inv. št. TM 137.
5. Odl. bronaste žice okroglega preseka; pr. 0,4 cm, d. 4 cm; inv. št. TM 123.
6. Bronast košaričast obesek s koničnim dnom; okras: mrežasti vrezji; v. 3 cm; inv. št. TM 72.
7. Bronast gumb z diskasto kapico; prežgan; pr. kapice 1–1,2 cm; inv. št. TM 78.
8. Odl. ostenja temnomodre steklene posodice (*amforiskos/arybalos?*) z belimi, rumenimi in svetlomodrimi nitmi, izdelan v kalupu; vel.  $3 \times 1,3$  cm, db. 0,2–0,3 cm; inv. št. TM 150 (sl. 55).
9. Odl. rdeče steklene jagode z modro-belimi očesci in rumenimi bradavičastimi izrastki; vel.  $1,9 \times 1,6$  cm; inv. št. TM 201.
10. Rumena steklena jagoda s štirimi enojnimi modro-belimi očesci; pr. 2,4 cm; inv. št. TM 198.

- 11–23. Odl. rumenih steklenih jagod z modro-belimi očesci, prežgani; pr. 1,9–2,5 cm; inv. št. TM 73, 183, 185, 190–193, 195, 197, 209, 691–693.
24. Odl. jantarne jagode; pr. 1,1 cm, š. 0,5 cm; inv. št. TM 181.
25. Odl. dna lončka iz gline s primesmi peska, prostoročno izdelan; površina sive barve, prelom siv; vel. 4 × 3 cm; inv. št. TM 75.
- Odl. železne pločevine; vel. 2,5 × 1,7 cm; TM neinv.
- Odl. bronaste igle fibule; d. 2,7 cm; TM neinv.

### Grob R 20 (t. 23B)

Žgani pokop. Grobna jama v tlorisu okrogle oblike s premerom 80 cm je bila deloma vkopana skozi stavbno ruševino starejše naselbinske plasti (SE 5) (laporjeve plošče na vzhodni strani), deloma pa v mastno rume-norjavo ilovico (mrtvico) (SE 6). Njeno dno je segalo do žive skale (SE 7), globoka je bila 40 cm. Na skalnato dno jame je bila položena laporjeva plošča (velika 10 × 10 × 2 cm), ki jo je prekrivala okoli 6 cm debela plast žganine z ogljem. Zasip grobne jame je sestavljala mešanica žganine in zemlje, vmes so bili vrinki močnejše žganine. V zgornji polovici jame so bile v zasipu razpršene redke nedogorele kosti, koščki lesnega oglja in dva odlomka keramike. Grobno jamo je v zahodnem delu prekrivala laporjeva plošča (velika 25 × 15 × 4 cm).

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

- Odl. bronaste pločevine; TM neinv.
- Odl. keramike; TM neinv.

### Grob R 22 (t. 23C, 24A)

Žgani pokop skupaj z nežganimi konjskimi kostmi. Grobna jama s premerom 1,60 m je imela v prerezu obliko obsežne kotanje, v najglobljem delu je bila 0,44 m globoka. Vkopana je bila v sterilno ilovico (SE 6) in je z dnom segala vse do geološke osnove (SE 7). Polnilo grobne jame sta sestavljali siva zemlja in žganina, ki je bila nekoliko bolj zgoščena tik nad dnom grobne jame v pasu oglja debeline od 4 do 8 cm in zahodno od laporjeve plošče, ki je ležala v sredini grobne jame in se je zaradi teže globoko ugreznila vanjo, skoraj do njenega dna. Zahodno je pod njo segala še ena laporjeva plošča debeline 7 cm. Dno grobne jame je na ravni površini žive skalnate osnove. Tu je bilo najdenih največ bronastih razdelilcev. Centralni del groba je prekrivala velika lapornata plošča, deloma zasuta z grobnim zasipom, to je sivorjavo, črnkasto zemljo, v kateri je bila primes laporjevega drobirja, pogoste so bile v njem tudi živalske kosti. Nekatere živalske kosti so ležale prav na pokrivni plošči velikosti 1,35 × 0,8 m in debeline do 0,36 m. Okoli nje je bilo še nekaj kamnov, tudi apnenčevih oblic. Grobno jamo je po vrhu obdajala kamnita konstrukcija

(okvir) iz lapornatih plošč velikosti 250 × 250 cm. Kamni okvir zapirata na vzhodni in zahodni strani dve večji laporjevi plošči (vzhodna: 0,52 × 0,36 m, db. 0,20 m, zahodna 0,61 × 0,20 m, db. 0,12 m), stranski steni pa sta založeni z manjšimi laporjevimi ploščami (sl. 36). Po grobni jami so bili razpršeni veliki kosi nežganih živalskih (konjskih) kosti, bronasti križni razdelilci ter odlomki ustja z ostenjem keramične posode.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno mlajša odrasla oseba ali morda starejši otrok ali mladostnik.

- 1–9. Devet bronastih križnih gumbov s po dvema zankama na spodnji strani; okras: prečni vrezi na krakih; pr. 1,8 cm; inv. št. TM 79–87.
10. Odl. železnega obročka; pr. 5,4–5,7 cm; inv. št. TM 134.
11. Rumena steklena jagoda z modro valovnico; pr. 1,3 cm; inv. št. TM 205.
12. Odl. lonca ali skleda z močno izvihanim ustjem; izdelan na lončarskem vretenu; površina rjava do siva, prelom svetlorjav; rek. pr. ustja 17 cm; inv. št. TM 89.
- Odl. bronaste igle; TM neinv.

### Grob R 23 (t. 24B)

Žgani pokop. Grobna jama je bila 23 cm globoko vkopana v rjavosivo plast laporjeve ilovice oz. laporjevega drobirja (SE 4) in je segala še v mrtvico (SE 6). Njen največji premer je znašal okoli 100 cm. Ob stenah jame se bile posevno postavljene majhne kamnite plošče – na južni strani iz sivega laporja, na severni pa iz rdečega. Dno jame je prekrival 10 cm debel sloj žganine, v kateri je bilo oglje, drobne nedogorele človeške kosti, pomešane z zemljo, ter bronasta certoška fibula. V plitvi okrogli kotanjici pod dnom jame je ležal bronast obroček. Jama je bila proti vrhu zapolnjena z izkopano ilovico, pomešano z laporjevim drobirjem in ogljem. V vrhnjem delu zasipa je bil najden gumb druge certoške fibule, pribl. 20 cm zahodno od njega pa odlomek železnega tulca ( $x = 3,7$ ;  $y = 0,7$ ;  $z = -1,56$  m). V zasip sta bila zarita tudi delca granate iz prve svetovne vojne. Delci granat so bili razpršeni tudi v okolici drugih grobov v kv. 5 (pril. 1/1) na zahodnem delu izkopa.

Z antropološko analizo ni bilo mogoče ugotoviti starosti in spolne pripadnosti pokojnika (morda je šlo za odraslo osebo in/ali otroka).

1. Bronasta certoška fibula X. vrste; okras: na nogi vrez v obliki črke V; d. 12,3 cm; inv. št. TM 93.
2. Bronast narebren gumb loka certoške fibule X. vrste, ob strani ima luknjico; pr. 1,4 cm; inv. št. TM 95.
3. Bronast obroček s šestimi bradavičastimi izrastki; pr. z izrastki 3,5 cm; inv. št. TM 94.
- 4 odl. keramike; TM neinv.
- Odl. železnega tulca sulične osti; d. 6,1 cm; izgubljen.

**Grob R 25** (t. 24C, 25)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu ovalne oblike s premerom 110–120 cm. V zahodnem delu ni bila jasno vidna, zato na tem delu obris ni povsem zanesljiv. Vkopana je bila 20 cm globoko v plast rjavosive laporjeve ilovice (SE 4). Zasip jame je sestavljala izkopana zemlja izrazitejše sive barve z drobcu oglja, ki se je dobro ločila od ilovice. Na dnu sredi jame je bila nasuta žganina v premeru 34 cm, v njej so bile izbrane nedogorele človeške kosti in oglje. Ob to izrazito črno liso je bil na jugovzhodnem delu jame položen ukrivljen in razlomljen železen meč. Pod njim je ležala zvita železna sulična ost s pokonci obrnjenim listom. Na vrhu zasipa ohranjenega dela grobne jame je ležala močno deformirana bronasta fibula latenske sheme.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla ženska ali morda mladostnik.

1. Bronasta fibula srednjelatenske sheme, deformirana; okras: vrezi; rek. d. 10,4 cm; inv. št. TM 103.
  2. Odl. ostenja keramičnega lonca; površina opečnata do siva, prelom siv; okras: glavničenje; vel. 5,7 × 4 cm; inv. št. TM 104.
  3. Železna mahaira; deformirana; rek. d. 69,2 cm, največja š. rezila 3,2 cm; inv. št. TM 101.
  4. Železna sulična ost; deformirana; rek. d. 37 cm; inv. št. TM 102.
- Odl. železne pločevine (iz okolice groba); TM neinv.

**Grob R 26** (t. 26A)

Žgani pokop. Grobna jama je v tlorisu merila 71 cm, v globino pa 34 cm. Vkopana je bila skozi rjavo ilovico (SE 4) in prazgodovinsko naselbinsko plast (SE 5) do sterilne ilovice (SE 6), njeno dno je segalo še globlje v zajede skalne osnove (SE 7) (sl. 30). Dno jame je prekrivala žganina z ogljem in redkimi nedogorelimi kostmi,



Sl. 30: Most na Soči – Repelc. Vkop groba R 26 v naselbinsko plast SE 5.

Fig. 30: Most na Soči – Repelc. The pit of Grave R 26 dug into habitation Layer SU 5.

ta je bila v zahodni polovici debela od 6 do 10 cm. Jama je bila do vrha zapolnjena z mešanico izkopane zemlje, laporjevega drobirja in drobcev oglja, v zasipu je bil kos glinastega hišnega ometa.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

**Grob R 28** (t. 26B)

Žgani pokop. Grobna jama ovalne oblike je v tlorisu merila 74–100 cm. Vkopana je bila do 20 cm globoko skozi čisto laporjevo ilovico v rjavo mastno ilovico (SE 6) in je v osrednjem delu segala do poravnane žive skale. Polnilo jame je bilo neizrazito, v njem je bil ohranjen drobec sežgane človeške kosti. Jama je bila pokrita z dvema lapornatima ploščama.

Antropološka analiza zaradi ohranjenosti le enega drobca kosti ni bila opravljena.

- Odl. keramike; TM neinv.

**Grob R 30** (t. 26C)

Žgani pokop. Grob je bil delno uničen. Grobna jama je bila v tlorisu nepravilne okrogle oblike s premerom 65 cm, v profilu pa kotanjasta. Vkopana je bila 20 cm globoko v svetlorjavo zemljeno ilovnatu plast (SE 4) in še globlje v sterilno rumeno ilovico (SE 6). Zapolnjena je bila s temnejšo zemljo, v njej je bilo zelo malo lesnega oglja, kalcinirani človeški kostni ostanki pa so bili skoncentrirani predvsem v vrhnjem delu groba.

Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu pokopan otrok v starosti 3–5 let.

1. Železen žebliček; pr. kapice 0,9 cm; inv. št. TM 864.
- Odl. bronastega prstana iz žice okroglega preseka; db. žice 0,4 cm; izgubljen.  
- Železna žeblička; izgubljena.  
- Odl. železa; vel. 3,1 × 2,0 cm; TM neinv.

**Grob R 31** (t. 26D)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu nepravilne okrogle oblike s premerom okoli 90 cm. Vkopana je bila 20 cm globoko v ilovico (SE 4), njeno široko dno je ponekod segalo do skalne osnove (SE 7). V osrednjem delu je bilo več lesnega oglja in le nekaj drobcev sežganih človeških kostnih ostankov ter bronast kroglast obesek, medtem ko je fibula bila na skrajnem zahodnem delu jame zunaj zgoščene žganine. Na vrhu ohranjenega dela jame je ležala prevrnjena velika lapornata plošča v sekundarni legi, ki je prvotno verjetno pripadala zidu SE 87 na vzhodnem robu izkopa (pril. 1/2: kv. 10).

Antropološka analiza zaradi ohranjenosti le enega drobca sežganih človeških kosti ni bila opravljena.

1. Odl. bronaste dolgonožne fibule; okras: na nogi prečni vrezi, na loku pa vtisnjeni krožci s piko; d. 5,2 cm; inv. št. TM 860.
2. Bronast kroglast votel obesek; v. 3 cm; inv. št. TM 548.

### Grob R 32 (t. 26E)

Žgani pokop. Grob je bil na severni strani omejen z lapornatim zidom SE 87 (*pril. 1/2*: kv. 10). Grobna jama je bila v tlorisu nepravilne okrogle oblike s premerom 40 cm, v profilu pa kotanjasta. Vkopana je bila 25 cm globoko v ilovico (SE 4) in je segala do skalne geološke osnove (SE 7). Na severni (konstrukcija zidu SE 87) in južni strani je bila obložena z navpično postavljenimi laporji, majhna lapornata plošča je bila položena tudi na dnu. Po celotni jami je bila razporejena močna žganina z drobcami sežganih človeških kosti in pridatki; v njenem osrednjem delu je bil odlomek bronastega prstana. Na vrhu ohranjenega dela grobne jame so ležali majhni kosi laporja.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. masivne bronaste zapestnice (ovratnice) ovalnega preseka; d. 5,4; inv. št. TM 861.
  2. Odl. bronastega prstana lečastega preseka; ožgan; zun. pr. 2,2 cm; inv. št. TM 862.
  3. Odl. bronaste igle; d. 2,4 cm; inv. št. TM 863.
  4. Odl. ročaja pekve, površina opečnato rjava, prelom rjav; vel. 5,4 × 4,2 cm; inv. št. TM 2024.
- Odl. bronca; TM neinv.  
- Odl. ostenja posode opečnate barve, prelom temnosiv; vel. 2,3 × 1,9 cm; TM neinv.

### Grob R 33 (t. 27A)

Žgani pokop. V tlorisu je bila grobna jama pravilne okrogle oblike s premerom 40 cm. Vkopana je bila 15 cm globoko v svetlorjavo ilovico (SE 4) vse do skalnate osnove (SE 7). Polnilo je sestavljala temna ilovnata zemlja z veliko lesnega oglja ter drobcami kalciniranih človeških kosti, vrhnji del grobnega zasipa ni bil ohranjen. Steklena jagoda je bila na vrhu žganine ob južnem robu jame ( $x = 7,65$ ;  $y = 0,55$ ;  $z = -0,71$ ).

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Modra steklena jagoda z belo valovnico; pr. 1,3 cm; inv. št. TM 859.
- 2 odl. črno žgane lončenine; TM neinv.

### Grob R 34 (t. 27B)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu slabo zaznavna in je merila okoli 45 cm, v prerezu je bila kotanjaste oblike. Vkopana je bila približno 20 cm globoko v svetlorjavo zemljeno ilovnato plast (SE 4) in je segala še v rumeno sterilno ilovico (SE 6). Zapolnjena je bila z drobirjem preperelega laporja, ogljem in sežganimi človeškimi kostmi. Koncentracija oglja in kosti je bila večja v srednjem delu polnila, v njej sta bila najdena bronast trakast uhan in žebliček, medtem ko je jantarna jagoda ležala prav na dnu grobne jame.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. bronastega trakastega uhana; okras: vtisi krožcev s piko in vtolčen tremolo okras; š. traku 1,5 cm; inv. št. TM 831.
2. Bronast žebliček z diskasto kapico in trnom oglatega preseka; pr. kapice 1,5 cm; inv. št. TM 830.
3. Polovica jantarne jagode; pr. 0,8 cm; inv. št. TM 591.

### Grob R 35 (t. 27C, 28A)

Žgani pokop. Obris grobne jame je bil dobro viden v tlorisu. Jama je bila vkopana v rjavo ilovnato plast (SE 4), njen gornji del je bil uničen. Ohranjeno dno grobne jame je zapolnjevala žganine debeline 5 cm z veliko koncentracijo žganih človeških kosti. Na vrhu žganine so bili vsi pridatki, razen razlomljene in deformirane sulične osti, ki je ležala na istem nivoju 20 cm jugovzhodno od njih.

Od 15 do 20 cm pod dnom groba in pod plastjo rjave ilovice (SE 4) so se pojavljale zaplate prežgane plasti z delčki oglja (SE 5) vse do geološke osnove (SE 7).

V grobu je bila po ugotovitvah antropološke analize pokopana odrasla oseba, mlajša od 40 let (in otrok?).

1. Odl. bronastega obročka okroglega preseka; pr. 2,1 cm; inv. št. TM 574a–c.
2. Odl. bronastega obročka (prstana) okroglega preseka; pr. 2,3 cm; inv. št. TM 573a–b.
3. Odl. bronaste cevčice; prežgana; d. 3,7 cm; inv. št. TM 573c.
4. Odl. bronaste žice; d. 1,2 cm; inv. št. TM 575a.
5. Odl. zvite bronaste žice, en je okrašen s prečnimi vrezji; db. 0,3–0,5 cm; inv. št. TM 572 a–e.
6. Železen obroček; pr. 6,1–6,4 cm; inv. št. TM 826.
7. Odl. železne žice; prežgan; d. 2,8 cm; inv. št. TM 575b.
8. Odl. železne sulične osti; razlomljena in deformirana; ohr. 11 odlomkov tulca in lista; rek. d. pribl. 29 cm, pr. tulca 2,4 cm, š. lista 5,0 cm; inv. št. TM 829.
9. Odl. železnega suličnega kopita; d. 4,7 cm, pr. toporišča 1,7 cm; inv. št. TM 827.
10. Železno šilo štirioglatega preseka; d. 13,7 cm; inv. št. TM 828.



**Grob R 36 (t. 28B)**

Žgani pokop. Grob je ležal približno 20 cm nad vrhom groba 33. Grobna jama, pokrita z lapornato ploščo, je bila v tlorisu ovalne oblike s premerom 35 cm, v prerezu pa kotanjasta. Vkopana je bila 20 cm globoko v svetlorjavo ilovnato plast (SE 3). Kostnih ostankov je bilo v grobni jami malo, lesno oglje je bilo izrazitejše na dnu.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. lončka; površina zunaj rjavo siva, znotraj siva, prelom temnosiv; okras: glavničenje; pr. ustja 9,5 cm; inv. št. TM 1171.

**Grob R 37 (t. 28C)**

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu zelo dobro vidna kot okrogla črna lisa žganine s premerom 45 cm. Čeprav je na severni strani prehajala v žganinsko plast sežigališča, se je od nje jasno ločila. Vkopana je bila 15 cm globoko v sterilno ilovico (SE 6) in je segala skoraj do skalnate geološke osnove. Ohranjen je bil le spodnji del jame z žganino in drobci sežganih človeških kosti, odlomki lončenine ter nekaj nežganimi živalskimi kostmi.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana oseba nedoločljive starosti in spola, morda otrok.

1. Odl. dna z ostenjem; površina zunaj svetlorjava, znotraj siva; vel. 1,9 × 1,9 cm; inv. št. TM 2639.

- 2 odl. prazgodovinske keramike; TM neinv.

**Grob R 38 (t. 29A)**

Žgani pokop. Grobna jama okrogle oblike s premerom 55 cm je bila zelo dobro vidna v tlorisu in profilu (sl. 31). Na severni strani je bila vkopana v sterilno rumeno ilovico (SE 6) in je segala do apnenčaste skale (SE 7), na južnem delu pa je bila v celoti vkopana v apnenčasto osnovo (SE 7). Dno jame je prekrivala 24 cm debela plast goste črne žganine s kostmi. Kostnih ostankov je bilo veliko in so bili slabo žgani. V žganini so bili tudi ostanki organskega materiala (usnje?), prežgani amorfní koščki svinca, nežgan živalski zob in vsi bronasti pridatki. Proti vrhu ohranjenega dela jame je sledilo 12 cm debelo zasutje temnorjave zemlje, pomešane z ogljem, ilovnato zemljo in lapornatim drobirjem. Vrhni del grobnega zasipa ni bil ohranjen.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. bronaste kačaste fibule vrste Fraore - Parma; d. 6,2 cm, inv. št. TM 832.



Sl. 31: Most na Soči – Repelc. Grob R 38 v prerezu.

Fig. 31: Most na Soči – Repelc. Grave R 38 in section.

2. Odl. bronaste peresovine fibule; močno prežgan; d. 2,7 cm; inv. št. TM 833.
  3. Odl. bronastega obroča; močno prežgani; d. 2,6–5,9 cm, db. 0,8–1,1 cm; inv. št. TM 834.
  - 4–5. Odl. bronaste spiralne zapetnice z zapognjenima koncema; okras: na zaključku snopi prečnih reber; d. 3,0–5,9 cm, db. 0,4–0,5 cm; inv. št. TM 835, 836.
  6. Odl. ukrivljene bronaste žice; prežgan; d. 4 cm; inv. št. TM 837.
  7. Odl. člena bronaste verižice iz dveh obročkov; pr. člena 0,8 cm; inv. št. TM 838.
  8. Odl. bronaste cevčice; okras: vrez; pr. 0,8 cm; inv. št. TM 839.
  9. Bronasta kroglasta glavica; pr. 0,8 cm; inv. št. TM 840.
  10. Odl. bronaste žice oglatega preseka; močno prežgan; d. 2,6 cm; inv. št. TM 841.
  11. Odl. bronaste cevčice; d. 1,4 cm; inv. št. TM 842.
  12. Odl. trakastih okovov z zakovicami in ostanki usnja; š. 1,3 cm; inv. št. TM 843.
- Amorfní koščki svinca v skupni teži 48 g; TM neinv.

**Grob R 39 (t. 29B)**

Žgani pokop. Grobna jama je bila približno do polovice uničena. V tlorisu je bila okrogle oblike s premerom 40 cm, v prerezu pa kotanjasta. Vkopana je bila v plast čiste rumene ilovice (SE 6) in zasuta s polnilom temnorjave zemlje z drobci oglja in neznatnimi drobci sežganih kosti ter koščki prazgodovinske keramike. Na severovzhodni strani je bil ob jami položen velik prodnik. Gornji del jame ni bil ohranjen.

Antropološka analiza zaradi neohranjenosti delcev kosti ni bila opravljena.

**Grob R 40 (t. 30A)**

Žgani pokop. Grobna jama je bila ohranjenem le v spodnjem delu in je imela v tlorisu okroglo obliko s premerom 45 cm, v prerezu pa kotanjasto. Vkopana je

bila 7 cm globoko v rjavo ilovnato zemljeno plast (SE 4) in je segala še v sterilno rumeno ilovico (SE 6). Obdajal jo je kamnit venec iz lapornatih plošč, zapolnjena pa je bila s črnim polnilom iz lesnega oglja in sežganimi človeškimi kostnimi ostanki, v njem je bil tudi odlomek ostenja posode.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba, mlajša od 40 let.

#### Grob R 41 (t. 30B)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu okrogle oblike s premerom 60 cm. Vkopana je bila 15 cm globoko v plast rumene sterilne ilovice (SE 6) in je bila dobro vidna. Zapolnjena je bila z močnim lesnim ogljem, ki je bilo enakomerno razporejeno po celotni jami, ter s kalciniranimi kostnimi ostanki, odlomki keramike in delci brona. V polnilu je bila tudi nežgana živalska kost. Vrhnji del jame ni bil ohranjen.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba, mlajša od 40 let.

1. Noga bronaste fibule z zaključkom v obliki živalske glave; okras: vrezi; močno prežgana; d. 3,9 cm; inv. št. TM 867.
  2. Odl. bronastega trakastega uhana, močno prežgan; okras: vodoravni vrezi; š. traku 0,6–0,8 cm; inv. št. TM 868.
  3. Bronasta igla fibule; močna prežgana; d. 4,4 cm; inv. št. TM 869.
  - 4–5. Modri obročasti stekleni jagodi; pr. 0,8 cm; inv. št. TM 870 in 871.
  6. Odl. ustja lonca; površina zunaj oker, znotraj sivorjava, prelom siv; rek. pr. ustja 14,8 cm; inv. št. TM 872.
- Bronasta kroglica; pr. 0,5 cm; TM neinv.  
- Odl. keramičnih posod; TM neinv.

#### Grob R 42 (t. 30C)

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu okrogle oblike s premerom do 95 cm. Vkopana je bila 25 cm globoko v čisto ilovico (SE 6) in je segala do skalne geološke osnove. Na dnu so se bili manjši lapornati kamni. Spodnji del je bil zapolnjen z enotno temnejšo zemljo, pomešano z lapornatim drobirjem in nekaj večjimi apnenčastimi oblicami. Žganina ni bila izrazita, ob drobcih sežganih človeških kosti je bilo nekaj lesnega oglja. Vsi pridatki so bili najdeni na vrhu ohranjenega dela jame, vrhnji del groba je bil uničen.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana oseba nedoločljive starosti in spola.

1. Odl. bronastega prstana; okras: prečni vrezi; vel. 1,6 × 0,5 cm; inv. št. TM 853.
2. Bronasta persovina fibule; d. 1,7 cm; inv. št. TM 858.
3. Osem členov bronaste verižice iz neskljenjenih obročkov; pr. obročka 0,7 cm; inv. št. TM 857.
4. Odl. bronaste pločevine; vel. 2,2 × 1,3 cm; inv. št. TM 854.

- 5–7. Trije bronasti gumbki, prežgani; pr. 0,6–1,2 cm; inv. št. TM 855, 856, 2023.
  8. Železno rezilo s kavljastim zaključkom; d. 7,5 cm; inv. št. TM 845.
  9. Železen paličast predmet (šilo); d. 9,4 cm; inv. št. TM 846.
  10. Odl. ustja lonca; površina oker; vel. 3,1 × 1,9 cm; inv. št. TM 847.
  11. Odl. ostenja lonca; površina rjava do siva; okras: glavničenje; vel. 3,1 × 2,8 cm; inv. št. TM 848.
  12. Odl. ostenja lonca; okras: metličenje, grafit; ožgan; vel. 5,7 × 3,9 cm; inv. št. TM 849.
  13. Odl. ostenja lonca; površina zunaj oker, znotraj siva, prelom siv; okras: polkrožni vrez; vel. 4,0 × 3,6 cm; inv. št. TM 850.
  14. Odl. dna lonca; površina siva do rjava, prelom siv; močno prežgan; vel. 3,4 × 2,3 cm; inv. št. TM 851.
  15. Odl. dna lonca; površina svetlosiva do oker, prelom siv; vel. 2,5 × 1,5 cm; inv. št. TM 852.
- Odl. brona; TM neinv.

#### Grob R 43 (t. 31A)

Skeletni grob. Obrisi grobne jame ni bil jasno viden, vkopana je bila 26 cm globoko v sterilno ilovico (SE 6). Okostje je ležalo v iztegnjeni legi na hrbtu, usmerjeno V–Z z glavo na vzhodu. Kostni so bile slabo ohranjene, vretenca, rebra, medenica, epifize dolgih kosti so povsem strohneli. Ob desni temenici lobanje je bila priložena oljenka, na njej je ležal bronast novc.

Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu pokopana domnevno moški, star 20–30 let.

1. Lončena pečatna oljenka vrste Loeschcke X, z žigom *SEXTI*; d. 10,5 cm; inv. št. TM 442.
2. Novc: L. Verus; as, kovan leta 161 v kovnici Roma, RIC 1291; hrani TM.

#### Grob R 44 (t. 31B)

Žgani pokop. Ohranjen je bil le spodnji del groba, na severovzhodni strani je bil poškodovan še z vkopom groba R 45. Grobna jama je bila slabše zaznavna, merila je pribl. 35 cm v premeru. Vkopana je bila 20 cm globoko v zemljeno ilovnato plast (SE 4) in v rumeno sterilno ilovico pod njo (SE 6). Njeno dno je bilo približno 15 cm nad skalnato osnovo. V neizrazitem polnilu jame so bili skromni delci sežganih kosti in pridatkov, odlomek trakastega uhana pa na vrhu ohranjenega dela grobne jame.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana oseba nedoločljive starosti in spola.

1. Odl. bronastega trakastega uhana s kaveljčkom, deformiran; okras: vzdolžni vrezi; š. traku 1,1 cm; inv. št. TM 865.
- Drobcji brona; TM neinv.  
- Odl. keramike; TM neinv.

**Grob R 45 (t. 31C)**

Žgani pokop. Obris grobne jame je bil v tlorisu nejasen, bolje je bila vidna v prerezu. V premeru je merila pribl. 80 cm, vkopana pa je bila 17 cm globoko v rumeno sterilno ilovico (SE 6). Imela je široko dno, izoblikovano v dve plitvi kotanji, ki sta prehajali druga v drugo, v eni je bila žganina z drobci sežganih človeških kosti skoncentrirana na dnu, v drugi bolj pri vrhu. Vrhnji del jame ni bil ohranjen. Odlomek bronaste certoške fibule je ležal na vrhu ohranjenega dela jame.

Kostni ostanki so bili preskromni za določitev starosti in spolne pripadnosti pokopane osebe.

1. Odl. bronaste certoške fibule vrste VIIe; d. 2,1 cm; inv. št. TM 873.
  2. Polovica bronastega žičnatega obročka; pr. 1 cm; inv. št. TM 874.
  3. Odl. ustja posode, izdelane prostoročno; zunanja površina je prevlečena z rjavordečim premazom, notranost rjava do oker, prelom svetlosiv; okras: metličenje na notranji strani; vel. 2,8 × 2,5 cm; inv. št. TM 876.
  4. Odl. posode, izdelane prostoročno; površina rjava do oker; okras: glavničenje; vel. 3,9 × 3,5 cm; inv. št. TM 877.
  5. Odl. izvihanega ustja lonca, izdelan prostoročno; površina zunaj rjava, znotraj opečnata, prelom siv; okras: metličenje na notranji strani; rek. pr. ustja 15,4 cm; inv. št. TM 875.
- 6 odl. različnih prostoročno izdelanih posod; TM neinv.

**Grob R 46 (t. 32A)**

Žgani pokop. V tlorisu je bila grobna jama okrogle oblike s premerom 45 cm, v prerezu pa kotanjasta. Vrhnji del jame ni bil ohranjen. Vkopana je bila 25 cm globoko v sterilno rumeno ilovico (SE 6). V južnem delu jame je bila žganina močnejša. Zapolnjena je bila s temno zemljo in lesnim ogljem ter redkimi kalciniranimi človeškimi kostmi, ki se po izkopu niso ohranili. V jami je bil najden le kremenov odbitek.

Antropološka analiza zaradi neohranjenosti delcev kosti ni bila opravljena.

1. Kremenov odbitek (kresilni kamen?); vel. 1,2 × 1,3 × 0,7 cm; inv. št. TM 866.

**Grob R 47 (t. 32B)**

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu nepravilne oblike s premerom 40 cm. Vkopana je bila 22 cm v sterilno ilovico (SE 6) in je segala do skalnate osnove, vrhnji del jame ni bil ohranjen. Zapolnjena je bila z ilovnatno zemljo, pomešano z lesnim ogljem in ostanki kalciniranih človeških kosti, žganina s sežganimi človeškimi kostmi je bila skoncentrirana na dnu in v

osrednjem delu jame. Odlomki bronaste pločevine (deli narebrene ciste) so bili najdeni v zgornjem delu jame.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Bronasta igla fibule z enim navojem peresovine; zvita; d. 11,5 cm; inv. št. TM 559.
- 2-3. Dva bronasta okova pravokotne oblike s po dvema zakovicama in trakasto zanko; okras: vtisi krožcev in vrezi na robovih; d. 3 cm; inv. št. TM 560b.
4. Odl. uvitega ustja posode iz bronaste pločevine; vel. 2,0 × 0,9 cm; inv. št. TM 560a.
- 5-6. Odl. posode iz bronaste pločevine z zakovico; vel. 1,9 × 1,6 cm in 2,0 × 1,7 cm; inv. št. TM 560a.

**Grob R 48 (t. 32C)**

Žgani pokop. V tlorisu je bila grobna jama okrogle oblike s premerom 50 cm. Vkopana je bila 25 cm globoko v geološko osnovo, vrhnji del ni bil ohranjen. Zapolnjena je bila z ilovnatno zemljo, pomešano z velikimi delci oglja in kalciniranih človeških kosti. Odlomka bronaste certoške fibule sta bila na vzhodnem robu jame, na vrhu žganine (x = 1,05, y = 1,80, z = -1,41).

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Dva odl. bronaste certoške fibule X. vrste, različice b ali c; rek. d. 9,9 cm; inv. št. TM 581.
2. Odl. bronaste igle; d. 5,8 cm; inv. št. TM 583.
3. Odl. plašča bronaste posode z zakovico; vel. 2,8 × 2,4 cm; inv. št. TM 582.
4. Odl. bronaste pločevine z luknjico; vel. 2,0 × 1,3 cm; inv. št. TM 582.
5. Odl. bronaste pločevine, zapognjen; vel. 3,5 × 2,6 cm; inv. št. TM 582.

**Grob R 49 (t. 33A)**

Žgani pokop. V tlorisu je bila grobna jama vidna šele proti dnu kot temnejša lisa ovalne oblike s premerom 90 cm, v prerezu pa kotanjasta. Dno jame je segalo 40 cm globoko v plast sterilne rumene ilovice (SE 6). Zapolnjena je bila z zemljo, pomešano z razpršenim lesnim ogljem in delci kalciniranih človeških kosti. Skromna žganina je bila izrazitejša na dnu jame. Na vrhu so grobno jamo prekrivale velike lapornate plošče.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Bronast obesek v obliki pečene ure z odlomljenim ušescem; v. 3,4 cm; inv. št. TM 566.
- 3 odl. ostenja prostoročno izdelanega lonca; TM neinv.

**Grob R 50 (t. 33B)**

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu ovalne oblike s premerom 60 cm, v prerezu pa kotanjasta. Vkopana je bila 15–20 cm globoko v plast rumene sterilne ilovice (SE 6), dno je imela rahlo zaobljeno. V temnejšem zemljenem polnilu so bili ostanki kalciniranih človeških kosti, oglja in pridatki.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana domnevno odrasla oseba.

1. Odl. bronastega trakastega uhana s kaveljčkom, prežgan; š. 1,5 cm; inv. št. TM 889.
- Odl. bronaste pločevine; vel. 1,3 × 1,2 cm; TM neinv.
- Odl. keramike, TM neinv.

**Grob R 51 (t. 33C)**

Žgani pokop. Grobna jama je bila v tlorisu ovalne oblike s premerom 65 cm. Vkopana je bila 25 cm globoko v sterilno rumeno ilovico (SE 6) in je imela široko ravno dno. Zapolnjena je bila s temnejšo zemljo, pomešano s kalciniranimi človeškimi kostmi, nekaj živalskimi kostnimi ostanki, drobcji oglja in pridatki, ki so bili neenakomerno razpršeni po jami.

Po ugotovitvah antropološke analize je bil v grobu domnevno pokopan otrok.

1. Odl. bronastega uhana vrste Repelc; d. 0,9 in 3,5 cm; inv. št. TM 887.
2. Odl. bronaste žice, ukrivljene na obeh koncih; d. 3,0 cm; inv. št. TM 885.
3. Odl. bronastega obročka; d. 3,6 cm; inv. št. TM 886.
4. Odl. železne nožnice meča; d. 3,9 cm; inv. št. TM 891.
5. Železno sulično kopito; d. 8,7 cm; inv. št. TM 893.
6. Odl. železnega predmeta; d. 5,1 cm; inv. št. TM 892.
7. Odl. ustja skleda ali lonca, izdelan na lončarskem vretenu; vel. 3,7 × 1,8 cm; inv. št. TM 888.

**Grob R 52 (t. 34A)**

Žarni pokop. Zgornji del groba je bil uničen. Ohranjeni del je bil vkopan v apnenčasto skalno osnovo. Jama je imela v tlorisu okroglo obliko s premerom 40 cm, vkop pa je bil prilagojen obliki in velikosti žare – pitosa (sl. 32). Grob je bil obdan z velikimi lapornatimi ploščami. V razlomljeni žari so bili odlomki prostoročno oblikovane posode rjave barve, košček bronaste pločevine, skromni kostni ostanki in lesno oglje.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba.

1. Odl. keramične žare – pitosa z vodoravnimi rebri; pri dnu je mestoma ohranjen črni premaz, navzgor proti ustju pa rdeč premaz; pr. dna 20,5 cm; inv. št. TM 752.
- Košček bronaste pločevine, vel. 0,7 × 0,4 cm; neohranjen.
- Odl. keramike, TM neinv.



Sl. 32: Most na Soči – Repelc. Žara v grobu R 52.  
Fig. 32: Most na Soči – Repelc. Urn in Grave R 52.

**ZNAČILNOSTI POKOPOV**

Na Repelcu je bilo na izkopanem območju odkritih 44 grobov (sl. 33). Razen groba R 43, ki je bil skeleten, so bili vsi drugi žgani, od teh sta dva žarna (R 1 in 52), kar pomeni 4,6-odstotni delež.

Vrhni deli grobov so bili večinoma poškodovani ali uničeni. Le redki so imeli ohranjeno pokrivno ploščo (R 10, 20, 28 in 36), in sicer iz sivega laporja.<sup>91</sup> Po več plošč je prekrivalo grobove R 14, 19, 22 in 49. Plošče na grobu R 14 so bile iz sivega in rdečega laporja, naložene druga vrh druge, med spodnjima je ležala bronasta poznolatenska fibula (t. 20: 5).

Grobne jame so bile vkopane v ilovnato zemljeno plast (SE 4) ali v sterilno ilovico (SE 6), nekatere so segale do apnenčaste osnove (R 16, 19, 26, 28, 29, 31, 33, 38, 42, 47, 48) ali so bile vanjo vkopane (R 52 – sl. 32). Izjemi sta grobova R 12A in R 36, ki sta bila vkopana v premešano sivorjavo zemljeno ilovnato plast z lapornim drobirjem (SE 3), R 36 je bil vkopan približno 20 cm nad ohranjenim vrhom grobne jame R 33, R 12A pa nad jamo R 12. Grobni jami R 4 in 7 sta bili vkopani v plast SE 4 in kamnito oblogo grobne jame R 22.

Grobne jame so bile v tlorisu največkrat ovalne ali okrogle oblike, večina je v premeru merila 30–70 cm (sl. 33). Po velikosti izstopata groba R 22, ta je meril približno 250 cm, in R 19 z velikostjo 135 × 160 cm, medtem ko je vkop za skeletni grob R 43 meril približno 70 × 200 cm. Grobni jami R 19 in 22, popločeni z lapornatimi lomljenci na vrhu (sl. 36, 37), sta bili v tlorisu nepravilne kvadratne oblike in sta imeli v vogalih postavljene kamne približno v smereh neba. V obeh so bile poleg žganih človeških kosti tudi nežgane konjske kosti, ki kažejo na delni konjski pokop.<sup>92</sup> Žarni grob s pitosom R 52 (sl. 32) je bil obložen s kamni, kar lahko

<sup>91</sup> Prim. Verbič 2002.

<sup>92</sup> Gl. Toškan v tej publikaciji; prim. Kmeťová 2014, 96, Obr. 24.

Grob, jama / Grave, pit	Velikost jame / Dimension of pit	Globina jame v cm / Depth of grave pit in cm	Žganina v žari / Ash in urn	Žganina na dnu jami / Ash on the bottom of the grave pit	Žganina razpršena po jami / Ash dispersed into the grave pit	Bustum	Skeletni grob / Inhumation	Nagrobne plošče / Stone cover	Plošče na dnu jame / Slab on the bottom	Kamnita obloga / Stone lining	Kamnita skrinja / Stone cist
R 1	35	25	•								
R 2	70 × 70	20			•						•
R 3	80	20			•						
R 4	80	38			•						
R 6	90	26		•							
R 7	60	26			•						
R 8	80	15		•	•						
R 10	80	35		•				L			
R 12A	50	25			•						
R 13	60 × 80	32		•							
R 14	56	36		•							
R 16	115–130	53			•						
R 17	130 × 110	13				•					
R 18	75–120	13–23		?	?						
R 19	130–160	32			•					•	
R 20	80	40		•	•				•		
R 22	160 × 250	44		•	•					•	
R 23	100	23		•							
R 25	110–130	20		•							
R 26	71	34		•							
R 28	74–100	20			•			L			
R 30	65	20			•						
R 31	90	20		•							
R 32	40	25			•						
R 33	40	15			•						
R 34	45	20			•						
R 35	40	5		•							
R 36	35	20		•				L			
R 37	45	15		•							
R 38	55	36		•							
R 39	40	25									
R 40	45	7		•						•	
R 41	60	15			•						
R 42	95	25							•		
R 43	210 × 80	26					•				
R 44	35	20			•						
R 45	80	17			•						
R 46	45	25									
R 47	40	22		•							
R 48	50	25			•						
R 49	90	15		•							
R 50	60	20			•						
R 51	65	25		•							
R 52	40	30	•								

Grob, jama / Grave, pit	Velikost jame / Dimension of pit	Globina jame v cm / Depth of grave pit in cm	Žganina v žari / Ash in urn	Žganina na dnu jami / Ash on the bottom of the grave pit	Žganina razpršena po jami / Ash dispersed into the grave pit	Bustum	Skeletni grob / Inhumation	Nagrobne plošče / Stone cover	Plošče na dnu jame / Slab on the bottom	Kamnita obloga / Stone lining	Kamnita skrinja / Stone cist
Jama / pit R 5	54–66	26			•						
Jama / pit R 9	80	15							•		
Jama / pit R 11	87	20									
Jama / pit R 12	80	20									
Jama / pit R 15	94–100	13						L			
Jama / pit R 21	?	15									
Jama / pit R 22A	56	20			•			L			
Jama / pit R 24	?	35			•						
Jama / pit R 27	44–84	14									
Jama / pit R 29	94 × 83	25			•			L			

Sl. 33: Zgradba grobov in jam na Repelcu (L = lapor).  
Fig. 33: Construction of graves and pits at Repelc (L = marl).

sklepamo po lapornatih ploščah, ki so z vseh strani oklepale ohranjeni del lončenega pitosa, ta je bil v zgornjem delu uničen. S tremi pokončno postavljenimi ploščami je bila obložena tudi grobna jama R 2 (sl. 35), grob R 20 pa je imel lapornato ploščo položeno na dnu jame.

V večini grobov je bila žganina razsuta po grobni jami skupaj z ostanki sežganih človeških kosti in ogljem, največkrat po njenem dnu. V nekaterih primerih pa je bila neenakomerno pomešana v polnilu oziroma zasipu (npr. gr. R 2, 3, 4, 7, 12A, 13, 16, 18, 22, 25, 28, 42, 49, 50 in 51). Količina kostnih ostankov je bila majhna, njihova teža se giblje od 1 do 253 g,<sup>93</sup> bili so dokaj močno prežgani in zato tudi težje določljivi.

Žarna pokopa sta bila le dva (R 1 in 52). V grobu R 52 je bila žara v obliki narebrenega pitosa (t. 34A: 1), ki so značilni za mlajše halštatsko obdobje (Sv. Lucija IIa–b). V grobu R 1 pa je za žaro služil na lončarskem vretenu izdelan lonec, okrašen z valovnico (sl. 34; t. 16A: 4), ki ga lahko datiramo v rimsko dobo. Poseben pokop predstavlja grob R 17 (sl. 29) iz rimske dobe, ki je imel ožgane stene in na poravnanim dnu štiri jamice za kole, ki nakazujejo, da gre za ostanke lesene konstrukcije.<sup>94</sup> Po tem in tudi po velikosti grobne jame, ki je

v tlorisu merila približno 130 × 110 cm, je primerljiv z žganimi pokopi vrste *bustum*, kar pomeni, da pokojni ni bil sežgan na sežigališču, ampak na mestu pokopa.<sup>95</sup> Vendar so bile v nasprotju s tovrstnimi pokopi<sup>96</sup> človeške kosti v grobu R 17 povsem prežgane, medtem ko so v primeru *bustuma* kosti običajno slabše prežgane zaradi nižje dosežene temperature pri sežigu.

V grobovih na Repelcu je bilo med kovinskimi dodatki največ bronastih fibul (14) ali njihovih odlomkov (7), sledijo odlomki obročkov/prstanov (11), uhani (9), odlomki zapestnic (9), obeski in verižice (5), gumbi (4) in kovinski deli pasu (2). K delom oprav lahko pripišemo železne žebličke za obutev (15). Odkritih je bilo veliko odlomkov močno ožganih in namerno razbitih steklenih jagod (28), izjema je rumena steklena jagoda z modro valovnico (t. 23C: 11), ki je bila pridana na vrh grobne jame R 22 po opravljenem pogrebem ritualu. Izpostavljenost ognju kažejo tudi fragmenti steklenih in bronastih posod, npr. odlomek stekleničke iz groba R 19 (t. 23A: 8), odlomki bronastih posod iz grobov R 47 in 48 (t. 32B: 4–6; 32C: 3–5), ročaj patere iz groba R 3 (t. 17A: 1).<sup>97</sup> V grobove pridane črepinje lončenih posod pa

Spodnjih Škofijah (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Žerjal 2019, 119, sl. 148).

<sup>93</sup> Gl. Leben-Seljak, tab. 2 v tej publikaciji.

<sup>94</sup> Sledove keramike ob stenah oglatih (pravokotnih) grobnih jam (*bustum*?) omenjata Drago Svoljšak in Beatrice Žbona Trkman v zvezi z obravnavo pogrebnih ritualov na rimskem grobišču na desnem bregu Idrijce na Mostu na Soči, tj. na nekropoli II (Svoljšak, Žbona Trkman 1985, 88). Ostanke lesene konstrukcije grmade so bili dokumentirani v stenah in na dnu groba 5 na rimskem grobišču Križišče pri

<sup>95</sup> Prim. Leleković 2012, 322.

<sup>96</sup> Npr. na grobišču Križišče pri Spodnjih Škofijah v grobu 7 vrste *bustum* sežganih človeških kostnih ostankov ni bilo (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Žerjal 2019, 186).

<sup>97</sup> Ročaj je bil sekundarno uporabljen glede na to, da je imel v tulcu ohranjen les (gre za dren, kot je pokazala analiza lesa, gl. Culiberg v tej publikaciji).



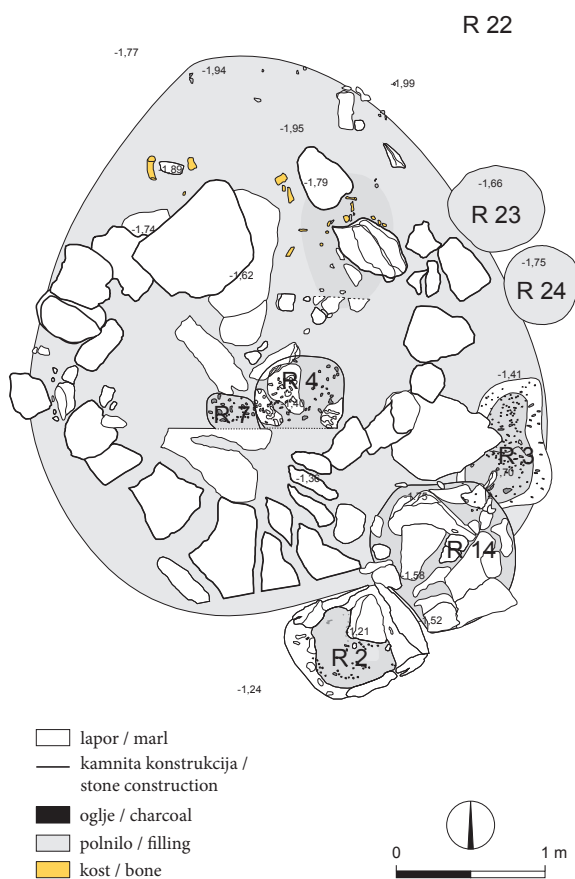
Sl. 34: Most na Soči – Repelc. Spodnji del žare v grobu R 1.  
Fig. 34: Most na Soči – Repelc. Lower part of the urn in Grave R 1.



Sl. 35: Most na Soči – Repelc. Kamnita obloga groba R 2.  
Fig. 35: Most na Soči – Repelc. Stone lining of Grave R 2.

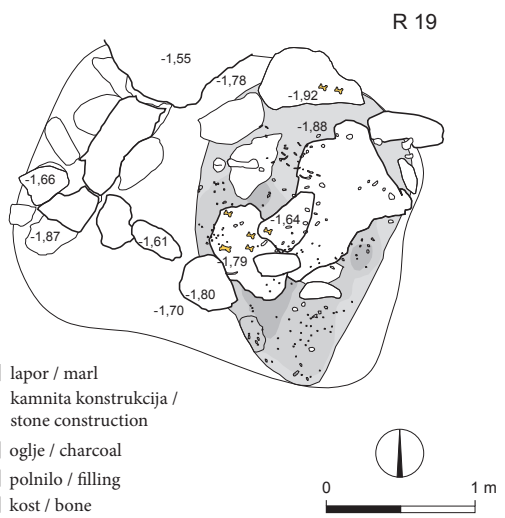
nakazujejo, da so bile razbite na sežigališču ali sežgane skupaj s pokojnim.

Razlomljena železna mahaira in zvita sulična ost iz groba R 25 (*t.* 25: 3, 4) prav tako kažeta, da je bilo z bojevnikom sežgano njegovo orožje. Ožgani in namerano deformirani ali razlomljeni so bili tudi kosi orožja v grobovih R 18, 35 in 51 (*t.* 22B: 2–3; 28A: 8; 33C: 4–5) in raztresene najdbe v zgornji plasti SE 3, kot so sekira (*sl.* 52; *t.* 50: 4), sulične osti (*t.* 50: 7; 51: 1–2), pilumu



Sl. 36: Most na Soči – Repelc. Kamnita konstrukcija groba R 22 v tlorisu. M. = 1:50.

Fig. 36: Most na Soči – Repelc. Stone construction of Grave R 22 in ground plan. Scale = 1:50.



Sl. 37: Most na Soči – Repelc. Kamnita konstrukcija groba R 19 v tlorisu. M. = 1:50.

Fig. 37: Most na Soči – Repelc. Stone construction of Grave R 19 in ground plan. Scale = 1:50.

podobna ost (*t.* 52: 3) ter deli ščitov (*t.* 55: 9–16; 56: 1–5) in mečev (*t.* 53: 1–12; 54: 1–11).

Med grobnimi pridatki je zastopano še železno kmejsko orodje, kot so srp, kopača in vejnik (*t.* 21A: 8–10), ki je bilo položeno ob obodu dna grobne jame R 14. V grobu R 22 pa so bili poleg nežganih konjskih ostankov najdeni še bronasti jermenski križni razdelilci (*t.* 23C: 1–8), ki pripadajo konjski opremljeni in prav tako niso bili izpostavljeni ognju, le en primerek (*t.* 23C: 9) kaže znake močnejše ožganosti. V skeletni grob R 43 pa sta bila pridana keramična oljenka in bronast novc (*t.* 31A: 1, 2).

## JAME

Na najdišču Repelc je bilo med grobovi zabeleženih tudi deset jam (R 5, 9, 11, 12, 15, 21, 22A, 24, 27 in 29), ki so bile med izkopavanjem prvotno označene kot grobovi (*pril.* 1/1 in 1/2). Ker v njih ni bilo ostankov sežganih človeških kosti, ampak le drobci lesnega oglja ter razlomljeni in sežgani fragmenti predvsem lončenine, jih v tej objavi obravnavamo kot jame, pri čemer smo obdržali njihovo prvotno številčenje. Ob interpretaciji najdišča pa smo prišli do zaključka, da je tudi v primeru teh jam zelo verjetno šlo za grobove, katerih kostno gradivo ni bilo ohranjeno oz. pridano v grobno jamo verjetno zaradi drugečnega pogrebnega obredja.

### Jama R 5 (*t.* 34B)

Jama je bila ohranjena le v spodnjem delu, pri dnu. V tlorisu je bila nepravilne ovalne oblike s premerom 54–66 cm, vkopana je bila 26 cm globoko v rjavosivo lapornato in ilovnato osnovo (SE 6). Na dnu jame je bil tanek sloj oglja (do 4 cm). Do vrha je bila zapolnjena z rjavosivo zemljo z laporjevim drobirjem in koščki lesnega oglja, v katerem sta bila črepinja prazgodovinske prostoročno izdelane lončene posode ter košček razpadlega, nedoločljivega bronastega predmeta. Izrazitejša lisa sive zemlje z ogljem na površju je morda ostanek poškodovanih grobov v bližini.

1. Odl. ustja prostoročno izdelane posode; površina opečnata, prelom temnosiv; rek. pr. 16,6 cm; inv. št. TM 45.

### Jama R 9 (*t.* 34C)

Vkopana je bila v zemljeno ilovnato plast (SE 4) in je v premeru merila 80 cm. Ob južni in deloma severni steni je imela pokonci postavljene laporjeve plošče (*sl.* 38). Na severnem delu je na dnu ležala plošča rdečega laporja, velika 46 × 18 × 3 cm. Jama je bila zapolnjena s sivo zemljo, laporjevim drobirjem, koščki lesnega oglja in drobci rdeče žgane lončenine. Polnilo



*Sl.* 38: Most na Soči – Repelc. Lonec v jami R 9.  
*Fig.* 38: Most na Soči – Repelc. Jar in Pit R 9.

jame se ni izrazito ločilo od okolice. V jami je stal večji lonec, vzhodno od njega pa še en manjši. V zasipu je bil najden kovan železen žebliček, odlomek železnega tulca in nekaj drobcev nedogorelih človeških koščic, ki pripadajo uničenim okoliškim grobovom.

1. Lonec, dodelan na ročnem vretenu; površina opečnata do svetlo rjavo siva; okras: vodoravno glavničenje in glavničenje večkratne valovnice; v. 15,3 cm; inv. št. TM 54.
2. Lonček; površina svetlo rjava do siva; v. 8,3 cm; inv. št. TM 55.

### Jama R 11 (*t.* 35A)

Jamo je poškodoval recentni vkop. Njen obris ni bil jasen, zlasti ne v zahodnem delu. V tlorisu je merila 87 cm, vkopana je bila 20 cm v laporjevo in rjavo ilovico (SE 6). Zapolnjevala jo je siva zemlja s koščki lesnega oglja, teh je bilo največ na dnu in ob stenah jame.

1. Odl. bronaste certoške fibule vrste VIIe ali f; okras: vrezi na nogi in gumbu; d. 1,8 cm; inv. št. TM 56.
2. Odl. ustja lončka; površina temnosiva, prelom temnosiv; vel. 2,6 × 1,4 cm; inv. št. TM 57.

### Jama R 12 (*t.* 35C)

Jama s premerom 80 cm je bila 20 cm globoko vkopana v sterilno ilovnato plast (SE 6). Na dnu jame je bila večja koncentracija žganine (R 12), v kateri so ležali



košček bronaste trakaste zapestnice, odlomki keramike, prav nad mrtvico pa del bronastega prstana. Vrhnji del jame (zasip) ni ohranjen, presekala ga je plast SE 3, v katero je bil vkopan grob R 12A, ki leži nad jamo R 12.

1. Odl. bronastega trakastega prstana; okras: snopi prečnih vrezov; d. 1,7 cm; inv. št. TM 217.
  2. Odl. bronaste trakaste zapestnice; okras: prečni vrezi in vtis krožca s piko; d. 1,9 cm; inv. št. TM 216.
- Keramična odlomka; TM neinv.

#### Jama R 15 (t. 35B)

V tlorisu okrogla jama s premerom 94–100 cm je segala do 13 cm v zemljeno ilovnato plast (SE 4). Njeno polnilo je sestavljala siva zemlja z redkimi koščki lesnega oglja. Na vrhu sta jo prekrivali lapornati plošči.

1. Odl. bronastega preluknjanega valjastega predmeta; v. 1,3 cm; inv. št. TM 124.
- Odl. keramike; TM neinv.

#### Jama R 21 (t. 35D)

Jama v tlorisu okrogle oblike je bila vidna kot močnejša koncentracija sive zemlje in oglja na območju rjave naselbinske plasti (SE 5) in rdečerjave mrtvice (laporjeva ilovica). Vkop jame je bil slabo izražen, globok okoli 15 cm. V sivi zemlji z ogljem v severozahodnem delu jame je bil bronast obroček ( $x = 0,55$ ,  $y = 1,60$ ,  $z = -1,83$ ), steklena jagoda pa na skrajnem južnem robu ( $x = 0,60$ ,  $y = 1,20$ ,  $z = -1,64$ ).

1. Bronast obroček; okras: prečni vrezi; pr. 2,8–2,9 cm; inv. št. TM 59.
2. Odl. rumene steklene jagode z dvojnimi modro-belimi očesci; prežgana; vel.  $1,7 \times 1,3$  cm; inv. št. TM 210.

#### Jama R 22A (t. 35E)

V tlorisu je merila 56 cm v premeru in je bila 20 cm globoko vkopana v zasip groba R 22. Zapolnjena je bila z mešanico zemlje in oglja. Na vrhu, prav pod lapornato ploščo, ki je deloma prekrivala jamo, so ležali bronasta fibula zgodnjelatske sheme (sl. 39) in keramični odlomki.

1. Bronasta fibula zgodnjelatske sheme; okras: prečni vrezi na loku; d. 4,9 cm; inv. št. TM 88, 119.
  2. Odl. odebeljenega ustja lonca, izdelanega na lončarskem vretenu iz slabo prečiščene gline s primesmi drobnega peska; površina svetlo siva, prelom svetlo rjav; okras: vodoravna rebra; pr. ustja 24 cm; inv. št. TM 90.
- Odl. bronca; TM neinv.  
- Odl. keramike; TM neinv.



Sl. 39: Most na Soči – Repelc. Fibula zgodnjelatske sheme v jami R 22A.

Fig. 39: Most na Soči – Repelc. Fibula of Early La Tène construction in Pit R 22A.

#### Jama R 24 (t. 35F)

V tlorisu je bila jama slabo vidna in je na severnem delu prehajala v liso grobne jame R 23, na njenem stiku so bile manjše lapornate plošče. Jama R 24 je bila izrazitejša v prerezu, v ohranjenem delu je bila vkopana 35 cm v sterilno ilovico (SE 6), dno pa je prekrivala močnejša koncentracija oglja, debela do 15 cm.

#### Jama R 27 (t. 35G)

Jama nepravilnega tlorisa je merila 44–84 cm, vkopana je bila 14 cm globoko v plast sive laporjeve ilovice (SE 4) in je presekala tanek sloj rjave čiste laporjeve ilovice (SE 6), njeno konično dno pa je seglo do skalnate osnove (SE 7). Na dnu jame je bila tanka plast lesnega oglja, zasip je sestavljala zmes ilovnate zemlje in drobcev oglja, na vrhu ohranjenega dela jame pa sta bila najdena odlomek peresovne fibule ( $x = 4,27$ ;  $y = 3,24$ ;  $z = -1,70$ ) in košček prazgodovinske lončenine.

1. Odl. bronaste peresovine; d. 1,0 cm; inv. št. TM 60.

#### Jama R 29 (t. 36A)

Jama v tlorisu ovalne oblike je merila  $94 \times 83$  cm. Vkopana je bila 15 cm vzhodno od groba 22 in je segala skozi laporjev drobir oz. v laporjevo ilovico (SE 6) do žive skale (SE 7). Široko dno je bilo prilagojeno poravnani površini skalnate osnove. Zapolnjena je bila s temnosivo mešanico laporjeve ilovice in žganine z redkimi drobcami lesnega oglja, ki je segala v razpoke v živi skali na dnu. Na vrhu je bila v sredino jame položena lapornata plošča (velika  $59 \times 48 \times 9$  cm), ki se je precej ugreznila v

polnilo jame, debelo od 8 cm do 23 cm. Na severnem delu ( $x = 4,64$ ;  $y = -0,20$ ;  $z = -1,79$ ) je ob plošči ležala peresovina z iglo bronaste fibule latenske sheme, vendar že izven oboda jame.

1. Odl. bronaste fibule srednjelatenske sheme; prežgana; ohr. d. 4,8 cm; inv. št. TM 61.

## ŽGANINSKA JAMA (SE 101–103)

V vzhodnem sektorju, izkopanem leta 2002, je bila ob severnem robu v kv. 1 odkrita jama (*pril. 1/2; sl. 40–42*), zapolnjena z lesnim ogljem, prežganimi večjimi in manjšimi kamni, drobci človeških in živalskih kosti ter odlomki predmetov (*t. 36B–41*). Jama z žganino je bila vkopana v plast sterilne rumene ilovice (SE 6) in je mestoma segala do skalnate osnove. V tlorisu je bila jasno vidna kot črna lisa, ki je zavzemala okoli 12 m<sup>2</sup> veliko površino (*sl. 40*), a se je nadaljevala še izven izkopa proti severu (*sl. 42*) in zahodu (*pril. 1/2*). Plast žganine je bila v osrednjem delu debela več kot 30 cm in se je proti severu in jugu tanjšala. Ob severovzhodnem robu so na istem nivoju ležale štiri velike lapornate plošče (*pril. 1/2; kv. 3–4, SE 103*).

V jami so bili poleg oglja in drobcev prežganih človeških kosti najdeni številni odlomki fibul (*t. 36B: 1–14*), razlomljen nakit iz srebra (*t. 37: 4*), bronca (*t. 37: 1–7, 9–21*) in železa (*t. 37: 8*), deli železnega orožja (*t. 37: 30–33; 38: 1–2*), železni žebli in žeblički (*t. 38: 10–29*), svinčeno mašilo – na ta način so popravljali počene keramične posode (*t. 39: 1*). Poleg tega so bili v žganinski plasti še kamnit brus (*t. 39: 2*), močno prežgani odlomki lončenih posod (*t. 39: 10–17; 40: 1–19; 41: 1–17*) ter drobci stekla in ožganih steklenih jagod (*t. 39: 3–9*). V nasprotju s temi najdbami so bili živalski kostni ostanki ter zoba drobnice in prašiča nesežgani.<sup>98</sup>

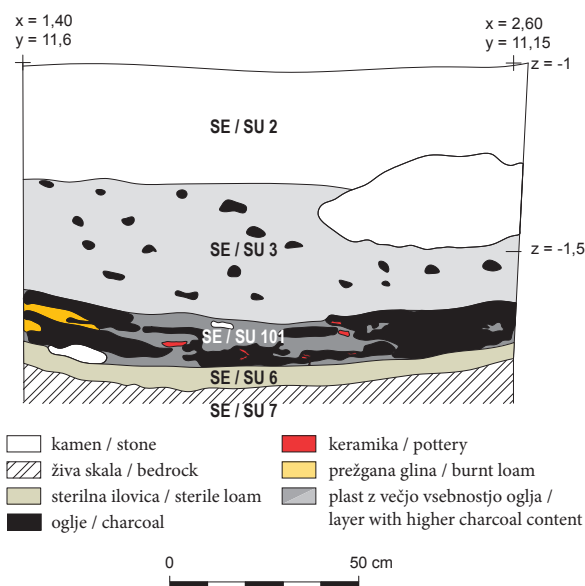


Sl. 40: Most na Soči – Repelc. Žganinska jama v kv. 1/2002.  
Fig. 40: Most na Soči – Repelc. Investigated part of Cremation Pit in Grid Square 1/2002.



Sl. 41: Most na Soči – Repelc. Žganinska jama v severovzhodnem profilu izkopa I. 2002.

Fig. 41: Most na Soči – Repelc. Cremation Pit in the north-eastern end of the excavation area 2002.



Sl. 42: Most na Soči – Repelc. Prerez plasti na skrajnem severnem območju izkopa. M. = 1:20.

Fig. 42: Most na Soči – Repelc. Section through the layers at the northernmost part of the 2002 excavation area. Scale = 1:20.

### Najdbe iz žganinske jame (*t. 36B–41*):

Tabla 36

1. Odl. bronaste trakaste fibule; okras: prečni vrezi; d. 4,0 cm; inv. št. TM 947.
2. Bronast gumbast zaključek noge fibule; pr. 0,7 cm; inv. št. TM 554.
3. Bronasta certoška fibula vrste VIIb; okras: prečni in X vrezi; d. 4,7 cm; inv. št. TM 558.
- 4–6. Odl. bronastih certoških fibul; d. 1,5–2,3 cm; inv. št. TM 544, 900, 902.
7. Odl. bronaste certoške fibule vrste X, močno prežgan; d. 2,3 cm; inv. št. TM 953.

<sup>98</sup> Gl. Toškan v tej publikaciji.

8. Dvojna bronasta peresovina fibule; d. 3,2 cm; inv. št. TM 919.
9. Odl. peresovine bronaste fibule z železno tetivo; d. 3,4 cm; inv. št. TM 915.
- 10–11. Odl. bronastih peresovin fibul; d. 1,7 cm; inv. št. TM 912, 937.
12. Bronasta fibula vrste Almgren 65; d. 7,8 cm; inv. št. TM 543 (*sl.* 49).
13. Bronasta fibula vrste Almgren 236; d. 7,0 cm; inv. št. TM 551.
14. Bronasta okrogla fibula: okras: vtis koncentričnih krožcev; pr. 2,3 cm; inv. št. TM 924.
15. Bronasta okrogla pločevina s pr. 3,0 cm in z luknjico v sredini ter prilepljeno iglo ogletega preseka s spiralno zavitim koncem; inv. št. TM 897.
16. Odl. bronastega predmeta podkvaste oblike z luknjico; d. 1,7 cm; inv. št. TM 927.
- 17–18. Odl. bronastih igel fibul; inv. št. TM 553, 806.

Tabla 37

1. Odl. bronaste zapestnice (obročka); pr. 3,5 cm; inv. št. TM 907.
2. Bronast nesklenjen obroček; pr. 2,9 cm; inv. št. TM 913.
3. Odl. bronastega prstana, stopljen skupaj z drugim prstanom; okras: vtis krožcev s piko in prečni vrezi; d. 3 cm; inv. št. TM 552.
4. Odl. bronaste pletene ovratnice s sledmi srebra; inv. št. TM 905.
- 5–6. Odl. bronastih pletenih ovratnic; inv. št. TM 910, 949.
7. Odl. bronastega obročka; okras: prečni vrezi; d. 2,1 cm; inv. št. TM 954.
8. Železna zapestnica z nesklenjenima koncema; pr. 8,1 cm; inv. št. TM 894.
9. Bronast trakast uhan, prežgan; okras: vzdolžni vrezi; d. 2,9 cm, š. traku 0,8 cm; inv. št. TM 921.
10. Odl. bronastega obročka; d. 1,1 cm; inv. št. TM 904.
11. Odl. bronastega predmeta polkrožne oblike z zapognjenima robovoma; vel. 1,2 × 0,8 cm; inv. št. TM 922.
12. Bronasta perforirana spona trikotne oblike z gumbkom na zaključku; d. 2,5 cm, pr. gumba 0,9 cm; inv. št. TM 914.
13. Bronast perforiran obesek trikotne oblike; vel. 1,8 × 1,9 cm; inv. št. TM 895.
- 14–20. Odl. bronastih gumbov; pr. kopic 0,5–1,1 cm; inv. št. TM 898, 899, 908, 926, 1433, 1435, 1436.
- 21–22. Bronasta ulita predmeta; inv. št. TM 545.
23. Odl. drobnega bronastega obročka; pr. 0,2 cm; inv. št. TM 903.
24. Odl. bronastega predmeta podkvaste oblike; d. 4 cm; inv. št. TM 925.
25. Odl. dveh z zakovico spetih pločevin; vel. 1,6 × 1,3; inv. št. TM 906.
26. Odl. ogletega bronastega predmeta z železno rjo na površini; vel. 3,9 × 1,5 × 0,89 cm; inv. št. TM 948.
- 27–28. Odl. bronastih paličaste oblike; d. 2,1 in 3,3 cm; inv. št. TM 955, 956.
29. Odl. železnega suličnega kopita; d. 3,9 cm; inv. št. TM 775.
30. Odl. železne ščitne grbe ali nožnice meča; vel. 4,9 × 5,6 cm; inv. št. TM 776.
31. Odl. železne ščitne grbe z gumbom, pr. kapice 3,2 cm; inv. št. TM 768.
32. Odl. železnega ročaja ščitne grbe; d. 4,3 cm, š. 3,7 cm; inv. št. TM 759.

Tabla 38

1. Odl. železne nožnice z mečem; š. 5,6 cm; inv. št. TM 769.
2. Železen koničnik nožnice meča (?); d. 4,8 cm; inv. št. TM 770.
3. Železna ataša posodice; d. 3,9 cm; inv. št. TM 988.
- 4–9. Odl. železnih predmetov; inv. št. TM 890, 918, 923, 928, 929, 989.
- 10–12. Odl. železnih žeblijev; d. 3 – 8,1 cm; inv. št. TM 947, 958, 990.
- 13–29. Železni žeblički; inv. št. TM 930, 931, 959–961, 982, 983, 994, 1369, 1370, 1417, 1418, 1428, 1429, 1430, 1431, 1438.

Tabla 39

1. Kos svinca z ostanki ostenja posode; d. 9,9 cm; inv. št. TM 467.
2. Odl. brusa iz peščenjaka, prežgan; d. 10,7 cm; inv. št. TM 1243.
3. Ustje steklenega balzamarija; pr. 1,9 cm; inv. št. TM 920.
4. Odl. prstanastega dna steklene posode; vel. 5,4 × 3,0 cm; inv. št. TM 909.
5. Temnomodra steklena jagodica z bradavičastimi izrastki; prežgana; d. 0,8 cm; inv. št. TM 993.
- 6–7. Odl. rumenih steklenih jagod z modro-belim očescem; prežgani; vel. 1,1 × 1,5 cm; inv. št. TM 901, 669.
- 8–9. Odl. rumenih steklenih jagod z dvojnimi modro-belimi očesci; razlomljeni in stopljeni; vel. 1,3 × 1,3 cm; inv. št. TM 670, 671.
- 10–11. Odl. ustja prostoročno izdelane posode; površina temnosiva, prelom siv; okras: metličenje; vel. 6,9 × 5,5 cm in 2,7 × 1,9 cm; inv. št. TM 982, 985.
12. Odl. dna lonca, površina zunaj premazana z oker do svetlorjavim premazom, znotraj siva, prelom temnosiv; okras: glavničenje; rek. pr. dna 11,0 cm; inv. št. TM 979.
13. Odl. ostenja lonca; površina zunaj opečnata, znotraj oker, prelom siv; okras: glavničenje; vel. 4,2 × 3,1 cm; inv. št. TM 964.
14. Odl. noge lonca, površina rjava, prelom temnorjav; okras: vrezi; vel. 5,7 × 4,0 cm; inv. št. TM 981.
15. Odl. ustja lonca, ustje dodelano na vretenu, grafitna keramika; površina temnosiva, prelom siv; okras: glavničenje; vel. 4,8 × 3,9 cm; inv. št. TM 984.
16. Odl. ostenja posode; površina siva, prelom siv; okras: vrezi; vel. 2,6 × 1,9 cm; inv. št. TM 995.
17. Odl. ostenja; površina temnosiva, grafitna keramika; okras: valovnica, glavničenje, žigosanje v obliki krožca; vel. 3,3 × 2,9 cm; inv. št. TM 934.

Tabla 40

1. Odl. ustja lonca; površina oker do siva, prelom siv; vel. 4 × 2,2 cm; inv. št. TM 936.
2. Odl. ustja lonca, površina oker, prelom svetlosiv; vel. 4,4 × 2,7 cm; inv. št. TM 1229.
3. Odl. ustja lonca (vrča), izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom opečnata; vel. 6,4 × 3,9 cm; inv. št. TM 987.
4. Odl. ustja lonca, izdelan na lončarskem vretenu; površina premazana s svetlorjavim do temnorumenim premazom, prelom siv; vel. 4,6 × 3,3 cm; inv. št. TM 1231.

- 5–10. Odl. ustij loncev; površina oker do siva, prelom siv; inv. št. TM 916, 932, 933, 971, 1432, 2026.
11. Odl. prstanastega dna in ostenja vrča, izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom oranžna; vel. 6,8 × 3,2 cm; inv. št. TM 911.
12. Odl. dna in ostenja dvoročajnega vrča, izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom opečnata; rek. pr. dna 8,8 cm; inv. št. TM 975.
- 13–14. Odl. trakastega ročaja vrča; površina opečnata; inv. št. TM 966, 1230.
15. Odl. ustja lonca (vrča); površina siva, prelom siv; vel. 3,5 × 2,3 cm; inv. št. TM 967.
16. Odl. pokrova, izdelan na lončarskem vretenu; površina opečnata do oker, prelom opečnat; rek. pr. ustja 32,7 cm; inv. št. TM 974.
17. Odl. dna in ustja krožnika, izdelan na lončarskem vretenu iz gline s primesmi kremenčevega peska; površina in prelom oker; okras: vrezi poševnih vzporednih linij na zunanji in notranji površini zgornjega dela ostenja; rek. pr. ustja 33 cm; inv. št. TM 973.
18. Odl. ustja lonca; površina opečnata do oker, prelom temnosiv; okras: glavničenje in plitke kanelure; vel. 8,5 × 4,4 cm; inv. št. TM 977.
19. Odl. dna in ostenja lonca; površina oker do rjava, prelom siv; okras: bradavičaste aplikacije; vel. 6,3 × 5 cm; inv. št. TM 935.

Tabla 41

1. Odl. ustja lonca, izdelan na lončarskem vretenu; površina siva, prelom siv; okras: vodoravne kanelure na vratu; vel. 4,7 × 3,7 cm; inv. št. TM 978.
2. Odl. ustja in dna lonca vrste Auerberg, izdelan na lončarskem vretenu; površina: znotraj oker premaz, zunaj siva, prelom temnosiv; rek. pr. ustja 18,7 cm; inv. št. TM 970.
3. Odl. ustja lonca vrste Auerberg, prostoročna izdelava; površina siva do rjava, prelom temnosiv; vel. 5,7 × 5,3 × 0,7 cm, rek. pr. ustja 19,2 cm; inv. št. TM 951.
- 4–10. Odl. loncev vrste Auerberg, izdelani na lončarskem vretenu; površina siva, prelom temnosiv; inv. št. TM 917, 951, 968, 972, 976, 991, 992.
11. Odl. ustja; razčlenjeno s prstnimi vtisi; površina opečnata, prelom siv; vel. 3,6 × 2,2 cm; inv. št. TM 1232.
12. Odl. ostenja posode; površina sivorjava, prelom siv; okras: glavničenje; vel. 3,5 × 3,1 cm; inv. št. TM 965.
13. Odl. ostenja posode; površina sivorjava, prelom siv; okras: glavničenje; vel. 3,5 × 2,9 cm; inv. št. TM 969.
- 14–15. Odl. ostenja lonca; površina rjava do siva, prelom siv; okras: kanelure; inv. št. TM 963, 980.
16. Odl. ostenja posode; površina oker, prelom siv; okras: rebro; vel. 2,5 × 2,5 cm; inv. št. TM 1233.
17. Odl. nastavka pokrova ali noge posode; površina oker do siva, prelom siv; rek. pr. 5,1 cm; inv. št. TM 986.

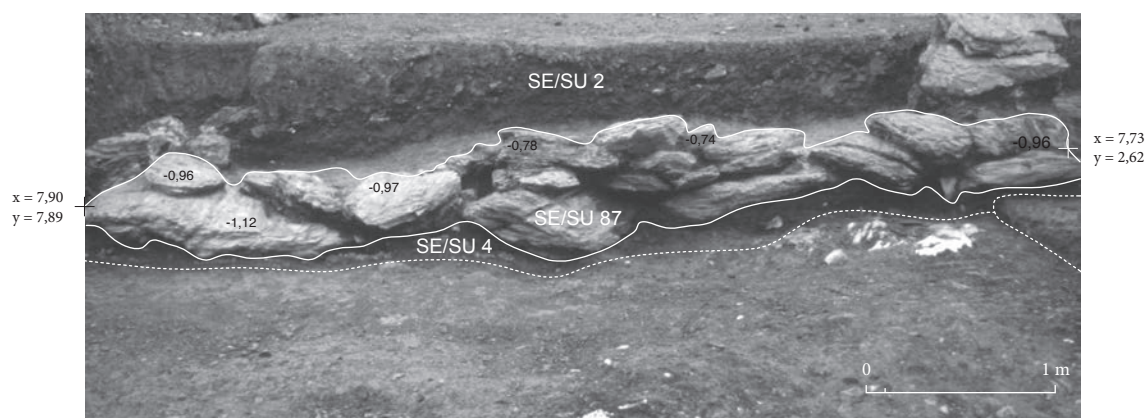
## KAMNITI ZID (SE 87) IN OKROGLA KAMNITA KONSTRUKCIJA (SE 88)

Ob vzhodnem robu izkopa leta 2002 je bil v kv. 4 in 10 odkrit zid (SE 87) iz velikih lapornatih in nekaj apnenčastih plošč, grajen v suhozidni tehniki (*pril. 1/2; sl. 43*). Potekal je v smeri sever–jug in je bil vkopan v ilovnato plast SE 4. Kamni so bili položeni v eni vrsti in eni, dveh ali treh legah s poravnanim zahodnim licem (*sl. 44*). Na južnem koncu sta bila ob njem vkopana grobova R 31 in R 32, na severnem koncu se je nadaljeval v profil izkopa. Raziskan je bil v dolžini 5,30 m. Najvišje je bil ohranjen na osrednjem delu, in sicer v višino 0,75 m, v širino je meril od 0,70 do 0,75 m. V plasti SE 3, ki ga je prekrivala, lahko prepoznamo ostanke ruševin zidu v večjih lapornatih ploščah, ki so ležale zahodno od njega. Nekatere med njimi so bile verjetno drugotno uporabljene za prekrivanje grobnih jam. Po stratigrafski legi sklepamo, da je zid starejši od grobov ali sočasen z njimi. Čeprav njegova funkcija ni povsem jasna, domnevamo, da bi lahko služil kot meja pokopališkega območja, saj arheoloških plasti na vzhodni strani zidu ni zaslediti. V njem ni bilo odkritih arheoloških najdb.



Sl. 43: Most na Soči – Repelc. Pogled na kamnit zid (SE 87) z juga.

Fig. 43: Most na Soči – Repelc. Stone wall (SU 87) viewed from the south.



Sl. 44: Most na Soči – Repelc. Pogled na kamnit zid (SE 87) z zahoda.  
 Fig. 44: Most na Soči – Repelc. Stone wall (SU 87) viewed from the west.

Zahodno od zidu je bila v kv. 4 (*pril. 1/2*) odkrita manjša okrogla kamnita konstrukcija (SE 88) (*sl. 45, 46*), ki so jo sestavljale poševno položene lapornate plošče v krogu in horizontalno ležeča apnenčasta plošča na severnem delu. Krožna kamnita konstrukcija je bila ohranjena do višine 0,40 m, v premeru je merila 1,75 m, iz nje je za 0,50 m proti severu molela horizontalno položena apnenčasta plošča. Sredino so zapolnjevali manjši kamni (apnenci in laporji) in prežgana ilovnata plast. Ta okrogla kamnita konstrukcija je stala v plasti SE 4, prekrila in deloma poškodovala pa jo je premešana plast SE 3. Na vrhu prežgane ilovnate ploskve v sredini gomile ( $x = 6; y = 5,8; z = -1,05$ ) je bil odkrit bronast obesek (*t. 42A: 2*), lega peresovine fibule v njej (*t. 42A: 1*) pa ni bila natančneje zabeležena. Glede na stratigrafski

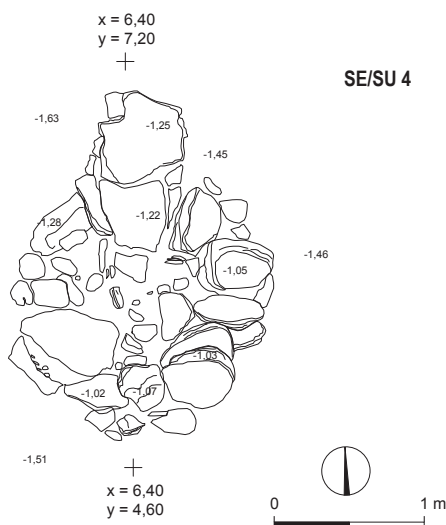


Sl. 45: Most na Soči – Repelc. Okrogla kamnita konstrukcija (SE 88) v kv. 4/2002.  
 Fig. 45: Most na Soči – Repelc. Round stone construction (SU 88) in Grid Square 4/2002.

odnos je ta okrogla kamnita konstrukcija nastala sočasno kot kamniti zid SE 87 in ustrina oz. žganinska jama SE 101 (*pril. 1/2*).

#### Najdbi iz okrogle kamnite konstrukcije SE 88 (*t. 42A*)

1. Odl. peresovine bronaste fibule, prežgan; vel.  $1,9 \times 1,5$  cm; inv. št. TM 1358.
2. Odl. bronastega deteljčastega obeska trikotne oblike; rek. š. 2,0 cm; inv. št. TM 1062.



Sl. 46: Most na Soči – Repelc. Okrogla kamnita konstrukcija (SE 88) v tlorisu. M. = 1:50.  
 Fig. 46: Most na Soči – Repelc. Round stone construction (SU 88) in plan. Scale = 1:50.

## PREMEŠANA KULTURNA PLAST (SE 3)

Plast SE 3 nehomogene strukture iz sivorjave zemlje in ilovice, pomešane z lapornim drobirjem, je bila dokumentirana po celotnem območju izkopa leta 2000, leta 2002 pa na zahodnem in osrednjem delu izkopa do kamnitega zidu (SE 87) (sl. 47). Debela je bila od 20 do 70 cm in je prekrivala plasti SE 4 in/ali SE 6. Ponekod je kazala sledi prežganosti in razpršene žganine. Z njenim nastankom je verjetno povezano uničenje vrhnjih delov grobov, jam, kamnitega zidu (SE 87), žganinske jame (SE 101, 102) in morda tudi okrogle kamnite konstrukcije (SE 88). Vanjo sta bila vkopana edinole grobova R 12A in 36. V njej so bile razmetane sive in rdeče lapornate plošče, manjše koncentracije oglja, delci sežganih človeških kosti ter številne železnodobne in rimskodobne najdbe (t. 42B–70), med njimi odlomki raznovrstnih fibul (t. 42–44; 45: 1–17), uhanov (t. 45: 26–36), obročkov (t. 46), zapestnic in ovratnic (t. 47: 1–21), obeskov (t. 47: 22–24; 48: 1–9), bronastih posod (t. 48: 11–24) ter gumbki (t. 49: 9–18), ingoti (t. 49: 19–24), novci (t. 50: 1–3), železno orožje (t. 50: 4–7; 51–56), želbli in želblički (t. 58), odlomki keramičnih posod (t. 59–69), steklenih jagod in posod ter koščki jantarja (t. 70, 71). Od novoveških najdb je bil v tej plasti najden le beneški soldo (t. 50: 3).

Plast SE 3 je na vrhu prekrivala plast novoveškega koluvija SE 2.

Tabla 42B

1. Odl. bronaste fibule z zaključkom na nogi v obliki ovnove glavice; d. 3,6 cm; inv. št. TM 881.
2. Bronasta pavkasta fibula; d. 3,7 cm; inv. št. TM 587.
3. Odl. bronaste fibule z dolgo peresovino in dodano okrasno peresovino z zankami, na katerih visijo verižice s trapezasto oblikovanimi obeski iz tanke bronaste pločevine; inv. št. TM 1085.
4. Odl. čolničastega loka bronaste fibule; okras: prečni vrez; d. 2, 2 cm; inv. št. TM 1323.
5. Odl. loka bronaste fibule; okras: vzdolžni in prečni vrez; prežgan; d. 2,9 cm; inv. št. TM 1063.
6. Odl. bronaste trakaste fibule; okras: dva pasova mrežastih vrezov na loku; rek. d. 6,9 cm; inv. št. TM 121, 128.
- 7–8. Pestičasta zaključka noge bronaste fibule; prežgana; inv. št. TM 132, 1284.
9. Odl. bronaste certoške fibule vrste XII; okras: vtisnjena očesca in dvojni V vrez; d. loka 4 cm, d. noge 4 cm; inv. št. TM 146, 118.
10. Odl. bronaste certoške fibule vrste VIIIf; okras: tremolo vrez na nogi; vel. 2,3 × 1,0 cm; inv. št. TM 1289.
- 11–14. Odl. bronastih certoških fibul; prežgani; inv. št. TM 800, 1058, 1267, 1322.
15. Odl. noge bronaste fibule; d. 3,4 cm; inv. št. TM 1321.
16. Odl. bronaste certoške fibule vrste VIIb; d. 3,3 cm; inv. št. TM 1048.
- 17–19. Odl. bronastih certoških fibul vrste X; prežgani; inv. št. TM 1056, 1059, 1326.



Sl. 47: Most na Soči – Repelc. Plast SE 3 na raziskanem območju l. 2002.

Fig. 47: Most na Soči – Repelc. Layer SU 3 in in the 2002 excavation area.

Tabla 43

1. Odl. bronaste certoške fibule vrste Xg z narezanim gumbom na loku; prežgan; d. 3,1 cm; inv. št. TM 1035.
2. Odl. bronaste certoške fibule z gobasto oblikovanim gumbom na zaključku noge; prežgan; pr. 1,6 cm; inv. št. TM 158.
3. Bronasta fibula zgodnjelatske sheme; okras: vrez; v vzdolžnem žlebu na loka so ostanki organskega materiala; d. 7,1 cm; inv. št. TM 451.
4. Odl. bronaste fibule zgodnjelatske sheme z nažlebljenim lokom; d. 4,3 cm; inv. št. TM 126.
5. Bronasta živalska fibula z nažlebljenim lokom; okras: vtisnjeni krožci s piko; d. 6,1 cm; inv. št. TM 464.
6. Bronasta živalska fibula; okras: vtisnjeni krožci s piko; d. 5,8 cm; inv. št. TM 586.
7. Odl. bronaste živalske fibule; okras: vrez in vtisnjeni krožci s piko; d. 3,9 cm; inv. št. TM 584.
8. Bronasta ulita živalska fibula z jantarno jagodo na loku; okras: vrez; inv. št. TM 465, 466.
9. Odl. bronaste fibule vrste Valična vas; prežgana; ohr. d. 4,3 cm; inv. št. TM 882.
- 10–11. Bronasti fibuli vrste Idrija pri Bači; prežgani; d. 6,2 cm in 6,6 cm; inv. št. TM 454, 579.

Tabla 44

- 1–2. Peresovini bronastih fibul srednjelatske sheme; inv. št. TM 127, 1308.
- 3–4. Odl. bronastih fibul vrste Kastav; d. 4,0 cm; inv. št. TM 156, 568.
5. Bronasta fibula srednjelatske sheme; prežgana; d. 5,8 cm; inv. št. TM 571.
- 6–7. Odl. bronastih fibul srednjelatske sheme s ploščico; d. 4 in 9,1 cm; inv. št. TM 555, 556, 580.
- 8–9. Bronasti peresovini fibul; š. 2,9 in 3,9 cm; inv. št. TM 1268, 1993.
10. Odl. železne fibule; d. 4,1 cm; inv. št. TM 883.
- 11–13. Odl. peresovin železnih fibul; inv. št. TM 695, 822, 1364.
14. Obročasta bronasta fibula vrste Posočje; okras: vrez v obliki črke X; pr. 4,5 cm; inv. št. TM 453.

Tabla 45

- 1–3. Odl. fibul vrste Alesia iz bakrove zlitine, os tečaja železna; inv. št. TM 880, 878, 879.
4. Odl. bronaste močno profilirane fibule, prežgana; ohr. d. 2,8 cm; inv. št. TM 1010.
- 5–15. Odl. bronastih peresovin fibul; nekateri prežgani; š. 1,4 cm; inv. št. TM 746, 747, 755, 814, 1083, 1269, 1294, 1300, 1301, 1336, 1335.
- 16–21. Odl. bronastih igel (fibul); deformirani; inv. št. TM 1027, 1036, 1057, 1263, 1286, 1348.
22. Odl. bronaste cevke; d. 3,1 cm; inv. št. TM 1373.
- 23–25. Odl. bronaste žice; d. 4,2 cm; inv. št. TM 1017, 1261, 1311.
26. Odl. bronastega trakastega uhana; okras: vtisnjeni krožci s piko, tangencialno povezani s tremoliranimi linijami; prežgan; d. 2,2 cm; inv. št. TM 1088.
- 27–28. Odl. bronastih trakastih uhanov; okras: vodoravni vrezi in vtisnjeni kroži s piko; š. traku 1,2 cm; inv. št. TM 546, 1324.
- 29–35. Odl. bronastih trakastih uhanov; okras: vzdolžni vrezi; inv. št. TM 749, 1055a,b, 1018, 1210, 1270, 1291.
36. Odl. bronastega trakastega uhana; prežgan; š. traku 1,4 cm; inv. TM 1102.

Tabla 46

1. Bronast prstan; okras: prečni vrezi in vtisnjeni krožci s piko; prežgan; pr. 2,7 cm; inv. št. TM 557.
2. Odl. bronastega prstana; okras: prečni vrezi; prežgan; pr. 2,4 cm; inv. št. TM 1275.
3. Odl. bronastega prstana; okras: prečni in X vrezi; š. 0,6 cm; inv. št. TM 1101.
- 4–7. Odl. bronastih prstanov; okras: prečni vrezi; inv. št. TM 133, 1033, 1302, 1318.
- 8–12. Bronasti žičnati obročki; pr. 1,8–2,1 cm; inv. št. TM 1082, 1089, 1092, 1095, 1293.
- 13–20. Bronasti obročki; pr. 2,2–2,8 cm; inv. št. TM 144, 145, 455, 576, 1023, 1067, 1283, 1285.
21. Nesklenjen bronast prstan z vzdolžnima kanelurama; pr. 2,6 cm; inv. št. TM 1333.
- 22–23. Odl. bronastega trakastega obročka (prstana); pr. 2,2 cm; inv. št. TM 1034, 1271.
24. Bronast nesklenjen narebren prstan; prežgan; pr. 2,0 cm; inv. št. TM 1274.
25. Odl. bronastega obročka z izrastki; prežgan; vel. 2,6 × 1,5 cm; inv. št. TM 1330.
26. Bronast obroček s štirimi neizrazitimi bradavičastimi izrastki; pr. 1,6 cm; inv. št. TM 578.
27. Odl. železnega prstana z jantarno gemo z zabrisano upodobitvijo; pr. 2,2 cm; inv. št. TM 1096.
- 28–29. Odl. železnih prstanov z jamico za gemo; pr. 2,3 cm; inv. št. TM 1352, 1365.
30. Odl. bronaste narebrene zapestnice; d. 1,7 cm; inv. št. TM 1277.
31. Odl. bronaste trakaste zapestnice ali prstana; okras: prečni vrezi in vtisnjeni krožci s pikami; prežgan; vel. 1,9 × 0,5 cm; inv. št. TM 1028.

32. Odl. bronaste zapestnice; okras: vtisnjen krožec s piko in prečni vrezi; d. 0,7 cm; inv. št. TM 1468.
33. Odl. bronaste trakaste zapestnice; okras: vtisnjen krožec s piko; vel. 0,9 × 0,7 cm; inv. št. TM 1211.
34. Odl. bronaste trakaste zapestnice; okras: prečni vrezi; vel. 1,4 × 0,5 cm; inv. št. TM 1276.
35. Odl. bronaste trakaste zapestnice; okras: diagonalni vrez; vel. 2,1 × 0,6 cm; inv. št. TM 1334.
36. Odl. bronaste trakaste zapestnice; vel. 2,7 × 0,5 cm; inv. št. TM 1332.

Tabla 47

- 1–4. Odl. bronastih žičnatih zapestnic; inv. št. TM 675, 1053, 1086, 1306.
5. Bronasta narebrena zapestnica s presegajočima koncema; pr. 4,9 cm; inv. št. TM 564.
6. Odl. bronaste zapestnice, na delu razkovane v cevasto zvito pločevino; prežgana; d. 8,2 cm; inv. št. TM 162.
7. Odl. bronaste ovratnice z zavitim koncem; d. 12,3 cm; inv. št. TM 565.
8. Odl. bronaste žice (zapestnice); d. 3,5 cm; inv. št. TM 1325.
- 9–21. Odl. bronastih pletenih ovratnic; prežganih; inv. št. TM 114, 159, 585, 651, 1265, 1266, 1282, 1288, 1292, 1297, 1320, 1337, 1339.
- 22–24. Bronasti votli kroglasti dvodelni obeski; inv. št. TM 54, 577, 1281.

Tabla 48

1. Odl. bronastega košaričastega obeska; prežgan; vel. 1,5 × 1,1 cm; inv. št. TM 1309.
2. Odl. bronastega košaričastega obeska, okrašen z vrezi; prežgan; v. 1,7; inv. št. TM 1061.
- 3–4. Odl. bronastih košarastih obeskov; okras: mrežasti vrezi; prežgana; inv. št. TM 1262, 1246.
5. Odl. bronastega trikotnega predrtga obeska; vel. 1,7 × 1,7 cm; inv. št. TM 569.
- 6–7. Bronasta predrta deteljičasta obeska; inv. št. TM 562, 1307.
8. Odl. bronastega obeska v obliki roke; inv. št. TM 549, 550.
9. Odl. bronastega kalotastega okova z zanko in vdetim obročkom; okras: vrezi; v. 0,9 cm; inv. št. TM 160.
10. Odl. bronastih verižic z obročkastimi členi; prežgani; pr. obročka 0,6 cm; inv. št. TM 1247.
11. Odl. bronaste skodelice; okras: cikcak vrezi in vrezani trikotniki; vel. 6,0 × 3,3 × 0,8 cm; inv. št. TM 567.
12. Odl. bronastega ročaja; d. 5,6 cm; inv. št. TM 1260.
- 13–14. Odl. bronaste pločevine; inv. št. TM 1314, 1315.
15. Odl. ustja situle iz bronaste pločevine, ovite okoli svinčene jedra; d. 3,5; inv. št. TM 1295.
- 16–18. Odl. bronaste pločevine; inv. št. TM 1304, 1310, 1328.
- 19–21. Odl. bronaste pločevine z zakovicami; inv. št. TM 1008, 1009, 1331.
22. Odl. bronaste ataše ročaja čaše; prežgan; š. 3,6; inv. št. TM 1298.
23. Polkrožna bronasta ploščica; d. 3,6; inv. št. TM 1327.
24. Odl. bronastega zaključka držaja za cedilo; d. 5,0 cm; inv. št. TM 563 (sl. 50).

Tabla 49

1. Odl. bronastega obročka; okras: vtisnjene pike in vrezi; d. 3,2 cm; inv. št. TM 148.
2. Odl. profiliranega bronastega predmeta; prežgan; vel. 2 × 0,8 × 0,5 cm; inv. št. TM 1312.
3. Bronast žebliček; v. 1,6 cm; inv. št. TM 1030.
4. Odl. bronastega obeska; vel. 1 × 0,8 cm; inv. št. TM 1303.
5. Odl. bronaste kvačice; d. 1,4; inv. št. TM 1411.
6. Odl. bronaste pločevine z zavihani robovi; okras: na robovih prečni vrezi; vel. 1,7 × 1,4 cm; inv. št. TM 1264.
7. Bronasta kroglica, morda zaključek noge fibule; pr. 0,7 cm; inv. št. TM 1070.
8. Odl. bronastega obeska; vel. 1,3 × 0,6 × 0,5; inv. št. TM 748.
- 9–18. Bronasti gumbki; pr. 0,7– 1,3 cm; inv. št. TM 120, 141, 803–805, 1024, 1212, 1287, 1305, 1465.
19. Ingot *ramo secco*, bakrova zlitina; v razpoki na zgornji ploskvi ohranjen kos oglja; d. 9,0 cm; inv. št. TM 473 (sl. 51).
- 20–22. Kosi ingotov iz bakrove zlitine; inv. št. TM 100, 1313, 1317.
- 23–26. Kosi svinca; inv. št. TM 1168; 1290, 2074 in neinv.
27. Kos svinca z odl. keramičnega pitosa; vel. 6,2 × 2,9 × 2 cm; inv. št. TM 480.
28. Svinčena kroglica; pr. 0,6 cm; inv. št. TM 1479.

Tabla 50

1. Novec: Traianus; as, kovan 98–117 v kovnici Roma, *RIC*?; pr. 2 cm; hrani TM.
2. Novec: M. Aurelius ali Commodus; sestercij, kovan 161–192 v kovnici Roma, *RIC*?; pr. 2,7 cm; hrani TM.
3. Novec: soldo; Italija, Beneška republika, kovan 17.–18. stoletje v kovnici Venezia; pr. 1,9 cm; hrani TM.
4. Železna uhata sekira, z ostanki lesa, razlomljena na dva dela in zvita; d1. 9 cm, d2. 11,5 cm; inv. št. TM 29.
- 5–6. Železni sekiri z enostranskimi plavutmi; d1. 12,8 cm, d2. 16,4 cm; inv. št. TM 125, 772.
7. Odl. lista železne sulične osti s trikotnim sredinskim rebrom; zvita in razlomljena; d. 16,0 cm; inv. št. TM 788.

Tabla 51

1. Železna sulična ost z listom lečastega preseka; zvita; d. raztegnjene osti 38,8 cm; inv. št. TM 750.
2. Odl. železne sulične osti z listom rombičnega preseka; d. 10,6 cm; inv. št. TM 27.
- 3–5. Odl. železnih suličnih kopit; inv. št. TM 151, 152, 763.
- 6–8. Odl. železnih tulastih nasadišč suličnih osti; inv. št. TM 98, 129, 131.

Tabla 52

1. Odl. železne sulične osti (?), prežgan; d. 7,6 cm; inv. št. TM 799.
2. Odl. železne konice; d. 6,7 cm; inv. št. TM 801.
3. Odl. železne sulične osti; zvita in razlomljena; d1. 21,2 cm, d2. 19,6 cm, d3. 11,3 cm; inv. št. TM 28.
4. Železna ost piluma s piramidalno glavo; d. 7 cm; inv. št. TM 30.
- 5–8. Odl. železne nožnice meča; inv. št. TM 214/1–4.

Tabla 53

- 1–2. Odl. železnega koničnika nožnice meča; inv. št. TM 214/6,7.
3. Odl. železnega rezila meča; vel. 5,0 × 4,3 × 0,5 cm; inv. št. 214/3.
4. Železen obroček; pr. 3,2 cm; inv. št. TM 214/8.
5. Odl. železne nožnice meča s srčastim branikom; d. 9,0 cm; inv. št. TM 816.
6. Polovica srčastega branika železne nožnice meča; d. 5,2 cm; inv. št. TM 774.
7. Odl. branika železne nožnice meča; rek. vel. 7,2 × 2,8 cm; inv. št. TM 214.
8. Odl. koničnika železne nožnice meča, okovan z bronom; d. 7,5 cm; inv. št. TM 760.
9. Odl. zvite železne pločevine (nožnice meča ali noža); d. 3,4 cm; inv. št. TM 1161.
- 10–12. Odl. železnih nožnic meča; inv. št. TM 13, 784, 812.

Tabla 54

- 1–7. Odl. železnih nožnic meča; inv. št. TM 96, 773, 777, 782, 797, 818, 1383.
- 8–10. Odl. železne pločevine (ščitna grba ali nožnica meča); inv. št. TM 789, 824, 825.
11. Odl. železne nožnice z rezilom mahaire; inv. št. TM 815.
12. Odl. železne pločevine (kalota ščitne grbe ali nožnica meča); inv. št. TM 823.
13. Odl. železa, verjetno ročaj meča ali noža; inv. št. TM 169.
14. Odl. železne nožnice (?) meča; inv. št. TM 1384.

Tabla 55

- 1–7. Železni obročki; pr. 2,3–5,7; inv. št. TM 163, 213, 694, 785, 787, 789, 810.
8. Železna obročasta pasna spona; d. 5,0 cm; inv. št. TM 1368.
- 9–13. Železni kalotasti gumbi ščitne grbe; pr. 2,4–3,1 cm; inv. št. TM 764, 766, 771, 787, 796.
- 14–16. Odl. železne ščitne grbe vrste Skorba (?) s krilci; inv. št. TM 765, 767, 817.

Tabla 56

- 1–2. Odl. železne ščitne grbe, na enem je ohranjena kalotasta zakovica; inv. št. TM 778, 795.
3. Odl. bronastega okova z zakovico; d. 3,4 cm; inv. št. TM 762.
4. Odl. železnega žlebastega predmeta, verjetno robni okov ščita; d. 4,3 cm; inv. št. TM 820.
5. Odl. železne ročaja ščita; inv. št. TM 761.
- 6–7. Odl. železnega rezila noža; inv. št. TM 170, 786.
8. Odl. železnega noža s plavutastim nastavkom za držaj; d. 9,9 cm; inv. št. TM 1065.
9. Odl. železnega ukrivljenega noža s koščeno oblogo ročaja in železno zanko na zaključku; inv. št. TM 32.
- 10–12. Odl. železnih nožev s trnastim nastavkom za držaj; inv. št. TM 792, 1071, 1087.
13. Odl. železnega rezila noža; dl. 6 cm; inv. št. TM 2039.



14. Odl. bronaste obloge držaja nožička z delno ohranjenim železnim rezilom; okras: vrezi prečnih linij; ohr. d. 5,3 cm; inv. št. TM 1367.
15. Odl. železnega rezila noža; d. 5,5; inv. št. TM 779.
16. Trn železnega nožiča; ohr. d. 4,7 cm; inv. št. TM 31a.

Tabla 57

1. Odl. železnega predmeta z obročastim zaključkom; d. 6,1 cm; inv. št. TM 167a.
2. Odl. železnega paličastega predmeta okroglega preseka z razširjenim koncem; d. 5,2 cm; inv. št. TM 167b.
3. Odl. železnega predmeta z obročastim zaključkom; d. 5,2 cm; inv. št. TM 1374.
4. Odl. železnega kavljaja; d. 4,2 cm; inv. št. TM 1064.
5. Odl. križno oblikovane železne pločevine; d. 5,7 cm; inv. št. TM 1385.
6. Odl. železne ploščice s polkrožno zakovico (ročaj ščitne grbe?); d. 9,5 cm; inv. št. TM 1350.
7. Železen ploščat predmet lečastega preseka s stanjšanim zaključkom; d. 5,9 cm; inv. št. TM 1094.
8. Odl. železne ploščice z luknjico; d. 9,6 cm; inv. št. TM 1353.
9. Železen predmet lečastega preseka; prežgan; vel. 4,4 × 3,5 cm; inv. št. TM 802.
10. Odl. železne spojke; d. 2,4 cm; inv. št. TM 1386.
11. Odl. železnega obročka oglatega preseka; pr. 4,3 cm; inv. št. TM 1049.
12. Odl. zvite železne osti s sredinskim rebrom in trnom rombičnega preseka; d. 6,2 cm; inv. št. TM 1390.
13. Odl. železnega koničastega predmeta; d. 8,1 cm; inv. št. TM 1388.
14. Železen paličast predmet oglatega preseka; d. 4,8 cm; inv. št. TM 140.
15. Odl. železnega paličastega predmeta okroglega preseka; d. 5,5 cm; inv. št. TM 1387.
- 16–20. Pet odl. votlih železnih predmetov oglatega preseka; d. 3–6,8 cm; inv. št. TM 168/1–4, 168.
21. Odl. v kepo zlepljene votle železne palice; d. 5,4 cm; inv. št. TM 168/5.

Tabla 58

1. Železno šilo; d. 16,6 cm; inv. št. TM 1054.
2. Odl. železnega šila; d. 6,2 cm; inv. št. TM 1093.
3. Železen žebelj; d. 6 cm; inv. št. TM 1415.
4. Železen žebelj; d. 4,7 cm; inv. št. TM 139.
5. Železen žebelj; d. 5,3 cm; inv. št. TM 143.
6. Odl. železnega žeblija; d. 2,7 cm; inv. št. TM 1379.
7. Železen žebelj; d. 4 cm; inv. št. TM 485.
8. Odl. železnega trna žeblija; d. 3,7 cm; inv. št. TM 1022.
- 9–10. Odl. železnega klina; d. 4,8 in 5,6 cm; inv. št. TM 1359, 1378.
11. Železen žebliček, okrašen z vzorcem križa in štirimi bunicami; pr. 1,5 cm; inv. št. TM 1366.
- 12–72. Železni žeblički; pr. kapice 0,7–1,7 cm; inv. št. TM 74, 77, 99, 115–117, 147, 154, 157, 780, 819, 1007, 1019–1021, 1050–1052, 1060, 1066, 1077, 1090, 1091, 1100, 1165, 1218, 1258, 1278–1280, 1299, 1340–1347, 1354, 1355, 1360–1363, 1375–1377, 1380–1382, 1389, 1392–1397, 1416, 1419.

Tabla 59

1. Odl. ustja pitosa, prežgan; rek. pr. ustja 29,2 cm; inv. št. TM 1424.
2. Odl. ustja pitosa; rek. pr. ustja 38 cm; inv. št. TM 1195.
3. Odl. in dna pitosa; okras: vodoravno rebro, temnordeč premaz; rek. pr. ustja 28,6 cm; inv. št. TM 1425.
4. Odl. ustja lonca, površina opečnata, prelom siv; vel. 5,4 × 3,5 cm; inv. št. TM 166.
5. Odl. ustja lonca; površina opečnata do oker, prelom siv; vel. 3,9 × 2,7 cm; inv. št. TM 1118.
6. Odl. ustja in ostenja lonca s trakastima ročajema; dodelan na lončarskem vretenu; površina rjavosiva, prelom siv; rek. pr. ustja 17,4 cm; inv. št. TM 1194.
7. Lonec; površina zunaj rjava, znotraj temnosiva, prelom temnosiv; okras: metličenje; pr. ustja 11,4 cm; inv. št. TM 1097.

Tabla 60

1. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; okras: zunaj in znotraj rdeč premaz; prelom temnosiv; vel. 2,0 × 1,9 cm; inv. št. TM 1137.
2. Odl. ustja lončka; izdelan na lončarskem vretenu; površina črna, prelom temnosiv; vel. 2,9 × 2,4 cm; inv. št. TM 1226.
3. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; zunaj in znotraj rdeč premaz; prelom temnosiv; vel. 4 × 2,2 cm; inv. št. TM 1215.
4. Odl. ustja lončka; izdelan na lončarskem vretenu; površina črna, prelom temnosiv; rek. pr. ustja 8,2 cm; inv. št. TM 1422.
5. Odl. ustja lonca; površina zunaj siva, znotraj rjavordeč premaz, prelom siv; okras: vtisi; vel. 3,1 × 3,1 cm; inv. št. TM 1423.
6. Lonček; površina temnosiva, prelom črn; okras: metličenje; rek. pr. ustja 6,1 cm; inv. št. TM 149.
7. Odl. ustja lonca; površina siva, prelom siv; okras: metličenje; vel. 2,4 × 3,2 cm; inv. št. TM 1408.
8. Lonček; površina in prelom temnosiva; rek. pr. ustja 6,5 cm; inv. št. TM 105.
9. Odl. ustja lončka; površina in prelom temnosiva; vel. 5 × 3,1 cm; inv. št. TM 697.
10. Koničen lonček; dodelan na vretenu; površina siva, prelom temnosiv; pr. dna 4 cm; inv. št. TM 111.
11. Odl. ustja sklede; površina in prelom siva; rek. pr. ustja 10,8 cm; inv. št. TM 1149.
12. Odl. ustja sklede; dodelana na lončarskem vretenu; površina rjava, prelom temnosiv; okras: aplika; vel. 6,1 × 3,5 cm; inv. št. TM 1031.
13. Odl. ustja in vratu lonca; površina rdečerjava, prelom oker do siv; rek. pr. ustja 8,2 cm; inv. št. TM 1157.
14. Odl. ostenja posode; površina zunaj oranžna, znotraj rjava, prelom temnorjav; okras: metličenje in vodoravni vrezani liniji; vel. 2,8 × 2,5 cm; inv. št. TM 1444.
15. Odl. ostenja posode; površina rjava; okras: vodoravne vrezane linije in metličenje; vel. 2,6 × 2 cm; inv. št. TM 1445.
16. Odl. ostenja posode; površina rjava; okras: metličenje; vel. 3,3 × 2,6 cm; inv. št. TM 1446.
17. Odl. ustja lončka; dodelan na lončarskem vretenu; površina rjava, prelom rjavosiv; okras: metličenje; pr. ustja 8,3 cm; inv. št. TM 1127 (*t. 60: 17*).

18. Odl. ustje in ostenja lončka; površina temnosiva, prelom temnosiv; okras: metličenje; rek. pr. ustja 8,9 cm; inv. št. TM 178.
19. Odl. ustja lonca; površina siva, prelom temnosiv; okras: vrez; vel. 3,3 × 3,1 cm; inv. št. TM 1132.

Tabla 61

1. Odl. ustja in ostenja krožnika s črnim premazom; pr. ustja 18,5 cm; inv. št. TM 1011.
2. Odl. ustja krožnika s črnim premazom; vel. 2,6 × 1,6 cm; inv. št. TM 1197.
3. Odl. ustja krožnika s črnim premazom; vel. 4 × 2 cm; inv. št. TM 1199.
4. Odl. ustja sklede; izdelana na lončarskem vretenu; površina opečnata; rek. pr. ustja 14,1 cm; inv. št. TM 1201.
5. Odl. dna čaše tankih sten; izdelana na lončarskem vretenu; površina svetlosiva; pr. dna 3,6 cm; inv. št. TM 1237.
6. Skodelica tankih sten; izdelana na lončarskem vretenu; glini sta primešana sljuda in kremenčev pesek; površina siva, prelom siv; rek. pr. ustja 9,7 cm; inv. št. TM 1174.
7. Odl. ustja lončka; izdelan na lončarskem vretenu; površina opečnata do oker; rek. pr. ustja 7,7 cm; inv. št. TM 1084.
8. Odl. oljenke opečnate barve vrste Loeschcke X, na dnu vtis prve (?) in zadnje črke (O?) izdelovalca; vel. 9,5 × 2,7 cm; inv. št. TM 1196.
9. Odl. oljenke vrste Loeschcke X; prežgana; vel. 10,2 × 3,4 cm; inv. št. TM 1208.
10. Odl. ostenja amforice tankih sten z značilno rjavo sljudnato površino; površina zunaj rjavosiva, glajena, znotraj svetlorjava, prelom rjav; vel. 4,8 × 4,0 cm; inv. št. TM 1181.
11. Odl. dna amfore; površina oker; pr. dna 11,2 cm; inv. št. TM 1098.
12. Ročaj amfore; površina in prelom opečnata; d. 12,1 cm; inv. št. TM 171.
13. Odl. dna amfore; površina in prelom opečnati; pr. 2,5 cm; inv. št. TM 174.
14. Odl. dna amfore; površina opečnata; ohr. v. 8,5 cm; inv. št. TM 1144.
15. Odl. dna amfore; površina opečnata; ohr. v. 4,6 cm; inv. št. TM 1162.

Tabla 62

1. Odl. ostenja narebrene amfore; površina oker, glini so dodani sljuda, pesek in koščki zmlete opeke; vel. največjega odl. 10,2 × 7,6 cm; inv. št. TM 1192 (sl. 58).
2. Dvoročajni vrč; površina in prelom oker; v. 21,8 cm; inv. št. TM 676.
3. Odl. ustja dvoročajnega vrča; pr. ustja 14,7 cm; inv. št. TM 1222a.
4. Odl. ustja vrča; površina oker; rek. pr. ustja 14,2 cm; inv. št. TM 1222g.
5. Odl. ustja vrča; izdelan na lončarskem vretenu; površina opečnata; rek. pr. ustja 12,2 cm; inv. št. TM 1167.
6. Odl. trakastega ročaja vrča; površina oker; d. 9,5 cm; inv. št. TM 1136.
7. Odl. trakastega ročaja vrča; površina oker; d. 7,7 cm; inv. št. TM 1222c.
8. Odl. trakastega ročaja dvoročajnega vrča; d. 6,4 cm; inv. št. TM 1223.

Tabla 63

1. Odl. trakastega ročaja vrča; d. 7 cm; inv. št. TM 1143.
2. Odl. trakastega ročaja vrča; d. 5,0 cm; inv. št. TM 1200.
3. Odl. ročaja vrča; vel. 4,8 × 2,3 cm; inv. št. TM 1180.
4. Odl. trakastega ročaja vrča; d. 5,7 cm; inv. št. TM 1179.
5. Odl. trakastega ročaja vrča; vel. 2,2 × 2,1 cm; inv. št. TM 1222b.
6. Odl. trakastega ročaja vrča; vel. 2,6 × 3,0 cm; inv. št. TM 1178.
7. Odl. trakastega ročaja vrča; vel. 3 × 1,8 × 1,1 cm; inv. št. TM 1125.
8. Odl. ročaja z delom ostenja vrča; vel. 4,0 × 1,8 × 0,8 cm; inv. št. TM 1176.
9. Odl. ustja enoročajnega vrča; rek. pr. ustja 6,0 cm; inv. št. TM 1038.
10. Dvaindvajset odl. dna vrča; pr. 7,7 cm; inv. št. TM 1169.
11. Odl. ustja enoročajnega vrča; vel. 5,5 × 2,5 cm; inv. št. TM 173.
12. Ustje vrča z odl. ročajem; pr. ustja 6 cm; inv. št. TM 113.
13. Odl. ustja narebrenega vrča; okras: okrogla aplikacija; rek. pr. ustja 9,7 cm; inv. št. TM 1206.
14. Odl. ustja vrča; vel. 5,2 × 4,4 cm; inv. št. TM 1182.
15. Odl. ostenja vrča; vel. 5,5 × 5,5 cm; inv. št. TM 1238.
16. Odl. ustja in vratu enoročajnega vrča; rek. pr. ustja 6,1 cm; inv. št. TM 1239.
17. Odl. ustja vrča; vel. 4,4 × 3,6 cm; inv. št. TM 1228.
18. Odl. ustja vrča; vel. 4,3 × 4 cm; inv. št. TM 1198.

Tabla 64

1. Odl. ostenja vrča; izdelan na lončarskem vretenu; površina oker; inv. št. TM 1222e.
2. Odl. dna vrča; izdelan na lončarskem vretenu; površina opečnata; pr. dna 5,7 cm; inv. št. TM 1217.
3. Odl. dna vrča; izdelan na lončarskem vretenu; površina oker; rek. pr. dna 7,9 cm; inv. št. TM 1202.
4. Odl. dna vrča; izdelan na lončarskem vretenu; površina siva, prelom oker do siv; rek. pr. dna 7,4 cm; inv. št. TM 1037.
5. Odl. dna vrča; izdelan na lončarskem vretenu; površina opečnata; rek. pr. dna 7,6 cm; inv. št. TM 172.
6. Odl. dna vrča; izdelan na lončarskem vretenu; površina oker; pr. dna 6,9 cm; inv. št. TM 1177.
7. Dno lončka; izdelan na lončarskem vretenu iz fine gline s primesmi peska; površina svetlosiva; pr. dna 3,8 cm; inv. št. TM 175.
8. Odl. dna vrča; površina in prelom oker; rek. pr. dna 5,6 cm; inv. št. TM 1222f.
9. Odl. dna vrča; površina oker; pr. dna 8,7 cm; inv. št. TM 1081.
10. Odl. ustja lonca vrste Auerberg; površina in prelom siva; rek. pr. ustja 15,2 cm; inv. št. TM 1146.
11. Odl. dna vrča; izdelan na lončarskem vretenu; površina opečnata; rek. pr. dna 8,0 cm; inv. št. TM 1193.
12. Odl. ustja lonca vrste Auerberg; izdelan iz gline s primesmi apnenčastih drobcev; površina siva, prelom temnosiv; vel. 5,4 × 5, cm; inv. št. TM 1153.
13. Odl. ustja lonca vrste Auerberg; površina in prelom temnosiva; okras: navpične kanelure; pr. ustja 17,3 cm; inv. št. TM 1214.
14. Odl. ustja lonca vrste Auerberg; površina in prelom siva; rek. pr. ustja 16,5 cm; inv. št. TM 1203.

15. Odl. ustja lonca vrste Auerberg; površina zunaj rjava, znotraj oker do siva, prelom rjavosiv; vel. 5,6 × 4,4 cm; inv. št. TM 1145.
16. Odl. ustja lonca vrste Auerberg; površina in prelom siva; vel. 4,3 × 3,5 cm; inv. št. TM 1124.
17. Odl. ustja lonca vrste Auerberg; površina svetlorjava, prelom siv; vel. 3,5 × 3,0 cm; inv. št. TM 1012.
18. Odl. ustja lonca, podoben vrsti Auerberg; izdelan na lončarskem vretenu; površina siva, prelom rjavosiv; vel. 3,5 × 2,3 cm; inv. št. TM 1183.
19. Odl. ustja lonca; površina svetlorjava, prelom siv; vel. 3,5 × 2,3 cm; inv. št. TM 1421.

Tabla 65

1. Odl. dna in ostenja lonca vrste Auerberg; površina oker do svetlorjava, prelom siv; okras: glavničenje; rek. pr. dna 11,0 cm; inv. št. TM 1170.
2. Odlomki dna in ustja lonca; dodelan na lončarskem vretenu; površina zunaj rjavordeča, znotraj oker, prelom siv; okras: metličenje; rek. pr. ustja 22,4 cm; inv. št. TM 1126.
3. Lonec; dodelan na lončarskem vretenu; površina svetlorjava do siva, prelom temnosiv; okras: metličenje; rek. pr. ustja 17,1 cm; inv. št. TM 751.
4. Odl. ustja in ostenja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina zunaj rjavosiva, znotraj rjava, prelom rjav; okras: metličenje zunaj in znotraj; rek. pr. ustja 18,8 cm; inv. št. TM 1205, 1209.
5. Odl. profiliranega ustja in ostenja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina oker do svetlosiva, prelom rumenorjav; okras: metličenje; rek. pr. ustja 29,4 cm; inv. št. TM 1154.

Tabla 66

1. Odl. dna lonca; površina zunaj prežgan oker premaz, znotraj rjavosiva, prelom temnosiv; okras: metličenje; rek. pr. dna 11,4 cm; inv. št. TM 821 (t. 66: 1).
2. Odl. ustja lonca; dodelan na lončarskem vretenu; površina rjava, prelom siv; okras: metličenje; rek. pr. ustja 16,5 cm; inv. št. TM 1413.
3. Odl. dna posode; okras: metličenje; vel. 3,7 × 2,2 cm; inv. št. TM 1166.
4. Odl. ustja in ostenja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom temnosiva; okras: metličenje; rek. pr. ustja 17 cm; inv. št. TM 176.
5. Odl. lončka; površina svetlorjava do oker, prelom siv; rek. pr. ustja 8,4 cm; inv. št. TM 1128.
6. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina svetlosiva do rjava, prelom temnosiv; okras: vodoravna kanelura; rek. pr. ustja 26 cm; inv. št. TM 177.
7. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina zunaj svetlosiva do temnorjava, znotraj rjava do temnosiva, prelom temnosiv; okras: vodoravni kaneluri; rek. pr. ustja 24,5 cm; inv. št. TM 153.
8. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; rek. pr. ustja 16,7 cm; inv. št. TM 1105.
9. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina zunaj temnorjava do siva, znotraj svetlorjava do temnordeča, prelom rjav do siv; okras: vrezi; pr. ustja 26 cm; inv. št. TM 1155.

10. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; rek. pr. ustja 13,0 cm; inv. št. TM 1405.
11. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina rjavosiva, prelom siv; rek. pr. ustja 12,7 cm; inv. št. TM 1078.
12. Odl. ustja lonca; površina opečnata, prelom siv; rek. pr. ustja 16,0 cm; inv. št. TM 1406.
13. Odl. ustja lonca (vrča?); izdelan na lončarskem vretenu; površina oker, prelom siv; rek. pr. ustja 8,5 cm; inv. št. TM 1184.
14. Odl. ustja posode; površina temnorjava; rek. pr. ustja 15,6 cm; inv. št. TM 1041.
15. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina siva do oker, prelom siv; rek. pr. ustja 14,1 cm; inv. št. TM 1138.
16. Odl. ustja lonca; izdelane na lončarskem vretenu; površina svetlorjava do siva, prelom siv; okras: vrezi na ustju; rek. pr. 15,3 cm; inv. št. TM 1156.
17. Odl. ustja lonca; dodelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; rek. pr. ustja 14,9 cm; inv. št. TM 1042.

Tabla 67

1. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu iz gline s primesmi kremenčevega peska; površina siva, prelom rjavosiv; rek. pr. ustja 16,9 cm; inv. št. TM 1234.
2. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; rek. pr. ustja 18,7 cm; inv. št. TM 1185.
3. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina siva, prelom rjavosiv; rek. pr. ustja 12,1 cm; inv. št. TM 1079.
4. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; rek. pr. ustja 13,5 cm; inv. št. TM 1147.
5. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina rdečerjava do oker, prelom siv; rek. pr. ustja 12,5 cm; inv. št. TM 1148.
6. Odl. ustja lonca; površina oker do siva, prelom siv; rek. pr. ustja 15,8 cm; inv. št. TM 1139.
7. Odl. ustja lonca; površina svetlorjava, prelom siv; rek. pr. ustja 20,2 cm; inv. št. TM 1006.
8. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina oker do siva, prelom siv; vel. 2,8 × 2,5 cm; inv. št. TM 1103.
9. Odl. ustja lonca; površina zunaj in znotraj svetlooker premaz, prelom temnosiv; vel. 3,8 × 3,0 cm; inv. št. TM 1191.
10. Odl. ustja lonca; dodelan na lončarskem vretenu; površina zunaj in znotraj svetlorjav do oker premaz, prelom temnosiv; vel. 3,9 × 2,6 cm; inv. št. TM 1047.
11. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; glini dodan grafit; površina in prelom siva; vel. 4,4 × 2,4 cm; inv. št. TM 1186.
12. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; vel. 1,7 × 2 cm; inv. št. TM 1043.
13. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; vel. 2,9 × 2,4 cm; inv. št. TM 1187.
14. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina opečnata, prelom siv, vel. 2,1 × 2,2 cm; inv. št. TM 996.
15. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina zunaj opečnata, znotraj sivorjava, prelom siv; vel. 2,2 × 1,8 cm; inv. št. TM 1107.
16. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina siva, prelom temnosiv; vel. 3,5 × 2,2 cm; inv. št. TM 1104.

17. Odl. ustja lonca; površina in prelom siva; vel.  $2,6 \times 1,8$  cm; inv. št. TM 1108.
18. Odl. ustja lonca; površina oker, prelom siv; vel.  $1,8 \times 1,6$  cm; inv. št. TM 1109.
19. Odl. ustja lonca; površina rjavo siva, prelom siv; vel.  $2,7 \times 1,7$  cm; inv. št. TM 1110.
20. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu iz gline s primesmi kremenčevega peska; površina in prelom siva z ostanki rdečkastega premaza; vel.  $3,0 \times 2,2$  cm; inv. št. TM 1044.
21. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; vel.  $4,4 \times 2,3$  cm; inv. št. TM 1480.
22. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; vel.  $2,2 \times 1,9$  cm; inv. št. TM 1013.
23. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina rjava do oker, prelom rjav do siv; vel.  $2,9 \times 2,7$  cm; inv. št. TM 1158.
24. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; vključki grafit; vel.  $3,5 \times 2,3$  cm; inv. št. TM 1111.
25. Odl. ustja lonca; površina oker, prelom siv; vel.  $2,4 \times 2,2$  cm; inv. št. TM 1112.
26. Odl. ustja lonca; površina zunaj oker, znotraj siva, prelom siv; vel.  $1,8 \times 1,6$  cm; inv. št. TM 1113.
27. Odl. ustja lonca; površina in prelom siva; vel.  $2,5 \times 2,6$  cm; inv. št. TM 1114.
28. Odl. ustja lonca; površina zunaj oker, znotraj rjavosiva, prelom siv; vel.  $2,3 \times 1,3$  cm; inv. št. TM 1115.
29. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina siva, prelom temnosiv; vel.  $2,5 \times 1,7$  cm; inv. št. TM 1129.
30. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina opečnata do siva, prelom siv; prežgan; vel.  $3,1 \times 2,8$  cm; inv. št. TM 1106.
31. Odl. ustja lonca; površina opečnata, prelom siv; vel.  $3,8 \times 3,2$  cm; inv. št. TM 1014.
13. Odl. ustja lonca; površina opečnata, prelom siv; vel.  $3,7 \times 4,1$  cm; inv. št. TM 1131.
14. Odl. ustja lonca; površina siva; prelom siv; vel.  $2,1 \times 2$  cm; inv. št. TM 1119.
15. Odl. ustja lonca; dodelan na lončarskem vretenu; površina svetlorjava do siva, prelom siv; vel.  $3,8 \times 1,9$  cm; inv. št. TM 1120.
16. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina sivorjava, prelom siv; vel.  $3,5 \times 2,2$  cm; inv. št. TM 1221.
17. Odl. ustja lonca; površina opečnata do rjava, prelom siv; vel.  $2,5 \times 1,5$  cm; inv. št. TM 1121.
18. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina rjava do siva, prelom siv; vel.  $4,5 \times 2,7$  cm; inv. št. TM 1188.
19. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina oker, prelom siv; vel.  $3,1 \times 2,0$  cm; inv. št. TM 1141.
20. Odl. ustja lončka; dodelan na lončarskem vretenu; površina in prelom temnosiva; vel.  $1,5 \times 2,6$  cm; inv. št. TM 1482.
21. Odl. ustja posode; površina zunaj siva, znotraj rdečerjava, prelom sivorjav; vel.  $3,6 \times 2,3$  cm; inv. št. TM 1483.
22. Odl. ustja posode; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; vel.  $3,1 \times 1,5$  cm; inv. št. TM 1122.
23. Odl. ustja pokrova; površina zunaj svetlorjava, znotraj siva, prelom siv; vel.  $2,5 \times 2,2$  cm; inv. št. TM 1003.
24. Odl. ustja sklede; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; vel.  $2,8 \times 1,8$  cm; inv. št. TM 1189.
25. Odl. ustja posode; površina rdečerjava, vel.  $3,2 \times 1,6$  cm; inv. št. TM 1462.
26. Odl. ustja lonca; površina rdečerjava; vel.  $3,3 \times 2,1$  cm; inv. št. TM 1443.
27. Odl. ostenja posode; površina oker; okras: metličenje; vel.  $4 \times 3,8$  cm; inv. št. TM 1461.
28. Odl. ostenja posode; površina temnorjava; okras: kanelure in metličenje; vel.  $4,8 \times 3,1$  cm; inv. št. TM 1420.
29. Odl. ustja sklede; vel.  $3,1 \times 2$  cm; inv. št. TM 1484.
30. Odl. ustja sklede; izdelan na lončarskem vretenu; na površini oker premaz, prelom temnosiv; vel.  $2 \times 1,6$  cm; inv. št. TM 1160.
31. Odl. ustja lonca; površina rjava do siva, prelom siv; okras: metličenje; vel.  $3,9 \times 3,2$  cm; inv. št. TM 1032.
32. Odl. ustja lonca; površina zunaj siva, znotraj oker, prelom siv; okras: metličenje; vel.  $4,5 \times 5$  cm; inv. št. TM 1190.
33. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; okras: metličenje; vel.  $4,1 \times 4,3$  cm; inv. št. TM 1005.

Tabla 68

1. Odl. ustja lonca; površina opečnata, prelom siv; vel.  $2,3 \times 1,9$  cm; inv. št. TM 1116.
2. Odl. ustja lonca; površina oker barve, prelom siv; vel.  $3,3 \times 2,0$  cm; inv. št. TM 998.
3. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina svetlorjava, prelom siv; vel.  $3,5 \times 2,1$  cm; inv. št. TM 999.
4. Odl. ustja lonca; površina zunaj svetlorjava, znotraj siva, prelom siv; vel.  $2,7 \times 2,4$  cm; inv. št. TM 1000.
5. Odl. ustja posode; izdelan na lončarskem vretenu; površina in prelom siva; vel.  $2,9 \times 1,9$  cm; inv. št. TM 1001.
6. Odl. ustja lonca; površina in prelom rjavosiva; vel.  $1,6 \times 2,1$  cm; inv. št. TM 1117.
7. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina siva, prelom temnosiv; vel.  $2,3 \times 1,1$  cm; inv. št. TM 1046.
8. Odl. ustja lonca; površina svetlorjava; vel.  $3 \times 1,7$  cm; inv. št. TM 1224.
9. Odl. ustja sklede; izdelan na lončarskem vretenu; površina siva, prelom oker; vel.  $5,3 \times 2,3$  cm; inv. št. TM 1015.
10. Odl. ustja lonca; površina in prelom siva; vel.  $2 \times 2,2$  cm; inv. št. TM 1002.
11. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina oker, prelom siv; vel.  $2,5 \times 1,9$  cm; inv. št. TM 1016.
12. Odl. ustja lonca; površina opečnata do siva, prelom temnosiv; vel.  $2,3 \times 1,7$  cm; inv. št. TM 1130.

Tabla 69

1. Odl. ustja lonca iz gline s primesmi grafit; površina siva, prelom rjavosiv; okras: glavničenje zunaj in znotraj; vel.  $3,9 \times 3,3$  cm; inv. št. TM 1204.
2. Odl. ustja lonca; izdelan na lončarskem vretenu; površina zunaj oker, znotraj prežgana, prelom siv; okras: z vtisi razčlenjeno ustje; vel.  $2,8 \times 2,1$  cm; inv. št. TM 1150.
3. Odl. ustja posode; površina zunaj oker, znotraj siva; okras: glavničenje; vel.  $2,3 \times 1,9$  cm; inv. št. TM 1485.
4. Odl. ostenja posode; okras: metličenje zunaj in znotraj; vel.  $2,9 \times 2,1$  cm; inv. št. TM 1142.
5. Odl. ostenja sklede; površina zunaj opečnata, znotraj siva, prelom siv; okras: glavničenje in z vtisi prstov razčlenjeno rebro; inv. št. TM 1175.

6. Odl. ostenja posode; površina oker, prelom siv; okras: razčlenjeno vodoravno rebro; vel. 2,2 × 1,4 cm; inv. št. TM 1235.
7. Odl. ostenja lonca; površina oker do siva, prelom siv; okras: razčlenjeno vodoravno rebro; vel. 2,4 × 2,4 cm; inv. št. TM 1123.
8. Odl. ostenja posode; površina oker, prelom siv; okras: razčlenjeno rebro; vel. 2,9 × 2 cm; inv. št. TM 1259.
9. Odl. ostenja lonca; površina zunaj oker, znotraj siva; okras: razčlenjeno rebro; vel. 1,9 × 2,5 cm; inv. št. TM 1486.
10. Odl. ostenja lonca; površina zunaj oker, znotraj siva; okras: razčlenjeno rebro; vel. 1,9 × 2,5 cm; inv. št. TM 1409.
11. Odl. ostenja posode; okras: glavničenje; vel. 2,7 × 2,5 cm; inv. št. TM 1134.
12. Odl. ostenja posode; okras: glavničenje; vel. 3,8 × 3,1 cm; inv. št. TM 1045.
13. Odl. ostenja lonca; površina zunaj rjava, znotraj siva, prelom rjav; okras: metličenje zunaj in znotraj; vel. 4,5 × 4,4 cm; inv. št. TM 1410.
14. Odl. ostenja lonca; površina temnorjava; okras: metličenje ter vodoravni in navpični vrezi; vel. 3,8 × 2,7 cm; inv. št. TM 1273.
15. Odl. ostenja lonca; prežgan; površina zunaj rjavosiva, znotraj siva, prelom siv; okras: metličenje; vel. 4,3 × 4,7 cm; inv. št. TM 1159.
16. Odl. ostenja lonca; površina zunaj rjavosiva, znotraj siva, prelom siv; okras: metličenje; vel. 5,0 × 3,5 cm; inv. št. TM 1152.
17. Odl. ostenja posode; površina rjava, prelom svetlorjavosiv; okras: glavničenje; vel. 5,4 × 3,9 cm; inv. št. TM 1133.
18. Odl. ostenja lonca; površina zunaj oker premaz; okras: glavničenje; vel. 3 × 2,6 cm; inv. št. TM 1151.
19. Odl. ostenja lonca; površina zunaj siva, znotraj oker premaz, prelom siv; okras: vrezi; vel. 6,8 × 5,1 cm; inv. št. TM 1039.
20. Odl. ostenja lonca; površina zunaj oker premaz, znotraj siva, prelom siv; okras: glavničenje; vel. 4,0 × 2,6 cm; inv. št. TM 1227.
21. Odl. ostenja lonca; površina siva do rjava, prelom temnosiv; okras: metličenje; vel. 5,7 × 3,9 cm; inv. št. TM 1207.
22. Odl. ostenja lonca; površina zunaj rjava, znotraj siva, prelom rjav; okras: glavničenje; vel. 5 × 3,4 cm; inv. št. TM 1487.
23. Odl. trakastega ročaja; površina temnordeča do svetlorjava, prelom rjavosiv; vel. 3,6 × 1,9 × 0,9 cm; inv. št. TM 1135.
24. Trakast ročaj; površina opečnata, prelom svetlorjav; vel. 3,3 × 1,3 × 0,6 cm; inv. št. TM 1172.
25. Odl. ročaja; površina opečnata do oker, prelom oker; š. 1,7 cm; inv. št. TM 1173.
- 26–28. Odl. svitkov; površina oker, prelom siv; inv. št. TM 161, 1040, 1216.
29. Odl. predilnega vretenca; površina oker, prelom temnosiv; vel. 3,0 × 2,0 × 1,5 cm; inv. št. TM 1225.
30. Odl. keramičnega motka; površina in prelom siva; pr. 5,5 cm; inv. št. TM 122.

Tabla 70

1. Odl. temnomodrosive steklene paste z rumenimi in svetlomodrimi steklenimi nitmi (del ostenja posodice?); vel. 0,9 × 0,7 × 0,5 cm; inv. št. TM 754.

- 2–23. Odl. rumenih steklenih jagod z modro-belimi očesci; pr. 1,1–2,5 cm; inv. št. TM 180, 182, 186, 187, 189, 194, 207, 211, 620, 626, 643, 652, 655–658, 664, 665, 667, 668, 757, 1316.
- 24–35. Odl. rumenih steklenih jagod z modrimi spiralnimi očesci; pr. 1,6–2,9 cm; inv. št. TM 492, 625, 631, 632, 646–650, 654, 1099, 1272.
- 36–37. Odl. rumenih stekleneih jagod z belo-modrimi spiralnimi očesci; vel. 1,7 × 1,7 in 1,6 × 1,4 cm; inv. št. TM 645, 666.
- 38–39. Odl. rumenih steklenih jagod z modrimi spiralnimi očesci; vel. 1,4 × 1 in 1,2 × 1 cm; inv. št. TM 633, 1245.
- 40–42. Odl. rumenih steklenih jagod z belo-modrimi spiralnimi očesci; vel. 0,8 × 0,8 cm do 2,9 × 1,8 cm; inv. št. TM 634, 635, 663.

Tabla 71

- 1–2. Odl. rumenih steklenih jagod z dvojnimi modrimi spiralnimi očesci; prežgani; pr. 1,8 cm; inv. št. TM 641, 642.
3. Rumena steklena jagoda z modro-belimi spiralnimi očesci; pr. 1,7 cm; inv. št. 1489 TM.
4. Polovica rumene steklene jagode z enojnimi modrimi spiralnimi očesci; pr. 1,6 cm; inv. št. TM 637.
5. Odl. rumene steklene jagode z modro-belimi očesci; vel. 2 × 1 × 1 cm; inv. št. TM 662.
- 6–9. Odl. rumene steklene jagode z modrim spiralnim očescem; inv. št. TM 636, 638, 639, 1256.
10. Odl. rumene steklene jagode, manjka polnilo očesca; vel. 1,5 × 1,4 cm; inv. št. TM 640.
11. Odl. stopljene rumene steklene jagode; vel. 1,7 × 1,2 × 0,8 cm; inv. št. TM 660.
12. Odl. svetlo modre steklene jagode z belo-modrimi očesci in rumenimi bradavičastimi izrastki; vel. 1,4 × 1,4 cm; inv. št. TM 624.
13. Odl. rumene steklene jagode z modro-belimi očesci in svetlomodrimi bradavičastimi izrastki; vel. 1,5 × 1,4 cm; inv. št. TM 622.
14. Odl. svetlo rjavosive steklene jagode z modro-belimi očesci ter rumenimi in belimi bradavičastimi izrastki; vel. 2,8 × 1,6 cm; inv. št. TM 629.
15. Odl. stopljene modre steklene jagode z bradavičastimi izrastki; vel. 2,3 × 1,4 cm; inv. št. TM 661.
- 16–20. Odl. modrih steklenih jagod; inv. št. TM 200, 206, 208, 1249, 1348.
21. Svetlo modra steklena jagodica; pr. 0,7 cm; inv. št. TM 1253.
22. Modra steklena jagodica sodčaste oblike; pr. 0,4 cm; okras: po zun. površini vrezi; inv. št. TM 674.
23. Modra steklena jagodica; pr. 0,4 cm; inv. št. TM 1254.
24. Polovica modre steklene jagode s svetlomodro-belimi očesci; pr. 1,5 cm; inv. št. TM 202.
25. Polovica jagode iz svetlomodrozeleno steklene paste z dvojnimi in enojnimi modro-belimi očesci; pr. 1,1 cm; inv. št. TM 653.
26. Polovica modrozeleno steklene jagode z dvojnimi modro-belimi očesci; pr. 0,8 cm; inv. št. TM 1240.
27. Odl. turkizne steklene jagode z modro-belimi očesci; vel. 0,9 × 0,6 cm; inv. št. TM 623.
28. Odl. modre steklene jagode z belo valovnico; vel. 1,2 × 0,8 cm; inv. št. TM 1242.
29. Polovica modre steklene jagode z nepravilno belo valovnico; pr. 1,6 cm; inv. št. TM 621.

30. Polovica modre steklene jagodice s sivobelim bradavičastim izrastkom; pr. 0,9 cm; inv. št. TM 673.
31. Polovica temno sive steklene jagodice; pr. 0,8 cm; inv. št. TM 1252.
32. Rdeča steklena jagodica sodčaste oblike; pr. 0,6 cm; inv. št. TM 1250.
33. Odl. zelene steklene jagode z rumenomodrim očescem; pr. 0,9 cm; inv. št. TM 199.
34. Osem zelenih steklenih jagod valjaste oblike; vel. 0,6 × 0,4 cm; ; inv. št. TM 204.
35. Poliedrična temnozeleno steklena jagoda; vel. 1 × 0,6 cm; inv. št. TM 1296.
36. Odl. modre steklene jagode z svetlomodro-belimi očesci v obliki ovnove glavice; gobček nakazujeta dve očesi iz svetlomodro-belega stekla; vel. 1,1 × 0,8 cm; inv. št. TM 1255.
37. Prozorna steklena jagodica z vrezanim vzorcem; pr. 0,7 cm; inv. št. TM 644.
38. Prosojna zlatorumena steklena jagoda; pr. 0,7; inv. št. TM 592.
39. Ustje steklenice iz prozornega stekla; pr. 4,4 cm; inv. št. TM 753.
40. Odl. prstanastega dna čaše iz prozornega stekla; pr. dna 7,2 cm; inv. št. TM 756.
- 41–56. Odl. jantarnih jagod; inv. št. TM 203, 482–484, 486–491, 496, 497, 588, 1241, 1244, 1248.

## OPREDELITEV NAJDB

### *Fibule*

Na Repelcu je bilo največ fibul v premešani plasti SE 3. Odlomek čolničasto oblikovanega loka z odlomljenimi gumbki (*t. 42B: 4*) bi lahko pripisali čolničasti fibuli s petimi rti na loku. Take fibule se na železnodobnem grobišču na Mostu na Soči pojavljajo skupaj s kačastimi in svetlucijskimi fibulami, značilnimi za stopnjo Sv. Lucija IIa.<sup>99</sup> Odebeljen lok fibule, okrašen s kratkimi vrezi ob robovih (*t. 42B: 5*), bi lahko pripadal fibuli tipa San Ginesio, ki je bila v tem času razširjena predvsem v picenskem prostoru.<sup>100</sup> To ne bi bil edini primerek z Mosta na Soči, saj so podobne najdbe znane s starejših izkopavanj na velikem grobišču.<sup>101</sup> V grobu R 31 najden odlomek noge in loka fibule lahko uvrstimo v tip Castellan Fisterre (*t. 26D: 1*) s konca 6. in začetka 5. stol. pr. n. št. (= Sv. Lucija IIb1), razširjen predvsem v Poadižju.<sup>102</sup>

Trakasti fibuli z mrežasto okrašenim lokom iz groba R 10 in plasti SE 3 (*t. 18B: 2; 42B: 6*) sta značilni predstavnici stopnje Sv. Lucija IIb. Z Mosta na Soči so znani številni primerki tovrstnih fibul, njihov pojav pa je omejen na prostor med rekama Savo in Adižo.<sup>103</sup> V

tem času so bile v modi tudi pavkaste fibule, med katere se uvršča primerek iz plasti SE 3 (*t. 42B: 2*), sodi pa med najmlajše različice, značilne za južnoalpski prostor.<sup>104</sup>

V grobu R 41 je bil najden odlomek noge fibule z zaključkom v obliki naprej gledajoče živalske (pasje) glavice (*t. 30B: 1*), ki ima najboljšo primerjavo v Podgori v Poljanski dolini na Gorenjskem.<sup>105</sup> V plasti SE 3 na Repelcu je bila odkrita podobna noga, le da se zaključuje z naprej gledajočo ovnovo glavico (*t. 42B: 1*). Fibule z zaključkom noge v obliki naprej gledajočih živalskih glav so v Posočju zelo redke, zastopane so le z nekaj primerki na Mostu na Soči (*sl. 48a*) in v Kobaridu (s konjsko glavico).<sup>106</sup> Primerljivi fibuli z ovnovo glavico kot *t. 42B: 1* sta znani iz Trentina in sta verjetno lokalna izdelka, oblikovana domnevno po dolenskih vzorih.<sup>107</sup> Fibule z naprej gledajočo živalsko glavico na zaključku noge – običajno z ovnovo, konjsko ali pasjo – so značilne za jugovzhodnoalpski prostor (Dolenjska, Gorenjska), kjer se uveljavijo v mlajšem certoškem horizontu skupaj s samostrelnimi certoškimi fibulami XIII. vrste.<sup>108</sup> Upodobitev ovnove glavice bi lahko prepoznali tudi v spiralno oblikovanem zaključku noge fibule z okroglo ploščico na loku iz groba R 10 (*t. 18B: 1*), ta združuje mladohalštatske in zgodnjelatske prvine, slednje se kažejo predvsem v pravokotno oblikovanem trakastem loku.<sup>109</sup> Podobni fibuli je morda pripadal tudi odlomek spiralno zvite žice (v obliki ovnevega roga) iz železnodobne naselbine na Mostu na Soči.<sup>110</sup> Na območju današnje Slovenije so fibule z okroglo pločevinasto ploščico na loku redkost, zasledimo jih le v Valični vasi in Poljanah pri Žužemberku na Dolenjskem;<sup>111</sup> znane so v srednjeevropskem prostoru v mlajšem halštatskem obdobju in tudi na najdiščih severozahodne Bosne.<sup>112</sup> Fibulo z Repelca lahko po iztolčenem rebrastem okrasu na ploščici primerjamo z "baročno" izdelano fibulo s češkega najdišča Slany-

669, 818a, 1461, 1496 in 2265 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984) ter grobova 33 in 43 s Koritnice ob Bači (Kos 1973, T. 8: 5); prim. Nascimbene 2009, 116–123, Fig. 25, 26; Tecco Hvala 2012, 245; Laharnar 2018a, 210.

<sup>104</sup> Teržan, Trampuž 1973, 432, T. 16: 2. Prim. Nascimbene 2009, 147, Fig. 41, 42, Tab. 17; Tecco Hvala 2012, 267; Laharnar 2018a, 205–208.

<sup>105</sup> Valič 1962, 196, T. 1: 3.

<sup>106</sup> Most na Soči (neobjavljena najdba v privatni lasti); Kobarid (Marchesetti 1903, Tav. XVIII: 5; Mlinar, Gerbec 2011, 17, Sl. 5).

<sup>107</sup> Adam 1996, 94, 95; prim. predvsem z najdbo iz moškega groba z Magdalenske gore (Tecco Hvala 2012, 262–263, Sl. 99: 6).

<sup>108</sup> Gabrovec 1966a, karta 3; Teržan 1976, 387; prim. Tecco Hvala 2012, Sl. 99.

<sup>109</sup> Mlinar 2002b, 19–34.

<sup>110</sup> Svolfšak, Dular 2016, T. 33: 1; Laharnar 2018a, 209–211.

<sup>111</sup> Knez 1970, 185; Teržan 1973, 682.

<sup>112</sup> Prim. Teržan 1973, 682, op. 46; Adam 1996, 68–72, Fig. 11, 12 (fibule vrste IV).

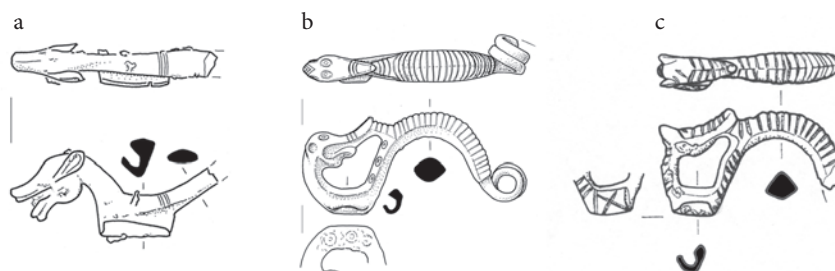
<sup>99</sup> Teržan, Trampuž 1973, 428; Prim. gr. Sz 1562, Sz 2244, Sz 2378 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 145B: 6; 235A: 3; 253C: 3).

<sup>100</sup> Gl. Preložnik 2007a, 126, Fig. 5a.

<sup>101</sup> Npr. Marchesetti 1893, Tav. XIII: 7.

<sup>102</sup> Nascimbene 2009, 110–115, Fig. 23: n. 39; Fig. 24.

<sup>103</sup> Teržan, Trampuž 1973, 432, 434; npr. gr. Sz 434, 445,



Sl. 48: Naključno najden odlomek fibule z zaključkom noge v obliki živalske glave z Mosta na Soči (a) ter uliti živalski fibuli z najdišč Daber pri Šentviški Gori (b) in Žirk pri Žireh (c). M. = 1:2.

Fig. 48: Stray find of a fibula fragment with an animal-head terminal from Most na Soči (a) and cast animal fibulae from Daber near Šentviška Gora b) and Žirk near Žiri (c). Scale = 1:2.

Želenice, ki izvira iz latenskega konteksta.<sup>113</sup> Morda bi mednje lahko uvrstili tudi odlomek fibule z delno ohranjenim trakasto oblikovanim lokom in široko peresovino iz plasti SE 3 (t. 42B: 3).

Odlomek masivne kačaste fibule iz groba R 38 (t. 29A: 1) pripada vrsti VIIe oz. vrsti Fraore – Parma,<sup>114</sup> ki se pojavi v stopnji Sv. Lucija IIB2 in je značilna predvsem za stopnjo IIC.<sup>115</sup>

Zgodnja predstavnicata certoških fibul, pridana v grob R 10 (t. 18B: 3), spada k različici IIIa. Certoške fibule te vrste se pojavijo v prostoru med Este in Dolenjsko na začetku 5. stol. pr. n. št., to je na začetku certoškega horizonta oz. v času Sv. Lucija IIB1.<sup>116</sup>

Druge certoške fibule z Repelca so mlajših oblik. Največ je med njimi primerkov vrste X, ki so značilnost stopnje Sv. Lucija IIC oz. najmlajšega halštatskega horizonta (Ha D3) na širokem območju med Renom in Donavo ter Sočo, Savo in Uno.<sup>117</sup> V grobu R 23 je bil en v celoti ohranjen primerek različice Xg in še gumb druge take fibule (t. 24B: 1, 2); po značilni obliki gumba na loku lahko to različico prepoznamo tudi v odlomkih iz plasti SE 3 (t. 42B: 18–19; 43: 1). Da so bile v uporabi še v latenski dobi, kažejo zakop srednjelatenskega orožja na posoškem najdišču Čadrg – Laze skupaj s tako fibulo<sup>118</sup> ter posamezni grobovi z notranjskih najdišč in Vinice v Beli krajini.<sup>119</sup> Različici Xb pripada razlomljena fibula iz groba R 48 (t. 32C: 1), deli velikih fibul iz plasti SE 3 (t. 42B: 12, 13) pa verjetno različici Xi.<sup>120</sup> V tej plasti je bila odkrita še certoška fibula XII. vrste (t. 42B: 9),

<sup>113</sup> Adam 1996, 76, Fig. 13b.

<sup>114</sup> Tecco Hvala 2014a, 156–159, karta 12.

<sup>115</sup> Gl. tu Pucarjev rob, poglavje Opredelitev najdb.

<sup>116</sup> Teržan 1976, sl. 13, 322, 348; k seznamu najdišč lahko dodamo še Novo mesto (Križ 1997, T. 43: 11) in Montebelluna (Manessi, Nascimbene 2003, 252, Tav. 81: 20).

<sup>117</sup> Teržan 1976, 383.

<sup>118</sup> Mlinar, Turk 2016, 21, 40–44; prim. Gerbec, Mlinar 2018, 47–48.

<sup>119</sup> Teržan 1973, 680; ead. 1976, 368.

<sup>120</sup> Teržan 1976, 331–334.

ki je sočasna različicam X. vrste.<sup>121</sup> V Posočju sta poleg primerka XII. vrste iz železnodobne hiše na Mostu na Soči<sup>122</sup> znani še najdbi s Sv. Helene pri Podbeli in z Jelenška nad Godovičem.<sup>123</sup> V žganinski jami na Repelcu je bil močno ožgan odlomek certoške fibule vrste VIIb (t. 36B: 3), ki se prav tako pojavljajo v horizontu Sv. Lucija IIC in jih v grobovih srečamo skupaj s fibulami X. vrste.<sup>124</sup> Primerek z Repelca ima na loku vrezan motiv IIXIII, enako kot fibuli z najdišč Montebello Vicentino in Monte Bibebe,<sup>125</sup> kar bi kazalo na njegovo italško provenienco. Odlomka nog certoških fibul iz jame R 11 in plasti SE 3 (t. 35A: 1; 42B: 10) bi morda lahko uvrstili v različico VIIIf, ki ima gumb in hrbet noge pogosto okrašen s tremoliranim vrezom. Tovrstne fibule so znane iz železnodobne naselbine na Mostu na Soči in drugih najdišč svetolucijske skupine.<sup>126</sup> Lok fibule iz groba R 45 (t. 31C: 1) pa pripada različici VIIe,<sup>127</sup> ki je prav tako zastopana v naselbini na Mostu na Soči<sup>128</sup> ter v grobu 30 z Idrije pri Bači, datiranjem v stopnjo Sv. Lucija IIC2 oziroma LT B2 po srednjeevropski kronologiji.<sup>129</sup>

Na Repelcu so bile najdene tudi fibule latenskih oblik. Trije primerki imajo zgodnjelatensko shemo, en s prečno narezanim lokom izvira iz jame R 22A (t. 35E: 1) in je soroden fibulam iz južnoalpskih dolin severne

<sup>121</sup> Ibid., 371; Laharnar 2018a, 204.

<sup>122</sup> Žbona Trkman, Svoljšak 1981, kat. št. 22; Svoljšak, Dular 2016, T. 28: 1; Laharnar 2018a, 203–204.

<sup>123</sup> Podbela (Mlinar, Gerbec, Laharnar 2014, 32, kat. št. 16), Jelenšek nad Godovičem (Laharnar 2018a, 204, Sl. 2: 2).

<sup>124</sup> Teržan 1976, 357.

<sup>125</sup> Montebello Vicentino (Ruta Serafini 2001, Fig. 3: 11); Monte Bibebe (Challet 2008, 65, Fig. 6b).

<sup>126</sup> Most na Soči (Svoljšak, Dular 2016, T. 23: 1; Laharnar 2018a, 205), Koritnica (Kos 1973, T. 5: 4), Nadiška dolina (Pettarin 2006, Tav. VIII: 105).

<sup>127</sup> Prim. Teržan 1976, 325; Marić 2016, 108, Fig. 3: 2.

<sup>128</sup> Laharnar 2018a, 205.

<sup>129</sup> Guštin 1991, T. 23: 19. Tovrstna fibula je bila najdena v Ljubljani v naselbinskem kontekstu, datiranjem v čas LT B2–C1 (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Vojaković 2017, 17, T. 1: 9).

Italije,<sup>130</sup> podobna fibula je znana tudi z bavarskega najdišča Langengeisling.<sup>131</sup> Iz plasti SE 3 na Repelcu pa izvirata primerka zgodnjelatske sheme z masivnim litim lokom, ki je pravokotno oblikovan, na sredini ima žleb, ob robovih pa okras kratkih vrezov (*t. 43: 3, 4*). Najbližje analogije zanju zasledimo na Idriji pri Bači, Kovačevšah in Cerkljanskem,<sup>132</sup> s katerimi ju družijo tudi enaka ploščica na zaključku noge. Zasledimo jih še v Ljubljani<sup>133</sup> in Trentinu.<sup>134</sup>

V plasti SE 3 so bile odkrite ulite fibule z zaključkom noge v obliki stilizirane nazaj gledajoče živalske glavice, ki se z gobcem dotika loka oz. je ta z njim spojen (*t. 43: 5–8*). Take fibule so lastne Posočju.<sup>135</sup> Edini primerki izven tega prostora so znani s Kovačevš nad Lokavcem, Grobnika nad Reko<sup>136</sup> in Žirka pri Žireh (*sl. 48c*).<sup>137</sup> Po oblikovanosti loka in okrasu na njem bi jih v grobem lahko delili na dve različici. Primerek s peresovino s štirimi navoji in ležiščem za iglo, okrašenim z vtisnjenimi krožci s piko (*t. 43: 5*), ima primerjave na Idriji pri Bači, Grobniku in Dabru pri Šentviški Gori.<sup>138</sup> Fibulama z vtisnjenimi krožci na loku (*t. 43: 6, 7*) je podoben odlomek iz groba 17 s Koritnice, ki ga lahko glede na druge pridatke (železno sekuro in sulično ost)<sup>139</sup> uvrstimo v stopnjo Sv. Lucija IIc. Najdbi z Repelca verjetno ne sodita v ta čas, ker se njuna peresovina zaključijo z utorom za pritrnitev na lok, kar pogosto zasledimo pri poznolatskih fibulah vrste Idrija pri Bači, pri posoških fibulah srednjelatske sheme s tremi vozli na loku<sup>140</sup> ter pri nekaterih izvedbah fibul srednjelatske sheme iz groba R 14, jame R 29 in plasti SE 3 na Repelcu (*t. 20: 5; 36A: 1; 44: 5,1, 8*). Primerek fibule z vrezanim okrasom in shematizirano živalsko glavico (*t. 43: 8*), ki ima na loku pritrjeno še jantarno jagodico, pa je soroden najdbam iz poznolatskih grobov z Idrije pri Bači, te imajo žico peresovine vpeto v izvrtano luknjico na koncu loka.<sup>141</sup>

<sup>130</sup> Adam 1996, 146, fig. 23; Gamper 2006, 292, Abb. 189: 28.

<sup>131</sup> Krämer 1985, 107, T. 44: 8.

<sup>132</sup> Guštin 1991, T. 27: 5, 41: 4; 137: 5; neobjavljeno fibulo s Cerkljanskega pa hrani Narodni muzej Slovenije.

<sup>133</sup> Puš 1982, 152, T. 50: 6.

<sup>134</sup> Adam 1996, 285, kat. št. 99.

<sup>135</sup> Prim. Cunja, Mlinar 2010, 44–45, Sl. 27; Idrija pri Bači (Guštin 1991, T. 6: 11; 9: 11; 13: 3; 24: 7), Koritnica ob Bači (Kos 1973, T. 5: 2; Guštin 1991, 23, Abb. 123), Daber pri Šentviški Gori (Guštin 1991, 23, Abb. 123; Mlinar et al. 2018, 37, kat. št. 24), Gradišče pri Cerknem (Istenič 2015, 44, T. 1: 6).

<sup>136</sup> Guštin 1987; id. 1991, 36; Blečić 2004, T. 6: 2. 7.

<sup>137</sup> Neobjavljeno, hrani Narodni muzej Slovenije.

<sup>138</sup> Guštin 1991, T. 24; Blečić 2004, T. 6: 2. 7; Mlinar et al. 2018, kat. št. 24.

<sup>139</sup> Kos 1973, T. 5: 1–3.

<sup>140</sup> Guštin 1987; 1991, 36, Taf. 3: 2, 4: 4, 14: 9; Božič 2011, 255.

<sup>141</sup> Guštin 1991, T. 6: 11, 9: 11, 13: 3; Božič 1999a, 162.

Bronasta fibula iz plasti SE 3 z odebeljenim lokom in dvema gumboma na nazaj zaviti nogi, ki je z objemko pripeta na sredino loka (*t. 43: 9*), je edinstvena najdba ne le na Mostu na Soči, temveč v širšem zahodnoslovenskem prostoru. Gre za značilne bronaste fibule srednjelatske sheme z območja Dolenjske, Ljubljanske kotline in Gorenjske, ki so ga zasedli Tavriski.<sup>142</sup> Predstavljajo lokalno keltsko obliko fibul, poimenovano vrsta Valična vas, njeno izvorno območje pa kaže iskati na Dolenjskem.<sup>143</sup>

Posebnost posoških fibul srednjelatske sheme je, da je peresovina izdelana iz bronaste žice, ki se na enem koncu razširi v koničen tulec, v katerega je vdrt začetek loka.<sup>144</sup> Tak primerek je bil najden v grobu R 14 (*t. 20: 5*), ki ga po ostalih pridatkih lahko datiramo v poznolatsko obdobje, en odlomek je bil v jami R 29 (*t. 36A: 1*), več jih je bilo odkritih v plasti SE 3 (*t. 44: 1, 5, 8, 9*). Druga značilnost fibul srednjelatske sheme iz severnojadranskega zaledja je žičnata zanka okrog vratu loka, taka izvedba pa je bila priljubljena pri pretežno nekeltskih ljudstvih s tega območja. Mitja Guštin jih je opredelil kot fibule vrste Kastav.<sup>145</sup> To vrsto lahko prepoznamo po tem, da imajo na zapognjeni nogi en sam gumb, da je peresovina izdelana iz ploščate žice, tetiva pa se od znotraj ovija okrog loka.<sup>146</sup> Na Repelcu mednje spadata dva primerka iz plasti SE 3 (*t. 44: 3, 4*), ki sta za zdaj edini tovrstni najdbi iz Posočja z najbližjim znanim najdiščem v Dernazzaccu pri Čedadu.<sup>147</sup> Fibule vrste Kastav so značilne za Istro in severovzhodni del Caput Adriae in odsevajo lokalno izvedbo keltskih srednjelatskih prototipov.<sup>148</sup> Iz te skupine fibul je Dragan Božič izdvojil vrsto Idrija pri Bači.<sup>149</sup> Ta vrsta je značilna predvsem za Posočje v stopnji LT D1, a se obdrži še v avgustejskem obdobju.<sup>150</sup> Zanje je značilno, da imajo na zaključku nazaj zavite noge dve različno veliki kroglasti odebelitvi, objemka je dolga in ima ob robovih izraziti prečni rebri, peresovina ima praviloma osem, izjemoma sedem navojev, tetiva pa se od zunaj ovija okrog loka. Na Repelcu je zastopana s tremi primerki iz plasti SE 3 (*t. 43: 10, 11; 44: 1*).

Svojevstvena bronasta fibula srednjelatske sheme je bila najdena v grobu R 25 (*t. 24C: 1*), ima masiven

<sup>142</sup> Prim. Božič 1992, 197. Valična vas (Gabrovec 1966c, T. 25: 2; Teržan 1973, T. 5: 3), Dobova (Božič 1987, 876, t. 87: 14), Strmec nad Belo Cerkvijo (Dular 1991, T. 70: 6, 7) in Stična (Gabrovec et al. 2006, T. 185: 21); Ljubljana (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Vojaković 2017, T. 10: 9) in Kranj (Tomazinič 2013, 100).

<sup>143</sup> Prim. Božič 1992, 197.

<sup>144</sup> Guštin 1991, 36.

<sup>145</sup> Guštin 1987; id. 1991.

<sup>146</sup> Božič 2011, 254.

<sup>147</sup> Pettarin 2006, 146, kat. št. 536.

<sup>148</sup> Guštin 1987, Fig. 11; 1991, 37; Blečić Kavur 2009, 199, Fig. 2 (karta razprostranjenosti).

<sup>149</sup> Božič 2011, 253–254; po Guštinu vrsta Kastav, različica Idrija.

<sup>150</sup> Božič 2011, 253–255; Laharnar 2018a, 239.



lok, dve manjši in eno večjo sodčasto odelitev na nogi ter peresovino s šestimi navoji. Primerjamo jo lahko s fibulo iz groba 86/195 iz Vinice v Beli krajini, le da ima slednja peresovino s trinajstimi navoji.<sup>151</sup> Tudi za fibulo srednjelatenske sheme iz plasti SE 3 (*t. 44: 5*) ne najdemo ustreznih primerjav v Posočju, temveč v Vinici,<sup>152</sup> vendar pa kaže primerek z Repelca v vrezanem okrasu na nogi in koničastem zaključku loka lokalne posebnosti. Lokalne posoške značilnosti izkazuje tudi primerek s peresovino (*t. 44: 6*), kakršna je običajna za fibule vrste Idrija pri Bači, ki so datirane v stopnjo LT D1.<sup>153</sup> Dokaj podobni primerki so znani s starejših izkopavanj na grobišču na Mostu na Soči, z Idrije pri Bači in najdišča Colle Mazéit v Karniji.<sup>154</sup>

Nekaj odlomkov fibul z Repelca je železnih (*t. 44: 10–13*). Med njimi je najbolje ohranjena fibula srednjelatenske sheme s kroglastim gumbom na nazaj zaviti nogi in diskastim gumbom na prehodu v lok (*t. 44: 10*), od drugih so ohranjeni le odlomki železne peresovine. V Posočju je železnih fibul malo in so za detajlno preučevanje preslabo ohranjene.<sup>155</sup> Sicer pa gre za značilne keltske izdelke, kakršne zasledimo npr. na Dolenjskem in Celjskem.<sup>156</sup>

V plasti SE 3 na Repelcu je bila najdena tudi bronasta obročasta fibula (*t. 44: 14*), ki je po vrezanem okrasu v obliki črke X na zapognjenem koncu enaka fibuli iz naselbine na Mostu na Soči in primerku iz groba 18 z Idrije pri Bači.<sup>157</sup> Tovrstne fibule so označene kot vrsta Posočje, kjer spadajo med značilne poznolatske najdbe, posamično jih zasledimo še na Koroškem in Notranjskem ter celo na Bavarskem.<sup>158</sup>

V žganinski jami najdena fibula vrste Almgren 65 (*sl. 49; t. 36B: 12*) se uvršča med fibule, ki so v Posočju v stopnji LT D1 najpogosteje zastopane. Na Mostu na Soči sta znana dva primerka še iz naselbine na desnem



Sl. 49: Most na Soči – Repelc. Fibula vrste Almgren 65 v žganinski jami.

Fig. 49: Most na Soči – Repelc. An Almgren 65 fibula in Cremation Pit.

bregu Idrije.<sup>159</sup> Pojavljajo se na širokem območju med srednjo Italijo in srednjo Evropo, izdelovali pa so jih verjetno v Galiji Cisalpini.<sup>160</sup> Vrsti Almgren 236c lahko pripišemo bronasto fibulo z dvema gumboma na loku (*t. 36B: 13*); gre za razširjeno obliko v avgustejskem času predvsem na območju Slovenije.<sup>161</sup> Tri odlomke iz plasti SE 3 pa bi lahko opredelili v skupino fibul vrste Alesia (*t. 45: 1–3*). Te fibule so rimski izdelek in predstavljajo najstarejše fibule s tečajem ter vodilno obliko v stopnji LT D2; medeninaste primerke so izdelovali v Italiji za rimsko vojsko, njihovi posnetki pa so bronasti. Na območju Slovenije je največ primerkov znanih prav iz Posočja.<sup>162</sup> Prežgan odlomek fibule iz plasti SE 3 na Repelcu (*t. 45: 4*) sodi med močno profilirane fibule, ki so bile razširjene predvsem v 1. stol. in so zastopane tudi na drugih posoških najdiščih.<sup>163</sup> Za ta čas so značilne še ploščate okrogle fibule na šarnir s sredinskim okrasom, kakršna je bila v žganinski jami (*t. 36B: 14*). Primerjave zanjo najdemo na najdiščih v osrednji Sloveniji in na Koroškem.<sup>164</sup> V modi so bile predvsem v klavdijskem času od Akvileje do Galije in Germanije.<sup>165</sup>

<sup>159</sup> Ena z izkopavanj Goriškega muzeja s konca sedemdesetih let 20. stoletja (Cunja, Mlinar 2010, kat. št. 119), druga z raziskav Tolminkskega muzeja leta 2014 (neobjavljeno, hrani TM).

<sup>160</sup> Demetz 1999, 32, karte 1; Božič 2008, 145, Tab. 5.

<sup>161</sup> Prim. Laharnar 2009, 130. V Posočju je bila nedavno odkrita v Logu pod Mangartom (Cunja, Mlinar 2010, kat. št. 140).

<sup>162</sup> Božič 2008, 146, Tab. 5; za tovrstne fibule z najdišč v zahodni Sloveniji glej Istenič 2005a, 210, Fig. 8.

<sup>163</sup> Jobst 1975, 72–73; prim. Guštin 1991, 46, Abb. 24, T. 29: 13, 15.

<sup>164</sup> Strmec nad Belo Cerkvijo (Dular 1991, T. 53: 19), Ljubljana – Gornji trg (Vičič 1994, 34, T. 15: 7), Bled – Pristava (Pflaum 2010, 193), Gurina (Jablonka 2001, 122, Taf. 85: 12).

<sup>165</sup> Prim. Böhme-Schönberger 1990, 5–55.

<sup>151</sup> Gaspari, Mlinar 2005, 182.

<sup>152</sup> Gabrovec 1966c, T. 17: 2.

<sup>153</sup> Prim. Božič 2011, 253.

<sup>154</sup> Most na Soči (Marchesetti 1886, Tav. VII: 3); Idrija pri Bači (Guštin 1991, T. 3: 14); fibula iz Karnije je v objavi datirana v LT C2 (Vannacci Lunazzi 2001, 158).

<sup>155</sup> Grobnim najdbam z Idrije pri Bači, Reke pri Cerknem, Kovačevš in Mosta na Soči (Guštin 1991, T. 3: 3, 4; 4: 5; 32: 9; 41: 12, 15; 42: 9–11) lahko dodamo še primerke z najdišč sv. Helena pri Podbeli (Mlinar, Gerbec, Laharnar 2014, kat. št. 32) in Jerovca na Šentviški planoti (Laharnar, Mlinar 2013, 24, Sl. 11: 3).

<sup>156</sup> Prim. za fibulo (*t. 44: 10*) npr. Novo mesto (Križ 2005, T. 48: 5), Mokronog (Guštin 1977, T. 12: 2) in Slatina v Rožni dolini na Celjskem (Pirkmajer 1991, kat. št. 126).

<sup>157</sup> Laharnar 2018a, 235, Sl. 12: 13; Guštin 1991, T. 20: 4.

<sup>158</sup> Posočje: Most na Soči (Guštin 1991, 24, T. 44: 5; Laharnar 2018a, 235), Idrija pri Bači (Guštin 1991, T. 6: 9; 10: 10; 20: 4; 44: 5), Vrh gradu pri Pečinah (Božič 1999a, 75, Fig. 5: 3), Berlotov rob (Mlinar et al. 2018, 48, kat. št. 51), Koroška: Gurina (Jablonka 2001, t. 93: 2), Notranjska: Šmihel pri Postojni (Guštin 1979, T. 69: 14), Bavarska: Karlstein bei Reichenhall (Menke 1977, Abb. 10: 1–2).

## Uhani

Med uhani je največ bronastih trakastih, ki so okrašeni z vzdolžnimi vrezji (*t. 18B: 4; 30A: 2; 31B: 1; 37: 9; 45: 29–35*). Najdeni so bili v grobovih R 10 in 41, v žganinski jami in plasti SE 3. Gre za pogost pridatek v grobovih svetolucijske skupine, pojavljajo se v kombinacijah s trakastimi, kačastimi, svetolucijskimi ali certoškimi fibulami različnih vrst, ki označujejo stopnji Sv. Lucija Iia in Iib.<sup>166</sup> V grobu R 34 in plasti SE 3 je bilo nekaj odlomkov bronastih trakastih uhanov, okrašenih z vtisnjenimi krožci s piko in/ali tangencialnimi vrezanimi ali tremoliranimi linijami (*t. 27B: 1; 45: 26–28*). Ti so redkejši, pojavljajo pa se v grobovih najmlajšega horizonta svetolucijske kulture (Sv. Lucija Iic), kar nakazuje analogije z železnodobnih grobišč na Mostu na Soči,<sup>167</sup> Koritnici<sup>168</sup> in Idriji pri Bači,<sup>169</sup> kjer je bil podoben primerek najden v grobu 29 skupaj z železno sulično ostjo in sekuro.

Primerjave za trakasta uhana iz bronaste pločevine, okrašene z iztolčenimi bunčicami, vrezanimi valovnicami in luknjicami iz groba R 14 (*t. 20: 6, 7*) najdemo na Idriji pri Bači v grobovih 2, 5 in 42.<sup>170</sup> Božič jih je označil kot trakasti bronasti uhani s kaveljčkom in luknjico vrste Repelc, ki so značilen ženski nakit poznolatskega obdobja.<sup>171</sup> Prvotno so jih krasile še srebrne ploščice, kar kažejo odtisi srebra na ohranjenih primerkih in luknjice za pritrjevanje ter vrezan okras v obliki valovnice. Dacijo teh uhanov v poznolatsko obdobje potrjujejo tudi odlomki iz R 51 (*t. 33C: 1*), odkriti skupaj s poznolatskim orožjem (*t. 33C: 4, 5*).

## Obročki in prstani

Med najdbami z Repelca so trije bronasti obročki z bradavičastimi izrastki (*t. 24B: 3; 26D: 2; 46: 25–26*), dva iz plasti SE 3, tretji je bil pridan v grob R 23 skupaj s certoško fibulo X. vrste iz časa stopnje Sv. Lucija Iic. V svetolucijski skupini jih zasledimo kot obeske že na svetolucijskih fibulah, pa tudi v kombinaciji s kačastimi fibulami,<sup>172</sup> značilnimi za stopnjo Iia. Obročki z izrastki,

ki so manj izraziti, kot npr. primerek iz SE 3 (*t. 46: 26*), ostanejo v uporabi še v latenskem času.<sup>173</sup>

Najdeni so bili še drugi bronasti obročki, sklenjeni in nesklenjeni, ki so se uporabljali kot obeski ali kot prstani. Nekateri med njimi niso okrašeni, npr. primerki iz plasti SE 3 (*t. 46: 11–15*) in žganinske jame (*t. 37: 2*), drugi so okrašeni samo s snopi prečnih vrezov (*t. 35D: 1; 46: 2, 4*) ali v kombinaciji z vtisnjenimi krožci s piko (*t. 37: 3; 46: 1*) ali pa so prečno nažlebljeni oz. narebreni (*t. 30C: 1; 46: 5–7, 24*). Prstani, okrašeni s snopi vrezov, so zastopani v ženskih grobovih na železnodobnem grobišču na Mostu na Soči v stopnji Sv. Lucija Iia in Iib, znani so tudi z najdišča Lepence na Bohinjskem ter v dolini reke Piave in Padovi.<sup>174</sup> V tem času zasledimo v ženski noši med Adižo in Savo tudi narebrenne obročke/prstane, na Mostu na Soči predvsem kot obeske na svetolucijskih fibulah.<sup>175</sup> Na prstanih iz Posočja in sosednjih pokrajin je pogost tudi vrezan motiv v obliki črke X v kombinaciji s prečnimi vrezji (*t. 46: 3*).<sup>176</sup>

V plasti SE 3 na Repelcu je bil najden še bronast prstan, okrašen z vzdolžnima žlebičema ob zgornjem in spodnjem robu (*t. 46: 21*), ki je primerljiv s prstanom, obešenim na fibuli vrste Picugi iz groba 1 na Idriji pri Bači.<sup>177</sup> Redkost v Posočju predstavljata prstana iz spiralno zvite žice iz poznolatskega groba R 14, eden je bronast in ima konca okrašena s prečnimi vrezji (*t. 20: 1*), drugi je srebrn in deformiran (*t. 20: 2*). Najbližnje primerjave zanju najdemo na Idriji pri Bači, v Nadiških dolinah, na Socerbu in Notranjskem.<sup>178</sup> Srebrni prstani iz spiralno zvite žice pa so značilen grobni pridatek v stopnji LT D1 na območju kulture Ornavasso,<sup>179</sup> primerki iz Ornavassa imajo celo enako okrašene zaključke kot bronast prstan iz groba R 14 na Repelcu (*t. 20: 1*). Morda bi lahko temu tipu prstanov pripisali tudi odlomke iz groba R 35 (*t. 27C: 1, 2*).

V plasti SE 3 je bilo nekaj enostavnih železnih rimskih prstanov (*t. 46: 27–29*), eden ima delno ohranjeno tudi jantarno gemo (*t. 46: 27*). Železne prstane zasledimo na vseh pomembnejših najdiščih iz rimske dobe, v uporabi so bili od avgustejske dobe do prvih desetletij 2. stoletja.<sup>180</sup>

<sup>166</sup> Teržan, Trampuž 1973, T. 11: 4–5, 21, 14: 12; veliko prim. v Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984.

<sup>167</sup> Npr. Mostu na Soči, grob Sz 1656 s certoškimi fibulami VI. vrste, pasno spono, bronasto situlo mlajše različice in orožjem, kar kaže na moški grob iz stopnje Sv. Lucija Iic (Teržan 1976, 356, sl. 23: 11; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 156A: 4).

<sup>168</sup> Kos 1973, T. 3: 14; 5: 5, 6.

<sup>169</sup> Guštin 1991, T. 23: 8.

<sup>170</sup> Guštin 1991, T. 3: 9; 6: 4; 24: 18; 27: 4; Božič 2007a, Fig. 8.

<sup>171</sup> Božič 2007a, 837–840.

<sup>172</sup> Gl. npr. Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 61D: 7; 170G: 4; 211D: 1; 216A: 1; 231F: 13; 253D: 9.

<sup>173</sup> Prim. Gabrovec 1966c, T. 23: 8; Dular 1978, T. 5: 10; Božič 1999b, 212; id. 2011, 247.

<sup>174</sup> Nascimbene 2009, 230–231.

<sup>175</sup> Ibid., 232–237.

<sup>176</sup> Npr. na Idriji pri Bači (Guštin 1991, T. 23: 21); v Benečiji (Pettarin 2006, Tav. XXV: 396, 397), Caverzanu pri Bellunu (Nascimbene 1999, 106) in v Este (Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, gr. Casa di Ricovero 151).

<sup>177</sup> Guštin 1991, T. 1: 1.

<sup>178</sup> Idrija pri Bači (Guštin 1991, T. 27: 2), Nadiške doline (Pettarin 2006, Tav. XXV: 404–420), Socerb (Crismani, Righi, 2002, 78), Notranjska (Guštin 1979, T. 68: 19–24).

<sup>179</sup> Agostinetti 1972, 111, Fig. 100: 1; Graue 1974, Abb. 55; Carlevaro, Pernet, Tori 2006, 114–115, Fig. 4: 11, Tipo 3.

<sup>180</sup> Galliazzo 1979, 169.

*Zapestnice, narokvice in ovratnice*

Železna zapestnica iz žganinske jame (*t. 37: 8*) je identična obročem, ki so bili na Mostu na Soči pridani v grob Sz 1229 z železnim ključem,<sup>181</sup> ter zapestnici z Marchesettijevih izkopavanj.<sup>182</sup> Podobne sklenjene zapestnice zasledimo med pridatki tudi v keltskih bojevnih grobovih, npr. grobu 45 iz Brežic iz druge polovice 3. stol. pr. n. št.<sup>183</sup>

Spiralno zvite trakaste zapestnice/narokvice v svetolucijski kulturi niso bile razširjene, saj je z zapestnicama iz groba R 10 (*t. 18B: 6; 19: 7*) s celotnega prazgodovinskega grobišča na Mostu na Soči primerljivih le nekaj.<sup>184</sup> Podobne srečamo še med najdbami iz Loge pri Bodrežu, v Nadiških dolinah in na Socerbu,<sup>185</sup> a so bile očitno bolj priljubljene na Dolenjskem in Notranjskem.<sup>186</sup>

Med izjemno redke najdbe v Posočju spada tudi majhna narebrena zapestnica z rahlo presegajočima koncema iz plasti SE 3 (*t. 47: 5*), ki je podobna primerkom z območja dolenske halštatske skupine, kjer se pojavljajo v stopnji kačastih fibul.<sup>187</sup>

Nenavadna najdba za svetolucijsko skupino sta tudi s pasovi prečnih vrezov okrašena odlomka okroglega preseka iz groba R 38 (*t. 29A: 4, 5*). Lahko bi šlo za spiralno narokvico z zapognjenima profiliranima koncema, kakšna je na Dolenjskem znana iz moškega groba 2/47 na Magdalenski gori s konca certoške stopnje.<sup>188</sup> Grob R 38 z Repelca povezujejo z dolensko halštatsko kulturno skupino tudi fragmenti pasnih okovov iz bronaste pločevine (*t. 29A: 12*).

Močno prežgani odlomki debele bronaste žice okroglega preseka iz bojevnikega groba R 19 (*t. 27C: 5*) pa bi lahko bili ostanki zapestnice, kakršna je bila najdena v Slatini v Rožni dolini,<sup>189</sup> v moškem grobu iz 2. stol. pr. n. št. in je bila prav tako razlomljena.

V plasti SE 3 je bila še bronasta zapestnica iz žice oglatega preseka, ki se v osrednjem delu razširi v cevasto ukrivljeno pločevino (*t. 47: 6*). Take zapestnice se

pojavljajo ob koncu latenskega in v zgodnjecesarškem obdobju.<sup>190</sup>

V plasti SE 3 najden odlomek ovratnice iz bronaste žice s ploščato razkovanimi uvitimi zaključki (*t. 47: 7*) ima primerjave v najdbah z velikega grobišča na Mostu na Soči,<sup>191</sup> ki so doslej edini znani primerki v Posočju. Na Notranjskem sodijo take ovratnice med vodilne mladohalštatske oblike, ki so bile v uporabi vsaj še v srednjelatenskem obdobju.<sup>192</sup> Znanе so tudi na Krasu in v Benečiji.<sup>193</sup>

Pod lapornatimi nagrobnimi ploščami je bil v zasutju grobne jame R 14 odkrit bronast zaključek votle ovratnice v obliki prašičje glavice (*t. 21: 11*),<sup>194</sup> ki ima najbližjo primerjavo v najdbi s starejših izkopavanj velikega grobišča na Mostu na Soči, kjer je bil leta 1927 odkrit odlomek cevasto oblikovane ovratnice z zaključkom s prašičjo glavico.<sup>195</sup> Primerljivi najdbi sta znani še z Jelenška nad Godovičem in ju hrani Vojni muzej v Logatcu.<sup>196</sup> Votle bronaste ovratnice z različno oblikovanimi zaključki se pojavljajo v jugovzhodnoalpskem prostoru v zadnji stopnji halštatske kulture,<sup>197</sup> medtem ko jih iz latenskih kontekstov na tem območju ne poznamo.

Odlomki pletenih ovratnic z vozli v grobu R 14, žganinski jami in plasti SE 3 (*t. 20: 4; 37: 5, 6; 47:*

<sup>190</sup> Prim. Ljubljana (Petru 1972, T. 20: 37), Štalenska gora (Deimel 1987, 66), Gurina (Jablonka 2001, 132), S. Pietro di Rosa – Vicenza (Pettenò 2003, 176).

<sup>191</sup> Marchesetti 1893, Tav. XXV: 2; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 40C: 2.

<sup>192</sup> Prim. Guštin 1973, 479; id. 1979, T. 21: 3–7; 57: 3; Crismani, Righi 2002, 93, Sl. 52; Cunja, Mlinar 2010, 30; Laharnar 2018b, 80.

<sup>193</sup> Crismani, Righi 2002, 73–74, Fig. 44–56; Pettarin 2006, Tav. XVII: 233–244.

<sup>194</sup> Mlinar 2002a, Sl. 19; Božič 2007b, 839; Mlinar 2009, 221–222.

<sup>195</sup> Forlati Tamaro 1930, 419–420, 426, Fig. 6: 6; Mlinar 2009, 219–221, Fig. 4. Izkop je nestrokovno izvedel domačin Valentin Taljat ob urejanju vrta za hišo. Najdba sodi med prdatke enega od treh izkopanih žganih grobov, njihov inventar pa je bil premešan.

<sup>196</sup> Švajncar 2016, 46, slika levo spodaj. Gre za znano najdišče iz stopnje Sv. Lucija IIc (prim. Bratina 1997, 146).

<sup>197</sup> Na Mostu na Soči sta bila v grobu Sz 2337 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 246C: 5) odkrita odlomka votle ovratnice, okrašene s pasovi prečnih vrezov in z vstavljenim zaključkom v obliki živalske glavice. Grob opredeljujejo certoški fibuli, košaričast obesek z mrežastim okrasom in bronast obroček z bradavičastimi izrastki v stopnjo Sv. Lucija IIc (Tecco Hvala 2012, 279). Z Magdalenske gore sta iz mladohalštatskega groba znana zaključka votle bronaste ovratnice v obliki živalske, morda panterjeve glavice (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 127: 14). Primerljivi so še zaključek iz Šmihela na Notranjskem (Guštin 1979, T. 65: 7) ter neobjavljeni najdbi s Planine Koren (podatek J. Horvat; za mladohalštatsko gradivo z najdišča gl. Horvat 2006a, 26, Sl. 4: 2–4) in z območja rimske vile v Mošnjah na Gorenjskem (podatek Judita Lux).

<sup>181</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 118: 15–18.

<sup>182</sup> Marchesetti 1886, Tav. VIII: 18.

<sup>183</sup> Jovanović 2007, 18, sl. 10.

<sup>184</sup> Grob M 254 (Marchesetti 1893, Tav. XXIV: 11) in grob Sz 2140 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 219D: 10, 11) iz stopnje IIa.

<sup>185</sup> Bodrež – Loga (Guštin 1991, T. 40: 13), Nadiške doline (Pettarin 2006, Tav. XXII: 353; Tav. XXIII: 370), Socerbu (Crismani, Righi 2002, 76, št. 72–74).

<sup>186</sup> Prim. Valična vas (Teržan 1973, T. 10: 10–14), Strmec nad Belo Cerkvijo (Stare 1973, T. 66: 15–19; Dular 1991, T. 73: 22), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 149: 7, 8; Tecco Hvala 2012, 310–313), Ulaka, Šmihel in Tržišče (Guštin 1979, T. 5: 5; 23: 1; 66: 12, 13).

<sup>187</sup> Grahek 2004, 146, Sl. 38.

<sup>188</sup> Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 44B: 6; Tecco Hvala 2012, 313, Sl. 114: 6.

<sup>189</sup> Pirkmajer 1991, 33, Sl. 41, T. 8: 45.

9–20) so večinoma izdelani iz treh bronastih žic. Na železnodobnem grobišču na Mostu na Soči so bile take ovratnice odkrite kot posamezne najdbe.<sup>198</sup> Značilne so za zahodni del Slovenije in severovzhodni del Italije in izkazujejo svojstvenost nekeltskih prebivalcev tega prostora v poznem latenskem obdobju, a jih posamično zasledimo že v starejših kontekstih, kot npr. v grobu 42 z Idrije pri Bači, v katerem pa je bila ovratnica spletena iz dveh žic,<sup>199</sup> tako kot zapestnica iz groba R 14 na Repelcu (t. 20: 3). Bogatejše izvedbe teh ovratnic so iz srebra, kot npr. prežgani odlomek iz žganinske jame (t. 37: 4).<sup>200</sup> Odlomek bronaste zvite žice iz plasti SE 3 (t. 47: 21) bi prav tako lahko pripadal pleteni ovratnici, lahko pa bi bila ovita okoli polne ovratnice, kar je bilo v navadi na liburnijsko-japodskem območju v 4. in 3. stol. pr. n. š., sorodna primerka sta znana npr. s Socerba.<sup>201</sup>

### Obeski

V bronastem trapezastem obesku z odlomljenim obročem na vrhu iz groba R 49 (t. 33A: 1) bi lahko videli stilizirano žensko figuro, še najboljšo primerjavo zanj pa najdemo na najdišču Donnerskirchen v obeskih, ki ju Warneke uvršča v tip A 2, razširjen predvsem v zgornjem Poadižju v poznohalštatskem in zgodnjelatenskem obdobju.<sup>202</sup> Sicer spominja tudi na obeske iz časa kulture žarnih grobišč (Ha A in Ha B)<sup>203</sup> a je primerek z Repelca manjši od njih. Na podlagi rezultatov radiokarbonske analize kostnih ostankov sodi grob R 49 v čas 4. ali 3. stol. pr. n. št.<sup>204</sup>

Bronasti votli obeski kroglaste oblike (t. 47: 22–24) so značilen ženski okrasni predmet svetolucijske skupine, kjer se pojavljajo v grobovih in na kulturnih mestih.<sup>205</sup>

<sup>198</sup> Npr. Forlati Tamaro 1930, Fig. 6: 3; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 272: 7.

<sup>199</sup> Guštin 1991, 50, T. 27: 1.

<sup>200</sup> Iz dveh srebrnih žic je spletena ovratnica, odkrita na najdišču Berlotov rob na Šentviški planoti (Turk 2006, 99, Fig. 78: 5; Božič 2007a, 837, Fig. 7). Srebrni ovratnici z vozli in posodo iz bakrene zlitine je izkopal tudi neki kmet blizu Idrije pri Bači že leta 1869 (Božič 2007a, 833–836, Fig. 5). Odlomka pletene srebrne ovratnice sta znana tudi iz groba 12 na Reki pri Cerknem (Guštin 1991, T. 34: 12, 8).

<sup>201</sup> Batović 1974, T. 20:20; Crismani, Righi 2002, 73, 74, kat. št. 57–58.

<sup>202</sup> Warneke 1999, 122 ss, Abb. 51: 146; 52.

<sup>203</sup> Prim. Ljubljana (Puš 1978, 48); Dobova (Stare 1975, T. 40: 11–13); Dalj in Vukovar (Vinski-Gasparini 1973, T. 119: 7; 125: 10).

<sup>204</sup> Analiza je bila opravljena v Kielu (Leibniz Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung Christian-Albrechts-Universität).

<sup>205</sup> Most na Soči (npr. Marchesetti 1893, Tav. XXI: 2; XXIX: 1; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 41E: 1; 54E: 1); Koritnica (Kos 1973, T. 3: 7, 7: 6); Tonovcov grad – Kobarid (Božič 2011, 242, Sl. 6.2: 1); Vrh gradu pri Pečinah (Božič 1999a, 75, Sl. 5: 2); Kovačevše nad Lokavcem (Svoljšak

Izven območja svetolucijske skupine je znan le še en primerek na Partih pri Stari Sušici na Notranjskem,<sup>206</sup> medtem ko so manjši kroglasti obeski značilni za območje Trevisa in Belluna.<sup>207</sup> Posoški so izdelani iz dveh kalot, ki jih povezuje trakasta zanka ali pa zakovica na podaljšanem delu (t. 47: 24), nekateri imajo na plašču luknjico. Pogosto jih zasledimo kot obeske na svetolucijskih fibulah, kar kaže, da so se nosili v stopnji Sv. Lucija Ila.

V plasti SE 3 na Repelcu so bili najdeni podobni košaričasti obeski z zaobljenim ali koničnim dnom, okrašeni z mrežastim okrasom ali vodoravnimi linijami ali pa so neokrašeni (t. 48: 1–4). Podobni so bili tudi v grobovih na Pucarjevem robu – PR 1, PR 14, PR 18 (t. 1: 4, 5; 8A: 2, 3; 9B: 1), ki jih datiramo v stopnji Sv. Lucija Ila in IIB.<sup>208</sup>

V žganinski jami in plasti SE 3 najdena predrta bronasta trikotna obeska s štirimi okroglimi luknjicami (t. 37: 13; 48: 5) spadata med značilne okrasne dodatke v stopnji Sv. Lucija IIB.<sup>209</sup> Razširjeni so bili v prostoru med Adižo in Savo ter v Istri.<sup>210</sup> Po primerku iz Dercola je mogoče sklepati, da so bile v luknjice vdete verižice in da se je uporabljal kot razdelilec.<sup>211</sup>

Podobno funkcijo so verjetno imeli tudi deteljasti obeski iz treh enako velikih spojenih obročkov in luknjico v sredini, kakršna sta iz plasti SE 3 (t. 48: 6, 7). V grobovih na Mostu na Soči jih večkrat zasledimo v parih, spremljajoči pridatki pa kažejo na čas Sv. Lucija Ila/IIB.<sup>212</sup> Njihova razprostranjenost seže od Padske do Panonske nižine in Bosne ter onkraj Alp v vzhodno Francijo in južno Nemčijo.<sup>213</sup>

Bronaste obeske v obliki roke, kot je odlomek iz plasti SE 3 (t. 48: 8), na Mostu na Soči in v Bohinju zasledimo pogosto na svetolucijskih ločnih fibulah,<sup>214</sup> tj. v stopnji Sv. Lucija Ila. Znani so iz Dolenjske, kjer so npr. v Brezjah pri Trebelnem obešeni na veliki trikotni ploščici z obročastim zaključkom, okrašeni s punciranimi krožci.<sup>215</sup> Pojavljajo se tudi v venetskem prostoru, v jugovzhodnem

1983, 19, št. 12); Bohinj (Gabrovec 1974, T. II: 1,2; IV: 19; VI: 24); Dernazzacco (Pettarin 2006, 229, kat. št. 446, 448).

<sup>206</sup> Horvat 1995, 180, T. 1: 8.

<sup>207</sup> Nascimbene 1999, 118, Fig. 24, 279; Manessi, Nascimbene 2003, 216, Tav. 64: 7.

<sup>208</sup> Gl. poglavje o opredelitvi najdb s Pucarjevega roba.

<sup>209</sup> Marchesetti 1893, Tav. XXIV: 20; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 64B: 5; 222A: 2, 3; 277: 9.

<sup>210</sup> Nascimbene 2009, 212, Fig. 68; gl. še Pettarin 2006, 230–231, kat. št. 453.

<sup>211</sup> Lunz 1976, 81.

<sup>212</sup> Marchesetti 1893, Tav. XXIV: 27; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 148F: 6; 203B: 5; 230E: 4; 245D: 6.

<sup>213</sup> Nascimbene 2009, 36 – 39, Fig. 10; prim. Sakara Sučević 2004a, 31.

<sup>214</sup> Marchesetti 1893, Tav. XI: 5; Gabrovec 1974, Tab. II: 3, 5.

<sup>215</sup> Brezje pri Trebelnem (Kromer 1959, T. 3: 4); gl. še Libna (Guštin 1976, T. 65).

svetišču v Este najden primerek nastopa kot votivni dar,<sup>216</sup> na grobišču Pian de la Gnella pri Pieve d'Alpago v dolini Piave pa kot obesek na dolgonožnih fibulah.<sup>217</sup> Starejši primerki so znani z južnega Jadrana in Picena.<sup>218</sup>

### Gumbi

Bronasti kalotasti gumbi so pogosta najdba v grobovih svetolucijske skupine, na Repelcu so bili odkriti v žganinski jami in plasti SE 3 (*t.* 37: 14–20; 49: 9–18) ter v grobovih R 19 in R 42 (*t.* 22C: 7; 30B: 5–7), ki ju lahko po ostalih pridačkih datiramo v stopnjo Sv. Lucija IIb/c. Veliko jih je bilo na Pucarjevem robu – PR 1, PR 29 in PR 34 (*t.* 1: 8; 12A: 2–27; 13D: 2), kjer jih zasledimo tudi v starejših kontekstih, npr. v grobu PR 10 skupaj s kačasto fibulo (*t.* 7A: 3–5).<sup>219</sup>

### Pasne sponje in okovi

Okova v obliki dveh pravokotnih ploščic povezanih z zanko in spetih z zakovicama iz groba R 47 (*t.* 32B: 2, 3) lahko glede na podobno najdbo v bojevniškem grobu 40 z Idrije pri Bači pripišemo pasni garnituri<sup>220</sup> in datiramo po spremljajočih pridačkih (certoških fibulah X. vrste) v stopnjo Sv. Lucija IIc. Pravokoten okov z Idrije pri Bači ima v zanko vdrt obroček, ta pa je povezan še z drugim okovom iz prepognjene trakaste pločevine z zakovicama. Odlomke trakaste pločevine z vzdolžnimi vrezanimi linijami ob robovih in zakovicami iz groba R 38 (*t.* 29A: 12) bi lahko pripisali pasnim okovom, ki so v Posočju sicer izjemno redki,<sup>221</sup> zelo pogosti pa so v pasnih garniturah certoškega in negovskega horizonta na Dolenjskem.<sup>222</sup>

Tudi odlomek bronastega kalotastega okova z zanko, v katero je vdrt obroček (*t.* 48: 9), v Posočju nima primerjav, temveč na Dolenjskem v negovski stopnji, npr. na Znančevih njivah v Novem mestu in na Magdalenski gori, kjer so interpretirani kot okovi na pasu ali jermenu.<sup>223</sup>

<sup>216</sup> Dämmer 2002, 262, Fig. 110: 11.

<sup>217</sup> Nascimbene 2009, 209–211, Fig. 66. Gl. še Pieve d'Alpago – Pian de la Gnella, Belluno (Gangemi, Bassetti, Voltolini 2015, Tav. 10: 10; 11: 7).

<sup>218</sup> Gabrovec 1974, 303, op. 30; Nascimbene 2009, 209.

<sup>219</sup> Gl. poglavje zgoraj o opredelitvi najdb s Pucarjevega roba.

<sup>220</sup> Guštin 1991, T. 26: 9.

<sup>221</sup> Marchesetti 1893, Tav. XI: 7.

<sup>222</sup> Npr. Vače (Stare 1955, T. 47: 1–18 itd.), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 16: 12; 61: 2 itd.), Novo mesto (Knez 1986, T. 1: 21; 8: 11, 14; 13: 13), Molnik (Tecco Hvala 2017, T. 32: 6 itd.), Brezje (Kromer 1959, T. 11: 7, 8; 20: 13 itd.).

<sup>223</sup> Knez 1986, T. 13: 15; Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 63: 47–48. Prim. Dular 2003, 144, Sl. 90.

Obročasta železna pasna spona s kavljem oglatega preseka in gobasto oblikovanim gumbom na zaključku (*t.* 55: 8), najdena v plasti SE 3 na Repelcu, predstavlja keltsko obliko pasnih spon, značilno za stopnjo LT C2 po Bataillu,<sup>224</sup> a se v Posočju pojavlja še v poznolaten-skem času, kot kaže sestav pridačkov v grobu 3 z Reke pri Cerknem.<sup>225</sup>

Rimskemu *cingulu* je verjetno pripadala bronasta spona s trikotnim perforiranim okovom in diskasto oblikovanim gumbom na zaključku (*t.* 37: 12) iz žganinske jame. Taka spona s Štalenskega vrha je datirana v zadnje desetletje pr. n. št., medtem ko je primerek iz predrimskega opida Nissan-lez-Enserune opredeljen kot domnevno avgustejski.<sup>226</sup>

### Bronaste posode

V grobu R 48, ki ga po certoški fibuli X. vrste lahko datiramo v stopnjo IIc, so bili koščki bronaste pločevine, verjetno bronaste posode (*t.* 32C: 3–4), ki je oblikovno ni mogoče opredeliti. Odlomke v grobu R 47 (*t.* 32B: 4–6) pa bi lahko pripisali bronasti cisti, kakršne so značilne za stopnji Sv. Lucija IIb in IIc. V plasti SE 3 sta bila odkrita del ustja situle iz bronaste pločevine s svinčeno žico ojačanim robom (*t.* 48: 15) in ročaj (*t.* 48: 12).

Odlomek bronaste skodelice, okrašen z vrezanim cikcak motivom in šrafiranimi trikotniki (*t.* 48: 11), ima najboljšo primerjavo tako v okrasu kot po obliki v skodelicah s presegačim ročajem iz grobov na Idriji pri Bači,<sup>227</sup> ki sta časovno opredeljeni v stopnjo Posočje IVb, tj. LT D2.<sup>228</sup> Bronasta skodelica s presegačim ročajem z enakim okrasom v kombinaciji cikcak vrezov in trikotnikov je znana iz Ravea v Karniji in je opredeljena v razvito železno dobo.<sup>229</sup> V 5. stol. pr. n. št. je datiran tudi odlomek bronaste skodelice z vrezanimi visečimi trikotniki s karnijskega grobišča Misincinis,<sup>230</sup> kar kaže na zgodnejši pojav in dolgotrajno uporabo takih posodic. Med delavnicami, ki so v Posočju in Karniji izdelovale skodelice s presegačim trakastim ročajem, in tistimi, ki so na recijskem območju izdelovale bronaste zajemalke, so torej obstajali stiki.<sup>231</sup>

<sup>224</sup> Bataille 2001, 450, tip 4A2. Prim. Slatina v Rožni dolini, gr. 10 (Pirkmajer 1991, Sl. 32, kat. št. 59); Mirandola v S. Maria di Zevio pri Veroni, gr. 24 in 135 (Salzani 1996, Tav. XI: C1, LXII: B8); Kundl (Lang 1998, Taf. 11: 283–284); Döttenbichl (Zanier 2016, T. 7: B58).

<sup>225</sup> Guštin 1991, T. 31: 8.

<sup>226</sup> Štalenska gora (Deimel 1987, 92, T. 79: 10); Nissan-lez-Enserune (Feugere 2002, 106, Fig. 15: 116); prim. še Gurina (Gamper 2007, 353, Fig. 4: 8) in Gradišče nad Knežakom (Laharnar 2015, T. 4: 16).

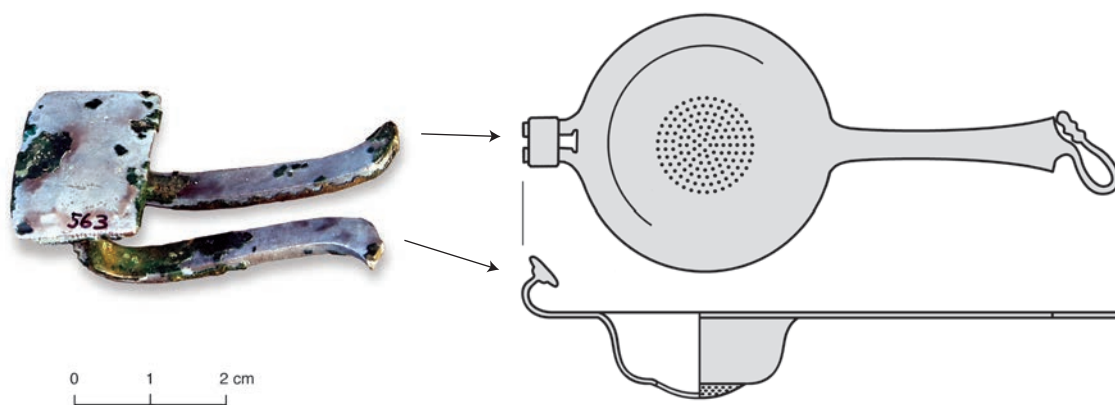
<sup>227</sup> Guštin 1991, T. 4: 9, 12: 4.

<sup>228</sup> Božič 2009, 82.

<sup>229</sup> Concina 2001, Fig. 5: 2; Vitri 2001, 23, op. 21.

<sup>230</sup> Vitri 2001, Fig. 4: T. 2: 6.

<sup>231</sup> Božič 2009, 80.



Sl. 50: Most na Soči – Repelc. Odlomek cedila helenistično etruščanske vrste iz plasti SE 3.  
Sl. 50: Most na Soči – Repelc. Fragment of a Hellenistic-Etruscan strainer from Layer SU 3.

Cedilo helenistično-etrusčanske vrste bi lahko prepoznali v bronasti ploščici s križnim vrezom (sl. 50; t. 48: 24), ki je bila pritrjena na ustje cedila na nasprotni strani kot vodoraven trakast ročaj. Ploščica je služila za naslanjanje cedila na rob ustja posode, v katero so precejali tekočino. Cedilo (*colum*, *hethmos*, *hylister*) se je uporabljalo za filtriranje vina oziroma za prestrezanje aromatičnih zelišč in drugih primesi, preden so pijačo postregli.<sup>232</sup> V severni Italiji so bila cedila z recipientom polkroglaste ali klekaste oblike, ki imajo na eni strani trakast ročaj z zaključkom v obliki glave kanida in na nasprotni strani pritrjeno naslanjalno ploščico, v uporabi od sredine 4. stol. do začetka 3. stol. pr. n. št.<sup>233</sup> V padski nižini so podobna cedila znana v Bologni, Montetamburinu, Veroni, Tontoli, pa tudi v tirenski Etruriji (Tarquinia, Tuscania, Volterra, Vulci, Viterbo, Chiusi, Poggio Pinci, Bolsena) in umbrijskem središču Todi ter s picenskih grobišč Montefortino in Filottrano.<sup>234</sup>

Bronasta ploščica podkvaste oblike iz plasti SE 3 (t. 48: 23) je verjetno služila kot nogica oz. stojna ploščica bronaste posode.<sup>235</sup> Močno prežgan odlomek bronaste ataše čaše (t. 48: 22) pa je po obliki in velikosti primerljiv z atašami poznolatenskih čaš vrste Idrija.<sup>236</sup>

<sup>232</sup> Cottafava 2006, 6–7.

<sup>233</sup> Caramella 1995, 81–83; Bolla, Castoldi 2016, 123, 141: na veronskem območju so bile tovrstne najdbe odkrite tudi v kontekstih s konca 2. ali z začetka 1. stol. pr. n. št.

<sup>234</sup> Prim. Bologna – Benacci, gr. 953, datiran v prvo desetletje 3. stol. pr. n. št. (Vitali 1992, 291, Tav. 34: 12), Monte Tamburino, grob 116 (Vitali 2003), Verona (Salzani 1984–1985, 354, Tav. 18: 1), Isola Rizza (Salzani 2002, Tav. XXVI: 11), za ostale primerke glej Bolla, Castoldi 2016, 150.

<sup>235</sup> Prim. Deimel 1987, T. 11: 4; Gamper 2006, Abb. 118: 9. Primerljiva je bila odkrita tudi v železnodobnem naselju na Mostu na Soči (Svoljšak, Dular 2016, T. 27: 19; Laharnar 2018a, 234).

<sup>236</sup> Prim. Guštin 1991, T. 8: 3 (Idrija pri Bači, grob 5); Božič 2003, 259, Fig. 2: 2 (grob v gomili jugozahodno od opi-

V grobu R 3 je bil poleg železnih žebličkov najden bronast tulast ročaj z zaključkom v obliki ovnove glavice in na tulcu reliefno upodobljeno golo žensko (t. 17A: 1). V tulcu so bili ostanki ožganega lesa, ki pričajo, da je bil ročaj sekundarno uporabljen, morda kot zaključek lesene palice, prvotno pa je verjetno pripadal bronasti posodi – pateri. Najboljšo primerjavo zanj najdemo v ročaju patere z najdišča Neuvy-Pailloux iz avgustejsko-klavdijskega časa, na katerem je reliefno upodobljena gola ženska v profilu, z rahlo pokrčeno desno nogo in kijem na levi rami ter levjo kožo v desni roki. Oseba predstavlja Omfalo z levjo kožo in kijem, ki sta Herkulova atributa. Tudi ta ročaj se zaključuje z lepo oblikovano ovnovo glavo z zavitim rogovi in poudarjenimi dlakami, gobcem in očesi.<sup>237</sup> Zaključki ročajev z glavami ovnov, psov, panterjev, levov ali ljudi so na paterah pogosti, ovnova glava pa je pogosteje upodobljena na primerkih iz podonavskih provinc, kot ugotavlja Radnoti.<sup>238</sup> Z območja današnje Slovenije je podobna najdba znana s Ptuja.<sup>239</sup>

### Ingoti

Krušljiv ingot oglate oblike (sl. 51; t. 49: 19) iz plasti SE 3 je na zgornji in spodnji ploskvi okrašen z motivom suhe veje (žitnega klasa ali ribje kosti), kar je značilno za ingote vrste *ramo secco*. Ulit je bil v dvodelni kalup iz binarne zlitine bakra in svinca. Kemijska analiza<sup>240</sup>

duma Larina v bližini Lyona). Podobne ataše ima tudi poznolatenska čaša iz Tržišča pri Cerknici na Notranjskem (Guštin 1979, T. 25: 38).

<sup>237</sup> Ferdiere, Villard 1993, 186–188. Za podatek se zahvaljujem Draganu Božiču.

<sup>238</sup> Radnoti 1938, 87.

<sup>239</sup> Breščak 1982, 23.

<sup>240</sup> Vsebnosti elementov so sledeče: Cu 51,85 %, Pb 46,85 %, Sn < d. l., As 0,17 %, Ni 0,01 %, Sb 0,04 %, Co 0,01 %, Bi 0,04 %,



Sl. 51: Most na Soči – Repelc. Ingot *ramo secco* iz plasti SE 3.  
Fig. 51: Most na Soči – Repelc. *Ramo secco* ingot from Layer SU 3.

je pokazala za tovrstne ingote značilno sestavo, čeprav je pogostejša zlitina bakra in železa.<sup>241</sup> Zaradi značilne oblike in kemijske sestave so bile te najdbe opredeljene kot predmonetarno plačilno sredstvo. Večina jih je z italskega polotoka, predvsem z najdišč v zahodni Emiliji, severno od Pada je znanih manj kot deset primerkov.<sup>242</sup> En odlomek je bil odkrit med naselbinskimi raziskavami na Mostu na Soči,<sup>243</sup> druge bližnje najdbe so znane iz depoja Šempeter pri Gorici,<sup>244</sup> Povirja pri Sežani ter Semeniča pri Semiču v Beli krajini.<sup>245</sup> V razpoki na ingotu z Repelca se je ohranil košček oglja, ki je bil radiokarbonsko datiran v čas okoli 409 pr. n. št.<sup>246</sup> Tovrstni ingoti so bili v drugi polovici 5. stol. pr. n. št. tudi najbolj razširjeni.<sup>247</sup> Na Repelcu je bilo v žganinski jami in plasti SE 3 odkritih še nekaj kosov ingotov iz bronastih zlitin (t. 37: 21, 22, 24; 49: 20–22), ki pa niso bili kemijsko analizirani.

Ag 0,05 %, Fe 0,02 %, Mn < d. l., Zn 0,06 %. (Mlinar 2003, 29–30).

<sup>241</sup> Antonacci Sanpaolo, Follo 1990; Antonacci Sanpaolo et al. 1994; Trampuž Orel et al. 2002, 60.

<sup>242</sup> Neri 2003, 106.

<sup>243</sup> Svoljšak, Dular 2016, T. 23: 7; 33: 20; Laharnar 2018a, 222.

<sup>244</sup> Furlani 1996, 73–88.

<sup>245</sup> Trampuž Orel et al. 2002, 63–75.

<sup>246</sup> Radiocarbon Age: 2406+/-31 BP, Calibrated Age: 409 BC. Analizo so napravili v Leibnitz – Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung na Christian Albrechts Universität v Kielu.

<sup>247</sup> Macellari, Pellegrini 2002, 164.



Sl. 52: Most na Soči – Repelc. Razlomljena uhata sekira v plasti SE 3.  
Fig. 52: Most na Soči – Repelc. Fractured shaft-hole axe in Layer SU 3.

### Železno orožje

Na Repelcu je bila v plasti SE 3 najdena namerno zvita in na dva dela razlomljena uhata sekira (sl. 52; t. 50: 4), kakršne se pojavljajo v moških grobovih ob koncu halštatske dobe v Posočju,<sup>248</sup> na Notranjskem<sup>249</sup> in Dolenjskem,<sup>250</sup> a so bile v uporabi še v latenskem času.<sup>251</sup> Primerka s Koritnice ob Bači in iz Šmihela na Notranjskem sta bila prav tako razlomljena.

Bolj ali manj sočasno z njimi se v Posočju pojavijo sekire z enostranskimi plavutmi.<sup>252</sup> Primerek z ravnim temenom in sedlastim prehodom iz plavuti v bolj zaobljeno rezilo iz plasti SE 3 na Repelcu (t. 50: 6) bi lahko datirali v poznolatsko obdobje na osnovi grobnih kontekstov s podobnimi najdbami z Idrije pri Bači.<sup>253</sup> Iz tega časa je tudi drug primerek sekire z enostranskimi plavutmi z Repelca (t. 50: 5), ta je širša in masivnejša ter rahlo ukrivljena. Verjetno je služila kot poljedelsko (kopača) ali tesarsko orodje in ne kot bojna sekira. Podobne najdbe so znane iz grobov na Idriji pri Bači, Reki pri Cerknem in v Logi pri Bodrežu.<sup>254</sup>

Na Repelcu so bile odkrite tudi različne sulične osti. Primerjave za ost kopja s kratkim listom delto-odne oblike rombičnega preseka (t. 51: 2) najdemo v

<sup>248</sup> Npr. Most na Soči, gr. Sz 45 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 7B: 2); Koritnica ob Bači (Kos 1973, T. 11: 1–2); Jelenšek nad Godovičem (Laharnar, Turk 2017, 123, Sl. 140), Šentviška Gora (Mlinar et al. 2018, 37, kat. št. 22).

<sup>249</sup> Guštin 1979, T. 56: 3.

<sup>250</sup> Tecco Hvala 2012, 120–121.

<sup>251</sup> Gl. npr. Križ 2005, T. 77: 3; Laharnar 2018b, 84; Laharnar, Mlinar 2019.

<sup>252</sup> Prim. Guštin 1991, T. 5: 5; 11: 6; 14: 16.

<sup>253</sup> Gr. 5, 11, 12, 16 (Guštin 1991, T. 5: 5; 11: 6; 14: 16).

<sup>254</sup> Guštin 1991, T. 38: 3; 37: 3.

Karniji,<sup>255</sup> na Notranjskem<sup>256</sup> in v mladohalštatskih grobovih na Dolenjskem.<sup>257</sup> Podobnosti z dolenjskimi mladohalštatskimi suličnimi ostmi bi lahko videli tudi v odlomku lista z rebrom trikotnega preseka (*t. 50: 7*).<sup>258</sup>

Razmeroma redko obliko v Posočju predstavlja sulična ost s kratkim listom in dolgim tulom za nasadišče iz groba R 25 (*t. 25: 4*), ki ga glede na ostale pridatke, predvsem po fibuli, datiramo v poznolatenško obdobje.<sup>259</sup> Sulične osti, ki merijo v dolžino od 35 do 65 cm in imajo skoraj dvakrat daljši tul za nasaditev, kot je list, se približujejo pilumom podobnim ostem z osrednjega in vzhodnoalpskega območja.<sup>260</sup> Nekaj primerljivih osti je znanih z grobišč pri Šmihelu na Notranjskem.<sup>261</sup> Na Dolenjskem jih zasledimo v zadnji stopnji starejše in tudi v mlajši železni dobi.<sup>262</sup> Krajši in daljši primerki pilumom podobnih osti so bili v skupku ritualno uničenega orožja iz časa okoli 300 pr. n. št., najdenega na vzpetini pri Borčah/Förker Laas Riegel v Ziljski dolini.<sup>263</sup>

Namerno zvita sulična ost z bikonično oblikovanim listom (*t. 51: 1*) ima najbližje primerjave na Idriji pri Bači in v Benečiji,<sup>264</sup> predvsem pa na Dolenjskem,<sup>265</sup> kjer so datirane v čas LT C2 in LT D1. Za bajonetno oblikovano sulično ost s kratkim tulom iz groba R 35 (*t. 28: 8*) prav tako najdemo analogije na Dolenjskem.<sup>266</sup> Obe vrsti suličnih osti se pojavljata sočasno, potemtakem lahko tudi ta grob z Repelca časovno opredelimo v poznolatenško obdobje.

V grobu R 51 in plasti SE 3 na Repelcu so bila odkrita koničasta sulična kopita (*t. 33C: 5; 51: 3, 5*), ki jih v Posočju pa tudi drugod v jugovzhodnih Alpah zasledimo

predvsem v grobovih iz latenske dobe,<sup>267</sup> medtem ko se v halštatskodobnih kontekstih zelo redko pojavljajo,<sup>268</sup> njihova oblika pa se ni kaj dosti spreminjala.

Več kot 55 cm dolgo pilumom podobno ost iz plasti SE 3 (*t. 52: 3*), ki je bila namerno zvita in razlomljena, lahko primerjamo z ostmi z ozkim lečastim listom rombičnega preseka, ki so bile v notranjealpskih dolinah<sup>269</sup> in na zahodnokeltskem območju<sup>270</sup> v rabi predvsem ob koncu zgodnjelatenškega obdobja (LT B2),<sup>271</sup> redki primerki so znani tudi na Apeninskem polotoku.<sup>272</sup> V ohranjeni piramidalni konici (*t. 52: 4*) pa bi lahko prepoznali del klasičnega železnega piluma iz zgodnjecesarkega obdobja.<sup>273</sup>

V grobu R 25 (*t. 25: 3*) je bil meč z odklonjenim ročajem, tako imenovana mahaira. Sodi v skupino ukrivljenih enoreznih orožij – sabelj, ki so jih ljudstva ob zahodnih in severnih obalah Sredozemlja uporabljala vso železno dobo.<sup>274</sup> Od 4. stol. pr. n. št. je bila uporaba mečev z odklonjenim ročajem značilna za plemena severnojadranskega zaledja, na Balkanu pa so se takrat začele uporabljati druge oblike ukrivljenih enoreznih orožij.<sup>275</sup> Mahaira iz groba R 25 sodi med najmlajše oblike, poimenovane kot različice Ljublanica, za katero domnevamo, da je latenskodobna glede na tipološki razvoj mahair oz. težnjo po podaljševanju rezila.<sup>276</sup> V premešani plasti SE 3 na Repelcu je bil odkrit še en odlomek nožnice z rezilom (*t. 54: 11*), ki bi lahko sodil k mahairi, a je za podrobnejšo opredelitev preskromno ohranjen.

Z Repelca so znani tudi močno razlomljeni dvo-rezni meči in/ali nožnice, in sicer iz grobov R 18 in 51 (*t. 22B: 2; 33C: 4*), žganinske jame (*t. 38: 1, 2*) in iz plasti SE 3 (*t. 52: 5–8; 53: 1–12; 54: 1–10*). Dolgi dvorezni meči

<sup>255</sup> Vitri 2001, Fig. 7: T. 33: 1.

<sup>256</sup> Guštin 1979, T. 13: 4.

<sup>257</sup> Teržan 1976, T. 62: 6; 78: 2; Dular 2003, T. 89: 16; Tecco Hvala 2012, 127, Sl. 50.

<sup>258</sup> Prim. Teržan 1976, T. 20: 3; Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 73B: 6.

<sup>259</sup> Gaspari, Mlinar 2005, 173.

<sup>260</sup> Prim. Schaaff 1990, Sl. 11.

<sup>261</sup> Ena je bila najdena v grobu 99 na ledini Za Polšno skupaj z bronastim gumbom, okrašenim z vrezanim motivom spirale (Guštin 1979, 42, T. 51: 1,2), druga, dolga 54,4 cm, pa v grobu 127 skupaj z gumbom ščitne grbe, suličnim kopitom, steklenimi jagodami, masivno bronasto zapetnico in gladko ovratnico s spiralno uvitimi zaključki (ibid., 44, T. 57: 1–6), slednje so značilne za poznohalštatsko stopnjo Notranjska VI, a so jih nosili še v srednjelatenškem obdobju (Guštin 1973, 479; Crismani, Righi 2002, 93, Fig. 52; Cunja, Mlinar 2010, 30).

<sup>262</sup> Tecco Hvala 2012, 127, Sl. 49: 5, 6; ead. 2017, 112, T. 8: 4; 16: 7, 8.

<sup>263</sup> Schaaff 1990, 20, Sl. 10, 11.

<sup>264</sup> Guštin 1991, T. 4: 3; Pettarin 2006, 244, Tav. XXXIII: 547, 552.

<sup>265</sup> Križ 2005, T. 24: 2; 53: 2; 93: 5; Dular 1991, T. 66: 4.

<sup>266</sup> Npr. v grobu 107 s Kapitelske njive v Novem mestu (Križ 2005, T. 3: 5).

<sup>267</sup> Posočje (Guštin 1991, T. 11: 9, 21: 5); Monte Sorantri v Karniji (Righi 2001, Fig. 11: 16–21, 24–31); Novo mesto na Dolenjskem (Križ 2005, T. 30: 2; 34: 4; 49: 4; 74: 4); Slatina v Rožni dolini na Štajerskem (Pirkmajer 1991, T. 10, kat. št. 69).

<sup>268</sup> Posočje: Most na Soči, Sz 294 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 27: 4); Jelenšek pri Godoviču (Laharnar, Turk 2017, 123, Sl. 140); Dolenjska: Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 26: 24); Vače (Stare 1955, T. VII: 16); Valična vas (Teržan 1973, T. 16: 7–11).

<sup>269</sup> Npr. Nothdurfter 1979, 79–89; T. 70, 1192–1195, 1198–1200; Lang 1998, 126, T. 26: 503.

<sup>270</sup> Sievers 2001, 163–164, T. 69: 359; Wyss, Rey, Müller 2002, T. 45: 145–147; 46: 145–147.

<sup>271</sup> Lang 1998, 126.

<sup>272</sup> Prim. Monte Bibebe (Lejars 2008, 184, Tombe 31).

<sup>273</sup> Istenič 2019, 95; prim. Reka pri Cerknem, gr. 11 (Guštin 1991, T. 33: 14), Ljublanica (Istenič 2019, Sl. 40), Savinja v Celju (Gaspari et al. 2001, T. 1: 3).

<sup>274</sup> Starogrški izraz μάχαῖρα se je sprva nanašal na obredne nože za ubijanje žrtvenih živali in kirurško orodje, od 4. stoletja pr. n. št. pa se je uporabljalo tudi kot enotno poimenovanje za meče (Quesada Sainz 1997, 171).

<sup>275</sup> Prim. Gabrovec 1966b, 255; Guštin 1974, 81, op. 16; Parović Pešikan 1982, 25–39; Čović 1987, 258, 262, sl. 16: 25.

<sup>276</sup> Gaspari, Mlinar 2005, 184.



in njihovi deli so bili odkriti na vseh pomembnejših posoških najdiščih iz latenske dobe,<sup>277</sup> bili so poglavitno orožje keltskega bojvnika, nosili pa so jih v kovinskih nožnicah. Koničnik nožnice lahko prepoznamo v odlomku iz žganinske jame (t. 38: 2). V plasti SE 3 pa so bili na približno 5 m<sup>2</sup> veliki površini odkriti poleg odlomka rezila meča z značilnim trirombičnim presekom (t. 53: 3) še številni deli nožnic, od koničnikov (t. 53: 8) do srčasto oblikovanih branikov in drugih delov (t. 53: 1, 2, 5–7), ki jih lahko datiramo v čas LT D1. Iz Posočja nožnic, ki bi bile okrašene, kar je sicer običajno, ne poznamo, z izjemo zgodnjelatskega primerka iz Kobarida.<sup>278</sup>

K opremi za meč bi lahko pripisali še železne obročke iz groba R 35 (t. 27C: 6) in plasti SE 3 (t. 53: 4; 55: 1–6), taki obročki so služili za pripenjanje meča na pas.<sup>279</sup>

K opremi keltskih bojvnikov je spadal tudi ščit, od katerega se običajno ohranijo le železni deli (ščitne grbe, držaji, okovi), medtem ko leseni propadejo. Močno fragmentirani odlomki ščitnih grb in drugi deli so bili odkriti v žganinski jami (t. 37: 31, 32) in v plasti SE 3 (t. 55: 9–16). Skupaj najdena krilca ščitne grbe in železen gumb (t. 55: 13–15) so verjetno del ene ščitne grbe elipsoidne oblike, posebej pa je bil en odlomek z gumbom (t. 55: 16). Lahko bi šlo za odlomke ščitne grbe vrste Skorba ali Mokronog-Arquà<sup>280</sup> ali pa za obliko s trakastimi krilci in sodčastim sredinskim delom, vse te oblike so značilne za LT D1. V Posočju so ščitne grbe znane z Mosta na Soči, Idrije pri Bači, Reke pri Cerknem, iz Kobarida in Čadrga in pripadajo vrstam Skorba, Mokronog-Arquà, okroglim, trakastim pa tudi dvodelnim ščitnim grbam.<sup>281</sup>

Ščiti so imeli še železne držaje. Za odlomek iz žganinske jame (t. 37: 33), ki se zaključuje s polkrožno ploščico, najdemo primerjave v Posočju, Karniji in na

Dolenjskem.<sup>282</sup> Odlomek držaja ščitne grbe iz plasti SE 3 (t. 56: 5) pa se je verjetno zaključil s pravokotno oblikovanima ploščicama, podobno kot primerka iz Novega mesta na Dolenjskem.<sup>283</sup> Med tovrstne najdbe bi morda lahko uvrstili še zvito trakasto železno ploščico z zakovico (t. 57: 6).<sup>284</sup>

Med najdbami, ki jih lahko pripišemo ščitom, so tudi kalotasto oblikovane železne zakovice oz. gumbi za pritrjevanje ščitnih grb na leseno podlogo (t. 55: 9–12), primerjave zanje pa najdemo na posoških, karnijskih in dolenjskih najdiščih.<sup>285</sup> Take zakovice oz. gumbi so znani na ščitnih grbah vrste Mokronog-Arquà iz eponimnega najdišča Arquà-Petrarca in grobov v Isola Rizzi, datiranih z novci v sredino ali drugo polovico 2. stol. pr. n. št.<sup>286</sup>

Latenskodobni leseni ščiti so imeli okovane robove, kar kažejo najdbe iz grobišč in svetišč.<sup>287</sup> Odlomke železnih okovov za ščite lahko prepoznamo med najdbami iz plasti SE 3 (t. 56: 3, 4).

### Železno orodje

Ob robu grobne jame R 14 so bili ob dnu, ki je bilo sicer prekrito z žganino in bogatim ženskim okrasjem, položeni še koničasta kopača, vejniki in odlomki srpa iz železa (t. 21A: 8–10). Pridajanje železnega orodja v grobove in depoje je bila ena od poglavitnih značilnosti idrijske kulture mlajše železne dobe. Na grobiščih Idrija pri Bači, Reka pri Cerknem in Bodrež, v depojih Vrhovlje pri Kojskem in Modrej ter na prostorih kulturnih mest odkrito železno orodje kaže na lokalnost teh izdelkov, ki se posamično pojavljajo še v Furlaniji, Karniji, na Notranjskem in Gorenjskem.<sup>288</sup>

Kopača (motika ali rovnica) iz groba R 14 (t. 21: 9) sodi med močno ukrivljene koničaste primerke z enostranskimi plavutmi za nasaditev držaja. V Posočju so tovrstni predmeti dveh velikosti. Kopača z Repelca, ki meri v dolžino 28 cm, sodi med večje,<sup>289</sup> zastopane

<sup>277</sup> Most na Soči (Marchesetti 1893, Tav. XXVIII: 6; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 274: 8–9), Idrija pri Bači (Guštin 1991, T. 4: 1–2), Reka pri Cerknem (Guštin 1991, T. 37: 1–2, 4), Kobarid (Marchesetti 1903, Tav. XVIII: 10; Mlinar, Gerbec 2011, 34–36, kat. št. 1–6), Tonovcov grad (Božič 2011, 251–252, Sl. 6.2.8), Vrh gradu pri Pečinah in Berlotov rob (Mlinar et al. 2018, kat. št. 60, 61), Čadrg – Laze (Mlinar, Turk 2016, 40, 42, kat. št. 39–40), Gradec pri Krnu (Laharnar, Turk 2017, Slika 197 zgoraj).

<sup>278</sup> Mlinar, Gerbec 2011, 36, sl. 16, kat. št. 5.

<sup>279</sup> Prim. Guštin 1991, T. 31: 6; Righi 2001, Fig. 4: 1, 5; 11: 22–23.

<sup>280</sup> Guštin 1991, 56–58, Abb. 30: karti razprostranjenosti ščitnih grb vrste Mokronog-Arquà lahko dodamo najdišča Monte Sorantri v Karniji (Righi 2001, 117, Fig. 12, 15, 16, 17, 18), Teurnijo (Glaser 1993, 289–295) ter grobišči S. Maria di Zevio (Salzani 1996, 46, Tav. XII: 8) in Novo mesto – Kapičeljska njiva (Križ 2005, T. 33: 3). Ščitna grba vrste Skorba je bila odkrita tudi v Brežicah (Jovanović 2007, 52, kat. št. 24).

<sup>281</sup> Marchesetti 1903, Tav. XVIII: 20; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 274: 7; Guštin 1991, 56–58, T. 13: 5; 17: 1; 30: 4; 32: 5; 34: 2; 37: 5; Mlinar, Gerbec 2011, kat. št. 15–21; Mlinar, Turk 2016, 42.

<sup>282</sup> Prim. Guštin 1991, T. 32: 7; Righi 2001, Fig. 16: 64; Križ 2005, T. 8: 6; Teržan 1973, T. 22: 4.

<sup>283</sup> Križ 2005, T. 84: 7; 98: 7.

<sup>284</sup> Prim. Reka pri Cerknem (Guštin 1991, T. 33: 15).

<sup>285</sup> Prim. Reka pri Cerknem (Guštin 1991, T. 32: 7); Karnija (Righi 2001, Fig. 16: 61–62; 18: 69–70; Vitri 2001, Fig. 11: 8); Novo mesto na Dolenjskem (Križ 2005, T. 70: 4; 82: 4).

<sup>286</sup> Arquà-Petrarca (Gamba 1987, Fig. 11: 2); Isola Rizzi (Salzani 1998, Tav. 1: 3; 4: 12; Biondani 1998, 137).

<sup>287</sup> Npr. Kobarid – Bizjakova hiša (Mlinar, Gerbec 2011, kat. št. 26); Monte Sorantri (Donat, Righi, Vitri 2007, Fig. 23: 1); Kundl (Lang 1998, Taf. 29: 527–529); svetišče Gournay (Rapin 1988, Pl. XLI).

<sup>288</sup> Guštin 1991, 95–96; za najdbe s kulturnih mest gl. Laharnar, Turk 2017, 167–168, Sl. 193.

<sup>289</sup> Prim. Idrija pri Bači, Bodrež in Modrej (Guštin 1991, T. 2: 2; 10: 9; 20: 1; 38: 4; 45: 1), Žabče (Svoljšak 1967, T. 2: 5), Vrhovlje pri Kojskem (Božič 2007b, 230, Fig. 2: 5).

pa so le v poznolatskih kontekstih.<sup>290</sup> Naslonitev na starejšo tradicijo se kaže v enostranskih plavutih za nasaditev držaja, medtem ko je bilo rezilo oblikovano morda po zgledu primerkov iz južnoalpskih dolin, kjer so kopače znane predvsem z grobišč v Ticinu, te so klinasto oblikovane in imajo okroglo uho za nasaditev in običajno konični nastavek na temenu.<sup>291</sup>

Orodje z ukrivljenim rezilom iz R 14 (*t.* 21: 8) bi lahko bilo srp ali kosa.<sup>292</sup> Ker nima ohranjenega ročajnega zaključka, je njegovo funkcijo težko natančneje opredeliti. Po obliki je podoben srpu iz železnodobne hiše 30 na Mostu na Soči,<sup>293</sup> pa tudi manjšima kosama iz zakladne najdbe iz Modreja.<sup>294</sup>

Enostranske plavuti za nasaditev lesenega toporišča ima tudi srpasto ukrivljen nož ali vejnik (*t.* 21: 10), na katerem je bilo delno ohranjeno celo leseno toporišče in v njem železen trn za pritrditve. Gre za eno bolj priljubljenih kmečkih orodij v poznolatski dobi Posočja,<sup>295</sup> podobni primerki so znani iz Karnije in Tirolske,<sup>296</sup> ki se od posoških razlikujejo le v manjših detajlih.

Na Repelcu je bilo odkritih tudi nekaj železnih nožev. Med pridatki groba R 42, ki ga datiramo na konec stopnje Sv. Lucija IIc, je bil nož s polkrožno razširjenim listom in kavljastim zaključkom oglatega preseka (*t.* 30C: 8), manjši odlomek rezila nedoločne oblike je bil najden v žganinski jami (*t.* 38: 5), v plasti SE 3 pa odlomek rezila S-oblike (*t.* 56: 6), tega lahko glede na primerjave časovno opredelimo v 4. ali 3. stol. pr. n. št.,<sup>297</sup> to je na prehod iz starejše v mlajšo železno dobo. V tej plasti je bil tudi železen kavelj oglatega preseka (*t.* 57: 4), ki je morda zaključek držaja noža, podoben primerku z Idrije pri Bači;<sup>298</sup> v odlomku z obročastim zaključkom, ki se nadaljuje v razširitev (*t.* 57: 1), pa bi lahko prepoznali ostanek bojnega noža, kakršni so bili v uporabi v latenski dobi v mokronoški skupini in na prostoru Skordiskov,<sup>299</sup> medtem ko v Posočju niso znani.

V Posočju so bili v poznolatskem času priljubljeni noži – krivci z rezilom S-oblike in enostranskimi plavutmi za nasaditev ročaja,<sup>300</sup> kamor bi lahko uvrstili

odlomek iz plasti SE 3 na Repelcu (*t.* 56: 8). Zanje se domneva, da so služili za sekanje vej ali obrezovanje trt, ustreznice pa bi lahko našli v orodju, ki so ga Rimljani imenovali *falx vinatoria* ali *falx arboria*.<sup>301</sup>

V rimsko dobo lahko opredelimo še nekaj drugih odlomkov železnih nožev, na primer nož s trnastim nastavkom iz žarnega groba R 1 (*t.* 15B: 1) ali pa nož z ukrivljenim rezilom in zankastim zaključkom ter koščeni držajem iz plasti SE 3 (*t.* 56: 9), ki je po Dolenzu značilna noriška vrsta. Slednji se v Noriku pojavijo že v avgustejskem času, na območju današnje Slovenije pa so značilni za celotno 1. stoletje.<sup>302</sup> K rimskodobnim nožem spadata morda še dva primerka iz te plasti (*t.* 56: 10, 11), a so zelo podobne oblike lahko tudi škarje.<sup>303</sup>

V sklop orodja z Repelca sodi še železno šilo, ki ima na enem delu oglat presek, na drugem pa okrogel in zožena konca (*t.* 58: 1). Najbližje primerjave za tovrstna orodja najdemo v železnodobni naselbini na Mostu na Soči, in sicer v mlajši fazi poznolatske hiše 15A in v poznolatski hiši 31.<sup>304</sup>

#### *Spojke, klini, žebli in žeblički*

Bronastemu žebličku s široko diskasto kapico iz groba R 34 (*t.* 27B: 2) najdemo dobre primerjave v Sanzenu iz mlajše železne dobe.<sup>305</sup> Tovrstne najdbe iz svetiščnih kontekstov, npr. Lagole di Calalzo, interpretirajo kot žeblje za pritrjevanje votivnih predmetov na lesene stene.<sup>306</sup>

Manjši železni žeblički z gobasto ali ploščato kovano kapico in s trni različnih presekov so verjetno pripadali obuvalom.<sup>307</sup> Gre za pogoste najdbe v grobovih iz rimske dobe, na Repelcu jih zasledimo skoraj v vseh grobovih iz tega časa – R 2, 3, 7, 8, 17 in 30 (*t.* 16B: 1; 17A: 2–7; 17B: 1–4; 17D: 1; 18A: 2; 22A: 1; 26C: 1), pa tudi v žganinski jami (*t.* 38: 13–29) in plasti SE 3 (*t.* 58: 11–72). Te najdbe kronološko niso občutljive, saj so v skoraj nespremenjeni obliki v rabi do pozne antike, ponovno pa se pojavijo šele v novem veku.<sup>308</sup> Kronološko so bolj indikativni železni žeblički z okrasnimi rebri v obliki križa in štirimi bunčicami na kapici, kakršen je primerek iz plasti SE 3 (*t.* 58: 11). Take žebličke povezujemo s podkovanjem vojaških obuval in posredno s prisotnostjo rimske vojske. Na osnovi primerjav so tisti

<sup>290</sup> Guštin 1991, 62.

<sup>291</sup> Nothdurfter 1979, 47.

<sup>292</sup> V prvi objavi je bilo to orodje obravnavano kot srp (Mlinar 2002a, kat. št. 31).

<sup>293</sup> Svoljšak, Dular 2016, T. 95: 3; Laharnar 2018a, 216–217.

<sup>294</sup> Guštin 1991, T. 45: 7, 8.

<sup>295</sup> Idrija pri Bači (Guštin 1991, T. 2: 1; 18: 4), Reka pri Cerknem (ibid., T. 31: 9), Berlotov rob (Laharnar, Turk 2017, Sl. 193).

<sup>296</sup> Concina 2001, 81, Fig. 4.1; Nothdurfter 1979, 80–83.

<sup>297</sup> Prim. Socerb (Crismani, Righi 2002, 84, kat. št. 170), Dürnberg (Parzinger 1988, T. 11: 31), Sotin (Todorović 1974, 138, Fig. 99).

<sup>298</sup> Guštin 1991, T. 18: 5.

<sup>299</sup> Prim. Gabrovec 1966c, T. 10: 7; Dizdar 2013, 134, Sl. 44: 1.

<sup>300</sup> Most na Soči (Guštin 1991, T. 44: 1; Svoljšak, Dular 2006, T. 59: 13); Idrija pri Bači (Guštin 1991, T. 11: 2, 8; 18: 6).

<sup>301</sup> Guštin 1991, 63.

<sup>302</sup> Dolenz 1992, 100–102; za območje Slovenije prim. Pflaum 2010, 202.

<sup>303</sup> Prim. Modrijan, Milavec 2011, T. 19: 8.

<sup>304</sup> Svoljšak, Dular 2016, T. 53: 2–5; 97A: 8; Laharnar 2018a, 219–220.

<sup>305</sup> Nothdurfter 1979, 78, Taf. 69: 1147–1166.

<sup>306</sup> Gambacurta, Brustia 2001, 249, 469–471.

<sup>307</sup> Prim. Rodik (Isteneč 1987, 108); Vipava (Tratnik 2014, 276).

<sup>308</sup> Zanier 2016, 463–464.

s premerom okoli 2 cm poznorepublikanski, manjši pa avgustejski,<sup>309</sup> kamor spada tudi primerek z Repelca.

Poleg žebeljev različnih oblik in velikosti pogosto zasledimo v grobovih še železne spojke. Večji žebliji in klini so v grobovih lahko služili kot deli lesenih konstrukcij ali skrinj, lahko pa so spajali leseno ležišče oz. nosila, na katerih je bil pokojni položen na grmado.<sup>310</sup> Kot ostanke spojke lesenih krst ali nosil verjetno lahko obravnavamo najdbe iz žganinske jame in plasti SE 3 (t. 38: 10–12; 58: 2–10). Analogiji za spojko (klin) v obliki črke L (t. 38: 8) najdemo v grobu s severnega emonskega grobišča, ki je na osnovi novca opredeljen v flavijsko obdobje, ter v stavbni ruševini na najdišču Preval pri Razdrtem, ki je opredeljena v čas med srednje- oziroma poznoavgustejskim obdobjem in sredino 1. stoletja.<sup>311</sup>

### *Konjska oprema*

V grobu R 19, prekritem z več lapornatimi ploščami in bogatimi pridatki (t. 22C, 23A), je bilo poleg sežganih človeških ostankov raztresenih tudi nekaj nežganih konjskih kosti.<sup>312</sup> Številne steklene jagode ter bronasta gumb in košaričast obesek kažejo na pokop ženske, za katero je antropološka analiza pokazala starost med 20 in 40 let.

Podoben pokop predstavlja tudi grob R 22, ki je izstopal zaradi svoje izjemne velikosti in je bil prav tako pokrit z več kamnitimi ploščami. Na vrhu grobne jame je pod njimi ležal železen obroček (t. 23C: 10). Po celotni jami in tudi okoli nje je bilo raztrsenih veliko nežganih ostankov konjskih kosti,<sup>313</sup> na dnu pa so bile sežgane človeške kosti in devet bronastih križnih gumbov (t. 23B: 1–9), ki so pripadali konjski opremi in so služili kot jermenski razdelilci.<sup>314</sup> Ti gumbi imajo po dve zanki na spodnji strani, kraki so okrašeni s tremi prečnimi vrezji. To so edini znani primerki iz Posočja, primerjave zanje pa najdemo predvsem na Dolenjskem, kjer se pojavljajo v grobovih negovskega horizonta in kjer je bilo domnevno tudi njihovo izvorno območje.<sup>315</sup> Neposreden dokaz za to je najdba kalupa zanje v naselbini na Gradišču nad Vintarjcem pri Litiji.<sup>316</sup> Grob R 22 z Repelca bi lahko potemtakem datirali v stopnjo IIc. Nekaj metrov severovzhodno od tega groba je ležalo več votlih železnih odlomkov kvadratnega preseka, ki so morda deli psalij in žval (t. 57: 16–21), a jih je zaradi velike fragmentiranosti težko opredeliti.

Z železnodobnega grobišča na Mostu na Soči so dokumentirani trije samostojni skeletni grobovi konj, prekriti in obdani s kamnitimi ploščami (gr. M 2141, M 2788 in Sz 592),<sup>317</sup> podobno kot je bila navada pri Venetih.<sup>318</sup> Konjska oprema iz groba M 2141, sestavljena iz železnih brzd in okrasnih gumbov za jermenje, je podobna najdbam iz mladohalštatskih grobov z vozovi na območju zgornjega Podonavja in Porenja; podobna konjska oprema je bila tudi v grobu Sz 592, le da je bronasta, železne žvale pa so izgubljene; železne žvale naj bi bile tudi v grobu M 2788.<sup>319</sup>

V Posočju je konjska oprema znana iz groba 1 na Idriji pri Bači, v njem so bile žvale značilne oblike za pozno latensko obdobje,<sup>320</sup> na grobišču v Kobaridu je bil odkrit pokop konja z brzdami, sestavljenimi iz psalij in dvodelnih žval s podbradno prečko, ki prav tako sodijo v čas LT D1.<sup>321</sup> Novejše odkritje v Kobaridu je ritualni zakop konjev na najdišču Bizjakova hiša iz časa LT B2.<sup>322</sup>

Pokop človeka skupaj s konjem in konjsko opremo je bil v navadi pri plemenih južnega predalpskega prostora, ki so jo prevzeli že na začetku železne dobe od vzhodnih nomadskih ljudstev.<sup>323</sup> Konj je pomenil tudi statusni simbol,<sup>324</sup> a so v grobovih umrlih oseb lahko pridane tudi le posamezne konjske kosti ali zobje.

### *Najdbe iz svinca*

Brezoblična kosa svinca, najdena v žganinski jami (t. 39: 1) in v plasti SE 3 (t. 49: 27), sta v obeh primerih spojena z odlomkom keramičnega pitosa, kar kaže, da je bil svinec uporabljen za krpanje razpok na posodah pa tudi za popraviljanje drugih predmetov, kot je primer kačaste fibule s svinčenim ovojem iz groba PR 15 (t. 8B: 1). Z železnodobnega grobišča na Mostu na Soči je znanih več takih primerov, tako z Marchesettijevih kot s Szombathyjevih izkopavanj,<sup>325</sup> amorfen kos svinca je bil najden tudi v naselbini iz mlajšega halštatskega obdobja na desnem bregu Idrije.<sup>326</sup>

<sup>317</sup> Marchesetti 1893, 95, 123–124, Tav. XXX; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 51–52A; 1985, 120–121. Gl. še razpravo Toškana v tej publikaciji.

<sup>318</sup> Gl. npr. Gambacurta, Tirelli 1997, 71 ss; Malnati, Gamba (ur.) 2003.

<sup>319</sup> Dular, Tecco Hvala 2018, 128–130.

<sup>320</sup> Guštin 1991, T. 1: 10.

<sup>321</sup> Guštin 1991, 66; prim. Crismani 2005, 17, Fig. 7; Božič 2004, 6–8.

<sup>322</sup> Mlinar, Gerbec 2011, 42–47.

<sup>323</sup> Dular 2007; Preložnik 2007b, 155–167; Teržan 2008, 323; Kmetová 2014, 95–98, Obr. 24.

<sup>324</sup> Gl. npr. Frie 2018.

<sup>325</sup> Marchesetti 1893, 150, op. 1 in 2, Tav. IV: 3, 11; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984–1985, 55, 74, 126, 129, T. 10C: 16; 22C: 3; 55B: 4; 60B: 2–4.

<sup>326</sup> Svoljšak, Dular 2016, T. 2: 1.

<sup>309</sup> Prim. Istenič 2005b, 81; Laharnar 2009, 132–133.

<sup>310</sup> Istenič 1987, 107–108; Slabe 1993, 25.

<sup>311</sup> Emona (Petru 1972, T. 72: 4), Preval pri Razdrtem (Horvat, Bavdek 2009, 123, T. 41: 5).

<sup>312</sup> Gl. Toškan in Leben-Seljak v tej publikaciji.

<sup>313</sup> Gl. Toškan v tej publikaciji.

<sup>314</sup> Mlinar 2002a, 24, kat. št. 24.

<sup>315</sup> Kruh 2008, 97–98 s tam navedeno literaturo.

<sup>316</sup> Stare 1999, 18, 28, Sl. 9: 1,2.

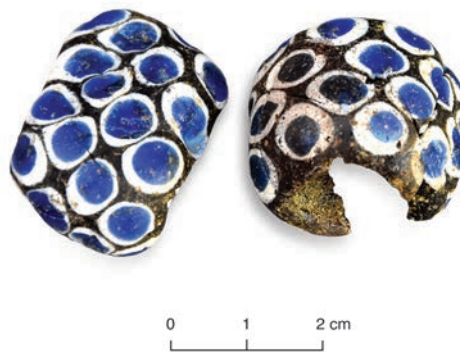
## Steklene najdbe

Steklene jagode z najdišča Repelc so večinoma močno prežgane. Najdene so bile v grobovih R 1, R 10, R 16 in R 19, jami R 21 ter plasti SE 3 (*t.* 15B: 2; 19: 11; 21A: 2–6; 23: 10–14, 16–17, 19–23; 70: 2–23; 35D: 2), med njimi prevladujejo rumene z modro-belimi očesci, bodisi enojnimi bodisi dvojnimi, kakršne so znane že s starejših izkopavanj grobišča in iz naselbine na Mostu na Soči,<sup>327</sup> pa tudi s Koritnice in Idrije pri Bači ter v dolini Nadiže.<sup>328</sup> Časovno jih lahko opredelimo v stopnji Sv. Lucija IIb in IIc, tj. 5. in 4. stol. pr. n. št.

Nekatere rumene jagode so okrašene z modro valovnico (*t.* 23B: 11), modre pa z belo (*t.* 27A: 1; 71: 28, 29) ali pa imajo belo-modra očesca (*t.* 71: 24–27). V Posočju so zastopane v različnih oblikah in velikostih,<sup>329</sup> vendar se po pestrosti in številčnosti ne morejo primerjati z jagodami z Dolenjske,<sup>330</sup> predvsem z novomeških halštatskih grobišč.<sup>331</sup> Na Dolenjskem je modrih steklenih jagod z valovnico veliko in so opredeljene v 5. ali 4. stol. pr. n. št., pojavljajo pa se tudi v latenskih grobovih, npr. v grobu 140 s Kapiteljske njive.<sup>332</sup>

Drobne temnomodre steklene jagodice z bradavičastimi izrastki, kakršna je bila odkrita v žganinski jami (*t.* 39: 5), so na Mostu na Soči znane v stopnji sv. Lucija Ila.<sup>333</sup> Podobne so bile najdene v nekaterih dolenskih mladohalštatskih grobovih, npr. na Magdalenski gori in v Stični.<sup>334</sup>

Odlomek modre steklene jagode v obliki ovnove glavice iz SE 3 (*t.* 71: 36) lahko uvrstimo med majhne stilizirane in shematično upodobljene ovnove glavice s plastično izdelanimi očmi ter neizrazitimi rogovi in gobcem.<sup>335</sup> Zelo verjetno gre za import iz dolenskih steklarskih delavnic, saj sta primerka z Mosta na Soči



Sl. 53: Most na Soči – Repelc. Uvoženi stekleni jagodi iz groba R 10.

Fig. 53: Most na Soči – Repelc. Imported glass beads from Grave R 10.

in iz Mengša<sup>336</sup> edina znana izven območja dolenske halštatske skupine, kjer jih je bilo največ odkritih v Novem mestu, in sicer v grobovih certoške in negovske stopnje (5. in 4. stol. pr. n. št.), ena pa tudi v srednje-latenskem grobu.<sup>337</sup> Podobne jagode se pojavljajo na vzhodnomediteranskem območju.<sup>338</sup>

V grobu R 10 sta bili močno prežgani jagodi iz sivomodre steklene paste z modro-belimi očesci (*sl.* 53; *t.* 19A: 8, 9), ki sta povsem primerljivi z jagodo iz železnodobne hiše 22A na Mostu na Soči, datirano v stopnjo Sv. Lucija IIc, le da je bila ta izdelana iz črne steklene paste.<sup>339</sup> Podobni jagodi z grobišča Caverzano sta iz rjave steklene paste z modro-belimi očesci, ena od njiju je še dodatno okrašena z rumenimi izrastki.<sup>340</sup> Izvorno območje tovrstnih jagod gre morda iskati v feničansko-punjskem prostoru,<sup>341</sup> kar nakazujejo med drugim primerki s Sardinije, kjer so opredeljene kot zgodnjepunjske iz časa 5.–4. stol. pr. n. št.<sup>342</sup>

Med polihromne mediteranske jagode lahko opredelimo tudi odlomek rdeče cilindrične jagode iz groba R 19 (*t.* 23: 9),<sup>343</sup> ki ga datiramo v stopnjo Sv. Lucija IIb2/IIc, ter odlomek rumene steklene jagode z modro-belimi

<sup>327</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, npr. T. 216A: 10; 127B: 6, 7, 9; Svoljšak, Dular 2016, T. 23: 8; 32: 5; 89: 19; Laharnar 2018a, 213–214.

<sup>328</sup> Koritnica ob Bači (Kos 1973, T. 1: 8–14; 3: 4, 5; 4: 8, 15–17; 6: 11–12; 7: 4), Idrija pri Bači (Guštin 1991, T. 24: 5), dolina Nadiže (Pettarin 2006, kat. št. 642).

<sup>329</sup> Za modro jagodo z belo valovnico prim. Most na Soči (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984–1985, 58, T. 13F: 94; 401, T. 284B: 5–9), tovrstna jagoda z grobišča Bitnje v Bohinju je obešena na svetolucijski fibuli (Gabrovec 1976, T. 4: 18), znane so tudi iz doline Nadiže (Pettarin 2006, kat. št. 637, 638).

<sup>330</sup> V gomili I iz Stične je bilo npr. odkritih kar 20500 steklenih jagod (Haevernick 1974, 62; Lazar 2003, 11).

<sup>331</sup> Križ, Turk 2003, 72.

<sup>332</sup> Križ, Turk 2003, kat. št. 82, 87; Križ 2005, T. 25: 3.

<sup>333</sup> Marchesetti 1886, Tav. VIII: 29; v grobni celoti Sz 955 je bila skupaj s svetolucijsko ločno fibulo, v Sz 1109 pa s kačasto fibulo s sedlastim lokom (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 98: A8; 111: D6–11).

<sup>334</sup> Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 63: 8–10; Gabrovec et al. 2006, T. 3: 8.

<sup>335</sup> Križ 2004, 13.

<sup>336</sup> Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, op. 9; Laharnar, Turk 2017, 130, sl. 149.

<sup>337</sup> Križ 2004, 15; Križ, Turk 2003, 74–76, kat. št. 50, 93; Stipančič 2016, 34.

<sup>338</sup> Egg 2010, Abb. 6.

<sup>339</sup> Svoljšak, Dular 2016, T. 62: 1; Laharnar 2018a, 214. V Sloveniji je znan le še primerek z grobišča blizu Goleka pri Vinici, ki ga hrani Peabody Museum of Archaeology and Ethnology. Primerljivi stekleni jagodi sta znani tudi na japodskem prostoru (Kunter 1995, kat. št. 1191, T. 5: 20,21).

<sup>340</sup> Nascimbene 1999, 127, kat. št. 303.

<sup>341</sup> Proietti 1980, 298, kat. št. 430; Uberti 1988, 745, kat. št. 946.

<sup>342</sup> Muscuso 2017, kat. št. 328.

<sup>343</sup> Mlinar 2002a, 44; Sakara Sučević 2004b, 20, op. 8.



Sl. 54: Most na Soči – Repelc. Latenski stekleni jagodi v plasti SE 3 *in situ*.

Fig. 54: Most na Soči – Repelc. La Tène glass beads *in situ* in Layer SU 3.

očesci in svetlo modrozelenimi bradavičastimi izrastki iz plasti SE 3 (*t. 71*: 13).

Odlomku svetlo modre steklene jagode z belo-modrimi očesci in rumenimi bradavičastimi izrastki (*t. 71*: 12) najdemo primerjave na železnodobnem grobišču na Mostu na Soči<sup>344</sup> in na Dolenjskem,<sup>345</sup> kjer je podobna jagoda iz Novega mesta opredeljena v 4. stol. pr. n. št.<sup>346</sup> Na splošno so raznobarvne cilindrične jagode značilne predvsem za mediteranski svet.<sup>347</sup>

V plasti SE 3 na Repelcu so bile številne rumene steklene jagode, okrašene z vstavljenimi enojnimi ali dvojnimi spiralnimi očesci modre ali modre in bele barve (*sl. 54*; *t. 70*: 24–42; *71*: 1–9). Po tipologiji Zepezauerjeve jih lahko uvrstimo med enostavne jagode okroglih oblik s spiralo, le da so primerki z nemških, avstrijskih in švicarskih najdišč modre ali temnomodre barve, spiralni okras pa se na steklenih jagodah pojavlja v času od LT C2 do LT D1.<sup>348</sup> Bližnje analogije za tovrstne latenske jagode z Repelca najdemo na Idriji pri Bači,<sup>349</sup> Šentviški Gori<sup>350</sup> in Vrhnikih, kjer je bila podobna jagoda najdena v stavbi VII na Dolgih njivah, datirani v zgodnjeavgustejsko dobo.<sup>351</sup>

Osamljena primerka sta modra steklena jagoda z belo bunčico (*t. 71*: 30) in zelena z rumeno-modrim očescem (*71*: 33), slednja je sorodna jagodi z notranjskega najdišča Parti pri Stari Sušici,<sup>352</sup> vendar nam ta primerjava za ožjo kronološko opredelitev ni v pomoč,

<sup>344</sup> Marchesetti 1893, Tav. XXIX: 8.

<sup>345</sup> Sakara Sučević 2004b, 19, op. 2.

<sup>346</sup> Križ, Turk 2003, kat. št. 77.

<sup>347</sup> Prim. Uberti 1988, 489.

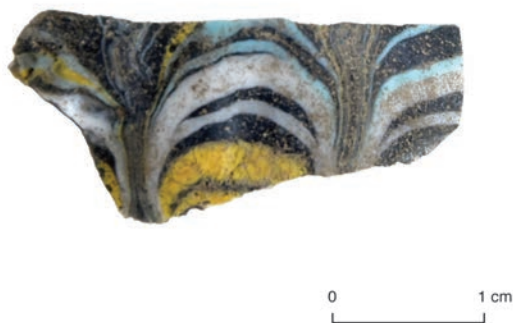
<sup>348</sup> Zepezauer 1993, 64–65, 102, kat. št. 845–871.

<sup>349</sup> Guštin 1991, T. 10: 5.

<sup>350</sup> Mlinar 2006, 156–157.

<sup>351</sup> Horvat 1990, 128, T. 18: 2.

<sup>352</sup> Horvat 1995, T. 2: 1c.



Sl. 55: Most na Soči – Repelc. Odlomek steklene posodice iz groba R 19.

Fig. 55: Most na Soči – Repelc. Fragment of a glass vessel from Grave R 19.

saj je tamkajšni primerek evidentiran v sklopu najdb iz halštatske, latenske in zgodnjerske dobe.

Iz plasti SE 3 izvira tudi sedem majhnih valjastih jagodic iz zelenega stekla (*t. 71*: 34), kakršne so bile v uporabi vso rimsko dobo in še v zgodnjem srednjem veku,<sup>353</sup> vendar se zdi, da so najbolj značilne za žensko nošo v pozni antiki, iz tega časa so znane tudi drugod po Sloveniji.<sup>354</sup>

Poliedrične jagodice, kot je primerek iz temnozelenega stekla (*t. 71*: 35), se pojavijo ob koncu 2. stoletja in so značilne predvsem za 3. stoletje,<sup>355</sup> a je bila povsem enaka jagoda najdena tudi na staroslovanskem grobišču Žale pri Zasipu v grobu 15, ki je datiran v 8. stoletje.<sup>356</sup>

Stekleno jagodico rdeče barve iz plasti SE 3 (*t. 71*: 32) lahko na podlagi analogij opredelimo v 6. ali 7. stoletje. Podobni primerki so znani predvsem z langobardskih najdišč v severni Italiji, npr. iz Čedada.<sup>357</sup>

Na Repelcu je bilo odkritih nekaj odlomkov steklenih posodic. Izjemni najdbi sta narebrena odlomka iz polihromnega stekla iz groba R 19 (*sl. 55*; *t. 23A*: 8) in plasti SE 3 (*t. 70*: 1). Pripišemo ju lahko posodicam, kot so *arybalos*, *amforiskos*, *alabastron* ali *oinohoe*, kajti majhnost odlomkov ne dopušča določnejše oblikovne opredelitve. Gre za redke najdbe iz časa med sredino 6. in 4. stol. pr. n. št. v jugovzhodnoalpskem prostoru,<sup>358</sup> odlomka z Repelca pa sta ob amforiskih iz Stične in z

<sup>353</sup> Bertonecjlj Kučar 1979, 257. Na Tonovcovem gradu sta bili taki jagodi odkriti v zgodnesrednjeveških kontekstih – v plasti objekta 1 in kot del ogrlice v grobu 3 (Milavec 2011, 34, 73, Sl. 2.10; 2.13; T. 4: 11; 51).

<sup>354</sup> Npr. Črnomelj (Mason 1998, Pl. 5: 6, 7), Kincelj pri Gorenji vasi pri Šmarjeti (Božič, Ciglenečki 1995, 265–266, Sl. 12).

<sup>355</sup> Bertonecjlj Kučar 1979, 257.

<sup>356</sup> Knific, Pleterski 1993, 235, Sl. 17, T. 4: 32.

<sup>357</sup> Zorzi 1899, 144; Borzacconi, Giostra, 2018, 251 s, Fig. 23.

<sup>358</sup> Endrizzi 1999.

Velikega Vinjega vrha (Šmarjete)<sup>359</sup> edini najdbi te vrste z območja današnje Slovenije. Te posodice so bile izdelane na peščenem jedru, na katerega so nanесли stekleno maso, na ostenje pa dodali steklene niti raznih barv, ki so jih s paličico oblikovali v različne okrase in jih nato z valjanjem vtisnili v podlago.<sup>360</sup> Verjetno gre za izdelke mediteranskih delavnic, predvsem z Rodosa.<sup>361</sup>

V plasti SE 3 na Repelcu sta bila najdena odlomka ustja steklenice (*t.* 71: 39), ki verjetno pripada tipu 6.3.2 po Lazarjevi, ki se pojavlja v drugi polovici 1. in v 2. stoletju, in dna čaše na prstanasti nogi (*t.* 71: 40), ki ga morda lahko pripišemo tipu 3.6.1 oz. 3.6.3 po Lazarjevi, značilnem predvsem za 2. in 3. stoletje.<sup>362</sup> Dno čaše na prstanasti nogi (*t.* 39: 4) je bilo najdeno tudi v žganinski jami, v njej je bil odkrit še zgornji del balzamarija (*t.* 39: 3), verjetno tipa 8.6.3 po Lazarjevi<sup>363</sup> iz 2. ali 3. stoletja.

### Jantar

V grobovih R 19 in R 34, ki ju lahko datiramo v stopnjo Sv. Lucija IIc, sta bili najdeni majhni jantarni jagodi (*t.* 23A: 24; 27B: 3). Več jih je bilo v premešani plasti SE 3, med njimi nekaj skoraj celih (*t.* 71: 41–46, 48), ena pa je pritrjena na lok poznolatske živalske fibule (*t.* 43: 8), podobne primere zasledimo v poznolatskih grobovih na Idriji pri Bači.<sup>364</sup>

Koščke jantarja brez izvrtanih luknjic iz SE 3 (*t.* 71: 50–56) bi lahko opredelili kot surovce oz. polizdelke.<sup>365</sup> Po njihovi dobri ohranjenosti sklepamo, da niso bili v stiku z ognjem. Da je na prostoru svetolucijske kulture jantarnega nakita v grobovih ohranjenega zelo malo,<sup>366</sup> je morda vzrok prav sežiganje preminulih v njihovih opravah na grmadi.

### Kamnit brus

V žganinski jami je bil najden preluknjan brusni kamen iz peščenjaka (*t.* 39: 2), več tovrstnih najdb je znanih iz železnodobnega naselja na desnem bregu Idrije,<sup>367</sup> medtem ko se v grobovih svetolucijske skupine

<sup>359</sup> Stična (Kastelic 1960, T. 3: 2), Šmarjeta (Dular 1991, T. 29: 26–28).

<sup>360</sup> Prim. Lazar 2003, 12.

<sup>361</sup> Harden 1981, 7; prim. Hayes 1975, Pl. 2: 22.

<sup>362</sup> Lazar 2003, Sl. 33, 103–105.

<sup>363</sup> Ibid., 177, Sl. 58.

<sup>364</sup> Guštin 1991, T. 6: 11; 9: 11; 13: 3.

<sup>365</sup> Prim. Križ 2017, kat. št. 1–5.

<sup>366</sup> Most na Soči (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 84B: 5–8; 137A: 26; 190A: 15), Bitnje v Bohinju (Gabrovec 1976, T. 3: 1; 7: 2, 5; 10: 3).

<sup>367</sup> Gl. Mlinar 2002a, 41, kat. št. 6; Mlinar, Klasinc, Knavs 2008, T. 4: 63; Svolfšak, Dular 2016, T. 24: 10, 11; 25: 2; 61: 9, 10; Horvat 2018, 349 ss, Sl. 1; Tab. 1, 2 (hiše 4, 5, 15A, 16, 22A, 29, 3).



Sl. 56: Most na Soči – Repelc. Odlomki skodelice s presega-jočim ročajem iz plasti SE 5.

Fig. 56: Most na Soči – Repelc. Fragments of a cup with a high handle from Layer SU 5.

zelo redko pojavljajo. Kot grobne pridatke jih zasledimo le v posamičnih primerih na Koritnici, Jelenšku pri Godoviču in v Čadrgu.<sup>368</sup> Drugačna je navada na Dolenjskem in Štajerskem, kjer je brus v halštatski<sup>369</sup> in latenski dobi<sup>370</sup> sodil k bojevnikovi opremi, ki so mu jo pridali v grob.

### Bronastodobna keramika

V najgloblji kulturni plasti (SE 5) so bili odlomki prostoročno izdelane lončenine grobe fature (*t.* 15A: 1–11), ki jih je oblikovno zaradi fragmentarnosti težje opredeliti. Iz finejše gline so črno oz. temnosivo žgani odlomki, kot je skleda z ravno odrezanim ustjem (*t.* 15A: 2), ki ima analogije na nekaterih bližnjih bronastodobnih gradiščih, kot so Gradišče nad Ajdovščino v Vipavski dolini, Njivice/Nivizze na Tržaškem Krasu in Ponte San Quirino v dolini Nadiže, kjer so časovno opredeljene na prehod iz srednje v pozno bronasto dobo.<sup>371</sup> Za odlomek plitke sklede z ravnim, navznoter odebeljenim robom ustja (*t.* 15A: 3) ne poznamo primerjav, po

<sup>368</sup> Koritnica (Kos 1973, T. 8: 3–4), Jelenšek pri Godoviču (Bratina 1997, 146; Laharnar, Turk 2017, 123, Sl. 140), Čadrg (Mlinar, Turk 2016, 39, kat. št. 34–35).

<sup>369</sup> Npr. Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, T. 22: 15; 31A: 1–2; 68: 7), Stična (Gabrovec et al. 2006, T. 156: 59), Novo mesto (Križ 1997, T. 48: 5; 55: 6), Vače (Starer 1955, T. LXXVIII: 2–9), Dolenjske Toplice (Teržan 1976, T. 21: 9).

<sup>370</sup> Npr. Novo mesto (Križ 2005, T. 13: 6; 38: 15) in Slatina v Rožni dolini (Pirkmajer 1991, T. 9: 53; 15: 102; 18: 122).

<sup>371</sup> Gradišče nad Ajdovščino (Svolfšak 1988–1989, T. 1: 5); Njivice/Nivizze (Moretti 1978, Fig. 4: 9–10); Ponte San Quirino/Most (Gerdol, Stacul 1978, Fig. 4: 1).

obliki spominja na žarnogrobiščno keramiko.<sup>372</sup> Posoda z ročajem (*sl.* 56; *t.* 15A: 1) je po fakturi in obliki ročaja sorodna bronastodobni keramiki s posoških najdišč.<sup>373</sup> V odlomku izvihane ustja (*t.* 15A: 4) bi lahko videli podobnosti s primerkom lonca z najdišča Caorle – S. Gaetano v Benečiji, ki je na osnovi spremljajočih najdb opredeljen v čas med 10. in 9. stol. pr. n. š.<sup>374</sup> Okras gladkih in z vtisi razčlenjenih reber (*t.* 15A: 8–10) kronološko ni indikativen, a ga zasledimo tudi na keramičnih najdbah iz bronastodobne stavbe na Mostu na Soči,<sup>375</sup> medtem ko na lončenini iz tamkajšnjih halštatskodobnih hiš razčlenjenih reber skorajda ni.<sup>376</sup>

### Halštatskodobna keramika

Keramike iz halštatskodobnih grobov zaradi močne fragmentiranosti v večini primerov ni bilo mogoče oblikovno rekonstruirati. Najbolje ohranjen je bil pitos iz žarnega groba R 52, okrašen je z vodoravnimi plastičnimi rebri in pobarvan, v spodnjem delu črno, navzgor pa rdeče (*t.* 34A: 1). Nekaj odlomkov pitosov je bilo odkritih še v plasti SE 3 (*t.* 59: 1–3), pa tudi v grobovih PR 1 in PR 2 (*t.* 2: 12; 4 A: 5), datiranih v stopnjo Sv. Lucija Iib2.<sup>377</sup>

V plasti SE 3 najdena odlomka ustij s temnordečim premazom (*t.* 60: 1, 3) bi lahko pripisali situlam, ki so zastopane v grobovih z Mosta na Soči v stopnjah Sv. Lucija Iia in Iib,<sup>378</sup> v nasebini pa so zelo redke.<sup>379</sup>

Primerjave za bikoničen lonec (*t.* 59: 7) najdemo na grobišču Este – Casa di Ricovero, v grobu 151, datiranim v čas 7./6. stol. pr. n. št., pa tudi v keramiki iz sredine 6. stol. pr. n. št. z najdišča Via Tiepolo v Padovi,<sup>380</sup> medtem ko sivo žgani lonec z ročajema na prehodu iz ramen v vrat (*t.* 59: 6) nima ustreznih primerjav.

Lončki iz plasti SE 3 (*t.* 60: 2, 4, 6, 8, 9, 10) so primerljivi z najdbami iz mlajšega halštatskega obdobja iz nasebine na Mostu na Soči,<sup>381</sup> pa tudi z grobišč v Nadiških dolinah.<sup>382</sup>

Odlomka na *t.* 60: 11, 12 pripadata skledam, ki so znane iz mladohalštatske nasebine na Mostu na Soči,<sup>383</sup>

medtem ko jima med grobnimi najdbami ne najdemo primerjav, z izjemo groba 9 v Dernazzaccu.<sup>384</sup>

V grobovih R 42 in R 45 na Repelcu s konca halštatske dobe so bili odlomki z metličastim okrasom (*t.* 30C: 11–13; 31C: 3–6). Tak okras je na grobni keramiki redek,<sup>385</sup> pogostejši je na nasebinski lončenini z Mosta na Soči, datirani pa so v stopnjo Sv. Lucija Iib2 in Iic, lahko tudi v kombinaciji s plitkimi, vodoravnimi kanelurami.<sup>386</sup> Tak okras imajo tudi močno ožgani kosi iz žganinske jame (*t.* 39: 10–14) in odlomka ostenij iz plasti SE 3 (*t.* 60: 14, 15).

V tej plasti sta bila odkrita še glinasta svitka (*t.* 69: 26, 27), ki sodita med značilen hišni inventar na Mostu na Soči v mlajšem halštatskem obdobju,<sup>387</sup> medtem ko se med prdatki železnodobnih grobov le redko pojavljajo.<sup>388</sup> Na grobišču na desnem bregu reke Idrije je bil en pridani cel v grob iz 1. stoletja, kar kaže na ohranjanje železnodobne tradicije.<sup>389</sup>

Med redke najdbe na Mostu na Soči spada odlomek glinatega predilnega vretenca (*t.* 69: 29). V nasebini iz mlajšega halštatskega obdobja so bili odkriti le trije, tudi v grobovih jih ni bilo kaj dosti več, a jih tam zasledimo predvsem v starejšem halštatskem obdobju.<sup>390</sup> Na začetku halštatske dobe se pojavljajo v grobovih na tolminskem grobišču,<sup>391</sup> iz mlajšega halštatskega obdobja pa so zastopani v grobovih iz Špetra/S. Pietro al Natisone v Beneški Sloveniji. Najdba predilnega vretenca je znana tudi iz vzhodnega svetišča v Este, datirana je v 4. stol. pr. n. št.<sup>392</sup> Pogosteje so zastopana v ženskih grobovih na Dolenjskem iz halštatske dobe, kjer se jim pripisuje simbolni pomen,<sup>393</sup> tam se pojavljajo še v latenski dobi.<sup>394</sup>

Glinast motek (*t.* 69: 30) ima primerjave v nasebinskih najdbah na Mostu na Soči,<sup>395</sup> omenjeni so med grobnimi najdbami z Marchesettijevih izkopavanj.<sup>396</sup> Kot grobni prdatki ali svetiščni darovi se pojavljajo v venetskem prostoru.<sup>397</sup> V Este so bili na primer

<sup>384</sup> Petarin 2006, T. 39: 660.

<sup>385</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 169: 6; 172G: 2; 240E: 5.

<sup>386</sup> Tip okrasa O6 in O7 po Grahek 2018a, 283, 304, Sl. 28: L18 in L 17.

<sup>387</sup> Grahek 2018a, 281–282, 303, Sl. 16: S1 in S6.

<sup>388</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 50D: 2; 237C: 4, 5.

<sup>389</sup> Neobjavljeno, podatek Beatrice Žbona Trkman.

<sup>390</sup> Grahek 2018, 286, op. 67; prim. Renzi 1981, 198.

<sup>391</sup> Svoljšak 1976, 68; Svoljšak, Pogačnik 2001, T. 1: 2; 5: 6; 13: 11.

<sup>392</sup> Gregnanin 2002, 174, Fig. 72: 162.

<sup>393</sup> Gl. npr. Teržan 1996; ead. 2004.

<sup>394</sup> Gl. npr. Križ 2005, T. 15: 2; 19: 4 itd.

<sup>395</sup> Žbona Trkman, Svoljšak 1981, kat. št. 18; Svoljšak, Dular 2016, T. 88: 6; 100: 17, 19; Grahek 2018a, 285, Sl. 17: M b.

<sup>396</sup> Grahek 2018a, 285, op. 65.

<sup>397</sup> Npr. v grobu 4 na grobišču Montebelluna – S. Maria in Colle (Manessi, Nascimbene 2003, 72–73) in izven kamnite skrinje groba 54 (*ibid.*, 128, T. 28: a, a1, a2, a39); Este (Chieco

<sup>372</sup> Prim. Črešnar 2010, T. 3: 6.

<sup>373</sup> Prim. Svoljšak 1988–1989, T. 5: 1.

<sup>374</sup> Bianchin Citton 1996, kat. št. 26, Fig. 8: 26.

<sup>375</sup> Svoljšak 1988–1989, T. 3: 17–19, 7: 4–6, 8, 8: 1–5, 8.

<sup>376</sup> Prim. Grahek 1918a, 291–291, Sl. 19.

<sup>377</sup> Gl. tu poglavje o opredelitvi najdb s Pucarjevega roba.

<sup>378</sup> Prim. Teržan, Trampuž 1973, 428; Dular 1982, 97, Sl. 7: 13, 14.

<sup>379</sup> Gl. Grahek 2018a, 267.

<sup>380</sup> Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, 102 ss, T. 52: 2; Ruta Serafini 1990, Fig. 73: 2.

<sup>381</sup> Prim. Svoljšak, Dular 2016, T. 55: 3, 7, 12; Grahek 2018a, 255.

<sup>382</sup> Prim. Pettarin 2006, T. 38: 648.

<sup>383</sup> Prim. tipa Sk 6 in 7 pri Grahek 2018a, 271–273, Sl. 13.

darovani ženskemu božanstvu Reitia in se jih povezuje z umetnostjo tkanja in posredno tudi pisanja.<sup>398</sup>

#### *Latenskodobna keramika*

Keramika iz latenske dobe ali izdelana v latenski tradiciji je na Mostu na Soči in v Posočju nasploh zelo slabo prepoznana.<sup>399</sup> Lonček iz plasti SE 3 na Repelcu, okrašen s horizontalnim in vertikalnim metličanjem (*t. 60: 18*), bi lahko pripisali latenski maniri, čeprav nima odebeljenega ustja, kar je značilnost lončkov iz časa LT C2 ali LT D1.<sup>400</sup> Po fakturi in okrasu bi v pozno latensko obdobje lahko sodili prostoročno izdelan lonček in z na vretenu dodelanim ustjem (*t. 39: 15*), iz gline s primešanim grafitom in okrašen z vertikalnimi kaneliranimi vrezi,<sup>401</sup> nadalje odlomek grafitne keramike z vrezano valovnico in žigosanim krožcem (*t. 39: 17*)<sup>402</sup> in košček črne keramike, okrašen z žlebljenjem (*t. 39: 16*),<sup>403</sup> vsi pa so bili najdeni v žganinski jami.

#### *Rimskodobna keramika*

Keramika s črnim premazom, kot je nekaj odlomkov iz plasti SE 3 na Repelcu (*t. 61: 1–3*), je v Posočju za zdaj znana le iz Kobarida in z Mosta na Soči.<sup>404</sup> Za območje Furlanije, tržaškega in koprškega zaledja, Notranjske in osrednje Slovenije je značilna keramika s črnim premazom severnoitalske proizvodnje, v severni Italiji je bila razširjena predvsem v 2. in 1. stol. pr. n. št.<sup>405</sup> Na Repelcu odkriti odlomki pripadajo povsem razlomljenim krožnikom padanske produkcije (*t. 61: 1–3*), ki po obliki ustrezajo plitvi in oglati obliki Lamboglia 5/7 ali Morel 2284.<sup>406</sup> Ta je na osnovi primerjav datirana na konec 1. stol. pr. n. št. oz. v stopnjo LT D2.<sup>407</sup>

V lončku tankih sten s kroglasto oblikovanim ostenjem (*t. 61: 7*) lahko prepoznamo obliko LI po Marabinjevi, značilno za prvo polovico 1. stoletja z začetki

v poznoavgustejskem času.<sup>408</sup> Na lončarskem vretenu izdelana skodelica tankih sten iz gline s primešano sljudo in kremenčevim peskom (*t. 61: 6*) se prav tako uvršča med oblike posodja, ki so bile v rabi v 1. stoletju – v avgustejskem, tiberijskem in flavijskem obdobju,<sup>409</sup> najbližje primerjave pa ima na Reki pri Cerknem, v Vipavi, na Socerbu in v Gurini.<sup>410</sup>

Oljenko z žigom *Sexti* (*t. 31A: 1*) iz skeletnega groba R 43 na Repelcu lahko na osnovi bronastega asa Lucija Vera, ki je ležal na njej, opredelimo v tretjo četrtino 2. stoletja.<sup>411</sup> Pripada vrsti Loeschcke X, značilni za 1. in 2. stoletje, žig *Sexti* pa se pojavlja le na tej vrsti oljenk.<sup>412</sup> K pečatnim oljenkam vrste Loeschcke X pripadata tudi primerka iz plasti SE 3 (*t. 61: 8, 9*).

V plasti SE 3 na Repelcu je bilo odkritih kar nekaj odlomkov amfor (*t. 61: 10–15; 62: 1*). Odkriti so bili odlomki ostenja amfore tipa Lamboglia 2 ali Dressel 6A (*sl. 57*). Slednje so bile razširjene od konca 1. stol. pr. n. št. do sredine 1. stol. n. št. in so služile za prevoz vina, izdelovali pa so jih na italijanski obali Jadranskega morja.<sup>413</sup> Ročaj okroglega preseka in odlomka noge (*t. 61: 12–14*) pripada manjši različici severnoitalskih amfor, ki so oblikovno podobne amforam za olje vrste Dressel 6B in so značilne za konec 1. stoletja, predvsem pa 2. in začetek 3. stoletja.<sup>414</sup> Prstanasto dno (*t. 61: 11*) pripada amfori z ravnim dnom vrste Forlimpopoli, ki so služile za transport vina, izdelovali so jih v emilijskih centrih Forlimpopoli (*Forum Pupili*), S. Arcangelo, Sant'Ermete, Riccione in Rimini v 2. do začetka 3. stoletja, v uporabi so bile predvsem na jadranskem priobalnem pasu, znane so tudi v zaledju.<sup>415</sup> V lokalnih delavnicah pa so izdelovali njihove imitacije v 3. stoletju, verjetno tja do začetka 4. stoletja.<sup>416</sup> Tanek, plitvo narebren odlomek ostenja z značilno rjavo sljudnato površino (*t. 61: 10*) je verjetno pripadal malim amforam vrste MRA 3 ali LRA 3 maloazijskega izvora. Ker ustje in ročaj na primerku z Repelca nista ohranjena, ni mogoče ugotoviti, ali gre za starejšo ali mlajšo različico, temveč ga lahko le okvirno opredelimo v široko obdobje med 1. in 6. stoletjem, saj

Bianchi, Calzavara Capuis 1985, T. 18 itd.) ter npr. Este – jugovzhodno svetišče (Dämmer 2002, 269, Fig. 113: 77).

<sup>398</sup> Gambacurta 2017, 211–226.

<sup>399</sup> Grahek 2018a, 288–289.

<sup>400</sup> Prim. Gurina (Jablonka 2001, 58, T. 13: 11); Stična (Grahek 2016, Sl. 78: 9, 29).

<sup>401</sup> Prim. Grahek 2016, Sl. 58: O 15.

<sup>402</sup> Prim. za žigosanje krožcev na latenskodobni keramiki (Grahek 2016, 210–212, Sl. 61: karta razprostranjenosti).

<sup>403</sup> Prim. Šmatevž (Tica, Djurić 2007, kat. št. 438).

<sup>404</sup> Kobarid (Horvat 1997, 124, sl. 49), Most na Soči (Svoljšak, Dular 2016, T. 58: 1; Grahek 2018, 290).

<sup>405</sup> Prim. Maselli Scotti 1988, 268; Horvat, Bavdek 2009, 57–58.

<sup>406</sup> Lamboglia 1952; Morel 1981.

<sup>407</sup> Prim. Božič 2008, 144.

<sup>408</sup> Marabini 1973, 154; prim. Seveglano (Zuccolo 1985, 38, Tav. III: 1), Istra (Starac 1997, 189, T. 26: 4).

<sup>409</sup> Zampori Vanoni 1987: na grobišču Nave so gr. 6, 26 in 35 opredeljeni v tiberijski čas, gr. 59 pa v avgustejski.

<sup>410</sup> Reka pri Cerknem (Guštin 1991, T. 29: 4), Vipava (Tratnik 2014, 278), Socerb (Casari 2002, 100, Fig. 7–10), Gurina (Jablonka 2001, T. 52: 15).

<sup>411</sup> Mlinar 2005, 334, Fig. 8.

<sup>412</sup> Najdišča: Novo mesto – Beletov vrt (Knez 1992, T. 31: 11), Ptuj (Kujundžić 1982, T. 24: 15), Ljubljana (Petru 1972, 63, T. XLIII: 12), Akvinkum (Topál 1993, T. 15: 9, 15–16), Carnuntum (Alram-Stern 1989, 79), Akvileja, Sisak, Vinkovci in Prečac pri Donjem selu (Vikić-Belančić 1976).

<sup>413</sup> Prim. Bezeczky 1998, 228–230.

<sup>414</sup> Prim. Bezeczky 1997, 147–178; Tassaux, Matjašič, Kovačić 2001, 97–125.

<sup>415</sup> Belotti 2004, 58–59.

<sup>416</sup> Vidrih Perko 2000, 434.





Sl. 57: Most na Soči – Repelc. Odlomek ostenja amfore vrste Lamboglia 2 ali Dressel 6A iz plasti SE 3.

Fig. 57: Most na Soči – Repelc. Body fragment of a Lamboglia 2 or Dressel 6A amphora from Layer SU 3.



Sl. 58: Most na Soči – Repelc. Odlomek ostenja amfore LRA 1 iz plasti SE 3.

Fig. 58: Most na Soči – Repelc. Body fragment of a LRA 1 amphora from Layer SU 3.

se najstarejši primerki MRA 3 pojavijo že v avgustejskem obdobju in 1. stoletju.<sup>417</sup> Vzhodnosredozemski vinski amfori vrste LRA 1 bi lahko pripadalo narebreno ostenje (sl. 58; t. 62: 1). V Sloveniji se zgodnje oblike teh amfor začnejo pojavljati že v prvi polovici 5. stol. (npr. Rodik, Školarice, Predloka, Križna gora),<sup>418</sup> konec 5. in v 6. stoletju pa sodijo med najbolj zastopane amfore na višinskih naselbinah.<sup>419</sup> Delavnice tovrstnih amfor so bile v zgodnjih razvojnih fazah na jugozahodni maloazijski obali, kasneje, v 6. in na začetku 7. stoletja, pa tudi na otokih Rodos in Ciper.<sup>420</sup>

V plasti SE 3 sta bila odkrita dvoročajni vrč in ustje s trakastima ročajema druge take posode (t. 62: 2, 3). Podoben dvoročajni vrč je bil najden tudi v naselbini na Mostu na Soči, prav tako so znani z nekaterih drugih posoških najdišč in z območja osrednje Slovenije in predstavljajo italški import v zgodnjecesarškem obdobju.<sup>421</sup> V

Adrii jih zasledimo v grobovih iz avgustejsko-tiberijskega obdobja,<sup>422</sup> na najdišču Cosa ob Tirenskem morju pa se podobne oblike z bolj kroglastim ostenjem pojavljajo že v grobovih od druge polovice 2. do sredine 1. stol. pr. n. št.<sup>423</sup> Tudi v žganinski jami najdena odlomka ustja in dna (t. 40: 3, 12) verjetno pripadata dvoročajnemu vrču, sorodnemu najdbam iz Gurine, Sermina in Socerba iz zadnje četrtine 1. stol. pr. n. št.<sup>424</sup> K dvoročajnemu vrču bi prav tako lahko pripisali odlomek narebrenega ostenja iz plasti SE 3 (t. 63: 13) glede na analogije z grobišča Beletov vrt v Novem mestu, kjer se pojavljajo v 1. stoletju.<sup>425</sup>

Poleg dvoročajnih vrčev je bilo na Repelcu najdenih še nekaj odlomkov ustij z ročajem in prstanasta dna, ki pripadajo enoročajnim vrčem (t. 40: 11; 42B: 6; 63: 9, 11, 12; 64: 2–6). Podobno fakturo kot zgodnjecesarška keramika s severnojadranskega območja ima vrč s prstanastim dnom in sivo površino iz žganinske jame (t. 42B: 6). Najboljšo primerjavo za odlomek ozkega ustja in ročaja (t. 63: 12) pa najdemo v Emoni, v grobu 917, ki je z novcem Antonina Pija datiran v sredino 2. stoletja.<sup>426</sup>

<sup>417</sup> Martin-Kilcher 1994, 440–441.

<sup>418</sup> Žerjal, Vidrih Perko 2017, 260; Modrijan 2014, 55, Sl. 4: 6.

<sup>419</sup> Prim. Modrijan 2011, 150; ead. 2014, 55.

<sup>420</sup> Pieri 2005, 80; Reynolds 2005, 565.

<sup>421</sup> Most na Soči (Svoljšak, Dular 2016, T. 97: 6; prim. še Grahek 2018a, 289), Idrija pri Bači in Reka pri Cerknem (Guštin 1991, T. 13: 2; 21: 6; 32: 1), Suhadole pri Kamniku (Horvat 2006b, 16), Novo mesto – Beletov vrt (Knez 1992, T. 24: 2; 33: 4).

<sup>422</sup> Mangani 1982, 38–39, Fig. 27: 4; 42: 6.

<sup>423</sup> Dyson 1976, 79, Fig. 25: V-D82 in 83; Zuccolo 1983, 23, Fig. 8.

<sup>424</sup> Gurina (Jablonka 2001, T. 59: 3, 8), Sermin (Horvat 1997, T. 10: 13, 55: 12), Socerb (Casari 2002, 113, Fig. 43).

<sup>425</sup> Knez 1992, T. 12: 2; 15: 9; 25: 10.

<sup>426</sup> Petru 1972, T. 68: 10.

Pekaču z zaobljeno steno in utorom za pokrov lahko pripišemo odlomke iz žganinske jame (t. 40: 17). Gre za dolgoživo sredozemsko obliko *Albintimilium 115/116*, razširjeno v času od 2. stol. pr. n. št. in avgustej-skim obdobjem,<sup>427</sup> z bližnjimi primerjavami v naselbini na Mostu na Soči, v Pozzuolu, Sevegljanu, na Gurini, Štalenski gori/Magdalensbergu, v Serminu, na Mandrgi pri Razdrtem, Vrhnikih in v Ljubljani.<sup>428</sup> Iz enake gline s pustili (sljuda, apnenec, pesek) in sočasne izdelave kot pekač je pokrov s prstanastim držajem in nekoliko izvihanim robom ustja (t. 40: 16), kakršni so znani tudi z Vrhnikih in Mandrgi pri Razdrtem.<sup>429</sup>

V žganinski jami (t. 41: 2–10) in plasti SE 3 (t. 64: 10–17) je bilo veliko odlomkov loncev vrste Auerberg.<sup>430</sup> Večina jih je bila izdelanih na lončarskem vretenu, le dva sta prostoročne izdelave (t. 41: 2; 64: 17), razlike so opazne tudi v obliki, velikosti in fakturi. Gre za obliko posodja, ki se je razvila iz poznolatske tradicije in je bila razširjena na prostranem območju med Bavarsko, Slovenijo in severno Italijo od avgustejskega časa do prve četrtine 2. stoletja.<sup>431</sup> Nekateri odlomki ustij z Repelca imajo obliko, značilno za tiberijanski čas (t. 41: 6; 64: 14, 17), s primerjavami na eponimnem najdišču Auerberg in v Kemptnu.<sup>432</sup> Med poavgustejske oblike lahko uvrstimo še nekatere druge primerke (t. 41: 5, 6, 8, 9), dva odlomka pa sta lokalne izdelave (t. 64: 10, 15), eden od njiju je po oblikovanosti ustja in fakturi s primesmi peska (t. 64: 15) soroden primerkom iz Furlanske nižine.<sup>433</sup>

V celoti ohranjen lonec iz plasti SE 3 (t. 65: 3), do-delan na lončarskem vretenu in okrašen z metličanjem, kaže v načinu izdelave in okrasu prazgodovinsko tradicijo, ki se je obdržala še vse 1. stoletje, v južni Panoniji pa tja do sredine 2. stoletja.<sup>434</sup> Za odlomek lonca iz žganinske jame (t. 40: 4) najdemo primerjavo na najdi-

šču Montereale Valcellina v oblikovno sorodnem loncu iz časa romanizacije,<sup>435</sup> medtem ko ima lonec z izvihanim ustjem in metličasto okrašenim ostenjem iz plasti SE 3 (t. 65: 2, 4) primerjavo v žarnem grobu 3D z grobišča na Laurinovi ulici v Vipavi, datiranem v sredino 2. stoletja.<sup>436</sup>

Krašenje posod s kaneliranjem na notranji in zunanji strani, kot sta odlomka iz žganinske jame in plasti SE 3 na Repelcu (t. 40: 18; 69: 1), je bilo zelo razširjeno.<sup>437</sup> Odlomke loncev z odebeljenim ustjem trikotne oblike (t. 66: 6–7) lahko glede na primerljive najdbe z grobišča na desnem bregu Idrijce na Mostu na Soči, Gurine in Cosseana opredelimo na konec 1. ali v 2. stoletje.<sup>438</sup> Za odlomek na lončarskem vretenu izdelanega lonca z vzporedno potekajočimi vrezanimi kanelurami na vratu in izvihanim ustjem (t. 41: 1) najdemo primerjave v kontekstih iz 1. in 2. stoletja v jugovzhodnoalpskem prostoru.<sup>439</sup> Z večkratno valovnico in vodoravnimi kanelurami okrašen lonec – žara iz groba R 1 (t. 16: 4) – pa lahko na podlagi radiokarbonske datacije kosti iz žare opredelimo na prehod iz 2. v 3. stoletje.<sup>440</sup>

Lonček iz žganega groba R 36, okrašen z glavničanjem po celotni površini (t. 28B: 1), je po obliki primerljiv z loncem iz groba 23 z grobišča Križišče pri Spodnjih Škofijah, datiranim na konec 2. ali 3. stoletja.<sup>441</sup> Odlomki ustij iz plasti SE 3 (t. 67: 8–10), izdelani na lončarskem vretenu, imajo najbližje primerjave na Tonovcovem gradu pri Kobaridu, kjer so uvrščeni v tip 5, značilen za 6. stoletje, znani pa so tudi z drugih poznoantičnih višinskih postojank v Sloveniji.<sup>442</sup>

<sup>427</sup> Olcese 1996, 428–429, Sl. 7.

<sup>428</sup> Prim. Most na Soči (Svoljšak, Dular 2016, T. 9: 12), Pozzuolo (Donat, Floreano, Merlatti 2002, Fig. 2: 5), Sevegljano (Zuccolo 1985, Tav. IV: 2 s pompejansko rdečim premazom), Gurina (Jablonka 2001, 98, Taf. 66: 1), Štalenska gora/Magdalensberg (Schindler-Kaudelka 1986, 281–282), Sermin (Horvat 1997, T. 9: 8), Mandrga pri Razdrtem (Horvat, Bavdek 2009, 76–77, T. 6: 2–3), Vrhnika (Horvat 1990, T. 15: 9; 19: 4–6), Ljubljana (Vičič 1994, 29).

<sup>429</sup> Horvat 1990, 122; Horvat, Bavdek 2009, 77, T. 6: 5; 29: 10.

<sup>430</sup> Na Mostu na Soči jih zasledimo tudi v naselbini (Grahek 2018a, 288–289).

<sup>431</sup> Donat, Maggi (ur.) 2007, 151–157, Fig. 5.

<sup>432</sup> Prim. Flügel, Schindler-Kaudelka 1995, 72. Lonci s trikotno oblikovanim ustjem so recijski, podaljšane oblike iz poznoavgustejskega in tiberijanskega časa pa so znane le v Noriku (Flügel, Schindler-Kaudelka 1995, 79).

<sup>433</sup> Donat, Maggi (ur.) 2007.

<sup>434</sup> Prim. Rodik, gr. 6 (Istenič 1987, 106, T. 10: 8); Emona, gr. 84 (z Avgustovim novcem) in gr. 490 (Petru 1972, T. 9: 22a; 33: 1); za južno Panonijo gl. Vikić-Belančić 1975, 25–53.

<sup>435</sup> Donat 1997, Fig. 13: 16.

<sup>436</sup> Tratnik 2014, 279, T. 3: 14.

<sup>437</sup> Prim. Socerb, datacija 1. stoletje (Cesari 2002, 116, kat. št. 50).

<sup>438</sup> Most na Soči (Žbona Trkman, Svolfjšak 1981, kat. št. 40); Gurina (Jablonka 2001, T. 21: 11); Cosseano (Rupel 1988, 107, T. 1: 1). Zelo podobna ustja so pogosta tudi na Tonovcovem gradu pri Kobaridu, kjer se pojavljajo predvsem v naselbinskih plasteh 6. stoletja (Modrijan 2011, 188–190, npr. T. 91: 6–10, 16–18).

<sup>439</sup> Npr. Vipava (Tratnik 2014, 283, T. 6: 36); Pod jezerom nad Rodikom (Istenič 1987, T. 11: 4); Pristava pri Trebnjem (Slabe 1993, T. 5: 16; 9: 11); Sela pri Dobu (Horvat 2007, 67, kat. št. 22).

<sup>440</sup> Analizo je izvedel Poznań Radiocarbon Laboratory. Datacija vzorca Poz-103117 je 1795 ± 30 BP oz. kalibrirano 95.4% probability: 132AD (74.2%) 262AD. Soroden je loncu z Gurine, ki pa ni datiran (Jablonka 2001, T. 22: 3).

<sup>441</sup> Novšak, Bekljanov Zidanšek, Žerjal 2019, 245, kat. št. 92.

<sup>442</sup> Tonovcov grad pri Kobaridu (Modrijan 2011, 190–191, T. 93: 8.11, 94, 94: 1–7); Gradec pri Praprotnem in Tinje (Ciglencečki 2000, Sl. 81: 6; T. 21: 4–7).

### Zgodnjesrednjeveška keramika

V jami R 9 na Repelcu sta bila v celoti ohranjena lonček in lonec, okrašen z večkratno valovnico (t. 34C: 1, 2), in sta edini najdbi iz Posočja, ki bi ju lahko povezali s karantansko kulturno skupino.<sup>443</sup> Podobno kombinacijo zasledimo v Boškini pri Pulju, kjer sta bila blizu drug drugega odkrita en večji in en manjši lonec iz zgodnjega srednjega veka.<sup>444</sup> Sorodni primerki so znani z zgodnjesrednjeveških najdišč v osrednji in vzhodni Sloveniji,<sup>445</sup> kjer so datirani v drugo polovico 7. stoletja.

## ARHEOLOŠKA SLIKA NAJDIŠČA REPELC

### NASELBINSKA PLAST (SE 5)

Temnorjave do rdečerjave zaplate prežgane ilovnate hodne površine z ostanki glinastega hišnega ometa in dveh jam za stojke, lapornate plošče, položene na naravno geološko podlago, ter v plasti SE 5 razpršena prazgodovinska keramika so stavbne ostaline iz mlajše bronaste dobe (*Bronzo recente* po italijanski kronologiji oz. bronasta doba D po srednjeevropski) (sl. 24 in 59), kot je pokazala analiza sicer skromnih keramičnih najdb (t. 15: 1–11), medtem ko bronasti predmeti niso bili najdeni, niti železo. Odkritje poselitve na levem bregu Idrijce je presenetljivo in pomeni novost, saj so bili doslej znani le ostanki hiše iz tega časa na desnem bregu Idrijce,<sup>446</sup> kar nakazuje, da sta bila takrat poseljena oba bregova, v kakšnem obsegu, pa še ni ugotovljeno. Glede na odkriti jami za stojke domnevamo, da je šlo za podobno gradnjo kot pri bronastodobni hiši na desnem bregu Idrijce, ki je bila branjena prav tako s stojkami in brez kamnitih temeljev.<sup>447</sup>

### GROBOVI

Na območju opustele naselbine iz mlajše bronaste dobe na Repelcu, ki jo je v več kot pol tisočletja dolgem obdobju prekrila do 10 cm debela zemljena ilovnata plast (SE 4), so v 6. stol. pr. n. št. začeli pokopavati. Pokopi na levem bregu Idrijce se sicer začenejo že v 8. stol. pr. n. št., v stopnji Sv. Lucija Ia, kot so razkrila obsežna izkopava-

nja predvsem Marchesettija in Szombathyja.<sup>448</sup> Grobovi na Repelcu pa ležijo na skrajnem severozahodnem robu tega velikega grobišča.

Videti je, da je bil na tem območju na najnižji idrijski terasi v plast SE 4 najprej vkopan kamnit suhi zid (sl. 43, 44 – SE 87), ki poteka v smeri S–J. Zgrajen je bil iz lapornatih kamnov in je starejši od mladohalštatskih grobov R 31 in R 32 na njegovem južnem koncu. Večje lapornate plošče, ki so ležale zahodno v višje ležeči plasti SE 3, so ruševinski ostanki zidu, nekatere od teh plošč so bile verjetno drugotno uporabljene za pokrivanje grobov. V čas organiziranja grobišča na tem prostoru sodi verjetno tudi okrogla kamnita struktura (SE 88), ki je prav tako vkopana v plast SE 4.

Med najstarejše pokope na raziskanem delu grobišča na Repelcu bi lahko uvrstili v apnenčasto skalno osnovo vkopan žarni grob R 52 s pitosom (t. 34A) v času stopnje Sv. Lucija Iib1 in grob R 31 (t. 26D) s fibulo Castellin Fisterre<sup>449</sup> (sl. 59 in 60). V stopnjo Sv. Lucija Iib2 lahko opredelimo grobove R 10, 38 in 41 (t. 18B–19A, 29A, 30B). Med pridatki v teh grobovih nastopajo trakasta fibula z mrežastim okrasom na loku, samostrelna s ploščico na loku, certoška III. vrste, kačasta vrste Fraore, noga fibule z naprej gledajočo živalsko glavico na zaključku in trakast vzdolžno nažlebljen uhan. Tej ali naslednji časovni stopnji bi lahko pripisali še nekaj težje opredeljivih grobov, kot so R 33, 42 in 44 (t. 27A, 30C, 31B) z modro stekleno jagodo z belo valovnico, z drobnimi bronastimi gumbki in prstanom, pa tudi s trakastim uhanom z vzdolžnimi vrezi ob robovih. Grobovi stopnje Sv. Lucija Iib so bili v tlorisu in profilu dobro vidni, vkopani so bili globoko v ilovico (SE 4, 6), nekateri so segali do apnenčaste geološke osnove ali celo vanjo.

V najmlajšo stopnjo svetolucijske kulture, tj. Iic, uvrščamo izjemna grobova R 19 in R 22 (t. 22C–23A, 23C), v katerih so bile poleg sežganih človeških ostankov še nesežgane konjske kosti, ter grobove R 16, 23, 34, 47 in 48 (t. 21B, 24B, 27B, 32B, 32C) in verjetno R 50 z odlomkom neokrašenega trakastega uhana (t. 33B). V njih so bile pridane certoške fibule X. vrste, pasni okovi, okrasni gumbi za jermenje, rumene steklene jagode z modro-belimi očesci, odlomki steklene in bronastih posod. Nekateri od teh grobov zagotovo sodijo med najbogatejše na tem grobišču.

Na prehod iz starejše v mlajšo železno dobo, tj. na konec 4. in začetek 3. stol. pr. n. št., datiramo grob R 45 (t. 31C) z metličasto okrašeno keramiko<sup>450</sup> in s certoško fibulo VII. vrste, verjetno različice e, ki je poslednja halštatska izvedba certoških fibul, obdrži pa se še v latenski dobi.<sup>451</sup> Ker je pridajanje lončenine v grobove v stopnji

<sup>443</sup> Knific 2004, 19–20.

<sup>444</sup> Prim. Bekić 2016, 151–152, T. 5: 1, 2.

<sup>445</sup> Mlinar 2002c, 111–112; Pleterski 2008, 33, Sl. 2: 3, 4; Bekić 2016, 145. Primerljiv okras večkratne valovnice ima posoda z Grofovskega pri Murski Soboti iz jame, datirane v drugo polovico 7. stoletja (Novšak 2002, 30, Sl. 9), pa tudi posoda iz žganega groba v Nitri, ki je datirana v isti čas (Fusek 1994, 44, Tab. 32: 1).

<sup>446</sup> Prim. Svoljšak 1988–1989, 367–386.

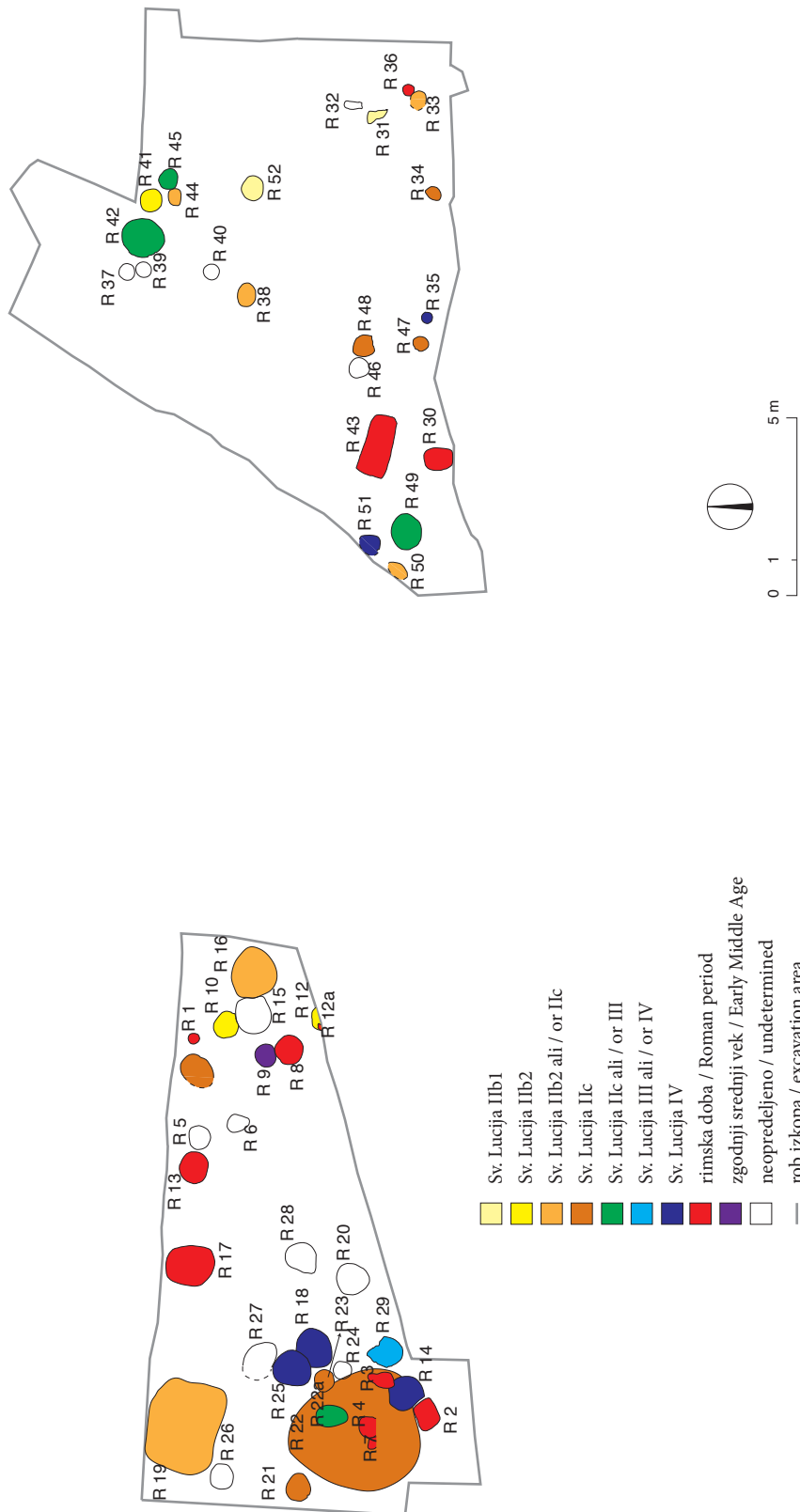
<sup>447</sup> Ibid. 371, Sl. 3, 4.

<sup>448</sup> Gl. Teržan, Trampuž 1973, 420; prim. Bergonzi et al. 1981, 91–284; Boiardi 1983, 164–187.

<sup>449</sup> Prim. Nascimbene 2009, 110, Fig. 24, Tab. 9.

<sup>450</sup> Lucija Grahek je keramiko iz tega groba opredelila kot halštatskodobno (Grahek 2018, 264, op. 32).

<sup>451</sup> Teržan 1976, 325, 371.



Sl. 59: Most na Soči - Repelc. Grobovi in jame po kronoloških fazah. M. = 1:200.

Fig. 59: Most na Soči - Repelc. Graves and pits according to chronological phases. Scale = 1:200.

Kronološke stopnje / Chronological Phases		Konteksti / Contexts
Bd / BA D	Bronasta doba / Bronze Age	naselbinska plast / habitation layer SE 5
Ha D	Sv. Lucija IIb1	gr. R 31, R 52
	Sv. Lucija IIb2	gr. R 10, R 41
	Sv. Lucija IIb2 ali / or IIc	gr. R 16, R 19, R 33, R 38, R 44, R 50
LT	Sv. Lucija IIc	gr. R 22, R 23, R 34, R 47, R 48, jama / pit R 11, jama / pit R 21
	Sv. Lucija IIc ali / or III	gr. 42, R 45, R 49, jama / pit R 22A
	Sv. Lucija III ali / or IV	jama / pit R 29
	Sv. Lucija IV	gr. R 14, R 18, R 25, R 35, R 51
Rimska doba / Roman period		gr. R 1, R 2, R 3, R 4, R 7, R 8, R 12A (?), R 13 (?), R 17, R 30, R 36 (?), R 43
Zgodnji srednji vek / Early Middle Age		jama / pit R 9

Sl. 60: Most na Soči – Repelc. Grobovi in jame po kronoloških fazah.

Fig. 60: Most na Soči – Repelc. Graves and pits according to chronological phases.

Sv. Lucija IIc v Posočju redkost, predvidevamo, da bi grob R 45 lahko bil mlajši. Na prehod iz 4. v 3. stol. pr. n. št., tj. v stopnjo Sv. Lucija III, sodi glede na radio-karbonsko datacijo kosti grob R 49 (*t.* 33A) z netipičnim obeskom kot edinim pridatkom.

Pokopi iz srednjelatenskega obdobja na Repelcu niso zanesljivo ugotovljeni (*sl.* 59 in 60). Zasedimo jih šele v poznolatskem obdobju LT D1, kot dokazuje grob R 14 (*t.* 20–21A) z nakitom iz spletene žice in uhani vrste Repelc ter lokalno izdelanim poljedelskim orodjem. Vse to so značilnosti idrijske kulturne skupine, ki je v mlajši železni dobi v Posočju nasledila svetolucijsko.<sup>452</sup> Ostanki orožja (ščitnih grb, mečev, nožnic, suličnih osti, suličnih kopit), značilnega za stopnjo LT D1, so bili odkriti v grobovih R 18, 35 in 51 (*t.* 22B, 27C–28A, 33C), v bojevniškem grobu R 25 (*t.* 24C, 25) pa je bila še mahaira.<sup>453</sup>

Žgani grobovi R 1, 2, 3, 4, 7, 8, 12 A(?), 13(?), 17, 30 (*t.* 15B–16A, 16B, 17A, 17B, 17D, 18A, 19C, 22A, 26C) kažejo, da se je pokopavanje na železnodobnem grobišču na Repelcu nadaljevalo še v rimski dobi, verjetno že od vladavine Tiberija,<sup>454</sup> čeprav so prebivalci Mosta na Soči že v drugi polovici 1. stol. pr. n. št. začeli pokopavati na novem grobišču na desnem bregu Idrijce ob jugovzhodnem robu rimskega naselja.<sup>455</sup> Rimskodobni grobovi na Repelcu sicer zelo skromnimi pridatki kažejo na časovni razpon od začetka 1. stoletja (R 3) do konca 2. oz. začetka 3. stoletja (R 1). V njih so bili največkrat pridani žeblički, s katerimi so bila okovana

obuvala, med kronološko bolj indikativnimi pridatki pa sta figuralno okrašen ročaj patere in na lončarskem vretenu izdelan lonc z okrasom večkratne valovnice. Posebnost je skeletni grob R 43 s pridano oljenko in novcem (*t.* 31A), po katerem lahko ta pokop datiramo v tretjo četrtino 2. stoletja.

## JAME

Na območju izkopa leta 2000 so bile med grobovi odkrite tudi jame z žganino, a brez kostnih ostankov, ki so bile vkopane v plasti SE 4 ali SE 6. Kljub odsotnosti sežganih kostnih ostankov pa najdbe nakita skupaj s keramiko ter kamnite plošče, ki so jih prekrivale, kažejo, da bi lahko šlo za grobove, s katerimi so primerljive tudi po velikosti.

Jamo R 21 (*t.* 35D) lahko datiramo v stopnjo Sv. Lucija IIc po obročku, okrašenem s snopi vrezov, in odlomku rumene steklene jagode z modro-belimi očesci, kakršne so med pridatki grobov R 16 in 19. V jami R 11 najden odlomek noge certoške fibule verjetno pripada različici VIII f, ki se pojavi v stopnji Sv. Lucija IIc in je v uporabi še v latenski dobi,<sup>456</sup> zraven je bil najden še košček ustja lončene posode. Odlomek lonca z odebeljenim ustjem iz jame R 22A (*t.* 35E) kaže, da je bil izdelan na lončarskem vretenu, zraven je bila še fibula s prečno narezanim lokom, ki je verjetno zgodnje- oz. srednjelatenski import iz centralnih Alp. Edina najdba iz velike jame R 29 (*t.* 36A), prekrute s kamni, je odlomek fibule s tulastim nastavkom, kar je posoška lokalna posebnost in kakršnega ima tudi fibula srednjelatenske sheme iz

<sup>452</sup> Guštin 1991; Božič 1999b.

<sup>453</sup> Gaspari, Mlinar 2005, 182–183.

<sup>454</sup> Prim. Marchesetti 1893, 321; Mlinar 2017, 37–45.

<sup>455</sup> Svoljšak, Žbona Trkman 1985, 87–88; Maggi, Žbona Trkman 2007, 68.

<sup>456</sup> Teržan 1976, 371.

groba R 14, ki je datiran v poznolatensko obdobje. Manj povedni sta najdbi igle z zavojem na enem koncu iz jame R 27 (t. 35G) in odlomek bronastega predmeta z luknjico iz jame R 15 (t. 35B). Odebeljeno ustje lonca iz jame R 5 (t. 34B) je oblikovno in po fakturi bronastodobno<sup>457</sup> in sodi v sklop najdb iz bronastodobne naselbinske plasti SE 5 (t. 15: 1–11). Kljub temu pa lahko jama R 5, vkopano na območju naselbinske plasti SE 5, obravnavamo v kontekstu grobnih jam. V jami R 24 najdb ni bilo.

Povsem iz drugega časa sta lonček in z večkratno valovnico okrašen lonc iz jame R 9 (t. 34C), ki ju lahko datiramo v čas druge polovice 7. stoletja, kulturno pa se navezuje na karantansko skupino.<sup>458</sup>

### SEŽIGALIŠČE (*USTRINUM*) IN/ALI ŽGALNODARITVENO MESTO

Posebno mesto v obravnavi zasluži žganinska jama (SE 101, 102), ki je v raziskanem delu obsegala okoli 12 m<sup>2</sup>, v njej so bile ob veliki količini oglja, večjih in majhnih ožganih kamnov, drobcih sežganih človeških kosti in delcih živalskih (večinoma) nežganih kosti tudi najdbe iz mladohalštatskega, poznolatenskega in zgodnjemerimskega obdobja.

Med najstarejše najdbe iz te jame spadajo odlomek dolgonožne fibule (t. 36B: 1), trakast vzdolžno nažlebljen uhan (37: 9), prstana, okrašena s snopi prečnih vrezov in v kombinaciji z vtisnjenimi krožci s piko (t. 37: 3, 7), kalotasti gumbi (t. 37: 14–20) in modra steklena jagoda z bradavičastimi izrastki (t. 39: 5), ki govorijo za čas Sv. Lucija IIa–IIb. Malce mlajša sta predrt trikotni obesek (t. 37: 13) in certoška fibula vrste VIIb (t. 36B: 3), značilna za čas Sv. Lucija IIb–IIc. Konec halštatske ali začetek latenske dobe nakazujejo certoška fibula vrste X (t. 36B: 6, 7), rumene steklene jagode z modro-belimi očesci (t. 39: 6–9) ter morda nekateri drobcji močno prežgane keramike z metličastim okrasom. Iz mlajše halštatske dobe je zagotovo tudi brezoblični kos svinca, spojen z odlomkom lončenega pitosa (t. 39: 1).

O uporabi tega prostora v mlajši železni dobi pričajo fibula vrste Almgren 65 (t. 36B: 12), odlomki iz srebrnih in bronastih žic spletenih ovratnic (t. 37: 4–6) ter kosi železnega orožja, kot so del razlomljenega dvoreznega meča (t. 38: 1), koničnik nožnice (t. 38: 2), kosi ščitnih grb (t. 37: 31, 32) in držaj za ščit (t. 37: 33). Vse te najdbe sodijo v poznolatensko obdobje oz. LT D1, medtem ko tipičnih srednjelatenskih elementov ni.

Čas romanizacije oz. rimsko dobo odseva italško keramično kuhinjsko posodje, kot sta krožnik in pokrov (t. 40: 16, 17) iz poznorepublikanskega ali zgodnjeargustejškega obdobja ter odlomki verjetno dvoročajnega vrča (t. 40: 3, 12) iz zgodnjecesarskega

obdobja, poleg tega je tudi nekaj odlomkov steklenih posod (t. 39: 3, 4). Več je loncev vrste Auerberg (t. 41: 2–10), ki so značilna oblika posodja zgodnjecesarskega obdobja. Od kovinskih predmetov so zastopani železni žbljički od obuval (t. 38: 13–29) in spojke (t. 38: 8, 10–12), bronasta spona s trikotnim perforiranim okovom, ki pripada *cingulu* (t. 37: 12), fibula vrste Almgren 236c (t. 36B: 13) iz avgustejskega obdobja in ploščata okrogla fibula na šarnir (t. 36B: 14) iz sredine 1. stoletja, ki je najmlajša najdba v tej jami.

Vse te najdbe nakazujejo enak časovni razpon kot grobovi (prim. sl. 59 in 60), kar pomeni, da se nastanek in uporaba žganinske jame časovno ujemata s pokopi na tem delu. Prav tako je spekter najdb iz te jame podoben kot v grobovih. Izjema so le keramične najdbe, ki so v grobovih redke, ter deli ingotov iz bronastih zlitin (t. 37: 21, 22, 24), železni žblji in spojke (t. 38: 4, 7–10) ter brusni kamen (t. 39: 2), ki jih med pridatki v grobovih ni.

Ob tem se poraja vprašanje razlage območja žganine, izkopenega leta 2002 na severnem robu grobišča. V prvih delnih objavah je bil ta prostor opredeljen kot ustrina (*ustrinum*), kjer so pokojne sežigali, preden so njihove ostanke prenesli v grobno jama.<sup>459</sup> A lahko bi šlo tudi za obredni prostor, kjer so potekale pogrebne slovesnosti, ali žgalnodaritveno mesto, kajti po materialnih ostankih je težko razločevati mesto sežiganja umrlih od mesta, kjer so potekale žgalne daritve božanstvom.

O sežigališčih – ustrinah ali ostankih grmad na grobišču na levem bregu Idrije poročata tako Carlo Marchesetti<sup>460</sup> kot Josef Szombathy.<sup>461</sup> Tudi na drugih posoških grobiščih poročajo viri o ustrinah, na primer na Koritnici<sup>462</sup> in v Kobaridu.<sup>463</sup> Za ustrino bi lahko šlo tudi v primeru groba 32 z Idrije pri Bači glede na velik premer jame (okoli 2 m) in kronološko neenotno sestavo najdb.<sup>464</sup> Prav tako se omenjajo na grobišču v Bitnjah v Bohinjskem kotu, ki je kulturno pripadal svetolucijski skupini.<sup>465</sup> Carlo Marchesetti navaja za železnodobno

<sup>459</sup> Prim. Mlinar 2005, 328.

<sup>460</sup> Marchesetti 1893, 134. Opisane so kot večje črne lise, pomešane s prežgano zemljo ter bronastimi in keramičnimi odlomki.

<sup>461</sup> Szombathy omenja več sežigališč (*Verbrennungsstätten*). Po opisu sodeč se je nad grobom Sz 1055 in sosednjimi grobovi razprostirala prek 5 m široka in 25 cm debela plast žganine, pomešane s pepelom, ki je zelo verjetno ustrina (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1985, 394).

<sup>462</sup> Kos 1973, 848, op. 6: tam naj bi bila najdena tolikšna količina pepela, da so z njim pognojili cel travnik.

<sup>463</sup> Gabrovec 1976, 46: v ustrini je bilo veliko oglja, črepinj, bronastih odlomkov ter ostankov nesežganih kosti goveda, drobnice in svinj.

<sup>464</sup> Gl. Guštin 1991, 19, T. 24: 1–7 in še Gerbec, Mlinar 2018, 52.

<sup>465</sup> Walter Schmid navaja osem ustrin, a vse zagotovo t niso bile, saj niso presegle velikosti grobnih jam, kar kaže prej na žgane grobove kot ustrine (Gabrovec 1974, 299–300).

<sup>457</sup> Prim. Svolfšak 1988–1989, T. 4: 9.

<sup>458</sup> Mlinar 2002a; 22, sl. 13; 2002c, 111–112; Pleterski 2008, 33.

grobišče, ki ga je raziskal na Mostu na Soči, da so za grmade, na katerih so sežigali umrle, uporabili različne drevesne vrste, največkrat les bukve, jelke, lipe, tu in tam hrasta, hruške, javorja in leske, posamično še jesena in oreha.<sup>466</sup> Po njegovih opažanjih naj bi za sežig bogatejših posameznikov velikokrat izbrali les lipe.<sup>467</sup> Marchesettijeve navedbe drevesnih vrst se z rezultati analize naključno izbranega vzorca lesnega oglja s sežigališča na Repelcu<sup>468</sup> deloma ujemajo, deloma razhajajo. V žganinski jami na Repelcu je bilo največ primerkov oglja bukve, nato hrasta in javorja, jelke, jerebrike, gabra, jesena in bresta. Med analiziranim ogljem iz te jame ni zastopana lipa, medtem ko Marchesetti med lesom iz ustrin ne omenja bresta, tise ali črnega trna.

Po drugi strani kaže sežigališče na Repelcu mnoge podobnosti z žgalnodaritvenimi mesti na odprtem, ki jih je bilo v alpskem prostoru v zadnjih nekaj desetletjih raziskanih na desetine.<sup>469</sup> Čeprav ima vsako svoje posebnosti, pa so si po poglavitnih značilnostih podobna. Navadno so umeščena v bližino naravnih fenomenov, kot so izviri, jezera, močvirja, soteske, skalni previsi. V obredih, ki so se na teh mestih izvajali, so običajno žrtvovane živali ali njihovi deli, darovani so bili tudi deli noše, orožja, votivne ploščice (z napisi ali brez), kipci božanstev, bronasto in keramično posodje in drugo.<sup>470</sup>

Najbližje tovrstno žgalnodaritveno mesto je znano iz železnodobne naselbine na Mostu na Soči na desnem bregu Idrije.<sup>471</sup> Med tem in sežigališčem na levem bregu na Repelcu so opazne podobnosti v več pogledih. Obe kulturni mesti sta bili v uporabi v mlajšem halštatskem obdobju in po poldrugem stoletju prekinitve znova v poznolatskem obdobju. V obeh primerih gre za enoviti strukturi žganine, v katerih stratifikacija ni bila razvidna. V obeh sestavlja večino mladohalštatskih bronastih najdb razkosan nakit, ki je bil izpostavljen ognju (fibule – predvsem certoške, bronasti gumbi, trakast uhan, obročki, obeski).<sup>472</sup> Primeljiva je tudi struktura živalskih ostankov, ki kaže na prevlado drobnice nad govedom in svinjo, pomenljiva pa je skoraj izključna zastopnost lobanjskih kosti in zob ter spodnjega dela okončin, ki pa niso ožgane.<sup>473</sup> V nasprotju s sežigali-

ščem na Repelcu pa steklene jagode s kulturnega mesta v naselbini niso bile izpostavljene ognju.

Razlikujeta se tudi v tem, da je bilo eno umeščeno znotraj naselbine, drugo na rob grobišča. Razlika je prav tako opazna v sestavi poznolatskih najdb. Na Repelcu je ob ženskem nakitu (npr. pletene ovratnice) zastopano predvsem razlomljeno orožje in deli vojaških oprav,<sup>474</sup> medtem ko se v predmetih iz žgalnodaritvenega mesta v naselbini zrcali predvsem ženska komponenta. Poleg tega se je tam obredje prenehalo izvajati po koncu latenske dobe, na Repelcu pa se je nadaljevalo še v rimski dobi.

Podoben spekter najdb, kot je zastopan na žgalnodaritvenem prostoru na Repelcu, lahko opazimo tudi na drugih kulturnih mestih v Posočju in soseščini.<sup>475</sup> Na Gradiču nad Kobaridom je bilo odkrito železnodobno in rimsko svetišče, kjer so bile – tako kot na Repelcu – halštatske fibule večinoma močno fragmentirane, rimske pa cele ali skoraj v celoti ohranjene.<sup>476</sup>

Na Kovačevšah nad Lokavcem v Vipavski dolini je bila odkrita žganinska plast z najdbami iz mlajšega halštatskega, poznolatskega in rimskega obdobja.<sup>477</sup> Tudi tam so iz mladohalštatskega obdobja zastopani predvsem deli ženske noše – razlomljene certoške fibule, prstani, obeski, obročast nakit, iz poznolatskega obdobja pa pletene ovratnice in razlomljeno orožje,<sup>478</sup> tako kot na Repelcu. Tudi tam so boljše ohranjeni predmeti iz rimske dobe fibule, ob njih pa razbito posodje, predvsem vrči.<sup>479</sup>

Na domnevnem kulturnem mestu na Tonovcovem gradu zasledimo podoben spekter najdb iz mladohalštatskega in poznolatskega obdobja, kot je tisti iz žganinske jame na Repelcu. Tudi tam med najdbami iz latenske dobe prevladujejo deli orožja in vojaške opreme (deli razlomljenih nožnic meča, branika in železne pasne sponje).<sup>480</sup>

Podobna situacija se kaže v Bohinju pri cerkvi sv. Janeza Krstnika v Ribčevem Lazu, kjer je bila odkrita jama, zapolnjena z žganino in razpršenimi najdbami, predvsem delov nakita iz mladohalštatske dobe (bronast kroglast obesek, trikoten obesek iz dvojne bronaste pločevine), poznolatska fibula vrste Idrija pri Bači ter rimske fibule in 144 novcev iz 1. do konca 4. stoletja. Da gre za verjetno kulturni prostor, prav tako govori njegova lega v bližini jezera.<sup>481</sup>

<sup>474</sup> V ustrinah oz. sežigališčih umrlih najdb razlomljenih kosov orožja in oprav iz latenske dobe (mečev, nožnic in ščitov) ni pričakovati, ker so v Posočju v grobove orožje pridajali le zvito in ne razlomljeno.

<sup>475</sup> Prim. Božič 2011, 260–269.

<sup>476</sup> Osmuk 1998, 13; Božič 2011, 262, op. 7.

<sup>477</sup> Svoljšak 1983, 5–32; Božič 2011, Sl. 6.21.

<sup>478</sup> Orožje na Kovačevšah sestavljajo sulična ost in etruško-čansko-italski tip čelade (za čelado gl. Istenič 2018, 320).

<sup>479</sup> Svoljšak 1983, T. 1–6; Božič 2011, 262–263.

<sup>480</sup> Božič 2011, Sl. 6. 2.

<sup>481</sup> Josipovič, Gaspari, Miškec 2012, 389, 393.

<sup>466</sup> Marchesetti 1893, 134; prim. še Rutar 1894, 3.

<sup>467</sup> Marchesetti 1886, 112; 1893, 134.

<sup>468</sup> Gl. Culiberg o arheobotaničnih analizah v tej publikaciji.

<sup>469</sup> Zemmer-Plank, Sölder 2002.

<sup>470</sup> Endrizzi, Degaspero, Marzatico 2009, 263–265.

<sup>471</sup> Svoljšak, Dular 2016, T. 26, 27; Dular, Tecco Hvala 2018, 79–85; Laharnar 2018a, 224–234.

<sup>472</sup> Na kulturnem prostoru v naselju so bili najdeni tudi neobdelani obeski iz rdečih koral (amuleti), ki so bili izpostavljeni ognju (Svoljšak, Dular 2016, T. 26: 25–29; Laharnar 2018a, 224).

<sup>473</sup> Toškan, Bartosiewicz 2018, 491, Tab. 11 (ožgana je bila samo ena kost). Analizo živalskih ostankov iz žganinske jame na Repelcu glej pri Toškani v tej publikaciji.

Primerjave za žgalnodaritveno mesto na Repelcu najdemo tudi v Nadiških dolinah in Karniji. Na hribu Monte Roba nad Špetrom/San Pietro al Natisono je bil odkrit ritualni zakop z zvitem latenskim orožjem in rimsko keramiko (med drugim lonci vrste Auerberg).<sup>482</sup> Na kulturnem mestu ob vznožju hriba Monte Sorantri pri Raveu v Karniji so bili, podobno kot na Repelcu, odloženi predmeti iz latenske dobe predvsem vojaškega značaja (zviti in razlomljeni meči, nožnice, deli ščitnih grb in sulična kopita) ter železni žeblički od obuval.<sup>483</sup>

Med bolj oddaljenimi primerjavami lahko navedemo na primer najdišče Capo di Ponte pri Brescii, kjer je bila odkrita debela žganinska plast z veliko količino razlomljenih in sežganih kovinskih predmetov, finega namiznega in daritvenega posodja (posode tankih sten in tera sigilata, krožniki, kozarci in vrči). Podobnosti z Repelcem so opazne tudi v obodnem zidu oz. kamniti strukturi ob sežigališču, v razlomljenih in sežganih predmetih ter v številnih najdbah rimskih železnih žebličkov za obuvala.<sup>484</sup> To najdišče je interpretirano kot žgalnodaritveno mesto, ki so ga obiskovali vsaj od 3. oz. 2. stol. pr. n. št. do konca 4. ali 5. stoletja. Ob poskusu interpretacije pa so si raziskovalci zastavljali enaka vprašanja, ali je šlo za ustrino oz. sežigališče umrlih ali tudi za žgalnodaritveno mesto.<sup>485</sup>

Po legi pa je z žganinsko jamo na Repelcu primerljivo še precej bolj oddaljeno grobišče Pombia v Piemontu, kjer so na vzhodnem delu nekropole iz časa kulture Golasecca odkrili obsežno območje oglja z sežganimi kovinskimi predmeti in razlomljeno keramiko, ki so skupaj sestavljali več kot 70 cm debelo plast. Raziskovalci so jo interpretirali kot prostor čaščenja "heroiziranih" prednikov.<sup>486</sup>

Podobna razlaga je podana za žgalnodaritveno mesto Kundl, odkrito v notranjealpski dolini reke Inn, kjer so se v neposredni bližini grobišča ob pogrebih prav tako opravljale kultne prakse.<sup>487</sup> Primerljiva je situacija na dobro raziskanem žgalnodaritvenem mestu na najdišču Rungger Egg, ki ga sestavljata dva grička, ločena z majhno dolino. V 20–30 cm debeli žganinski plasti okrogle oblike v tlorisu s premerom okoli 9 m je bila množica razlomljenih keramičnih, kovinskih, koščenin in steklenih predmetov, med njimi je veliko odlomkov certoških fibul, pa tudi steklene jagode, prstani, zapestnice in kosi bronastega posodja. Območje je bilo proti severu zamejeno z zidom. Gre za zelo kompleksno

najdišče, kjer so izvajali žrtvovanja živali in tudi ljudi ter darovali votivne predmete od 7. stol. pr. n. št. do avgustejske dobe.<sup>488</sup>

V Istri je denimo kulturni prostor ob grobišču znan iz časov pozne bronaste dobe (Ha B1–B3) v neposredni bližini prazgodovinske naselbine na Gradini nad Limskim kanalom. Raziskovalec Josip Mladin je tamkajšnjo ustrino označil tudi kot "prostor za kulte", kjer niso le sežigali pokojnih, temveč so na tem prostoru opravljali še različne druge rituale, med drugim zakol in žrtvovanja živali, in druge svečanosti, povezane z vsakdanjim življenjem.<sup>489</sup>

Da lahko sežigališče na Repelcu obravnavamo ne le kot *ustrinum*, temveč tudi kot žgalnodaritveno mesto, nakazujejo še drugi pokazatelji, kot so njegova lega nad kanjonskimi koriti reke Idrijce neposredno pred njenim izlivom v Sočo. Na tem mestu je potekala prazgodovinska in rimskodobna premostitev čez Idrijco, saj je bilo reko tu enostavneje prečkati kot na mestu današnjega mostu. Poleg tega predstavlja Repelc edinstveno situacijo na obrobju velike železnodobne nekropole na Mostu na Soči. Žgani grobovi iz mladohalštatskega obdobja, od katerih so bile v dva pridane še konjske kosti, ter poznolatenški in rimski žgani pokopi pa tudi rimskodobni skeletni grob in najstarejša slovanška (grobna?) najdba na območju zahodne Slovenije kažejo na posebno, sakralno funkcijo tega prostora. Z označevanjem tega "svetega" prostora so morda povezani pokončno postavljeni rečni prodniki ter okrogla kamnita konstrukcija (SE 88) iz lapornatih plošč in vodoravno položene apnenčaste plošče (žrtvenikom?), v kateri so bili najdeni poleg bronastega predrtega trikotnega obeska in peresovine fibule (*t. 42A: 1, 2*) še trije zobje drobnice.<sup>490</sup> Lapornati suhozid (SE 87) pa je "sveti" prostor zamejeval na vzhodni strani.

#### PREMEŠANA KULTURNA PLAST (SE 3)

Struktura 15–65 cm debele plasti, ki je prekrivala grobove, jame in kamnite strukture na celotni površini izkopa leta 2000, na območju izkopa leta 2002 pa je segala proti vzhodu do kamnitega zidu (SE 87), je bila zelo neenotna. V zemlji, pomešani z ilovico in lapornatim drobirjem, so bile razmetane lapornate plošče, opazne so bile manjše koncentracije oglja z drobcami sežganih človeških kosti, v njej je bilo tudi veliko najrazličnejših najdb.

Najstarejše najdbe iz te plasti so iz mladohalštatskega obdobja (Sv. Lucija II), mednje spadajo odlomek verjetno čolničaste fibule s petimi rti na loku (*t. 42B: 4*), lok fibule, okrašen s kratkimi vrezi ob robovih

<sup>482</sup> Righi 2004, 9–23. Odlomki loncev vrste Auerberg so bili odkriti tudi na kulturnem mestu na Ravelniku pri Bovcu (Horvat 2018, 337, 342).

<sup>483</sup> Righi 2001, sl. 7, 10–17, 19; Donat, Righi, Vitri 2007, 108–116; Božič 2011, 267–268.

<sup>484</sup> Solano 2008, 182.

<sup>485</sup> Ibid., 187.

<sup>486</sup> Gambari 2001, 94–98.

<sup>487</sup> Lang 1998, 19–20, Abb. 10; prim. Endrizzi, Degasperi, Marzatico 2009, 273.

<sup>488</sup> Gleirscher, Nothdurfter, Schubert 2002, 213, T. 30: 9–31: 3.

<sup>489</sup> Mladin 1969, 291, 292.

<sup>490</sup> Gl. Toškan v tej publikaciji.



(*t.* 42B: 5), noga fibule z zaključkom v obliki naprej gledajoče ovnove glavice (*t.* 42B: 1), dolgonožna fibula z mrežastim okrasom na trakastem loku (*t.* 42B: 6), odlomek s samostrelno peresovino (*t.* 42B: 3), deli najmlajših certoških fibul, kot so različice X. vrste (*t.* 42B: 12, 13, 18–19; 43: 1) ter XII. vrste (*t.* 42B: 9) in morda različice VIII f (*t.* 42B: 10), ki so bile v uporabi še v latenski dobi. Iz mladohalštatskega obdobja so tudi različno okrašeni trakasti uhani (*t.* 45: 26–35), narebrena zapestnica z rahlo presegajočima koncema (*t.* 47: 5) in trakaste zapestnice (*t.* 46: 30–33; 47: 1, 2, 4), prav tako prstani (*t.* 46: 1, 2, 4–7, 24) in različni obeski – votli kroglasti (*t.* 47: 22–24), košaričast (*t.* 48: 1–4), predrt trikotne oblike (*t.* 48: 5), deteljast (*t.* 48: 6, 7), v obliki roke (*t.* 48: 8), ter kalotasti gumbi (*t.* 49: 9–18). Med mladohalštatske najdbe spadajo še modra steklena jagoda v obliki ovnove glavice (*t.* 71: 36), rumene steklene jagode z modro-belimi očesci (*t.* 70: 2–23; 71: 24–27) in take z bradavičastimi izrastki (*t.* 71: 12, 13) ter odlomek posodice iz polihromnega stekla (*t.* 70: 1). Mednje lahko uvrstimo morda še jantarne najdbe (*t.* 71: 41–46, 48, 50–56) in ovratnico s ploščato razkovanimi uvitimi zaključki (*t.* 47: 7) ter pasni kalotast okov z zanko in vdetim obročkom (*t.* 48: 9). Tudi nekaj kosov orožja bi lahko bilo iz tega časa, kot npr. ost kopja (*t.* 51: 2), uhata sekira (*sl.* 52; *t.* 50: 4), sekiri z enostranskimi plavutmi (*t.* 50: 5, 6), a se je tako orožje/orodje uporabljalo še v latenskem času. Od halštatskodobnega posodja so zastopani deli bronastih in lončenih situl (*t.* 48: 12, 15; 60: 1, 3), lončenih pitosov (*t.* 49: 27; 59: 1–3), bikoničen lonec (*t.* 59: 7) in lončki ter skledi (*t.* 60: 11, 12). Zlasti kovinske in steklene najdbe izkazujejo značaj grobnih pridatkov, saj so v naselbinskih kontekstih redke, obratno pa velja za glinaste svitke (*t.* 69: 26, 27), predilno vretence (*t.* 69: 29) in motek (*t.* 69: 30). Redka najdba nasploh na območju jugovzhodnih Alp je ingot vrste *ramo secco* (*sl.* 51; *t.* 49: 19).

V tej plasti so bili številni tudi latenskodobni predmeti ali značilnih latenskih oblik, med njimi primerki fibul zgodnjelatenske sheme (*t.* 43: 3, 4), ulite živalske fibule (*t.* 43: 5–8) pa tudi fibule srednjelatenske sheme vrste Valična vas (*t.* 43: 9) in druge srednjelatenske oblike (*t.* 43: 9; 44: 5, 8, 9), ki se pojavljajo v pozno-latenskih kontekstih, kot npr. fibule vrste Idrija pri Bači (*t.* 43: 10, 11; 44: 1) ali vrste Kastav (*t.* 44: 3, 4). Nekaj je tudi železnih žičnatih fibul (*t.* 44: 10–13). S konca latenske dobe sta bronasta obročasta fibula vrste Posočje (*t.* 44: 14) in fibule vrste Alesia (*t.* 45: 1–3), ki kažejo na stike z rimsko Italijo tako kot nekatere oblike keramičnih loncev (*t.* 60: 18; 64: 10–17; 65: 3) ter odlomki italjskih krožnikov (*t.* 61: 1–3). Od latenskodobnega obročastega nakita so zastopani bronast prstan z vzdolžnima žlebičema (*t.* 46: 21), zapestnica z razširitvijo v osrednjem delu (*t.* 47: 6) in odlomki pletenih ovratnic (*t.* 47: 9–21). Tudi številne rumene

steklene jagode z vstavljenimi enojnimi ali dvojnimi spiralnimi očesci modre ali modre in bele barve (*t.* 70: 24–42; 71: 1–9) so iz tega časa, prav tako obročasta železna pasna spona s kavljem (*t.* 55: 8). Veliko je še železnih odlomkov latenskega orožja, kot so deli dvoreznic mečev in nožnic ter železnih obročkov za pripenjanje meča (*t.* 52: 5–8; 53: 1–12; 54: 1–10; 55: 1–6), pa tudi ščitnih grb (*t.* 55: 9–16; 56: 3–6), suličnih osti in kopit (*t.* 51: 1, 3, 5; 52: 3). V ta čas je mogoče uvrstiti še del bronastega prijemala helenistično-etrusčanskega cedila (*sl.* 50; *t.* 48: 24) in bronasto skodelico (*t.* 48: 11).

Najdbe iz rimske dobe je mogoče prepoznati v odlomku močno profilirane fibule (*t.* 45: 4), enostavnih železnih prstanih (*t.* 46: 26–28), piramidalni konici piluma (*t.* 52: 4), nožu z rezilom S-oblike in enostranskimi plavutmi (*t.* 56: 8) in v značilni noriški obliki nožev z ukrivljenim rezilom, zankastim zaključkom in koščenim držajem (*t.* 56: 9–11) ter v željčičkih od obuval (*t.* 58: 11–72) in spojkah lesenih krst ali nosil (*t.* 58: 2–10). Poleg odlomka steklenice in prstanastega dna iz prozornega stekla (*t.* 71: 39, 40) so iz rimske dobe še odlomki čaše, skodelice in lončka tankih sten (*t.* 61: 5, 6, 7), dvoročajnih (*t.* 62: 2, 3; 63: 13) in enoročajnih vrčev (*t.* 42B: 6; 63: 9, 11, 12; 64: 2–6) ter loncev z odebeljenim ustjem trikotne oblike (*t.* 66: 6–7). Kar nekaj je odlomkov amfor, med njimi vrst MRA 3 ali LRA 3 ter malih Dressel 6B in Forlimpopoli (*t.* 61: 10–15). Najdeni so bili tudi odlomki pečatnih oljenk vrste Loeschcke X (*t.* 61: 8, 9), ki kažejo na čas od 2. stoletja naprej.

Najdbe iz časa med 3. in 6. stoletjem so najmlajše iz te plasti, mednje sodijo odlomek amfore LRA 1 (*t.* 62: 1) ter majhne jagode valjaste in poliedrične oblike iz zelenega stekla (*t.* 71: 34, 35), rdeča steklena jagodica (*t.* 71: 32) pa bi lahko bila celo iz 7. stoletja.

Ta plast kaže glede na heterogeno sestavo in raznovrstnost najdb, da je bilo območje v preteklosti v intenzivni rabi, posledica obdelovanja in izrabe tega prostora pa je bilo uničenje in poškodovanje grobov ter kulturnega mesta, tako si vsaj lahko razlagamo strukturo in značaj najdb iz te plasti. V njej je bil najden tudi beneški soldo (*t.* 50: 3), ki je bil v obtoku v 17. in 18. stoletju, ko se v zgodovinskih virih prvič omenja naselje na rtu med Sočo in Idrijo pod imeni *St. Maurus Pruck*, *Pons Sancti Mauri* ali samo *Pons* (Most).<sup>491</sup> Zgodovinski viri začetek bolj strnjene poznosrednjeveške ali zgodnjenovoveške poselitve tega prostora povezujejo z izgradnjo cerkve sv. Lucije ob koncu 16. stoletja.

#### VRHNJA PLAST (SE 1)

V zemljeno ilovnati koluvialni plasti SE 2, ki je prekrila plast SE 3, najdb ni bilo.

Najdbe iz vrhnje plasti SE 1 pa so novoveške. Nemška vojska je imela pred prebojem leta 1917 na

<sup>491</sup> Torkar 2017, 130.



*Sl. 61: Most na Soči. Nemška vojska na Repelcu leta 1917.*  
*Fig. 61: Most na Soči. German army in 1917 at Repelc.*

Repelcu verjetno začasno šotorišče (*sl. 61*) in je za sabo pustila sledi v obliki količkov za šotore, odlomkov železnih nožev, čebil, žebļjev in žebļičkov. Na bližino krvavih bojišč soške fronte kažejo tudi odkriti svinčeni šrapneli in drobci eksplozivnih granat, med izkopavanjem leta 2000 smo naleteli celo na neeksplozivno

116 kg težko rušilno italijansko topovsko granato kalibra 210 mm. V začetek 20. stoletja prav tako datira plomba poštnege urada Cerknjo na Primorskem (*Kirchheim / Küstenland*), recentne najdbe pa so bronaste škarje in medeninast odlomek z rastlinskim okrasom, ki je morda ostanek ostenja posode za kuhanje kave.

# ODKRITJE GROBA NA LIPIČARJEVEM VRTU LETA 2016

Približno 50 m jugovzhodno od Repelca je bil leta 2016 na Lipičarjevem vrtu (parc. št. 949, k. o. Most na Soči) odkrit žgan grob iz rimskega časa (sl. 1–3, 21; t. 72), na videz podoben železnodobnim pokopom.<sup>492</sup>

Grobna jama je bila vkopana v sterilno ilovico do ravne apnenčaste skale, tj. do geološke osnove. Obdajale in prekrivale so jo lapornate plošče, zapolnjevala pa jo je močna žganina z veliko količino sežganih človeških kosti (545 g), ki je segala vse do pokrivne lapornate plošče na vrhu jame. Žganina je bila najizrazitejša na dnu jame, v njej so bile tudi steklene jagode. Na vrhu žganine sta bila tik pod lapornato pokrivno ploščo položena fragmentirana keramična oljenka in svinčen okvir zrcalca. Odlomki zgornjega dela enoročajnega vrča so bili odkriti približno 20 cm nad lapornato pokrivno ploščo groba.

Po ugotovitvah antropološke analize je bila v grobu pokopana odrasla oseba, domnevno ženskega spola, stara 20–40 let.

Tabla 72

1. V kalupu ulit svinčen okvir zrcalca okrogle oblike, okrašen s snopi poševnih črt, zrcalcu pripadajo še drobcji konveksnega stekla; zun. pr. 5,3 cm, db. 0,1 cm; inv. št. TM 2483 (sl. 62).
2. Železna trakasta pločevina z dvema luknjama, morda rezilo noža; d. 11,4 cm, š. do 3,3 cm; inv. št. TM 2484.
3. Odl. enoročajnega vrča peščene barve; rek. pr. ustja 5,2 cm, rek. pr. dna 5 cm; inv. št. TM 2485.
4. Odl. keramične pečatne oljenke opečnate barve, verjetno vrsta Loeschcke Xc; ohr. d. 8 cm; inv. št. TM 2486.
5. Ogrlica iz 46 modrih in prozornih steklenih jagod, od teh je 7 bikoničnih in 1 cevasta modra jagoda, 1 drobna kvadraste oblike z modrimi, belimi in rdečimi črtami ter pozlačene eno- in dvočlenaste sodčaste jagode; pr. jagod od 0,3 do 0,8 cm; inv. št. TM 2487 (sl. 63).

Med zanimivejše najdbe spada svinčen okvir zrcalca (sl. 62; t. 72: 1). Prenosna ogledalca (zrcalca) so bila v antiki izdelana predvsem iz srebra ali bronca, veliko manj je svinčenih. Majhna zrcala s trakastim

<sup>492</sup> Mlinar 2017.



Sl. 62: Lipičarjev vrt. Svinčeni okvir zrcalca iz žganine groba.  
Fig. 62: Lipičarjev vrt. Lead mirror frame from the charcoal of the grave.



Sl. 63: Lipičarjev vrt. Steklene jagode iz žganine groba.  
Fig. 63: Lipičarjev vrt. Glass beads from the charcoal of the grave.

svinčenim okvirjem in notranjostjo iz stekla so znana na širokem prostoru med Malo Azijo, srednjo Evropo in Mediteranom, pojavljajo pa se od zgodnje cesarske dobe. Glede na razprostranjenost in časovno opredelitev se njihov izvor domneva v podonavsko-balkanskem prostoru.<sup>493</sup> Zrcalca okrogle oblike, kakršen je primerek z Mosta na Soči, so značilna predvsem za 3. in 4. stoletje; največ jih je bilo odkritih v Ogleju, v severnoitalski prostor pa naj bi prišla iz Panonije morda že v zadnjih desetletjih 2. stoletja.<sup>494</sup> Okrogli svinčeni okvirji zrcalc se na območju med Milanom, Padom in Trentom sicer pojavljajo predvsem v grobovih iz 4. ali celo zgodnjega 5. stoletja.<sup>495</sup> Okvirji so bili po navadi okrašeni, primerek z Mosta na Soči ima geometrijski okras, lahko pa so imeli tudi napise, kar verjetno kaže na njihovo apotropijsko funkcijo. Zrcalca so kot nepogrešljivi del ženskega toaletnega pribora značilen pridatek v ženskih grobovih, a so znana tudi iz kulturnih

zakopov, ki jih povezujejo z daritvami ženskim božanstvom Heri, Veneri ali Nimfi.<sup>496</sup>

Primerljive dvo- in veččlenaste sodčaste jagode ter modre bikonične steklene jagode, kot so bile med pridatki groba na Lipičarjevem vrtu (*sl.* 63; *t.* 72: 5), se pojavljajo v grobovih že iz druge polovice 2. stoletja<sup>497</sup> pa tudi pozneje, v poznorimskih ali celo zgodnjerednjeveških kontekstih.<sup>498</sup>

Odlomke oljenke (*t.* 72: 4) lahko uvrstimo med pozne primerke pečatnih oljenk vrste Loeschcke (različica Xc),<sup>499</sup> na Mostu na Soči so bili podobni odkriti tudi na rimskodobnem grobišču na desnem bregu Idrijce.<sup>500</sup>

Ti pridatki kažejo, da lahko grob datiramo na konec 3. ali v 4. stoletje.<sup>501</sup> Območje Lipičarjevega vrta arheološko sicer še ni bilo raziskano, a je bil pri urejanju obcestnega jarka (ob robu parcele št. 949) leta 1960 odkrit napol razdejan žgan grob,<sup>502</sup> kar kaže na to, da je mogoče na tem mestu pričakovati še več grobov.

<sup>493</sup> Prim. Spasić 1995, 29–68.

<sup>494</sup> Buora, Magnani 2015, 17.

<sup>495</sup> Corti 2016, 192.

<sup>496</sup> Baratta 2010, 1155; Uboldi 2016, 97–106.

<sup>497</sup> Casagrande 2013, 274, Sl. 57.

<sup>498</sup> Bitenc, Knific 2001, kat. št. 124, 277.

<sup>499</sup> Vidrih Perko, Nestorović, Žižek 2012; prim. Horvat, Žbona Trkman 2016, 114.

<sup>500</sup> Mlinar, Perko, Žbona Trkman 2015, 118–120, kat. št. 12, 15, 17.

<sup>501</sup> Mlinar 2017, 41.

<sup>502</sup> Gabrovec, Svoljšak 1983, 34.

# ZAKLJUČEK



Sl. 64: Most na Soči. Raziskana območja grobišča na levem bregu Idrijce. (Kartografska osnova: Franciscejski kataster © Gisportal.gov.si).

Fig. 64: Most na Soči. Excavated areas of the cemetery at the left bank of Idrijca. (FrancKat D48 © Gisportal.gov.si).

## PUCARJEV ROB IN REPELC – SKUPNE ZNAČILNOSTI IN RAZLIKE

### *Legra, stratigrafija in časovni razpon*

Obe območji, raziskani v letih 2000–2013, ležita na severnem obrobju prostrane železnodobne nekropole na levem bregu Idrijce, ki je bila pretežno izkopana več kot stoletje prej (sl. 64). Čeprav ju ne ločuje velika razdalja, pa se v marsičem razlikujeta.

Poglavitna razlika med njima je v stratigrafiji in ohranjenosti ostalin. Na severovzhodnem območju, tj. na Pucarjevem robu, je bila stratigrafija preprostejša in grobovi bolje ohranjeni, medtem ko je severozahodno najdišče Repelc kompleksnejše in bolj poškodovano, zato je interpretacija slednjega težavnejša.

Na Pucarjevem robu so bili odkriti zgolj grobovi iz mlajšega halštatskega obdobja, začenši z grobom PR 21 iz stopnje Sv. Lucija Ic/IIa kot najstarejšim, največ jih sodi v časovni stopnji IIa in IIb, najmlajši (grob PR 6)

pa na prehod v latensko dobo, lahko pa bi bil še mlajši. Z izjemo odlomka uhana iz poznolatskega obdobja (LT D1) drugih mlajših najdb na tem območju ni bilo (sl. 19). Prostorska razporeditev pokopov nakazuje horizontalno in vertikalno stratigrafijo, starejši so skoncentrirani v osrednjem in zahodnem delu izkopa, mlajši na vzhodnem (sl. 18). Grobovi so mestoma ležali drug nad drugim, se pravi v dveh nivojih, kot PR 1, 2 in 6, 11 in 20, 14 in 22 ter 31 in 34 (sl. 5; t. 7B; 9D). Podobne primere navaja Marchesetti z izkopavanj leta 1884 na velikem grobišču.<sup>503</sup> Ali to pomeni, da je začelo zmanjkovati prostora in so morda zato začeli pokopavati tudi na desnem bregu Idrijce, ali pa si to situacijo lahko razlagamo v smislu družinsko-rodovnih povezav.

Na Repelcu je slika malce drugačna. Tu je nastalo grobišče na območju nekdanjega naselja iz mlajše bronaste dobe (Bd D oz. *Bronzo recente*). Grobovi so v zgornjem delu v veliki meri uničeni, mnogim manjkajo krovne plošče. Tudi tu se pokopi začenjajo v mlajšem halštatskem obdobju, a jih iz stopnje Sv. Lucija IIa ni (sl. 59, 60). Na vzhodnem delu raziskanega območja je bil pred začetkom pokopavanja postavljen kamnit zid v smeri S–J (*pril.* 1/2: kv. 5, 11, SE 87). Na njegovem južnem koncu sta bila vkopana grobova R 31 in R 32 (t. 26D, E), prvi spada med najstarejše pokope na tem območju (Sv. Lucija IIb1), tako kot žarni grob R 52 (t. 34A), ki je bil vkopan ob zahodnem robu okrogle kamnite konstrukcije (SE 87). Ta je bila le nekaj deset centimetrov odmaknjena od zidu proti zahodu (*pril.* 1/2: kv. 4) in je po najdbah v njej (t. 42A) bolj ali manj sočasna z grobom R 52. Morda je bila funkcionalno povezana s sežigališčem oz. žgalnodaritvenim prostorom (SE 102–103) ob severnem robu izkopa 2002 (*pril.* 1/2: kv. 1). To je bilo vzpostavljeno v začetni fazi pokopavanja in se je uporabljalo sočasno z grobiščem. Po skoraj dve stoletji trajajoči prekinitvi sta se uporaba sežigališča in pokopavanje na Repelcu nadaljevala v mlajšem latenskem obdobju (LT D) in v rimski dobi (sl. 59, 60). Mlajše so najdbe delov amfor in nekaj zelenih steklenih jagod (t. 61: 10; 62: 1; 71: 34, 35) iz premešane plasti SE 3, ki sodijo v čas od 3. do 6. stoletja. Jama R 9 z loncema iz sredine ali s konca 7. stoletja (t. 34C) in morda tudi rdeča steklena jagodica (t. 71: 32) pa kažeta, da ta kraj tudi pozneje ni povsem opustel.

Na območju izkopa 2000 so latenskodobni grobovi umeščeni v bližino oz. okoli velikih grobnih jam R 22 in R 19 (sl. 59) iz stopnje Sv. Lucija IIb2/IIc, v katerih so bile med drugim nežgane konjske kosti. Na območju izkopa 2002 sta oba zabeležena poznolatska pokopa (gr. R 35 in R 51 – t. 27C–28A; 33C) ležala v bližini grobov iz zadnje halštatske stopnje (gr. R 47 ter R 49 in R 50). Rimskodobni grobovi so bili prav tako vkopani v vmesne prostore med starejšimi pokopi, v nekaterih primerih pa delno celo vanje (npr. gr. R 3, 4 in 7 na območju grobne jame R 22).

<sup>503</sup> Marchesetti 1886, Tav. X: 13.

Z antropološko analizo zaradi majhne količine in velike fragmentarnosti človeških kosti spola največkrat ni bilo mogoče ugotoviti.<sup>504</sup> Na Pucarjevem robu, kjer so vsi grobovi mladohalštatski, so v njih pokopane osebe antropološko večinoma opredeljene v odraslo dobo, v starostni razred od 20 do 40 let (*adultus*), starejšega od 50 let ni nobenega, v nekaj primerih pa bi morda lahko šlo za otroka ali zelo mlado osebo (PR 20, PR 26 in PR 35). Moški spol je bil prepoznan pri osebah, pokopanih v grobovih PR 6 in PR 14 in PR 23, ženski ali domnevno ženski pa v primeru grobov PR 1, PR 2, PR 13 in PR 16. V slednjem sta bili morda pokopani dve osebi. Ocenjena je bila tudi telesna višina za žensko iz groba PR 2, ki naj bi ob smrti merila nekaj manj kot 150 cm.

Starostna struktura pokopanih na Repelcu je bila podobna; največ jih je v skupini odraslih oseb in med njimi ni nobenega starostnika. Nekaj je otroških – dva iz mladohalštatskega obdobja (R 10 in R 16) in en iz rimskega časa (R 30), domnevno trije pa naj bi bili pokopani skupaj z odraslo osebo (R 22, R 23 in R 25). Spola z antropološko analizo ni bilo mogoče ugotoviti skoraj za nobeno osebo, domnevno ženski naj bi bili pokopani v grobovih R 12A in R 25, domnevno moški, star med 20 in 30 let, visok okoli 167 cm, pa v edinem skeletnem grobu na Repelcu (R 43), ki sodi v rimsko dobo.

V svetolucijski halštatski skupini je tudi z arheološko analizo pridatkov težko ugotavljati spolno pripadnost, ker v starejši železni dobi ni bila navada preminulim pridajati orožja, ki je najbolj prepoznaven znak moških. Orožje se v grobovih pojavi šele ob koncu halštatske dobe in v latenski dobi, ko je za idrijsko skupino značilno tudi pridajanje orodja, predvsem poljedelskega. Ženske pa lahko prepoznamo po nakitu, zlasti ogrlicah in uhanih.

Če si ogledamo grobove z vidika pridatkov, bi na Pucarjevem robu lahko po uhanih in steklenih jagodah označili grobove PR 8, 11, 18, 29, 34, 35 (t. 6B; 7B; 9B; 12A; 13D; 14B) za ženske oz. dekleške, če pripisemo ženski noši še obeske in gumbke, lahko mednje uvrstimo še grobove PR 1, 10, 14 (t. 1–2A; 7A; 8A) in PR 21 z dvo-zankasto fibulo (t. 10A), ki je značilna za žensko nošo ob koncu starejšega halštatskega obdobja, ko moški še niso nosili fibul. Neskladje z antropološko opredeljenim spolom je opazno pri grobu PR 14. Ne glede na to lahko skupaj naštejemo trinajst ženskih grobov, kar je dobra tretjina vseh pokopov na Pucarjevem robu. Moškega je po orožju možno zanesljivo prepoznati v grobu PR 6 (t. 5B), po kostnih ostankih pa tudi v grobu PR 23 (t. 10C). Dvojni pokop bi morda lahko videli v grobu PR 1, kjer bi moškemu lahko pripisali pasni okov in nož s koščnim ročajem, čeprav je zelo podoben nož znan s Kovka nad Hrastnikom v Zasavju v ženskem grobu.<sup>505</sup> Otroški grobovi so opredeljeni samo na podlagi analize kostnih

<sup>504</sup> Gl. razpravo Petre Leben-Seljak v tej publikaciji.

<sup>505</sup> Prim. Božič, Gaspari, Pirkmajer 2020, 514 s, t. 6: 10; 7: 10.

ostankov, pri čemer je zanimiva lega groba PR 20, vkopana nad grobom PR 11 odrasle osebe (*t. 9D*), domnevno otrok v grobu PR 26 pa je bil pokopan tik zraven groba od 20 do 40 let stare osebe PR 27 (*pril. 1 in sl. 59*), kar bi kazalo na tesnejše družinske vezi med njimi.

Tudi na Repelcu je po pridatkih mogoče v mlajšem halštatskem obdobju opredeliti večinoma le ženske pokope (gr. R 10, 16, 19, 31, 33, 34, 41, 49?, 50 – *t. 18B–19A; 21B, 22C; 26D; 27A; 27B; 30B; 33A; 33B*). Grob R 10 je antropološko sicer opredeljen kot otroški, vendar je po premeru pridanih zapestnic skoraj zagotovo ženski oz. dekliški. Moška sodobnika bi morda lahko prepoznali po pasnih okovih v grobovih R 38 in 47 (*t. 29A; 32B*). Nasprotno pa so v latenskem obdobju bolj izraziti moški pokopi z orožjem, kot so R 18, 25, 35, 51 (*t. 22B; 24C–25; 27C–28A; 33C*) in verjetno dvojni grob R 14 z ženskim nakitom in orodjem (*t. 20–21A*). V grobovih iz rimske dobe je bilo največ žebličkov (gr. R 2, 3, 4, 7, 8, 17, 30 – *t. 16B; 17A; 17B; 17D; 18A; 22A; 26C*), ki jih lahko pripišemo obuvalom, podobno kot železen žebliček z okrašeno kapico iz premešane plasti SE 3 (*t. 58: 11*), kakršni se pojavljajo na obuvalih rimskih pomožnih vojakov.<sup>506</sup> Ker je tudi oseba v skeletnem grobu R 43 z oljenko in novcem (*t. 31A*) antropološko opredeljena kot moški, bi lahko sklepali, da so bili v rimskem času tu pokopani pretežno moški.

V grobovih PR 12, PR 30, PR 33 in R 6, R 28, R 37, R 39 in R 40 je bila pridana samo keramika, pravzaprav le črepinje, ki so verjetno ostanek pogrebne obredja, le v grobu R 36 so bili odlomki lonca ohranjeni do te mere, da so dopuščali risarsko rekonstrukcijo (*t. 28B*). Po rezultatih antropološke analize, kjer je bila mogoča opredelitev starosti, je šlo za odrasle osebe.

Nekaj grobov pa sploh ni imelo pridatkov (PR 3, PR 17, PR 22 in R 26 – *t. 4B; 9A; 10B; 26A*) in tudi v teh so bile po izsledkih antropološke analize pokopane odrasle osebe. Na drugi strani izstopajo grobovi z bogatejšimi ali neobičajnimi pridatki, med katere sodijo importi. Na Pucarjevem robu so taki žarni grobovi PR 1, PR 2 in PR 29, prvi z atiškim sovjim skifosom in fibulama tipa Fraore ter nožem s koščeno oblogo in zoomorfnim zaključkom (*sl. 15; t. 1–3A*), drugi z dolensko različico certoške fibule XIII. vrste ter s posodo z bronastim ročajem in lončeno posodo situlaste oblike (*t. 3B–4A*), tretji pa s številnimi modrimi steklenimi jagodicami in bronastimi gumbki, ki so bili verjetno našiti na oblačilo (*t. 12A*). Gre pa za pokope ženskih oseb, morda tudi skupaj z moškim (domnevno v grobu PR 1).

Na Repelcu so imeli bogatejše pridatke grobovi iz mlajšega halštatskega obdobja, in sicer grob R 10 s feničansko-punškima steklenima jagodama (*sl. 53; t. 18B–19A*), grob R 19 s steklenimi jagodami in posodico iz polihromnega stekla (*sl. 55; t. 22C–23A*), v katerem so bile pridane še konjske kosti, enako kot v grobu R 22, h kateremu so spadali še križni gumbi za jermenje (*t. 23C*).

Med grobovi iz latenske dobe izstopata R 14 s pletenim nakitom, srebrnim spiralno oblikovanim prstanom in orodjem (*t. 20–21A*) ter grob R 25 z železno mahairo (*t. 24C–25*).<sup>507</sup> Iz rimskega časa sta posebna žgan grob R 3 z bronastim figuralno okrašenim ročajem patere (*t. 17A*) ter skeletni grob s pridatkom bronaste asa Lucija Vera in oljenko s pečatom *Sexti* (*t. 31A*).

## IMPORTI IN POVEZAVE

Iz starejše železne dobe predstavlja edinstveno najdbo v Posočju in širše v jugovzhodnih Alpah sovji skifos (*glaux*) iz groba PR 1 (*sl. 17; t. 3A: 13*), ki je import iz atiških delavnic in dokazuje trgovsko menjavo z Grčijo (Atenami) oz. emporiji ob delti reke Pad. Najdbo lahko povezujemo z grško kolonizacijo ob Sredozemskem in Jadranskem morju ter njenimi kolonijami v južni Italiji (*Magna Graecia*), ki so imele posredniško vlogo pri širjenju grških izdelkov in omike tudi v jugovzhodnoalpski prostor, predvsem po morskih poteh.<sup>508</sup> Sovji skifosi s horizontalnim in vertikalnim ročajem (*glaux*), ki so jih izdelovali v Atenah, so znani iz celotnega mediteranskega bazena, od Gruzije, južne Ukrajine in Rusije do Izraela, Turčije, Cipra, Rodosa, Grčije, Makedonije, Bolgarije, severne Afrike, Španije, južne Francije, Korzike, Sardinije in Sicilije ter južne in srednje Italije (*sl. 65*). Oblikovno podobne posode so v 4. stol. pr. n. št. in tudi pozneje izdelovali v Etruriji in Apuliji.<sup>509</sup> Najbližje primerjave za primerek s Pucarjevega roba na Mostu na Soči so znane z območja spodnje Padske nižine.<sup>510</sup> Malo drugačen atiški skifos, ki spada v vrsto Saint Valentin, je bil najden na Mostu na Soči v halštatski hiši 5,<sup>511</sup> na Koritnici v Baški grapi pa je bil odkrit v grobu 2 odlomek skifosa nedoločljive vrste.<sup>512</sup> Z Mosta na Soči so znane še druge grške oblike posod, kot so jonski kiliksi (*kylikes*).<sup>513</sup>

<sup>507</sup> Gaspari, Mlinar 2005.

<sup>508</sup> Svoljšak 1989, 398; prim. Dular, Tecco Hvala 2018, 112, Sl. 74b.

<sup>509</sup> Gl. Johnson 1955, 122–124.

<sup>510</sup> Padova (Bonomi 2005, 76–77, Fig. 79), Oppeano (Gamba 1986, coll. 642–664), Spina (Alfieri 1979, 58, Fig. 133).

<sup>511</sup> Svoljšak 1989, 398; Dular 1998, 115; Svoljšak, Dular 2016, T. 25A: 1; Dular, Tecco Hvala 2018, 111; Grahek 2018a, 286.

<sup>512</sup> Kos 1973, 850, T. 1: 7.

<sup>513</sup> Jonski *kylix* iz groba Sz 1008 je iz 6. stol. pr. n. št. (Vitri 1980, 276; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 104A: 13), drugi jonski *kylix* iz groba M 2850 je verjetno s konca 7. stol. pr. n. št. (Vitri 1980, 276). Izdelek jonskih delavnic je bila morda tudi izgubljen *oinochos* iz groba M 1026, ki jo je Marchesetti pripisal apulskim delavnicam (Marchesetti 1896, 23), Collona pa jo je na osnovi ohranjene risbe opredelil kot jonski izdelek (Vitri 1980, op. 32). Iz grobov na Mostu na Soči je še nekaj drugih odlomkov *kylikes* ali njihovih posnetkov (Dular, Tecco Hvala 2018, 112–113).

<sup>506</sup> Prim. Gaspari 2008, 42.



Sl. 65: Najdišča atiških sovjih skyfosov (*glauks*) s horizontalnim in vertikalnim ročajem:  
 Fig. 65: Findspots of Attic owl *skyphoi* (*glaukes*) with one horizontal and one vertical handle:

- Alacia (Ampurias 31–32, 1969/70, 165, Fig. 9),  
 Aleria (Jahasse 1969/68, Pl. 77, No. 1656),  
 Ampurias (Trias de Arribas 1967/78, Pl. 85: 2),  
 Atene/Athens-Agora (Beazley 1963, 984.3),  
 Atene/Athens-Akropola (Lamberton, Rotoff 1985, Fig. 24),  
 Atene/Athens-Ceramicus (Hoepfner 1976, 200, Fig. G.212),  
 Bezier (Arcelin et al. 1994, 242, Fig. 10),  
 Bologna (Ferri 1979, 282),  
 Bourges - Saint Martin des Champs (Gran-Aymerich et al. 1993, 215–227),  
 Camerano (Baldelli et al. 1982),  
 Camiros (British National Museum London),  
 Canino/Vulci (Johnson 1955, Pl. 36),  
 Casale Pian Roseto (Torelli 1970, Pl. 10A),  
 Castellazzo di Poggioreale (Falsone et al. 1980/81, 2.2, Pl. 254: 4),  
 Certosa (Zannoni 1876, Tav. 50, 79: 4),  
 Colfiorito di Foligno (Bonomi Ponzi 1997, 91, Fig. 30),  
 Cortona (Zamarchi Grassi 1992, 94, No. 81),  
 Curium/Kourion (British National Museum, London),  
 Cyrenaica (Musée National de Céramique, Sèvres; Sèvres 4166, 20, CVA 1 (13), Pl. 21: 12),  
 Demir Kapija (Popović 1994, kat. št. 39),  
 Elizavetovskaya (Brashinsky 1976, 98–111),  
 Eretria (Gex 1993, Pl. 95: S420),  
 Gazzo Veronese (Salzani 2002, 183, Tav. XV),  
 Halieis (Archaiologikon Deltion 31/1 1976, Pl. 79: 166),  
 Jeriho/Jericho (Barakat, Ball 1986, Vol. 1, 251),  
 Karnobat (Georgieva 2005, 168–172),  
 Korint/Corinth (Blegen et al. 1964, Pl. 55, Gr. 346),  
 Lavello (Giorgi et al. 1988, T. 114, 115),  
 Misano Adriatico (von Eles Masi 1981, 341, Fig. 214, 342, Pl. 183),  
**Most na Soči**–Pucarjev rob (tu, *sl.* 17; *t.* 3A: 13.),  
 Napoli (Johnson 1955, Pl. 36, Fig. 22),  
 Neapolis (Bernardini et al. 1998, 307–369),  
 Nola (Valotaire 1923, 43–89),  
 Oppeano (Gamba 1986, Coll. 642–664),  
 Ordžonikidze (Bunjatjan 1995, 87, Fig. 64),  
 Oria (Pagliara 1979, Tav. 27),  
 Orvieto (Becatti 1940, Tav. 12: 1),  
 Padova (Bonomi 2005, 76–77, Fig. 79),  
 Pianello di Castelbellino (Baldelli et al. 1982),  
 Pichvnari (Vickers, Kakhidze 2000, 13,14),  
 Populonia (Cristofani Martelli 1975, 213–214, Tav. 32: 17),  
 Xantos (Metzgar 1972, Pl. 78.348),  
 Sardis (Schaeffer et al. 1997, Pl. 43: 130),  
 Saturnia (Donati 1989, 99, Fig. 36: 16),  
 Selinunt (Giudice, Tusa, Tusa 1992),  
 Spina (Alfieri 1979, 58, Fig. 133)



Stiki z visoko razvitimi mediteranskimi kultura-  
mi odsevajo prav tako v posodicah iz polihromnega  
stekla, med katere spadata odlomka stekleničk iz groba  
R 19 (sl. 55; t. 23A: 8) in plasti SE 3 na Repelcu (t. 70:  
1), ki sta domnevno vzhodnomediteranskega izvora  
in se pridružujeta še drugim najdbam večbarvnih in  
enobarvnih narebrenih steklenih skodelic z velikega  
grobišča na Mostu na Soči.<sup>514</sup> Njihova provenienca še ni  
v celoti razjasnjena, uvoz iz vzhodnega Sredozemlja pa  
ni izključen.<sup>515</sup> V sklop mediteranskih importov sodita  
še stekleni jagodi iz groba R 10 (sl. 53; t. 19A: 8, 9), ki sta  
verjetno proizvoda punskih delavnic, a ne edina znana  
primera v Posočju.<sup>516</sup>

S sredozemskim prostorom bi morda lahko pove-  
zovali tudi najdbo stebila trte (verjetno divja trta – *vitis  
sylvestris*) iz groba PR 25,<sup>517</sup> ki bi lahko bila najstarejša  
znanilka vinogradništva v jugovzhodnoalpskem pro-  
storu poleg grozdnih pešk iz Štanjela, odkritih v drugi  
ruševinski plasti mlajšeželeznodobne hiše.<sup>518</sup> Peške  
jagod gojene vinske trte (*vitis vinifera*), ki so bile na  
primer odkrite v železnodobnih in rimskih naselbinskih  
plasteh v bližini Ogleja, so po strukturi podobne peškam  
grozdnih jagod divje trte (*vitis sylvestris*). Po izsledkih  
raziskav se je kultivacija vinske trte v severni Italiji začela  
prav v železni dobi.<sup>519</sup> Na Mostu na Soči so bili odkriti  
še drugi gojeni sredozemski plodovi, ki spadajo med  
najstarejše na območju jugovzhodnih Alp, to sta najdbi  
fige in oreha iz železnodobne hiše.<sup>520</sup>

Povezave s severnoitalskim in etruščanskim  
prostorom kažeta ingot vrste *ramo secco* (sl. 51; t. 49:  
19)<sup>521</sup> in približno poldrugo stoletje mlajši odlomek  
helenističnega etruščanskega cedila (sl. 50; t. 48: 24)  
iz plasti SE 3 na Repelcu. Južnoalpsko provenienco z  
območja Ticina bi morda lahko pripisali redkim pri-  
merkom kačastih fibul vrste Fraore – Parma, ki so bile  
med prdatki v grobovih s Pucarjevega roba (PR 1) in  
Repelca (R 38) (t. 1: 1, 2; 29A: 1).<sup>522</sup> Odlomek fibule v  
grobu R 31 (t. 26D: 1) bi lahko pripadal vrsti Castellin  
Fisterre z območja Poadižja.<sup>523</sup> Kot verjeten import

<sup>514</sup> Marchesetti 1893, Tav. VIII: 1, 2; IX: 1,2; Teržan, Lo  
Schiavo, Trampuž Orel 1984, T. 104: 12; 260: 11; 264: 7.

<sup>515</sup> Prim. Dular, Tecco Hvala 2018, 119–122.

<sup>516</sup> Punska importa sta verjetno tudi steklen amulet z  
bradato moško glavo z Mosta na Soči (Marchesetti 1893, T.  
XXIX: 4, 8, 9; Dular, Tecco Hvala 2018, 122–123, sl. 79a) in  
njemu podobna najdba iz Kobarida, ki jo hrani Mestni muzej  
v Trstu (neobjavljeno, podatek Marzia Vidulli).

<sup>517</sup> Gl. Culiberg v tej publikaciji.

<sup>518</sup> Fabec, Vinazza 2014, 597, sl. 39.9 (rezultat radiokar-  
bonskega datiranja peške vinske trte je 2150+/-30 BP).

<sup>519</sup> Maselli Scotti, Rottoli 2007, 801–802.

<sup>520</sup> Prim. Dular, Tecco Hvala 2018, 111.

<sup>521</sup> Mlinar 2014, 611–614. Ingot te vrste je bil najden tudi  
na desnem bregu Idrijce (prim. Dular, Tecco Hvala 2018,  
114–116; Laharnar 2018a, 222).

<sup>522</sup> Prim. Tecco Hvala 2014b, 156–158.

<sup>523</sup> Nascimbene 2009, 110–115, Fig. 23: n. 39; Fig. 24.

iz južnoalpskega prostora vidimo tudi bronaste fibule  
zgodnjelatenske sheme iz plasti SE 3 (t. 43: 3, 4) in jame  
R 22A (t. 35E: 1) na Repelcu, ki sicer niso edini primerki,  
znani iz Posočja.<sup>524</sup>

Za jantarne jagode in njihove odlomke ter po-  
lizdelke iz plasti SE 3 na Repelcu (t. 71: 41–56) lahko  
domnevamo, da izvirajo iz baltskih dežel, čeprav niso  
bili kemijsko analizirani. Jantarni predmeti so na Mostu  
na Soči in tudi sicer v Posočju redkost, kar gre verjet-  
no pripisati običaju sežiganja pokojnikov v njihovih  
opravah.<sup>525</sup>

Kar nekaj predmetov kaže na povezave z najdišči v  
jugovzhodnih Alpah, zlasti z Dolenjsko. Zagotovo so od  
tam prišli križni razdelilni gumbi v grobu R 22 (t. 23C:  
1–9), ki so spadali h konjski opremi. V tem in v grobu  
R 19 so bile poleg sežganih človeških tudi nežgane konjske  
kosti spodnjih okončin,<sup>526</sup> kar je posebnost v svetolucij-  
skem grobnem ritualu. S starejših izkopavanj velikega  
grobišča na Mostu na Soči so izpričani samostojni po-  
kopi celih konjskih kadavrov s pridano konjsko opremo,  
brez ostankov človeških kosti.<sup>527</sup> Podobna je situacija v  
estenskem prostoru, npr. iz Altina, kjer gre pretežno za  
ritualne pokope žrtvovanih konj, kar je bilo v navadi na  
celotnem venetskem območju v 6. in 5. stol. pr. n. št.<sup>528</sup>  
Nasprotno pa so pokopi konjev skupaj s človekom v istem  
grobu značilni za dolensko halštatsko skupino.<sup>529</sup> Skupne  
značilnosti z dolenskim kulturnim prostorom izkazujejo  
tudi nekateri prdatki iz groba R 38, to so odlomek zapest-  
nice z zavitim koncem, okrašenim s pasovi prečnih vrezov,  
in pravokotni pasni okovi (t. 29A: 4, 12), podoben pasni  
okov je bil tudi v žari groba PR 1 (t. 1: 9). Stike z Dolenjsko  
prav tako odsevajo steklena jagoda v obliki ovnove glavice  
(t. 71: 36), pa fibuli z naprej gledajočo živalsko glavico (t.  
42B: 1) in vrste Valična vas (t. 43: 9) ter odlomki železnih  
fibul (t. 44: 10–13) iz plasti SE 3 in sežigališča na Repelcu.  
Zanimiv je par certoških fibul XIII. vrste iz groba PR 2,  
ena pripada dolenski različici (t. 3B: 2), druga pa sveto-  
lucijski (t. 3B: 1).<sup>530</sup> Tudi v poznohalštatski oborožitvi  
so prepoznavne skupne prvine, predvsem v uhati sekiri,  
morda tudi v sekirah z enostranskimi plavutmi, ki so  
zastopane v plasti SE 3 na Repelcu (t. 50: 4–6), pa tudi v  
nožu s koščnim držajem (t. 2: 10) iz žarnega groba PR 1.

V latenski oborožitvi nastopajo komponente, kot  
sta meč in ščit, značilne za keltski srednjeevropski svet, ki  
so bile razširjene tudi v jugovzhodnih Alpah. Izstopa pa  
meč z odklonjenim ročajem, tako imenovana mahaira,  
iz poznolatskega groba R 25 (t. 25: 3), kakršnega so od

<sup>524</sup> Prim. Guštin 1991, T. 27: 5, 33: 9.

<sup>525</sup> Dular, Tecco Hvala 2018, 110.

<sup>526</sup> Prim. Toškan v tej publikaciji.

<sup>527</sup> Prim. Dular, Tecco Hvala 2018, 129–130.

<sup>528</sup> Prim. Gambacurta, Tirelli 1997, 71–72; prim. tudi  
ritualni zakop konjev z najdišča Bizjakova hiša v Kobaridu  
(Mlinar, Gerbec 2011).

<sup>529</sup> Prim. Dular 2007, sl. 1.

<sup>530</sup> Prim. Teržan 1976, 340.

4. stol. pr. n. št. uporabljala plemena severnojadranskega zaledja. Povezave s severovzhodnim Jadranom nakazuje tudi fibuli vrste Kastav iz plasti SE 3 (t. 44: 4, 3). Posebnost noše nekeltskih prebivalcev zahodnega dela današnje Slovenije in severovzhodne Italije v poznem latenskem obdobju so pletene ovratnice z vozli (t. 20: 4; 37: 4, 5, 6; 47: 9–20). Tudi v grobu R 14 pridani srebrni spiralno oblikovan prstan (t. 20: 2) ima primerjave na območju kulture Ornavasso.

Značilne italiske izdelke lahko na Repelcu prepoznamo v fibulah vrst Almgren 65 (sl. 49; t. 36B: 12), Almgren 236a (t. 36B: 13), Alesia (t. 45: 1–3), v delu vojaškega pasu (*cingulum*) (t. 37: 12) in železnem žebličku z obuvala (t. 58: 11) ter keramičnem kuhinjskem posodju (t. 40: 16, 17), krožnikih iz keramike s črnim premazom oblik Lamboglia 5/7 ali Morel 2284 (t. 61: 1–3), dvoročajnih in enoročajnih vrčih (t. 40: 11; 42B: 6; 62: 2, 3; 63: 9, 11, 12; 64: 2–6) ter amfori vrste Forlimpopoli (t. 61: 11).

Vzhodnosredozemski izvor imajo majhne amfore vrste MRA 3 ali LRA 3, katerim lahko pripišemo odlomek iz plasti SE 3 (t. 61: 10), pa tudi odlomek amfore LRA 1 iz zadnje rimskodobne faze na Repelcu (sl. 58; t. 62: 1).<sup>531</sup>

Keramična lonca iz zgodnesrednjeveške faze na Repelcu, najdena v jami R 9 (t. 34C), s primerjavami v vzhodnih pokrajinah, pa sta prva znanilca slovsanske naselitve v teh krajih.<sup>532</sup>

Vse te najdbe so jasen pokazatelj, da je imel Most na Soči s svojo lego na sotočju treh rek – Soče, Idrijce in Bače – v preteklosti pomembno mesto v mreži povezav z drugimi kulturnimi regijami. Pot proti severu do Kobarida je glede na doslej znana arheološka najdišča v Tolminu, Zato Tolminu, Doljah, na Volarjih in pri vasi Krn potekala po levem, osončenem bregu Soče. V kobariški kotlini se je razcepila v dva kraka, severni je vodil naprej proti Bovcu in čez prelaz Predel na trbiško območje ter še dlje na Koroško, zahodni pa proti Beneški Sloveniji in Furlaniji. Iz Kobarida se je pot proti severu nadaljevala ob zahodnih pobočjih Gradiča in Tonovcovega grada in tako zaobšla ozko, neugodno soško ožino, reki se je zopet približala šele pri Trnovem. Med Srpenico in Bovcem je potekala bolj ali manj po današnji trasi, težje je rekonstruirati njen nadaljnji potek mimo Kluž in Loga pod Mangartom do sedla na Predelu.<sup>533</sup>

Pot proti severovzhodu na bohinjsko stran je bila še pred stoletjem in pol speljana drugače kot je danes. V preteklosti je tekla ob širšem spodnjem delu doline Bače do Koritnice, kjer je zavila v ozko rečno dolino Koritnice, nato pa se povzpela do Ruta in naprej čez prelaza Suha

in Vrh Bače na bohinjsko stran.<sup>534</sup> Drugi krak te poti je pri Koritnici prečil reko Bačo in se nadaljeval mimo Bukovega na Cerkljansko. Stara prazgodovinska povezava med Koritnico in Petrovim Brdom ter prek Soriške planine naprej do železovih rudišč v Bohinjskem kotu za zdaj še ni podprta z materialnimi dokazi.<sup>535</sup> Da je ta komunikacija obstajala, vsaj kar zadeva odsek med Petrovim Brdom in zgornjo Selško dolino, nakazuje novoodkrita železarska najdišča na Štalci nad Železniki, ki se vključuje v orbito svetolucijskega kulturnega kroga.<sup>536</sup>

Pomembna pot proti vzhodu je vodila po dolini Idrijce, a le do Slapa ob Idrijci, kjer se je vzpela na Šentviško planoto in se od tam znova spustila v dolino šele v bližini Reke pri Cerknem. Na tak potek poti kaže tudi dejstvo, da v težko prehodni tesni med Dolenjo Trebušo in Reko pri Cerknem doslej še ni bilo odkrito nobeno arheološko najdišče.<sup>537</sup>

Komunikacija proti jugu na Goriško in naprej k Jadranskemu morju je v pozni prazgodovini in rimskem času potekala drugače od današnje, ki vodi ob reki Soči. Povezava med utrjeno naselbino na Sv. Katarini nad Novo Gorico in naselbino na Mostu na Soči je šla po zahodnem robu Banjške planote mimo najdišč Grgar, Bate, Zabrdo, Kal nad Kanalom, Levpa, Kanalski Vrh in Kanalski Lom.<sup>538</sup> V tej povezavi je mogoče razumeti tudi prazgodovinske naselbinske ostaline na Repelcu, kjer je verjetno bila speljana premostitev na desni breg Idrijce na Mostu na Soči.

## POMEN ARHEOLOŠKIH ODKRITIJ V LETIH 2000–2013 NA MOSTU NA SOČI

Odkritje prazgodovinskih naselbinskih ostankov na Repelcu pomeni novost, kajti doslej je bil naselbinski areal ugotovljen zgolj na desnem bregu Idrijce, na levem bregu pa le grobišče.<sup>539</sup>

Nič manj zanimivo ni odkritje žganinske jame (sl. 40–42) in kamnitega zidu (SE 87 – pril. 1/2; sl. 43, 44) ob robu grobišnega prostora na prvi terasi pred iztokom reke Idrijce v Sočo. Najdbe iz žganinske jame (t. 36B–41) kažejo, da je bila v uporabi sočasno z grobiščem, a ne le kot sežigališče umrlih, temveč jo lahko interpretiramo tudi kot neke vrste žgalnodarivno mesto.<sup>540</sup> Z oprav-

<sup>534</sup> Železnodobno Posočje je z Bohinjem tvorilo enovit kulturni prostor. Izkoriščanje železove rude v okolici Bohinjskega jezera je železnodobnim prebivalcem Posočja omogočalo razcvet (prim. Gabrovec 1974, 287–318).

<sup>535</sup> Mlinar 2002a, 11.

<sup>536</sup> Bogataj et al. 2016, 75–96; Grahek 2018b, 270; Mlinar 2018, 58.

<sup>537</sup> Prim. Mlinar 2002a, 12.

<sup>538</sup> Mlinar, Žbona Trkman 2008, 9–22 z zbrano literaturo; Gerbec 2018, 62–75.

<sup>539</sup> Prim. Svolfšak 1988–1989.

<sup>540</sup> Gl. tu poglavje Sežigališče (*ustrinum*) in/ali žgalnodarivno mesto.

<sup>531</sup> Prim. Mlinar, Perko, Žbona Trkman 2015, 120.

<sup>532</sup> Mlinar 2002a, 22, sl. 13; Knific 2004, 19–20; prim. Pleterski 2008, 33.

<sup>533</sup> Prim. Svolfšak 1988–1989, 367–386; Klavara 2003, 29–30; Mlinar 2009–2010, 147; Dular, Tecco Hvala 2018, 9.

ljanjem obredov znotraj grobiščnega "svetega" prostora je morda povezana tudi okrogla kamnita konstrukcija iz poševno zloženih lapornatih plošč (SE 88 – sl. 45, 46) z delno prežgano vrhno ilovnato plastjo na južnem delu in apnenčasto ploščo, ki je na severu molela iz oboda. Lega znotraj grobišča, pravilna oblikovanost in usmerjenost strukture in najdbe nežganih kosti drobnice<sup>541</sup> nakazujejo, da so na tem prostoru nemara potekale daritve oz. žrtvovanja v čast prednikom.

Grobovi na Repelcu in na ledini Pucarjev rob na skalnatem robu nad reko Idrijco se začnajo v mlajšem halštatskem obdobju, v stopnjah Sv. Lucija IIa in IIb, ko je po dosedanjih izsledkih svetolucijska skupnost doživljala največji razcvet.<sup>542</sup> Pokopi na Pucarjevem robu so prenehali s koncem halštatskega obdobja, na Repelcu pa se nadaljujejo tudi v mlajših obdobjih in ponujajo vpogled v spremembo grobnega rituala na prehodu iz starejše v mlajšo železno dobo. Medtem ko so za stopnji Sv. Lucija IIa in IIb značilne večje grobne jame, v katerih je bila žganina s sežganimi kostnimi ostanki zbrana na dnu ali pa shranjena v žare, se v stopnji Sv. Lucija IIc pojavi tendenca k manjšim grobnim jamam (prim. sl. 10 in 18 ter sl. 33 in 59), npr. grobovih PR 6,<sup>543</sup> 32, 33 in 35. Drug fenomen, ki ga lahko opazimo v tem času, je skromna količina človeških ostankov, ki so bili močno prežgani in razpršeni po celotni jami, npr. v grobovih PR 6, PR 31, R 49, R 50 in R 51 pa tudi jamah R 22A, R 29, R 27 in R 15, ki bi jih prav tako lahko glede na nekatere okoliščine interpretirali kot grobove, čeprav v njih ni bilo človeških kostnih ostankov. Jami R 22A in R 29 sta bili namreč pokriti s kamnito ploščo, kar je značilnost posoških halštatskih grobov, v prvi je bila fibula zgodnjelatenske sheme (t. 35E), v drugi pa odlomek peresovine fibule srednjelatenske sheme (t. 36A), medtem ko je bila v jamah R 15 in R 27 žganina brez človeških kosti neizrazita in razpršena. Podobna primera v Posočju sta bila zabeležena na grobišču Čadrg – Laze, kjer v jami 1 iz časa LT C1–C2 ni bilo ostankov sežganih kosti, v zgodnjelatenskem grobu v Srpenici pa le nekaj drobcev.<sup>544</sup> Tem spremembam v načinu pokopa na prehodu iz halštatske v latensko dobo do teh odkritij nismo posvečali večje pozornosti. Ritual pokopa je verjetno potekal tako, da so v grobno jamo raztresli le nekaj drobcev sežganih kosti pokojnega, pomešanih z ogljem z grmade in izkopano zemljo, ali pa tudi tega ne, kot kažejo npr. jame R 15, R 22A, R 27, R 29 in jama 1 s Čadrga. Morda pa so sežgane ostanke preminulih in njihove osebne predmete preprosto raztresli po površju<sup>545</sup> ali stresli v reko (Idrijco), k čemur napeljujejo razpršene

poznolatske najdbe, odkrite izven grobov, o katerih poročata tudi Marchesetti in Szombathy.<sup>546</sup> Podobna situacija s primerljivim grobnim ritualom in razpršenimi latenskimi najdbami je znana denimo na karnijskem grobišču Misincinis pri Paularu.<sup>547</sup> Spremembe v načinu pokopa so opazne tudi v pridajanju orožja v grobove, kar prej v svetolucijski kulturni skupini ni bila navada,<sup>548</sup> na splošno pa se časovno ujema s premiki keltskih plemen.

Za razumevanje prehoda iz halštatske v latensko dobo v Posočju je najdišče Repelc eno ključnih, čeprav je bilo poškodovano že ob koncu rimske dobe ali kmalu po njej. Zgodnji vplivi latenske kulture so vidni v fibulah zgodnjelatenske sheme,<sup>549</sup> najdenih v jami R 22A (t. 35E: 1) in v plasti SE 3 (t. 43: 3, 4), odsevajo tudi v prvinah zgodnjih različic posoških živalskih fibul (t. 43: 5), katerih najmlajše izpeljanke so se obdržale še v poznem latenskem obdobju.<sup>550</sup> Iz zadnje halštatske faze pa se v srednjelatensko obdobje nadaljuje uporaba najmlajših certoških fibul različic VIIe,<sup>551</sup> kakršna je bila v grobu R 45 skupaj s keramiko z metličastim okrasom (t. 31C: 1), in različice Xg, ki je zastopana v grobu R 23 (t. 24B: 1, 2), v žganinski jami (t. 36B: 7) in v plasti SE 3 (t. 42B: 18, 19; 43: 1).<sup>552</sup> Drugačno sliko kažeta ritualni zakop konja v stopnji LT B2 na najdišču Bizjakova hiša v Kobaridu in bojevniški grob iz Srpenice, kjer v pretežnem delu najdb odseva keltska kultura.<sup>553</sup>

Da prebivalci Posočja v tem času še niso množično sprejeli v keltski maniri oblikovanih fibul in drugih nakitnih predmetov, nakazuje skromnost tovrstnih najdb. Na Repelcu bi v čas LT C2 (Sv. Lucija IIIb) lahko datirali fibulo vrste Valična vas (t. 43: 9) in nekatere kose orožja in vojaške opreme (t. 53: 2; 55: 8). Na drugih posoških najdiščih so najdbe iz srednjelatenskega obdobja prav tako redke, na Tonovcovem gradu je znana keltska obročasta pasna spona z jezičkom in gumbom na poševnem vratu iz časa LT C2, poleg tega orožje iz omenjene jame 1 s Čadrga – Laze in najdbe keltskih železnih fibul z bližnje Šentviške planote.<sup>554</sup> Lokalnih elementov ali imitacij iz tega časa za zdaj še ne prepoznamo. Na podlagi arheo-

<sup>546</sup> Prim. Mlinar 2009, 222.

<sup>547</sup> Vitri 2001, 30–31; Donat, Righi, Vitri 2007, 96.

<sup>548</sup> Teržan, Trampuž 1973, 434.

<sup>549</sup> Tudi na Dolenjskem se zgodnjelatenski elementi pojavljajo v okviru halštatskih grobov in grobišč (prim. npr. Teržan 1976, 388; Tecco Hvala 2012, 359).

<sup>550</sup> Prim. Guštin 1991, 36.

<sup>551</sup> Glede na zanesljive arheološke kontekste jim lahko sledimo do stopnje LT B2/C (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Vojaković 2017, 17, T. 1: 9); prim. še Teržan 1976, 325; Marič 2016, 108, Fig. 3: 2.

<sup>552</sup> Prim. Mlinar, Turk 2016, 21, 40–44; Gerbec, Mlinar 2018, 47–48.

<sup>553</sup> Mlinar, Gerbec 2011; Gerbec, Mlinar 2018, 54–62; Laharnar, Mlinar 2019.

<sup>554</sup> Čadrg – Laze (Mlinar, Turk 2016, 40–44); Šentviška planota (Mlinar et al. 2018, kat. št. 40, 41); Tonovcov grad (Božič 2011, 252, sl. 6.12).

<sup>541</sup> Gl. prispevek Boruta Toškana v tej publikaciji.

<sup>542</sup> Dular, Tecco Hvala 2018, 9–145.

<sup>543</sup> Prim. Gerbec, Mlinar 2018, 52.

<sup>544</sup> Čadrg – Laze (Mlinar, Turk 2016, 40–44), Srpenica (Laharnar, Mlinar 2019).

<sup>545</sup> Primerljiv pokop je znan na najdišču Döttenbichl na Bavarskem (Zanier 2016).

loških podatkov je mogoče sklepati, da je bilo to obdobje čas kulturne stagnacije in upada prebivalstva.

Nenaden razcvet gospodarskih in obrtnih dejavnosti je v Posočju čutiti v poznolatskem obdobju, tj. v stopnji Sv. Lucija IVa (LT D1), kar je razvidno iz bogatih zakopov poljedelskega in drugega orodja<sup>555</sup> ter grobov s tovrstnimi najdbami.<sup>556</sup> Na Repelcu je tipičen predstavnik tega časa grob R 14 s pridanim orodjem, pletenim nakitom in fibulo srednjelatenske sheme v lokalni izvedbi (t. 20–21A). Fibule, ki se tedaj pojavijo, so izdelane po latenskih vzorih v lokalnih delavnicah. Najznačilnejši elementi lokalne noše so bronaste fibule vrste Idrija pri Bači (t. 43: 10, 11) in njim podobne različice (t. 44: 5), ki so se nosile do avgustejskega obdobja, prav tako so v uporabi lokalne obročaste fibule vrste Posočje (t. 44: 14). Steklene jagode iz rumene steklene paste v kombinaciji z modrimi in belimi nitkami izkazujejo navezanost na halštatsko tradicijo, medtem ko v okrasu s spiralnimi očesci (t. 70: 24–42; 71: 1–9) odsevajo keltski vzori.

Keltizacija je bolj vidna v oborožitvi. Ob tem kaže izpostaviti skupek povsem razbitega in sežganega orožja, ki je bilo na Repelcu razpršeno na okoli 4 m<sup>2</sup> veliki površini v spodnjem delu premešane plasti SE 3. Gre za do nerazpoznavnosti razlomljene odlomke nožnic (t. 52: 6–8; 53: 1, 2) in rezil mečev (t. 53: 3). Glede na fragmentarnost predmetov in dejstvo, da odlomki ne sodijo samo k enemu meču, menimo, da ne gre za ostaline poškodovanega latenskega bojevnškega groba, ampak za ritualno uničeno in odloženo orožje.<sup>557</sup> Čeprav je bila večina latenskodobnih najdb odkritih v plasti SE 3 in žganinski jami, pa bi mlajšeželeznodobno grobišče na Repelcu, ki je v dobršni meri še neraziskano, lahko po drobnih najdbah postavili ob bok Idriji pri Bači, eponimnemu grobišču posoške latenske dobe.

Kljub elementom, ki nakazujejo delno "keltizacijo" Posočja, se zdi, da keltska navzočnost v teh krajih ni bila številčna. Prvi val "keltizacije" ali "latenizacije" je čutiti v času LT B2, kot kažeta najdišči Bizjakova hiša v Kobaridu in Srpenica,<sup>558</sup> ki pa je morda segel le na območje severno od Kobarida. Drug poskus "keltizacije" tega prostora se zrcali v orožju, značilnem za stopnjo LT C, ki je bilo zakopano v Čadrgu in bi ga lahko interpretirali kot zakop

orožja "karnijskega" vojščaka.<sup>559</sup> Težavnejša je razlaga sporadično odkritega keltskega orožja iz stopnje LT D1 na Mostu na Soči, Kobaridu, Tonovcovem gradu in Šentviški planoti ter v grobovih na Idriji pri Bači in Reki pri Cerknem.<sup>560</sup> Ali lahko to orožje pripišemo keltskim vojščakom ali pa lokalnim posoškim bojevnikom, ki so prevzeli keltsko oborožitev, medtem ko so v nakitnih predmetih razvijali svoj lasten oblikovni izraz? Zgolj na osnovi materialnih ostalin ni mogoče opredeliti etnične pripadnosti prebivalcev Posočja. Zdi pa se zelo verjetno, da so keltski Karni v 2. in 1. stol. pr. n. št. obvladovali tudi ta prostor in se nato zlili z lokalnim prebivalstvom. Starogrški in rimski zgodovinopisci so prebivalstvo, ki je naseljevalo območje severno od Venetov, prištevali med Karne,<sup>561</sup> a ne v strogem smislu keltskih Karnov, prebivalcev Karnije, ampak kot etnično mešano prebivalstvo v širokem prostoru med Veneti, Noriki in Tavriski.<sup>562</sup> Na skromnejšo keltizacijo tega območja kaže tudi natančna jezikoslovna raziskava Luke Repanška o keltski dediščini v toponimiji jugovzhodnega alpskega prostora, v kateri ugotavlja, da je tovrstnih prežitkov keltske zapuščine izredno malo, v Posočju in zahodni Sloveniji sploh nič.<sup>563</sup>

Izkopavanja na Repelcu so razkrila tudi rimskodobne grobove, kar je prav tako novost, saj je bilo doslej znano le manjše grobišče iz rimske dobe na desnem bregu Idrije ob jugovzhodnem robu naselbine.<sup>564</sup> Ti grobovi na Repelcu kažejo na ohranjanje tradicije pokopavanja na prostoru prazgodovinskega grobišča. Tudi v načinu pokopa in v obredju je videti močno lokalno komponento in neizrazito romaniziranost pokopanih. V žganih grobovih so bili večinoma le železni žeblički od obuval. Neznačilen za lokalno prebivalstvo pa je skeletni pokop, ki ga predstavlja grob R 43, v njem je bila pokopana oseba v italiski maniri z novcem in oljenko (t. 31A). Prav tako niso bili v rimskodobnem Posočju doslej znani pokopi vrste *bustum*, pri katerih je sežig pokojnika potekal nad izkopano grobno jamo in ne na grmadi, na katerega kaže grob R 17.<sup>565</sup> Časovno opre-

<sup>559</sup> Mlinar, Turk 2016, 44.

<sup>560</sup> Prim. Idrija pri Bači, Reka pri Cerknem (Guštin 1991, T. 4: 1, 2, 37: 1, 2), Most na Soči (Marchesetti 1893, T. XXVI-II: 9), Kobarid (Marchesetti 1903, T. XVIII: 10, 20), Tonovcov grad (Božič 2011, 251–252), Šentviška planota (Mlinar et al. 2018, 49).

<sup>561</sup> Vedaldi Iasbez 1994, 229.

<sup>562</sup> Prim. Božič 1999b, 213; Šašel Kos 2010, 211–212.

<sup>563</sup> Repanšek 2016, 249.

<sup>564</sup> Rimsko grobišče (t. i. nekropola II) še ni objavljeno, izsledki pa bodo zagotovo prispevali nova spoznanja o romanizaciji Posočja. Po znanih podatkih so bili tudi tu nekateri žgani grobovi zelo podobni halštatskodobnim pokopom svetolucijske skupine (prim. Svoljšak, Žbona Trkman 1985, 87–89; Maggi, Žbona Trkman 2007, 68).

<sup>565</sup> Bližnje primerjave za ta tip pokopa: Most na Soči – nekropola II (Svoljšak, Žbona Trkman 1985, 88), Vrhnika (Mulh, Černe 2018, 213, Sl. 3), Križišče pri Spodnjih Škofijah (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Žerjal 2019).

<sup>555</sup> Prim. Modrej (Guštin 1991, T. 45: 1–9), Vrhovlje (Božič 2007b, 225–235). Po navedbah kustosinje Tolminskega muzeja so bile v Modreju najdbe orodja odkrite 4 m globoko v grušču; bile so razpršene in ne na enem mestu v jami (Marija Rutar, dnevniški zapis z datumom 13. 10. 1967; hrani Tolminski muzej). Glede na to verjetno ne gre za "klasičen" poznolatski depo.

<sup>556</sup> Idrija pri Bači, grob 1 itd. (Guštin 1991).

<sup>557</sup> Prim. Gaspari 2007, 151–153; id. 2008, 33. Podobna situacija namerno odloženega razlomljenega latenskega orožja je znana s karnijskega najdišča Monte Sorantri (Righi 2001, 119–121; Donat, Righi, Vitri 2007, 100–108).

<sup>558</sup> Prim. najdbe z območja Bizjakove hiše v Kobaridu (Mlinar, Gerbec 2011), Srpenice (Laharnar, Mlinar 2019).

deljive grobne celote z Repelca nakazujejo razpon od klavdijskega obdobja (gr. R 3) do konca 2. ali začetka 3. stoletja (gr. R 1). Rimskodobne najdbe iz žganinske jame pa segajo od zgodnjeavgustejskega obdobja do druge polovice 1. stoletja,<sup>566</sup> med njimi so zastopani italški fibuli vrste Almgren 65 in Almgren 236a (*t. 36B*: 12, 13), del vojaškega pasu (*cingulum*) (*t. 37*: 12) ter italško keramično kuhinjsko posodje (*t. 40*: 16, 17). Na območju žganinske jame, ki jo lahko interpretiramo kot sežigališče in/ali tudi kot žgalnodaritveno mesto, so aktivnosti torej prenehale že v sredini 1. stoletja. Glede na to, da so žgani pokopi tudi s konca 2. ali začetka 3. stoletja, je mogoče domnevati, da je bilo sežiganje na tem mestu verjetno drugotnega pomena in da se je uporabljalo kot kultnodaritveni prostor za čaščenje prednikov, kar ne nazadnje kažejo tudi manj razbito in ožgano rimsko posodje in nakitni predmeti.

Nekoliko drugačno sliko razkrivajo najdbe v plasti SE 3, ki segajo od poznega avgustejskega obdobja do začetka 3. stoletja in nato (z manjšimi prekinitvami?) do konca 5. ali začetka 6. stol. n. št. Fibule vrste Alesia (*t. 45*: 1–3) in železen žebliček z obuvala (*t. 58*: 11) lahko pripišemo opravam rimskih pomožnih vojakov.<sup>567</sup> Težje je interpretirati najdbe razbitega rimskega posodja, pa tudi steklenih jagod (*t. 47*: 8–12), ki v nasprotju s halštatskimi in latenskimi niso bile izpostavljene ognju. Lahko bi pripadale uničenim skeletnim grobovom, vendar ne žganih človeških kosti na raziskanem delu ni bilo. Lahko pa bi v njih videli darove, ki so jih domačini prinašali na prostor, kjer so bili pokopani njihovi predniki, kar bi pomenilo, da je lokalno prebivalstvo še do 5. ali 6. stoletja ohranjalo spomin nanje in na ta sveti prostor morda prinašalo darove. O rimskodobnih pokopih na območju prazgodovinskega grobišča poroča tudi Marchesetti.<sup>568</sup> Na zakoreninjenost stare lokalne tradicije kaže tudi nedavno odkrit žgan grob na Lipičarjevem vrtu nedaleč stran od Repelca, ki je po najdbah datiran na konec 3. ali v 4. stoletje.<sup>569</sup> Po videzu je bil grob enak železnodobnim iz svetolucijskih stopenj Sv. Lucija IIa in IIb, obdajale in prekrivale so ga lapornate plošče, le da

je močna žganina s slabše sežganimi človeškimi kostmi prekrivala grobno jamo prav do vrha.

Na Repelcu so bili na vrhu plasti SE 3 odkriti tudi odlomki vzhodnosredozemske amfore LRA 1 (*t. 62*: 1), ki so značilne za 5. in 6. stoletje. Zaradi pogostih znakov in napisov s krščansko motiviko na njih se domneva, da so vsebovale vino za evharistijo.<sup>570</sup>

Ob tem kaže izpostaviti še odkritje jame R 9 s keramičnima loncema, datirano v zgodnesrednjeveško obdobje.<sup>571</sup> Čeprav v njej ni bilo človeških kostnih ostankov, pa bi dobra ohranjenost posodic in lega znotraj grobišnega prostora po mnenju nekaterih strokovnjakov za to obdobje govorili v prid domnevi, da gre za ostanek pogrebnega kulta.<sup>572</sup> Andrej Pleterski ugotavlja, da se preproste, večinoma prostoročno narejene posode v parih (večje in manjše podobne oblike), pojavljajo v žganih grobovih na ozemljih, ki so jih v tem času naseljevali Slovani. To bi pomenilo, da so tudi prvi slovanski prišleki v Posočju svoje grobišče uredili prav na mestu, ki je bilo po staroselski tradiciji sveto in je bilo namenjeno pokopavanju. Grobišče in (poganski) sveti prostor sta bila poškodovana oziroma uničena domnevno ob koncu rimske dobe ali v začetku zgodnjega srednjega veka, kakor smo lahko ugotovili iz stratigrafije in po drugih indicijah.<sup>573</sup>

Odkritja na Repelcu kažejo, da je imel ta prostor posebno vlogo ne le v mladohalštatski dobi, temveč tudi v latenski in rimski pa tudi v zgodnjem srednjem veku. Njegova naravna lega na najnižji rečni terasi, v bližini kanjanskega izliva Idrijce v Sočo je vsekakor izjemna. Danes terasa sicer ne izstopa izraziteje iz okolja, a je bilo še do leta 1938 drugače, ko je pod Repelcem tekla reka Idrijca v ozkem, več kot 25 m globokem kanjonu (*sl. 20* in *64*).<sup>574</sup> Verjetno je bila v prazgodovini in poznejših arheoloških obdobjih prav na tem mestu vzpostavljena premostitev čez reko Idrijco. Novejša odkritja na Mostu na Soči z novimi podatki in najdbami tako pomembno dopolnjujejo doslej znano arheološko podobo tega kraja in bogatijo dosedanja spoznanja o procesih v arheoloških dobah v Posočju.

<sup>566</sup> Gl. poglavje Sežigališče (*ustrinum*) in/ali žgalnodaritveno mesto.

<sup>567</sup> Prim. Gaspari 2008, 42.

<sup>568</sup> Marchesetti 1893, 321.

<sup>569</sup> Mlinar 2017, 41.

<sup>570</sup> Prim. Modrijan 2011, 149, 150; ead. 2014, 55.

<sup>571</sup> Mlinar 2002a, 22, sl. 13; Knific 2004, 19–20.

<sup>572</sup> Prim. Sekelj Ivančan, Tkalčec 2006, 181, sl. 3, 26; Pleterski 2008, 33.

<sup>573</sup> Gl. tu poglavje o premešani kulturni plasti SE 3.

<sup>574</sup> Idrijca se je v Sočo tedaj izlila na nadmorski višini 124 m (Rutar 1882, 289), nadmorska višina nižjega dela izravnave na Repelcu pa je približno 155 m.



# MOST NA SOČI

## THE 2000–2016 ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS ON THE LEFT BANK OF THE IDRIJCA

*Summary*

### INTRODUCTION

The Posočje region and its archaeological sites have been the source of important and unique finds for the past century and a half, attracting renowned names of central European prehistory to Most na Soči, Tolmin, Kobarid and Idrija pri Bači. There was Carlo Marchesetti from Trieste, who excavated at Most na Soči (its former name was Sveta Lucija or Santa Lucia in Italian), Kobarid and many other prehistoric sites at the western fringes of the Slavic-speaking area. In addition to Most na Soči, Josef Szombathy from Vienna also tackled the Late Iron Age cemetery at Idrija pri Bači. In recent history, a prominent figure who ushered in another prolific period for the archaeology in Posočje was Drago Svoljšak, long time curator at the Goriški muzej in Nova Gorica, beginner and head of the large-scale excavations of the settlement at Most na Soči.

Marchesetti and Szombathy conducted large-scale excavations of the cemetery on the left bank of the River Idrijca towards the end of the 19<sup>th</sup> and beginning of the 20<sup>th</sup> century, while Drago Svoljšak investigated the settlement and cemetery on the right bank between 1971 and 1984.<sup>1</sup> In the early 21<sup>st</sup> century, this was followed by

archaeological campaigns in advance of construction works, led by Miha Mlinar from the Tolminski muzej (Fig. 2, 3).

One of these campaigns took place in May 2000 at Repelc. The rescue archaeological excavation examined a 160 m<sup>2</sup> large area in 2000, continuing in 2002 with an excavation area of 128 m<sup>2</sup>. In 2001, there were rescue excavation at Pucarjev rob, as well as small-scale excavations of the Iron Age and Roman-period settlement on the right bank of the Idrijca. A watching brief took place in 2013 at Pucarjev rob, while in 2016 a burial was discovered nearby, at Lipičarjev vrt (Fig. 1–3). On the right bank of the Idrijca, the watching briefs in 2004 and 2015 revealed the remains of three Roman buildings.

Some results of these investigations of the Tolminski muzej have already been presented to the public in professional publications and exhibition catalogues (Mlinar 2002a; 2002b; 2002c; 2003; 2005; 2009; 2014; 2017; Gaspari, Mlinar 2005; Mlinar, Klasinc, Knavs 2008; Cunja, Mlinar 2010; Gerbec, Mlinar 2014; Mlinar, Perko, Žbona Trkman 2015; Mlinar 2017), but never in a comprehensive manner as it is the case here.

---

<sup>1</sup> For the history of research, see Gabrovec, Svoljšak 1983, 12–35; Mlinar 2002a, 13–17; Svoljšak, Dular 2016, 17–36.

## INVESTIGATIONS AT PUCARJEV ROB IN 2001 AND 2013

### TOPOGRAPHIC AND STRATIGRAPHIC EVIDENCE

The area of archaeological investigations at Pucarjev rob lies on the levelled terrain above the precipitous banks of the River Idrijca, along the old road leading towards the Most na Soči railway station (Fig. 2, 3). In 1958, Nikolaj Mozetič already tried to trench here, in the eastern part of the area, but found no archaeological remains.<sup>2</sup>

The archaeological excavation was conducted as part of the watching brief in advance of construction works. It took place between 27 July and 22 October 2001, covering a surface of 30 × 2 m.<sup>3</sup> The first artefact, an iron shaft-hole axe (Pl. 14C: 8), came to light in a modern-period road bedding only 10 cm below the surface, indicating the existence of burials. Indeed, this was followed by 31 Iron Age cremations from the excavated in a roughly 60 m<sup>2</sup> large area (Fig. 4: 1–30). Most lay under the road or next to it and were fairly well preserved, protected by the road bedding and the asphalt surface. Grave 24 reached beyond the excavation area and could not be fully investigated. Five other Iron Age cremation burials (Fig. 4: 31–35) were unearthed in 2013, in an excavation area measuring 12.5 × 2.5 m.<sup>4</sup>

The stratigraphy at the site is simple. A layer of sterile loam (SU 6) and bedrock (SU 7) constitute the geological basement (Fig. 5). They were covered by a loamy deposit with small marl inclusions (SU 5) and a modern-period road bedding (SU 3) with a water pipe (SU 4) laid at the bottom. The bedding was covered with an asphalt surface (SU 1) or turf (SU 2).

### GRAVES

The burials excavated at Pucarjev rob in 2001 and 2013 (Pl. 1–14) are marked with the abbreviation PR followed by the successive number. They lie at the north-easternmost edge of the vast Iron Age cemetery on the left bank of the Idrijca (Fig. 3). The burial rite shows the basic characteristics of the Sveta Lucija cultural group;<sup>5</sup> all are cremations and relatively well preserved with the exception of some with pits dug at shallower depths, which were partially destroyed by the modern road.

<sup>2</sup> Mozetič 1958–1959, Fig. 18: 27, 18, 23; Svoljšak 1975, Pl. 2: 2; Gabrovec, Svoljšak 1983, 33, Fig. 21.

<sup>3</sup> The benchmark was set at 158.00 m asl.

<sup>4</sup> Gerbec, Mlinar 2014, 16.

<sup>5</sup> The burial rite characteristic of the Sveta Lucija group is cremation, though several inhumation burials were also found in the Iron Age cemetery at Most na Soči (cf. Marchesetti 1893, 227; Svoljšak, Žbona Trkman 1985, 87; Dular, Tecco Hvala 2018, 128–129).

Four graves contained an urn burial. The urn in two of those (Graves PR 1 and PR 2; Fig. 5, 6; Pl. 2: 14; 4A: 5) was an almost completely surviving ceramic pithos, while the ceramic urn in Graves PR 29 and PR 30 (Pl. 12A, B) disintegrated and the form was no longer discernible. Urn burials are rare in the Sveta Lucija group; Marchesetti mentions only 9.56% of such burials,<sup>6</sup> while the Pucarjev rob site yielded roughly 11%.

The other graves had the cremated remains strewn across the pit (Fig. 10). The cremated human remains mixed with wood charcoal were usually found on the bottom of the pit, in rare cases also mixed with the fill (e.g. in Graves PR 6, PR 31).

The graves contained very small amounts of cremated human bones. Their weight ranged between 1 and 523 g, 90 g on average.<sup>7</sup> Most graves held less than 50 g of cremated bone, only six (PR 1, 2, 14, 18, 23, 25) between 100 and 400 g and only Grave PR 16 more than 500 g; the last grave held a double burial. The weight of the cremated human bones suggests that only a limited part of the remains of any particular deceased was laid into the grave pit. Also found were several uncremated or poorly cremated human bones, in Graves PR 2 (*ulna*), PR 3 (*mandibula*), PR 4 (*radius*) and PR 6 (*humerus*). These bones were light brown in colour, which is typical of inhumation burials or cremated bones exposed to fires not exceeding 200°C.

The grave pits were usually dug into sterile loam, in some cases reaching to the bedrock. The pits of Graves PR 6 and PR 31 (Fig. 9, 11) were dug into the upper layer of the loamy colluvium (SU 5/2001 or SU 91/2013) that lay directly under the bedding for the asphalt road. Some graves were dug next or on top of each other at different levels, for example Graves PR 1, 2, 3 and 6 (Fig. 5), or the superposed pairs of Graves PR 11 and PR 20 (Pl. 7B), PR 14 and PR 22 (Pl. 10B), PR 31 and PR 34.

The grave pits were more or less curved in section, and oval or round in plan. They measured from 40 × 25 cm (PR 15) to 110 × 60 cm (PR 1) and even 210 × 85 cm (PR 31) in plan and also varied in depth, with the shallowest only around 15 cm deep, while the deepest were urn Grave PR 1 (70 cm) and largest Grave PR 31 (65 cm), the latter possibly holding two burials without an apparent border between the two.

The undisturbed graves were found to be covered with a stone slab (PR 1, 6, 16, 23, 25), in some cases several slabs (PR 2, 34). The slabs were of limestone<sup>8</sup> (PR 23, 25) or marl (PR 1, 2, 6, 16, 34). The reddish marl

<sup>6</sup> Marchesetti 1893, 231.

<sup>7</sup> See here Leben-Seljak, Tab. 1.

<sup>8</sup> The rock was identified as Volče limestone, with the closest major deposits known on the Senica hill near the village of Modrej (cf. Verbič 2002, 103).



slab that covered the pit of Grave PR 16 (Fig. 12) was presumably collected from the marl deposits located downstream from the confluence of the Idrijca and Soča, below the Repelc site (Fig. 13).<sup>9</sup> The slabs differed in size, from 60 × 50 × 10 cm (PR 6) and 65 × 43 × 4 cm (PR 25) to 110 × 50 × 17 cm (PR 1). Large and heavy cover slabs were usually associated with rich graves,<sup>10</sup> some of which even had a lining of vertical marl slabs (PR 1, 2)<sup>11</sup> presumably forming a cist.<sup>12</sup> Several graves had a marl slab (PR 2, 16, 29) or marl rubble (PR 13, 14, 15, 21, 22) laid on the bottom of the pit,<sup>13</sup> a few even marl rubble forming a ring at the top of the pit (PR 1, 26, 29).

Grave pits contained burnt and cremated remains, as well as pieces of costume. Of the latter, primarily the metal parts survived that also showed traces of fire exposure. Most numerous were buttons (31), followed by fibulae (13) and their fragments (8), as well as fragments of rings or finger rings (9), pendants (9), earrings (7), parts of bracelets (2) and a belt plate (1). An interesting find is a pair of Certosa fibulae in Grave PR 2, one of which (Pl. 3B: 1) is heavily burnt and deformed, while the other (Pl. 3B: 2) appears not to have been exposed to fire. Fire-damaged and clumped together were the tiny blue glass and bronze beads in Grave PR 29 (Pl. 12A: 28).

The grave goods include several pieces of weaponry and tools, which show no traces of exposure to fire. Urn Grave PR 1 (Pl. 2: 10) held a knife with a bone grip, Grave PR 6 an iron winged axe (Fig. 11; Pl. 5B: 1) and a spearhead (Pl. 5B: 2) with the remains of the wooden shaft that would not have survived had it been exposed to fire. A shaft-hole axe was found by chance outside the graves (Pl. 14C: 8).

Pottery was also placed in graves, on top of cremated remains. Some had the upper rim touching the cover slab (PR 16, 18, 23, 25, 34). The owl skyphos and pedestal goblet in Grave PR 1 (Fig. 16, 17) were also laid on top of the cremated remains, but inside the urn – a pithos – just underneath the cover slab. Mainly only sherds survive of the pottery, which can be interpreted as the remains of the burial ritual; such are the fragments of the pedestal situla found among the cremated remains in Grave PR 2 (Pl. 4 A: 6).

Graves also revealed the remains of animal bones and teeth. An unburnt sheep or goat tooth was found in urn Grave PR 2, among the cremated remains in the pithos used as the urn. The urn – pithos – in Grave PR

1 held a burnt piece of an animal vertebra, possibly the remains of a piece of meat offered at the pyre or the remains of the funerary feast.<sup>14</sup>

## ATTRIBUTION OF GRAVE GOODS

### *Fibulae*

The earliest from Pucarjev rob is a two-looped fibula from Grave PR 21 (Pl. 10A: 1), with a ribbed bow and a low foot, which is a late form, dated to Sv. Lucija IIa.<sup>15</sup> In Ic (= Ha C 2), single-looped fibulae were replaced by two-looped ones as pieces of the female costume of the Sveta Lucija group that reached their westernmost distribution area in Valli del Natisone.<sup>16</sup>

Grave PR 18 held a Sveta Lucija bow fibula hung with four basket-shaped pendants (Pl. 9B: 1), which is the element most typical of the female adornments in Sv. Lucija IIa. It is named after the former name of Most na Soči, the site that yielded most numerous examples.<sup>17</sup>

Grave goods also include several serpentine fibulae. An example of Type IV according to the typology by Sneža Tecco Hvala, with a saddle-shaped bow and a disc-guard,<sup>18</sup> was found in a pair in Grave PR 16 (Pl. 8C: 1, 2) and singly in Graves PR 10 and 25 (Pl. 7A: 1; 11A: 1). In Posočje, such fibulae characterise the male costume of the 6<sup>th</sup> century BC or the Sv. Lucija IIa phase, when they often occur in pairs.<sup>19</sup> Their origin should be sought in Slovenia. An interesting feature is the lead casing used to repair the serpentine fibula from Grave PR 15 (Fig. 14; Pl. 8B: 1), which has a domed disc-guard<sup>20</sup> otherwise characteristic of the later variants of Sv. Lucija IIB.<sup>21</sup>

The pair of large serpentine fibulae with a large disc-guard on the bow (Pl. 1: 1, 2) from Grave PR 1 belongs to the VIIe or Fraore – Parma type. It is the last type of serpentine fibulae, dated mainly to Sv. Lucija IIC,<sup>22</sup> but

<sup>14</sup> Cf. here Toškan.

<sup>15</sup> Gabrovec 1970, 43, Map 9; Teržan, Trampuž 1973, 438.

<sup>16</sup> Teržan, Trampuž 1973, 438; Pettarin 2006, Pl. V: 68–73.

<sup>17</sup> Teržan, Trampuž 1973, 438–439; cf. Renzi 1981, Fig. 30 (bottom), 31 (bottom).

<sup>18</sup> Tecco Hvala 2014a, 168–169, Map 7.

<sup>19</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 64: C1, 2, 66: B1, 2; cf. Renzi 1981, 198, Fig. 31: 25a, 25b; as Renzi already pointed out, a serpentine fibula can also be part of the female costume, either alone or in combination with a Sveta Lucija fibula or a band earring (Renzi 1981, 203, 247).

<sup>20</sup> Mlinar 2002a, 44, Cat. No. 16. Similar repairs are also observable on the goods from Marchesetti's excavations (Giumlia-Mair 1998, Fig. 25).

<sup>21</sup> E.g. Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 201D: 1, where a similar example was found in Grave Sz 2000 together with a Certosa fibula; cf. Tecco Hvala 2014a, 171–172, Fig. 7: 9–11.

<sup>22</sup> Tecco Hvala 2014a, 171–172, Map 12.

<sup>9</sup> Cf. Marchesetti 1886, 112; id. 1893; Verbič 2002, 104; on the possible symbolic significance of covering graves with red marl slabs, see Škvor Jernejčič, Vinazza 2016, 55.

<sup>10</sup> Cf. Marchesetti 1886, 18.

<sup>11</sup> The south edge of the pits of Graves PR 1 and PR 2 was destroyed during machine excavation.

<sup>12</sup> Cists were also documented in the rich graves excavated by Szombathy; marl slabs enclosed the urn in Grave 467 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1985, 104).

<sup>13</sup> The rubble may represent a single slab that later disintegrated.

already appearing in Sv. Lucija IIB2,<sup>23</sup> which is also the dating of Grave PR 1. These are not the only examples of this type of serpentine fibulae from Most na Soči; their fragments were also found in Graves Sz 2318 and Sz 1997/2, as well as Grave R 38 (*Pl. 29A: 1*) at Repelc.<sup>24</sup> Such fibulae belong to the chronological horizon of the wider Po area and are associated with the appearance of weapons and Attic pottery as grave goods.<sup>25</sup> The combination of a pair of these fibulae (*Pl. 1: 1, 2*) with an Attic vessel (*Pl. 3A: 13*) also occurs in Grave PR 1.

The fibula fragment from Grave PR 19 (*Pl. 9C: 1*) belongs to a Type V Certosa fibula. These items have been documented mainly in the early 5<sup>th</sup> century across wide areas from the Po Plain to the Balkans.<sup>26</sup>

Grave PR 34 (*Pl. 13D: 1*) and the pithos in Grave PR 2 (*Pl. 3B: 1, 2*) yielded Type XIII Certosa fibulae with a crossbow spring.<sup>27</sup> Of these, Variant XIIIb (*Pl. 3B: 1; 13D: 1*) is a Sveta Lucija form that appears at Most na Soči in Sv. Lucija IIB2, while Variant XIIId (*Pl. 3B: 2*) with a stepped rear part of the foot is more common in the Late Certosa Fibulae phase of the Dolenjska group.<sup>28</sup> They occur in pairs in warrior graves, for example at Magdalenska gora.<sup>29</sup> The two fragments from Grave PR 5A (*Pl. 5A: 1*) probably also belong to a Type XIII Certosa fibula.

Large Type VIIa Certosa fibulae, which include the example from Grave PR 1 (*Pl. 1: 3*), are more common in Dolenjska and Notranjska. There, they have been recorded in pairs primarily in male graves and represent a novelty of the Certosa Fibulae phase, as indicated primarily by the finds from Dolenjske Toplice.<sup>30</sup> Grave 2/60 of a warrior from Magdalenska gora shows that they remain in use in the Negova phase.<sup>31</sup> Similarly as in Dolenjska, they occasionally occur in pairs also in Posočje and neighbouring Carnia.<sup>32</sup>

#### *Earrings, finger rings, rings and bracelets*

The finds from Pucarjev rob include several bronze band earrings with a hook, decorated with longitudinal

incisions (*Pl. 6B: 1; 7B: 2; 9B: 2, 3; 13D: 3*), which are a typical element of the female costume in the Late Hallstatt period (Sv. Lucija II). At the Most na Soči cemetery, they occur in combination with band, serpentine, Sveta Lucija or Certosa fibulae of different types.<sup>33</sup> Another bronze band earring was found at Pucarjev rob, among stray finds; the fragment is decorated with embossed dots (*Pl. 14C: 3*). Similar items are known from Grave R 14 at Repelc (*Pl. 20: 6, 7*); they are earrings of the Repelc type according to Dragan Božič, dated to the Late La Tène period.<sup>34</sup>

Rings were often found in the function of pendants, sometimes also as finger rings. Annular rings/finger rings are either undecorated (*Pl. 1: 6; 9D: 1; 10A: 2; 13A: 4; 14C: 2*)<sup>35</sup> or decorated, the one from Grave PR 1, for example, in a combination of an X and transverse incisions (*Pl. 1: 7*).<sup>36</sup> Rings with knobs are characteristic of the Sveta Lucija<sup>37</sup> and Dolenjska groups.<sup>38</sup> In the western regions of Slovenia, they may have been sewn onto garments or hung on fibulae as decorations, carrying an apotropaic meaning,<sup>39</sup> while in Dolenjska they formed part of the belts worn in the Certosa Fibulae and Negova phases.<sup>40</sup> Trapezoid rings with inconspicuous knobs, such as the one found in Grave PR 6 (*Pl. 5B: 1*), remained in use to the Late La Tène period. This is clear from the similar ring from Podzemelj that was hung onto

<sup>33</sup> Teržan, Trampuž 1973, Pl. 11: 4–5, 21; 14: 12; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 10: 13; 35: 10 and so forth.

<sup>34</sup> Cf. Božič 2007a, 837–839.

<sup>35</sup> Cf. Bitnje, Grave 2 (Gabrovec 1974, Pl. 2: 10); Kundl (Lang 1998, Pl. 149: 6).

<sup>36</sup> Fragments of finger rings with such decoration also came to light in Grave 31 at Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 23: 21), in Veneto (Pettarin 2006, Pl. XXV: 396, 397), Caverzano near Belluno (Nascimbene 1999, 106) and Este (Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, Pl. 53: 16).

<sup>37</sup> Most na Soči (Teržan, Trampuž 1973, Pl. 20: 6; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, e.g. Pl. 61D: 7; 63E: 7 and so forth), Veneto (Pettarin 2006, Pl. XXVI: 454–456), Bodrež (Guštin 1991, Pl. 40: 17), Kobarid – Tonovcov grad (Ciglenečki 1994, Pl. 2: 6; Božič 2011, 244–247), Srpenica (Mlinar 2004, Fig. 8: 3), Bohinj (Gabrovec 1974, Pl. IV: 18; VI: 24; VIII: 3; VIII: 7; X: 5–7), Koritnica in the Bača Valley (Kos 1973, Pl. 3: 7).

<sup>38</sup> E.g. Brezje pri Trebelnem (Kromer 1959, Pl. 26: 3), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 62B: 4) and others.

<sup>39</sup> Vitri 2001, Fig. 7, Pl. 77: 2; Crismani, Righi 2002, 81. They occur in Posočje as pendants on the Sveta Lucija fibulae (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 116E: 2; 137: 1; 142F: 3; 211D: 1; 216A: 1; 253B: 1; 285F: 1) typical of Sv. Lucija Ila (Teržan, Trampuž 1973, 438, 439).

<sup>40</sup> Such belts are characteristic of the male costume, e.g. at Vače (Stare 1955, Pl. 41: 2; 42: 1a; 43: 1a; 46: 2, 4, 6), Brezje pri Trebelnem (Kromer 1959, Pl. 20: 13, 14; 37: 4), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 71C: 4–5; 159: 1–4), Molnik (Tecco Hvala 2017, 111, Pl. 31A: 2) and elsewhere.

<sup>23</sup> De Marinis dates them to the second half of the 5<sup>th</sup> century, between 440 and 420 BC (De Marinis 1981, 216; id. 2000, 349, Fig. 5: 5–7).

<sup>24</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 245: 1, 2; 201F; Tecco Hvala 2014a, 171–172.

<sup>25</sup> Teržan 1976, 431.

<sup>26</sup> Teržan 1976, Map 18; cf. Tecco Hvala 2012, 257.

<sup>27</sup> Teržan 1976, 431.

<sup>28</sup> With the exception of Šmihel in Notranjska and an example from Kranjska, other sites of this variant are in Dolenjska and Bela krajina (Teržan 1976, 340).

<sup>29</sup> Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 15: 7; 84: 3.

<sup>30</sup> Teržan 1976, 326, Fig. 26; Pl. 11: 1–2; 44: 8–9.

<sup>31</sup> Teržan 1976, 432; Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 56: 1–2.

<sup>32</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 35A: 4–5; 125A: 1–2; Vitri 2001, 25, Fig. 4: 1, 2.

a Middle La Tène fibula of Variant Gemeinlebern, Type Mötschwil, characteristic of LT C1,<sup>41</sup> and a ring with six inconspicuous knobs found together with a Picugi fibula in Grave 76 at Socerb.<sup>42</sup>

#### *Pendants, necklaces, buttons*

Very popular pendants were those in the shape of baskets suspended from torques or fibulae (for example Sveta Lucija fibulae). They occur in female, child and male burials, as well as in settlements and sanctuaries.<sup>43</sup> They are seen as imitations or models of baskets proper.<sup>44</sup> For the basket-shaped pendants with a curved base, such as the items from Graves PR 14 and PR 18 (*Pl. 8A: 2, 3; 9B: 1*), Pavlin (2014) distinguishes between those with (Type II) and those without a hole (Type I) below the handle, both typical of Sv. Lucija IIa and IIb1.<sup>45</sup> A later variant is the conical basket-shaped pendants with reticular decoration, such as one of the items from Grave PR 1 (*Pl. 1: 4, 5*), which the associated goods date to Sv. Lucija IIb2 and are objects typical of western Slovenia and Caput Adriae.<sup>46</sup>

The bronze chains composed of single or double rings, such as the partially surviving finds from Grave PR 31 (*Pl. 13A: 1*), were suspended from fibulae and decorative plates. They have a wide distribution from Este and Carnia in the west to Notranjska and Dolenjska in the east, where they occur as grave goods and votive offerings in sanctuaries and cult places.<sup>47</sup>

The domed buttons with a single loop are common goods in the graves of the Sveta Lucija group. At Pucarjev rob, they were found in four, very likely female burials

<sup>41</sup> Gabrovec 1966c, Pl. 23: 8; Dular 1978, Pl. 5: 10; Božič 1999b, 197; id. 2011, 247.

<sup>42</sup> Gerbec, Mlinar 2018, 49.

<sup>43</sup> Svoljšak, Dular 2016, Pl. 26: 16; 36: 18; Laharnar 2018a, 230–231. Cf. Pavlin 2014, 354.

<sup>44</sup> Teßmann 2007, 668.

<sup>45</sup> Pavlin 2014, 354.

<sup>46</sup> Teßmann 2007, 691, Fig. 22, Map 5 (Koritnica is erroneously marked under No. 2, which does not lie in the Iapodic area, but rather in the valley of the River Bača). The list of sites can be extended by adding Sermin (Svetličič 1997, 36), Dernazacco and S. Pietro al Natisone/Špeter (Pettarin 2006, Pl. 26: 438–441), Kobarid (unpublished, kept by the finder), Gradišče in Cerkno (Istenič 2015, Pl. 1: 5), Homec (Mlinar, Gerbec, Laharnar 2014, 32, Cat. No. 21) and Krn – Gradec (unpublished, kept in the Tolminski muzej).

<sup>47</sup> Cf. Bodrež (Guštin 1991, Pl. 40: 20), from Bitnje as a pendant on a Sveta Lucija fibula (Gabrovec 1974, Pl. V: 1), Socerb (Crismani, Righi 2002, 75, Cat. No. 65), Šmihel (Guštin 1979, Pl. 68: 35–37), Misincinis in Carnia (Vitri 2001, Fig. 3: Pl. 38, 5), the Este area (Nascimbene 1999, 110, Cat. No. 264; Manessi, Nascimbene 2003, 257, Pl. 81: 26; Capuis, Chieco Bianchi 2006, Pl. 23: 2; 52: 15), Dolenjska, e.g. Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 84: 3). For finds from cult places cf. Rungerr Egg (Gleirscher, Nothdurfter, Schubert 2002).

– PR 1, 10, 29 and 34 (*Pl. 1: 8; 7A: 3–5; 12A: 2–27; 13D: 2*). They are chronologically undiagnostic, but do appear to have been more common in Sv. Lucija IIa and IIb, almost completely absent in Sv. Lucija IIc.<sup>48</sup>

In Grave PR 29, such buttons were found together with tiny blue glass beads and bronze rings. The same clump of fire-damaged items was also unearthed in the cult place within the Iron Age settlement at Most na Soči, indicating that such groups represent the remains of the costume, either belts or garments.<sup>49</sup>

#### *Glass beads*

Grave PR 29 contained as many as 250 light blue and 258 dark blue glass beads (*Pl. 12A: 28*), burnt and clumped together with 25 small bronze beads and bronze buttons; such beads occur in Sv. Lucija IIb contexts.<sup>50</sup> The 2013 investigations yielded the stray find of a blue glass bead with a yellow and white eye (*Pl. 14B: 9*), of a form unknown either in the Sveta Lucija group or in Iron Age Dolenjska.

#### *Belts*

Grave PR 1 held a bronze belt mount with three rivets (*Pl. 1: 9*), possibly associated with a ring (*Pl. 1: 6*). Such finds are rare in Posočje, known from Marchesetti's excavations at Most na Soči and possibly include the fragments from Grave 38 at Repelc (*Pl. 29A: 12*) and from Idrija pri Bači. A similar mount came to light in the Misincinis cemetery near Paularo in Carnia, in Grave 2 from the 5<sup>th</sup> century BC.<sup>51</sup> On the other hand, they form part of the belts worn in Dolenjska in the Certosa Fibulae and Negova phases.<sup>52</sup>

<sup>48</sup> They do occur already in Early Hallstatt contexts, for example at the nearby cemetery in Tolmin (Pogačnik 2002, 64–65), but their use becomes more widespread in Sv. Lucija IIa and IIb, as is clear from the grave goods from Most na Soči (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 54: E7; 104A: 5; 137A: 25) and the predominantly Late Hallstatt and La Tène graves at Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 22: 13; 27: 19). No examples are known from the Iron Age graves in Vali del Natisone, where items from the last phase of the Sveta Lucija culture prevail (Pettarin 2006).

<sup>49</sup> Laharnar 2018a, 231–233, Fig. 11.

<sup>50</sup> Most na Soči, Graves Sz 648 and Sz 955 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 59A: 7; 98A: 9–11); cf. Laharnar 2018a, 231–233.

<sup>51</sup> Vitri 2001, Fig. 4: 3, 5.

<sup>52</sup> Posočje: e.g. Most na Soči (Marchesetti 1893, Pl. XI: 7), Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 26: 9); Dolenjska: e.g. Vače (Stare 1955, e.g. Pl. 47: 1–18), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 16: 12; 61: 2), Molnik (Tecco Hvala 2017, 156, Pl. 32: 6), Novo mesto (Knez 1986, Pl. 1: 21; 8: 11, 14; 13: 13), Brezje pri Trebelnem (Kromer 1959, Pl. 11: 7, 8; 20: 13 and others).

*Weapons and knives*

An iron spearhead and two axes are the only pieces of assault weapons at Pucarjev rob. Having said that, axes could also have been used as tools and it is frequently impossible to distinguish between the two functions. The iron axe from Grave PR 6, with one-sided wings folded together to form a socket (*Pl. 5B: 2*), is without parallels in Posočje. Such axes are known from Dolenjska, where winged and shaft-hole axes oust the earlier socketed ones in the Late Negova phase.<sup>53</sup> A winged axe from Magdalenska gora may point to the use of such axes in the La Tène period; it was reportedly found in Grave 2/41 alongside an iron axe with one-sided wings folded into a socket, two spearheads and fragments of a Late La Tène round shield boss, though the grave group is not reliable.<sup>54</sup> A related axe also came to light in Grave 11 at Mokronog; Guštin dates the axe to LT C1.<sup>55</sup> Shaft-hole axes are characteristic of the last phase of the Sveta Lucija group (= Sv. Lucija IIc), but remain in use in the La Tène period; one such axe came to light at Pucarjev rob as a stray find (*Pl. 14C: 8*).<sup>56</sup>

Iron spearheads, such as the one from Grave PR 6 (*Pl. 5B: 3*), occur in Posočje in the Late Hallstatt period, as well as in Late La Tène contexts.<sup>57</sup> The goods from Grave PR 6 may thus be attributed to the end of Sv. Lucija IIc, possibly even the La Tène period as suggested by the associated ring (*Pl. 5B: 1*) of the kind still in use in the Middle La Tène LT C2 phase.<sup>58</sup> Speaking in favour of the later dating is the stratigraphic position of the grave above Graves PR 1 and PR 2 from Sv. Lucija IIb2.

The iron knife from Grave PR 1 has an ornate bone grip with an animal-head terminal (*Fig. 15; Pl. 2: 10*).<sup>59</sup> Similar bone knife grips came to light during Marchesetti's excavations at Most na Soči.<sup>60</sup> The fragment of a bone grip with an impressed ring-and-dot from Grave PR 23 (*Pl. 10C: 2*) may also have belonged to such a knife.

<sup>53</sup> Cf. Dolenjske Toplice (Teržan 1976, Pl. 85: 6; 88: 4), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 38A: 3; Tecco Hvala 2012, 119, Fig. 46), Brezje (Kromer 1959, Pl. 40: 8), Vače (Stare 1955, 19, Pl. 12: 2).

<sup>54</sup> Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 133, Pl. 38: 1–4; cf. Štrajhar, Gaspari 2013, 35.

<sup>55</sup> Guštin 1977, 79, Pl. 11: 4.

<sup>56</sup> A grave from Srpenica (Laharnar, Mlinar 2019, 651) points to a long period of use of shaft-hole axes in Posočje, for Dolenjska this is indicated by a find from Kapiteljska njiva in Novo mesto (Križ 2005, Pl. 77: 3; cf. Štrajhar, Gaspari 2013, 35).

<sup>57</sup> Cf. Graves 16 and 40 at Idrija pri Bači and Grave 3 at Reka near Cerkno (Guštin 1991, Pl. 13: 6; 26: 1; 30: 2, 3).

<sup>58</sup> Cf. Podzemelj (Gabrovec 1966c, Pl. 23: 8; Dular 1978, Pl. 5: 10; Božič 2011, 247; Gerbec, Mlinar 2018, 48–49).

<sup>59</sup> Mlinar 2002a, 28, Fig. 24.

<sup>60</sup> The bone grip fragments from Graves M 2683 and M 2695 are decorated with impressed ring-and-dots and incised lines, while Grave M 1828 held a similar grip with an animal-head terminal (Marchesetti 1893, Pl. XXVII: 15–17).

Parallels for these come from Dolenjska and Zasavje (for example from Magdalenska gora and Kovk above Hrastnik), from graves of the Late Certosa Fibulae and Negova phases.<sup>61</sup>

*Bronze vessels*

Grave PR 2 held a forged bronze strap handle (*Pl. 3B: 3*). It survives complete with both attachments, suggesting it originally formed part of a wooden vessel that had decayed. At Most na Soči, handles of a flat, rectangular section are rare,<sup>62</sup> those of a round section are more common.<sup>63</sup> Parallels for the forged strap handle are known from the cemetery at Bitnje in the Bohinj area and from Veneto.<sup>64</sup>

*Pottery*

Graves PR 1 and 2 held one pithos each that served as the urn (*Pl. 2: 12; 4 A: 5*). They were decorated with cordons across the body<sup>65</sup> and had a black or red slip covering the exterior surface either partially (*Pl. 2: 12*) or almost completely (*Pl. 4A: 5*). This is also the only form of pithoi recovered from the Late Hallstatt settlement at Most na Soči.<sup>66</sup> In settlements, such pithoi were used as storage vessels, while in graves they served as urns, primarily in the rich Sv. Lucija IIb graves, though they already appear in Ic.<sup>67</sup> Urn burials in pithoi have been documented in Posočje at Most na Soči and the flat cremation cemeteries at Kobarid, Koritnica, S. Pietro al Natisono/Špeter, Daber near Šentviška Gora and Jerovca.<sup>68</sup>

<sup>61</sup> The knife with a bone grip from Grave 2/38 at Magdalenska gora is similar primarily in the bronze mount (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 36: 18; Tecco Hvala 2012, 135–137), while the stray finds interpreted as razors are very similar in shape and ring-and-dot decoration (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 157: 6–7). An even closer parallel comes from the Late Hallstatt female burial at Kovk above Hrastnik (Božič, Gaspari, Pirkmajer 2020, Pl. 6: 10; 7: 10).

<sup>62</sup> Cf. Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 98: 12; 116: E7; 148: F8; Svoljšak, Dular 2016, Pl. 36: 19; Jereb 2016, Cat. Nos. 60–62, 129.

<sup>63</sup> Cf. Jereb 2016, Pl. 21: 38; 22: 40; 30: 55–57; 31: 58–59; 33: 63–65; 66: 110–111; 68: 115; 75: 124; 76: 126 etc.

<sup>64</sup> The handle from Bitnje belonged to a cist (Gabrovec 1974, Pl. 1: 1); for the parallels from Veneto, see Pettarin 2006, Pl. 29: 496.

<sup>65</sup> Type 2 (after Dular 1982, 200, Fig. 6: 2).

<sup>66</sup> Grahek 2018a, 256.

<sup>67</sup> Dular 1982, 203; Grahek 2018a, 256.

<sup>68</sup> Most na Soči (e.g. Marchesetti 1893, Pl. I: 4; II: 1; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 7A: 11; 18A: 3; 29F: 2; 35B: 4; 39B: 2; 49G: 5; Mlinar 2002a, 47–48), Kobarid (Gabrovec 1976, Pl. 1: 1), Koritnica (Kos 1973, Pl. 1: 1), S. Pietro al Natisono/Špeter (Pettarin 2006, 53), Daber near Šentviška Gora (Rutar 1894, 122), Jerovca (Laharnar, Mlinar 2008, 473).

Pedestal goblets are a common pottery form of the Sveta Lucija group. Those from Graves PR 1 (Fig. 16 left; Pl. 3: 14), PR 16 (Fig. 16 right; Pl. 8C: 3), PR 18 (Pl. 9B: 4) and 23 (Pl. 10C: 3) are of Type 2 according to Dular's typology.<sup>69</sup> They appear towards the end of Sv. Lucija Ic, become most common in Sv. Lucija IIa<sup>70</sup> and remain in use into the following phase. Their form and decoration of red-black painted stripes show close links with the Este cultural area.<sup>71</sup>

Grave PR 2 also revealed several sherds of a ceramic vessel on a pedestal (Pl. 4A: 6), with a partially surviving red slip on the rim and shoulder. With the body of the vessel missing, it is difficult to positively identify the vessel form, possibly a goblet of Type 1 after Dular.<sup>72</sup>

The dishes with an inturned rim and a low pedestal, which include the item from Grave PR 34 (Pl. 14: 4), are very rare at Most na Soči. Parallel finds come from Graves Sz 1087 and Sz 1873.<sup>73</sup> They may be local imitations of the products from Este workshops.<sup>74</sup>

Highly uncharacteristic for the funerary contexts of Posočje are cylindrical jars, fragments of which have been found in Grave PR 25 (Pl. 11 A: 2). Geographically and formally closest parallels can be found among the Late Hallstatt pottery from the settlement at Most na Soči.<sup>75</sup>

#### *Imported pottery*

Found in Grave PR 1 was a wheel-thrown Greek drinking cup or *skyphos* (Fig. 17; Pl. 3A: 13). Decorated in the red figure style, it bears the motif of an owl between two olive twigs, which gives it its name of owl skyphos or *glaux*. It has a ring base, oval body and slightly inturned rim attached to which are two opposing handles, one vertical and the other horizontal. It is a rarer of the forms of owl skyphoi and marked as Attic Type B,<sup>76</sup> while Type A has both handles attached horizontally. The high numbers of such finds suggest these vessels had a specific use and significance. They were also found on the acropolis in Athens, where they

<sup>69</sup> After Dular 1982, 201, Fig. 7: 16.

<sup>70</sup> Dular 1982, 201, 203, Fig. 7: 15–18; Teržan, Trampuž 1973, Pl. 11: 2. Of a closely comparable form are also the pedestal goblets from Koritnica (Kos 1973, Pl. 2: 1; 10: 6) and Jereka in Bohinj (Gabrovec 1974, Pl. XI: 7, 10), though not painted with red or black stripes.

<sup>71</sup> Further parallels with the Este area are known for the closed forms of the goblets from Graves PR 16 and 23: cf. Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, Pl. 109: A10, B2 and others; Capuis, Chieco Bianchi 2006, Pl. 88: 30 and others.

<sup>72</sup> Dular 1982, 201, Fig. 7: 15.

<sup>73</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 113B: 3; 179 C: 8.

<sup>74</sup> Cf. Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, Pl. 78: 5, 6; Capuis, Chieco Bianchi 2006, Pl. 213: 33.

<sup>75</sup> Cf. Grahek 2018a, jar of Type L 1.

<sup>76</sup> Beazley 1963, 984.

were used during the offering ceremonies dedicated to the goddess Athena.<sup>77</sup> In Greek mythology, owls were both protectors of cemeteries and the city of Athens, as well as the sacred animal of Athena. Olive trees were also highly symbolic, standing for peace, reconciliation, purification, fertility or victory; it is a tree that the Greeks associated with Athena.<sup>78</sup>

## ARCHAEOLOGICAL EVIDENCE FROM THE PUCARJEV ROB SITE

Analysis of the finds has shown that burial in the investigated part of the Pucarjev rob site began towards the end of the 7<sup>th</sup> or beginning of the 6<sup>th</sup> century BC and lasted at least to the mid-4<sup>th</sup> BC, thus covering the phases from Sv. Lucija Ic/IIa to IIc (Fig. 18, 19) and, after a lengthy pause, possibly continued into the Late La Tène period. The earliest burials concentrated in the central and western parts of the excavation area, later ones in the east.

The earliest, Grave PR 21 with a two-looped bow fibula lay in the central part. Positioned around it and in the western part were burials mainly from Sv. Lucija IIa or the 6<sup>th</sup> century BC (PR 10, 11, 14, 16, 18, 23, 25, 26, 27, 28, 30). The fragment of a Type V Certosa fibula suggests that Grave PR 19 could be attributed to Sv. Lucija IIb or the early 5<sup>th</sup> century BC. Grave PR 9 stands at the beginning of the late phase of Sv. Lucija IIb, i.e. middle and second half of the 5<sup>th</sup> century BC (PR 1, 2, presumably 3, 4, 5A, presumably 5B and 34). The latest burial in this part of the cemetery is probably in Grave PR 6, with the pit dug into the loamy earth above Graves PR 1 and PR 2. The iron weapons in this grave suggest its dating to the last of the Hallstatt phases of the Sveta Lucija group, i.e. IIc; the trapezoidal ring,<sup>79</sup> possibly also the iron axe with one-sided wings folded into a socket suggest it might even be La Tène in date.<sup>80</sup> The depth of the burial pit indicates that Grave PR 20, lying 20–30 cm above the top of Grave PR 11, may also be attributed to Sv. Lucija IIc, as do the stratigraphic relationships for Graves PR 31,<sup>81</sup> 32 and 35.

There are certain differences observable between the early and the late burials. The graves from Sv. Lucija IIa and IIb (6<sup>th</sup> and 5<sup>th</sup> centuries BC) are clearly discernible in both plan and section, the bone remains are poorly cremated and thus better preserved, concentrated on the bottom of grave pits or in urns. Later graves (Sv. Lucija IIc and probably also later) have poorly discernible or smaller pits, they contained very little, but well cremated remains, those in Grave PR 31 unevenly scat-

<sup>77</sup> Web source 1.

<sup>78</sup> Mlinar 2002a, 28–30, Fig. 25.

<sup>79</sup> See Fn. 41 and 42.

<sup>80</sup> See Fn. 55.

<sup>81</sup> Grave 34 was dug under the large pit of Grave PR 31.

tered throughout the pit.<sup>82</sup> Small and shallow pits, such as the one for Grave PR 6 of a warrior with the earthen fill mixed with cremated and burnt remains, have also been recorded at Jelenšek above Godovič and Koritnica.<sup>83</sup>

The rich graves from the mid-5<sup>th</sup> century BC, such as urn Graves PR 1 and PR 2, concentrated in the eastern

part of the excavation area. Burial into urns – pithoi – ceased in Sv. Lucija IIc,<sup>84</sup> as did offering ceramic goblets and other types of pottery.<sup>85</sup>

The artefact of the latest date in this part of the cemetery is the stray find of a Late La Tène (LT D1) Repelc type earring, unearthened above Grave PR 31.

---

<sup>82</sup> Cf. Early La Tène grave from Srpenica (Laharnar, Mlinar 2019, 645).

<sup>83</sup> Koritnica (Kos 1973, Graves 17, 18, 25, 32, 46, 50); the Sv. Lucija IIc graves at Jelenšek were also unearthened just beneath the surface (Bratina 1997, 146).

---

<sup>84</sup> With the exception of Grave 1 from Koritnica, dated to Sv. Lucija IIc, in which a small pithos served as the urn (Kos 1973, 862).

<sup>85</sup> Cf. Dular 1982, 203, Fig. 10.

## INVESTIGATIONS AT REPELC IN 2000 AND 2002

## TOPOGRAPHIC AND STRATIGRAPHIC EVIDENCE

The Repelc site lies on the lowest terrace of the left bank of the River Idrijca, less than 100 m from its confluence with the Soča (Fig. 2, 20). It is an area occupied by fields until the 1980s and now an orchard, which the locals also call Skrtov Repelc after the owner of the land. The area was first archaeologically investigated in 2000, although prehistoric cremations already came to light in the 1950s during the construction of the house at No. 70a Most na Soči, in the southeasternmost part of the terrace. The goods from these burials have not survived, Milan Mikuš from No. 61 Most na Soči<sup>86</sup> only kept some of the marl cover slabs that his descendants still keep in their garden. Also significant is the note by Alojzjz Carli, local parish priest, who in 1878 wrote in *Kronika fare sv. Lucije* that some twenty years prior, Roman antiquities (one well preserved vessel – urn – and Roman coins, earrings, finger rings, one unusual figure, two small horses with chariot and charioteer, then tentatively identified as Apollo) had been found just above the confluence of the Idrijca and Soča, above the rocks on the left bank. This discovery is corroborated by the letter that Paolo de Bizzaro sent, probably in the same year, to the *Zentralkommission für Denkmalpflege* in Vienna. In it, he listed the objects that priest Tomaž Rutar, Carli's predecessor, kept in the parish house and were reportedly found on the left bank of the Idrijca close to its confluence with the Soča. The letter mentions Hallstatt jewellery, including a fibula with a chariot, and Roman coins. Bizzaro also noted that a *Verbrennungsplatz* must have been located at the findspot of these objects.<sup>87</sup>

The archaeological excavations that followed the construction works in 2000 investigated a 160 m<sup>2</sup> large area on the west part of the terrace (Fig. 21). The excavation area was divided into ten 4 × 4 m large grid squares (1–10), with the benchmark set at 155.77 m asl. The cleaned edges of the construction pit showed that the completely destroyed part probably did not hold any burials, or they had already been removed during the terrain levelling and dumping of building material towards the end of the 1960s and beginning of the 1970s. The presumed existence of an archaeological site here was confirmed by the scattered Roman and Iron Age finds that came to light when cleaning the partially destroyed surface.

The central part of the terrace was investigated in 2002 (Fig. 21). This excavation area was divided into 19 grid squares the size of 4 × 4 m, of which Grid Squares

6, 12, 12a could not be entirely investigated and Grid Squares 1, 1b, 2, 7, 5, 11, 7a, 8a, 9a, 10a, 11a were only examined partially. The excavation area covered 128 m<sup>2</sup> and the benchmark was set at 158.15 m asl.

Excavations revealed several layers (Fig. 22, 23) with archaeological remains from different periods. Limestone bedrock (SU 7) covered by brown to yellow sterile loam (SU 6) formed the geologic basement. They were partially overlain by a cultural layer with prehistoric habitation remains (SU 5). This was followed upwards by a brown-yellow to grey layer of loamy earth (SU 4) that included marl rubble and no organic inclusions with the exception of charcoal bits. Several grave pits reached into this layer. Next was a grey-brown layer of loamy earth with marl rubble (SU 3) that at places showed traces of fire. This layer also revealed grey and red marl slabs, variously shaped and sized pieces (cobbles) of limestone and scattered bits of wood charcoal and cremated human bone. This layer contained Iron Age and Roman finds; Graves R 12A (2000) and R 36 (2002) were dug into it. It also revealed a post-medieval Venetian soldo. It was covered by an earthy loamy colluvium (SU 2) with small marl inclusions and without archaeological finds. The topmost layer (SU 1) was almost completely removed in the west, during the construction works in 2000. The surviving chance finds are all post-medieval, including pieces of grenades from World War I, as well as recent building material.

The topmost layer in the area investigated in 2002 was also composed of deposits from the 1980s and a 30–40 cm thick topsoil in some parts; it was removed by machine. Until 1990, the entire terrace was used for crop cultivation and annually ploughed by machine. At the northern edge of the 2002 excavation area, a pit with burnt remains that included Iron Age and Roman finds (SU 98, 99) was unearthed under Layers SU 1, 2 and 3. Next to the pit with burnt remains, interpreted as a cremation pit, in the northeast was a paving of marl slabs (SU 103), in the east a drystone wall also of marl slabs (SU 87), a round stone structure (SU 88) and large round cobbles (SU 104; App. 1/2).

## HABITATION LAYER (SU 5)

The geologic basement of limestone bedrock (SU 7) and brown to yellow sterile loam (SU 6) in the 2000 excavation area was largely covered by a cultural layer (SU 5) that contained patches of burnt dark brown to red-brown loam, remains of poorly burnt ochre clay daub, scattered wood charcoal, compacted marl rubble, horizontally laid slabs of red and grey marl, remains of two post holes and sherds of prehistoric pottery (Fig. 24–26; Pl. 15A: 1–11).

<sup>86</sup> Svoljšak 1983, 33.

<sup>87</sup> Svoljšak 1993, 137–138.

Found on top of the sterile loam in the northwest of the excavation area (Grid Square 1) were two patches of compacted marl rubble (Fig. 24). Crushed marl slabs (10–15 cm large, 3 cm thick) were horizontally laid on top of the levelled bedrock along the south-western edge of the excavation area (Grid Square 9). A large patch of stone rubble was unearthed in the north-eastern part (Grid Squares 4 and 8), beside and partially above the bedrock. Horizontal slabs of mainly red marl were also recorded in Grid Square 5, where the remains of two post holes were found (at  $x = 2.22$ ,  $y = 2.60$  and  $x = 2.20$ ,  $y = 3.18$ ). This is presumably the remains of the ground surface on the sterile loam (SU 6), which was burnt in places, while in Grid Square 6 it had small round grey patches measuring 4 cm across and filled with crushed wood charcoal (Fig. 24). They are interpreted as the remains of buildings.

The marl rubble and slabs, as well as the red-brown burnt sterile loam was in places covered by a 3–6 cm thick layer of poorly burnt ochre clay daub, as well as scattered charcoal, the latter more concentrated in the western and central parts. This is probably the remains of a building that also revealed scattered pottery sherds. The building remains continue westward beyond the edge of the excavation area. The building debris was covered by a layer of grey-brown earth mixed with loam, marl rubble and bits of wood charcoal (SU 4). In Grid Squares 1, 5, 6 and 9, the pits of Graves R 2, R 14, R 23, R 25 and R 26 reached into this debris layer.

Remains of the habitation layer also came to light in the area investigated in 2002, but they were less clearly discernible. The remains consisted of a layer of burnt loam with charcoal and burnt marl rubble that covered the bedrock and was itself covered by a 15–20 cm thick layer of brown loam (SU 4) (Fig. 27). It contained no pottery or other finds.

## GRAVES AND PITS

The grave and other pits at the Repelc site are marked with the letter R followed by the successive number (App. 1/1 and 1/2; Pl. 15–34A). The site revealed 44 graves and ten pits, which are treated separately from the graves as they contained no cremated human remains, only bits of charcoal, as well as broken and burnt fragments of mainly pottery (Pl. 34B–36A). Considering the site as a whole, however, these pits very likely also represented burials, though without bone remains, which either did not survive or were not placed into the pit because of a different burial ritual.

All graves excavated at Repelc (Fig. 33) were cremations with the exception of inhumation Grave R 43. Two of the cremations were urn burials (R 1 and 52), representing a 4.6% share.

The top parts of most grave pits were damaged or destroyed. Only rare ones survived with their cover slabs (R 10, 20, 28 and 36), made of grey marl.<sup>88</sup> Graves R 14, 19, 22 and 49 were covered with several slabs. Of these, the slabs covering Grave R 14 were of both grey and red marl, stacked one on top of the other and with a bronze Late La Tène fibula (Pl. 20: 5) between the lowest two.

The grave pits were dug either in the layer SU 4 or in the sterile layer of loam (SU 6), some reached to the limestone bedrock (R 16, 19, 26, 28, 29, 31, 33, 38, 42, 47, 48) or even into it (R 52 – Fig. 32). Two exceptions are Graves R 12A and R 36, dug into the mixed layer SU 3, the latter dug roughly 20 cm above the surviving top of Grave R 33, the former above Grave R 12. Graves R 4 and 7 were dug into SU 4 and the stone lining of Grave R 22.

The grave pits were mostly oval or round in plan and measuring 30–70 cm across (Fig. 33), with three exceptions: Grave R 22, which measured some 250 cm across, Grave R 19 the size of 135 × 160 cm, and inhumation Grave R 43 with a roughly 70 × 200 cm large pit. Of these, the pits of Graves R 19 and 22 were covered with pieces of marl (Fig. 36, 37), sub-square in plan with stones set in the corners so as to roughly face the four cardinal points. Both held cremated human remains and unburnt horse bones that indicate a partial horse burial.<sup>89</sup> The marl slabs that enclosed the surviving part of the pithos – urn on all sides suggest that urn Grave R 52 (Fig. 32) had a lining of stones. Three upright slabs also formed the lining of Grave R 2 (Fig. 35), while Grave R 20 had a marl slab placed on the bottom of the pit.

The ashes in most graves were strewn across the pit, most frequently across the bottom, and consisted of cremated remains and charcoal. In some cases (e.g. Graves R 2, 3, 4, 7, 12A, 13, 16, 18, 22, 25, 28, 42, 49, 50 and 51), they were unevenly mixed with the fill. The quantity of human bone remains was small, weighing between 1 and 253 g,<sup>90</sup> they were fairly well cremated and hence more difficult to identify.

There are only two urn burials (Graves R 1 and 52). The urn in Grave R 52 was a pithos with cordons (Pl. 34A: 1), such as are characteristic of the Late Hallstatt period (Sv. Lucija IIa–b). The urn in Grave R 1 was a wheel-thrown jar decorated with a wavy line (Fig. 34; Pl. 16A: 4) attributable to the Roman period. Also standing out is the burial in Grave R 17 (Fig. 29), from the Roman period, which had scorched sides of the pit and four small postholes on the levelled bottom, which indicate a wooden structure set up in the pit.<sup>91</sup> This and

<sup>88</sup> Cf. Verbič 2002.

<sup>89</sup> See here Toškan; cf. Kmetová 2014, 96, Fig. 24.

<sup>90</sup> See here Leben-Seljak, Tab. 2.

<sup>91</sup> Drago Svoljšak and Beatrice Žbona Trkman mention traces of fire visible on the sides of the angular (rectangular) grave pits (*bustum?*) when discussing the burial rituals in the Roman-period cemetery on the right bank of the Idrijca at Most na Soči, in Nekropola II (Svoljšak, Žbona Trkman



the size of the pit, measuring roughly 130 × 110 cm in plan, resemble those of *bustum* cremation burials, where the deceased was not cremated at the ustrinum, but rather on the spot of subsequent burial.<sup>92</sup> The human bones in Grave R 17 were completely cremated, which is contrary to the *bustum* burials that usually contain poorly cremated bones due to a lower temperature during cremation.<sup>93</sup>

The metal goods from the graves at Repelc include bronze fibulae (14) or their fragments (7) as the most numerous, followed by fragments of rings/finger rings (11), earrings (9), fragments of bracelets (9), pendants and necklaces (5), buttons (4) and belt pieces (2). The costume also includes iron hobnails (15), as well as numerous glass beads. Of the latter, most survived as heavily burnt and intentionally broken pieces (28); the exception is a yellow glass bead with a blue wavy line (*Pl. 23C: 11*) placed on the top of Grave R 22 after the conclusion of the burial ritual. Exposure to fire is also visible on the fragments of glass and bronze vessels, for example the fragment of a bottle from Grave R 19 (*Pl. 23A: 8*), fragments of bronze vessels from Graves R 47 and 48 (*Pl. 32B: 4–6; 32C: 3–5*), and the handle of a patera from Grave R 3 (*Pl. 17A: 1*).<sup>94</sup> The ceramic sherds placed into the grave pit indicate that pottery had previously been either broken on the ustrinum or burnt together with the deceased.

The broken iron machaira and bent spearhead from Grave R 25 (*Pl. 25: 3, 4*) show that warriors were cremated together with their weapons. Also burnt and either intentionally deformed or broken were the weapons in Graves R 18, 35 and 51 (*Pl. 22B: 2–3; 28A: 8; 33C: 4–5*), as well as the scattered artefacts in mixed Layer SU 3 that covered the graves and Cremation pit, such as an axe (*Fig. 52; Pl. 50: 4*), spearheads (*Pl. 50: 7; 51: 1–2*), pilum-like projectile head (*Pl. 52: 3*), parts of shields (*Pl. 55: 9–16; 56: 1–5*) and swords (*Pl. 53: 1–12; 54: 1–11*).

The grave goods further include iron agricultural tools such as a sickle, hoe and billhook (*Pl. 21A: 8–10*) placed at the edge on the bottom of Grave R 14. In Grave R 22, bronze strap distributors (*Pl. 23C: 1–8*) forming part of horse gear were found alongside unburnt horse bones; the distributors also show no traces of fire exposure with the exception of one piece that is burnt (*Pl. 23C: 9*). Inhumation Grave R 43 held a ceramic oil lamp and a bronze coin (*Pl. 31A: 1, 2*).

1985, 88). The remains of a wooden pyre were also recorded in the sides and bottom of Grave 5 in the Roman cemetery at Križišče near Spodnje Škofije (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Žerjal 2019, 119, Fig. 148).

<sup>92</sup> Cf. Leleković 2012, 322.

<sup>93</sup> E.g. in the cemetery at Križišče near Spodnje Škofije, *bustum* Grave 7 held no cremated human bone remains (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Žerjal 2019, 186).

<sup>94</sup> The wood surviving inside the handle indicates reuse (wood analysis pointed to dogwood, see here Culiberg).

## CREMATION PIT (SU 101–103)

The 2002 excavation area revealed a pit (*App. 1/2; Fig. 40–42*) along the north edge of Grid Square 1, filled with wood charcoal, burnt stones of different sizes, bits of human and animal bones, as well as fragments of artefacts (*Pl. 36B–41*). The pit was dug into the layer of sterile yellow loam (SU 6) and at places reached to the bedrock. It was clearly discernible in plan as a black, roughly 12 m<sup>2</sup> large patch (*Fig. 40*) that continued northward (*Fig. 42*) and westward (*App. 1/2*) beyond the excavation area. The fill of burnt remains was over 30 cm thick at the centre and thinned towards the north and the south. Four large marl slabs were lying on the same level along the pit's north-eastern edge (*App. 1/2; Grid Squares 3–4, SU 103*).

In addition to charcoal and cremated remains, the pit contained numerous fragments of fibulae (*Pl. 36B: 1–14*), broken jewellery of silver (*Pl. 37: 4*), bronze (*Pl. 37: 1–7, 9–21*) and iron (*Pl. 37: 8*), parts of iron weapons (*Pl. 37: 30–33; 38: 1–2*), iron nails (*Pl. 38: 10–29*), a lead plug to repair broken pottery (*Pl. 39: 1*), a whetstone (*Pl. 39: 2*), heavily burnt pottery sherds (*Pl. 39: 10–17; 40: 1–19; 41: 1–17*) and small pieces of burnt glass beads (*Pl. 39: 3–9*). In contrast to these, the animal bone remains, as well as two teeth of sheep/goats and pig were unburnt.<sup>95</sup>

## STONE WALL (SU 87) AND ROUND STONE STRUCTURE (SU 88)

Excavations in 2002 revealed a wall (SU 87) near the eastern edge of the excavation area, in Grid Squares 4 and 10 (*App. 1/2*). It was built in the drystone technique of large marl and occasionally limestone slabs (*Fig. 43*). The wall ran north-south and its trench was dug into loamy Layer SU 4. The stones were laid in a single line and one, two or three courses high with a flat west face (*Fig. 44*). Graves R 31 and R 32 were located next to it at its south end, while at the north end it continued beyond the edge of the excavation area. The wall was investigated in the length of 5.30 m, with the largest of the marl slabs in the north measuring 50 × 60 × 75 cm. The wall survived best in the central part, to the height of 0.75 m, measuring 0.70–0.75 m in thickness. Layer SU 3 that covered it contained marl slabs to the west of the wall that represent its debris. Some of the slabs were probably reused as grave pit covers. Stratigraphic evidence shows that the wall either predates the graves or is contemporaneous with them. Its function is not completely clear, though the absence of archaeological layers east of the wall suggests it could have served as the cemetery enclosure. The wall itself revealed no archaeological finds.

<sup>95</sup> See here Toškan.

Excavations also unearthed a small round stone structure (SU 88) (*Fig. 45, 46*) west of the wall in Grid Square 4 (*App. 1/2*). It was composed of marl slabs obliquely laid in a circle and a horizontal limestone slab in the north. The structure survived to the height of 0.40 m, measured 1.75 m in diameter and had the limestone slab projecting 0.50 m to the north. The centre was filled with smaller stones (of limestone and marl) and burnt loamy earth. The structure stood in Layer SU 4 and was covered, and partially damaged, by mixed Layer SU 3. Found on top of the burnt loamy earth at the centre of the structure ( $x = 6$ ;  $y = 5.8$ ,  $z = -1.05$ ) was a bronze pendant (*Pl. 42A: 2*). Also found in the structure was the spring of a fibula (*Pl. 42A: 1*), but its exact location has not been recorded. Stratigraphy suggests that the round structure was made at the same time as the stone wall (SU 87) and the ustrinum, i.e. cremation pit (SU 101; *App. 1/2*).

### MIXED CULTURAL LAYER (SU 3)

Layer SU 3 was unhomogenous and composed of grey-brown earth and loam mixed with marl rubble. It was recorded across the whole of the 2000 excavation area, as well as in the western and central parts of the 2002 excavation area up to the stone wall (SU 87) (*Fig. 47*). It was 20 to 70 cm thick and covered Layers SU 4 and/or SU 6. In some places, it showed traces of fire damage and scattered burnt remains. Its creation is probably associated with the destruction of the top parts of graves, pits, the stone wall (SU 87), Cremation pit (SU 101, 102) and possibly also the round stone structure (SU 88). Only Graves R 12A and 36 were dug into this mixed layer. It contained scattered slabs of grey and red marl, small concentrations of charcoal, pieces of cremated human bone and numerous Iron Age and Roman period finds including fragments of different fibulae (*Pl. 42–44; 45: 1–17*), earrings (*Pl. 45: 26–36*), rings (*Pl. 46*), bracelets and torques (*Pl. 47: 1–21*), pendants (*Pl. 47: 22–24; 48: 1–9*), bronze vessels (*Pl. 48: 11–24*) and buttons (*Pl. 49: 9–18*), ingots (*Pl. 49: 19–24*), coins (*Pl. 50: 1–3*), iron weapons (*Pl. 50: 4–7; 51–56*), nails (*Pl. 58*), pottery sherds (*Pl. 59–69*), glass beads and vessels, as well as pieces of amber (*Pl. 70, 71*). Of the finds from post-medieval times, the layer only yielded a Venetian soldo (*Pl. 50: 3*).

Layer SU 3 was covered by post-medieval coluvium (SU 2).

## ATTRIBUTION OF FINDS

### *Fibulae*

Most numerous fibulae at Repelc came to light in mixed Layer SU 3 that covered the graves and Cremation pit. The fragment of a boat-shaped bow with missing knobs (*Pl. 42B: 4*) could be ascribed to a boat fibula with five knobs on the bow. Such fibulae occur in the Iron Age cemetery at Most na Soči in association with serpentine and Sveta Lucija fibulae that are characteristic of Sv. Lucija IIA.<sup>96</sup> The thickened bow decorated with short incisions along the edges (*Pl. 42B: 5*) may have belonged to a San Ginesio fibula, which were mainly spread across Picenum.<sup>97</sup> Other fibulae of this type are known from Most na Soči, unearthed during the early excavations.<sup>98</sup> Grave R 31 at Repelc held a fragment of the foot and bow of a fibula that could be attributed to the Castellin Fisterre type (*Pl. 26D: 1*) dated to the late 6<sup>th</sup> and early 5<sup>th</sup> century BC (= Sv. Lucija IIB1), the main distribution area of which is the Adige Valley.<sup>99</sup>

The two band fibulae with reticular decoration on the bow from Grave R 10 and Layer SU 3 (*Pl. 18B: 2; 42B: 6*) are characteristic representatives of the costume in Sv. Lucija IIB. Numerous examples of such fibulae are known from Most na Soči and their distribution area is delimited with the Rivers Sava and Adige.<sup>100</sup> Also fashionable in this phase were kettledrum fibulae, one of which came to light in Layer SU 3 (*Pl. 42B: 2*). This fibula ranks among the latest variants, typical of the southern Alpine area.<sup>101</sup>

Grave R 41 contained a fragment of a fibula with the foot terminal in the shape of a forward facing animal (dog) head (*Pl. 30B: 1*), with the closest parallel from Podgora in Poljanska dolina, the region of Gorenjska.<sup>102</sup> Layer SU 3 at Repelc yielded a foot that is similar, but terminates in a forward facing ram head (*Pl. 42B: 1*). Fibulae with the foot terminal in the shape of forward facing animal heads are very rare in Posočje, with only a handful of examples found at Most na Soči (*Fig. 48a*) and Kobarid (horse head).<sup>103</sup> Two fibulae with a ram head

<sup>96</sup> Teržan, Trampuž 1973, 439; Cf. Graves Sz 1562, Sz 2244, Sz 2378 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 145B: 6; 235A: 3; 253C: 3).

<sup>97</sup> See Preložnik 2007a, 126, Fig. 5a.

<sup>98</sup> E.g. Marchesetti 1893, Pl. XIII: 7.

<sup>99</sup> Nascimbene 2009, 110–115, Fig. 23: No. 39; Fig. 24.

<sup>100</sup> Teržan, Trampuž 1973, 439; e.g. Graves Sz 434, 445, 669, 818a, 1461, 1496 and 2265 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984), as well as Graves 33 and 43 from Koritnica (Kos 1973, Pl. 8: 5); cf. Nascimbene 2009, 116–123, Fig. 25, 26; Tecco Hvala 2012, 245; Laharnar 2018a, 210.

<sup>101</sup> Teržan, Trampuž 1973, 439, Pl. 16: 2. Cf. Nascimbene 2009, 147, Fig. 41, 42, Pl. 17; Tecco Hvala 2012, 267; Laharnar 2018a, 205–208.

<sup>102</sup> Valič 1962, 196, Pl. 1: 3.

<sup>103</sup> Most na Soči (unpublished, privately owned artefact);

similar to that on *Pl. 42B*: 1 are known from Trentino and are probably local products, presumably imitating models from Dolenjska.<sup>104</sup> Fibulae with a forward facing animal head – most commonly that of a ram, horse or dog – are characteristic of the south-eastern Alpine area (Dolenjska, Gorenjska), where they become most common in the Late Certosa Fibulae phase alongside the crossbow Type XIII Certosa fibulae.<sup>105</sup> A ram head could also be seen in the spirally shaped foot terminal of a fibula with a disc on the bow from Grave R 10 (*Pl. 18B*: 1), which combines Late Hallstatt and Early La Tène elements, the latter mainly discernible in the rectangular band bow.<sup>106</sup> The fragment of a spirally twisted wire (in the shape of a ram's horn) from the Iron Age settlement at Most na Soči may have belonged to a similar fibula.<sup>107</sup> Fibulae with a sheet metal disc on the bow are rare finds on the territory of present-day Slovenia, only unearthed at Valična vas and Poljane near Žužemberk, both in the region of Dolenjska;<sup>108</sup> in central Europe they are known from the Late Hallstatt period, also at sites in north-western Bosnia.<sup>109</sup> In its embossed ribbed decoration on the disc, the fibula from Repelc can be paralleled with the 'baroque' style fibula from Slany-Želenice, the Czech Republic, where it was found in a La Tène context.<sup>110</sup> Another example may be the fragment with a partially surviving band bow and a wide spring from Layer SU 3 (*Pl. 42B*: 3).

The fragment of a large serpentine fibula from Grave R 38 (*Pl. 29A*: 1) belongs to the VIIe or Fraore – Parma type,<sup>111</sup> which appears in Sv. Lucija IIB2 and is most common in Sv. Lucija IIC.<sup>112</sup>

The early representative of Certosa fibulae, from Grave R 10 (*Pl. 18B*: 3), is ascribable to Type IIIa. Certosa fibulae of this type appear in the area between Este and Dolenjska in the early 5<sup>th</sup> century BC, i.e. at the beginning of the Certosa Fibulae phase or Sv. Lucija IIB1.<sup>113</sup>

Kobarid (Marchesetti 1903, Pl. XVIII: 5; Mlinar, Gerbec 2011, 17, Fig. 5).

<sup>104</sup> Adam 1996, 94, 95; cf. primarily with the find from a male burial at Magdalenska gora (Tecco Hvala 2012, 262–263, Fig. 99: 6).

<sup>105</sup> Gabrovec 1966a, Map 3; Teržan 1976, 439; cf. Tecco Hvala 2012, Fig. 99.

<sup>106</sup> Mlinar 2002b, 19–34.

<sup>107</sup> Svoljšak, Dular 2016, Pl. 33: 1; Laharnar 2018a, 209–211.

<sup>108</sup> Knez 1970, 185; Teržan 1973, 695.

<sup>109</sup> Cf. Teržan 1973, 695, Fn. 46; Adam 1996, 68–72, Fig. 11, 12 (fibulae of Type IV).

<sup>110</sup> Adam 1996, 76, Fig. 13b.

<sup>111</sup> Tecco Hvala 2014a, 171–172, Map 12.

<sup>112</sup> See here the chapter on the attribution of finds from Pucarjev rob.

<sup>113</sup> Teržan 1976, 322, 427–428, Fig. 13: the list of sites can be extended by adding Novo mesto (Križ 1997, Pl. 43: 11) and Montebelluna (Manessi, Nascimbene 2003, 252, Pl. 81: 20).

Other Certosa fibulae from Repelc are of later forms. Most belong to Type X, characteristic of Sv. Lucija IIC, the latest Hallstatt phase (Ha D3) in the wider areas between the Rhine and Danube, on the one side, and the Rivers Soča, Sava and Una, on the other.<sup>114</sup> Grave R 23 held one complete example of Variant Xg and a knob of another one (*Pl. 24B*: 1, 2); the characteristic form of the knob on the bow allows us to identify this fibula type also in the fragments from Layer SU 3 (*Pl. 42B*: 18–19; 43: 1). The Middle La Tène weapons buried together with such a fibula at Čadrg – Laze in Posočje,<sup>115</sup> as well as several graves from sites in Notranjska and Vinica in Bela krajina<sup>116</sup> suggest that these fibulae remained in use in the La Tène period. The fragmented fibula from Grave R 48 (*Pl. 32C*: 1) belongs to Variant Xb, the pieces of large fibulae from Layer SU 3 (*Pl. 42B*: 12, 13) probably to Variant Xi.<sup>117</sup> The same layer also yielded a Type XII Certosa fibula (*Pl. 42B*: 9), which is contemporaneous with the variants of Type X.<sup>118</sup> In Posočje, two examples of Type XII are known from an Iron Age house at Most na Soči,<sup>119</sup> further two from Sv. Helena near Podbela and from Jelenšek above Godovič.<sup>120</sup> The cremation pit at Repelc revealed a heavily burnt fragment of a Variant VIIb Certosa fibula (*Pl. 36B*: 3), which also occur in Sv. Lucija IIC and are associated with Type X fibulae in burial contexts.<sup>121</sup> The example from Repelc has the IIXIII motif incised on the bow, the same as the two fibulae from Montebello Vicentino and Monte Bibeles,<sup>122</sup> respectively, which would indicate its northern Italian provenance. The two foot fragments of Certosa fibulae from Pit R 11 and Layer SU 3 (*Pl. 35A*: 1; 42B: 10) may belong to Variant VIIf, which frequently bears tremolo decoration on the knob and back of the foot. Such fibulae have come to light in the Iron Age settlement at Most na Soči and other sites of the Sveta Lucija group.<sup>123</sup> The fibula bow from Grave R 45 (*Pl. 31C*: 1) belongs to Variant VIIe,<sup>124</sup> an example of which is also known from the settlement at Most na Soči,<sup>125</sup> and from Grave 30 at Idrija pri Bači,

<sup>114</sup> Teržan 1976, 436.

<sup>115</sup> Mlinar, Turk 2016, 21, 40–44; cf. Gerbec, Mlinar 2018, 47–48.

<sup>116</sup> Teržan 1973, 695; ead. 1976, 432.

<sup>117</sup> Teržan 1976, 331–334.

<sup>118</sup> *Ibid.*, 432; Laharnar 2018a, 204.

<sup>119</sup> Žbona Trkman, Svoljšak 1981, Cat. No. 22; Svoljšak, Dular 2016, Pl. 28: 1; Laharnar 2018a, 203–204.

<sup>120</sup> Podbela (Mlinar, Gerbec, Laharnar 2014, 32, Cat. No. 16), Jelenšek above Godovič (Laharnar 2018a, 204, Fig. 2: 2).

<sup>121</sup> Teržan 1976, 430.

<sup>122</sup> Montebello Vicentino (Ruta Serafini 2001, Fig. 3: 11); Monte Bibeles (Challet 2008, 65, Fig. 6b).

<sup>123</sup> Most na Soči (Svoljšak, Dular 2016, Pl. 23: 1; Laharnar 2018a, 205), Koritnica (Kos 1973, Pl. 5: 4), Valli del Natiosone (Pettarin 2006, Pl. VIII: 105).

<sup>124</sup> Cf. Teržan 1976, 325; Marić 2016, 108, Fig. 3: 2.

<sup>125</sup> Laharnar 2018a, 205.

the latter dated to Sv. Lucija IIc2 or LT B2 according to the central European chronology.<sup>126</sup>

Repelc also yielded fibulae of La Tène forms. Three of them share an Early La Tène construction. The first one with oblique incisions across the bow was found in Pit R 22A (*Pl. 35E: 1*) and is related to the fibulae from the southern Alpine valleys of northern Italy,<sup>127</sup> while a similar fibula also comes from the Bavarian site at Langengeisling.<sup>128</sup> The other two examples at Repelc come from Layer SU 3 and have a rectangular cast bow with a groove along the middle and short incisions along the edges (*Pl. 43: 3, 4*). The closest parallels are known from Idrija pri Bači, Kovačevše and Cerkljansko,<sup>129</sup> which also share the same plate on the foot terminal. Further such fibulae come from Ljubljana<sup>130</sup> and Trentino.<sup>131</sup>

Layer SU 3 yielded cast fibulae with the foot terminal in the shape of a stylised and backward facing animal head with the snout touching or joined with the bow (*Pl. 43: 5–8*). Such fibulae are typical of Posočje.<sup>132</sup> The only examples outside the region came to light at Kovačevše above Lokavec, Grobnik above Rijeka<sup>133</sup> and Žirk near Žiri (*Fig. 48c*).<sup>134</sup> In the form of the bow and decoration, we can roughly distinguish between two variants. The example with a four-coil spring and a catch plate decorated with impressed ring-and-dots (*Pl. 43: 5*) has parallels from Idrija pri Bači, Grobnik and Daber near Šentviška Gora.<sup>135</sup> The two fibulae with impressed rings on the bow (*Pl. 43: 6, 7*) are similar to the fragment from Grave 17 at Koritnica, which is attributable to Sv. Lucija IIc based on the associated goods (iron axe and spearhead).<sup>136</sup> The two examples from Repelc probably share this dating, as their spring terminates with a conical socket to receive the bow, which is often the case on the Late La Tène fibulae of the Idrija pri Bači type, the fibulae of the Middle La Tène construction with three

knots on the bow from Posočje.<sup>137</sup> The fibula with incised decoration and a stylised animal head (*Pl. 43: 8*), which has a small amber bead attached to the bow, is similar to the finds from the Late La Tène graves at Idrija pri Bači; the latter have the wire of the spring inserted into the drilled hole at the end of the bow.<sup>138</sup>

The bronze fibula from Layer SU 3, with a thickened bow and two knobs on the reverted foot attached with a clamp to the centre of the bow (*Pl. 43: 9*), is a find unique not only for Most na Soči, but also in the wider western areas of Slovenia. It is an example of the typical bronze fibulae of the Middle La Tène construction from Dolenjska, the Ljubljana Basin and Gorenjska, regions occupied by the Taurisci.<sup>139</sup> They represent the local Celtic form of fibulae, termed the Valična vas type, with its area of origin presumably in Dolenjska.<sup>140</sup>

A particular feature of the fibulae of the Middle La Tène construction from Posočje is the spring made of bronze wire that widens into a conical socket at one end to receive the bow.<sup>141</sup> Such a fibula was found in Grave R 14 (*Pl. 20: 5*), datable to the Late La Tène period based on the associated goods. One fragment came to light in Pit R 29 (*Pl. 36A: 1*), several fragments in Layer SU 3 (*Pl. 44: 1, 5, 8, 9*). The second characteristic feature of the fibulae of the Middle La Tène construction from the northern Adriatic hinterland is a wire loop around the neck of the bow, which Mitja Guštin identified them as the Kastav type.<sup>142</sup> The type was popular among the largely non-Celtic peoples in the region. It is identifiable in a single knob on the reverted foot, a spring made of flat wire and an internal chord.<sup>143</sup> Repelc revealed two such fibulae in Layer SU 3 (*Pl. 44: 3, 4*), which are thus far the only known examples in Posočje with the closest parallels from Dernazzacco near Cividale del Friuli.<sup>144</sup> The Kastav type fibulae are typical of Istria and the north-eastern part of Caput Adriae, and represent a local version of the Celtic Middle La Tène prototypes.<sup>145</sup> Of this group of finds, Dragan Božič distinguished the Idrija pri Bači type.<sup>146</sup> It is a type mainly characteristic of Posočje in

<sup>126</sup> Guštin 1991, Pl. 23: 19. Such a fibula was also found in Ljubljana, in a LT B2–C1 habitation context (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Vojaković 2017, 17, Pl. 1: 9).

<sup>127</sup> Adam 1996, 146, Fig. 23; Gamper 2006, 292, Fig. 189: 28.

<sup>128</sup> Krämer 1985, 107, Pl. 44: 8.

<sup>129</sup> Guštin 1991, Pl. 27: 5, 41: 4; 137: 5; the unpublished fibula from Cerkljansko is kept in the Narodni muzej Slovenije.

<sup>130</sup> Puš 1982, Pl. 50: 6.

<sup>131</sup> Adam 1996, 285, Cat. No. 99.

<sup>132</sup> Cf. Cunja, Mlinar 2010, 44–45, Fig. 27; Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 6: 11; 9: 11; 13: 3; 24: 7), Koritnica in the Bača Valley (Kos 1973, Pl. 5: 2; Guštin 1991, 23, Fig. 123), Daber near Šentviška Gora (Guštin 1991, 23, Fig. 123; Mlinar et al. 2018, 37, Cat. No. 24), Gradišče near Cerkno (Istenič 2015, 44, Pl. 1: 6).

<sup>133</sup> Guštin 1987; id. 1991, 36; Blečić 2004, Pl. 6: 2. 7.

<sup>134</sup> Unpublished, kept in the Narodni muzej Slovenije.

<sup>135</sup> Guštin 1991, Pl. 24; Blečić 2004, Pl. 6: 2. 7; Mlinar et al. 2018, Cat. No. 24.

<sup>136</sup> Kos 1973, Pl. 5: 1–3.

<sup>137</sup> Guštin 1987; id. 1991, 36, Pl. 3: 2, 4: 4, 14: 9; Božič 2011, 255.

<sup>138</sup> Guštin 1991, Pl. 6: 11, 9: 11, 13: 3; Božič 1999a, 162.

<sup>139</sup> Cf. Božič 1992, 197. Valična vas (Gabrovec 1966c, Pl. 25: 2; Teržan 1973, Pl. 5: 3), Dobova (Božič 1987, 876, Pl. 87: 14), Strmec above Bela Cerkev (Dular 1991, Pl. 70: 6, 7) and Stična (Gabrovec et al. 2006, Pl. 185: 21); Ljubljana (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Vojaković 2017, Pl. 10: 9) and Kranj (Tomazinič 2013, 100).

<sup>140</sup> Cf. Božič 1992, 197.

<sup>141</sup> Guštin 1991, 36.

<sup>142</sup> Guštin 1987; id. 1991.

<sup>143</sup> Božič 2011, 254.

<sup>144</sup> Pettarin 2006, 146, Cat. No. 536.

<sup>145</sup> Guštin 1987, Fig. 11; id. 1991, 37; Blečić Kavur 2009, 199, Fig. 2 (distribution map).

<sup>146</sup> Božič 2011, 253–254: Type Kastav, Variant Idrija according to Guštin.

LT D1, though it continues to be worn in the Augustan period.<sup>147</sup> The fibulae have two differently sized spherical knobs at the terminal of the reverted foot, a long clamp with pronounced ribs along the edges, a spring that usually has eight and rarely seven coils, as well as an external chord. Three examples of such fibulae came to light at Repelc, in Layer SU 3 (*Pl. 43: 10, 11; 44: 1*).

A unique bronze fibula of the Middle La Tène construction was found in Grave R 25 (*Pl. 24C: 1*). It has a solid bow, two small and one large barrel-shaped thickening on the foot and a six-coil spring. It is similar to the fibula from Grave 86/195 at Vinica in Bela krajina, with the only difference in that the latter has thirteen coils of the spring.<sup>148</sup> The fibula of the Middle La Tène construction from Layer SU 3 (*Pl. 44: 5*) also has close parallels in Vinica rather than Posočje,<sup>149</sup> though the example from Repelc appears to have local traits in the incised decoration on the foot and the conical bow terminal. Local Posočje traits are observable in the example with a spring (*Pl. 44: 6*) such as is usual for the LT D1 fibulae of the Idrija pri Bači type.<sup>150</sup> Fairly similar examples are known from the early excavations at Most na Soči, from Idrija pri Bači and Colle Mazéit in Carnia.<sup>151</sup>

Several fibula fragments from Repelc are made of iron (*Pl. 44: 10–13*). They include the best surviving fibula of the Middle La Tène construction with a spherical knob on the reverted foot and a disc at the foot-bow junction (*Pl. 44: 10*), while only fragments of the iron spring survive of the others. Very few iron fibulae are known from Posočje and even these are too poorly preserved to allow a detailed study.<sup>152</sup> Such fibulae are typical Celtic products otherwise known from Dolenjska and the Celje area.<sup>153</sup>

A bronze annular fibula (*Pl. 44: 14*) was also found at Repelc, in Layer SU 3, identical in its X-shaped incisions on one folded end to a fibula from the Most na Soči settlement and the example from Grave 18 from Idrija pri Bači.<sup>154</sup> Such fibulae are marked as the Posočje type and represent typical Late La Tène finds, individually

also unearthed in Kärnten and Notranjska, even as far away as Bavaria.<sup>155</sup>

The cremation pit yielded an Almgren 65 fibula (*Fig. 49; Pl. 36B: 12*), a type that ranks among the most common LT D1 fibulae in Posočje. Two other examples are known from Most na Soči, unearthed in the settlement on the right bank of the Idrija.<sup>156</sup> They were in use in a wide area between central Italy and central Europe and were probably produced in Cisalpine Gaul.<sup>157</sup> The bronze piece with two knobs on the bow (*Pl. 36B: 13*) is probably an Almgren 236c fibula; this is a form widespread in the Augustan period mainly on the territory of Slovenia.<sup>158</sup> Three fragments from Layer SU 3 are ascribable to Alesia fibulae (*Pl. 45: 1–3*). These are Roman products and represent the earliest hinged fibulae, as well as the leading form in LT D2; brass examples were produced in Italy and were intended for the army, while imitations were made in bronze. In Slovenia, most examples came to light in Posočje.<sup>159</sup> A burnt piece from Layer SU 3 at Repelc (*Pl. 45: 4*) belongs to a strongly profiled fibula; these were most widespread in the 1<sup>st</sup> century AD and found at other sites in Posočje as well.<sup>160</sup> Also characteristic of this time are the hinged disc fibulae with central decoration, an example of which came to light in Cremation pit (*Pl. 36B: 14*). Its parallels most come from sites in central Slovenia and Kärnten.<sup>161</sup> They were fashionable primarily in the Claudian times and worn from Aquileia to Gaul and Germany.<sup>162</sup>

<sup>147</sup> Božič 2011, 253–255; Laharnar 2018a, 239.

<sup>148</sup> Gaspari, Mlinar 2005, 173.

<sup>149</sup> Gabrovec 1966c, Pl. 17: 2.

<sup>150</sup> Cf. Božič 2011, 253.

<sup>151</sup> Most na Soči (Marchesetti 1886, Pl. VII: 3); Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 3: 14); the fibula from Carnia is dated to LT C2 in the publication (Vannacci Lunazzi 2001, 158).

<sup>152</sup> There are the fibulae from graves at Idrija pri Bači, Reka near Cerkno, Kovačevše and Most na Soči (Guštin 1991, Pl. 3: 3, 4; 4: 5; 32: 9; 41: 12, 15; 42: 9–11), as well as the finds from Sv. Helena near Podbela (Mlinar, Gerbec, Laharnar 2014, Cat. No. 32) and Jerovca on Šentviška planota (Laharnar, Mlinar 2013, Fig. 11: 3).

<sup>153</sup> Parallels for the fibula on *Pl. 44: 10* e.g. those from Novo mesto (Križ 2005, Pl. 48: 5), Mokronog (Guštin 1977, Pl. 12: 2) and Slatina v Rožni dolini in the Celje area (Pirkmajer 1991, Cat. No. 126).

<sup>154</sup> Laharnar 2018a, 235, Fig. 12: 13; Guštin 1991, Pl. 20: 4.

<sup>155</sup> Posočje: Most na Soči (Guštin 1991, 24, Pl. 44: 5; Laharnar 2018a, 235), Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 6: 9; 10: 10; 20: 4; 44: 5), Vrh gradu near Pečine (Božič 1999a, 75, Fig. 5: 3), Berlotov rob (Mlinar et al. 2018, 48, Cat. No. 51), Kärnten: Gurina (Jablonka 2001, Pl. 93: 2), Notranjska: Šmilhel near Postojna (Guštin 1979, Pl. 69: 14), Bavaria: Karlstein near Reichenhall (Menke 1977, Fig. 10: 1–2).

<sup>156</sup> One was recovered during the excavations that the Goriški muzej conducted towards the end of the 1970s (Cunja, Mlinar 2010, Cat. No. 119), the other during the 2014 investigations by the Tolminski muzej (unpublished, kept in the TM).

<sup>157</sup> Demetz 1999, 32, Map 1; Božič 2008, 145, Pl. 5.

<sup>158</sup> Cf. Laharnar 2009, 103. Recently, one example from Posočje came to light at Log pod Mangartom (Cunja, Mlinar 2010, Cat. No. 140).

<sup>159</sup> Božič 2008, 146, Pl. 5; for such fibulae from sites in western Slovenia, see Istenič 2005a, 200, Fig. 8.

<sup>160</sup> Jobst 1975, 72–73; cf. Guštin 1991, 46, Fig. 24, Pl. 29: 13, 15.

<sup>161</sup> Strmec above Bela Cerkev (Dular 1991, Pl. 53: 19), Ljubljana – Gornji trg (Vičič 1994, 51–52, Pl. 15: 7), Bled – Pristava (Pflaum 2010, 193), Gurina (Jablonka 2001, 122, Pl. 85: 12).

<sup>162</sup> Cf. Böhme-Schönberger 1990, 5–55.

## Earrings

Most of the earrings from Repelc are made of bronze band sheet decorated with longitudinal incisions (*Pl. 18B: 4; 30A: 2; 31B: 1; 37: 9; 45: 29–35*). They were unearthed in Graves R 10 and 41, Cremation pit and Layer SU 3. They are common goods in the graves of the Sveta Lucija group and occur in combination with band, serpentine, Sveta Lucija and Certosa fibulae of different types, all of which characterise the Sv. Lucija Iia and Iib phases.<sup>163</sup> Grave R 34 and Layer SU 3 contained several fragments of bronze band earrings decorated with impressed ring-and-dots and/or tangentially incised or tremolo lines (*Pl. 27B: 1; 45: 26–28*). These are less frequent finds and occur in the graves attributed to Sv. Lucija Iic, as suggested by the parallels from the Iron Age cemeteries at Most na Soči,<sup>164</sup> Koritnica<sup>165</sup> and Idrija pri Bači;<sup>166</sup> at the last site, a similar example was found in Grave 29 together with an iron spearhead and an axe.

The two band earrings of sheet bronze decorated with embossed dots, incised wavy lines and holes that was found in Grave R 14 (*Pl. 20: 6, 7*) has parallels from Idrija pri Bači, from Graves 2, 5 and 42.<sup>167</sup> Božič described them as bronze band earrings with a hook and hole of the Repelc type, which represent characteristic female jewellery of the Late La Tène period.<sup>168</sup> The traces of silver, the holes for attachment and the incised decoration of wavy lines on the surviving examples show that they were originally also decorated with silver plates. The Late La Tène dating of these earrings is corroborated by the fragments from Grave R 51 (*Pl. 33C: 1*), which were found together with Late La Tène weapons (*Pl. 33C: 4, 5*).

## Rings and finger rings

The goods from Repelc include three bronze rings with knobs (*Pl. 24B: 3; 26D: 2; 46: 25–26*), two from Layer SU 3 and one placed in Grave R 23 together with a Type X Certosa fibula dating to Sv. Lucija Iic. They are known in the Sveta Lucija group as pendants on the Sveta Lucija type of fibulae, but also in combination with serpentine fibulae<sup>169</sup> typical of Sv. Lucija Iia. Rings with

smaller knobs, such as the example from Layer SU 3 (*Pl. 46: 26*), remain in use in the La Tène period.<sup>170</sup>

Several other bronze rings, annular and penannular, have been found at Repelc that were used as pendants or finger rings. Some are undecorated, for example the rings from Layer SU 3 (*Pl. 46: 11–15*) and Cremation pit (*Pl. 37: 2*), others only bear stripes of transverse incisions (*Pl. 35D: 1; 46: 2, 4*), sometimes in combination with impressed ring-and-dots (*Pl. 37: 3; 46: 1*) or bear transverse grooves or ribs (*Pl. 30C: 1; 46: 5–7, 24*). Finger rings decorated with stripes of incisions occur in the Sv. Lucija Iia and Iib graves of women in the Iron Age cemetery at Most na Soči, they were also found at Lepence in Bohinj, as well as in the valley of the River Piave and in Padua.<sup>171</sup> The female costume of this period in the area between the Rivers Adige and Sava includes ribbed rings/finger rings, at Most na Soči primarily as pendants on the Sveta Lucija fibulae.<sup>172</sup> The finger rings from Posočje and neighbouring regions also often bear the incised X motif in combination with transverse incisions (*Pl. 46: 3*).<sup>173</sup>

Layer SU 3 at Repelc also yielded a bronze finger ring decorated with two longitudinal grooves along the upper and lower edges (*Pl. 46: 21*), which is comparable with the finger ring hung from the Picugi fibula from Grave 1 at Idrija pri Bači.<sup>174</sup> The two finger rings of spirally twisted wire from Late La Tène Grave R 14 represent rare finds in Posočje; one of them is bronze and bears transverse incisions at both ends (*Pl. 20: 1*), the other one is silver and deformed (*Pl. 20: 2*). Their closest parallels come from Idrija pri Bači, Valli del Natisono, Socerb and the Notranjska region.<sup>175</sup> Silver rings of spirally twisted wire represent typical LT D1 grave goods in the Ornavasso culture,<sup>176</sup> the examples from the Ornavasso site even have the ends decorated in the same manner as the bronze finger rings from Grave R 14 at Repelc (*Pl. 20: 1*). The fragments from Grave R 35 (*Pl. 27C: 1, 2*) may also be ascribed to this type.

Layer SU 3 yielded several simple Roman finger rings of iron (*Pl. 46: 27–29*), one of them with a partially surviving amber intaglio (*Pl. 46: 27*). Iron finger rings have come to light at all major sites of the Roman period

<sup>163</sup> Teržan, Trampuž 1973, Pl. 11: 4–5, 21; 14: 12; numerous parallels in Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984.

<sup>164</sup> E.g. Most na Soči, Grave Sz 1656 with Type VI Certosa fibulae, a belt plate, a late variant bronze situla and weapons, which indicates a male burial from Sv. Lucija Iic (Teržan 1976, 430, Fig. 23: 11; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 156A: 4).

<sup>165</sup> Kos 1973, Pl. 3: 14; 5: 5, 6.

<sup>166</sup> Guštin 1991, Pl. 23: 8.

<sup>167</sup> Guštin 1991, Pl. 3: 9; 6: 4; 24: 18; 27: 4; Božič 2007a, Fig. 8.

<sup>168</sup> Božič 2007a, 837–839.

<sup>169</sup> See e.g. Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 61D: 7; 170G: 4; 211D: 1; 216A: 1; 231F: 13; 253D: 9.

<sup>170</sup> Cf. Gabrovec 1966c, Pl. 23: 8; Dular 1978, Pl. 5: 10; Božič 1999b, 212; id. 2011, 247.

<sup>171</sup> Nascimbene 2009, 230–231.

<sup>172</sup> *Ibid.*, 232–237.

<sup>173</sup> E.g. at Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 23: 21); Veneto (Pettarin 2006, Pl. XXV: 396, 397), Caverzano near Belluno (Nascimbene 1999, 106) and Este (Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, Grave Casa di Ricovero 151).

<sup>174</sup> Guštin 1991, Pl. 1: 1.

<sup>175</sup> Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 27: 2), Valli del Natisono (Pettarin 2006, Pl. XXV: 404–420), Socerb (Crismani, Righi, 2002, 78), Notranjska (Guštin 1979, Pl. 68: 19–24).

<sup>176</sup> Agostinetti 1972, 111, Fig. 100: 1; Graue 1974, Fig. 55; Carlevaro, Pernet, Tori 2006, 114–115, Fig. 4: 11, Tipo 3.

and were in use from the Augustan period to the opening decades of the 2<sup>nd</sup> century.<sup>177</sup>

#### *Bracelets, armlets and torques*

The iron bracelet from Cremation pit at Repelc (*Pl.* 37: 8) is identical to the rings placed in Grave Sz 1229 at Most na Soči, together with an iron key,<sup>178</sup> and to a bracelet recovered during Marchesetti's excavations.<sup>179</sup> Similar annular bracelets also occur among the goods in Celtic warrior graves, for example Grave 45 at Brežice from the second half of the 3<sup>rd</sup> century BC.<sup>180</sup>

The spirally twisted band bracelets/armlets were not widespread in the Sveta Lucija group and there are only few parallels for the two bracelets from Grave R 10 (*Pl.* 18B: 6; 19: 7); the whole of the prehistoric cemetery at Most na Soči only yielded few;<sup>181</sup> similar items are known from Loga near Bodrež, Valli del Natisone and Socerb.<sup>182</sup> They were apparently more popular in Dolenjska and Notranjska.<sup>183</sup>

Also a very rare find in Posočje is the small ribbed bracelet with slightly overlapping ends from Layer SU 3 (*Pl.* 47: 5), which is similar to the examples from the Dolenjska Hallstatt group that date to the Serpentine Fibulae phase.<sup>184</sup>

Another unusual find for the Sveta Lucija group is two round-sectioned fragments decorated with stripes of transverse incisions from Grave R 38 (*Pl.* 29A: 4, 5). They may have belonged to a spirally twisted wire armlet with bent moulded ends, such as is known in Dolenjska from male Grave 2/47 at Magdalenska gora, from the late Certosa Fibulae phase.<sup>185</sup> Grave R 38 from Repelc is also linked to the Dolenjska Hallstatt cultural group by the fragments of sheet bronze belt mounts (*Pl.* 29A: 12).

The heavily burnt fragments of thick round-sectioned bronze wire from warrior Grave R 19 (*Pl.* 27C: 5) could have belonged to a bracelet, such as the one from

Slatina v Rožni dolini,<sup>186</sup> from the grave of a man buried in the 2<sup>nd</sup> century BC, which was also found broken.

Layer SU 3 revealed a bracelet of angular-sectioned bronze wire that has a tubular widening at the centre (*Pl.* 47: 6). Such bracelets occur towards the end of the La Tène and in the Early Imperial period.<sup>187</sup>

The same layer at Repelc also contained a fragment of a bronze wire torque with rolled ends (*Pl.* 47: 7), which in Posočje only has parallels from the large cemetery at Most na Soči.<sup>188</sup> In Notranjska, such torques rank among the leading Late Hallstatt forms in use at least into the Middle La Tène period.<sup>189</sup> They have also come to light in the Kras and Veneto.<sup>190</sup>

The fill of Grave R 14, under the marl cover, revealed the bronze terminal of a hollow torque in the shape of a pig head (*Pl.* 21: 11).<sup>191</sup> Its closest parallel is a find from the early excavations of the Most na Soči cemetery, where the fragment of a tubular torque with the terminal in the shape of a pig head came to light in 1927.<sup>192</sup> Also similar are two finds from Jelenšek above Godovič, kept in the Vojni muzej in Logatec.<sup>193</sup> In the south-eastern Alpine area, hollow bronze torques with variously shaped terminals date to the last phase of the Hallstatt culture,<sup>194</sup> while they are unknown in La Tène contexts.

<sup>186</sup> Pirkmajer 1991, 33, Fig. 41, Pl. 8: 45.

<sup>187</sup> Cf. Ljubljana (Petru 1972, Pl. 20: 37), Magdalensberg (Deimel 1987, 66), Gurina (Jablonka 2001, 132), S. Pietro di Rosa – Vicenza (Pettenò 2003, 176).

<sup>188</sup> Marchesetti 1893, Pl. XXV: 2; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 40C: 2.

<sup>189</sup> Cf. Guštin 1973, 491; id. 1979, 21: 3–7; 57: 3; Crismani, Righi 2002, 93, Fig. 52; Cunja, Mlinar 2010, 30; Laharnar 2018b, 80.

<sup>190</sup> Crismani, Righi 2002, 73–74, Fig. 44–56; Pettarin 2006, Pl. XVII: 233–244.

<sup>191</sup> Mlinar 2002a, Fig. 19; Božič 2007b, 839; Mlinar 2009, 221–222.

<sup>192</sup> Forlati Tamaro 1930, 419–420, 426, Fig. 6: 6; Mlinar 2009, 219–221, Fig. 4. The fragment was dug up by Valentin Taljat, a local while tending to the garden behind his house. It was found in one of the three cremation graves, the goods from which have been mixed.

<sup>193</sup> Švajncar 2016, 46, figure bottom left. It is a known Sv. Lucija IIc site (cf. Bratina 1997, 146).

<sup>194</sup> Two fragments of a hollow bracelet decorated with stripes of transverse incisions and an inserted animal head terminal were found at Most na Soči in Grave Sz 2337 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 246C: 5). The grave's Sv. Lucija IIc dating is indicated by the associated Certosa fibulae, basket-shaped pendant with reticular decoration and knobbed bronze ring (Tecco Hvala 2012, 279). At Magdalenska gora, two terminals of a hollow bronze torque in the shape of an animal, possibly panther head were found in a Late Hallstatt grave (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 127: 14). Also similar are the terminal from Šmihel in Notranjska (Guštin 1979, Pl. 65: 7) and two unpublished finds from Planina Koren (information by Jana Horvat; for the Late Hallstatt finds from the site, see Horvat 2006a, 39, Fig.

<sup>177</sup> Galliazzo 1979, 169.

<sup>178</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 118: 15–18.

<sup>179</sup> Marchesetti 1886, Pl. VIII: 18.

<sup>180</sup> Jovanović 2007, 18, Fig. 10.

<sup>181</sup> Grave M 254 (Marchesetti 1893, Pl. XXIV: 11) and Grave Sz 2140 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 219D: 10, 11) from Sv. Lucija IIa.

<sup>182</sup> Bodrež – Loga (Guštin 1991, Pl. 40: 13), Valli del Natisone (Pettarin 2006, Pl. XXII: 353; Pl. XXIII: 370), Socerb (Crismani, Righi 2002, 76, Nos. 72–74).

<sup>183</sup> Cf. Valična vas (Teržan 1973, Pl. 10: 10–14), Strmec above Bela Cerkev (Stare 1973, Pl. 66: 15–19; Dular 1991, Pl. 73: 22), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 149: 7, 8; Tecco Hvala 2012, 310–313), Ulaka, Šmihel and Tržišče (Guštin 1979, Pl. 5: 5; 23: 1; 66: 12, 13).

<sup>184</sup> Grahek 2004, 146, Fig. 38.

<sup>185</sup> Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 44B: 6; Tecco Hvala 2012, 313, Fig. 114: 6.

The fragments of twisted wire torques with knots from Grave R 14, Cremation pit and Layer SU 3 (*Pl.* 20: 4; 37: 5, 6; 47: 9–20) are predominantly made of three bronze wires. Such torques from the Iron Age cemetery at Most na Soči came to light as stray finds.<sup>195</sup> They are typical of western Slovenia and north-eastern Italy, and indicate a unique character of the non-Celtic population living here in the Late La Tène period. Individual examples already appear in earlier contexts, for example in Grave 42 at Idrija pri Bači, the torque from which was twisted of two wires,<sup>196</sup> similarly as the bracelet from Grave R 14 at Repelc (*Pl.* 20: 3). More precious versions of the torques are made of silver, such as the burnt fragment from Cremation pit (*Pl.* 37: 4).<sup>197</sup> The fragment of twisted bronze wire from Layer SU 3 (*Pl.* 47: 21) may also have belonged to a twisted wire torque, or to a solid torque with the wire twisted around it as was common in the Liburnian-Iapodic area in the 4<sup>th</sup> and 3<sup>rd</sup> centuries BC; related examples were found at Socerb.<sup>198</sup>

### Pendants

The bronze pendant in the shape of a trapezoid plate with a missing loop, which was the only good in Grave R 49 (*Pl.* 33A: 1), may represent a stylised female figure. The closest known parallels come from Donner-skirchen, in pendants that Warneke ascribes to Type A2 with the main distribution area in Alto Adige and date to the Late Hallstatt and Early La Tène periods.<sup>199</sup> It is also similar to pendants from the Urnfield culture period, primarily Ha A and Ha B,<sup>200</sup> but it is smaller. The results of the radiocarbon analysis of the bone remains suggest that Grave R 49 dates to the 4<sup>th</sup> or the 3<sup>rd</sup> century BC.<sup>201</sup>

Hollow and spherical bronze pendants (*Pl.* 47: 22–24) are typical female ornaments of the Sveta Lucija

group, where they occur in graves and cult places.<sup>202</sup> A single example was found outside the Sveta Lucija group, at Parti near Stara Sušica in the Notranjska region,<sup>203</sup> while smaller spherical pendants are characteristic of the areas of Treviso and Belluno.<sup>204</sup> The pendants from Posočje are made of hemispherical halves tied together via a flat loop or a rivet on an extension (*Pl.* 47: 24); some have a hole in the body. They are often suspended as pendants from the Sveta Lucija fibulae, suggesting that they were worn in Sv. Lucija Iia.

Layer SU 3 at Repelc contained similar, basket-shaped pendants with a curved or conical base and either decorated, with reticular decoration or horizontal lines, or undecorated (*Pl.* 48: 1–4). Similar pendants also occur in the graves at Pucarjev rob – PR 1, PR 14, PR 18 (*Pl.* 1: 4, 5; 8A: 2, 3; 9B: 1), dating to Sv. Lucija Iia and Iib.<sup>205</sup>

The cremation pit and Layer SU 3 yielded two openwork triangular bronze pendants with four round holes (*Pl.* 37: 13; 48: 5) that rank among the ornaments typical of Sv. Lucija Iib.<sup>206</sup> These pendants were widespread in areas between the Rivers Adige and Sava, as well as in Istria.<sup>207</sup> Such a pendant from Dercolo suggests that chains were inserted into the holes and the pendant functioned as a chain distributor.<sup>208</sup>

A similar function can also be ascribed to the trefoil-shaped pendants of three equally sized rings with a hole in the centre, such as were found in Layer SU 3 (*Pl.* 48: 6, 7). In the graves at Most na Soči, they often occur in pairs, with the associated goods indicating a Sv. Lucija Iia/Iib dating.<sup>209</sup> They are distributed from the Po to the Pannonian Plain, and from Bosnia to eastern France and southern Germany.<sup>210</sup>

Bronze hand-shaped pendants, one of which came to light in Layer SU 3 (*Pl.* 48: 8), are commonly suspended from Sveta Lucija bow fibulae found at Most na Soči and in Bohinj,<sup>211</sup> i.e. dating to Sv. Lucija Iia.

4: 2–4) and from the area of the Roman villa at Mošnje in Gorenjska (information by conservator Judita Lux).

<sup>195</sup> E.g. Forlati Tamaro 1930, Fig. 6: 3; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 272: 7.

<sup>196</sup> Guštin 1991, 50, Pl. 27: 1.

<sup>197</sup> Twisted of two silver wires is the torque found at Berlotov rob on Šentviška planota (Turk 2006, 99, Fig. 78: 5; Božič 2007a, 837, Fig. 7). A farmer dug up two silver torques with knots and a copper alloy vessel near Idrija pri Bači already in 1869 (Božič 2007a, 833–836, Fig. 5). Two fragments of a twisted silver torque are also known from Grave 12 at Reka near Cerkno (Guštin 1991, Pl. 34: 12, 8).

<sup>198</sup> Batović 1974, Pl. 20:20; Crismani, Righi 2002, 73, 74, Cat. Nos. 57–58.

<sup>199</sup> Warneke 1999, 122 ff, Fig. 51: 146; 52.

<sup>200</sup> Cf. Ljubljana (Puš 1978); Dobova (Stare 1975, Pl. 40: 11–13); Dalj and Vukovar (Vinski-Gasparini 1973, Pl. 119: 7; 125: 10).

<sup>201</sup> The analysis was performed at Leibniz Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung Christian-Albrechts-Universität in Kiel.

<sup>202</sup> Most na Soči (e.g. Marchesetti 1893, Pl. XXI: 2; XXIX: 1; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 41E: 1; 54E: 1); Koritnica (Kos 1973, Pl. 3: 7, 7: 6); Tonovcov grad – Kobarič (Božič 2011, 242, Fig. 6.2: 1); Vrh gradu near Pečine (Božič 1999a, 75, Fig. 5: 2); Kovačevše above Lokavec (Svoljšak 1983, 19, No. 12); Bohinj (Gabrovec 1974, Pl. II: 1,2; IV: 19; VI: 24); Dernazzacco (Pettarin 2006, 229, Cat. Nos. 446, 448).

<sup>203</sup> Horvat 1995, 199, Pl. 1: 8.

<sup>204</sup> Nascimbene 1999, 118, Fig. 24, 279; Manessi, Nascimbene 2003, 216, Pl. 64: 7.

<sup>205</sup> See the chapter on the attribution of the goods from Pucarjev rob.

<sup>206</sup> Marchesetti 1893, Pl. XXIV: 20; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 64B: 5; 222A: 2, 3; 277: 9.

<sup>207</sup> Nascimbene 2009, 212, Fig. 68; also see Pettarin 2006, 230–231, Cat. No. 453.

<sup>208</sup> Lunz 1976, 81.

<sup>209</sup> Marchesetti 1893, Pl. XXIV: 27; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 148F: 6; 203B: 5; 230E: 4; 245D: 6.

<sup>210</sup> Nascimbene 2009, 36–39, Fig. 10; cf. Sakara Sučević 2004a, 31.

<sup>211</sup> Marchesetti 1893, Pl. XI: 5; Gabrovec 1974, Pl. II: 3, 5.



Others are known from Dolenjska, for example from Brezje pri Trebelnem where they are hung on a large triangular plate with a ring terminal decorated with ring-and-dots.<sup>212</sup> They are also known from Veneto; the example from the southeast sanctuary at Este was a votive offering,<sup>213</sup> while the one from the cemetery at Pian de la Gnella near Pieve d'Alpago, served as a pendant on long-footed fibulae.<sup>214</sup> Earlier examples are known from the southern Adriatic and Picenum.<sup>215</sup>

### Buttons

Domed bronze buttons are a common find in the graves of the Sveta Lucija group; the Repelc site yielded several examples in Cremation pit and Layer SU 3 (Pl. 37: 14–20; 49: 9–18), as well as in Graves R 19 and R 42 (Pl. 22C: 7; 30B: 5–7) dating to Sv. Lucija IIb/c according to the associated goods. Many came to light at Pucarjev rob – in Graves PR 1, PR 29 and PR 34 (Pl. 1: 8; 12A: 2–27; 13D: 2) and earlier contexts such as Grave PR 10 together with a serpentine fibula (Pl. 7A: 3–5).<sup>216</sup>

### Belt hook and mounts

The two mounts in the shape of two parallel rectangular plates connected with a loop and fastened together with a pair of rivets from Grave R 47 (Pl. 32B: 2, 3) can be seen as part of a belt based on the similar find from warrior Grave 40 at Idrija pri Bači,<sup>217</sup> dated with associated goods (Type X Certosa fibulae) to Sv. Lucija IIC. The rectangular mount from Idrija pri Bači has a ring inserted into the loop and the ring linked to another mount of folded sheet metal band fastened together with rivets. The fragments of sheet metal bands with longitudinal incised lines along the edges and rivets from Grave R 38 (Pl. 29A: 12) could be belt mounts, which are extremely rare in Posočje,<sup>218</sup> but very common belt parts in the Certosa Fibulae and Negova phases in Dolenjska.<sup>219</sup>

<sup>212</sup> Brezje pri Trebelnem (Kromer 1959, Pl. 3: 4); also see Libna (Guštin 1976, Pl. 65).

<sup>213</sup> Dämmer 2002, 262, Fig. 110: 11.

<sup>214</sup> Nascimbene 2009, 209–211, Fig. 66. Also see Pieve d'Alpago – Pian de la Gnella, Belluno (Gangemi, Bassetti, Voltolini 2015, Pl. 10: 10; 11: 7).

<sup>215</sup> Gabrovec 1974, 306–307, Fn. 30; Nascimbene 2009, 209.

<sup>216</sup> See the chapter on the attribution of the goods from Pucarjev rob.

<sup>217</sup> Guštin 1991, Pl. 26: 9.

<sup>218</sup> Marchesetti 1893, Pl. XI: 7.

<sup>219</sup> E.g. Vače (Stare 1955, Pl. 47: 1–18 and others), Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 16: 12; 61: 2 and others), Novo mesto (Knez 1986, Pl. 1: 21; 8: 11, 14; 13: 13), Molnik (Tecco Hvala 2017, Pl. 32: 6 and others), Brezje (Kromer 1959, Pl. 11: 7, 8; 20: 13 and others).

The fragment of a domed bronze mount with a loop, into which a ring is inserted (Pl. 48: 9), is also without parallels from Posočje. They are known from Dolenjska, dating to the Negova phase, for example from Znančeve njive in Novo mesto and from Magdalenska gora, where they are interpreted as mounts of a belt or strap.<sup>220</sup>

The annular belt hook with a tong terminating in a mushroom-shaped stud (Pl. 55: 8), found in Layer SU 3 at Repelc, is a Celtic form characteristic of LT C2 according to Bataille.<sup>221</sup> In Posočje, the goods from Grave 3 at Reka near Cerklje show that they continued to be used in the Late La Tène period.<sup>222</sup>

The bronze triangular openwork hook with a disc-shaped stud at the terminal (Pl. 37: 12) from Cremation pit probably belonged to a Roman *cingulum*. Such a belt hook from Magdalensberg is dated to the last decade BC, while the example from the pre-Roman oppidum at Nissan-lez-Enserune is presumed to be Augustan in date.<sup>223</sup>

### Bronze vessels

Grave R 48, which a Type X Certosa fibula dates to Sv. Lucija IIC, yielded pieces of sheet bronze that probably belonged to a bronze vessel (Pl. 32C: 3–4) of unidentifiable form. In contrast, the fragments from Grave R 47 (Pl. 32B: 4–6) have been identified, belonging to a cist such as are characteristic of Sv. Lucija IIb and IIC. Layer SU 3 revealed part of the rim of a sheet bronze situla, with the rim reinforced with lead wire (Pl. 48: 15), and a handle (Pl. 48: 12).

The fragment of a bronze cup, also from Layer SU 3, decorated with an incised zigzag motif and hatched triangles (Pl. 48: 11) has a parallel closest in both decoration and form in the two cups with a high handle from the graves at Idrija pri Bači,<sup>224</sup> attributed to Posočje IVb, i.e. LT D2.<sup>225</sup> A bronze cup with a high handle bearing the same decorative combination of zigzag incisions and triangles is known from Raveo in Carnia, attributed to the developed Iron Age.<sup>226</sup> The fragment of a bronze

<sup>220</sup> Knez 1986, Pl. 13: 15; Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 63: 47–48. Cf. Dular 2003, 144, Fig. 90.

<sup>221</sup> Bataille 2001, 450, Type 4A2. Cf. Slatina v Rožni dolini, Grave 10 (Pirkmajer 1991, Fig. 32, Cat. No. 59); Mirandola in S. Maria di Zevio near Verona, Graves 24 and 135 (Salzani 1996, Pl. XI: C1, LXII: B8); Kundl (Lang 1998, Pl. 11: 283–284); Döttenbichl (Zanier 2016, Pl. 7: B58).

<sup>222</sup> Guštin 1991, Pl. 31: 8.

<sup>223</sup> Magdalensberg (Deimel 1987, 92, Pl. 79: 10); Nissan-lez-Enserune (Feugère 2002, 106, Fig. 15: 116); also cf. Gurina (Gamper 2007, 353, Fig. 4: 8) and Gradišče above Knežak (Laharnar 2015, Pl. 4: 16).

<sup>224</sup> Guštin 1991, Pl. 4: 9, 12: 4.

<sup>225</sup> Božič 2009, 82.

<sup>226</sup> Concina 2001, Fig. 5: 2; Vitri 2001, 23, Fn. 21.

cup with incised hanging triangles from the Misincinis cemetery in Carnia, dated to the 5<sup>th</sup> century BC<sup>227</sup> indicates an earlier appearance and long-term use of such vessels. There appear to have been contacts between the workshops that produced cups with a high strap handle in Posočje and Carnia, on the one hand, and those making bronze ladles in the Raetian area, on the other.<sup>228</sup>

The bronze plate with a cross-like incision (*Fig. 50; Pl. 48: 24*) presumably represents the remains of a Hellenistic-Etruscan strainer, with the plate attached to the rim of the strainer opposite a horizontal strap handle. The plate served to place the strainer onto the rim of the vessel into which a liquid was being strained. The strainer (*colum, hethmos, hylister*) was used to filter the wine and catch the aromatic herbs and other admixtures before serving it.<sup>229</sup> In northern Italy, strainers with hemispherical or carinated bowls and a strap handle on one side, with the terminal in the shape of a canine head, and a rest plate on the opposite side were in use from the mid-4<sup>th</sup> to the early 3<sup>rd</sup> century BC.<sup>230</sup> Similar strainers from the Po Plain are known from Bologna, Montetamburino, Verona, Tontola, as well as in Tyrrhenian Etruria (Tarquinia, Tuscania, Volterra, Vulci, Viterbo, Chiusi, Poggio Pinci, Bolsena), the Umbrian centre at Todi and the cemeteries at Montefortino and Filottrano in Picenum.<sup>231</sup>

The bronze horseshoe-shaped plate from Layer SU 3 (*Pl. 48: 23*) probably served as the foot or stand of a bronze vessel.<sup>232</sup> The heavily burnt fragment of a bronze attachment of a beaker (*Pl. 48: 22*) is similar in shape and size to the attachments of the Late La Tène Idrija type beakers.<sup>233</sup>

In addition to small iron nails, Grave R 3 also revealed a bronze socketed handle with the terminal in the shape of a ram's head and a nude female figure depicted in relief (*Pl. 17A: 1*). The socket interior held traces of burnt wood, which indicate that the handle was in secondary use, possibly as the tip of a wooden rod,

though it originally probably formed part of a bronze vessel – a patera. The closest parallel is the handle of a patera from Neuvy-Pailloux, a site from the Augustan-Claudian period, which also bears a nude woman shown in profile, with a slightly bent right leg, club across the left shoulder and lion skin across the right arm. The figure is that of Omphala with a lion skin and club, both attributes of Hercules. This handle also terminates in a well-modelled ram's head with curved horns and emphasised hair, muzzle and eyes.<sup>234</sup> Handle terminals in the shape of the heads of rams, dogs, panthers, lions or humans are common on paterae; Radnoti observes that the head of a ram is most frequently depicted on examples from the Danube provinces.<sup>235</sup> In Slovenia, a similar find came to light in Ptuj.<sup>236</sup>

### Ingots

The crumbly ingot (*Fig. 51; Pl. 49: 19*) from Layer SU 3 bears the motif of a dry branch (ear of grain, her-ringbone) on the upper and lower surfaces, which is characteristic of the *ramo secco* ingots. It was cast in a two-piece mould of a binary copper-lead alloy. The chemical analysis<sup>237</sup> has shown a composition common for such ingots, although the alloy of copper and iron is more common.<sup>238</sup> The characteristic form and chemical composition led to them being interpreted as a premonetary currency. Most were found on the Apennine Peninsula, mainly at sites in western Emilia; less than ten examples are known north of the Po.<sup>239</sup> One of the latter came to light in the settlement at Most na Soči,<sup>240</sup> other nearby examples came from the hoard from Šempeter pri Gorici,<sup>241</sup> from Povirje near Sežana and Semenič near Semič in the Bela krajina region.<sup>242</sup> Surviving in a crack in the ingot from Repelc is a piece of charcoal, which was radiocarbon dated to around 409 BC.<sup>243</sup> The ingots of this type were most widespread in

<sup>227</sup> Vitri 2001, Fig. 4; Pl. 2: 6.

<sup>228</sup> Božič 2009, 80.

<sup>229</sup> Cottafava 2006, 6–7.

<sup>230</sup> Caramella 1995, 81–83; Bolla, Castoldi 2016, 123, 141: such finds in the Verona area also came to light in contexts from the late 2<sup>nd</sup> or early 1<sup>st</sup> century BC.

<sup>231</sup> Cf. Bologna – Benacci, Grave 953, dated to the first decade of the 3<sup>rd</sup> century BC (Vitali 1992, 291, Pl. 34: 12), Monte Tamburino, Grave 116 (Vitali 2003), Verona (Salzani 1984–1985, 354, Pl. 18: 1), Isola Rizza (Salzani 2002, Pl. XXVI: 11), for other examples, see Bolla, Castoldi 2016, 150.

<sup>232</sup> Cf. Deimel 1987, Pl. 11: 4; Gamper 2006, Fig. 118: 9. A similar example was found in the Iron Age settlement at Most na Soči (Svoljšak, Dular 2016, Pl. 27: 19; Laharnar 2018a, 234).

<sup>233</sup> Cf. Guštin 1991, Pl. 8: 3 (Idrija pri Bači, Grave 5); Božič 2003, 267, Fig. 2: 2 (burial in the tumulus southwest of the Larina oppidum near Lyon). Similar attachments are also on the Late La Tène beaker from Tržišče near Cerknica, in the Notranjska region (Guštin 1979, Pl. 25: 38).

<sup>234</sup> Ferdière, Villard 1993, 186–188. I thank Dragan Božič for the information.

<sup>235</sup> Radnoti 1938, 87.

<sup>236</sup> Breščak 1982, 30–31.

<sup>237</sup> Element content is as follows: Cu 51.85%, Pb 46.85%, Sn < d. l., As 0.17%, Ni 0.01%, Sb 0.04%, Co 0.01%, Bi 0.04%, Ag 0.05%, Fe 0.02%, Mn < d. l., Zn 0.06%. (Mlinar 2003, 29–30).

<sup>238</sup> Antonacci Sanpaolo, Follo 1990; Antonacci Sanpaolo et al. 1994; Trampuž Orel et al. 2002, 60.

<sup>239</sup> Neri 2003, 106.

<sup>240</sup> Svoljšak, Dular 2016, Pl. 23: 7; 33: 20; Laharnar 2018a, 222.

<sup>241</sup> Furlani 1996, 73–88.

<sup>242</sup> Trampuž Orel et al. 2002, 63–75.

<sup>243</sup> Radiocarbon age: 2406±31 BP, calibrated age: 409 BC. The analysis was performed at the Leibnitz – Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung at the Christian Albrechts Universität in Kiel.

the second half of the 5<sup>th</sup> century BC.<sup>244</sup> The cremation pit and Layer SU 3 at Repelc yielded several other pieces of copper alloy ingots (*Pl.* 37: 21, 22, 24; 49: 20–22), but they were not subjected to chemical analysis.

### *Iron weapons*

Layer SU 3 at Repelc revealed an intentionally bent shaft-hole axe that was broken in two (*Fig.* 52; *Pl.* 50: 4). The axe is of a form occurring in male burials towards the end of the Hallstatt period in Posočje,<sup>245</sup> Notranjska<sup>246</sup> and Dolenjska,<sup>247</sup> but remained in use into the La Tène period.<sup>248</sup> The examples from Koritnica in the Bača Valley and Šmihel in Notranjska were also broken in two.

Appearing more or less contemporaneously with these axes in Posočje are those with one-sided wings.<sup>249</sup> The example with a flat butt and a saddle-shaped junction between the wings and the blade, found in Layer SU 3 at Repelc (*Pl.* 50: 6), could be dated to the Late La Tène period based on the burial contexts with similar finds from Idrija pri Bači.<sup>250</sup> The same dating could be ascribed to the other axe with one-sided wings from Repelc (*Pl.* 50: 5), which is wider and slightly more curved at the cutting edge. It probably served as an agricultural (hoe) or carpeting tool rather than a battle axe. Similar finds are known from the graves at Idrija pri Bači, Reka near Cerčno and Loga near Bodrež.<sup>251</sup>

A variety of spearheads also came to light at Repelc. The example with a short lozenge-sectioned blade (*Pl.* 51: 2) has parallels in Carnia,<sup>252</sup> Notranjska<sup>253</sup> and the Late Hallstatt graves in Dolenjska.<sup>254</sup> Similarities with the Late Hallstatt spearheads from Dolenjska are also observable in the fragment of a blade with a triangular-sectioned midrib (*Pl.* 50: 7).<sup>255</sup>

The spearhead with a short blade and long socket from Grave R 25 (*Pl.* 25: 4) is a relatively rare find in

Posočje, which the associated goods, primarily the fibulae, date to the Late La Tène period.<sup>256</sup> The spearheads measuring 35–65 cm in length and with the socket almost twice as long as the blade are close to the pilum-like projectile heads from the central and eastern Alpine area.<sup>257</sup> Similar heads are also known from the cemeteries at Šmihel in Notranjska.<sup>258</sup> In Dolenjska, they date to the last phase of the Early and the Late Iron Age.<sup>259</sup> Both the long and the short pilum-like heads were also recovered in the assemblage of ritually damaged weapons dating to around 300 BC, found on a hill near Förker Laas Riegel/Borče in the Gail Valley.<sup>260</sup>

The intentionally bent spearhead with a biconical blade (*Pl.* 51: 1) has the closest parallels from Idrija pri Bači and Veneto,<sup>261</sup> even more from Dolenjska,<sup>262</sup> where they date to LT C2 and LT D1. The bayonet-like spearhead with a short socket from Grave R 35 (*Pl.* 28: 8) also has parallels in Dolenjska.<sup>263</sup> The two types of spearheads are contemporaneous, hence the grave from Repelc can also be attributed to the Late La Tène period.

Grave R 51 and Layer SU 3 at Repelc yielded conical spear butts (*Pl.* 33C: 5; 51: 3, 5), which in Posočje and elsewhere in the south-eastern Alpine area mainly occur in the La Tène graves<sup>264</sup> and very rarely in Hallstatt contexts,<sup>265</sup> while the form remains largely unchanged.

The over 55 cm long pilum-like projectile head from Layer SU 3 (*Pl.* 52: 3), which was intentionally bent and broken, is similar to the heads with a slender

<sup>256</sup> Gaspari, Mlinar 2005, 173.

<sup>257</sup> Cf. Schaaff 1990, Fig. 11.

<sup>258</sup> One was found in Grave 99 at the Za Polšno site together with a bronze button decorated with an incised spiral (Guštin 1979, *Pl.* 51: 1,2). Another one, 54.4 cm long, was unearthed in Grave 127 together with the knob of a shield boss, spear butt, glass beads, a bronze bracelet and a plain torque with rolled ends (*ibid.*, *Pl.* 57: 1–6), the last items characteristic of the Late Hallstatt Notranjska VI phase, but continued to be worn in the Middle La Tène period (Guštin 1973, 491–492; Crismani, Righi 2002, 93, Fig. 52; Cunja, Mlinar 2010, 30).

<sup>259</sup> Tecco Hvala 2012, 127, Fig. 49: 5, 6; *ead.* 2017, 157, *Pl.* 8: 4; 16: 7, 8.

<sup>260</sup> Schaaff 1990, 20, Fig. 10, 11.

<sup>261</sup> Guštin 1991, *Pl.* 4: 3; Pettarin 2006, 244, *Pl.* XXXIII: 547, 552.

<sup>262</sup> Križ 2005, *Pl.* 24: 2; 53: 2; 93: 5; Dular 1991, *Pl.* 66: 4.

<sup>263</sup> E.g. from Grave 107 at Kapiteljska njiva in Novo mesto (Križ 2005, *Pl.* 3: 5).

<sup>264</sup> Posočje (Guštin 1991, *Pl.* 11: 9, 21: 5); Monte Sorantri in Carnia (Righi 2001, Fig. 11: 16–21, 24–31); Novo mesto in Dolenjska (Križ 2005, *Pl.* 30: 2; 34: 4; 49: 4; 74: 4); Slatina v Rožni dolini in Štajerska (Pirkmajer 1991, *Pl.* 10, *Cat.* No. 69).

<sup>265</sup> Posočje: Most na Soči, Grave Sz 294 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, *Pl.* 27: 4); Jelenšek near Godovič (Laharnar, Turk 2017, 123, Fig. 140); Dolenjska: Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, *Pl.* 26: 24); Vače (Stare 1955, *Pl.* VII: 16); Valična vas (Teržan 1973, *Pl.* 16: 7–11).

<sup>244</sup> Macellari, Pellegrini 2002, 164.

<sup>245</sup> E.g. Most na Soči, Grave Sz 45 (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, *Pl.* 7B: 2); Koritnica in the Bača Valley (Kos 1973, *Pl.* 11: 1–2); Jelenšek above Godovič (Laharnar, Turk 2017, 123, Fig. 140), Šentviška Gora (Mlinar et al. 2018, 37, *Cat.* No. 22).

<sup>246</sup> Guštin 1979, *Pl.* 56: 3.

<sup>247</sup> Tecco Hvala 2012, 120–121.

<sup>248</sup> See e.g. Križ 2005, *Pl.* 77: 3; Laharnar 2018b, 84; Laharnar, Mlinar 2019.

<sup>249</sup> Cf. Guštin 1991, *Pl.* 5: 5; 11: 6; 14: 16.

<sup>250</sup> Graves 5, 11, 12, 16 (Guštin 1991, *Pl.* 5: 5; 11: 6; 14: 16).

<sup>251</sup> Guštin 1991, *Pl.* 38: 3; 37: 3.

<sup>252</sup> Vitri 2001, Fig. 7: *Pl.* 33: 1.

<sup>253</sup> Guštin 1979, *Pl.* 13: 4.

<sup>254</sup> Teržan 1976, *Pl.* 62: 6; 78: 2; Dular 2003, *Pl.* 89: 16; Tecco Hvala 2012, 127, Fig. 50.

<sup>255</sup> Cf. Teržan 1976, *Pl.* 20: 3; Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, *Pl.* 73B: 6.

lenticular-sectioned blade, which were used in the Alpine valleys<sup>266</sup> and the western Celtic area<sup>267</sup> mainly at the end of the Early La Tène period (LT B2);<sup>268</sup> rare examples have come to light in the Apennine Peninsula.<sup>269</sup> The surviving pyramidal tip (*Pl. 52: 4*) is presumably part of a classic iron pilum from the Early Imperial period.<sup>270</sup>

Grave R 25 (*Pl. 25: 3*) contained a sword with a bent hilt, i.e. machaira. It belongs to a group of curved single-edged weapons – sabres, which the peoples inhabiting the western and northern coasts of the Mediterranean wielded through the Iron Age.<sup>271</sup> From the 4<sup>th</sup> century BC on, swords with a bent hilt were characteristically used by the peoples living in the hinterland of the northern Adriatic, while those in the Balkans began using different types of curved single-edged swords.<sup>272</sup> The machaira from Grave R 25 is among the latest forms, known as the Ljubljana variant, which is believed to be a La Tène form given the typological development of machairas and their tendency towards an ever longer blade.<sup>273</sup> Mixed Layer SU 3 at Repelc yielded a fragment of a scabbard with part of the blade (*Pl. 54: 11*) that may also have belonged to a machaira, but the surviving piece is too small for a positive identification.

The Repelc site revealed heavily fragmented swords and/or scabbards in Graves R 18 and 51 (*Pl. 22B: 2; 33C: 4*), Cremation pit (*Pl. 38: 1, 2*) and Layer SU 3 (*Pl. 52: 5–8; 53: 1–12; 54: 1–10*). Long double-edged swords and their parts have come to light at all major La Tène sites in Posočje;<sup>274</sup> they were the weapon of choice of Celtic warriors and worn in metal scabbards. The fragment from Cremation pit (*Pl. 38: 2*) is a scabbard chape. In Layer SU 3, a fragment of a sword blade with the characteristic triple-diamond section (*Pl. 53: 3*) and

numerous pieces of scabbards, from chapes (*Pl. 53: 8*) to heart-shaped crossguard and other parts (*Pl. 53: 1, 2, 5–7*) datable to LT D1, were found across a roughly 5 m<sup>2</sup> large surface. The usual, decorated scabbards are otherwise unknown in Posočje with the exception of an Early La Tène example from Kobarid.<sup>275</sup>

Also interpreted as sword parts are the iron rings from Grave R 35 (*Pl. 27C: 6*) and Layer SU 3 (*Pl. 53: 4; 55: 1–6*); such rings served to suspend the swords from the belt.<sup>276</sup>

The equipment of Celtic warriors included shields, of which usually only the iron parts survive (bosses, handgrips, edge bindings), while the wooden parts decay. Heavily fragmented remains of shield bosses and other parts were recovered from Cremation pit (*Pl. 37: 31, 32*) and Layer SU 3 (*Pl. 55: 9–16*). The wings of a shield boss and an iron knob (*Pl. 55: 13–15*) were found together and probably formed part of the same ellipsoid shield boss, while another fragment with a knob was found separately (*Pl. 55: 16*). They may represent the remains of a shield boss of the Skorba or Mokronog-Arquà type,<sup>277</sup> or the rectangular type with a barrel-shaped raised central part; all these forms are characteristic of LT D1. In Posočje, shield bosses came to light at Most na Soči, Idrija pri Bači, Reka near Cerkno, Kobarid and Čadrg, belonging to the Skorba, Mokronog-Arquà, round, rectangular and bivalve types.<sup>278</sup>

Shields were also fitted with iron handgrips. A fragment of a handgrip was found in Cremation pit (*Pl. 37: 33*); it terminates in a semicircular plate and has parallels in Posočje, Carnia and Dolenjska.<sup>279</sup> The handgrip fragment from Layer SU 3 (*Pl. 56: 5*) probably terminated in a rectangular plate at either end, similarly as the two examples from Novo mesto in Dolenjska.<sup>280</sup> The bent iron band with a rivet (*Pl. 57: 6*) might also be the remains of a shield handgrip with rectangular terminals.<sup>281</sup>

<sup>266</sup> E.g. Nothdurfter 1979, 79–89; *Pl. 70, 1192–1195, 1198–1200*; Lang 1998, 126, *Pl. 26: 503*.

<sup>267</sup> Sievers 2001, 163–164, *Pl. 69: 359*; Wyss, Rey, Müller 2002, *Pl. 45: 145–147; 46: 145–147*.

<sup>268</sup> Lang 1998, 126.

<sup>269</sup> Cf. Monte Bibebe (Lejars 2008, 184, *Tombe 31*).

<sup>270</sup> Istenič 2019, 95; cf. Reka near Cerkno, Grave 11 (Guštin 1991, *Pl. 33: 14*), the River Ljubljana (Istenič 2019, *Fig. 40*), the River Savinja at Celje (Gaspari et al. 2001, *Pl. 1: 3*).

<sup>271</sup> The ancient Greek term μάχαιρα initially referred to the ritual knives for killing sacrificial animals and to surgical instruments, from the 4<sup>th</sup> century BC onwards it was also a common word for swords (Quesada Sainz 1997, 171).

<sup>272</sup> Cf. Gabrovec 1966b, 262; Guštin 1974, 93–94; Parović Pešikan 1982, 25–39; Čović 1987, 258, 262, *Fig. 16: 25*.

<sup>273</sup> Gaspari, Mlinar 2005, 176–178.

<sup>274</sup> Most na Soči (Marchesetti 1893, *Pl. XXVIII: 6*; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, *Pl. 274: 8–9*), Idrija pri Bači (Guštin 1991, *Pl. 4: 1–2*), Reka near Cerkno (Guštin 1991, *Pl. 37: 1–2, 4*), Kobarid (Marchesetti 1903, *Pl. XVIII: 10*; Mlinar, Gerbec 2011, 34–36, *Cat. Nos. 1–6*), Tonovcov grad (Božič 2011, 251–252, *Fig. 6.2.8*), Vrh gradu near Pečine and Berlotov rob (Mlinar et al. 2018, *Cat. Nos. 60, 61*), Čadrg – Laze (Mlinar, Turk 2016, 40, 42, *Cat. Nos. 39–40*), Gradec near Krn (Laharnar, Turk 2017, *Fig. 197 top*).

<sup>275</sup> Mlinar, Gerbec 2011, 36, *Fig. 16, Cat. No. 5*.

<sup>276</sup> Cf. Guštin 1991, *Pl. 31: 6*; Righi 2001, *Fig. 4: 1, 5; 11: 22–23*.

<sup>277</sup> Guštin 1991, 56–58, *Fig. 30*: the distribution map of the Mokronog-Arquà type of shield bosses can be extended with the findspots in Monte Sorantri in Carnia (Righi 2001, 117, *Fig. 12, 15, 16, 17, 18*), Teurnia (Glaser 1993, 289–295) and the cemeteries at S. Maria di Zevio (Salzani 1996, 46, *Pl. XII: 8*) and Novo mesto – Kapiteljska njiva (Križ 2005, *Pl. 33: 3*). A Skorba type boss was also found at Brežice (Jovanović 2007, 52, *Cat. No. 24*).

<sup>278</sup> Marchesetti 1903, *Pl. XVIII: 20*; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, *Pl. 274: 7*; Guštin 1991, 56–58, *Pl. 13: 5; 17: 1; 30: 4; 32: 5; 34: 2; 37: 5*; Mlinar, Gerbec 2011, *Cat. Nos. 15–21*; Mlinar, Turk 2016, 42.

<sup>279</sup> Cf. Guštin 1991, *Pl. 32: 7*; Righi 2001, *Fig. 16: 64*; Križ 2005, *Pl. 8: 6*; Teržan 1973, *Pl. 22: 4*.

<sup>280</sup> Križ 2005, *Pl. 84: 7; 98: 7*.

<sup>281</sup> Cf. Reka near Cerkno (Guštin 1991, *Pl. 33: 15*).

Potential shield parts further include domed iron rivets for fastening bosses to the wooden shields (*Pl. 55: 9–12*); parallels for which again come from sites in Posočje, Carnia and Dolenjska.<sup>282</sup> Such rivets are also used on the Mokronog-Arquà shield bosses from the eponymous site of Arquà-Petrarca and from the graves at Isola Rizza, dated with the associated coin finds to the middle or second half of the 2<sup>nd</sup> century BC.<sup>283</sup>

Finds from cemeteries and sanctuaries show that the wooden La Tène shields were reinforced with edge binding.<sup>284</sup> Remains of such binding can be seen in the iron fragments from Layer SU 3 (*Pl. 56: 3, 4*).

### Iron tools

The bottom of Grave R 14 revealed cremated remains and rich female adornments, as well as a conical hoe, billhook and fragments of an iron sickle (*Pl. 21A: 8–10*) that were placed along the edge of the pit. Placing iron tools in graves and hoards was among the main characteristics of the Late Iron Age Idrija group. The iron tools found in the cemeteries at Idrija pri Bači, Reka near Cerčno and Bodrež, in the hoards from Vrhovlje near Kojško and Modrej, as well as in cult places are local products similar to those occurring also in Friuli, Carnia, Notranjska and Gorenjska.<sup>285</sup>

The hoe or mattock from Grave R 14 (*Pl. 21: 9*) is a strongly curved conical example with one-sided wings to hold the shaft. In Posočje, such tools come in two sizes. The hoe from Repelc measures 28 cm in length and is among the largest examples,<sup>286</sup> which are only known from Late La Tène contexts.<sup>287</sup> The tool also exhibits an earlier tradition in the one-sided wings, while the shape of the blade might model the items from the southern Alpine valleys, where hoes, predominantly found in the cemeteries at Ticino, have a wedge-shaped blade, a round hole for hafting and usually a conical butt at the apex.<sup>288</sup>

The tool with a curved blade from Grave R 14 (*Pl. 21: 8*) could be either a sickle or a scythe;<sup>289</sup> the missing handle terminal prevents us from identifying the exact function. In form, the tool is similar to the sickle from Iron Age House 30 at Most na Soči,<sup>290</sup> but also to two small scythes from the Modrej hoard.<sup>291</sup>

One-sided wings for holding a wooden shaft are also on a billhook, i.e. a knife curved like a sickle (*Pl. 21: 10*), that even survived with a piece of the wooden shaft and an iron shank for fixing. This is one of the most popular agricultural tools in the Late La Tène period of Posočje,<sup>292</sup> with similar examples known from Carnia and Tyrol,<sup>293</sup> which only differ from those from Posočje in minor details.

The Repelc site also yielded several iron knives. The goods in Grave R 42, dated to the late Sv. Lucija IIc, included a knife with a semicircularly widened blade and a hooked angular-sectioned terminal (*Pl. 30C: 8*). A smaller fragment of a blade of undeterminable shape came from Cremation pit (*Pl. 38: 5*) and Layer SU 3 yielded a fragment of an S-shaped blade (*Pl. 56: 6*). Parallels for the last item suggest it dates to the 4<sup>th</sup> or 3<sup>rd</sup> century BC,<sup>294</sup> i.e. the transition from the Early to the Late Iron Age. The same layer also contained an angular-sectioned iron hook (*Pl. 57: 4*), possibly the terminal of a knife handle similar to one from Idrija pri Bači,<sup>295</sup> as well as a fragment with a ring terminal that broadens towards the blade (*Pl. 57: 1*). The latter might be what remained of a battle knife such as were in use in the La Tène period in the Mokronog group and in the area of the Scordisci,<sup>296</sup> while they are unknown in Posočje.

Popular in Late La Tène Posočje were curved knives with an S-shaped blade and one-sided wings of the handle for attaching the grip.<sup>297</sup> The fragment from Layer SU 3 (*Pl. 56: 8*) may be the remains of such a knife. They are presumed to have been used for vegetation clearing or pruning grapevine, similarly as the tools the Romans called *falx vinatoria* or *falx arboria*.<sup>298</sup>

<sup>282</sup> Cf. Reka near Cerčno (Guštin 1991, Pl. 32: 7); Carnia (Righi 2001, Fig. 16: 61–62; 18: 69–70; Vitri 2001, Fig. 11: 8); Novo mesto in Dolenjska (Križ 2005, Pl. 70: 4; 82: 4).

<sup>283</sup> Arquà-Petrarca (Gamba 1987, Fig. 11: 2); Isola Rizza (Salzani 1998, Pl. 1: 3; 4: 12; Biondani 1998, 137).

<sup>284</sup> E.g. Kobarid – Bizjakova hiša (Mlinar, Gerbec 2011, Cat. No. 26); Monte Sorantri (Donat, Righi, Vitri 2007, Fig. 23: 1); Kundl (Lang 1998, Pl. 29: 527–529); the sanctuary at Gournay (Rapin 1988, Pl. XLI).

<sup>285</sup> Guštin 1991, 95–96; for the finds from cult places, see Laharnar, Turk 2017, 167–168, Fig. 193.

<sup>286</sup> Cf. Idrija pri Bači, Bodrež and Modrej (Guštin 1991, Pl. 2: 2; 10: 9; 20: 1; 38: 4; 45: 1), Žabče (Svoljšak 1967, Pl. 2: 5), Vrhovlje near Kojško (Božič 2007b, 230, Fig. 2: 5).

<sup>287</sup> Guštin 1991, 62.

<sup>288</sup> Nothdurfter 1979, 47.

<sup>289</sup> The tool was interpreted as a sickle in the first publication (Mlinar 2002a, Cat. No. 31).

<sup>290</sup> Svoljšak, Dular 2016, Pl. 95: 3; Laharnar 2018a, 216–217.

<sup>291</sup> Guštin 1991, Pl. 45: 7, 8.

<sup>292</sup> Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 2: 1; 18: 4), Reka near Cerčno (ibid., Pl. 31: 9), Berlotov rob (Laharnar, Turk 2017, Fig. 193).

<sup>293</sup> Concina 2001, 81, Fig. 4.1; Nothdurfter 1979, 80–83.

<sup>294</sup> Cf. Socerb (Crismani, Righi 2002, 84, Cat. No. 170), Dürrenberg (Parzinger 1988, Pl. 11: 31), Sotin (Todorović 1974, 138, Fig. 99).

<sup>295</sup> Guštin 1991, Pl. 18: 5.

<sup>296</sup> Cf. Gabrovec 1966c, Pl. 10: 7; Dizdar 2013, 134, Fig. 44: 1.

<sup>297</sup> Most na Soči (Guštin 1991, Pl. 44: 1; Svoljšak, Dular 2006, Pl. 59: 13); Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 11: 2, 8; 18: 6).

<sup>298</sup> Guštin 1991, 63.

Several other fragments of iron knives are attributable to the Roman period. One is a knife with a rod tang from urn Grave R 1 (*Pl. 15B: 1*). Another one is a knife with a curved blade, loop terminal and bone grip from Layer SU 3 (*Pl. 56: 9*), which is a typically Norican form according to Dolenz. They appear in Noricum already in the Augustan period, while in Slovenia they are recorded throughout the 1<sup>st</sup> century.<sup>299</sup> Two other fragments from the same layer may also belong to Roman-period knives (*Pl. 56: 10, 11*), though formally they could also belong to scissors.<sup>300</sup>

The tools from Repelc include an Iron Age awl that is rectangular-sectioned at one end and round-sectioned at the other, with both ends thinned (*Pl. 58: 1*). The closest parallels are known from the Iron Age settlement at Most na Soči, more precisely from the late phase of Late Hallstatt House 15A and Late La Tène House 31.<sup>301</sup>

### *Clamps and nails*

The small bronze nail with a disc head from Grave R 34 (*Pl. 27B: 2*) has close Late Iron Age parallels from Sanzeno.<sup>302</sup> Such items found in sanctuary contexts, for example at Lagole di Calalzo, are interpreted as nails that served to fasten votive objects onto wooden supports or walls.<sup>303</sup>

The very small iron nails with a mushroom-shaped or flat head and a shank of different sections were probably used on footwear.<sup>304</sup> They are common finds in the graves from the Roman period and have been recorded at Repelc in almost all of the Roman-period graves – R 2, 3, 7, 8, 17 and 30 (*Pl. 16B: 1; 17A: 2–7; 17B: 1–4; 17D: 1; 18A: 2; 22A: 1; 26C: 1*), but also in Cremation pit (*Pl. 38: 13–29*) and Layer SU 3 (*Pl. 58: 11–72*). They are not chronologically diagnostic finds, in use in an almost unaltered form up to Late Antiquity and then again in the post-medieval period.<sup>305</sup> More diagnostic are the iron hobnails with a decorative pattern of a cross and four dots on the head, one of which was found in Layer SU 3 (*Pl. 58: 11*). Such hobnails are associated with military footwear and consequently the presence of the Roman army. Parallels suggest that those measuring roughly 2 cm across date to the Late Republican period, while smaller ones are Augustan;<sup>306</sup> the latter include the example from Repelc.

<sup>299</sup> Dolenz 1992, 100–102; for the territory of Slovenia, cf. Pflaum 2010, 202.

<sup>300</sup> Cf. Modričan, Milavec 2011, Pl. 19: 8.

<sup>301</sup> Svoljšak, Dular 2016, Pl. 53: 2–5; 97A: 8; Laharnar 2018a, 219–220.

<sup>302</sup> Nothdurfter 1979, 78, Pl. 69: 1147–1166.

<sup>303</sup> Gambacurta, Brustia 2001, 249, 469–471.

<sup>304</sup> Cf. Rodik (Isteneč 1987, 114 ff); Vipava (Tratnik 2014, 295 ff).

<sup>305</sup> Zanier 2016, 463–464.

<sup>306</sup> Cf. Isteneč 2005b, 81; Laharnar 2009, 132–133.

Several graves also contained iron clamps. Large nails and clamps found in graves could have served to fasten wooden structures or chests, but also to hold together the wooden bier on which the deceased was placed onto the pyre.<sup>307</sup> The finds from Cremation pit and Layer SU 3 (*Pl. 38: 10–12; 58: 2–10*) are presumably the clamps holding together wooden coffins or biers. Of these, the L-shaped clamp (*Pl. 38: 8*) has a parallel from a grave of Emona's northern cemetery dated to the Flavian period based on the associated goods and another one recovered from building debris at Preval near Razdrto, attributed to the time between the Middle/Late Augustan period and the mid-1<sup>st</sup> century.<sup>308</sup>

### *Horse gear*

Grave R 19, with a cover consisting of several marl slabs and with rich grave goods (*Pl. 22C, 23A*), contained cremated human remains, as well as several unburnt horse bones.<sup>309</sup> The numerous glass beads, a bronze button and a basket-shaped pendant indicate the burial of a woman, buried at the age of 20–40 according to the anthropological analysis.

A similar burial was that in Grave R 22, which stood out in its great size and was covered with several stone slabs. Found under the cover slabs at the top of the fill was an iron ring (*Pl. 23C: 10*). A large amount of unburnt horse bones were scattered across the pit and around it,<sup>310</sup> while the bottom of the pit revealed cremated human remains and nine cross-shaped buttons (*Pl. 23B: 1–9*), which formed part of the horse gear and were used as strap distributors.<sup>311</sup> They have two crossed loops on the underside and the crosses decorated with three transverse incisions each. These are the only known examples of this form in Posočje and their parallels mainly come from Dolenjska, where they occur in the graves of the Negova phase and also where we should presume their place of origin.<sup>312</sup> Direct evidence of the latter is the find of a mould for such distributors in the settlement at Gradišče above Vintarjevec near Litija.<sup>313</sup> Based on these parallels, Grave R 22 from Repelc is attributable to Sv. Lucija IIc. Several square-sectioned and hollow iron fragments came to light a few metres northeast of this grave (*Pl. 57: 16–21*), which may represent parts of bridles, but they are too fragmented to be positively identifiable.

<sup>307</sup> Isteneč 1987, 114 ff; Slabe 1993, 90–91.

<sup>308</sup> Emona (Petru 1972, Pl. 72: 4), Preval near Razdrto (Horvat, Bavdek 2009, 123, Pl. 41: 5).

<sup>309</sup> See here Toškan and Leben-Seljak.

<sup>310</sup> See here Toškan.

<sup>311</sup> Mlinar 2002a, 24, Cat. No. 24.

<sup>312</sup> Kruh 2008, 97–98 with references.

<sup>313</sup> Stare 1999, 18, 28, Fig. 9: 1,2.

Three inhumation burials of horses have been recorded in the Iron Age cemetery at Most na Soči (Graves M 2141, M 2788 and Sz 592),<sup>314</sup> covered and enclosed with stone slabs similarly to the custom known with the Veneti.<sup>315</sup> The horse gear from Grave M 2141, composed of iron bridles and decorative strap fittings, is similar to the goods from the Late Hallstatt chariot graves in the upper reaches of the Rivers Rhine and Danube. Similar horse gear also came to light in Grave Sz 592, but made of bronze, while the iron mouthpiece is lost; an iron mouthpiece was supposedly found in Grave M 2788.<sup>316</sup>

Horse gear in Posočje also came to light in Grave 1 at Idrija pri Bači, which contained a mouthpiece of a characteristically Late La Tène form,<sup>317</sup> while a burial of a horse complete with bridles composed of cheek-pieces and two-part mouthpieces with curb bars, also dating to LT D1, was excavated in the cemetery in Kobarid.<sup>318</sup> A more recent discovery in Kobarid is that of a ritual burial of horses at the Bizjakova hiša site, dated to LT B2.<sup>319</sup>

The common burial of a man together with a horse and horse gear was a custom practised by the peoples of the southern sub-Alpine area, who adopted it at the beginning of the Iron Age from the Eastern nomadic peoples.<sup>320</sup> The horse was also a status symbol,<sup>321</sup> of which only individual bones or teeth could be placed into graves as *pars pro toto*.

#### *Artefacts of lead*

Two amorphous pieces of lead found in Cremation pit (Pl. 39: 1) and in Layer SU 3 (Pl. 49: 27), respectively, are both melted together with a fragment of a ceramic pithos. This indicates lead was used to repair the cracks in the vessels, but also to repair other artefacts such as a serpentine fibula, found with a lead casing in Grave PR 15 (Pl. 8B: 1). Several similar examples are known from the Iron Age cemetery at Most na Soči, excavated by both Marchesetti and Szombathy,<sup>322</sup> while an amor-

phous piece of lead was unearthed in the Late Hallstatt settlement on the right bank of the Idrijca.<sup>323</sup>

#### *Glass finds*

The glass beads from Repelc are mostly heavily burnt, found in Graves R 1, R 10, R 16 and R 19, Pit R 21 and Layer SU 3 (Pl. 15B: 2; 19: 11; 21A: 2–6; 23: 10–14, 16–17, 19–23; 70: 2–23; 35D: 2). The predominant form is a yellow bead with blue and white eyes, either single or double, such as are already known from the earlier excavations of the cemetery and settlement at Most na Soči,<sup>324</sup> as well as from Koritnica, Idrija pri Bači and Valli del Natisone.<sup>325</sup> They are datable to Sv. Lucija IIB and IIC, i.e. to the 5<sup>th</sup> and 4<sup>th</sup> centuries BC.

Some yellow beads are decorated with a blue wavy line (Pl. 23B: 11). Blue beads can bear a white wavy line (Pl. 27A: 1; 71: 28, 29) or white and blue eyes (Pl. 71: 24–27). In general, the beads from Posočje come in different shapes and sizes,<sup>326</sup> but their formal diversity and number cannot match the beads from Dolenjska,<sup>327</sup> particularly those from the Hallstatt cemeteries of Novo mesto.<sup>328</sup> The blue glass beads with a wavy line are numerous represented in Dolenjska and have been dated to the 5<sup>th</sup> or the 4<sup>th</sup> century BC, but they also occur in La Tène graves, for examples Grave 140 at Kapiteljska njiva.<sup>329</sup>

The small dark blue glass bead with knobs from Cremation pit (Pl. 39: 5) has parallels from Most na Soči dated to Sv. Lucija IIA.<sup>330</sup> Similar beads were found in several Late Hallstatt graves in Dolenjska, for example at Magdalenska gora and Stična.<sup>331</sup>

The fragment of a blue glass bead in the shape of a ram head from Layer SU 3 (Pl. 71: 36) is a small

<sup>323</sup> Svoljšak, Dular 2016, Pl. 2: 1.

<sup>324</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, e.g. Pl. 216A: 10; 127B: 6, 7, 9; Svoljšak, Dular 2016, Pl. 23: 8; 32: 5; 89: 19; Laharnar 2018a, 213–214.

<sup>325</sup> Koritnica in the Bača Valley (Kos 1973, Pl. 1: 8–14; 3: 4, 5; 4: 8, 15–17; 6: 11–12; 7: 4), Idrija pri Bači (Guštin 1991, Pl. 24: 5), Valli del Natisone (Pettarin 2006, Cat. No. 642).

<sup>326</sup> For the blue bead with a white wavy line, cf. Most na Soči (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984–1985, 58, Pl. 13F: 94; 401, Pl. 284B: 5–9), such a bead from the cemetery at Bitnje in Bohinj was suspended from a Sveta Lucija fibula (Gabrovec 1976, Pl. 4: 18), others are also known from Valli del Natisone (Pettarin 2006, Cat. Nos. 637, 638).

<sup>327</sup> Tumulus I at Stična, for instance, yielded as many as 20500 glass beads (Haevernick 1974, 62; Lazar 2003, 11).

<sup>328</sup> Križ, Turk 2003, 72.

<sup>329</sup> Križ, Turk 2003, Cat. Nos. 82, 87; Križ 2005, Pl. 25: 3.

<sup>330</sup> Marchesetti 1886, Pl. VIII: 29; in Grave Sz 955 in association with a Sveta Lucija bow fibula, in Grave Sz 1109 with a serpentine fibula with a saddle-shaped bow (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 98: A8; 111: D6–11).

<sup>331</sup> Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 63: 8–10; Gabrovec et al. 2006, Pl. 3: 8.

<sup>314</sup> Marchesetti 1893, 95, 123–124, Pl. XXX; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 51–52A; 1985, 120–121. Also see here Toškan.

<sup>315</sup> See e.g. Gambacurta, Tirelli 1997, 71 ff; Malnati, Gamba (eds.) 2003.

<sup>316</sup> Dular, Tecco Hvala 2018, 128–130.

<sup>317</sup> Guštin 1991, Pl. 1: 10.

<sup>318</sup> Guštin 1991, 66; cf. Crismani 2005, 17, Fig. 7; Božič 2004, 6–8.

<sup>319</sup> Mlinar, Gerbec 2011, 42–47.

<sup>320</sup> Dular 2007; Preložnik 2007b, 155–167; Teržan 2008, 323; Kmetová 2014, 95–98, Fig. 24.

<sup>321</sup> See e.g. Frie 2018.

<sup>322</sup> Marchesetti 1893, 150, Fn. 1 and 2, Pl. IV: 3, 11; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984–1985, 55, 74, 126, 129, Pl. 10C: 16; 22C: 3; 55B: 4; 60B: 2–4.

bead depicting a stylised ram's head with raised eyes and unpronounced horns and muzzle.<sup>332</sup> It is likely an import from the glassworks of Dolenjska, as the two examples from Most na Soči and Menges<sup>333</sup> are the only two known outside the Dolenjska Hallstatt group. There, the greatest number of such beads came to light in Novo mesto, in the graves of the Certosa Fibulae and Negova phases (5<sup>th</sup> and 4<sup>th</sup> centuries BC), one also in a Middle La Tène grave.<sup>334</sup> Similar beads are known in the eastern Mediterranean.<sup>335</sup>

Grave R 10 contained two heavily burnt beads of grey-blue glass paste with blue and white eyes (Fig. 53; Pl. 19A: 8, 9), which are closely comparable with the bead found in Iron Age House 22A at Most na Soči, dated to Sv. Lucija Iic, with the only difference in that the latter was made of black glass paste.<sup>336</sup> Similar beads from the Caverzano cemetery are of brown glass paste with blue and white eyes, one of them additionally decorated with yellow knobs.<sup>337</sup> The examples from Sardinia, where they are seen as Early Punic and dated to the 5<sup>th</sup>–4<sup>th</sup> century BC,<sup>338</sup> and elsewhere suggest that the origin of these beads may be sought in the Phoenician-Punic area.<sup>339</sup>

The fragment of a red cylindrical bead from Grave R 19 (Pl. 23: 9),<sup>340</sup> dated to Sv. Lucija Iib2/Iic, also ranks among polychrome Mediterranean beads, as does the fragment of a yellow glass bead with blue and white eyes and blue-green knobs from Layer SU 3 (Pl. 71: 13).

The fragment of a light blue glass bead with white and blue eyes and yellow knobs (Pl. 71: 12) has parallels from the Iron Age cemetery at Most na Soči<sup>341</sup> and from Dolenjska,<sup>342</sup> where a similar bead from Novo mesto has been attributed to the 4<sup>th</sup> century BC.<sup>343</sup> In general, the multi-coloured cylindrical beads are mainly characteristic of the Mediterranean area.<sup>344</sup>

Numerous yellow glass beads decorated with inlaid single or double spiral eyes of blue or blue and white colour (Fig. 54; Pl. 70: 24–42; 71: 1–9) came to light in Layer

SU 3 at Repelc. According to the typology proposed by Zepezauer, they rank among the simple spherical beads with a spiral, though the examples from German, Austrian and Swiss sites are blue or dark blue and the spiral decoration occurs from LT C2 to LT D1.<sup>345</sup> Geographically closer analogies for these La Tène beads are known from Idrija pri Bači,<sup>346</sup> Šentviška Gora<sup>347</sup> and Vrhnika. At the last site, a similar bead was found in Building VII at Dolge njive, dated to the Early Augustan period.<sup>348</sup>

Two single examples are a blue glass bead with a white dot (Pl. 71: 30) and a green glass bead with a yellow and blue eye (71: 33). The latter is similar to a bead from Parti near Stara Sušica, in the Notranjska region,<sup>349</sup> but this parallel is of no dating help as it was found within an assemblage of mixed finds from the Hallstatt, La Tène and Early Roman periods.

Layer SU 3 yielded seven small cylindrical beads of green glass (Pl. 71: 34), such as were in use throughout the Roman period and in the Early Middle Ages.<sup>350</sup> They do seem to have been most popular as part of the Late Antique female costume; from this period they are also known from other sites in Slovenia.<sup>351</sup>

Small polyhedral beads, such as the item of dark green glass on Pl. 71: 35, appeared towards the end of the 2<sup>nd</sup> century and were mainly worn in the 3<sup>rd</sup> century,<sup>352</sup> though an identical bead was also found in the Early Slavic cemetery at Žale near Zasip, in Grave 15 from the 8<sup>th</sup> century.<sup>353</sup>

The small red glass bead from Layer SU 3 (Pl. 71: 32) can be dated to the 6<sup>th</sup> or 7<sup>th</sup> century based on parallels. Similar examples primarily come from Langobard sites in northern Italy, for example Cividale del Friuli.<sup>354</sup>

Repelc also revealed several fragments of glass vessels. Exceptional among them are two ribbed fragments of polychrome glass found in Grave R 19 (Fig. 55; Pl. 23A: 8) and Layer SU 3 (Pl. 70: 1). The fragments are small and cannot be positively identified as to their form, possibly belonging to vessels such as *arybalos*, *amphoriskos*, *alabastron* or *oinochoe*. They are certainly rare finds in the south-eastern Alpine area, dating between the mid-6<sup>th</sup> and the 4<sup>th</sup> century BC.<sup>355</sup> Alongside the *amphoris-*

<sup>332</sup> Križ 2004, 13.

<sup>333</sup> Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003, Fn. 9; Laharnar, Turk 2017, 130, Fig. 149.

<sup>334</sup> Križ 2004, 15; Križ, Turk 2003, 74–76, Cat. Nos. 50, 93; Stipančič 2016, 34.

<sup>335</sup> Egg 2010, Fig. 6.

<sup>336</sup> Svoljšak, Dular 2016, Pl. 62: 1; Laharnar 2018a, 214. A single other example is known from Slovenia, found in the cemetery at Golek near Vinica, kept in the Peabody Museum of Archaeology and Ethnology. Similar beads are known from the Iapodic area (Kunter 1995, Cat. Nos. 1191, T. 5: 20, 21).

<sup>337</sup> Nascimbene 1999, 127, Cat. No. 303.

<sup>338</sup> Muscuso 2017, Cat. No. 328.

<sup>339</sup> Proietti 1980, 298, Cat. No. 430; Uberti 1988, 745, Cat. No. 946.

<sup>340</sup> Mlinar 2002a, 44; Sakara Sučević 2004b, 22.

<sup>341</sup> Marchesetti 1893, Pl. XXIX: 8.

<sup>342</sup> Sakara Sučević 2004b, 22, Fn. 2.

<sup>343</sup> Križ, Turk 2003, Cat. No. 77.

<sup>344</sup> Cf. Uberti 1988, 489.

<sup>345</sup> Zepezauer 1993, 64–65, 102, Cat. Nos. 845–871.

<sup>346</sup> Guštin 1991, Pl. 10: 5.

<sup>347</sup> Mlinar 2006, 156–157.

<sup>348</sup> Horvat 1990, 232–234, Pl. 18: 2.

<sup>349</sup> Horvat 1995, Pl. 2: 1c.

<sup>350</sup> Bertonecjlj Kučar 1979, 270. Such beads from Tonovcov grad were found in early medieval contexts – in a layer inside Building 1 and as part of a necklace in Grave 3 (Milavec 2011, 34, 73, Fig. 2.10; 2.13; Pl. 4: 11; 51).

<sup>351</sup> E.g. Črnomelj (Mason 1998, Pl. 5: 6, 7), Kincelj near Gorenja vas pri Šmarjeti (Božič, Ciglencečki 1995, 275, Fig. 12).

<sup>352</sup> Bertonecjlj Kučar 1979, 270.

<sup>353</sup> Knific, Pleterski 1993, 252, Fig. 17, Pl. 4: 32.

<sup>354</sup> Zorzi 1899, 144; Borzacconi, Giostra, 2018, 251 f, Fig. 23.

<sup>355</sup> Endrizzi 1999.



*koi* from Stična and Veliki Vinji vrh (Šmarjeta),<sup>356</sup> the fragments from Repelc are the only finds of their kind in Slovenia. These vessels were made of sand-core glass with trails of different coloured glass applied onto the body to form decorative patterns finished with marvering.<sup>357</sup> They are probably the products of Mediterranean workshops, mainly from Rhodes.<sup>358</sup>

Layer SU 3 at Repelc revealed two rim fragments of a glass bottle (*Pl. 71: 39*), probably of Type 6.3.2 after Lazar that was in use in the second half of the 1<sup>st</sup> and the 2<sup>nd</sup> century. Also found was a ring-base fragment of a beaker (*Pl. 71: 40*), possibly of Type 3.6.1 or 3.6.3 after Lazar, which is mainly characteristic of the 2<sup>nd</sup> and 3<sup>rd</sup> centuries.<sup>359</sup> Another ring-base fragment of a beaker (*Pl. 39: 4*) was found in Cremation pit, which also contained the upper part of a flask (*Pl. 39: 3*), probably of Type 8.6.3 after Lazar<sup>360</sup> from the 2<sup>nd</sup> or 3<sup>rd</sup> century.

#### Amber

Graves R 19 and R 34 from Sv. Lucija IIc contained a small amber bead each (*Pl. 23A: 24; 27B: 3*). More were found in mixed Layer SU 3 that include several almost complete examples (*Pl. 71: 41–46, 48*), while one was attached to the bow of a Late La Tène animal fibula (*Pl. 43: 8*); similar examples are known from the Late La Tène graves at Idrija pri Bači.<sup>361</sup>

The pieces of amber without perforations from Layer SU 3 (*Pl. 71: 50–56*) may be seen as either raw material or semi-finished products.<sup>362</sup> Their good condition suggests they were not exposed to fire. The graves of the Sveta Lucija group in general revealed very little amber jewellery,<sup>363</sup> which might be due to the burial custom of cremating the dead in their apparels.

#### Whetstone

The cremation pit held a sandstone whetstone with a hole (*Pl. 39: 2*). Several such finds came to light in the Iron Age settlement on the right bank of the Idrijca,<sup>364</sup>

while they are very rare in the graves of the Sveta Lucija group with single examples from Koritnica in the Bača Valley, Jelenšek near Godovič and Čadrg.<sup>365</sup> Quite a different custom has been observed in Dolenjska and Štajerska, where whetstones in the Hallstatt<sup>366</sup> and La Tène periods<sup>367</sup> formed part of a warrior's outfit that was also placed into the grave.

#### Bronze Age pottery

The deepest cultural layer (SU 5) at Repelc revealed sherds of hand-built coarseware (*Pl. 15A: 1–11*) that are not always formally unidentifiable. Several sherds were made of a fine fabric, fired black or dark grey, one of which belongs to a dish with a flat rim (*Pl. 15A: 2*) with analogies from several nearby hillforts from the Bronze Age such as Gradišče above Ajdovščina, in the Vipava Valley, Nivizze/Njivice in the Triestine Carso and Ponte San Quirino in Valli del Natisone; these sites are dated to the transition from the Middle to the Late Bronze Age.<sup>368</sup> There are no known parallels for the shallow coarseware dish with a flat internally thickened rim (*Pl. 15A: 3*), though its form is reminiscent of Urnfield culture pottery.<sup>369</sup> The vessel with a handle (*Fig. 56; Pl. 15A: 1*) also has no parallels, while its fabric and shape of the handle are similar to the Bronze Age pottery from Posočje.<sup>370</sup> The fragment of an everted rim (*Pl. 15A: 4*) shows similarities with a jar from Caorle – S. Gaetano in Veneto, dated through associated finds to the 10<sup>th</sup>–9<sup>th</sup> century BC.<sup>371</sup> The decoration of plain and impressed cordons on body sherds (*Pl. 15A: 8–10*) is chronologically undiagnostic, but does occur on the pottery from a Bronze Age house at Most na Soči,<sup>372</sup> while it is virtually absent on the pottery from the Hallstatt houses at the same site.<sup>373</sup>

<sup>356</sup> Stična (Kastelic 1960, Pl. 3: 2), Šmarjeta (Dular 1991, Pl. 29: 26–28).

<sup>357</sup> Cf. Lazar 2003, 12.

<sup>358</sup> Harden 1981, 7; cf. Hayes 1975, Pl. 2: 22.

<sup>359</sup> Lazar 2003, Fig. 33, 103–105.

<sup>360</sup> *Ibid.*, 177, Fig. 58.

<sup>361</sup> Guštin 1991, Pl. 6: 11; 9: 11; 13: 3.

<sup>362</sup> Cf. Križ 2017, Cat. Nos. 1–5.

<sup>363</sup> Most na Soči (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 84B: 5–8; 137A: 26; 190A: 15), Bitnje in Bohinj (Gabrovec 1976, Pl. 3: 1; 7: 2, 5; 10: 3).

<sup>364</sup> See Mlinar 2002a, 41, Cat. No. 6; Mlinar, Klasinc, Knavs 2008, Pl. 4: 63; Svoljšak, Dular 2016, Pl. 24: 10, 11; 25: 2 and others; 61: 9, 10; Horvat 2018, 349 ff, Fig. 1; Tab. 1, 2 (Houses 4, 5, 15A, 16, 22A, 29, 3).

<sup>365</sup> Koritnica (Kos 1973, Pl. 8: 3–4), Jelenšek near Godovič (Bratina 1997, 146; Laharnar, Turk 2017, 123, Fig. 140), Čadrg (Mlinar, Turk 2016, 39, Cat. Nos. 34–35).

<sup>366</sup> E.g. Magdalenska gora (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, Pl. 22: 15; 31A: 1–2; 68: 7), Stična (Gabrovec et al. 2006, Pl. 156: 59), Novo mesto (Križ 1997, Pl. 48: 5; 55: 6), Vače (Stare 1955, Pl. LXXVIII: 2–9), Dolenjske Toplice (Teržan 1976, Pl. 21: 9).

<sup>367</sup> E.g. Novo mesto (Križ 2005, Pl. 13: 6; 38: 15) and Slatina v Rožni dolini (Pirkmajer 1991, Pl. 9: 53; 15: 102; 18: 122).

<sup>368</sup> Gradišče above Ajdovščina (Svoljšak 1988–1989, Pl. 1: 5); Njivice/Nivizze (Moretti 1978, Fig. 4: 9–10); Ponte San Quirino/Most (Gerdol, Stacul 1978, Fig. 4: 1).

<sup>369</sup> Cf. Črešnar 2010, Pl. 3: 6.

<sup>370</sup> Cf. Svoljšak 1988–1989, Pl. 5: 1.

<sup>371</sup> Bianchin Citton 1996, Cat. No. 26, Fig. 8: 26.

<sup>372</sup> Svoljšak 1988–1989, Pl. 3: 17–19, 7: 4–6, 8, 8: 1–5, 8.

<sup>373</sup> Cf. Grahek 1918a, 291–291, Fig. 19.

*Hallstatt pottery*

The Hallstatt pottery from Repelc is highly fragmented and largely unidentifiable as to its form. Surviving best is the pithos from urn Grave R 52, which is decorated with cordons, as well as black paint in the lower part and red paint further up (*Pl. 34A: 1*). Several other pithos fragments came to light in Layer SU 3 (*Pl. 59: 1–3*), as well as Graves PR 1 and PR 2 (*Pl. 2: 12; 4 A: 5*), dated to Sv. Lucija IIB2.<sup>374</sup>

The two rim fragments with a dark red slip from Layer SU 3 (*Pl. 60: 1, 3*) may belong to situlae such as were found in the Sv. Lucija IIa and IIB graves at Most na Soči,<sup>375</sup> while they are very rare finds in the settlement.<sup>376</sup>

Parallels for the biconical jar on *Pl. 59: 7* come from Este – Casa di Ricovero, Grave 151 dated to the 7<sup>th</sup>/6<sup>th</sup> century BC, but also the mid-6<sup>th</sup> century BC pottery from the Via Tiepolo site in Padua.<sup>377</sup> The grey fired jar with two handles at the shoulder-neck junction (*Pl. 59: 6*) has no close parallels.

The beakers from Layer SU 3 (*Pl. 60: 2, 4, 6, 8, 9, 10*) are similar to the Late Hallstatt finds from the settlement at Most na Soči,<sup>378</sup> but also to the finds from the cemeteries in Valli del Natisone.<sup>379</sup>

The sherds on *Pl. 60: 11, 12* belong to dishes such as are known from the settlement at Most na Soči,<sup>380</sup> but not from burial contexts with the exception of Grave 9 at Dernazzacco.<sup>381</sup>

Graves R 42 and R 45 at Repelc, dated to the end of the Hallstatt period, contained sherds with brushed decoration (*Pl. 30C: 11–13; 31C: 3–6*). Brushing is rare on the pottery from burial contexts<sup>382</sup> and more common on the pottery from the settlement at Most na Soči, dated to Sv. Lucija IIB2 and IIC, and in some cases combined with shallow horizontal grooves.<sup>383</sup> This decoration is present on the heavily burnt sherds from Cremation pit (*Pl. 39: 10–14*) and two sherds from Layer SU 3 (*Pl. 60: 14, 15*).

The same layer also yielded two clay rings (*Pl. 69: 26, 27*). They are characteristic household items of the

<sup>374</sup> See here chapter on the attribution of finds from Pucarjev rob.

<sup>375</sup> Cf. Teržan, Trampuž 1973, 439; Dular 1982, 203, Fig. 7: 13, 14.

<sup>376</sup> See Grahek 2018a, 267.

<sup>377</sup> Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, 102 ff, Pl. 52: 2; Ruta Serafini 1990, Fig. 73: 2.

<sup>378</sup> Cf. Svoljšak, Dular 2016, Pl. 55: 3, 7, 12; Grahek 2018a, 255.

<sup>379</sup> Cf. Pettarin 2006, Pl. 38: 648.

<sup>380</sup> Cf. Types Sk 6 and 7 in Grahek 2018a, 271–273, Fig. 13.

<sup>381</sup> Petarin 2006, Pl. 39: 660.

<sup>382</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 169: 6; 172G: 2; 240E: 5.

<sup>383</sup> The O6 and O7 decoration after Grahek 2018a, 283, 304, Fig. 28: L18 and L 17.

Late Hallstatt settlement at Most na Soči,<sup>384</sup> but rare among the goods of the Iron Age graves;<sup>385</sup> the cemetery on the right bank of the Idrijca yielded one that was placed into a grave from the 1<sup>st</sup> century AD, which indicates a continuation of the Iron Age tradition.<sup>386</sup>

Also a rare find at Most na Soči is a fragment of a clay spindle whorl (*Pl. 69: 29*). Only three were found in the Late Hallstatt settlement and not many more in the graves, where most date to the Early Hallstatt period.<sup>387</sup> They occur at the beginning of the Hallstatt period in the graves of the Tolmin cemetery,<sup>388</sup> while Late Hallstatt graves only yielded such items at S. Pietro al Natisone/Špeter in Veneto. A spindle whorl also came to light in the east sanctuary at Este, dated to the 4<sup>th</sup> century BC.<sup>389</sup> Spindle whorls are more common in the female burials from the Hallstatt period in Dolenjska, where they are believed to have had a symbolic significance;<sup>390</sup> in Dolenjska they continue to occur in the La Tène period.<sup>391</sup>

The clay bobbin (*Pl. 69: 30*) has parallels from the Most na Soči settlement.<sup>392</sup> Some are also mentioned among the goods from Marchesetti's excavations.<sup>393</sup> They also occur as grave goods or sanctuary offerings in Veneto.<sup>394</sup> At Este, for example, some were offered to Reitia, a female divinity, and are associated with the art of weaving and consequently writing.<sup>395</sup>

*La Tène pottery*

The pottery from the La Tène period and/or made in the La Tène tradition is poorly identifiable at Most na Soči and Posoče in general.<sup>396</sup> The beaker from Layer SU 3 at Repelc, decorated with horizontal and vertical brushing (*Pl. 60: 18*), could be ascribed to the La Tène tradition, though it lacks the thickened rim that characterises the

<sup>384</sup> Grahek 2018a, 281–282, 303, Fig. 16: S1 and S6.

<sup>385</sup> Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 50D: 2; 237C: 4, 5.

<sup>386</sup> Unpublished, information by Beatrice Žbona Trkman.

<sup>387</sup> Grahek 2018, 286, Fn. 67; cf. Renzi 1981, 198.

<sup>388</sup> Svoljšak 1976, 68; Svoljšak, Pogačnik 2001, Pl. 1: 2; 5: 6; 13: 11.

<sup>389</sup> Gregnanin 2002, 174, Fig. 72: 162.

<sup>390</sup> See e.g. Teržan 1996; ead. 2004.

<sup>391</sup> See e.g. Križ 2005, Pl. 15: 2; 19: 4 and others.

<sup>392</sup> Žbona Trkman, Svoljšak 1981, Cat. No. 18; Svoljšak, Dular 2016, Pl. 88: 6; 100: 17, 19; Grahek 2018a, 285, Fig. 17: M b.

<sup>393</sup> Grahek 2018a, 285, Fn. 65.

<sup>394</sup> E.g. in Grave 4 in the cemetery at Montebelluna – S. Maria and Colle (Manessi, Nascimbene 2003, 72–73), outside the stone cist of Grave 54 (*ibid.*, 128, Pl. 28: a, a1, a2, a39); Este (Chieco Bianchi, Calzavara Capuis 1985, Pl. 18 and others) and e.g. at Este – southeast sanctuary (Dämmer 2002, 269, Fig. 113: 77).

<sup>395</sup> Gambacurta 2017, 211–226.

<sup>396</sup> Grahek 2018a, 288–289.

beakers of LT C2 or LT D1.<sup>397</sup> The hand-built beaker with the rim finished on the wheel (*Pl. 39: 15*) could be attributed to the Late La Tène period based on its fabric with added graphite and decoration of vertical grooves,<sup>398</sup> the same could be said of the graphite ware sherd with an incised wavy line and a stamped circle (*Pl. 39: 17*),<sup>399</sup> and of the black ware sherd with grooved decoration (*Pl. 39: 16*);<sup>400</sup> all were found in Cremation pit.

### Roman pottery

Several sherds from Layer SU 3 at Repelc (*Pl. 61: 1–3*) belong to black glaze ware, which has thus far in Posočje only been recorded at Kobarid and Most na Soči.<sup>401</sup> Characteristic of Friuli, the hinterland of Trieste and Koper, as well as Notranjska and central Slovenia is the black glaze ware of northern Italian production, mainly in use in northern Italy in the 2<sup>nd</sup> and 1<sup>st</sup> centuries BC.<sup>402</sup> The sherds from Repelc belong to heavily fragmented plates of the Padana production (*Pl. 61: 1–3*), which formally correspond with Lamboglia 5/7 or Morel 2284 type.<sup>403</sup> Parallels date this form to the end of the 1<sup>st</sup> century BC or LT D2.<sup>404</sup>

The globular thin-walled beaker (*Pl. 61: 7*) is of the LI form after Marabini, typical of the first half of the 1<sup>st</sup> century AD with beginnings in the Late Augustan period.<sup>405</sup> The wheel-thrown thin-walled cup of a fabric with added mica and quartz sand (*Pl. 61: 6*) also ranks among the pottery forms in use in the 1<sup>st</sup> century AD – the Augustan, Tiberian and Flavian periods<sup>406</sup> – with the closest parallels from Reka near Cerkno, Vipava, Socerb/San Servolo and Gurina.<sup>407</sup>

The oil lamp with the *Sexti* stamp (*Pl. 31A: 1*) from inhumation Grave R 43 at Repelc can be attributed to the third quarter of the 2<sup>nd</sup> century based on the associated bronze as of Lucius Verus.<sup>408</sup> It is a Loeschcke X lamp

<sup>397</sup> Cf. Gurina (Jablonka 2001, 58, Pl. 13: 11); Stična (Grahek 2016, Fig. 78: 9, 29).

<sup>398</sup> Cf. Grahek 2016, Fig. 58: O 15.

<sup>399</sup> Cf. the stamped circles on the La Tène pottery (Grahek 2016, 210–212, Fig. 61: distribution map).

<sup>400</sup> Cf. Šmatevž (Tica, Djurić 2007, Cat. No. 438).

<sup>401</sup> Kobarid (Horvat 1997, 124, Fig. 49), Most na Soči (Svoljšak, Dular 2016, Pl. 58: 1; Grahek 2018, 290).

<sup>402</sup> Cf. Maselli Scotti 1988, 268; Horvat, Bavdek 2009, 57–58.

<sup>403</sup> Lamboglia 1952; Morel 1981.

<sup>404</sup> Cf. Božič 2008, 144.

<sup>405</sup> Marabini 1973, 154; cf. Seveglano (Zuccolo 1985, 38, Pl. III: 1), Istria (Starac 1997, 189, Pl. 26: 4).

<sup>406</sup> Zampori Vanoni 1987: Graves 6, 26 and 35 in the Nave cemetery are dated to the Tiberian, Grave 59 to the Augustan period.

<sup>407</sup> Reka near Cerkno (Guštin 1991, Pl. 29: 4), Vipava (Tratnik 2014, 298), Socerb/San Servolo (Casari 2002, 100, Fig. 7–10), Gurina (Jablonka 2001, Pl. 52: 15).

<sup>408</sup> Mlinar 2005, 334, Fig. 8.

characteristic of the 1<sup>st</sup> and 2<sup>nd</sup> centuries, with the *Sexti* stamp only associated with this Firmalampe type.<sup>409</sup> Layer SU 3 (*Pl. 61: 8, 9*) yielded two other Loeschcke X Firmalampen.

Layer SU 3 also revealed several amphora sherds (*Pl. 61: 10–15; 62: 1*) belonging to the Lamboglia 2 or Dressel 6A types (*Fig. 57*). The latter were widely used from the late 1<sup>st</sup> century BC to the mid-1<sup>st</sup> century AD for transporting wine and were produced along the Italian coast of the Adriatic.<sup>410</sup> The round-sectioned handle and two foot fragments (*Pl. 61: 12–14*) belong to a smaller version of northern Italian amphorae, formally similar to the Dressel 6B oil amphorae characteristic of the late 1<sup>st</sup> century and even more so the 2<sup>nd</sup> and early 3<sup>rd</sup> century.<sup>411</sup> The ring base on *Pl. 61: 11* belongs to a flat-bottom Forlimpopoli amphora, which served to transport wine and were produced in the Emilian centres at Forlimpopoli (*Forum Pupili*), S. Arcangelo, Sant'Ermete, Riccione and Rimini in the 2<sup>nd</sup> and early 3<sup>rd</sup> century. They were mainly in use in the Adriatic coastal areas, some are also known from the Adriatic hinterland.<sup>412</sup> Their imitations were produced in local workshops in the 3<sup>rd</sup> century and probably even the early 4<sup>th</sup> century.<sup>413</sup> The thin sherd with shallow grooves and a characteristic brown mica surface (*Pl. 61: 10*) probably belonged to a small MRA 3 or LRA 3 amphora, originating in Asia Minor. With the sherd missing both the rim and handle, it is not possible to determine whether it is the early or the late variant, hence it can only broadly be dated between the 1<sup>st</sup> and 6<sup>th</sup> centuries; the earliest examples of MRA 3 amphorae already appear in the Augustan period and the 1<sup>st</sup> century AD.<sup>414</sup> The grooved body sherd on *Fig. 58 (Pl. 62: 1)* may have belonged to the LRA 1 eastern Mediterranean wine amphora. In Slovenia, the early forms of these amphorae appear in the first half of the 5<sup>th</sup> century (e.g. at Rodik, Školarice, Predloka, Križna gora),<sup>415</sup> while towards the end of the 5<sup>th</sup> and in the 6<sup>th</sup> century they rank among the most common amphorae in hilltop settlements.<sup>416</sup> Their early forms were produced on the south-western coasts of Asia Minor, later, in the 6<sup>th</sup> and early 7<sup>th</sup> century also on the islands of Rhodes and Cyprus.<sup>417</sup>

<sup>409</sup> Sites: Novo mesto – Beletov vrt (Knez 1992, Pl. 31: 11), Ptuj (Kujundžić 1982, Pl. 24: 15), Ljubljana (Petru 1972, Pl. XLIII: 12), Aquincum (Topàl 1993, Pl. 15: 9, 15–16), Carnuntum (Alram-Stern 1989, 79), Aquileia, Sisak, Vinkovci and Prečac near Donje selo (Vikić-Belančić 1976).

<sup>410</sup> Cf. Bezeczky 1998, 228–230.

<sup>411</sup> Cf. Bezeczky 1997, 147–178; Tassaux, Matjašič, Kovačić 2001, 97–125.

<sup>412</sup> Belotti 2004, 58–59.

<sup>413</sup> Vidrih Perko 2000, 434.

<sup>414</sup> Martin-Kilcher 1994, 440–441.

<sup>415</sup> Žerjal, Vidrih Perko 2017, 260; Modrijan 2014, 55, Fig. 4: 6.

<sup>416</sup> Cf. Modrijan 2011, 150; ead. 2014, 55.

<sup>417</sup> Pieri 2005, 80; Reynolds 2005, 565.

Layer SU 3 also revealed a two-handled jug and the rim with strap handles of another such vessel (*Pl. 62: 2, 3*). A similar jug came to light in the Most na Soči settlement, others are known from several other sites in Posočje and central Slovenia, where they are among the Early Imperial imports from Italy.<sup>418</sup> Such jugs were found at Adria in the graves from the Augustan–Tiberian period.<sup>419</sup> The similar jugs from Cosa, along the Tyrrhenian Sea, have a more globular body and already appear in graves from the second half of the 2<sup>nd</sup> to the mid-1<sup>st</sup> century BC.<sup>420</sup> The rim and base fragments from Cremation pit at Repelc (*Pl. 40: 3, 12*) probably also belonged to a two-handled jug, similar to the vessels from Gurina, Sermin and Socerb/San Servolo dating to the last quarter of the 1<sup>st</sup> century BC.<sup>421</sup> The parallels from the cemetery at Beletov vrt in Novo mesto, where they occur in the 1<sup>st</sup> century AD,<sup>422</sup> suggest that the moulded sherd from Layer SU 3 (*Pl. 63: 13*) may be another piece of a two-handled jug.

The Repelc site also yielded several rim sherds with a handle and ring base sherds that belong to jugs with a single handle (*Pl. 40: 11; 42B: 6; 63: 9, 11, 12; 64: 2–6*). The jug with a ring base and grey surface (*Pl. 42B: 6*) is similar in fabric to the Early Imperial pottery from the northern Adriatic area. The closest parallel for the jug sherd with a constricted neck and single handle (*Pl. 63: 12*) comes from Emona, Grave 917, which the coin of Antoninus Pius dates to the mid-2<sup>nd</sup> century.<sup>423</sup>

Several sherds from Cremation pit can be ascribed to an ellipsoid baking dish with a lid seat (*Pl. 40: 17*). This is a long-lasting Mediterranean *Albintimilium 115/116* form widely used from the 2<sup>nd</sup> century BC to the Augustan period,<sup>424</sup> with geographically closest parallels from the settlement at Most na Soči, from Pozzuolo, Sevegliano, Gurina, Magdalensberg, Sermin, Mandrga near Razdrto, Vrhnika and Ljubljana.<sup>425</sup> The same tem-

pered fabric (mica, limestone, sand) and contemporary production is true of the lid with a ring grip and a slightly everted rim (*Pl. 40: 16*), such as are also known from Vrhnika and Mandrga near Razdrto.<sup>426</sup>

The cremation pit (*Pl. 41: 2–10*) and Layer SU 3 (*Pl. 64: 10–17*) yielded numerous sherds of Auerberg jars.<sup>427</sup> Most were wheel-thrown and only two hand-built (*Pl. 41: 2; 64: 17*), with other differences observable in the form, size and fabric. It is a vessel form that had developed from the Late La Tène tradition and was used across wide areas from Bavaria to Slovenia and northern Italy from the Augustan period to the first quarter of the 2<sup>nd</sup> century.<sup>428</sup> Several rim sherds from Repelc show a form typical of the Tiberian period (*Pl. 41: 6; 64: 14, 17*), with parallels from the eponymous site of Auerberg and from Kempton.<sup>429</sup> Several other sherds (*Pl. 41: 5, 6, 8, 9*) show post-Augustan forms. Two exhibit a local production (*Pl. 64: 10, 15*), one of which (*Pl. 64: 15*) is similar to examples from the Friuli Plain<sup>430</sup> in the form of the rim and the fabric with mica inclusions.

The complete jar from Layer SU 3 (*Pl. 65: 3*), finished on the wheel and decorated with brushing, shows a prehistoric tradition in the production manner and decoration that was retained into the 1<sup>st</sup> century, in southern Pannonia even the mid-2<sup>nd</sup> century.<sup>431</sup> The jar sherd from Cremation pit (*Pl. 40: 4*) has the closest parallel from Montereale Valcellina, in a formally similar jar from the period of Romanisation.<sup>432</sup> The brushed jar with an everted rim from Layer SU 3 (*Pl. 65: 2, 4*) has a parallel in a jar from urn Grave 3D from the cemetery at Laurinova ulica in Vipava, dated to the mid-2<sup>nd</sup> century.<sup>433</sup>

Grooving the interior and exterior surfaces of pottery, such as can be seen on the two fragments from Cremation pit and Layer SU 3 at Repelc (*Pl. 40: 18; 69: 1*), was a very popular decoration.<sup>434</sup> Similar goods from the cemetery on the right bank of the Idrijca at Most na Soči, but also from Gurina and Cosseano suggest that the jar sherds with a thickened triangular-sectioned rim (*Pl. 66: 6–7*) could be dated to the end of the 1<sup>st</sup> or the

<sup>418</sup> Most na Soči (Svoljšak, Dular 2016, Pl. 97: 6; also cf. Grahek 2018a, 289), Idrija pri Bači and Reka near Cerkno (Guštin 1991, Pl. 13: 2; 21: 6; 32: 1), Suhadole near Kamnik (Horvat 2006b, 16), Novo mesto – Beletov vrt (Knez 1992, Pl. 24: 2; 33: 4).

<sup>419</sup> Mangani 1982, 38–39, Fig. 27: 4; 42: 6.

<sup>420</sup> Dyson 1976, 79, Fig. 25: V-D82 and 83; Zuccolo 1983, 23, Fig. 8.

<sup>421</sup> Gurina (Jablonka 2001, Pl. 59: 3, 8), Sermin (Horvat 1997, Pl. 10: 13, 55: 12), Socerb/San Servolo (Casari 2002, 113, Fig. 43).

<sup>422</sup> Knez 1992, Pl. 12: 2; 15: 9; 25: 10.

<sup>423</sup> Petru 1972, Pl. 68: 10.

<sup>424</sup> Olcese 1996, 428–429, Fig. 7.

<sup>425</sup> Cf. Most na Soči (Svoljšak, Dular 2016, Pl. 9: 12), Pozzuolo (Donat, Floreano, Merlatti 2002, Fig. 2: 5), Sevegliano (Zuccolo 1985, Pl. IV: 2 with Pompeian red slip), Gurina (Jablonka 2001, 98, Pl. 66: 1), Magdalensberg (Schindler-Kaudelka 1986, 281–282), Sermin (Horvat 1997, Pl. 9: 8), Mandrga near Razdrto (Horvat, Bavdek 2009, 76–77, Pl. 6: 2–3), Vrhnika (Horvat 1990, Pl. 15: 9; 19: 4–6), Ljubljana (Vičič 1994, 49).

<sup>426</sup> Horvat 1990, 224–226; Horvat, Bavdek 2009, 77, Pl. 6: 5; 29: 10.

<sup>427</sup> At Most na Soči they came to light in the settlement (Grahek 2018a, 288–289).

<sup>428</sup> Donat, Maggi (eds.) 2007, 151–157, Fig. 5.

<sup>429</sup> Cf. Flügel, Schindler-Kaudelka 1995, 72. The jars with a triangular-sectioned rim are Raetian, while the elongated forms from the Late Augustan and Tiberian periods are only known in Noricum (Flügel, Schindler-Kaudelka 1995, 79).

<sup>430</sup> Donat, Maggi (eds.) 2007.

<sup>431</sup> Cf. Rodik, Grave 6 (Istenič 1987, 114 ff, Pl. 10: 8); Emona, Grave 84 (with a coin of Augustus) and Grave 490 (Petru 1972, Pl. 9: 22a; 33: 1); for southern Pannonia, see Vikić-Belančić 1975, 36–39.

<sup>432</sup> Donat 1997, Fig. 13: 16.

<sup>433</sup> Tratnik 2014, 298, Pl. 3: 14.

<sup>434</sup> Cf. Socerb/San Servolo, dating to the 1<sup>st</sup> century AD (Casari 2002, 116, Cat. No. 50).

2<sup>nd</sup> century.<sup>435</sup> The sherd of a wheel-thrown jar with parallel incisions on the neck and an everted rim (*Pl. 41: 1*) has parallels in the 1<sup>st</sup> and 2<sup>nd</sup> century contexts from the south-eastern Alpine area.<sup>436</sup> The jar – urn from Grave R 1 (*Pl. 16: 4*) that is decorated with multiple wavy lines and horizontal grooves can be dated to the transition from the 2<sup>nd</sup> to the 3<sup>rd</sup> century based on the radiocarbon dating of a bone from the jar.<sup>437</sup>

The beaker from cremation Grave R 36 with combed decoration covering the entire surface (*Pl. 28B: 1*) is formally similar to the jar from Grave 23 of the cemetery at Križišče near Spodnje Škofije, dated to the late 2<sup>nd</sup> or the 3<sup>rd</sup> century.<sup>438</sup> The wheel-thrown rim sherds from Layer SU 3 (*Pl. 67: 8–10*) have the closest parallels from Tonovcov grad near Kobarid, where they were identified as Type 5 characteristic of the 6<sup>th</sup> century and other Late Antique hilltop posts in Slovenia.<sup>439</sup>

#### *Early medieval pottery*

Pit R 9 at Repelc contained a complete beaker and a jar, the latter decorated with a multiple wavy line (*Pl. 34C: 1, 2*), which are the only finds from Posočje that could be linked to the Carantanian culture.<sup>440</sup> A similar pottery combination is known from Boškina near Pula, where a large and a small jar from the Early Middle Ages were found in close proximity to one another.<sup>441</sup> Similar examples are also known from the early medieval sites in central Slovenia,<sup>442</sup> dated to the second half of the 7<sup>th</sup> century.

<sup>435</sup> Most na Soči (Žbona Trkman, Svoljšak 1981, Cat. No. 40); Gurina (Jablonka 2001, Pl. 21: 11); Cosseano (Rupel 1988, 107, Pl. 1: 1). Very similar rims are also common at Tonovcov grad near Kobarid, where they were mostly recovered from the 6<sup>th</sup> century habitation layers (Modrijan 2011, 188–190, e.g. Pl. 91: 6–10, 16–18).

<sup>436</sup> E.g. Vipava (Tratnik 2014, 299, Pl. 6: 36), Pod jezerom below Rodik (Istenič 1987, Pl. 11: 4), Pristava near Trebnje (Slabe 1993, Pl. 5: 16; 9: 11), Sela pri Dobu (Horvat 2007, 67, Cat. No. 22).

<sup>437</sup> The analysis performed at the Poznań Radiocarbon Laboratory dated the sample (Poz-103117) to 1795 ± 30 BP, calibrated with 95.4% probability to AD 132; with 74.2% to AD 262. It is similar to an undated jar from Gurina (Jablonka 2001, Pl. 22: 3).

<sup>438</sup> Novšak, Bekljanov Zidanšek, Žerjal 2019, 245, Cat. No. 92.

<sup>439</sup> Tonovcov grad near Kobarid (Modrijan 2011, 190–191, Pl. 93: 8.11, 94, 94: 1–7); Gradec near Praprotno and Tinje (Ciglencečki 2000, Fig. 81: 6; Pl. 21: 4–7).

<sup>440</sup> Knific 2004, 19–20.

<sup>441</sup> Cf. Bekić 2016, 151–152, Pl. 5: 1, 2.

<sup>442</sup> Mlinar 2002c, 111–112; Pleterski 2008, 39, Fig. 2: 3, 4; Bekić 2016, 145. Similar decoration of a multiple wavy line occurs on a vessel from Grofovsko near Murska Sobota, found in a pit dated to the second half of the 7<sup>th</sup> century (Novšak 2002, 30, Fig. 9), but also on a vessel of the same

## ARCHAEOLOGICAL EVIDENCE FROM THE REPELC SITE

### HABITATION LAYER (SU 5)

The analysis of the scarce pottery finds from this layer (*Pl. 15: 1–11*) has shown that the patches of ground surface of dark brown to red-brown burnt loam with remains of clay daub, two post holes and marl slabs laid onto the bedrock, as well as the scattered prehistoric pottery in Layer SU 5 represent the building remains from the Late Bronze Age (*Bronzo recente* according to the Italian chronology or BA D according to the central European chronology) (*Fig. 24 and 59*); excavations here yielded no bronze or iron artefacts. The discovery of habitation remains on the left bank of the Idrijca comes as a surprise, as the remains of houses from this time were previously only known on the right bank.<sup>443</sup> This discovery also suggests that both banks were inhabited in the Late Bronze Age, though the extent of this habitation is as yet uncertain. The two post holes indicate that the construction was similar to that established for the contemporaneous house excavated on the right bank, built of posts without stone foundations.<sup>444</sup>

### GRAVES

The Late Bronze Age settlement remains at Repelc was covered over with an up to 10 cm thick layer of loamy earth (SU 4). In the 6<sup>th</sup> century BC, the area began to be used as a cemetery. The extensive excavations that Marchesetti, Szombathy and others conducted on the left bank of the Idrijca revealed that burial already began here in the 8<sup>th</sup> century BC, in Sv. Lucija Ia.<sup>445</sup> The graves at Repelc lie at the north-westernmost edge of this extensive cemetery.

It appears that a drystone wall was first made here, on the lowest terrace of the Idrijca, with a N–S orientation and with the trench for it dug into Layer SU 4 (*Fig. 43, 44 – SU 87*). It was constructed of pieces of marl prior to Late Hallstatt Graves R 31 and R 32 at its south end. The marl slabs found to the west of the wall, in above-lying Layer SU 3, are the debris of the collapsed wall; some of the slabs from the wall were probably reused as covers of the grave pits. The round stone structure (SU 88), the trench for it dug into Layer SU 4, also dates to the time when the burial ground was only being prepared.

The earliest burials in the investigated part of the cemetery at Repelc include urn Grave R 52 with a pithos and with the pit dug into the limestone bedrock (*Pl.*

dating from a cremation burial at Nitra (Fusek 1994, 44, Pl. 32: 1).

<sup>443</sup> Cf. Svoljšak 1988–1989, 377 f.

<sup>444</sup> *Ibid.*, Fig. 3, 4.

<sup>445</sup> See Teržan, Trampuž 1973, 437; cf. Bergonzi et al. 1981, 91–284; Boiardi 1983, 164–187.

34A), dated to Sv. Lucija Iib1, and Grave R 31 (*Pl. 26D*) containing a Castellin Fisterre fibula<sup>446</sup> (*Fig. 59*). Graves R 10, 38 and 41 (*Pl. 18B–19A, 29A, 30B*) are attributable to Sv. Lucija Iib2. The goods in these graves include band fibulae with reticular decoration on the bow, crossbow fibulae with a disc on the bow, Type XIII Certosa fibulae, Fraore type serpentine fibulae, fibulae with foot terminals in the shape of a forward facing animal head and a band earring with longitudinal grooves. This or the following phase is the presumed time frame for several less easily datable graves, such as R 33, 42 and 44 (*Pl. 27A, 30C, 31B*) which held blue glass beads with a white wavy line, small bronze buttons and finger rings, but also band earrings with longitudinal incisions along the edges. The graves of Sv. Lucija Iib were clearly discernible in plan and section, dug deep into the loamy earth (SU 4, 6), some reached to and even into the limestone bedrock.

Attributable to the last phase of the Sveta Lucija group, i.e. Sv. Lucija Iic, are Graves R 19 and R 22 (*Pl. 22C–23A, 23C*) with unburnt horse bones alongside the cremated human remains, as well as Graves R 16, 23, 34, 47, 48 (*Pl. 21B, 24B, 27B, 32B, 32C*) and probably R 50 with a fragment of an undecorated band earring (*Pl. 33B*). These graves contained Type X Certosa fibulae, belt mounts, decorative strap mounts, yellow glass beads with blue and white eyes, fragments of glass and bronze vessels; some of these rank among the richest graves of the cemetery.

The transition from the Early to the Late Iron Age, i.e. the late 4<sup>th</sup> and early 3<sup>rd</sup> century BC, is the dating of Grave R 45 (*Pl. 31C*) with brushed pottery<sup>447</sup> and a Type VII Certosa fibula, probably Variant e, which is the last Hallstatt variant of the Certosa fibulae that continued to be worn into the La Tène period.<sup>448</sup> Placing pottery in graves was rare in Posočje in Sv. Lucija Iic, which leads us to presume that Grave R 45 could be later. The radiocarbon date of the bone indicates that Grave R 49 (*Pl. 33A*) with an untypical pendant as the sole grave good is attributable to the transition from the 4<sup>th</sup> to the 3<sup>rd</sup> century BC, i.e. Sv. Lucija III.

We were not able to positively identify burials at Repelc that would date to the Middle La Tène period (*Fig. 59 and 60*). Burial certainly took place in the Late La Tène period of LT D1, evidence of which is Grave R 14 (*Pl. 20–21A*) with twisted wire jewellery, Repelc type earrings and locally made agricultural tools. All these are characteristics of the Idrija cultural group, which succeeded the Sveta Lucija group in Posočje.<sup>449</sup> The remains of typically LT D1 weapons (shield bosses, swords, scabbards, spearheads, spear butts) came to light

in Graves R 18, 35 and 51 (*Pl. 22B, 27C–28A, 33C*), in Grave R 25 of a warrior (*Pl. 24C, 25*) also a machaira.<sup>450</sup>

Cremation Graves R 1, 2, 3, 4, 7, 8, 12 A(?), 13(?), 17, 30 (*Pl. 15B–16A, 16B, 17A, 17B, 17D, 18A, 19C, 22A, 26C*) show that burial in the Iron Age cemetery at Repelc continued in the Roman period, probably already from the reign of Tiberius onwards,<sup>451</sup> although the people living at Most na Soči began using the cemetery on the right bank of the Idrija, at the southeast edge of the Roman settlement, as early as the second half of the 1<sup>st</sup> century BC.<sup>452</sup> The Roman-period graves at Repelc contained very little goods and span from the early 1<sup>st</sup> century AD (R 3) to the late 2<sup>nd</sup> or beginning of the 3<sup>rd</sup> century (R 1). The goods mainly comprise small hobnails, while the chronologically more diagnostic pieces include a patera handle with figural decoration and a wheel-thrown jar with a multiple wavy line. Standing out is inhumation Grave R 43 that held an oil lamp and a coin (*Pl. 31A*), the latter dating the burial to the third quarter of the 2<sup>nd</sup> century.

## PITS

Excavations in 2000 unearthed several pits containing burnt remains but no bones, located among the grave pits and dug into Layers SU 4 or SU 6. In spite of the absence of cremated bone remains, the pieces of jewellery, pottery and stone covers indicate these were also burial pits, of similar sizes to those with actual cremated remains.

Pit R 21 (*Pl. 35D*) can be dated to Sv. Lucija Iic on the basis of a ring decorated with stripes of incisions and a fragment of a yellow glass bead with blue and white eyes such as also came to light in Graves R 16 and 19. Pit R 11 contained a fragment of a Certosa fibula foot probably of Variant VIIf, which appears in Sv. Lucija Iic and remains in use in the La Tène period,<sup>453</sup> as well as a rim sherd of a ceramic vessel. The sherd of a jar with a thickened rim from Pit R 22A (*Pl. 35E*) shows that it was wheel-thrown; it was found together with a fibula with transverse incisions on the bow that is probably an Early or Middle La Tène import from the central Alps. The only good from large Pit R 29 (*Pl. 36A*), covered with stones, is a fragment of a fibula with a socket at the spring to receive the bow, which is a local trait in Posočje and also occurs on the fibula of the Middle La Tène construction from Grave R 14, dated to the Late La Tène period. Less diagnostic are the pin with a loop at one end from Pit R 27 (*Pl. 35G*) and a fragment of a bronze object with a hole from Pit R 15 (*Pl. 35B*). The thickened rim of the jar from Pit R 5 (*Pl. 34B*) shows a

<sup>446</sup> Cf. Nascimbene 2009, 110, Fig. 24, Tab. 9.

<sup>447</sup> Lucija Grahek attributed the pottery from this grave to the Hallstatt period (Grahek 2018, 264, Fn. 32).

<sup>448</sup> Teržan 1976, 326, 432–433.

<sup>449</sup> Guštin 1991; Božič 1999b.

<sup>450</sup> Gaspari, Mlinar 2005, 179.

<sup>451</sup> Cf. Marchesetti 1893, 321; Mlinar 2017, 37–45.

<sup>452</sup> Svoljšak, Žbona Trkman 1985, 87–88; Maggi, Žbona Trkman 2007, 68.

<sup>453</sup> Teržan 1976, 432–433.

Bronze Age form and fabric,<sup>454</sup> and belongs to the assemblage of finds from Bronze Age habitation Layer SU 5 (*Pl. 15: 1–11*). In spite of this, Pit R 5 dug in the area of habitation Layer SU 5 can be treated as a grave pit. Pit R 24 yielded no finds.

Dating to a very different time is the beaker and jar decorated with a multiple wavy line from Pit R 9 (*Pl. 34C*), which are chronologically attributable to the second half of the 7<sup>th</sup> century and culturally to the Carantanian culture.<sup>455</sup>

#### USTRINUM AND/OR BURNT OFFERING PLACE

The pit of SU 101 and 102 extended over 12 m<sup>2</sup> in the investigated part and contained a large amount of charcoal, large and small burnt stones, pieces of cremated human remains, pieces of animal bones (mostly unburnt), as well as artefacts from the Late Hallstatt, Late La Tène and Early Roman periods.

The earliest artefacts from this pit are a fragment of a long-footed fibula (*Pl. 36B: 1*), a band earring with longitudinal grooves (*37: 9*), two finger rings decorated with stripes of transverse incisions in combination with impressed ring-and-dots (*Pl. 37: 3, 7*), domed buttons (*Pl. 37: 14–20*) and a blue glass bead with knobs (*Pl. 39: 5*) that all suggest a Sv. Lucija IIa–IIb dating. Slightly later are the openwork triangular pendant (*Pl. 37: 13*) and a Type VIIb Certosa fibula (*Pl. 36B: 3*) characteristic of Sv. Lucija IIb–IIc. The Type X Certosa fibula (*Pl. 36B: 6, 7*), yellow glass beads with blue and white eyes (*Pl. 39: 6–9*) and possibly several sherds of burnt pottery with brushed decoration point to the end of the Hallstatt or beginning of the La Tène period. The amorphous piece of lead fused with a sherd of a ceramic pithos (*Pl. 39: 1*) certainly dates to the Late Hallstatt period.

The use of this area during the Late Iron Age is clear from the Almgren 65 fibula (*Pl. 36B: 12*), fragments of twisted torques of silver and bronze wire (*Pl. 37: 4–6*) and weapons such as part of a double-edged sword (*Pl. 38: 1*), scabbard chape (*Pl. 38: 2*), pieces of shield bosses (*Pl. 37: 31, 32*) and a shield handgrip (*Pl. 37: 33*). All these date to the Late La Tène period or LT D1, while the typical Middle La Tène elements are absent.

Remains from the Roman period, i.e. the Romanisation period, are Italian cooking ware such as a plate and lid (*Pl. 40: 16, 17*) from the Late Republican or Early Augustan period and sherds of a presumably two-handled jug (*Pl. 40: 3, 12*) from the Early Imperial period, as well as several glassware sherds (*Pl. 39: 3, 4*). Also recovered in large numbers are the sherds of Auerberg jars (*Pl. 41: 2–10*), a typical Early Imperial pottery form. Of metal items there are iron hobnails (*Pl. 38: 13–29*) and clamps

(*Pl. 38: 8, 10–12*), a bronze openwork triangular hook from a *cingulum* (*Pl. 37: 12*), an Almgren 236c fibula (*Pl. 36B: 13*) from the Augustan period and a hinged disc fibula (*Pl. 36B: 14*) from the mid-1<sup>st</sup> century AD that is the artefact latest in date from the pit.

The assemblage of artefacts suggests the same chronological span for the pit as for the burials (cf. *Fig. 59 and 60*), suggesting that the beginning and duration of the pit chronologically coincides with the burials in this part of the cemetery. What also coincides is the array of artefacts with the exception of pottery, which is rare in graves, but also ingots of copper alloys (*Pl. 37: 21, 22, 24*), iron nails and clamps (*Pl. 38: 4, 7–10*), as well as whetstone (*Pl. 39: 2*) that are entirely absent among grave goods.

This raises the question of how to interpret the area of burnt remains excavated in 2002 at the northern edge of the cemetery. In the preliminary publications, the area was interpreted as an *ustrinum*, where the deceased were cremated before transferring their remains to the grave pit.<sup>456</sup> However, given that material evidence is insufficient to positively distinguish the place of cremation from the place of burnt offerings to gods, it might also have functioned as a burnt offering place.

Carlo Marchesetti<sup>457</sup> and Josef Szombathy<sup>458</sup> also report on ustrina or remains of pyres in the cemetery on the left bank of the Idrijca. Ustrina have been recorded in other cemeteries in Posočje, for example at Koritnica<sup>459</sup> and Kobarid.<sup>460</sup> Given the chronologically disparate finds and the great diameter of the pit, Grave 32 from Idrija pri Bači (roughly 2 m) might have been an ustrinum as well.<sup>461</sup> Some have been mentioned for the cemetery at Bitnje, in the Bohinj area that was culturally associated with the Sveta Lucija group.<sup>462</sup> For the part of the Iron Age cemetery he had investigated at Most na Soči, Carlo Marchesetti stated that different tree species were used for the funerary pyres, most commonly beech, fir, lime, occasionally oak, pear, maple and hazel, in rare cases also

<sup>456</sup> Cf. Mlinar 2005, 328.

<sup>457</sup> Marchesetti 1893, 134. He describes them as large dark patches of burnt earth mixed with fragments of bronze and pottery.

<sup>458</sup> Szombathy mentions several *Verbrennungsstätten*. His publication reveals that a roughly 5 m wide and 25 cm thick layer of burnt remains mixed with ash extended over Grave Sz 1055 and adjacent graves; it presumably represented an ustrinum (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1985, 394).

<sup>459</sup> Kos 1973, 862, Fn. 6: the site reportedly revealed enough ash to fertilise the whole local meadow.

<sup>460</sup> Gabrovec 1976, 46: the ustrinum contained a great amount of charcoal, sherds, bronze fragments and remains of unburnt bones of cattle, sheep/goats and pigs.

<sup>461</sup> See Guštin 1991, 19, Pl. 24: 1–7 and Gerbec, Mlinar 2018, 52.

<sup>462</sup> Walter Schmid reports on eight ustrina, though not all eight features could have functioned as such as the size of their pits did not exceed that of the graves, suggesting that they were cremation graves rather than ustrina (Gabrovec 1974, 306–307).

<sup>454</sup> Cf. Svoljšak 1988–1989, Pl. 4: 9.

<sup>455</sup> Mlinar 2002a; 22, Fig. 13; id. 2002c, 111–112; Pleterški 2008, 39.

ash and walnut.<sup>463</sup> He observed that lime was often used to cremate the rich individuals.<sup>464</sup> Marchesetti's observations as to the tree species in some cases correspond and other times differ from the recent results of analyses of the randomly selected wood charcoal from the ustrinum at Repelc.<sup>465</sup> Most samples from Cremation pit at Repelc belonged to beech, followed by oak and maple, fir, rowan, hornbeam, ash and elm. The analysed charcoal from this pit revealed no lime, while Marchesetti makes no mention of elm, yew or blackthorn.

On the other hand, the burning place at Repelc shows many similarities with the burnt offering places, i.e. cult places in the open air, several tens of which have recently been investigated in the Alpine area.<sup>466</sup> Although each has its own specific features, they have several points in common. They are usually located in the vicinity of natural phenomena such as water springs, lakes, marshes, gorges, abysses. The rituals practised there usually involved sacrificing animals or their parts, but also pieces of the costume, weapons, votive plaques (with or without inscriptions), statuettes of gods, bronze vessels, pottery and so forth.<sup>467</sup>

The closest burnt offering place has been identified in the Iron Age settlement at Most na Soči, on the right bank of the Idrijca.<sup>468</sup> The two share a number of commonalities. Both were in use in the Late Hallstatt period and, after a gap of a century and a half, again in the Late La Tène period. Both show a uniform, unstratified structure of the burnt remains. Both revealed artefacts that mainly date to the Late Hallstatt period and consist of bronze pieces of jewellery that was intentionally fragmented and exposed to fire (fibulae – mainly Certosa, bronze buttons, band earring, rings, pendants).<sup>469</sup> Also similar is the structure of the animal remains, which shows a predominance of sheep/goat over cattle and pig, as well as an almost exclusive presence of cranial bones and teeth, on the one hand, and of the lower parts of extremities, on the other, which are not burnt.<sup>470</sup> In contrast with the burnt offering place at Repelc, the glass beads from the settlement were not exposed to fire.

Another difference is that one was located inside the settlement and the other at the edge of the cemetery. They also differ in the composition of the Late La Tène

finds. At Repelc, mainly broken weapons and pieces of military outfit occur alongside female jewellery (such as twisted wire torques),<sup>471</sup> while the artefacts from the settlement mainly exhibit a female component. Furthermore, rituals ceased in the settlement after the end of the La Tène period, while at Repelc they continued into the Roman period.

An array of finds similar to that from the burnt offering place at Repelc is observable at other cult places in Posočje and adjacent areas.<sup>472</sup> At Gradič above Kobarid, investigations revealed an Iron Age and Roman period sanctuary where – similarly as at Repelc – the Hallstatt fibulae were predominantly heavily fragmented, while the Roman ones were complete or almost complete.<sup>473</sup>

A layer with burnt remains was unearthed at Kovačevše above Lokavec, in the Vipava valley, that revealed Late Hallstatt, Late La Tène and Roman finds.<sup>474</sup> Here as well, the Late Hallstatt finds mainly consist of pieces of the female costume – broken Certosa fibulae, finger rings, pendants, ring jewellery, those from the Late La Tène period of twisted wire torques and broken weapons,<sup>475</sup> similarly as at Repelc, while the better preserved items from the Roman period are the fibulae found alongside broken vessels, primarily jugs.<sup>476</sup>

The presumed cult place at Tonovcov grad reveals a similar array of finds from the Late Hallstatt and Late La Tène periods to the one from Cremation pit at Repelc, as well as prevailing pieces of weapons and military outfits (pieces of broken sword scabbards, crossguards and iron belt hooks) among the La Tène finds.<sup>477</sup>

A similar situation has been observed in the Bohinj area, at Ribčev laz near the church of St John the Baptist, where a pit was found filled with burnt remains and scattered artefacts, the latter mainly consisting of pieces of Late Hallstatt jewellery (bronze spherical pendant, triangular pendant of double sheet bronze), a Late La Tène fibula of the Idrija pri Bači type, as well as Roman fibulae and 144 coins from the 1<sup>st</sup> to the end of the 4<sup>th</sup> century. The proximity of the lake also suggests that we are probably dealing with a cult place.<sup>478</sup>

Further parallels for a burnt offering place at Repelc are known from Valli del Natisone and Carnia. A ritual burial of bent La Tène weapons and Roman pottery (including Auerberg jars) was found on the hill of Monte

<sup>463</sup> Marchesetti 1893, 134; also cf. Rutar 1894, 3.

<sup>464</sup> Marchesetti 1886, 112; id. 1893, 134.

<sup>465</sup> See here Culiberg on the archaeobotanical analyses.

<sup>466</sup> Zemmer-Plank, Sölder 2002.

<sup>467</sup> Endrizzi, Degasperri, Marzatico 2009, 263–265.

<sup>468</sup> Svoljšak, Dular 2016, Pl. 26, 27; Dular, Tecco Hvala 2018, 79–85; Laharnar 2018a, 224–234.

<sup>469</sup> This cult place, located inside a settlement, also revealed unworked red coral pendants (amulets) that showed traces of being exposed to fire (Svoljšak, Dular 2016, Pl. 26: 25–29; Laharnar 2018a, 224).

<sup>470</sup> Toškan, Bartosiewicz 2018, 491, Tab. 11 (a single bone is burnt). For the analysis of the animal remains from Cremation pit at Repelc, see here Toškan.

<sup>471</sup> Broken pieces of weapons and military outfits from the La Tène period (swords, scabbards and shields) are not be expected in ustrina, as only bent and not broken weapons were placed into graves in Posočje.

<sup>472</sup> Cf. Božič 2011, 260–269.

<sup>473</sup> Osmuk 1998, 13; Božič 2011, 262, Fn. 7.

<sup>474</sup> Svoljšak 1983, 5–32; Božič 2011, Fig. 6.21.

<sup>475</sup> The weapons from Kovačevše comprise a spearhead and an Etrusco-Italic helmet (for the helmet, see Istenič 2018, 281–282).

<sup>476</sup> Svoljšak 1983, Pl. 1–6; Božič 2011, 262–263.

<sup>477</sup> Božič 2011, Fig. 6. 2.

<sup>478</sup> Josipović, Gaspari, Miškec 2012, 389, 393.



Roba above S. Pietro al Natisono/Špeter.<sup>479</sup> Deposited at the cult place at the foot of the Monte Sorantri hill near Raveo in Carnia were, similarly as at Repelc, La Tène artefacts largely of a military character (bent and broken swords, scabbards, pieces of shield bosses and spear butts) and iron hobnails.<sup>480</sup>

The more distant parallels are, for example, the Capo di Ponte site near Brescia, where a thick layer of burnt remains was found that contained large quantities of broken and burnt metal objects, fineware and offering vessels (thin-walled vessels, terra sigillata, plates, beakers and jugs). Similarities with Repelc are also observable in the stone enclosure and structure next to the burning place, in the broken and burnt artefacts and numerous finds of Roman iron hobnails.<sup>481</sup> This site is interpreted as a burnt offering place visited at least from the 3<sup>rd</sup> or 2<sup>nd</sup> century BC to the end of the 4<sup>th</sup> or the 5<sup>th</sup> century AD. In interpreting the site, the authors raised the same questions, whether the site was an *ustrinum* or also a burnt offering place.<sup>482</sup>

In its location, an even closer parallel for Cremation pit from Repelc comes from a more geographically distant cemetery at Pombia in Piemonte, where a vast patch of charcoal with burnt metal objects and broken pottery making up a more than 70 cm thick layer was found in the eastern part of a necropolis from the time of the Golasecca culture. Researchers interpreted it as the place of worshipping 'heroicised' ancestors.<sup>483</sup>

A similar explanation has been proposed for the burnt offering place at Kundl, in the inner Alpine valley of the River Inn, where mortuary cult was practised in the immediate proximity to the cemetery.<sup>484</sup> A comparable situation is at Rungger Egg, a well investigated burnt offering site composed of two peaks separated by a small valley. At the site, a 20–30 cm thick layer of burnt remains, round in plan and measuring roughly 9 m across, was found that contained a multitude of broken ceramic, metal, bone and glass objects including numerous fragments of Certosa fibulae, as well as glass beads, finger rings, bracelets and pieces of bronze vessels. The area was delimited to the north with a wall. It is a very complex site, where animals as well as people were sacrificed and votive objects were offered in the span from the 7<sup>th</sup> century BC to the Augustan period.<sup>485</sup>

<sup>479</sup> Righi 2004, 9–23. Sherds of Auerberg jars also came to light in the cult place at Ravelnik near Bovec (Horvat 2018, 337, 342).

<sup>480</sup> Righi 2001, Fig. 7, 10–17, 19; Donat, Righi, Vitri 2007, 108–116; Božič 2011, 267–268.

<sup>481</sup> Solano 2008, 182.

<sup>482</sup> *Ibid.*, 187.

<sup>483</sup> Gambari 2001, 94–98.

<sup>484</sup> Lang 1998, 19–20, Fig. 10; cf. Endrizzi, Degasperi, Marzatico 2009, 273.

<sup>485</sup> Gleirscher, Nothdurfter, Schubert 2002, 213, Pl. 30: 9–31: 3.

In Istria, a cult place next to a cemetery is known from the Late Bronze Age (Ha B1–B3) in close proximity to the prehistoric hillfort on Gradina above Limski kanal. Its researcher, Josip Mladin also defined the *ustrinum* at the site as a 'place for cults', where not only the dead were being cremated, but also a variety of other rituals performed including slaughter and sacrifice of animals, as well as other acts connected with the everyday life.<sup>486</sup>

There are other indications that Repelc served not only as an *ustrinum*, but also as a burnt offering place. One of them is its location overlooking the canyon-like bed of the River Idrijca directly above its confluence with the Soča, which was the spot most suitable for crossing the Idrijca in prehistoric and Roman times. Moreover, Repelc shows a unique situation at the edge of the vast Iron Age necropolis at Most na Soči. The cremation graves from the Late Hallstatt period, of which two also held horse bones, as well as the Late La Tène and Roman cremations, the Roman-period inhumation and the earliest Slavic (funerary) find in western Slovenia all indicate a special, sacred function of the area. The vertically positioned cobbles, the round stone structure (SU 88) of marl slabs and the horizontally laid limestone slab (place of sacrifice?), which yielded a triangular bronze openwork pendant and the spring of a fibula (*Pl. 42A*: 1, 2), as well as three sheep/goat teeth,<sup>487</sup> may have been used to mark this 'sacred' space, while the marl drywall (SU 87) enclosed the space in the east.

#### MIXED CULTURAL LAYER (SU 3)

The 15–65 cm thick layer that covered the graves, pits and stone structures across the whole 2000 excavation area and reached in the 2002 excavation area to the stone wall (SU 87) in the east was of a very uneven consistency. It was a layer of earth mixed with loam and marl rubble, scattered marl slabs, small concentrations of charcoal with bits of cremated human bone and a multitude of different artefacts.

The earliest artefacts from this layer date to the Late Hallstatt period (Sv. Lucija II): a fragment of a presumed boat fibula with five knobs on the bow (*Pl. 42B*: 4), the bow of a fibula decorated with short incisions along the edges (*Pl. 42B*: 5), the foot of a fibula with the terminal in the shape of a forward-facing ram head (*Pl. 42B*: 1), a long-footed fibula with reticular decoration on the band bow (*Pl. 42B*: 6), a fragment of a fibula with a crossbow spring (*Pl. 42B*: 3), parts of Certosa fibulae of chronologically latest Types X (*Pl. 42B*: 12, 13, 18–19; 43: 1), XII (*Pl. 42B*: 9) and possibly VIIIf (*Pl. 42B*: 10), which were in use into the La Tène period. Also dating to the Late Hallstatt period are the variously decorated band earrings (*Pl. 45*: 26–35), a ribbed bracelet with slightly overlapping ends (*Pl. 47*: 5) and

<sup>486</sup> Mladin 1969, 291, 292.

<sup>487</sup> See here Toškan.

band bracelets (*Pl. 46: 30–33; 47: 1, 2, 4*), as well as finger rings (*Pl. 46: 1, 2, 4–7, 24*) and different pendants – hollow spherical (*Pl. 47: 22–24*), basket-shaped (*Pl. 48: 1–4*), openwork triangular (*Pl. 48: 5*), trefoil-shaped (*Pl. 48: 6, 7*), hand-shaped (*Pl. 48: 8*), as well as domed buttons (*Pl. 49: 9–18*). Late Hallstatt finds further include a blue glass bead in the shape of a ram head (*Pl. 71: 36*), yellow glass beads with blue and white eyes (*Pl. 70: 2–23; 71: 24–27*), those with knobs (*Pl. 71: 12, 13*) and a fragment of a polychrome glass vessel (*Pl. 70: 1*). Presumably of a Late Hallstatt date are the amber beads (*Pl. 71: 41–46, 48, 50–56*), the torque with rolled ends (*Pl. 47: 7*) and the domed belt mount with a loop and ring (*Pl. 48: 9*). The weaponry possibly from this time include a lance head (*Pl. 51: 2*), a shaft-hole axe (*Fig. 52; Pl. 50: 4*), two axes with one-sided wings (*Pl. 50: 5, 6*), though such weapons/tools were also in use in the La Tène period. The remains of Hallstatt vessels comprise pieces of bronze and ceramic situlae (*Pl. 48: 12, 15; 60: 1, 3*), ceramic pithoi (*Pl. 49: 27; 59: 1–3*), a biconical jar (*Pl. 59: 7*), beakers and two dishes (*Pl. 60: 11, 12*). The metal and glass finds in particular indicate a funerary character of the finds, as they are rare in habitation contexts. Quite the opposite is true of ceramic rings (*Pl. 69: 26, 27*), a spindle whorl (*Pl. 69: 29*) and a bobbin (*Pl. 69: 30*). A rare find in the south-eastern Alpine area in general is the *ramo secco* ingot (*Fig. 51; Pl. 49: 19*).

The layer also yielded numerous La Tène objects and those of typical La Tène forms, including examples of fibulae of the Early La Tène construction (*Pl. 43: 3, 4*), cast animal fibulae (*Pl. 43: 5–8*), the Valična vas type fibulae of the Middle La Tène construction (*Pl. 43: 9*) and other Middle La Tène forms (*Pl. 43: 9; 44: 5, 8, 9*) that occur in Late La Tène contexts, for example the Idrija pri Bači type (*Pl. 43: 10, 11; 44: 1*) or Kastav type fibulae (*Pl. 44: 3, 4*). There are also several examples of iron wire fibulae (*Pl. 44: 10–13*). Dating to the end of the La Tène period are the bronze Posočje type annular fibula (*Pl. 44: 14*) and Alesia fibulae (*Pl. 45: 1–3*), which indicate contacts with the Roman Italy alongside several forms of ceramic jars (*Pl. 60: 18; 64: 10–17; 65: 3*) and sherds of plates of Italian production (*Pl. 61: 1–3*). The La Tène ring jewellery comprises a bronze finger ring with longitudinal grooves (*Pl. 46: 21*), a centrally widened bracelet (*Pl. 47: 6*) and fragments of twisted wire torques (*Pl. 47: 9–21*). The numerous yellow glass beads with single or double blue or blue and white spiral eyes (*Pl. 70: 24–42; 71: 1–9*) also date to this period, as does the iron annular belt hook (*Pl. 55: 8*). The numerous iron fragments of La Tène weapons include pieces of double-edged swords, their scabbards and iron suspension rings (*Pl. 52: 5–8; 53: 1–12; 54: 1–10; 55: 1–6*), shield bosses (*Pl. 55: 9–16; 56: 3–6*), spearheads and spear butts (*Pl. 51: 1, 3, 5; 52: 3*). The bronze plate of a Hellenistic-Etruscan strainer (*Fig. 50; Pl. 48: 24*) and a bronze cup (*Pl. 48: 11*) are also attributable to this time.

Dating to the Roman period are the fragment of a strongly profiled fibula (*Pl. 45: 4*), simple iron finger

rings (*Pl. 46: 26–28*), pyramidal tip of a pilum (*Pl. 52: 4*), knife with an S-shaped blade and one-sided wings (*Pl. 56: 8*), knives of a typically Norican shape with a curved blade, looped handle terminal and bone grip (*Pl. 56: 9–11*), hobnails (*Pl. 58: 11–72*) and clamps of wooden coffins or biers (*Pl. 58: 2–10*). In addition to the fragment of a glass bottle and of the ring base of translucent glass (*Pl. 71: 39, 40*), the sherds of thin-walled cups and beaker (*Pl. 61: 5, 6, 7*), two-handled (*Pl. 62: 2, 3; 63: 13*) and one-handled jugs (*Pl. 42B: 6; 63: 9, 11, 12; 64: 2–6*), as well as jars with a thickened triangular-sectioned rim (*Pl. 66: 6–7*) also date to the Roman period. There are several sherds of amphorae belonging to the MRA 3 or LRA 3, as well as small Dressel 6B and Forlimpopoli types (*Pl. 61: 10–15*). The sherds of the Loeschcke X Firmalampen (*Pl. 61: 8, 9*) date from the 2<sup>nd</sup> century onwards.

The latest finds from this layer date between the 3<sup>rd</sup> and the 6<sup>th</sup> century. They include a sherd of an LRA 1 amphora (*Pl. 62: 1*), as well as small cylindrical and polyhedral beads of green glass (*Pl. 71: 34, 35*), while the small bead of red glass (*Pl. 71: 32*) may even date to the 7<sup>th</sup> century.

The diversity of the finds from this layer suggests the area was in intensive use in the past centuries, which caused great damage to the graves and the cult place. The layer also yielded a Venetian soldo (*Pl. 50: 3*), such as were in circulation in the 17<sup>th</sup> and 18<sup>th</sup> centuries, when historical sources first mention a settlement located on the promontory overlooking the confluence of the Idrija and the Soča, under the name *St. Maurus Pruck, Pons Sancti Mauri* or simply *Pons* (Most).<sup>488</sup> Historical evidence also links the beginning of a more intense settlement of the area in the late medieval or early post-medieval times to the construction of the church of St Lucy towards the end of the 16<sup>th</sup> century.

#### TOPSOIL (SU 1)

Colluvial Layer SU 2 of loamy earth that covered Layer SU 3 contained no archaeological finds. Objects did come to light in the topsoil (Layer SU 1) and date to the post-medieval times. We know that, in 1917, the German army set up temporary camp at Repelc (*Fig. 60*), leaving behind tent pegs, iron knives and nails. The lead shrapnel and other bits of exploded grenades are further reminders of the proximity of the bloody battlefields of the Isonzo Front, while the 2000 excavations even came across an unexploded 210 mm high-explosive shell of the Italian army weighing 116 kg. Also from the early 20<sup>th</sup> century is the seal of the post office in Cerkno (*Kirchheim / Küstenland*), in the Primorska region, even more recent are the bronze scissors and a brass fragment with vegetal decoration, which may be the remains of a pot for preparing coffee.

<sup>488</sup> Torkar 2017, 130.

## CREMATION BURIAL FOUND IN 2016 AT LIPIČARJEV VRT

Roughly 50 m southeast of Repelc, a cremation burial from the Roman period (*Fig. 1–3, 21; Pl. 72*) was found in 2016 at the Lipičarjev vrt site (Lot No. 949, Most na Soči cadastral municipality; Lipičar's garden in translation).<sup>489</sup> It is similar to the Iron Age burials at Most na Soči.

The grave pit was dug into the sterile loam down to the flat limestone bedrock. It had marl slabs forming and covering a cist, filled with concentrated burnt remains with a great amount of cremated human bones (545 g) reaching up to the marl cover. The ashes were concentrated at the bottom and included glass beads. Placed on top of the burnt remains, just under the cover, was a fragmented ceramic oil lamp and a lead mirror frame. Sherds of a one-handled jar were found some 20 cm above the marl cover.

Anthropological analyses have shown that an adult individual was buried in the grave, presumably a woman aged 20–40.

The mirror frame (*Fig. 62; Pl. 72: 1*) is among the more interesting goods. Portable mirrors in Antiquity were mainly made of silver or bronze, much less frequently of lead. Small mirrors with a lead strap frame and a glass interior were widespread from Asia Minor to central Europe and across the Mediterranean. They have been recorded from the Early Imperial period onwards. The distribution and dating of lead mirrors suggest that their origin should be sought in the Danube-Balkan area.<sup>490</sup> The round mirrors, such as the example from Most na Soči, were most common in the 3<sup>rd</sup> and 4<sup>th</sup> centuries.

They came to light in greatest number at Aquileia and presumably arrived to northern Italy from Pannonia, possibly already in the final decades of the 2<sup>nd</sup> century.<sup>491</sup> In the area between Milan, the River Po and Trento, round lead mirror frames are mainly known from graves of the 4<sup>th</sup> and even early 5<sup>th</sup> century.<sup>492</sup> The frames were usually decorated – the one from Most na Soči has a geometric design on the exterior – and sometimes inscribed, which suggests an apotropaic function. As an essential part of a woman's toiletry, a mirror is a typical grave good, but also occurs in ritual depositions linked with female goddesses such as Hera, Venus or the nymphs.<sup>493</sup>

Barrel-shaped beads of two or more parts, as well as blue biconical glass beads, such as were found among the goods from the grave at Lipičarjev vrt (*Fig. 63; Pl. 72: 5*), occur in graves already in the second half of the 2<sup>nd</sup> century<sup>494</sup> and later, in Late Roman and even early medieval contexts.<sup>495</sup>

The fragments of the oil lamp (*Pl. 72: 4*) can be ascribed to a late example of a Loeschcke Xc Firmalampe.<sup>496</sup> Similar lamps came to light at Most na Soči in the Roman period cemetery on the right bank of the Idrijca.<sup>497</sup>

The grave goods show that the burial can probably be dated to the end of the 3<sup>rd</sup> or the 4<sup>th</sup> century.<sup>498</sup> The area of Lipičarjev vrt has not been archaeologically investigated, though the disturbed cremation burial<sup>499</sup> unearthed during the 1960 earthworks associated with a roadside ditch (at the edge of Lot No. 949) indicates that more graves can be expected in the area.

<sup>489</sup> Mlinar 2017.

<sup>490</sup> Cf. Spasić 1995.

<sup>491</sup> Buora, Magnani 2015, 17.

<sup>492</sup> Corti 2016, 192.

<sup>493</sup> Baratta 2010, 1155; Uboldi 2016, 97–106.

<sup>494</sup> Casagrande 2013, 274, Fig. 57.

<sup>495</sup> Bitenc, Knific 2001, Cat. Nos. 124, 277.

<sup>496</sup> Vidrih Perko, Nestorović, Žižek 2012; cf. Horvat, Žbona Trkman 2016, 114.

<sup>497</sup> Mlinar, Perko, Žbona Trkman 2015, 118–120, Cat. Nos. 12, 15, 17.

<sup>498</sup> Mlinar 2017, 41.

<sup>499</sup> Gabrovec, Svoljšak 1983, 34.

## CONCLUSION

PUCARJEV ROB AND REPELC –  
COMMONALITIES AND DIFFERENCES*Location, stratigraphy and time span*

Both sites, investigated between 2000 and 2013, lie at the northern edge of the vast Iron Age necropolis on the left bank of the Idrijca, a large part of which was excavated more than a century ago (*Fig. 64*). Although located close to one another, the two sites show several differences.

The main difference is in the stratigraphy and preservation of the archaeological remains. Stratigraphy was simpler in the northeast, at Pucarjev rob, and the graves better preserved, while the Repelc site displayed a more complex stratigraphy and greater damage, making the interpretation of the latter site more challenging.

Pucarjev rob only revealed burials from the Late Hallstatt period, beginning with Grave PR 21 from Sv. Lucija Ic/IIa as the earliest, continuing with the bulk of burials taking place in Sv. Lucija IIa and IIb, and ending with Grave PR 6 from the transition into the La Tène period, possibly even later. There were no other later finds at the site with the exception of the earring fragment from the Late La Tène period (LT D1). The spatial distribution of the burials indicates both horizontal and vertical stratigraphy, with the early burials concentrating in the central and western parts, later ones in the east (*Fig. 18, 19*). Some graves were even located one on top of the other, in two levels: PR 1, 2 and 6, 11 and 20, 14 and 22, 31 and 34 (*Fig. 5; Pl. 7B; 9D*). Marchesetti reported finding similar cases in the large cemetery in 1884.<sup>500</sup> It is possible this is the result of a shortage of space, which led to burial also taking place on the right bank of the Idrijca, or it mirrors family-clan connections.

The situation at Repelc is slightly different. The cemetery here lies in an area occupied by a Late Bronze Age (BA D or *bronzo recente*) settlement. The graves are largely destroyed in the upper parts, many are missing the covers. Here as well, burial begins in the Late Hallstatt period, though none date to Sv. Lucija IIa (*Fig. 59, 60*). Predating any of the graves is the drystone wall with a N–S orientation, located in the east part of the site (*App. 1/2: Grid Squares 5, 11, SU 87*). Dug at its south end are Graves R 31 and R 32 (*Pl. 26D, E*). The former ranks among the earliest burials at the site (Sv. Lucija IIb1), similarly as urn Grave R 52 (*Pl. 34A*) at the west edge of the round stone structure (SU 87). The structure was located only several tens of centimetres west of the wall (*App. 1/2: Grid Square 4*) and, judging from the finds in it (*Pl. 42A*), more or less contemporary with Grave R 52. It may have been functionally associated

with the ustrinum or burnt offering place (SU 102–103) unearched at the northern edge of the 2002 excavation area (*App. 1/2: Grid Square 1*). The ustrinum was established in the initial phase of the burial ground and was in use contemporaneously with it. After an interruption of almost two centuries, the use of the burning place and burial at Repelc continued in LT D and the Roman period (*Fig. 59*). The later finds include pieces of amphorae and several green glass beads (*Pl. 61: 10; 62: 1; 71: 34, 35*) from mixed Layer SU 3, which date from the 3<sup>rd</sup> to the 6<sup>th</sup> century. Pit R 9 with two jars from the late 7<sup>th</sup> century (*Pl. 34C*), possibly also the small red glass bead (*Pl. 71: 32*), show that the area was not completely abandoned even later.

In the 2000 excavation area, the La Tène graves are located close to or around large Graves R 22 and R 19 (*Fig. 59*) from Sv. Lucija IIb2/IIc, the finds from which include several unburnt horse bones. Both Late La Tène graves (R 35 and R 51 – *Pl. 27C–28A; 33C*) recorded in the 2002 excavation area were found in proximity to the graves from the last Hallstatt phase (R 47, R 49 and R 50). The Roman-period graves were also dug into the spaces between the earlier burials, in some cases even partially into them (for example Graves R 3, 4 and 7 in the area of Grave R 22).

The small amount of cremated human bone and the high degree of their fragmentation makes it largely impossible to determine the sex of the deceased.<sup>501</sup> At Pucarjev rob where all burials date to the Late Hallstatt period, most of the deceased were identified as adults, aged between 20 and 40 years (*adultus*), none were older than 50 years, some may have been either children or very young adults (PR 20, PR 26 and PR 35). The male sex was identified for the individuals from Graves PR 6, PR 14 and PR 23, the female and presumably female for those buried in Graves PR 1, PR 2, PR 13 and PR 16. The last grave may have held two individuals. The woman buried in Grave PR 2 was estimated to have been just under 150 cm tall at death.

The age structure of the individuals buried at Repelc was similar to that at Pucarjev rob. Most have been identified as adults that include no old individuals. Some were children – two date to the Late Hallstatt (R 10 and R 16) and one to the Roman period (R 30), while three were presumably buried together with an adult (R 22, R 23 and R 25). The anthropological analysis could not identify the sex in almost none of the cases; the individuals buried in Graves R 12A and R 25 were presumably female, the one from the only inhumation burial at Repelc (R 43) was presumably a man aged between 20 and 30, roughly 167 tall and interred in the Roman period.

<sup>500</sup> Marchesetti 1886, Pl. X: 13.

<sup>501</sup> See here Leben-Seljak.

For the Sveta Lucija Hallstatt group, gender determination is a formidable task also when using the archaeological analysis, as the burial custom did not include offering weapons into graves, which would have distinguished men from women. Weapons only appear in graves towards the end of the Hallstatt and in the La Tène period, in the Idrija group that is also characterised by tools, primarily agricultural. The women of this group are identifiable in their jewellery, particularly necklaces and earrings.

Attempting to determine gender of the burials from Pucarjev rob based on grave goods, the earrings and glass beads suggest Graves PR 8, 11, 18, 29, 34, 35 (*Pl. 6B; 7B; 9B; 12 A; 13D; 14B*) belonged to women or girls. If adding pendants and small buttons to the female costume, the list could be extended with Graves PR 1, 10, 14 (*Pl. 1–2A; 7A; 8A*) and PR 21 with a two-looped fibula (*Pl. 10A*), an item characterising the female costume towards the end of the Early Hallstatt period when men did not yet wear fibulae. We should note a discrepancy with the result of the anthropological analysis for Grave PR 14. Reservations notwithstanding, there are altogether thirteen burials identifiable as those of women, which is just over one third of all burials at Pucarjev rob. The weapons in Grave PR 6 (*Pl. 5B*) reveal the burial of a man; the bone remains do the same for the individual from Grave PR 23 (*Pl. 10C*). Grave PR 1 may have held a double burial, with the belt mount and knife with a bone grip belonging to a man, though the knife is similar to the one found in the grave of a woman buried at Kovk above Hrastnik, in the Zasavje region.<sup>502</sup> Children have only been identified using the results of the anthropological analysis; of those, Grave PR 20 has an interesting location, dug above Grave PR 11 of an adult (*Pl. 9D*), while the presumed child in Grave PR 26 was buried next to Grave PR 27 of an adult aged 20–40 (*App. 1* and *Fig. 59*), indicating a close family relation between the two individuals.

Also at Repelc, the grave goods from the Late Hallstatt period largely only allow us to identify female burials (Graves R 10, 16, 19, 31, 33, 34, 41, 49?, 50 – *Pl. 18B–19A; 21B, 22C; 26D; 27A; 27B; 30B; 33A; 33B*). Grave R 10 has been anthropologically identified as belonging to a child, which the diameter of the associated bracelets almost certainly identifies as a woman or a girl. Male contemporaries may be identified from the belt mounts in Graves R 38 and 47 (*Pl. 29A; 32B*). Male burials become better distinguishable in the La Tène period with the deposition of weapons, identifiable in Graves R 18, 25, 35, 51 (*Pl. 22B; 24C–25; 27C–28A; 33C*) and probably double Grave R 14 that also contained female jewellery and tools (*Pl. 20–21A*). The graves from the Roman period contained numerous hobnails (Graves R 2, 3, 4, 7, 8, 17, 30 – *Pl. 16B; 17A; 17B; 17D; 18A; 22A;*

*26C*), similar to the iron hobnail with a pattern on the head from mixed Layer SU 3 (*Pl. 58: 11*), such as were used on the footwear of Roman auxiliary soldiers.<sup>503</sup> As the individual buried in inhumation Grave R 43 with an oil lamp and a coin (*Pl. 31A*) has also been anthropologically identified as a man, we could surmise that mainly men were being buried here in the Roman period.

Graves PR 12, PR 30, PR 33, as well as R 6, R 28, R 37, R 39 and R 40 only contained pottery, more precisely sherds that probably represent the remnants of the burial ritual. Only the sherds of a jar in Grave R 36 survived to the degree to enable a drawn reconstruction (*Pl. 28B*). Wherever the age at death could be anthropologically identified, the human remains revealed an adult individual.

Several graves were devoid of goods (PR 3, PR 17, PR 22 and R 26 – *Pl. 4B; 9A; 10B; 26A*); even here the anthropological analysis pointed to adult individuals. Standing out are the graves with rich or unusual goods, which include imported items. Such burials at Pucarjev rob are urn Graves PR 1, PR 2 and PR 29, the first one with an Attic owl skyphos, two Fraore type fibulae and a knife with a bone grip and a zoomorphic terminal (*Fig. 15; Pl. 1–3A*), the second with the Dolenjska variant of a Type XIII Certosa fibula, a vessel with a bronze handle and a situla-like ceramic vessel (*Pl. 3B–4A*), the third with numerous small beads of blue glass and small bronze buttons probably sewn onto a garment (*Pl. 12A*). These are the burials of women, possibly alongside a man, as presumed for Grave PR 1.

At Repelc, rich goods were recorded in the graves from the Late Hallstatt period: Grave R 10 with two Phoenician-Punic glass beads (*Fig. 53*) (*Pl. 18B–19A*), Grave R 19 with glass beads and a vessel of polychrome glass (*Fig. 55; Pl. 22C–23A*). It also held horse bones same as Grave R 22, which further revealed cross-shaped strap distributors (*Pl. 23C*). Standing out among the La Tène graves are R 14 with twisted wire jewellery, silver spiral finger ring and tools (*Pl. 20–21A*), and Grave R 25 with an Iron Age machaira (*Pl. 24C–25*).<sup>504</sup> Grave R 3 with a bronze patera handle with figural decoration (*Pl. 17A*), as well as the inhumation grave with a bronze as of Lucius Verus and an oil lamp with a *Sexti* stamp (*Pl. 31A*) date to the Roman period.

## IMPORTS AND COMMUNICATIONS

A unique find from the Early Iron Age in Posočje and wider in the south-eastern Alps is the owl skyphos (*glaux*) from Grave PR 1 (*Fig. 17; Pl. 3A: 13*). It is an import from the Attic workshops and reveals trading links with Greece (Athens) or with the emporia in the Po Delta. The find is related to the Greek colonies

<sup>502</sup> Cf. Božič, Gaspari, Pirkmajer 2020, 519, Pl. 6: 10; 7: 10.

<sup>503</sup> Cf. Gaspari 2008, 42.

<sup>504</sup> Gaspari, Mlinar 2005.

along the coasts of the Mediterranean and Adriatic, as well as those across southern Italy (*Magna Graecia*), which functioned as intermediaries in spreading Greek products and culture, even to the south-eastern Alpine area, mainly along maritime routes.<sup>505</sup> Owl skyphoi with one horizontal and one vertical handle (*glaux*) were produced in Athens and have come to light across the Mediterranean, from Georgia, southern Ukraine and Russia to Israel, Turkey, Cyprus, Rhodes, Greece, northern Macedonia, Bulgaria, northern Africa, Spain, southern France, Corsica, Sardinia and Sicily, southern and central Italy (Fig. 65). Formally similar vessels were produced in the 4<sup>th</sup> century BC and later in Etruria and Apulia.<sup>506</sup> The geographically closest parallels for the skyphos from Pucarjev rob come from the lower Po Valley.<sup>507</sup> In Posočje, a slightly different Attic skyphos, of the Saint Valentin type, came to light in Hallstatt-period House 5 at Most na Soči,<sup>508</sup> while a skyphos sherd of an undeterminable type was found in Grave 2 at Koritnica in the Bača Valley.<sup>509</sup> Most na Soči also yielded other forms of Greek vessels, such as Ionic *kylikes*.<sup>510</sup>

Contacts with the highly developed Mediterranean cultures are also perceptible in the vessels of polychrome glass, which include two fragments of glass bottles from Grave R 19 (Fig. 55; Pl. 23A: 8) and Layer SU 3 at Repelc (Pl. 70: 1). They presumably originate from the eastern Mediterranean. The large cemetery at Most na Soči yielded several polychrome and monochrome ribbed glass cups;<sup>511</sup> their provenance has not yet been determined more precisely and may also have the eastern Mediterranean.<sup>512</sup> Other Mediterranean imports include two glass beads from Grave R 10 (Fig. 53; Pl. 19A: 8, 9), which are not the sole finds of this kind in Posočje.<sup>513</sup>

<sup>505</sup> Svoljšak 1989, 398; cf. Dular, Tecco Hvala 2018, 112, Fig. 74b.

<sup>506</sup> See Johnson 1955, 122–124.

<sup>507</sup> Padua (Bonomi 2005, 76–77, Fig. 79), Oppeano (Gamba 1986, coll. 642–664), Spina (Alferi 1979, 58, Fig. 133).

<sup>508</sup> Svoljšak 1989, 398; Dular 1998, 115; Svoljšak, Dular 2016, Pl. 25A: 1; Dular, Tecco Hvala 2018, 111; Grahek 2018a, 286.

<sup>509</sup> Kos 1973, 862, Pl. 1: 7.

<sup>510</sup> The Ionic *kylix* from Grave Sz 1008 dates to the 6<sup>th</sup> century BC (Vitri 1980, 276; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 104A: 13), while the other Ionic *kylix*, from Grave M 2850, probably dates to the late 7<sup>th</sup> century BC (Vitri 1980, 276). The now lost *oinochos* from Grave M 1026 (ib.) may also have been the product of Ionic workshops; Marchesetti saw it as a product of Apulian workshops (Marchesetti 1896, 23), Collona as an Ionic product based on the inspection of its drawing (Vitri 1980, Fn. 32). The graves at Most na Soči yielded several other fragments of *kylikes* or their imitations (Dular, Tecco Hvala 2018, 112–113).

<sup>511</sup> Marchesetti 1893, Pl. VIII: 1, 2; IX: 1,2; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1984, Pl. 104: 12; 260: 11; 264: 7.

<sup>512</sup> Cf. Dular, Tecco Hvala 2018, 119–122.

<sup>513</sup> The glass amulet with a bearded male head from Most na Soči (Marchesetti 1893, Pl. XXIX: 4, 8, 9; Dular, Tecco

Links with the Mediterranean may also be visible in the find of a grapevine stalk (probably wild grapevine – *vitis sylvestris*) from Grave PR 25.<sup>514</sup> This could be the earliest evidence of wine growing in the south-eastern Alpine area, alongside the grapevine pips from Štanjel, unearthed in the second debris layer of a Late Iron Age house.<sup>515</sup> The pips of the cultivated grapevine (*vitis vinifera*), such as those found in the Iron Age and Roman-period layers in the vicinity of Aquileia, are similar to the pips of the wild grapevine (*vitis sylvestris*) in structure. Research has shown that grapevine cultivation in northern Italy already began in the Iron Age.<sup>516</sup> At Most na Soči, other cultivated Mediterranean fruit have come to light, namely a fig and a walnut from House 7 of the Iron Age settlement,<sup>517</sup> which rank among the earliest such finds in the south-eastern Alpine area.

The *ramo secco* ingot (Fig. 51; Pl. 49: 19)<sup>518</sup> and the roughly century and a half later fragment of a Hellenistic-Etruscan strainer (Fig. 50; Pl. 48: 24) from Layer SU 3 at Repelc are evidence of connections with northern Italy and the Etruscan area. The rare examples of the Fraore – Parma serpentine fibulae, which were among the goods in the graves at Pucarjev rob (PR 1) and Repelc (R 38) (Pl. 1: 1, 2; 29A: 1), may be seen as coming from the Ticino area in the southern Alps.<sup>519</sup> The fibula fragment from Grave R 31 (Pl. 26D: 1) could belong to the Castellin Fisterre type originating from the Adige Valley.<sup>520</sup> Other likely imports from the southern Alpine area are the bronze fibulae of the Early La Tène construction from Layer SU 3 (Pl. 43: 3, 4) and Pit R 22A (Pl. 35E: 1) at Repelc, which are not the only such items known from Posočje.<sup>521</sup>

The amber beads, their fragments and semi-finished products from Layer SU 3 at Repelc (Pl. 71: 41–56) presumably came here from the Baltic area, although chemical analyses have as yet not been performed. Objects of amber are rare at Most na Soči and in Posočje in general, which is probably the consequence of cremating the dead in their apparels.<sup>522</sup>

Several objects show ties with sites in the south-eastern Alps, particularly Dolenjska. This region is

Hvala 2018, 122–123, Fig. 79a) and the similar find from Kobarid, kept in the Museo d'Antichità J.J. Winckelmann in Trieste (information by Marzia Vidulli), are probably also Punic imports.

<sup>514</sup> See here Culiberg.

<sup>515</sup> Fabec, Vinazza 2014, 597, Fig. 39.9 (radiocarbon dated to 2150±/– 30 BP).

<sup>516</sup> Maselli Scotti, Rottoli 2007, 801–802.

<sup>517</sup> Cf. Dular, Tecco Hvala 2018, 111.

<sup>518</sup> Mlinar 2014, 611–614. An ingot of this type was also found on the right bank of the Idrija (cf. Dular, Tecco Hvala 2018, 114–116; Laharnar 2018a, 222).

<sup>519</sup> Cf. Tecco Hvala 2014b, 171–172.

<sup>520</sup> Nascimbene 2009, 110–115, Fig. 23: No. 39; Fig. 24.

<sup>521</sup> Cf. Guštin 1991, Pl. 27: 5, 33: 9.

<sup>522</sup> Dular, Tecco Hvala 2018, 110.

certainly the origin of the cross-shaped strap distributors from Grave R 22 (*Pl. 23C*: 1–9), which formed part of horse equipment. This and Grave R 19 contained unburnt horse bones (the lower parts of the extremities) alongside the cremated human remains,<sup>523</sup> which is a feature otherwise unknown in the Sveta Lucija burial ritual. Earlier excavations of the large cemetery at Most na Soči revealed individual burials of complete horse cadavers with the associated gear, but without human skeletal remains.<sup>524</sup> A similar situation is known in the Este area, for example at Altino, where we are predominantly dealing with ritual burials of sacrificed horses as the custom practised across Veneto in the 6<sup>th</sup> and 5<sup>th</sup> centuries BC.<sup>525</sup> To the contrary, burials of horses together with humans in the same grave are characteristic of the Dolenjska Hallstatt group.<sup>526</sup> Other commonalities with the Dolenjska cultural area can be seen in several goods from Grave R 38, i.e. a fragment of a bracelet with rolled ends, decorated with bands of transverse incisions, and in rectangular belt mounts (*Pl. 29A*: 4, 12), while a similar mount came to light in the urn of Grave PR 1 (*Pl. 1*: 9). Contacts with Dolenjska are also mirrored in the ram head glass bead (*Pl. 71*: 36), the fibula with a forward-facing animal head (*Pl. 42B*: 1), the Valična vas type fibula (*Pl. 43*: 9) and the fragments of iron fibulae (*Pl. 44*: 10–13) from Layer SU 3 and the ustrinum at Repelc. Interestingly, the pair of Type XIII Certosa fibulae from Grave PR 2 consist of one belonging to a Dolenjska variant (*Pl. 3B*: 2) and the other to a Sveta Lucija variant (*Pl. 3B*: 1).<sup>527</sup> Common elements are perceptible in the Late Hallstatt armament, primarily in the shaft-hole axe and possibly also in the axes with one-sided wings found in Layer SU 3 at Repelc (*Pl. 50*: 4–6), as well as the knife with a bone grip (*Pl. 2*: 10) from urn Grave PR 1.

The La Tène armament consists of elements, such as swords and shields, which are typical of Celtic central Europe and also used in the south-eastern Alps. Standing out is a sword with a bent hilt, called machaira, found in Late La Tène Grave R 25 (*Pl. 25*: 3) and of the kind used by the tribes in the northern Adriatic hinterland from the 4<sup>th</sup> century BC on. Links with the north-eastern Adriatic are also visible in the two Kastav type fibulae from Layer SU 3 (*Pl. 44*: 4, 3). A feature particular to the non-Celtic inhabitants of western Slovenia and north-eastern Italy in the Late La Tène period are twisted wire torques with knots (*Pl. 20*: 4; 37: 4, 5, 6; 47: 9–20). The silver spiral finger ring from Grave R 14 (*Pl. 20*: 2) also has parallels in that area, in the Ornavasso culture.

<sup>523</sup> Cf. here Toškan.

<sup>524</sup> Cf. Dular, Tecco Hvala 2018, 129–130.

<sup>525</sup> Cf. Gambacurta, Tirelli 1997, 71–72; also cf. the ritual horse burial at the Bizjakova hiša site in Kobarid (Mlinar, Gerbec 2011).

<sup>526</sup> Cf. Dular 2007, Fig. 1.

<sup>527</sup> Cf. Teržan 1976, 338–340.

Typically Italian products from Repelc are the Almgren 65 (*Fig. 49*; *Pl. 36B*: 12), Almgren 236a (*Pl. 36B*: 13) and Alesia fibulae (*Pl. 45*: 1–3), piece of a military belt or *cingulum* (*Pl. 37*: 12), an iron hobnail (*Pl. 58*: 11), cooking ware (*Pl. 40*: 16, 17), Lamboglia 5/7 or Morel 2284 plates of black glaze ware (*Pl. 61*: 1–3), two- and single-handled jugs (*Pl. 40*: 11; 42B: 6; 62: 2, 3; 63: 9, 11, 12; 64: 2–6) and a Forlimpopoli amphora (*Pl. 61*: 11).

Of eastern Mediterranean origin are small MRA 3 or LRA 3 amphorae, a sherd of which was recovered in Layer SU 3 (*Pl. 61*: 10), and the sherd of a LRA 1 amphora from the final Roman-period phase at Repelc (*Fig. 58*; *Pl. 62*: 1).<sup>528</sup>

The ceramic jars from the early medieval phase at Repelc, found in Pit R 9 (*Pl. 34C*), have parallels to the east and herald the Slavic settlement of the area.<sup>529</sup>

All these finds reveal the important place that Most na Soči – at the confluence of the Soča, Idrijca and Bača – had in the communications network among cultural regions. The currently known archaeological sites at Tolmin, Zatoľmin, Dolje, Volarje and near the Krn village suggest that the communication northward to Kobarid led along the left, sunlit bank of the River Soča. Reaching the Kobarid Basin, it then forked to run north to Bovec, across the Predel Pass to Tarvisio and further on to Kärnten, but also west to Friuli. The northbound route from Kobarid led along the west slopes of Gradič and Tonovcov grad to avoid the narrow and difficult straits of the Soča; it again neared the river at Trnovo. Between Srpenica and Bovec, it led more or less along the present-day road, while the route past Kluže and Log pod Mangrtom to the Predel Pass is not as easily identifiable.<sup>530</sup>

The route to the northeast, to the Bohinj area, differed from the one used today until a century and a half ago. The previous route led along the wide lower part of the Bača Valley to Koritnica, where it forked and one leg turned north along the narrow valley of the River Koritnica to ascend to Rut and further up across the Suha and Vrh Bače Passes to reach Bohinj.<sup>531</sup> The other leg crossed the River Bača at Koritnica to continue past Bukovo to the Cerkljansko area. There is as yet no material evidence on the existence of a prehistoric communication from Koritnica and Petrovo Brdo across Soriška planina to the iron ore deposits in Bohinj;<sup>532</sup> its existence is, however, at least in the section between Petrovo Brdo and the

<sup>528</sup> Cf. Mlinar, Perko, Žbona Trkman 2015, 120.

<sup>529</sup> Mlinar 2002a, 22, Fig. 13; Knific 2004, 19–20; cf. Pleterški 2008, 39.

<sup>530</sup> Cf. Svoljšak 1988–1989, 377–378; Klavora 2003, 29–30; Mlinar 2009–2010, 147; Dular, Tecco Hvala 2018, 9.

<sup>531</sup> Iron Age Posočje formed a single cultural area together with the Bohinj area. The exploitation of iron ore at Bohinj brought prosperity to the people living in Posočje (cf. Gabrovec 1974, 306–307).

<sup>532</sup> Mlinar 2002a, 11.

upper Selca valley, suggested by the newly discovered ironworking site at Štalca above Železniki, which belongs to the Sveta Lucija cultural group.<sup>533</sup>

An important eastbound communication led along the valley of the Idrijca, but only to Slap ob Idrijci, where it ascended the plateau of Šentviška planota and only descended to the lowland at Reka near Cerčno. This route is corroborated by the absence of archaeological sites in the poorly passable gorge between Dolenja Trebuša and Reka near Cerčno.<sup>534</sup>

The southbound communication toward Goriško and further on to the Adriatic Sea in late prehistory and the Roman period differed from the present one that leads along the Soča. The route between the fortified settlement on the hill of Sv. Katarina above Nova Gorica and the settlement at Most na Soči led along the west edge of the plateau of Banjška planota past Grgar, Bate, Zabrd, Kal nad Kanalom, Levpa, Kanalski Vrh and Kanalski Lom.<sup>535</sup> It is in connection with this route that we should view the prehistoric habitation remains at Repelc, the spot at Most na Soči where the Idrijca was bridged.

### THE SIGNIFICANCE OF THE 2000–2013 DISCOVERIES AT MOST NA SOČI

The discovery of prehistoric habitation remains at Repelc is an important novelty, as human habitations have previously only been recorded on the opposite, right bank of the Idrijca, while the left bank hosted the associated cemetery.<sup>536</sup>

No less intriguing is the discovery of Cremation pit (Fig. 40–42) and the stone wall (SU 87) (App. 1/2; Fig. 43, 44) at the edge of the burial grounds, on the lowest terrace just before the confluence of the Idrijca and the Soča. The artefacts recovered from the pit (Pl. 36B–41) indicate it was in use contemporaneously with the cemetery and not only as a place where the dead were cremated; it may also be interpreted as a sort of a burnt offering place.<sup>537</sup> The round structure of obliquely placed marl slabs (SU 88 – Fig. 45, 46), with a partly burnt top loamy soil in the south and a limestone slab jutting from the perimeter in the north, may also be connected with ritual practices within a ‘sacred’ place. Its location in a cemetery, its regular shape, orientation of the structure and the unburnt bones of sheep/goats<sup>538</sup> indicate possible offerings or sacrifices in honour of the ancestors.

The graves at Repelc and Pucarjev rob, located on the rocky edge overlooking the River Idrijca, begin in the Late Hallstatt period, in Sv. Lucija IIa and IIb, a time when available evidence shows the Sveta Lucija community was in its heyday.<sup>539</sup> The burials at Pucarjev rob ended at the decline of the Hallstatt period, while at Repelc they continued and now offer a glimpse into the changes in the funerary ritual at the transition from the Early to the Late Iron Age. Characteristic of Sv. Lucija IIa and IIb is burial in large pits, in which the cremated remains were placed on the bottom or in an urn, while Sv. Lucija IIc reveals a tendency towards smaller grave pits (cf. Fig. 10 and 18, Fig. 33 and 59), for example of Graves PR 6,<sup>540</sup> 32, 33 and 35. The second phenomenon noticeable in Sv. Lucija IIc is a very small amount of cremated human remains, which were heavily burnt and scattered across the pit, for example in Graves PR 6, PR 31, R 49, R 50 and R 51, but also in Pits R 22A, R 29, R 27 and R 15 that could also be considered as graves even in the absence of human remains. Of those, Pits R 22A and R 29 were covered with a stone slab as is characteristic of the Hallstatt graves in Posočje, the former contained a fibula of the Early La Tène construction (Pl. 35E) and the latter a spring fragment of a fibula of the Middle La Tène construction (Pl. 36A). Pits R 15 and R 27 contained a small amount of scattered burnt remains without cremated bones. In Posočje, similar examples have been recorded in the cemetery at Čadrg – Laze, where Pit 1 from LT C1–C2 contained no cremated bones, and in Srpenica, where an Early La Tène grave only contained a few bits of cremated remains.<sup>541</sup> Until these recent discoveries, not much attention has been paid to the changes in the burial ritual at the transition from the Hallstatt to the La Tène period. The ritual in the latter period probably involved placing or strewing only some cremated remains in the grave pit mixed with the ashes from the pyre and earth, or not even that, as suggested by Pits R 15, R 22A, R 27, R 29 and Pit 1 from Čadrg. The cremated remains of the deceased and their personal belongings may simply have been strewn on the ground<sup>542</sup> or into the river (Idrijca), a possibility raised by the Late La Tène artefacts found scattered outside the grave pits; Marchesetti and Szombathy also report on such finds.<sup>543</sup> A similar situation with a similar burial ritual and scattered La Tène finds is known at the Carnian cemetery in Misincinis near Paularo.<sup>544</sup> Changes in the burial ritual are also visible in the weapons now being placed into graves, which was not the custom of

<sup>533</sup> Bogataj et al. 2016, 75–96; Grahek 2018b, 271–272; Mlinar 2018, 58.

<sup>534</sup> Cf. Mlinar 2002a, 12.

<sup>535</sup> Mlinar, Žbona Trkman 2008, 9–22 with references; Gerbec 2018, 62–75.

<sup>536</sup> Cf. Svoljšak 1988–1989.

<sup>537</sup> See here the chapter on the *ustrinum* and/or burnt offering place.

<sup>538</sup> See here Toškan.

<sup>539</sup> Dular, Tecco Hvala 2018, 9–145.

<sup>540</sup> Cf. Gerbec, Mlinar 2018, 52.

<sup>541</sup> Čadrg – Laze (Mlinar, Turk 2016, 40–44), Srpenica (Laharnar, Mlinar 2019).

<sup>542</sup> A similar burial is known from Döttenbichl in Bavaria (Zanier 2016).

<sup>543</sup> Cf. Mlinar 2009, 222.

<sup>544</sup> Vitri 2001, 30–31; Donat, Righi, Vitri 2007, 96.



the earlier, Sveta Lucija group,<sup>545</sup> and chronologically corresponds with the migrations of Celtic tribes.

Repelc ranks among the sites of crucial importance for understanding the transition from the Hallstatt to the La Tène period in Posočje even though it was damaged already towards the end of the Roman period or soon after. The early influences of the La Tène culture are visible in the fibulae of the Early La Tène construction,<sup>546</sup> recovered from Pit R 22A (*Pl. 35E*: 1) and Layer SU 3 (*Pl. 43*: 3, 4). They are also perceptible in the early variants of the Posočje animal fibulae (*Pl. 43*: 5), of which the last variants were in use into the Late La Tène period.<sup>547</sup> Of a continuous use from the last Hallstatt phase into the Middle La Tène period are the Variant VIIe Certosa fibulae,<sup>548</sup> one of which was found in Grave R 45 together with pottery with brushed decoration (*Pl. 31C*: 1), and Variant Xg occurring in Grave R 23 (*Pl. 24B*: 1, 2), Cremation pit (*Pl. 36B*: 7) and Layer SU 3 (*Pl. 42B*: 18, 19; 43: 1).<sup>549</sup> Quite a different picture is shown by the ritual burial of horses dated to LT B2 at the Bizjakova hiša site in Kobarid and the warrior grave from Srpenica, where most goods reflect the Celtic culture.<sup>550</sup>

The scarcity of such finds suggests that the inhabitants of Posočje did not readily accept the fibulae and other items of jewellery decorated in the Celtic manner. At Repelc, a LT C2 (Sv. Lucija IIIb) dating could be attributed to the Valična vas type fibula (*Pl. 43*: 9) and some pieces of weapons and military equipment (*Pl. 53*: 2; 55: 8). Artefacts from the Middle La Tène period are just as rare at other sites in Posočje. Tonovcov grad, for example, yielded a Celtic annular belt hook with a tongue and a button on the inclined neck from LT C2, above-mentioned Pit 1 from Čadrg – Laze yielded weapons from this time and the nearby site at Šentviška planota yielded Celtic iron fibulae.<sup>551</sup> At this point, we know of no local elements or imitations from this period. Available archaeological evidence rather points to a period of stagnation and population decrease.

A sudden boom in economy and crafts in Posočje is perceptible in the Late La Tène period, i.e. Sv. Lucija IVa (LT D1), discernible from the rich assemblages of

agricultural and other tools,<sup>552</sup> as well as burials with such goods.<sup>553</sup> A typical representative of this time at Repelc is Grave R 14 with goods that consisted of tools, twisted wire jewellery and a locally made fibula of the Middle La Tène construction (*Pl. 20–21A*). The fibulae that appear in this period were made in local workshops from La Tène models. The most characteristic elements of the local costume are the bronze fibulae of the Idrija pri Bači type (*Pl. 43*: 10, 11) and variants similar to it (*Pl. 44*: 5), which were worn to the Augustan period. Also in use were the local annular fibulae of the Posočje type (*Pl. 44*: 14). The beads of yellow glass paste with blue and white trails point to a Hallstatt tradition, while the decoration of spiral eyes (*Pl. 70*: 24–42; 71: 1–9) mirrors Celtic models.

Celtisation is more clearly perceptible in the armament. In connection with this we should mention the assemblage of heavily fragmented and burnt weapons found scattered at Repelc across a roughly 4 m<sup>2</sup> large surface in the lower part of mixed Layer SU 3. They are fragments of scabbards (*Pl. 52*: 6–8; 53: 1, 2) and blades of swords (*Pl. 53*: 3) broken up beyond identification. Their broken condition and the fact they belong to more than a single sword suggest we are not dealing with the remains of a damaged La Tène warrior grave, but rather ritually destroyed and deposited weaponry.<sup>554</sup> Although most La Tène finds came to light in Layer SU 3 and Cremation pit, the goods from the Late Iron Age cemetery at Repelc, which remains largely uninvestigated, suggest we may rank the burial ground side by side with Idrija pri Bači, the eponymous cemetery of the La Tène period in Posočje.

In spite of elements indicating a partial 'Celtisation' of Posočje, Celtic presence in the region does not appear to have been very strong. The sites at Bizjakova hiša in Kobarid and Srpenica<sup>555</sup> indicate the first wave of 'Celtisation' or 'Latenisation' in LT B2, though it may only have reached to the area north of Kobarid. The second attempt at 'Celtisation' is mirrored in the weapons typical of LT C, buried at Čadrg and possibly interpreted as the burial of the weaponry of a 'Carnian' warrior.<sup>556</sup> More challenging is the interpretation of the sporadic finds of LT

<sup>545</sup> Teržan, Trampuž 1973, 440.

<sup>546</sup> In Dolenjska as well, Early La Tène elements occur in Hallstatt-period graves and cemeteries (cf. e.g. Teržan 1976, 440; Tecco Hvala 2012, 359).

<sup>547</sup> Cf. Guštin 1991, 36.

<sup>548</sup> Reliable archaeological contexts allow us to trace them to LT B2/C (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Vojaković 2017, 17, Pl. 1: 9); also cf. Teržan 1976, 432–433; Marić 2016, 108, Fig. 3: 2.

<sup>549</sup> Cf. Mlinar, Turk 2016, 21, 40–44; Gerbec, Mlinar 2018, 47–48.

<sup>550</sup> Mlinar, Gerbec 2011; Gerbec, Mlinar 2018, 54–62; Laharnar, Mlinar 2019.

<sup>551</sup> Čadrg – Laze (Mlinar, Turk 2016, 40–44); Šentviška planota (Mlinar et al. 2018, Cat. Nos. 40, 41); Tonovcov grad (Božič 2011, 252, Fig. 6.12).

<sup>552</sup> Cf. Modrej (Guštin 1991, Pl. 45: 1–9), Vrhovlje (Božič 2007b, 225–235). The curator of the Tolminski muzej recorded that the finds from Modrej were found 4 m deep in the gravel; they were scattered rather than found close together in a pit (Marija Rutar, diary entry dated 13 October 1967; kept in the Tolminski muzej). This speaks against a 'classic' Late La Tène hoard.

<sup>553</sup> Idrija pri Bači, Grave 1 and others (Guštin 1991).

<sup>554</sup> Cf. Gaspari 2007, 151–153; id. 2008, 33. A similar situation of intentionally deposited broken La Tène weapons is known from the Carnian site at Monte Sorantri (Righi 2001, 119–121; Donat, Righi, Vitri 2007, 100–108).

<sup>555</sup> Cf. the finds from Bizjakova hiša in Kobarid (Mlinar, Gerbec 2011), Srpenica (Laharnar, Mlinar 2019).

<sup>556</sup> Mlinar, Turk 2016, 44.

D1 Celtic weapons at Most na Soči, Kobarid, Tonovcov grad and Šentviška planota, also in the graves at Idrija pri Bači and Reka near Cerknjo.<sup>557</sup> Can they be ascribed to Celtic soldiers or local warrior from Posočje who adopted Celtic armament, but retained and developed their own style in jewellery? Material evidence alone is insufficient for identifying the ethnicity of the population living in Posočje. Having said that, it seems very likely that the Celtic Carni tribe dominated the area in the 2<sup>nd</sup> and 1<sup>st</sup> centuries BC and afterwards merged with the indigenous population. Ancient Greek and Roman authors regarded the people inhabiting the area north of the Veneti as part of the Carni tribe,<sup>558</sup> but not strictly speaking the Celtic Carni, inhabitants of Carnia, more as an ethnically mixed population living in the wide area between the Veneti, Norici and Taurisci.<sup>559</sup> The detailed linguistic study that Luka Repanšek conducted on the Celtic heritage in the toponymy of the south-eastern Alpine area also revealed a Celtisation of lower intensity, establishing that such remnants of the Celtic legacy are few in this area and even non-existent in Posočje and western Slovenia.<sup>560</sup>

Excavations at Repelc also unearthed burials from the Roman period. This is another novelty, as only a small cemetery from the Roman period has thus far been known, located on the right bank of the Idrijca at the southeast edge of the settlement.<sup>561</sup> The Roman-period graves from Repelc indicate a continuity of burial in the prehistoric cemetery. Moreover, the means of disposal and the mortuary ritual in general show a pronounced local component and a low degree of Romanisation. The cremation burials for the most part only yielded iron hobnails. Not typical of the local customs is inhumation Grave R 43, which held an individual interred in the Roman manner together with a coin and an oil lamp (Pl. 31A). Also previously unknown in Roman-period Posočje is the *bustum* type burial, where cremation of the deceased took place over the grave pit and not on the pyre; an example of a *bustum* might be Grave R 17.<sup>562</sup> The chronologically diagnostic grave groups from

<sup>557</sup> Cf. Idrija pri Bači, Reka near Cerknjo (Guštin 1991, Pl. 4: 1, 2, 37: 1, 2), Most na Soči (Marchesetti 1893, Pl. XXVIII: 9), Kobarid (Marchesetti 1903, Pl. XVIII: 10, 20), Tonovcov grad (Božič 2011, 251–252), Šentviška planota (Mlinar et al. 2018, 49).

<sup>558</sup> Vedaldi Iasbez 1994, 229.

<sup>559</sup> Cf. Božič 1999b, 203; Šašel Kos 2010, 211–212.

<sup>560</sup> Repanšek 2016, 253–267.

<sup>561</sup> The Roman burial ground (Nekropola II) at the east edge of the habitation area has not yet been published and the research results will certainly shed new light on the Romanisation of Posočje. The preliminary reports reveal that some cremations were very similar to the Hallstatt burials of the Sveta Lucija group (cf. Svoljšak, Žbona Trkman 1985, 87–89; Maggi, Žbona Trkman 2007, 68).

<sup>562</sup> Geographically close parallels for this burial type: Most na Soči – Nekropola II (Svoljšak, Žbona Trkman 1985,

Repelc suggest a span from the Claudian period (Grave R 3) to the end of the 2<sup>nd</sup> or beginning of the 3<sup>rd</sup> century (Grave R 1). The Roman finds from Cremation pit span from the Early Augustan period to the second half of the 1<sup>st</sup> century.<sup>563</sup> They include two Italian Almgren 65 and Almgren 236a fibulae (Pl. 36B: 12, 13), part of a military belt (*cingulum*) (Pl. 37: 12) and Italian cooking ware (Pl. 40: 16, 17). At Cremation pit, interpretable as an *ustrinum* and/or a burnt offering place, activities already ceased in the mid-1<sup>st</sup> century. Considering that cremation burials also date to the end of the 2<sup>nd</sup> or beginning of the 3<sup>rd</sup> century, it is possible to surmise two things; firstly, that burning in this place was secondary in importance to burial, and secondly, that the spot was used as a ritual offering place for ancestral worship; this is corroborated by the less fragmented and burnt Roman pottery and jewellery.

A slightly different picture is painted by the finds from Layer SU 3, spanning from the Late Augustan period to the beginning of the 3<sup>rd</sup> century and then (with minor interruptions?) to the end of the 5<sup>th</sup> or beginning of the 6<sup>th</sup> century AD. The Alesia fibulae (Pl. 45: 1–3) and the iron hobnail (Pl. 58: 11) can be ascribed to the outfits of Roman auxiliary soldiers.<sup>564</sup> More elusive are the sherds of Roman pottery, as well as glass beads (Pl. 47: 8–12), which were not exposed to fire as opposed to the Hallstatt and La Tène beads. They may belong to destroyed inhumation burials, though investigations revealed no unburnt human bone remains in this part. On the other hand, they may be offerings that the local inhabitants brought to the last resting place of their ancestors, indicating that the local population preserved the memory of their predecessors even in the 5<sup>th</sup> and 6<sup>th</sup> centuries and brought offerings to this sacred place. Marchesetti also reports on Roman-period burials in the prehistoric cemetery.<sup>565</sup> A deep-rooted ancient local tradition can also be seen in the cremation burial recently discovered at Lipičarjev vrt, not far from Repelc, which the goods date to the end of the 3<sup>rd</sup> or the 4<sup>th</sup> century.<sup>566</sup> It is formally the same as the Iron Age burials of Sv. Lucija IIa and IIb, enclosed and covered with marl slabs; the only difference is a large amount of burnt remains with poorly cremated human bones that filled the grave pit to the top.

Found on top of Layer SU 3 at Repelc were sherds of an eastern Mediterranean LRA 1 amphora (Pl. 62: 1), such as are typical of the 5<sup>th</sup> and 6<sup>th</sup> centuries. Their remains often bear Christian signs and inscriptions, which

88), Vrhnika (Mulh, Černe 2018, 213, Fig. 3), Križišče near Spodnje Škofije (Novšak, Bekljanov Zidanšek, Žerjal 2019).

<sup>563</sup> See the chapter on the *ustrinum* and/or burnt offering place.

<sup>564</sup> Cf. Gaspari 2008, 42.

<sup>565</sup> Marchesetti 1893, 321.

<sup>566</sup> Mlinar 2017, 41.

led scholars to suggest they were used for transporting sacramental wine.<sup>567</sup>

Another important discovery is Pit R 9 with a pair of ceramic jars dated to the early medieval period.<sup>568</sup> Although the pit contained no human bone remains, the good condition of the vessels and the location within the cemetery led some researchers of the period to propose we are dealing with the remains of a mortuary cult.<sup>569</sup> Andrej Pleterski notes that simple, usually hand-built pairs of vessels (of a similar shape but different size) occur in cremation graves in the areas settled by Slavs in this time. This would suggest that the first Slavs arriving in Posočje chose the same spot for burial that had already been considered sacred and intended for burial by the indigenous population. Stratigraphic and other evidence suggests that the cemetery and the (pagan) sacred place were damaged or destroyed presumably towards

the end of the Roman period or at the beginning of the Early Middle Ages.<sup>570</sup>

Discoveries at Repelc reveal that the area had a special significance not only in the Late Hallstatt, but also in the La Tène and Roman periods, as well as the Early Middle Ages. Its location on the lowest river terrace, in proximity to the confluence of the Idrijca and Soča, is certainly exceptional. Today, this terrace does not stand out to the same degree, but it did all until 1938 when the Idrijca below Repelc flew along a narrow and more than 25 m deep canyon (*Fig. 20 and 64*).<sup>571</sup> It is believed that this was the spot where the Idrijca was bridged both in prehistory and in later archaeological periods. The recent discoveries at Most na Soči offer important new archaeological evidence and a new insight into the processes taking place in Posočje through the archaeological periods.

<sup>567</sup> Cf. Modrijan 2011, 149, 150; ead. 2014, 55.

<sup>568</sup> Mlinar 2002a, 22, Fig. 13; Knific 2004, 19–20.

<sup>569</sup> Cf. Sekelj Ivančan, Tkalčec 2006, 181, Fig. 3, 26; Pleterski 2008, 39.

<sup>570</sup> See here the chapter on the SU 3 mixed cultural layer.

<sup>571</sup> The River Idrijca then joined the Soča at 124 m asl (Rutar 1882, 289), while the lower part of the levelled terrain at Repelc lies roughly at 155 m asl.



## LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- ADAM, A. M. 1996, *Le fibule di tipo celtico nel Trentino*. – Patrimonio storico artistico del Trentino 19.
- AGOSTINETTI, P. P. 1972, *Documenti per la Protostoria della Val d'Ossola. San Bernardo d'Ornavasso e le altre necropoli preromane*. – Milano.
- ALFIERI, N. 1979, *Spina, Museo Archeologico*. – Bologna.
- ALRAM-STERN, E. 1989, *Die Römischen Lampen aus Carnuntum*. – Die Römische Limes in Österreich 35.
- ANTONACCI SANPAOLO, E., L. FOLLO 1990, Poviiglio, via Tolara. Il pane metallico: analisi della lega. – V / In: G. Ambrosetti, R. Macellari, L. Malnati (ur. / eds.), *Vestigia Crustunei, Insediamenti etruschi lungo il corso del Crostolo*, Archaeologica regiensia 5, 155–156.
- ANTONACCI SANPAOLO, E., M. CATARSI DALL'AGLIO, L. FOLLO, L. MALNATI 1994, Lingotti metallici etruschi di siti nell'Emilia Romagna: dati archeometrici e nuove considerazioni. – V / In: C. D'Amico, R. Campana (ur. / eds.), *Le scienze della terra e l'archeometria. Atti del convegno*, 41–46, Bologna.
- ARCELIN, P., M. BATS, D. GARCIA, G. MARCHAND, M. SCHWALLER (ur. / eds.) 1994, *Sur les pas des Grecs en occident. Hommage a Andre Nickels*. – Etudes massaliètes 4.
- BALDELLI, G., M. LANDOLFI, D. G. LOLLINI (ur. / eds.) 1982, *La ceramica attica figurata nelle Marche. Mostra didattica*. – Ancona.
- BARAKAT, F., D. BALL 1986, *Barakat gallery. Catalogue of the collection 1*. – Jerusalem.
- BARATTA, G. 2010, *Ars plumbaria Sardiniae? Gli specchietti in piombo del Museo Archeologico G.A. Sanna di Sassari: appunti preliminari per un catalogo generale*. – V / In: M. Milanese, P. Ruggeri, C. Vismara (ur. / eds.), *L'Africa romana. Atti del XVIII Convegno di Studio*, 1151–1168, Sassari.
- BATAILLE, G. 2001, *Les agrafes de centurion du sanctuaire de La Villeneuve-au-Châtelot (Aube)*. – *Archäologisches Korrespondenzblatt* 31/3, 443–460.
- BATOVIĆ, Š. 1974, *Ostava iz Jagodnje Gornje u okviru zadnje faze liburnijske kulture*. – *Diadora* 7, 159–245.
- BEAZLEY, J. D. 1963, *Attic Red-Figure Vase-Painters*. – Oxford.
- BECATTI, G. (ur. / ed.) 1940, *Musei comunali umbri di Orvieto (Opera del Duomo) – Spoleto – Terni – Bettona – Todi*. – *Corpus Vasorum Antiquorum, Italia* 16, Umbria I.
- BEKIĆ, L. 2016, *Rani srednji vijek između Panonije i Jadrana. Ranoslavenski keramički i ostali arheološki nalazi od 6. do 8. stoljeća / The Early Medieval between Pannonia and the Adriatic. Early Slavic ceramic and other archaeological finds from the sixth to eighth century*. – *Monografije i katalozi* 27.
- BELOTTI, C. 2004, *Ritrovamenti di anfore Romane a Iulia Concordia. Aspetti topografici ed economici*. – *Collana l'Album* 10.
- BERGONZI, G., A. BOIARDI, P. PASCUCCI, T. RENZI 1981, *Corredi funebri e gruppi sociali ad Este e S. Lucia*. – V / In: R. Peroni (ur. / ed.), *Necropoli e usi funerari nell'età del ferro / Archeologia, materiali e problemi* 5, 91–284.
- BERNARDINI, P., R. D'ORIANO, P. SPANU (ur. / eds.) 1998, *Phoinikes B shrdn. I Fenici in Sardegna, nuove acquisizioni*, Catalogo della mostra. – Oristano.
- BERTONCELJ-KUČAR, V. 1979, *Nakit iz stekla in jantarja (Glas- und Bernsteinschmuck)*. – *Arheološki vestnik* 30, 254–277.
- BEZECZKY, T. 1997, *Amphorae from the Auxiliary Fort of Carnuntum*. – V / In: H. Stiglitz (ur. / ed.), *Das Auxiliarkastell Carnuntum 1, Sonderschriften, Österreichisches Archäologisches Institut* 29, 147–178.
- BEZECZKY, T. 1998, *Amphora types of Magdalensberg (Tipi amfor s Štalenskega vrha)*. – *Arheološki vestnik* 49, 225–242.
- BIANCHIN CITTON, E. 1996, *Caorle. Il sito umido di S. Gaetano – Casa Zucca*. – V / In: *La protostoria tra Sile e Tagliamento. Antiche genti tra Veneto e Friuli*, 175–184, Padova.

- BIONDANI, F. 1998, Monete. – V / In: L. Salzani (ur. / ed.), *La necropoli Gallica di Casalandri a Isola Rizza (Verona)*, Documenti di Archeologia 14, 137–140.
- BITENC, P., T. KNIFIC (ur. / eds.) 2001, *Od Rimljanov do Slovanov. Predmeti*. – Ljubljana.
- BLEČIČ, M. 2004, Grobnik u željezno doba. – *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu* 37, 47–117.
- BLEČIČ KAVUR, M. 2009, Universal and Original. Transformation of style in the North-Adriatic Region. – V / In: G. Tiefengraber, B. Kavur, A. Gaspari (ur. / eds.), *Keltske študije 2 / Studies in Celtic Archaeology 2. Papers in honour of Mitja Guštin*, *Protohistoire Européenne* 11, 197–208.
- BLEGEN, C., H. PALMER, R. YOUNG 1964, *Corinth XIII. The North Cemetery*. – Princeton.
- BOGATAJ, F., R. MASARYK, I. M. HROVATIN, L. GRAHEK 2016, Pred 2.500 leti so na Štalci že kovali železo. – *Železne niti* 13, 75–96.
- BÖHME-SCHÖNBERGER, A. 1990, Die Fibeln. – V / In: M. Grünwald (ur. / ed.), *Der Römische Nordfriethof in Worms. Funde von der Mainzer Strasse*, Worms.
- BOIARDI, A. 1983, S. Lucia – la necropoli: cronologia e rito. – V / In: *Preistoria del Caput Adriae. Il catalogo della mostra*, 164–187, Udine.
- BOLLA, M., M. CASTOLDI 2016, I recipienti di bronzo in Italia settentrionale tra IV e I secolo a.C. e il caso del territorio veronese (Bronaste posode v severni Italiji med 4. in 1. stoletjem pr. n. št. in primer veronskega območja). – *Arheološki vestnik* 67, 121–175.
- BONOMI, S. 2005, Le importazioni di ceramica attica a Padova. – V / In: M. de Min, M. Gamba, G. Gambacurta, A. Ruta Serafini (ur. / eds.), *La città invisibile. Padova preromana. Trent'anni di scavi e ricerche*, Bologna.
- BONOMI PONZI, L. 1997, *La necropoli plestina di Colfiorito di Foligno*. – Perugia.
- BORZACCONI, A., C. GIOSTRA 2018, La necropoli presso la ferrovia a Cividale del Friuli. – V / In: C. Giostra (ur. / ed.), *Città e campagna: culture, insediamenti, economia (secc. VI-IX). II Incontro per l'Archeologia barbarica, Milano, 15 maggio 2017*, *Archeologia Barbarica* 2, 236–265.
- BOŽIČ, D. 1987, Keltska kultura u Jugoslaviji. Zapadna grupa. – V / In: *Praistorija jugoslavenskih zemalja* 5, *Željezno doba*, 855–897, Sarajevo.
- BOŽIČ, D. 1992, *Mokronoška skupina latenske kulture v poznolatskem obdobju*. – Doktorska disertacija / PhD thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- BOŽIČ, D. 1999a, Tre insediamenti minori del gruppo protostorico di Idrija pri Bači dell'Isontino. – V / In: S. Santoro (ur. / ed.), *Studio e conservazione degli insediamenti minori romani in area alpina*, *Studi e Scavi* 8, 71–79, Bologna.
- BOŽIČ, D. 1999b, Die Erforschung der Latènezeit in Slowenien seit Jahr 1964 / Raziskovanje latenske dobe na Slovenskem po letu 1964. – *Arheološki vestnik* 50, 189–213.
- BOŽIČ, D. 2003, L'aiguère en bronze de la tombe à char de Verna (Isère): une composition tripartite (Bronasta ročka iz groba z vozom Verna (Isère): tridelna sestavljanka). – *Arheološki vestnik* 54, 259–279.
- BOŽIČ, D. 2004, The function of the bronze D-shaped ring from the Late Republican horse burial in Kobarid, Soča valley (SI). – *Instrumentum* 20, 6–8.
- BOŽIČ, D. 2007a, Silver Jewellery of Iron Age Women in the Friuli Plain and in the Soča Region. – V / In: M. Blečić et al. (ur. / eds.), *Scripta Praehistorica in honorem Biba Teržan*, *Situla* 44, 829–841.
- BOŽIČ, D. 2007b, The reconstruction and analyses of the Late La Tène hoard of iron tools from Vrhovlje pri Kojskem above the Soča valley. – V / In: M. Chiabà, P. Maggi, C. Magrini (ur. / eds.), *Le valli del Natisone e dell'Isonzo tra Centroeuropa e Adriatico*, *Studi e ricerche sulla Gallia Cisalpina* 20, 225–235.
- BOŽIČ, D. 2008, *Late La Tène-Roman cemetery in Novo mesto. Ljubljanska cesta and Okrajno glavarstvo. Studies on fibulae and on the relative chronology of the Late La Tène period / Poznolatsko-rimsko grobišče v Novem mestu. Ljubljanska cesta in Okrajno glavarstvu. Študije o fibulah in o relativni kronologiji pozne latenske dobe*. – Katalogi in monografije 39.
- BOŽIČ, D. 2009, Late Hallstatt period bronze vessels in two late graves of the La Tène-Early Imperial Idrija group. – V / In: G. Tiefengraber, B. Kavur, A. Gaspari (ur. / eds.), *Keltske študije 2 / Studies in Celtic Archaeology 2, Papers in honour of Mitja Guštin*, *Protohistoire européenne* 11, 77–84.
- BOŽIČ, D. 2011, Prazgodovinske najdbe s Tonovcovega gradu in železnodobna kulturna mesta v Posočju / Prehistoric finds from Tonovcov grad and Iron Age cult places in Posočje. – V / In: Modrijan, Milavec 2011, 239–277.
- BOŽIČ, D., S. CIGLENEČKI 1995, Zenonov tremis in poznoantična utrdba Gradec pri Veliki Strmici / Der Tremis des Kaisers Zeno und die spätantike Befestigung Gradec bei Velika Strmica. – *Arheološki vestnik* 46, 247–278.
- BOŽIČ, D., A. GASPARI, D. PIRKMAJER 2020, Poznolatska grobova s Kovka nad Hrastnikom v Zasavju (Late Hallstatt burials from Kovka above Hrastnik, in the Zasavje region (central Slovenia)). – *Arheološki vestnik* 71, 499–527.
- BRASHINSKY, J. 1976, Painted and black-glaze fifth century B.C. Attic pottery from the Elizavetovskaya necropolis. – *Trudy Gosudarstvennogo Ermitazha* 17, 98–111.
- BRATINA, P. 1997, Godovič/Jelenšek. – *Varstvo spomenikov* 36, 146.

- BREŠČAK, D. 1982, *Antično bronasto posodje v Sloveniji (Roman bronze vessels in Slovenia)*. – *Situla* 22/1.
- BUORA, M., S. MAGNANI 2015, Cornici in piombo per specchi da Aquileia e dal suo territorio. – *Instrumentum* 41, 15–24.
- BUNJATJAN, E. P. 1995, Gli Sciti. – V / In: *Dal mille al mille: tesori e popoli dal Mar Nero*, 39–51, Milano.
- CAPUIS, L., A. M. CHIECO BIANCHI 2006, *Este II. La necropoli di Villa Benvenuti*. – Monumenti antichi 64, Serie monografica 7.
- CARAMELLA, G. 1995, Instrumentum da banchetto ed atro. – V / In: M. P. Bini, S. Buccioli, G. Caramella, S. Buccioli (ur. / eds.), *I bronzi etruschi e romani*, Museo archeologico Nazionale di Tarquinia 13, 73–296.
- CARLEVARO, E., L. PERNET, L. TORI 2006, Les objects de parure – Gli oggetti d'ornamento. – V / In: L. Pernet, E. Carlevaro, L. Tori, G. Vietti, P. Della Casa, B. Schmid-Simikić, *La necropoli di Giubiasco (Ti)*, Vol. II, *Collectio archaeologica* 4, 99–166.
- CASAGRANDE, C. 2013, L'età romana. – V / In: P. Conte (ur. / ed.), *Belluno. Storia di una provincia dolomitica. Dalla preistoria all'epoca Romana*, 217–322, Udine.
- CASARI, P. 2002, Le sepolture romane e il catalogo dei materiali. – V / In: M. Vidulli Torlo (ur. / ed.), *La necropoli di San Servolo. Veneti, Istri, Celti e Romani nel territorio di Trieste*, 95–129, Trieste.
- CHALLET, V. 2008, Les bijoux de la nécropole de Monte Bibele (Monterenzio, BO). – V / In: D. Vitali, S. Verger (ur. / eds.), *Tra mondo celtico e mondo italico. La necropoli di Monte Bibele. Atti della tavola rotonda, Roma 1997*, 61–76, Bologna.
- CHIECO BIANCHI, A. M., L. CALZAVARA CAPUIS 1985, *Este I. La necropoli casa di Ricovero, Casa Muletti Prosdocimi e Casa Alfonsi*. – Monumenti Antichi 51, Serie monografica 2.
- CIGLENEČKI, S. 1994, Poznoantična naselbina Tonovcov grad pri Kobaridu. – *Kronika* 42/1, 1–14.
- CIGLENEČKI, S. 2000, *Tinje nad Loko pri Žusmu. Poznoantična in zgodnesrednjeveška naselbina / Tinje oberhalb von Loka pri Žusmu. Spätantike und frühmittelalterliche Siedlung*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 4.
- CONCINA, E. 2001, Contributo alla carta archeologica della Carnia. – V / In: S. Vitri, F. Oriolo (ur. / eds.), *I Celti in Carnia e nell'arco Alpino Centro orientale. Atti della Giornata di studio Tolmezzo 30. april 1999*, 51–84, Trieste.
- CORTI, C. 2016, Cornici in piombo per specchi: nuovi ritrovamenti dall'Aemilia. – *Quaderni Friulani di Archeologia* 25, 189–194.
- COTTAFAVA, E. 2006, Colino, Kyathoi e grattugia di bronzo. – V / In: D. Vitali (ur. / ed.), *I bronzi degli Etruschi e dei Celti nella Valle dell'Idice*, Quaderni del Museo Archeologico "Luigi Fantini" 3, 6–7.
- CRISMANI, A. 2005, Un'importante necropoli dell'età del ferro ancora inedita: Caporetto. – *Forum Iulii* 29, 9–22.
- CRISMANI, A., G. RIGHI 2002, Le sepolture protostoriche e il catalogo dei materiali. – V / In: M. Vidulli Torlo (ur. / ed.), *La necropoli di San Servolo. Veneti, Istri, Celti e Romani nel territorio di Trieste*, 63–88, Trieste.
- CRISTOFANI MARTELLI, M. 1975, Populonia. – *Studi Etruschi* 43, 213–215.
- CUNJA, R., M. MLINAR (ur. / eds.) 2010, *S fibulo v fabulo. Fibule iz Istre, s Krasa, iz Notranjske in Posočja med prazgodovino in zgodnjim srednjim vekom / Con la fibula nella storia: fibule dall'Istria, dal Carso, dalla Carniola Interna e dall'Isontino tra preistoria e alto medioevo*. – Koper.
- ČOVIČ, B. 1987, Grupa Donja Dolina-Sanski most. – V / In: *Praistorija jugoslavenskih zemalja* 5, Željezno doba, 232–286, Sarajevo.
- ČREŠNAR, M. 2010, New research on the Urnfield period of Eastern Slovenija. A case study of Rogoza near Maribor (Nova spoznanja o pozni bronasti dobi vzhodne Slovenije na primeru naselja Rogoza pri Mariboru). – *Arheološki vestnik* 61, 7–119.
- DÄMMER, H.-W. 2002, Il santuario sud-orientale. Le indagini recenti. – V / In: A. Ruta Serafini (ur. / ed.), *Este preromana: una città e i suoi santuari*, 248–269, Treviso.
- DEIMEL, M. 1987, *Die Bronzekleinfunde vom Magdalensberg*. – *Kärntner Museumsschriften* 71.
- DE MARINIS, R. 1981, Il periodo Golasecca IIIa in Lombardia. – *Studi archeologici* 1, 43–284.
- DE MARINIS, R. 2000, Il vaselame bronzeo nell'area alpina della cultura di Golasecca. – V / In: R. De Marinis, S. Biaggio (ur. / eds.), *I Leponti tra mito e realtà* 1, 2, Locarno.
- DEMETZ, S. 1999, *Fibeln der spätlatène- und frühen römischen Kaiserzeit in den Alpenländern. Frühgeschichtliche und Provinzialrömische Archäologie*. – *Materialen und Forschungen* 4.
- DIZDAR, M. 2013, *Zvonimirovo. Veliko polje. Groblje latenske kulture 1 / A cemetery of the La Tène Culture 1*. – Monografije Instituta za arheologiju 8.
- DOLENZ, H. Th. 1992, Studien zu den Eisenmessern vom Magdalensberg in Kärnten. – *Carinthia* I 182, 93–134.
- DONAT, P. 1997, Casa dell'età della romanizzazione. – V / In: *La protostoria tra Sile e Tagliamento. Antiche genti tra Veneto e Friuli*, 416–419, Padova.
- DONAT, P., P. MAGGI (ur. / eds.) 2007, Produzione, funzione e commercializzazione di vasi Auerberg nei territori di Aquileia, Tergeste, Forum Iulii, Iulium Carnicum e Iulia Concordia. – *Antichità Altoadriatiche* 65, 149–223.
- DONAT, P., E. FLOREANO, R. MERLATTI 2002, Pozzuolo del Friuli – Cjastiei, settore meridionale del

- castelliere. Analisi preliminare dei reperti dei livelli di transizione dall'età del ferro alla romanizzazione. – *Aquileia Nostra* 73, 193–207.
- DONAT, P., G. RIGHI, S. VITRI 2007, Pratiche culturali nel Friuli settentrionale tra tarda età del ferro e prima età imperiale. Alcuni esempi (Italia). – V / In: S. Groh, H. Sedlmayer (ur. / eds.), *Blut und Wein. Keltisch-römische Kultpraktiken*, *Protohistoire européenne* 10, 91–117.
- DONATI, L. 1989, *Le tombe da Saturnia nel Museo Archeologico di Firenze*. – *Monumenti Etruschi* 5.
- DULAR, A. 1991, *Prazgodovinska grobišča v okolici Vinjega Vrha nad Belo Cerkvijo / Die vorgeschichtlichen Nekropolen in der Umgebung von Vinji Vrh oberhalb von Bela Cerkev*. – *Katalogi in monografije* 26.
- DULAR, J. 1978, *Podzemelj*. – *Katalogi in monografije* 16.
- DULAR, J. 1982, *Halštatska keramika v Sloveniji (Die Grabkeramik der älteren Eisenzeit in Slowenien)*. – *Dela* 1. razreda SAZU 23.
- DULAR, J. 1998, Most na Soči – naselje v zavetju rek. – V / In: B. Aubelj (ur. / ed.), *Zakladi tisočletij. Zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*, 113–115, Ljubljana.
- DULAR, J. 2003, *Halštatske nekropole Dolenjske / Die Hallstattzeitlichen Nekropolen in Dolenjsko*. – *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae* 6.
- DULAR, J. 2007, Pferdegräbern und Pferdebestattungen in der hallstattzeitlichen Dolenjsko-Gruppe / Konjski grobovi in pokopi konj v dolenjski halštatski skupini. – V / In: M. Blečić, M. Črešnar, B. Hänsel, A. Hellmuth, E. Kaiser, C. Metzner-Nebelsick (ur. / eds.), *Scripta Prehistorica in honorem Biba Teržan*, *Situla* 44, 737–752.
- DULAR, J., S. TECCO HVALA 2018, Most na Soči v železni dobi / Most na Soči in the Iron Age. – V / In: Dular, Tecco Hvala (ur. / eds.) 2018, 9–145.
- DULAR, J., S. TECCO HVALA 2018 (ur. / eds.), *Železnodobno naselje Most na Soči. Razprave / The Iron Age Settlement at Most a Soči. Treatises*. – *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae* 34.
- DULAR, J., P. PAVLIN, S. TECCO HVALA 2003, Prazgodovinska višinska naselja v okolici Dol pri Litiji / Vorgeschichtliche Höhensiedlungen in der Umgebung von Dole pri Litiji. – *Arheološki vestnik* 54, 159–224.
- DYSON, S. 1976, *Cosa, the utilitarian pottery*. – *Memoires of the American Academy in Rome* 33.
- EGG, M. 2010, Gläserne Widderkopfpferlen aus der Eisenzeit. – *Archäologisches Korrespondenzblatt* 40/4, 525–543.
- ELES MASI, P. von (ur. / ed.) 1981, *La Romagna tra VI e IV secolo a.C. La necropoli di Montericco e la protostoria romagnola*. – *Imola*.
- ENDRIZZI, L. 1999, Vasetti in pasta vitrea policroma da Mechel Valemporga (Val di Non). – V / In: G. Ciurletti, F. Marzatico (ur. / eds.), *I Reti / Die Räter*, *Archeologia delle Alpi* 5, 198–207.
- ENDRIZZI, L., N. DEGASPERI, F. MARZATICO 2009, Luoghi di culto nell'area retica. – V / In: G. Cresci Marrone, M. Tirelli (ur. / eds.), *Altinoi. Il santuario altinate: strutture del sacro a confronto e i luoghi di culto lungo la via Annia. Atti del convegno, Venezia 4–6 dicembre 2006*, *Studi e ricerche sulla Gallia Cisalpina* 23, 263–292.
- FABEC, T., M. VINAZZA 2014, 39. Štanjel. – V / In: B. Teržan, M. Črešnar (ur. / eds.), *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze and Iron Ages in Slovenia*, *Katalogi in monografije* 40, 595–602.
- FALSONE, G., A. LEONARD, A. FRESINA, C. JOHNSON, V. FATTA 1980–1981, Quattro campagne di scavo a Castellazzo di Poggioreale. – *Kokalos* 26/27, 931–972.
- FERDIERE, A., A. VILLARD 1993, *La tombe augustéenne de Fléré-la-Rivière (Indre) et les sépultures aristocratiques de la cité des Bituriges. En Berry au début de l'époque gallo-romaine: le fer, le vin, le pouvoir et la mort*. – *Supplement a la Revue Archéologique du Centre de la France* 7.
- FERRI, A. 1979, *Il museo civico archeologico di Bologna. Guida al museo civico archeologico*. – *Bologna*.
- FEUGERE, M. 2002, Militaria de Gaule Meridionale, 19. Le mobilier militaire Romain dans le departement de l'Herault (F). – *Gladius* 22, 73–127.
- FLÜGEL, Ch., E. SCHINDLER-KAUDELKA 1995, Auerbergstöpfe in Raetien, Noricum und der Regio Decima. – *Aquileia Nostra* 66, 66–83.
- FORLATI TAMARO, B. 1930, Notizie degli scavi, anno 1930. S Lucia di Tolmino. – *Notizie degli scavi di antichità* 6, 419–428.
- FRIE, A. 2018, Horses and the Embodiment of Elite Masculinity in the Dolenjska Hallstatt Culture. – *Oxford Journal of Archaeology* 37, 35–44.
- FURLANI, U. 1996, Depojška najdba iz Šempetra pri Gorici / Il ripostiglio di San Pietro presso Gorizia. – V / In: B. Teržan (ur. / ed.), *Depojške in posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe na Slovenskem II / Hoards and Individual Metal Finds from the Eneolithic and Bronze Ages in Slovenia II*, *Katalogi in monografije* 30, 73–88.
- FUSEK, G. 1994, *Slovensko vo časnoslovanskem obdobju*. – *Archeologica Slovaca Monographiae* 3.
- GABROVEC, S. 1966a, Zagorje v prazgodovini (Zagorje in der Vorgeschichte). – *Arheološki vestnik* 17, 19–50.
- GABROVEC, S. 1966b, Latensko obdobje na Gorenjskem (Die Latènezeit in Oberkrain). – *Arheološki vestnik* 17, 243–270.
- GABROVEC, S. 1966c, Srednjelatensko obdobje v Sloveniji (Zur Mittellatènezeit in Slowenien). – *Arheološki vestnik* 17, 169–242.



- GABROVEC, S. 1970, Dvozankaste ločne fibule – doprinos k problematiki začetka železne dobe na Balkanu in v jugovzhodnih Alpah / Die zweischleifige Bogenfibeln. Ein Beitrag zum Beginn der Hallstattzeit am Balkan und in den Südostalpen. – *Godišnjak* 8, *Centar za balkanološka ispitivanja* 6, 5–67.
- GABROVEC, S. 1974, Halštatske nekropole v Bohinju (Die Hallstattnekropolen in Bohinj). – *Arheološki vestnik* 25, 287–318.
- GABROVEC, S. 1976, Železnodobna nekropola v Kobaridu. – *Goriški letnik* 3, 44–63.
- GABROVEC, S. 1994, *Stična. Naselbinska izkopavanja / Siedlungsausgrabungen*. – Katalogi in monografije 28.
- GABROVEC, S., D. SVOLJŠAK 1983, *Most na Soči (S. Lucia) I. Zgodovina raziskovanj in topografija / Storia delle ricerche e topografia*. – Katalogi in monografije 22.
- GABROVEC, S., A. KRUH, I. MURGELJ, B. TERŽAN 2006, *Stična II/1. Gomile starejše železne dobe / Grabhügel aus der älteren Eisenzeit*. – Katalogi in monografije 37.
- GAMBA, M. 1986, Nuovi ritrovamenti di ceramica attica nel Veneto. – *Aquileia Nostra* 57, 642–664.
- GAMBA, M. 1987, Analisi preliminare della necropoli di Arquà Petrarca (Padova). – V / In: D. Vitali (ur. / ed.), *Celti ed Etrusci nell'Italia centrosettentrionale dal V secolo a. C. alla romanizzazione*, 237–270, Bologna.
- GAMBACURTA, G. 2017, A loom for the goddess – tools for spinning and weaving from the sanctuary of the goddess *Reitia* in Este (Padua). – *Origini. Prehistory and protohistory of ancient civilizations / Preistoria e protostoria delle civiltà antiche* 40, 211–226.
- GAMBACURTA, G., M. BRUSTIA 2001, Vasellame metallico ed oggetti vari. – V / In: G. Fogolari, G. Gambacurta (ur. / eds.), *Materiali veneti preromani e Romani del santuario di Lagole di Calalzo al museo di Pieve di Cadore*, 247–274.
- GAMBACURTA, G., M. TIRELLI 1997, Altino. Le sepolture di cavallo nella necropoli “Le Brustolade”. – V / In: *La Protostoria tra Sile e Tagliamento. Antiche genti tra Veneto e Friuli*, 71–73, Padova.
- GAMBARI, F. M. 2001, Aspetti del rito nella necropoli di Pombia. – V / In: M. F. Gambari (ur. / ed.), *Birra e il fiume. Pombia e le vie dell'Ovest Ticino tra VI e V secolo a.C.*, 93–98, Beinasco.
- GAMPER, P. 2006, *Die latenezeitliche Besiedlung am Ganglegg in Südtirol. Neue Forschungen zur Fritzens-Sanzano-Kultur*. – *Internationale Archäologie* 91.
- GAMPER, P. 2007, Risultati della campagna di scavo 2006 sulla Gurina. – *Aquileia Nostra* 78, 345–386.
- GANGEMI, G., M. BASSETTI, D. VOLTOLINI (ur. / eds.) 2015, *Le signore dell'Alpago. La necropoli preromana di “Pian de la Gnela” Pieve d'Alpago (Belluno)*. – Treviso.
- GASPARI, A. 2007, The Ljubljanica River. Evidence for a Late Iron Age Ritual Site in the South-eastern Alps (Slovenia). – V / In: S. Groh, H. Sedlmayer (ur. / eds.), *Blut und Wein. Keltisch-römische Kulturpraktiken*, *Protohistoire européenne* 10, 141–154.
- GASPARI, A. 2008, Posoški bojevniki med samostojnostjo in rimsko vojaško službo. – V / In: K. Kofol (ur.), *Vojske, orožje in utrdbeni sistemi v Posočju*, 29–48, Tolmin.
- GASPARI, A., M. MLINAR 2005, Grave with a machaira from Most na Soči. Last versions of single-edged swords with a bent hilt / Grob z mahairo z Mosta na Soči. Zadnje izvedbe enoreznih mečev z odklonjenim ročajem. – *Arheološki vestnik* 56, 169–186.
- GASPARI, A., R. KREMPUŠ, M. ERIČ, S. BOKAL 2001, Arheološko najdišče v strugi Savinje v Celju (Archäologischer Fundort im Flussbett der Savinja in Celje). – *Arheološki vestnik* 52, 281–302.
- GEORGIEVA, R. 2005, Červenofiguren atičeski skifos ot Karnobat. – *Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Ludmili Getov*, *Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis. Supplementum* 4, 168–172.
- GERBEC, T. 2018, Banjška planota in Kanalski Kolovrat v bronasti in železni dobi. – V / In: D. Vončina (ur. / ed.), *Gradišča v zahodni in osrednji Sloveniji. Zbornik s posvetovanja o gradiščih. Pivka, 24. maja 2017*, 62–75, Gorjansko.
- GERBEC, T., M. MLINAR 2014, Arheološke raziskave ob gradnji na Mostu na Soči (EŠD 470 Most na Soči – Arheološko najdišče Sveta Lucija). – *Arheologija v letu 2013. Dediščina za javnost. Zbornik prispevkov*, Ljubljana, 16.
- GERBEC, T., M. MLINAR 2018, Problematika zgodnjega latena v Posočju in Nadiških dolinah ter najdišče Bizjakova hiša v Kobaridu. – *Goriški letnik* 42, 45–71.
- GERDOL, R., G. STACUL 1978, Il castelliere di Ponte S. Quirino presso Cividale. – V / In: M. Moretti, R. Gerdol, G. Stacul (ur. / eds.), *I castellieri di Nivize, Monte Grisa, Ponte S. Quirino. Complessi dell'età del Bronzo*, *Monografie di Preistoria* 2, 65–98, Trieste.
- GEX, K. 1993, Eretria, *Ausgrabungen und Forschungen IX, Rotfigurige und eisgrundige Keramik*. – Lausanne.
- GIORGI, M., S. MARTINELLI, M. OSANNA, A. RUSSO 1988, *Forentum I. Le necropoli di Lavello*. – Venosa.
- GIUDICE, F., S. TUSA, V. TUSA 1992, *La collezione archeologica del Banco di Sicilia*. – Palermo.
- GIUMLIA-MAIR, A. 1998, Studi metallurgici sui bronzi della necropoli di S. Lucia – Most na Soči. – *Aquileia Nostra* 69, 30–135.
- GLASER, F. 1993, Der behauptete Brandopferplatz und der tatsächliche Fundort eiserner Waffen in Teurnia. – *Carinthia* I, 289–295.

- GLEIRSCHER, P., H. NOTHDURFTER, E. SCHUBERT (ur. / eds.) 2002, *Das Rungerr Egg. Untersuchungen an einem eisenzeitlichen Brandopferplatz bei Seis am Schlern in Südtirol*, Römisch-Germanische Forschungen 61.
- GRAHEK, L. 2004, Halštatska gomila na Hribu v Metliki (A Hallstatt tumulus at Hrib in Metlika). – *Arheološki vestnik* 55, 111–206.
- GRAHEK, L. 2016, *Stična. Železnodobna naselbinska keramika / Iron Age settlement pottery*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 32.
- GRAHEK, L. 2018a, Naselbinska keramika z Mosta na Soči / Pottery from settlement at Most na Soči. – V / In: Dular, Tecco Hvala (ur. / eds.) 2018, 249–306.
- GRAHEK, L. 2018b, Prispevek k poznavanju Selške doline v (starejši) železni dobi / A contribution to the study of the valley of the Selška dolina in the (Early) Iron Age. – V / In: M. Črešnar, M. Vinazza (ur. / eds.), *Srečanja in vplivi v raziskovanju bronaste in železne dobe na Slovenskem*, 263–274, Ljubljana.
- GRAN-AYMERICH, J., M. ALMAGRO-GORBEA, J. TROADEC 1993, L'eta des recherches a Bourges – Avaricum: le site de hauteur, les tombs aristocratiques et les importations Mediterranennes a l'age du fer. – V / In: J. Pavúk (ur. / ed.), *Actes du XIIe Congres International des Sciences Prehistoriques et Protohistoriques*, 215–227, Bratislava.
- GRAUE, J. 1974, *Das Gräberfeld von Ornavasso, Eine Studie zur Chronologie der späten Latène- und früher Kaiserzeit*. – Hamburger Beiträge zur Archäologie 1.
- GREGNANIN, R. 2002, La ceramica. – V / In: A. Ruta Serafini (ur. / ed.), *Il "passaggio del guerriero". Un pellegrinaggio tra i santuari Atestini. Este preromana: una città e i suoi santuari*, 164–179, Treviso.
- GUŠTIN, M. 1973, Kronologija notranjske skupine (Cronologia del gruppo preistorico della Notranjska, Carniola Interna). – *Arheološki vestnik* 24, 461–506.
- GUŠTIN, M. 1974, Mahaire. Doprinos k povezavam Picena, Slovenije in Srednjega Podonavja v 7. stol. pr. n. št. (Mahaira Krummschwerter: urgeschichtliche Verbindungen Picenum-Slowenien-Basarabi). – *Situla* 14–15, 77–94.
- GUŠTIN, M. 1976, *Libna*. – Posavski muzej Brežice 3.
- GUŠTIN, M. 1977, Relativna kronologija grobov "Mokronoške skupine". – *Keltske študije, Posavski muzej Brežice* 4, 67–105.
- GUŠTIN, M. 1979, *Notranjska. K začetkom železne dobe na severnem Jadranu / Zu den Anfängen der Eisenzeit an der nördlichen Adria*. – Katalogi in monografije 17.
- GUŠTIN, M. 1987, La Tène fibulae from Istria (Latenske fibule iz Istre). – *Archaeologia Iugoslavica* 24, 43–56.
- GUŠTIN, M. 1991, *Posočje in der Jüngerer Eisenzeit / Posočje v mlajši železni dobi*. – Katalogi in monografije 27.
- HAEVERNICK, Th. E. 1974, Zu den Glasperlen aus Slowenien. – V / In: *Opuscula Iosepho Kastelic Sexagenario Dicata*, Situla 14/15, 61–65.
- HARDEN, D. B. 1981, *Catalogue of Greek and Roman Glass in the British museum I*. – London.
- HAYES, J. 1975, *Roman and Pre-Roman Glass in the Royal Ontario Museum*. – Toronto.
- HOEPFNER, W. 1976, *Das Pompeion und Seine Nachfolgerbauten, Kerameikos X*. – Berlin.
- HORVAT, A. 2018, Petrološke analize in provenienca kamnitih artefaktov iz železnodobne naselbine Most na Soči / Petrology and provenance of the raw material of stone artefacts from the Most na Soči Iron Age settlement. – V / In: Dular, Tecco Hvala (ur. / eds.) 2018, 349–360.
- HORVAT, J. 1990, *Nauportus (Vrhnika)*. – Dela 1. razreda SAZU 33.
- HORVAT, J. 1995, Notranjska na začetku rimske dobe: Parti pri Stari Sušici, Ambrožovo gradišče in Baba pri Slavini (Notranjska (Inner Carniola) at the Beginning of the Roman Period: Parti near Stara Sušica, Ambrožovo gradišče and Baba near Slavina). – *Arheološki vestnik* 46, 178–183.
- HORVAT, J. 1997, *Sermin. Prazgodovinska in zgodnjerska naselbina v severozahodni Istri / Sermin. A Prehistoric and Early Roman Settlement in Northwestern Istria*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 3.
- HORVAT, J. 2006a, Arheološki sledovi v slovenskem visokogorju. – V / In: T. Cevc (ur. / ed.), *Človek v Alpah. Desetletje (1996–2006) raziskav o navzočnosti človeka v slovenskih Alpah (Der Mensch in den Alpen. Zehn Jahre (1996–2006) Forschungen über die Anwesenheit des Menschen in den slowenischen Alpen)*, 13–40, Ljubljana.
- HORVAT, J. 2006b, *Dekle je po vodo šlo. Rimski vodnjak iz Suhadol*. Katalog razstave. – Kamnik.
- HORVAT, J. 2018, Statuettes from Ravelnik near Bovec in the Soča Valley (Slovenia). – V / In: A. Bouet, C. Petit-Aupert (ur. / eds.), *Bibere, ridere, gaudere, studere, hoc est vivere. Hommages à Francis Tassaux*, Mémoire 53, 337–351.
- HORVAT, J., A. BAVDEK 2009, *Okra. Vrata med Sredozemljem in srednjo Evropo / Ocra. The gateway between the Mediterranean and Central Europe*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 17.
- HORVAT, J., B. ŽBONA TRKMAN 2016, The 3rd century military equipment in south-western Slovenia. – V / In: J. Horvat (ur. / ed.), *The Roman army between the Alps and the Adriatic*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 31, 99–120.
- HORVAT, M. 2007, Sela pri Dobu. – V / In: B. Djurić (ur. / ed.), *Arheologija na avtocestah Slovenije* 3.

- [[https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/003\\_sela\\_pri\\_dobu.pdf](https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/003_sela_pri_dobu.pdf)].
- ISTENIČ, J. 1987, Rodik – grobišče Pod Jezerom (Rodik – das Gräberfeld Pod Jezerom). – *Arheološki vestnik* 38, 69–136.
- ISTENIČ, J. 2005a, Brooches of Alesia group in Slovenia / Fibule skupine Alesia v Sloveniji. – *Arheološki vestnik* 56, 187–211.
- ISTENIČ, J. 2005b, Evidence for a very late Republican siege at Grad near Reka in western Slovenia. – *Carnuntum Jahrbuch* 2005, 77–87.
- ISTENIČ, J. 2015, Traces of Octavian's military activities at Gradišče in Cerklno and Vrh gradu near Pečine / Sledovi Oktavijanovega vojaškega delovanja na Gradišču v Cerklnem in na Vrh gradu pri Pečinah (Posočje, zahodna Slovenija). – V / In: J. Istenič, B. Laharnar, J. Horvat (ur. / eds.), *Evidence of the Roman Army in Slovenia / Sledovi rimske vojske na Slovenskem*, Katalogi in monografije 41, 43–73.
- ISTENIČ, J. 2018, Roman bronze helmets from the Republican period and the Early Principate in Slovenia / Rimske bronaste čelade republikanske dobe in zgodnjega principata v Sloveniji. – *Arheološki vestnik* 69, 277–334.
- ISTENIČ, J. 2019, *Roman military equipment from the river Ljubljanica: typology, chronology and technology / Rimska vojaška oprema iz reke Ljubljanice: arheološke in naravoslovne raziskave*. – Katalogi in monografije 43.
- JABLONKA, P. 2001, *Die Gurina bei Dellach im Gailtal. Siedlung, Handelsplatz und Heiligtum*. – Aus Forschung und Kunst 33.
- JAHASSE, J., L. JAHASSE 1973, *La Necropole preromaine d'Aleria (1960–1968)*. – Paris.
- JEREB, M. 2016, *Die Bronzegefäße in Slowenien / Prazgodovinske bronaste posode s področja današnje Slovenije*. – Prähistorische Bronzefunde II/9.
- JOBST, W. 1975, *Die Römischen fibeln aus Lauriacum*. – Forschungen in Lauriacum 10.
- JOHNSON, F. P. 1955, A note on Owl skyphos. – *American Journal of Archaeology* 59, 119–124.
- JOSIPOVIČ, D., A. GASPARI, A. MIŠKEC 2012, Arheološko najdišče pri cerkvi sv. Janeza Krstnika v Bohinju. – V / In: A. Gaspari, M. Erič (ur. / eds.), *Potopljena preteklost: arheologija vodnih okolij in raziskave podvodne arheologije v Sloveniji. Zbornik ob 128-letnici Dežmanovih raziskav Ljubljanice na Vrhniki (1884–2012)*, 389–396, Radovljica.
- JOVANOVIČ, A. 2007, *Kelti ob sotočju Save in Krke. Publikacija ob razstavi*. – Brežice.
- KASTELIC, J. 1960, Nov tip halštatskega diadema v Sloveniji (A New Type of the Diadem from the Hallstatt Period in Slovenia). – *Situla* 1, 3–26.
- KLAVORA, F. 2003, *Kdo dal podobo je Bovškemu. O zgodovini, cesti in naseljih na Bovškem*. – Tolmin.
- KMEŤOVÁ, P. 2014, *Deponovanie koní na pohrebiskách z doby halštatskej v priestore Panónskej panvy*. – *Dissertationes archaeologicae Bratislavenses* 2.
- KNAVS, M., M. MLINAR 2006, Most na Soči. – *Varstvo spomenikov. Poročila* 39–41, 115–117.
- KNEZ, T. 1970, Poljane pri Žužemberku. – *Varstvo spomenikov* 13–14 (1968–1969), 185.
- KNEZ, T. 1986, *Novo mesto 1. Halštatski grobovi / Hallsstattzeitliche Gräber*. – *Carniola Archaeologica* 1.
- KNEZ, T. 1992, *Novo mesto 2. Keltsko-rimsko grobišče Beletov vrt / Keltisch-römisches Gräberfeld Beletov vrt*. – *Carniola Archaeologica* 2.
- KNIFIC, T. 2004, Na stičišču treh svetov. Arheološki podatki o Goriški v zgodnjem srednjem veku. – *Goriški letnik* 29, 5–30.
- KNIFIC, T., A. PLETERSKI 1993, Staroslovanski grobišči v Spodnjih Gorjah in Zasipu. – *Arheološki vestnik* 44, 235–267.
- KOS, P. 1973, Koritnica ob Bači. – *Arheološki vestnik* 24, 848–873.
- KRÄMER, W. 1985, *Die Grabfunde von Manching und die Latènezeitlichen Flachgräber in Südbayern*. – *Die Ausgrabungen in Manching* 9.
- KRIŽ, B. 1997, *Novo mesto 4. Kapiteljska njiva. Gomila II in gomila III*. – *Carniola Archaeologica* 4.
- KRIŽ, B. 2004, Prazgodovinsko steklo Dolenjske. – V / In: I. Lazar (ur. / ed.), *Drobci antičnega stekla, Annales Mediterranea*, 11–17.
- KRIŽ, B. 2005, *Novo mesto 6. Kapiteljska njiva. Mlajše-železnodobno grobišče*. – *Carniola Archaeologica* 6.
- KRIŽ, B. 2017, *Jantar – dragulji Baltika v Novem mestu / Amber – Jewels of the Baltic in Novo mesto*. – *Novo mesto*.
- KRIŽ, B., P. TURK 2003, *Steklo in jantar Novega mesta. Katalog arheološke razstave*. – *Novo mesto*.
- KROMER, K. 1959, *Brezje. Halštatske gomile z Brezij pri Trebelnem / Hallstattische Hügelgräber von Brezje bei Trebelno*. – *Arheološki katalogi Slovenije* 2.
- KRUH, A. 2008, Gomila 5 ali Tratarjeva gomila. – V / In: S. Gabrovec, B. Teržan, *Stična II/2. Gomile starjše železne dobe. Razprave / Grabhugel aus der Alteren Eisenzeit. Studien*, Katalogi in monografije 38 (2010), 69–131.
- KUJUNDŽIČ, Z. 1982, *Poetovijske nekropole / Die Nekropolen von Poetovio*. – Katalogi in monografije 20.
- KUNTER, K. 1995, *Glasperlen der vorrömischen Eisenzeit: nach Unterlagen von Th. E. Haevernick. 4. Schichtaugenperlen*. – *Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte* 18.
- LAHARNAR, B. 2009, *Železnodobno gradišče Žerovnišček pri Bločicah na Notranjskem / The Žerovnišček Iron Age hillfort near Bločice in the Notranjska region*. – *Arheološki vestnik* 60, 97–157.
- LAHARNAR, B. 2015, *The Roman army in the Notranjska region / Rimska vojska na Notranjskem*. – V /

- In: J. Istenič, B. Laharnar, J. Horvat (ur. / eds.), *Evidence of Roman army in Slovenia / Sledovi rimske vojske na Slovenskem*, Katalogi in monografije 41, 9–41.
- LAHARNAR, B. 2018a, Kovinske in steklene najdbe ter kamniti kalupi iz železnodobne naselbine na Mostu na Soči / Metal finds, glass finds and stone moulds from the Iron Age settlement at Most na Soči. – V / In: Dular, Tecco Hvala (ur. / eds.) 2018, 195–247.
- LAHARNAR, B. 2018b, Med starejšo in mlajšo železno dobo na Notranjskem. – *Goriški letnik* 42, 73–92.
- LAHARNAR, B., M. MLINAR 2008, Jerovca at Šentviška planota: newly discovered Iron Age cemetery (Jerovca na Šentviški planoti: novo odkrito železnodobno grobišče). – *Annales. Seria historia e sociologia* 18/2, 471–478.
- LAHARNAR, B., M. MLINAR 2013, Železnodobno grobišče v Jerovci na Šentviški planoti (Iron Age cemetery of Jerovca, Šentviška planota, Slovenija). – *Goriški letnik* 35/2011, 9–32.
- LAHARNAR, B., M. MLINAR 2019, A La Tène grave from Srpenica: new evidence of Early Latenisation of the Posočje region in Northwestern Slovenia. – V / In: H. Baitinger, M. Schönfelder (ur. / eds.), *Hallstatt und Italien. Festschrift für Markus Egg*, Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums 154, 645–658.
- LAHARNAR, B., P. TURK 2017, *Železnodobne zgodbe s stičišča svetov*. – Ljubljana.
- LAMBERTON, R., S. ROTOFF 1985, *Birds of the Athenian Agora*. – Princeton.
- LAMBOGLIA, N. 1952, Per una Classificazione Preliminare della Ceramica Campana. – V / In: *Atti del I. Congresso Internazionale di Studi Liguri*, 139–206, Bordighera.
- LANG, A. 1998, *Das Gräberfeld von Kundl. Studien zur vorrömischen Eisenzeit in den zentralen Alpen*. – Frühgeschichte und Provinzialrömische Archäologie. Materialien und Forschungen 2.
- LAZAR, I. 2003, *Rimsko steklo Slovenije / The Roman glass of Slovenia*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 7.
- LEJARS, T. 2008, Les guerriers et l'armement celto-italique de la nécropole de Monte Bibele. – V / In: D. Vitali, S. Verger (ur. / eds.), *Tra mondo celtico e mondo italico. La necropoli di Monte Bibele. Atti della tavola rotonda*, 127–222, Bologna.
- LELEKOVIĆ, T. 2012, Cemeteries. – V / In: B. Migotti (ur. / ed.), *The Archaeology of Roman Southern Pannonia. The state of research and selected problems in the Croatian part of the Roman province of Pannonia*, 313–357, Oxford.
- LUNZ, R. 1976, *Urgeschichte des Raums Algund – Gratsch – Tirol*. – Archeologisch Historisch Forschungen in Tirol 1.
- MACELLARI, R., E. PELLEGRINI 2002, *I lingotti con il segno del ramo secco. Considerazioni su alcuni aspetti socio-economici nell'area Etrusco-Italica durante il periodo tardo arcaico*. – Istituto nazionale di studi Etrusci ed Italici, Biblioteca di "Studi Etrusci" 38.
- MAGGI, P., B. ŽBONA TRKMAN 2007, Tra Natisone e Isonzo: il territorio in età romana. – V / In: M. Chiabà, P. Maggi, C. Magrini (ur. / eds.), *Le valli del Natisone e dell'Isonzo tra centroeuropa e Adriatico. Atti del convegno internazionale di studi. San Pietro al Natisone (UD) 15–16 settembre 2006*, 59–77, Udine.
- MALNATI, L., M. GAMBA (ur. / eds.) 2003, *I Veneti dai bei cavalli*. – Treviso.
- MANESSI, P., A. NASCIMBENE 2003, *Montebelluna. Sepolture preromane dalle necropoli di Santa Maria in Colle e Posmon*. – *Archaologia* 1. Quaderni del Museo di Storia Naturale e Archeologia di Montebelluna.
- MANGANI, E. 1982, Adria (Rovigo). – *Notizie degli scavi di antichità* 36 (1985), 5–107.
- MARABINI, M. T. 1973, *The Roman thin walled pottery from Cosa*. – *Memoirs of the American Academy in Rome* 32.
- MARCHESETTI, C. 1886, *La necropoli di S. Lucia presso Tolmino, scavi del 1884*. – *Bolletino della Società Adriatica di Scienze Naturali in Trieste* 9.
- MARCHESETTI, C. 1893, *Scavi nella necropoli di S. Lucia presso Tolmino*. – *Bolletino della Società Adriatica di Scienze Naturali in Trieste* 15.
- MARCHESETTI, C. 1896, *Relazioni sugli scavi preistorici nel 1894*. – *Bolletino della Società Adriatica di Scienze Naturali in Trieste* 17, XXII–XXIV.
- MARCHESETTI, C. 1903, *I castellieri preistorici di Trieste e della regione Giulia*. – *Atti del Museo civico di storia naturale* 4.
- MARIĆ, A. 2016, A two-part Certosa fibula (variant VIIId) from the cult place at Monte di Medea in Friuli (Dvodielna certoška fibula različice VIIId s kultnega mesta na Medejskem hribu v Furlaniji). – *Arheološki vestnik* 67, 105–120.
- MARTIN-KILCHER, S. 1994, *Die römischen Amphoren aus Augst und Kaiseraugst* 2. – Augst.
- MASELLI SCOTTI, F. 1988, La ceramica nelle fortificazioni di età romana in Friuli. – V / In: T. Miotti (ur. / ed.), *Castelli del Friuli* 7, 261–294, Udine.
- MASELLI SCOTTI, F., M. ROTTOLI 2007, Indagini archeobotaniche all'ex essiccatoio nord di Aquileia: i resti vegetali protostorici e Romani. – *Antichità Altoadriatiche* 65, 783–816.
- MASON, P. 1998, Late Roman Črnomelj and Bela krajina (Poznoantični Črnomelj in Bela krajina). – *Arheološki vestnik* 49, 285–313.
- MENKE, M. 1977, Zur Struktur und Chronologie der spätkeltischen und frühromischen Siedlungen im

- Reichenhaller Becken. – V / In: B. Chropovský (ur. / ed.), *Symposium zum Ausklang der Latène-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donau*, Bratislava, 223–238.
- METZGAR, H. (ur. / ed.) 1972, *Fouilles de Xanthos IV, les céramiques archaïques et classiques de l'acropole lycienne*. – Paris.
- MILAVEC, T. 2011, Kovinske najdbe / Metal finds. – V / In: Modrijan, Milavec 2011, 21–81.
- MLADIN, J. 1969, Halštatska nekropola na Gradini iznad Limskega kanala. – *Jadranski zbornik* 7, 289–316.
- MLINAR, M. 2002a, *Nove zanke svetolucijske uganke. Arheološke raziskave na Mostu na Soči: 2000 do 2001 / Sveta Lucija – New Stigma to the Enigma. Archaeological excavations at Most na Soči: 2000 – 2001*, Katalog razstave. – Tolmin.
- MLINAR, M. 2002b, La tomba tardohallstattiana della necropoli di Most na Soči (Santa Lucia), in località Repelc. – *Quaderni Friulani di Archeologia* XI/1, 19–34.
- MLINAR, M. 2002c, Zgodnjesrednjeveški posodi z Mosta na Soči, ledina Repelc / Zwei frühmittelalterliche Gefäße aus Most na Soči, Flur Repelc. – V / In: M. Guštin (ur. / ed.), *Zgodnji Slovani. Zgodnjesrednjeveška lončenina na obrobju vzhodnih Alp / Die frühen Slawen. Frühmittelalterliche Keramik am Rand der Ostalpen*, 111–112, Ljubljana.
- MLINAR, M. 2003, Most na Soči ingot with the sign of a bare branch. – *Instrumentum* 17, 29–30.
- MLINAR, M. 2004, Srpenica, novoodkrito najdišče svetolucijske skupine. – V / In: *Bovški zbornik*, 129–142, Tolmin.
- MLINAR, M. 2005, Most na soči (S. Lucia di Tolmino): a century after Carlo Marchesetti. – V / In: E. Montagnari Kokelj (ur. / ed.), *Atti del Convegno Internazionale di Studi: Carlo Marchesetti e i castellieri 1903–2003*, 325–338, Trieste.
- MLINAR, M. 2006, Šentviška Gora. – *Varstvo spomenikov. Poročila* 42 (2005), 156–157.
- MLINAR, M. 2009, About three Iron Age finds, excavated in the year 1927 at Most na Soči. – V / In: G. Tiefengraber, B. Kavur, A. Gaspari (ur. / eds.), *Keltske študije / Studies in Celtic Archaeology* 2, *Papers in honour of Mitja Guštin*, *Protohistoire Européenne* 11, 217–223.
- MLINAR, M. 2009–2010, Železnodobno grobišče pri Srpenici na Bovškem. – *Marušičev zbornik. Zbornik prispevkov v počastitev 70-letnice prof. dr. Branka Marušiča*, *Goriški letnik* 33/34, 117–134.
- MLINAR, M. 2014, Most na Soči. – V / In: B. Teržan, M. Črešnar (ur. / eds.), *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze and Iron Ages in Slovenia*, *Katalogi in monografije* 40, 611–614.
- MLINAR, M. 2016, Arheološke raziskave ob gradnji na Mostu na Soči. – V / In: P. Stipančič, B. Djurić, M. Črešnar (ur. / eds.), *Arheologija v letu 2015 - dediščina za javnost*, 38, Ljubljana.
- MLINAR, M. 2017, Rimski grob z zrcalcem z Lipičarjevega vrta na Mostu na Soči. – *Studia Universitatis Hereditati* 5/2, 37–45.
- MLINAR, M. 2018, Starejšeželeznodobna naselja v Posočju in njihovi obrambni sistemi. – V / In: D. Vončina (ur. / ed.), *Gradišča v zahodni in osrednji Sloveniji. Zbornik s posvetovanja o gradiščih*, *Pivka*, 24. maja 2017, 48–61, Gorjansko.
- MLINAR, M., T. GERBEC 2011, *Keltskih konj topot: najdišče Bizjakova hiša v Kobaridu / Hear the horses of the Celts: The Bizjakova hiša site in Kobarid*. Katalog razstave / Exhibition catalogue. – Tolmin.
- MLINAR, M., M. TURK 2016, *Prapoti skozi praproti: arheološka topografija dolin Tolminke in Zadlaščice*. Katalog razstave. – Tolmin.
- MLINAR, M., B. ŽBONA TRKMAN 2008, Banjška planota in Trnovski gozd v luči novejših arheoloških najdb. – *Goriški letnik* 32, 9–22.
- MLINAR, M., T. GERBEC, B. LAHARNAR 2014, *Kot nekoč: Breginjski kot v arheoloških dobah*. Katalog razstave. – Tolmin.
- MLINAR, M., R. KLASINC, M. KNAVS 2008, Zaščitne arheološke raziskave na Mostu na Soči leta 2001: najdišča Maregova guna, Štulčev kuk in Plac / Rescue archaeological excavations at Most na Soči in the year 2001: the sites of Maregova guna, Štulčev kuk and Plac. – *Arheološki vestnik* 59, 189–208.
- MLINAR, M., V. PERKO, B. ŽBONA TRKMAN 2015, Rimskodobne oljenke z Mosta na Soči: naselbina, grobišče II, najdišče Repelc. – *Goriški letnik* 37–38 (2013–2014), 115–123.
- MLINAR, M., B. LAHARNAR, M. VIDULLI, A. CRISMANI 2018, *Stari bogovi obmolknejo: Šentviška planota v arheoloških dobah*. Katalog razstave. – Tolmin.
- MODRIJAN, Z. 2011, Keramika / Pottery. – V / In: Modrijan, Milavec 2011, 121–212.
- MODRIJAN, Z. 2014, Imports from the Aegean Area to the Eastern Alpine Area and Northern Adriatic in Late Antiquity. – *Ephemeris Napocensis* 24, 51–69.
- MODRIJAN, Z., T. MILAVEC 2011, *Poznoantična utrjena naselbina Tonovcov grad pri Kobaridu. Najdbe / Late Antique fortified settlement Tonovcov grad near Kobarid. Finds*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 24.
- MOREL, J.-P. 1981, *Ceramique campanienne: les formes*. – Bibliothèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome 244.
- MORETTI, M. 1978, Nivize (Aidovski grad). – V / In: M. Moretti, R. Gerdol, G. Stacul (ur. / eds.), *I castellieri di Nivize, Monte Grisa, Ponte S. Quirino. Complessi*

- del' età del Bronzo*, Monografie di Preistoria 2, 11–40, Trieste.
- MOZETIČ, N. 1958–1959, Most na Soči. – *Varstvo spomenikov* 7, 289–290, 298.
- MULH, T., M. ČERNE 2018, Bustum pokop v Navportu (Vrhnika) / The bustum burial in Nauportus (Vrhnika). – V / In: M. Janežič, B. Nadbath, T. Mulh (ur. / eds.), *Nova odkritja med Alpami in Črnim morjem. Rezultati raziskav rimskodobnih najdišč v obdobju med leti 2005 in 2015. Zbrnik 1. mednarodnega arheološkega simpozija, Ptuj, 8. in 9. oktober 2015 / New discoveries between the Alps and Black sea. Results from the Roman Sites in the period between 2005 and 2015. Proceedings of the 1st International Archaeological Conference, Ptuj, 8th and 9th October 2015*, Monografije CPA 6, 205–228.
- MUSCUSO, S. 2017, I vetri e l'ambra. – V / In: M. Guirguis (ur. / ed.), *Corpora delle antichità della Sardegna. La Sardegna Fenica e Punica. Storia e materiali*, Nuoro.
- NASCIMBENE, A. 1999, *Caverzano di Belluno. Aspetti e problemi di un centro dell'età del Ferro della media valle del Piave*. – Quaderno di Società per la Preistoria e Protostoria della Regione Friuli-Venezia Giulia 7, Trieste.
- NASCIMBENE, A. 2009, *Le Alpi Orientali nell'età del Ferro (VII – V secolo a. C.)*. – Collana "L'Album" 15.
- NERI, D. 2003, Aes signatum da S. Giorgio di Valpolicella. – *Quaderni di archeologia del Veneto* 19, 106–108.
- NOTHDURFTER, J. 1979, *Die Eisenfunde von Sanzeno im Nonsberg*. – Römisch- Germanische Forschungen 38.
- NOVŠAK, M. 2002, Zgodnjesrednjeveške najdbe z najdišča Grofovsko pri Murski Soboti / Frühmittelalterliche Funde vom Fundort Grofovsko bei Murska Sobota. – V / In: M. Guštin (ur. / ed.), *Zgodnji Slovani. Zgodnjesrednjeveška lončenina na obrobju vzhodnih Alp / Die frühen Slawen. Frühmittelalterliche Keramik am Rand der Ostalpen*, 27–32, Ljubljana.
- NOVŠAK, M., I. BEKLJANOV ZIDANŠEK, P. VOJAKOVIČ 2017, Zaton predrimske naselbine na Tribuni. Razumevanje morebitne diskontinuitete poselitve med zadnjo fazo latenskega naselja in rimskim vojaškim taborom / The decline of the pre-Roman settlement at Tribuna. Deliberations on the possibility of settlement discontinuity between the final phase of the La Tène settlement and the Roman military camp. – V / In: B. Vičič, B. Županek (ur. / eds.), *Emona MM. Urbanizacija prostora – nastanek mesta / Urbanisation of space – beginning of a town*, 9–52, Ljubljana.
- NOVŠAK, M., I. BEKLJANOV ZIDANŠEK, T. ŽERJAL 2019, *Križišče pri Spodnjih Škofijah*. – Arheologija na avtocestah Slovenije 81. [[https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/AAS%2081\\_Krizisce\\_web.pdf](https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/AAS%2081_Krizisce_web.pdf)].
- OLCESE, G. 1996, Ceramiche comuni di origine tirrenica centro-meridionale tra il II secolo a. C. e il I d. C.: problemi aperti. L'evidenza dei reperti di Albintimilium. – V / In: M. Bats (ur. / ed.), *Les céramiques communes de Campanie et de Narbonnaise (Ier s. av. J.-C. – IIe s. ap. J. – C). La vaisselle de cuisine et de table*, Collection du centre Jean Bérard 14, 421–445, Naples.
- OSMUK, N. 1998, La sanctuaire protohistorique de Kobarid (Slovenie). – *Instrumentum* 7, 13.
- PAGLIARA, C. 1979, Materiali i scritti arcaici del Salento. – V / In: F. D'Andria (ur. / ed.), *Salento arcaico: la nuova documentazione archeologica*, Quaderni dell'Istituto di Archeologia e Storia Antica 1, 57–91.
- PAROVIČ-PEŠIKAN, M. 1982, Grčka mahajra i problem krivih mačeva. – *Godišnjak* 20 / Centar za balkanološka ispitivanja 18, 25–51.
- PARZINGER, H. 1988, *Chronologie der Späthallstatt- und Frühlatène Zeit. Studien zu Fundgruppen zwischen Mosel und Save*. – Quellen und Forschungen zur prähistorischen und provinzialrömischen Archäologie 4.
- PAVLIN, P. 2014, Starejšeželeznodobni košarasti obeski, okrašeni z vodoravnimi črtami / Early Iron Age basket-shaped pendants with horizontal line decoration. – V / In: S. Tecco Hvala (ur. / ed.), *Studia Praehistorica in Honorem Janez Dular*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 30, 341–354.
- PETRU, S. 1972, *Emonske nekropole (odkrite med leti 1635–1960)*. – Katalogi in monografije 7.
- PETTARIN, S. 2006, *Le necropoli di San Pietro al Natissone e Dernazzacco*. – Studi e ricerche di protostoria mediterranea 7.
- PETTENÖ, E. 2003, Il disco votivo da S. Pietro di Rosa (Vicenza): un caso di continuità culturale?. – *Quaderni di archeologia del Veneto* 19, 176.
- PFLAUM, V. 2010, Rimskodobne najdbe s Pristave ter druga sočasna najdišča in posamične najdbe v Blejskem kotu. – V / In: A. Pleterski, *Zgodnjesrednjeveška naselbina na Blejski Pristavi. Tafonomija, predmeti in čas / Frühmittelalterliche Siedlung Pristava in Bled. Taphonomie, Fundgegenstände und Zeitliche Einordnung*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 19, 189–212.
- PIERI, D. 2005, *Le Commerce du vin oriental à l'époque byzantine (V–VII siècles). Le témoignage des amphores en Gaule*. – Beyrouth.
- PIRKMAJER, D. 1991, *Kelti na Celjskem*. Katalog razstave. – Celje.
- PLETERSKI, A. 2008, Zgodnjesrednjeveški žgani grobovi v vzhodnih Alpah (Frühmittelalterliche Brandgräber im Ostalpenraum). – V / In: U. Steinklauber (ur. / ed.), *Frühmittelalterarchäologie in der*

- Steiermark. Beiträge eines Fachgesprächs anlässlich des 65. Geburtstags von Diether Kramer, Schild von Steier, Beiheft 4, 33–39, Graz.
- POGAČNIK, A. 2002, Način pokopa in analiza pridatkov / The burial ritual and the analysis of the grave goods. – V / In: D. Svoljšak, A. Pogačnik, *Tolmin, prazgodovinsko grobišče 2. Razprave / Tolmin, the prehistoric cemetery 2. Treatises*, Katalogi in monografije 35, 21–84.
- POPOVIĆ, L. B. 1994, *Antička Grčka zbirka. Antika 7.* – Beograd.
- PRELOŽNIK, A. 2007a, Fibule picene e lucane nel Caput Adriae orientale. – V / In: M. Guštin et al. (ur. / eds.), *Piceni ed Europa*, Archeologia di frontiera 6, 123–134.
- PRELOŽNIK, A. 2007b, Steppenreiterspuren im eisenzeitlichen Dolenjsko (Slowenien). – V / In: F. M. Andraschko et al. (ur. / eds.), *Archäologie zwischen Befund und Rekonstruktion: Ansprache und Anschaulichkeit. Festschrift für Prof. Dr. Renate Rolle zum 65. Geburtstag*, Antiquitates 39, 155–167.
- PROIETTI, G. (ur. / ed.) 1980, *Il Museo Nazionale di Villa Giulia.* – Roma.
- PUŠ, I. 1978, Antropomorfní obeski iz Ljubljane (Anthropomorphic pendants from Ljubljana). – *Arheološki vestnik* 29, 46–54.
- PUŠ, I. 1982, *Prazgodovinsko žarno grobišče v Ljubljani (Das vorgeschichtliche Gräberfeld in Ljubljana).* – Razprave 1. razreda SAZU 13/2.
- QUESADA SANZ, F. 1997, *El armamento ibérico. Estudio tipológico, geográfico, funcional, social y simbólico de las armas en la Cultura Ibérica (siglos VI-I a.C.).* – Monographies Instrumentum 3/1.
- RADNOTI, A. 1938, *Die römischen Bronzegefäße von Pannonien.* – Dissertationes Pannonicae II/6.
- RAPIN, A. 1988, Boucliers et lances. – V / In: A. Rapin, J. L. Brunaux, *Gournay 2. Revue Archéologique de Picardie*, 7–142, Paris.
- RENZI, T. 1981, S. Lucia. La necropoli. – V / In: R. Peroni (ur. / ed.), *Necropoli e usi funerari nell'età del ferro*, Archeologia: materiali e problemi 5, 184–228.
- REPANŠEK, L. 2016, *Keltska dediščina v toponimiji jugovzhodnega alpskega prostora.* – Linguistica et philologica 33.
- REYNOLDS, P. 2005, Levantine amphorae from Cilicia to Gaza: a typology and analysis of regional production trends from the 1st to 7th centuries. – V / In: *Late Roman Coarse Wares I, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry, Barcelona, 14–16th March 2002*, BAR. International Series 1340, 563–612.
- RIC = *The Roman Imperial Coinage* II–III, London 1933–1994.
- RIGHI, G. 2001, I rinvenimenti lateniani di Amaro e di Monte Sorantri a Raveo. – V / In: S. Vitri, F. Oriolo (ur. / eds.), *I Celti in Carnia e nel arco alpino centro orientale. Atti della Giornata di studio, Tolmezzo 1999*, 113–148, Trieste.
- RIGHI, G. 2004, Armi Celtiche da Monte Roba presso S. Pietro al Natisone. – *Forum Iulii* 27, 9–23.
- RUPEL, L. 1988, Aspetti della ceramica comune romana in Friuli: materiali da Vidulis e Cosseano. – *Aquileia Nostra* 59, 106–167.
- RUTA SERAFINI, A. (ur. / ed.) 1990, *La necropoli Pa-leoveneta di Via Tiepolo a Padova. Un intervento archeologico nella città. Catalogo della mostra.* – Padova.
- RUTA SERAFINI, A. 2001, Il celtismo in area Veneta. Nuovi dati. – V / In: S. Vitri, F. Oriolo (ur. / eds.), *I Celti in Carnia e nell'arco alpino centro orientale. Atti della Giornata di studio, Tolmezzo 1999*, 197–210, Trieste.
- RUTAR, S. 1882, *Zgodovina Tolminskega, to je: zgodovinski dogodki sodnjiških okrajev Tolmin, Bolec in Cerkno ž njih prirodoznanskim in statističnim opisom.* – Gorica.
- RUTAR, S. 1894, Grobišče pri Sv. Luciji blizu Tolmina. – *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* IV, 121–134.
- SAKARA SUČEVIĆ, M. 2004a, *Kaštelir. Prazgodovinska naselbina pri Novi vasi / Brtonigla (Istra) / Prehistoric settlement near Nova vas / Brtonigla (Istria).* – *Annales Mediterranea*, Koper.
- SAKARA SUČEVIĆ, M. 2004b, Steklena jagoda tipa Vice-nice z gradišča Kaštelir pri Novi vasi (Istra). – V / In: I. Lazar (ur. / ed.), *Drobci antičnega stekla / Fragments of Ancient Glass*, *Annales Mediterranea*, 19–23.
- SALZANI, L. 1984–1985, Contributi per la conoscenza della tarda età del ferro nel Veronese. – *Atti e Memorie della Accademia di Agricoltura, Scienze e lettere di Verona* 6/35, 353–381.
- SALZANI, L. (ur. / ed.) 1996, *La necropoli gallica e romana di S. Maria di Zevio (Verona).* – Documenti di archeologia 9.
- SALZANI, L. 1998, *La necropoli gallica di Casalandri a Isola Rizza (Verona).* – Documenti di archeologia 14.
- SALZANI, L. 2002, Una fornace per la ceramica. – *Preistoria Veronese* 5. *Contributi e aggiornamenti*, 178–183.
- SCHAAFF, U. 1990, *Keltische Waffen.* – *Patrimonia / Kulturstiftung der Länder* 16.
- SCHAEFFER J., N. G. RAMAGE, C. H. GREENEWALT 1997, *The Corinthian, Attic and Lakonian Pottery from Sardis.* – Monograph 10, Harvard.
- SCHINDLER-KAUDELKA, E. 1986, Die Backplatten vom Magdalensberg. – V / In: H. Vetter, G. Piccottini (ur. / eds.), *Die Ausgrabungen auf dem Magdalensberg 1975 bis 1976*, *Magdalensberg-Grabungsbericht* 15, 279–337.
- SEKELJ IVANČAN, T., T. TKALČEC 2006, Slavensko paljevinsko groblje na položaju Duga ulica 99 u Vinkovcima / Slawisches Brandgräberfeld am

- Standort Duga ulica 99 in Vinkovci. – *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 23, 141–212.
- SIEVERS, S. 2001, Les armes d'Alésia. – V / In: M. Reddé, S. V. Schnurbein (ur. / eds.), *Alésia. Fouilles et recherches franco-allemandes sur les travaux militaires romains autour du Mont-Auxois (1991–1997)*, Le matériel, Mémoires de l'Académie des inscriptions et belles-lettres 22, 121–241.
- SLABE, M. 1993, *Antična nekropola na Pristavi pri Trebnjem / The Roman cemetery at Pristava near Trebnje*. – Vestnik. Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine 12.
- SOLANO, S. 2008, L'area archeologica di Capo di Ponte (Brescia), loc. Le Sante: ustrinum o Brandopferplatz? – *Notizie Archeologiche Bergomensi* 16, 169–213.
- SPASIĆ, D. 1995, Antička olovna ogledala iz Narodnog muzeja u Požarevcu / Antique Lead Mirrors from the National Museum in Požarevac. – *Viminacium* 10, 29–68.
- STARAC, A. 1997, Pula – rezultati nekih sondažnih istraživanja. – *Histria Archeologica* 28, 152–230.
- STARE, F. 1955, *Vače*. – Arheološki katalogi Slovenije 1.
- STARE, F. 1975, *Dobova*. – Posavski muzej Brežice 2.
- STARE, V. 1973, *Prazgodovina Šmarjete (Der vorgeschichtliche Komplex von Šmarjeta)*. – Katalogi in monografije 10.
- STARE, V. 1999, Naselbina na Gradišču nad Vintarjcem pri Litiji. – *Argo* 42/1, 18–32.
- STIPANČIĆ, P. 2016, *Podoba ali simbol. Upodobitve živali na arheoloških predmetih / Image or symbol. Depictions of animals on archaeological artefacts*. – Novo mesto.
- SVETLIČIČ, V. 1997, Najdbe iz kovine, jantarja in roževine / Metal, Amber and Horn Finds. – V / In: J. Horvat (ur. / ed.), *Sermin. Prazgodovinska in zgodnjericimska naselbina v severozahodni Istri / A prehistoric and Early Roman settlement in Northwestern Istria*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 3, 31–38.
- SVOLJŠAK, D. 1967, Žabče pri Tolminu. – *Varstvo spomenikov* 12, 86.
- SVOLJŠAK, D. 1975, O najdbah grobov na Mostu na Soči. – *Goriški letnik* 2, 5–27.
- SVOLJŠAK, D. 1976, Utrinki o gospodarstvu v Posočju v starejši železni dobi. – *Goriški letnik* 3, 65–69.
- SVOLJŠAK, D. 1983, Kovačevše – naselje idrijske skupine v Vipavski dolini. – *Goriški letnik* 10, 5–32.
- SVOLJŠAK, D. 1988–1989, Posočje v bronasti dobi (Das Sočagebiet in der bronzezeit). – *Arheološki vestnik* 39–40, 367–386.
- SVOLJŠAK, D. 1989, Grški import v prazgodovini. – V / In: M. Javornik (ur. / ed.), *Enciklopedija Slovenije* 3, 398, Ljubljana.
- SVOLJŠAK, D. 1993, S. Lucia – Most na Soči: La scoperta e le prime valutazioni. – V / In: E. Montagnari Kokelj (ur. / ed.), *Atti della giornata internazionale di studio su Carlo Marchesetti*, 135–148, Trieste.
- SVOLJŠAK, D., J. DULAR 2016, *Železnodobno naselje Most na Soči. Gradbeni izvidi in najdbe / The Iron Age Settlement at Most na Soči. Settlement Structures and Small Finds*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 33.
- SVOLJŠAK, D., A. POGAČNIK 2001, *Tolmin, prazgodovinsko grobišče I. Katalog / Tolmin, the prehistoric cemetery I. Catalogue*. – Katalogi in monografije 34.
- SVOLJŠAK, D., B. ŽBONA TRKMAN 1985, Načini pokopa v prazgodovini Posočja. – *Materiali* 20, 87–89.
- ŠAŠEL KOS, M. 2010, *Rimsko osvajanje zahodnega Balkana. Ilirik v Apijanovi Ilirski zgodovini*. – Ljubljana.
- ŠKVOR JERNEJČIČ, B., M. VINAZZA 2016, Burial practises and burial rites between the Late Bronze Age and Early Iron Age in Slovenia. A comparative analysis of Ljubljana and Tolmin cemeteries. – V / In: T. Cividini, G. Tasca (ur. / eds.), *Il funerario in Friuli e nelle regioni contermini tra l'età del ferro e l'età tardoantica (The Funerary in Friuli and Surrounding Regions between Iron Age and Late Antiquity)*, *Atti del Convegno Internazionale (Proceedings of the International Conference)*, San Vito al Tagliamento, 14 Febbraio 2013, BAR. International Series 2795, 41–62.
- ŠTRAJHAR, M., A. GASPARI 2013, Ostanke dveh srednjelatenskih bojevnških grobov iz Turjaške palače v Ljubljani / Remains of two middle La Tène Warrior graves from the Auersberg palace in Ljubljana. – *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 30, 27–43.
- ŠVAJNCER, J. J. 2016, *Vojni muzej Logatec. Zakladi zgodovine*. – Logatec.
- TASSAUX, F., R. MATJAŠIČ, V. KOVAČIČ (ur. / eds.) 2001, *Loron (Croatie). Un grand centre de production d'amphores à huile istriennes (Ier - Vie s. p. C.)*, 97–125. – Bordeaux.
- TECCO HVALA, S. 2012, *Magdalenska gora. Družbena struktura in grobni rituali železnodobne skupnosti / Social structure and burial rites of the Iron Age community*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 26.
- TECCO HVALA, S. 2014a, Kačaste fibule z območja Slovenije (Serpentine fibulae from Slovenia). – *Arheološki vestnik* 65, 123–186.
- TECCO HVALA, S. 2014b, Lončene situle iz starejše železne dobe na območju Slovenije (Early Iron Age ceramic situlae from Slovenia). – V / In: *Studia Praehistorica in Honorem Janez Dular*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 30, 323–339.
- TECCO HVALA, S. 2017, *Molnik pri Ljubljani v železni dobi / The Iron Age site at Molnik near Ljubljana*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 36.
- TECCO HVALA, S., J. DULAR, E. KOCUVAN 2004, *Železnodobne gomile na Magdalenski gori /*



- Eisenzeitliche Grabhugel auf der Magdalenska gora.* – Katalogi in monografije 36.
- TERŽAN, B. 1973, Valična vas. – *Arheološki vestnik* 24 (1975), 660–729.
- TERŽAN, B. 1976, Certoška fibula (Die Certosafibel). – *Arheološki vestnik* 27, 317–536.
- TERŽAN, B. 1996, Weben und Zeitmessen im südostalpinen und westpannonischen Gebiet. – V / In: E. Jerem, A. Lippert (ur. / eds.), *Osthallstattkultur. Akten des Internationalen Symposiums, Sopron, 10.–14. Mai 1994*, Archaeolingua 7, 507–536.
- TERŽAN, B. 2004, L'aristocrazia femminile nella prima età del Ferro. – V / In: F. Marzatico, P. Gleirscher (ur. / eds.), *Guerriglieri, principi ed eroi fra il Danubio e il Po dalla Preistoria all'Alto Medioevo*, 221–229, Trento.
- TERŽAN, B. 2008, Stiške skice (Stična – Skizzen). – V / In: S. Gabrovec, B. Teržan, *Stična 2/2. Gomile starejše železne dobe. Razprave / Grabhügel aus der älteren Eisenzeit. Studien*, Katalogi in monografije 38 (2010), 189–325.
- TERŽAN, B., N. TRAMPUŽ 1973, Prispevek h kronologiji svetolucijske skupine / Contributo alla cronologia del gruppo preistorico di Santa Lucia. – *Arheološki vestnik* 24 (1975), 416–460.
- TERŽAN, B., F. LO SCHIAVO, N. TRAMPUŽ OREL 1984–1985, *Most na Soči (S. Lucia) 2. Szombathyjeva izkopavanja / Die Ausgrabungen von J. Szombathy*. – Katalogi in monografije 23/1, 2.
- TEßMANN, B. 2007, Korbchenanhänger im Süden – Göritzer Bömmeln im Norden. Eine vergleichende Studie zu einem späthallstattzeitlichen Anhänger-typ. – V / In: M. Blečić et al. (ur. / eds.), *Scripta Praehistorica in honorem Biba Teržan*, Situla 44, 667–694.
- TICA, G., B. DJURIĆ 2007, *Šmatevž*. – Zbirka Arheologija na avtocestah Slovenije 4. [[https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/004\\_smatevz.pdf](https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/004_smatevz.pdf)].
- TODOROVIĆ, J. 1974, *Skordiski*. – Beograd.
- TOMAŽINČIČ, Š. 2013, Kranj – arheološko najdišče Pungart. – *Varstvo spomenikov. Poročila* 48 (2011), 97–100.
- TOPÁL, J. 1993, *Roman cemeteries of Aquincum, Pannonia. The western cemetery, Becs road 1*. – Budapest.
- TORELLI, M. 1970, A semi-subterranean etruscan building in the Casale Pian Roseto (Veii) area. – *Papers of the British School at Rome* 38, 62–121.
- TORKAR, S. 2017, Most, ki je dal ime Mostu na Soči. – *Kronika* 65/2, 129–134.
- TOŠKAN, B., L. BARTOSIEWITZ 2018, Živalski ostanki iz naselbine na Mostu na Soči: vpogled v družbeno kompleksnost železnodobne skupnosti v jugovzhodnoalpskem prostoru / Animal remains from the settlement at Most na Soči: insights into the social complexity of an Iron Age community in south-eastern Alps. – V / In: Dular, Tecco Hvala (ur. / eds.) 2018, 467–510.
- TRAMPUŽ-OREL, N., A. PAULIN, S. SPAIĆ, B. OREL 2002, Premonetary Objects from the South-Eastern Alpine Region. Chemical and Metallographic Analyses. – V / In: A. Giumlia-Mair (ur. / ed.), *I bronzi antichi. Produzione e tecnologia*, Monographies instrumentum 21, 63–75.
- TRATNIK, V. 2014, Rimsko grobišče na Laurinovi ulici v Vipavi (The Roman cemetery at Laurinova ulica in Vipava). – *Arheološki vestnik* 65, 255–322.
- TRIAS de ARRIBAS, G. 1967–1978, *Ceramicas Griegas de la Peninsula Iberica*. – Valencia.
- TURK, P. 2006, Keltski bojevnik. – V / In: T. Nabergoj (ur. / ed.), *Stopinje v preteklost. Zakladi iz arheoloških zbirk Narodnega muzeja Slovenije*, 98–99, Ljubljana.
- UBERTI, M. L. 1988, I vetri. – V / In: S. Moscati (ur. / ed.), *I Fenici*, Venezia.
- UBOLDI, M. 2016, Specchietti simbolici in vetro e piombo dalle necropoli milanesi dell'Università Cattolica e di via Madre Cabrini. – V / In: S. Lusuardi Siena et al. (ur. / eds.), *Archeologia classica e post-classica tra Italia e Mediterraneo. Scritti in ricordo di Maria Pia Rossignani*, Contributi di archeologia 8, 97–106.
- VALIČ, A. 1962, Podgora v Poljanski dolini. – *Varstvo spomenikov* 8 (1960–1961), 196.
- VALOTAIRE, M. 1923, Catalogue des vases peints du Cabinet Turpin de Criseé. – *Revue Archeologique* 17, 43–89.
- VANNACCI LUNAZZI, G. 2001, L'insediamento di Colle Mezéit a Verzegnis. – V / In: S. Vitri, F. Oriolo (ur. / eds.), *I Celti in Carnia e nell'arco alpino centro orientale. Atti della Giornata di studio (Tolmezzo 30. aprile 1999)*, 149–171, Trieste.
- VEDALDI IASBEZ, V. 1994, *La Venetia orientale e l'Histria. Le fonti letterarie greche e latine fino alla caduta dell'Impero Romano d'Occidente*. – Studi e ricerche sulla Gallia Cisalpina 5.
- VERBIČ, T. 2002, Izvor kamnitih kritin grobov na prazgodovinskem grobišču v Tolminu / The source of the stone grave covers at the prehistoric cemetery of Tolmin. – V / In: D. Svolfšak, A. Pogačnik, *Tolmin, prazgodovinsko grobišče 2. Razprave / Tolmin, the prehistoric cemetery 2. Treatises*, Katalogi in monografije 35, 103–106.
- VICKERS, M., A. KAKHIDZE 2000, Pichvnari, Ajarian AR, Georgia 2000. – *Anatolian Archaeology* 6, 13–14.
- VIČIČ, B. 1994, Zgodnjersko naselje pod Grajskim gričem v Ljubljani. Gornji trg 30, Stari trg 17 in 32 (Die frühromische Siedlung unterhalb des Schloßbergs in Ljubljana. Gornji trg 30, Stari trg 17 und 32). – *Arheološki vestnik* 45, 47–81.
- VIDRIH PERKO, V. 2000, Amfore v Sloveniji. – *Annales, Series Historia et Sociologia* 22/2, 421–456.

- VIDRIH PERKO, V., A. NESTOROVIĆ, I. ŽIŽEK 2012, *Ex Oriente Lux: Roman lamps from Slovenia. 4th International Congress of ILA on Lamps*. – Ptuj.
- VIKIĆ-BELANČIĆ, B. 1975, Keramika grublje fature u južnoj Panoniji s osobitom obziru na urne i lonce (Rauhe Keramik in Südpannonien mit besonderer Berücksichtigung der Urnen und Töpfe). – *Arheološki vestnik* 26, 25–53.
- VIKIĆ-BELANČIĆ, B. 1976, Antičke svjetiljke u arheološkom muzeju u Zagrebu. – *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu* 9/1, 49–70.
- VINSKI-GASPARINI, K. 1973, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*. – Monografije 1, Zadar.
- VITALI, D. 1992, *Tombe e necropoli Galliche di Bologna e territorio*. – Bologna.
- VITALI, D. 2003, *Le necropoli di Monte Tamburino a Monte Bibele*. – Studi e scavi 19, Bologna.
- VITRI, S. 1980, Un'oinochoe etrusca da S. Lucia di Tolmino – Most na Soči. – V / In: *Zbornik posvećen Stanetu Gabrovcu ob šestdesetletnici, Situla* 20/21, 267–277.
- VITRI, S. 2001, Lo stato della ricerca protostorica in Carnia. – V / In: S. Vitri, F. Oriolo (ur. / eds.), *I Celti in Carnia e nell'arco Alpino Centro orientale, Atti della Giornata di studio, Tolmezzo* 30. April 1999, 19–50, Trieste.
- WARNEKE, T. 1999, *Hallstatt- und frühlatenezeitlicher Anhängerschmuck: Studien zu Metallanhängern des 8. – 5. Jahrhunderts v.Chr. zwischen Main und Po*. – *Internationale Archäologie* 50.
- WYSS, R., T. REY, F. MÜLLER 2002, *Gewässerfunde aus Port und Umgebung. Katalog der latène- und römerzeitlichen Funde aus der Zihl*. – *Schriften des Bernischen Historischen Museums* 4.
- ZAMARCHI GRASSI, P. (ur.) 1992, *La Cortona dei principes*. – Cortona.
- ZAMPORI VANONI, M. L. 1987, *Sub ascia. Una necropoli romana a Nave*. – Modena.
- ZANIER, W. 2016, *Der spätlatène- und frühkaiserzeitliche Opferplatz auf dem Döttenbichl südlich von Oberammergau* 1–3. – *Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte* 62/1–3.
- ZANNONI, A. 1876, *Gli scavi della Certosa di Bologna*. – Bologna.
- ZEMMER-PLANK, L., W. SÖLDER (ur. / eds.) 2002, *Kult der Vorzeit in den Alpen. Opfergaben, Opferplätze, Opferbrauchtum / Culti nella preistoria delle Alpi. Le offerte, i santuari, i riti*, Schriftenreihe der Arbeitsgemeinschaft Alpenländer, Collana della Comunità di lavoro regioni alpine. – Bozen / Bolzano.
- ZEPEZAUER, M. A. 1993, *Mittel- und spätlatenezeitliche Perlen. Glasperlen der vorrömischen Eisenzeit* 3. – *Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte* 15.
- ZORZI, A. 1899, *Notizie guida e bibliografia del RR. Museo Archeologico, Archivio e biblioteca di Cividale del Friuli*. – Cividale del Friuli.
- ZUCCOLO, L. 1983, La necropoli romana "Della cava" nel Sandanielese: lo scavo. – *Aquileia Nostra* 54, 2–47.
- ZUCCOLO, L. 1985, Saggi di scavo a Sevegliano: altri rinvenimenti di epoca Romana. – *Aquileia Nostra* 56, 26–67.
- ŽBONA-TRKMAN, B., D. SVOLJŠAK 1981, *Most na Soči 1880-1980 – sto let arheoloških raziskovanj*. Katalog razstave. – Nova Gorica.
- ŽERJAL, T., V. VIDRIH PERKO 2017, La ceramica orientale da contesti Sloveni. – *Antichità Altoadriatiche* 86, 245–268.
- Spletni vir 1 / Web source 1:*  
M. WATSON, *The owls of Athena: some comments on owl-skyphoi and their iconography*  
<https://www.ngv.vic.gov.au/essay/the-owls-of-athena-some-comments-on-owl-skyphoi-and-their-iconography/> (dostop / access: 13. 7. 2020).

## ANTROPOLOŠKA ANALIZA KOSTNIH OSTANKOV IZ GROBOV NA PUCARJEVEM ROBU IN REPELCU NA MOSTU NA SOČI

### ANTHROPOLOGICAL EVIDENCE FROM PUCARJEV ROB AND REPELC IN MOST NA SOČI

Petra LEBEN-SELJAK

Z najdišča Pucarjev rob je bilo antropološko pregledanih 32 žganih grobov, z najdišča Repelc pa 40 žganih in en skeletni grob (R 43). Pri analizi žganih grobov so bile uporabljene standardne morfološke metode (Wahl 1982, McKinley 2000). Vsak vzorec je bil najprej stehtan, zabeleženi sta bili tudi barva in fragmentacija sežganih kostnih ostankov. Za fragmentacijo je bila uporabljena modificirana Chocholova lestvica: zelo majhna fragmentacija (pod 15 mm linearne dolžine), majhna (16–25 mm), srednja (26–35 mm), velika (36–45 mm), zelo velika (nad 45 mm linearne dolžine).

Ostanki so bili nato podrobno pregledani. Na osnovi prepoznavnih koščkov kosti sta bila določena spol in starost. Antropološka analiza sežganih kostnih ostankov je potekala po enaki metodologiji kot analiza nežganega skeleta (Cox, Mays 2000; İşcan, Kennedy 1989; Krogman, İşcan 1986; Martin, Saller 1957; Scheuer, Black 2000), le da je treba pri tem upoštevati posledice kremiranja, tj. spremembe v obliki in velikosti kosti. Pod vplivom vročine kosti popokajo, se deformirajo in skrčijo, zato so žgane kosti bolj gracilne. Le redko dobimo dovolj velike prepoznavne fragmente kosti, ki omogočajo določitev spola in starosti, saj žgani grobovi navadno ne vsebujejo ostankov celega skeleta, temveč le nekaj naključno pobranih delcev. Medenica, ki je najbolj zanesljiv pokazatelj spola, se praviloma ne ohrani. Se pa včasih ohranijo delčki lobanje in koščki okrajkov dolgih kosti: v teh primerih temelji ocena spola na opisnih spolnih znakih na lobanji (npr. *processus mastoideus*, *protuberantia occipitalis externa*, *arcus superciliaris*, *glabella*, *margo orbitae*) in na antropometričnih parametrih, kot so velikost kapituluma mandibule, čelnega odrastka ličnice, kapituluma radiusa, trohlee humerusa itn. Izmerjene parametre primerja-

mo z referenčno lestvico za določanje spola (Piontek 1996), na osnovi nekaterih mer lahko izračunamo tudi telesno višino (Strzałko, Piontek, Malinowski 1974). Poleg poljskih standardov, ki so izdelani na staroslovanski skeletni seriji z najdišča Ostrow Lednicki, sem pri določanju spola uporabila tudi obode dolgih kosti. Za primerjavo sem uporabila vrednosti obodov pri staroslovanski skeletni seriji z nekropole Bled-Grad (Leben-Seljak 1996) in pri skeletni seriji iz obdobja preseljevanja ljudstev na nekropoli Lajh v Kranju (Leben-Seljak 2012; 2013). Pri določanju starosti odraslih okostij se večinoma lahko opremo le na obliteracijo lobanjskih šivov, ker se fragmenti lobanjskega krova pač največkrat ohranijo. Ker pa se lobanjski šivi pod vplivom vročine sekundarno razprejo, lahko v praksi določimo le zelo okvirno starost pod 40 let (*adultus*) ali nad 40 let (*maturus-senilis*). Pa še ta je vprašljiva, ker je zaraščanje lobanjskih šivov zaradi velike individualne variabilnosti zelo nezanesljiv pokazatelj kronološke starosti. Tudi starosti otroških okostij ne moremo natančno določiti, razen ob morebitni ohranitvi zobnih zasnov. Od izraslih zob se namreč ohranijo le korenine, ki so zaščitene v zobnih jamicah, medtem ko zobne krone popokajo in razpadejo. Zaradi vsega naštetega je ocena spola in starosti pokojnika mogoča le v malo primerih, pa še takrat ni nujno, da je pravilna.

#### PUCARJEV ROB

Grobovi, iz katerih so bili analizirani ostanki človeških kosti, so časovno opredeljeni v starejšo železno dobo, natančneje v čas od 6. do 4. stol. pr. n. št. (glej tu Mlinar, str. 33).

**Grob PR 1**

*Opređelitev:* domnevno ženska, 20–40 let.

*Teža žganine:* 290 g.

*Barva:* siva, srednja do temna.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna (5–20 mm), nekaj večjih kosov linearne dolžine 3–5 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* cca. 10 fragmentov lobanjskega krova (debelina 4–5 mm), del skalnice (*pars petrosa os temporale*), 1 zobna korenina (stalni zob), trohlea prstnega členka roke (transverzalna širina 95 mm, sagitalna širina 65 mm) in fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin, srednje robustni).

*Spol:* nedoločljiv, glede na robusticiteto kosti bolj verjetno ženski kot moški (v primerjavi z moškimi skeleti v grobovih 14, 23, ki imata bolj robustne kosti).

*Starost:* 20–40 let, lobanjski šivi so odprti, brez sledov obliteracije.

*Primesi:* kamen, 2 fragmenta živalskega vretenca (lok s spodnjim sklepnim odrastkom, zelo lahka, črne barve) in fragment kompaktne kostnine od večje živali.

**Grob PR 2**

*Opređelitev:* ženska, 30–50 let, 145–50 cm.

*Teža žganine:* 309 g.

*Barva:* srednje siva in svetlo siva.

*Fragmentacija:* večinoma zelo majhna in majhna (5–20 mm), nekaj srednje velikih in velikih fragmentov (3–5 cm) ter korpus ulne, ki na pogled ni žgan ali pa le slabo (dolžina fragmenta 15,5 cm, barva svetla rjavo-siva).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti lobanjskega krova (debelina 4–6 mm), del zatilnice (debelina na inionu 7,5 mm), del ličnice, del korpusa radiusa, korpus ulne, del korpusa femurja (dolžina fragmenta 6,5 cm), del sklepne površine (verjetno talus) in neprepoznavni fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

*Spol:* ocena temelji na velikosti ulne in na ličnici. Ulna je gracilna, njeno dolžino sem na podlagi ohranjenega dela korpusa dolžine 15,5 cm ocenila na približno 21 cm, kar ustreza telesni višini 144–148 cm. Širina čelnega odrastka ličnice (*processus frontalis os zygomaticum*) je 11 mm. Po poljskem standardu je nad kritično točko za ženski spol (10,1 mm), vendar je bližje ženskim vrednostim kot moškim (povprečna vrednost  $\pm$  SD je pri ženskah  $12,3 \pm 1,8$  mm, pri moških pa  $13,3 \pm 1,6$  mm). *Processus marginalis* je močno izražen: na splošno je to pogostejše pri moških kot pri ženskah, je pa ta značilnost precej variabilna (medpopulacijske razlike, glej tudi grob 16). Tudi debelina zatilnice na inionu (7,5 mm; merjeno v krogu 5 mm od iniona, ki se ni ohranil) kaže na žensko, moški v grobu 23 ima precej debelejšo (18 mm). Debelina zatilnice na inionu je pri ženskah med 8 in 17 mm, pri moških med 8,5 in 23 mm, povprečne vrednosti pa so 11,5 mm za ženske in 13 mm za moške (Piontek 1996, tab. 40).

*Starost:* 30–50 let, lobanjski šiv je ektokranialno odprt, endokranialno pa zarasel.

*Primesi:* 1 živalski zob, od živali pa so verjetno tudi 3 večji fragmenti (6–8 cm) kompaktne kostnine z ostrimi robovi.

**Grob PR 3**

*Opređelitev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 1 g.

*Barva:* svetlo rjava, ne daje videza žganine.

*Fragmentacija:* zelo velika, linearna dolžina 55 mm.

*Ohranjeni deli skeleta:* samo fragment mandibule, zunanja stran korpusa.

**Grob PR 4**

*Opređelitev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 15 g.

*Barva:* svetlo rjava, ne daje videza žganine.

*Fragmentacija:* zelo velika, linearna dolžina 10 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* samo fragment korpusa radiusa.

*Spol:* radius je srednje robusten, minimalni obod (mera R 3 po Martinu) je 44 mm. Take obode dobimo tako pri ženskah (Bled-Grad: 38–45 mm, Kranj-Lajh: 33–45 mm) kot pri moških (Bled-Grad: 44–52 mm, Kranj-Lajh: 41–51 mm).

**Grob PR 5A**

*Opređelitev:* nedoločljiv (domnevno odrasla oseba).

*Teža žganine:* 15 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* majhni in tanki fragmenti kompaktne kostnine, trije so bolj debeli in temnejše barve.

**Grob PR 5B**

*Opređelitev:* nedoločljiv.

*Teža žganine:* 9 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 15 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine, 1 fragment gobaste kostnine.

**Grob PR 6**

*Opređelitev:* moški, mlajši od 40 let.

*Teža:* 48 g (žganina 21 g, korpus humerusa 27 g).

*Barva:* svetlo siva; korpus humerusa je svetlo rjave barve.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm) in korpus humerusa linearne dolžine 12 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* korpus humerusa, v žganini pa fragment lobanjskega krova, distalni delček radiusa, del zapestne koščice in neprepoznavni fragmenti kompaktne kostnine.

*Spol:* robusten humerus, minimalni obod korpusa (mera H 7 po Martinu) je 69 mm. Vrednost je značilna za moške (Bled-Grad: 60–75 mm, Kranj-Lajh: 59–72 mm), ne pa za ženske (Bled-Grad: 52–68 mm, Kranj-Lajh: 49–66 mm).

*Starost:* lobanjski šiv je odprt, pod 40 let.

**Grob PR 7**

*Opređelitev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 62 g.

*Barva:* srednje siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna (5–20 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* cca 10 fragmentov lobanjskega krova (eden s šivom, ki je delno odprt) in neprepoznavni fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti).

#### Grob PR 10

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 38 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna (5–20 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* neprepoznavni fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

#### Grob PR 11

*Opredelev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 20 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* neprepoznavni fragmenti kompaktne kostnine.

#### Grob PR 12

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 5 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* 1 fragment lobanjskega krova in 4 fragmenti kompaktne kostnine (dva bi bila lahko tudi živalska).

#### Grob PR 13

*Opredelev:* domnevno ženska, odrasla.

*Teža žganine:* 65 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* prevladuje zelo majhna (do 10 mm), okoli 10 fragmentov linearne dolžine 1–4 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* 4 fragmenti lobanjskega krova, 1 trohlea prstnega členka roke (transverzalna širina 11 mm, sagitalna širina 6 mm), neprepoznavni fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

*Spol:* med ostanki lobanje je večji fragment čelnice (*os frontale*, linearna dolžina 17 mm) z glabelo in delom desne očnice ter metopičnim šivom (*sutura metopica*; endokranialno povsem zarasla, ektokranialno odprta). Oblika glabele (*glabella* -2; gladka, neizražena) je tipična za ženske, vendar jo lahko dobimo tudi pri moških (npr. Kranj-Lajh).

#### Grob PR 14

*Opredelev:* moški, 30–50 let.

*Teža žganine:* 151 g.

*Barva:* siva, srednja do temna.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna (5–20 mm), 2 večja fragmenta (3–4 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* cca 15 fragmentov lobanjskega krova (robustni, debelina 5–7 mm), rob orbite, del mandibule (*processus muscularis*), 1 zobna korenina (stalni zob), fragment korpusa radiusa, fragment korpusa dlančnice z bazo, 1 sklepna površina (verjetno kapitulum dlanč-

nice) in neprepoznavni fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti).

*Spol:* glede na debelino lobanjskih kosti in rob očnice, ki je zelo top (*margo orbitae* +2), verjetno moški.

*Starost:* verjetno nad 40 let, lobanjski šiv je še delno odprt.

#### Grob PR 15

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 15 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* 2 fragmenta lobanjskega krova (brez šivov, debelina 4 in 5 mm), del skalnice (*pars petrosa os temporale*) in neprepoznavni fragmenti kompaktne kostnine.

#### Grob PR 16

*Opredelev:* odrasla oseba, nad 40 let (možno 2 skeleta, domnevno moški in ženski).

*Teža žganine:* 523 g.

*Barva:* srednje siva ter sivo-rjava.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna (5–20 mm), nekaj večjih fragmentov (2,5–5 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* cca. 20 fragmentov lobanjskega krova (debelina 4,5–6 mm), 1 rob orbite (oster, lateralno nedoločljiv), lateralni del leve orbite, del leve ličnice, 1 zobna korenina (stalni zob), 1 fragment sklepne površine, fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

*Spol:* širina čelnega odrastka leve ličnice (*processus frontalis os zygomaticum sin.*) je 12 mm, *processus marginalis* je dobro izražen. Po poljskem standardu je nad kritično točko za ženski spol (10,1 mm) in pod kritično točko za moški spol (15,9 mm), vendar je bližje ženskimi vrednostim kot moškimi (povprečna vrednost  $\pm$  SD je pri ženskah  $12,3 \pm 1,8$  mm, pri moških pa  $13,3 \pm 1,6$  mm). *Processus marginalis* je močno izražen: na splošno je to pogostejše pri moških kot pri ženskah, je pa ta značilnost precej variabilna (medpopulacijske razlike). Podobno ličnico ima tudi ženski skelet v grobu 2. V žganini sta bila dela dveh orbit, ki se po morfoloških značilnostih razlikujeta. Lateralni del leve orbite ima top rob (*margo orbitalis* +1), kar je večinoma moška značilnost. Lateralno nedoločljiv fragment orbite pa ima oster rob (*margo orbitae* -2), kar je na splošno ženska značilnost. Očnici bi bili lahko od dveh različnih lobanj, vendar v preostanku žganine nismo našli drugih podvajajočih se kosti. Morda gre za kontaminacijo (naključno pobrani ostanki iz skupnega kremacijskega prostora). Lahko pa tudi ne, teža žganine je namreč precej večja kot v drugih grobovih.

*Starost:* nad 40 let, lobanjski šiv je pri dveh fragmentih popolnoma zarasel, pri enem pa sekundarno odprt.

#### Grob PR 17

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 38 g.

*Barva:* srednje siva in od bele do svetlo sive.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna (5–30 mm).

**Ohranjeni deli skeleta:** 1 fragment lobanjskega krova (debelina 6 mm), fragment skalnice (*pars petrosa os temporale*) in fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

#### Grob PR 18

**Opredelev:** odrasla oseba.

**Teža žganine:** 181 g.

**Barva:** srednje do temno siva.

**Fragmentacija:** zelo majhna in majhna (5–20 mm).

**Ohranjeni deli skeleta:** cca 10 fragmentov lobanjskega krova brez šivov (debelina 5–6 mm), 2 zobni korenini (stalni zob), fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

#### Grob PR 19

**Opredelev:** odrasla oseba.

**Teža žganine:** 15 g.

**Barva:** bež, siva in črna.

**Fragmentacija:** zelo majhna in majhna (5–20 mm).

**Ohranjeni deli skeleta:** fragmenti kompaktne kostnine.

#### Grob PR 20

**Opredelev:** nedoločljiv, odrasla oseba (in otrok?).

**Teža žganine:** 30 g.

**Barva:** srednje siva in od svetlo sive do bež.

**Fragmentacija:** zelo majhna (do 10 mm) in majhna (4 fragmenti 20 mm) ter 1 večji fragment (linearna dolžina 4 cm, morda živalski).

**Ohranjeni deli skeleta:** fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

**Starost:** odrasla oseba, nekaj koščkov bi bilo lahko tudi od otroka (žametasta površina).

#### Grob PR 21

**Opredelev:** odrasla oseba.

**Teža žganine:** 33 g.

**Barva:** svetlo siva in bež.

**Fragmentacija:** zelo majhna (do 10 mm), 7 nekoliko večjih fragmentov (2–4 cm).

**Ohranjeni deli skeleta:** 7 fragmentov lobanjskega krova brez šivov (debelina 5–6,5 mm), fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

#### Grob PR 22

**Opredelev:** odrasla oseba.

**Teža žganine:** 5 g.

**Barva:** od bež do svetlo sive.

**Fragmentacija:** zelo majhna (do 10 mm).

**Ohranjeni deli skeleta:** 6 fragmentov kompaktne kostnine.

#### Grob PR 23

**Opredelev:** moški, nad 30 let.

**Teža žganine:** 262 g.

**Barva:** srednje siva.

**Fragmentacija:** zelo majhna (5–15 mm, polovica žganine), preostanek 2–5 cm.

**Ohranjeni deli skeleta:** slabo tretjino žganine pomenijo ostanki lobanje: fragmenti lobanjskega krova, del maksile (s praznimi alveolami za 3 sprednje zobe) in 2 zobni korenini (stalni zob). V preostanku prevladujejo neprepoznavni fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin, večji kosi so od tibije in femurja), del korpusa radiusa, del dlančnice, distalni prstni členek roke, delček sklepne površine.

**Spol:** robustne postkranialne kosti, minimalni obod radiusa (mera R 3 po Martinu) je 49 mm. Take obode dobimo pri moških (Bled-Grad: 44–52 mm, Kranj-Lajh: 41–51 mm), pri ženskah pa ne (Bled-Grad: 38–45 mm, Kranj-Lajh: 33–45 mm). Tudi lobanjske kosti so robustne (debelina 6–7 mm, na inionu 18 mm; za primerjavo glej ženski grob 2), mišična narastišča na zatilju pa močno izražena (*protuberantia occipitalis externa* +2).

**Starost:** nad 30 let (verjetno nad 40): lobanjski šivi so endokranialno zarasli, ektokranialno pa odprti.

#### Grob PR 25

**Opredelev:** mladostnik (14–20 let) ali zelo gracilna mlada ženska (pod 25 let).

**Teža žganine:** 360 g.

**Barva:** bež do svetlo sive in srednje siva.

**Fragmentacija:** zelo majhna in majhna (5–20 mm), nekaj večjih kosov (3–5 cm).

**Ohranjeni deli skeleta:** cca 35 fragmentov lobanjskega krova (nekateri s šivi), del leve maksile (*processus frontalis*), del desne ličnice (*processus frontalis*), lateralni del desne orbite, kapitulium mandibule, 2 zobni korenini (stalni zob), del korpusa rebra, 2 sklepni površini (del kaputa humerusa, del trohlee talusa), del korpusa mečnice (fibula), fragmenti kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

**Spol:** zelo gracilna ženska, verjetneje pa starejši otrok ali mladostnik. Kostni so zelo gracilne, stene korpusov dolgih kosti so tanke, ravno tako kosti lobanjskega krova (debelina 3–4,5 mm). Zelo gracilna sta tudi kapitulium mandibule in ličnica, širina čelnega odrastka (*processus frontalis os zygomaticum dex.*) je 8 mm, *processus marginalis* ni izražen (za primerjavo glej grob 2 in 16).

**Starost:** zobni korenini sta od popolnoma izraslih stalnih zob (nad 13 let), lobanjski šivi so popolnoma odprti brez sledov obliteracije (pod 25 let). Lateralni del orbite po velikosti bolj ustreza otroku kot odrasli osebi, kaput humerusa pa prej odrasli ženski (ohranjeni del meri 33 mm, sagitalni premer kaputa je bil vsaj 35 mm, verjetneje pa okrog 40 mm).

#### Grob PR 26

**Opredelev:** starejši otrok, juvenilna oseba ali odrasla ženska.

**Teža žganine:** 16 g.

**Barva:** bež do svetlo siva.

**Fragmentacija:** zelo majhna (do 10 mm), 2 kosa linearne dolžine 3 cm.

**Ohranjeni deli skeleta:** deli kompaktne kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

**Spol in starost:** razmeroma tanke stene korpusov dolgih kosti – lahko od starejšega otroka ali juvenilne osebe (nad 13 let), lahko tudi od odrasle ženske.

**Grob PR 27**

*Opredelev:* domnevno odrasla oseba, mlajša od 40 let.

*Teža žganine:* 10 g.

*Barva:* srednje do temno siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm), 2 kosa linearne dolžine 2 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* prevladujejo fragmenti lobanjskega krova, nekaj majhnih koščkov kompaktno kostnine. Glede na debelino lobanjskega krova (del zatilnice debeline 6 mm) odrasla oseba, mlajša od 40 let (odprti šivi).

**Grob PR 28**

*Opredelev:* odrasla ženska.

*Teža žganine:* 8 g.

*Barva:* svetlo do temno siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 20 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* del senčnice (*processus mastoideus*, samo površinska plast kompaktno kostnine), kapituluma mandibule, 2 fragmenta ravne sklepne površine (*cavitas glenoidalis scapulae* ali *capitulum radii*), fragmenti kompaktno kostnine (korpusi dolgih kosti okončin).

*Spol:* transverzalna širina kapituluma mandibule je 16 mm, kar je po poljskem standardu pod kritično točko za ženski spol, ki je 17,9 mm.

**Grob PR 29**

*Opredelev:* nedoločljiv, odrasla oseba.

*Teža žganine:* 9 g.

*Barva:* srednje siva

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm), 2 večja kosa linearne dolžine 2–3 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktno kostnine korpusov dolgih kosti okončin.

**Grob PR 30**

*Opredelev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 18 g.

*Barva:* bela do svetlo siva, nekaj debelejših kosov kompakte v sredini črnih.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 20 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktno kostnine korpusov dolgih kosti okončin.

**Grob PR 31**

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 12–13 g.

*Barva:* svetlo siva in temno siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (večina fragmentov pod 5 mm, 4 veliki ok. 10 mm, največja dva pa 22 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* neprepoznavni fragmenti kompaktno kostnine, največja dva verjetno od korpusa femurja (debelina kompaktno kostnine 5–7 mm).

**Grob PR 33**

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 4 g.

*Barva:* svetlo do srednje siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* neprepoznavni fragmenti kompaktno kostnine.

**Grob PR 34**

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 41 g.

*Barva:* temnejša siva, svetlo sivih fragmentov je zelo malo.

*Fragmentacija:* zelo majhna (večina do 10 mm), večjih je le kakšnih 10 fragmentov, največji meri 25 mm.

*Ohranjeni deli skeleta:* 1 zob (glede na obliko krova stalni premolar, PM) in neprepoznavni fragmenti kompaktno kostnine (korpusi dolgih kosti), največji fragment je verjetno od korpusa femurja (debelina kompaktno kostnine 7 mm).

**Grob PR 35**

*Opredelev:* odrasla oseba ali starejši otrok.

*Teža žganine:* manj kot 1 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna, samo 4 fragmenti veliki 5–7 mm.

*Ohranjeni deli skeleta:* 1 zobna korenina (stalni zob, nad 6 let) in 4 neprepoznavni fragmenti kompaktno kostnine.

Med pregledanim gradivom iz 32 žganih grobov iz starejše železne dobe so bili večinoma samo ostanki človeških kosti, nekaj živalskih kosti je bilo le v grobovih PR 1 in 2, morda tudi v grobovih PR 12 in 20 (*tab. 1*).

Teža žganine se giblje med 1 in 523 g (*graf 1*). Povprečna teža je 81,5 g, mediana pa je precej nižja, le 19 g, saj prevladujejo grobovi z nizko težo žganine. Kar 23 grobov (72 %) je vsebovalo manj kot 50 g žganine (od tega 9 grobov ali 28 % manj kot 11 g), v dveh grobovih je bilo dobrih 60 g žganine, nad 100 g pa le v 7 grobovih.

Barva žganine je svetlo ali srednje siva. Nekatere kosti so tudi temno sive (predvsem v sredini kompaktno kostnine) ali svetlejše bež oz. slonokoščene barve (predvsem na površini). Kostni so močno fragmentirane, praviloma so delci v velikostnem razredu zelo majhnih (do 15 mm) in majhnih fragmentov (15–25 mm). Le v nekaterih vzorcih so posamezni večji fragmenti (korpusi dolgih kosti okončin, ki pa ne presegajo 5 cm linearne dolžine).

Izjemo v barvi in fragmentaciji pomenijo štiri kosti, najdene v grobovih PR 2 (ulna), PR 3 (mandibula), PR 4 (radius) in PR 6 (humerus). So svetlo rjave barve, kakršna je značilna za skeletne pokope. Tudi ohranjeni deli korpusov so precej veliki (10–15 cm) in niso deformirani.

Pri večini grobov so se ohranili le neprepoznavni deli kompaktno kostnine od korpusov dolgih kosti okončin in neprepoznavni koščki kosti lobanjskega krova.

Zobje so bili najdeni v 8 grobovih, v enem zobna krona stalnega premolarja (gr. PR 34), v sedmih pa korenine stalnih zob (gr. PR 1, 14, 16, 18, 23, 25, 35).

Tab. 1: Most na Soči – Pucarjev rob. Osnovni podatki o žganih grobovih.

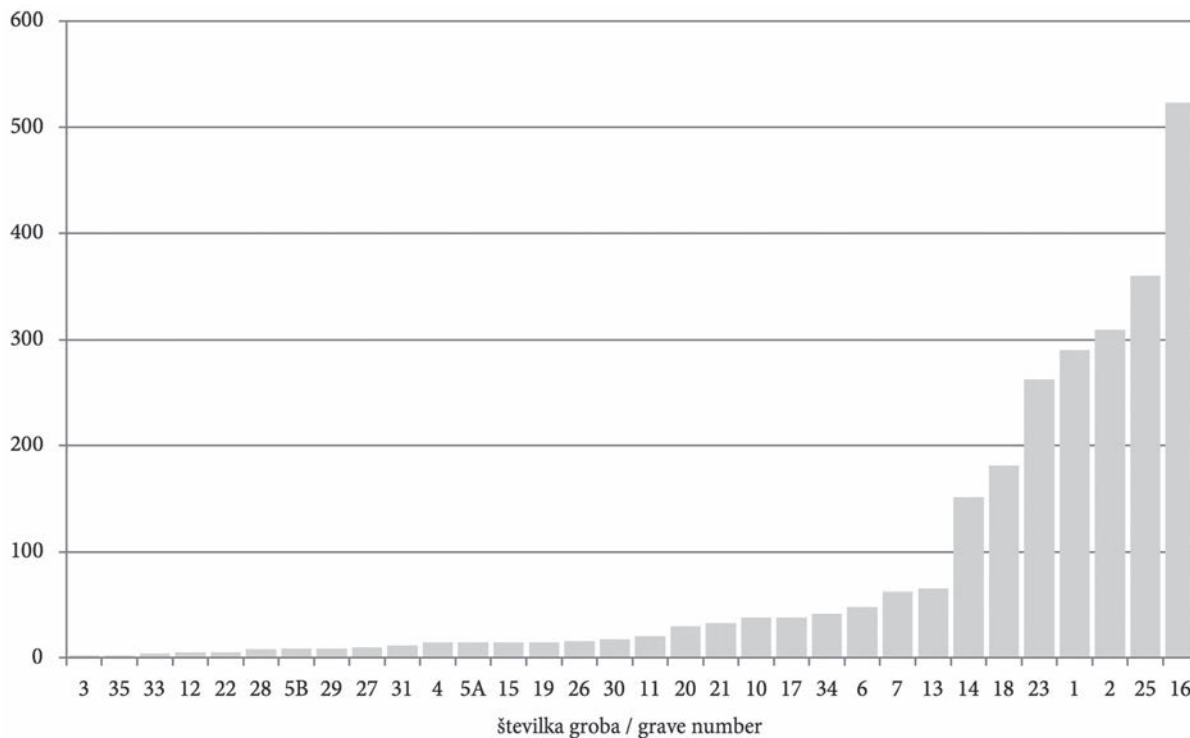
Tab. 1: Most na Soči – Pucarjev rob. Basic data on cremation burials.

Grob / Grave	Teža / Weight (g)	Vsebina* / Contents*	Starost / Age (leta / years)	Spol / Sex	Opombe** / Notes**
PR 1	290	c p d	20-40	F ?	ž/a
PR 2	309	c p	30-50	F	n ž/a
PR 3	1	c	Adultus?	?	n
PR 4	15	p	Adultus	?	n
PR 5a	15	p	Adultus?	?	
PR 5b	9	p	?	?	
PR 6	48	c p	20-40	M	
PR 7	62	c p	Adultus	?	
PR 8	-	-	-	-	ogljje / charcoal
PR 9	-	-	-	-	manjka / absent
PR 10	38	p	Adultus	?	
PR 11	20	p	Adultus?	?	
PR 12	5	c p	Adultus	?	ž/a?
PR 13	65	c p	Adultus	F ?	
PR 14	151	c p d	30-50	M	
PR 15	15	c p	Adultus	?	
PR 16	523	c p d	> 40	F ?	2 individui?
PR 17	38	c p	Adultus	?	
PR 18	181	c p d	Adultus	?	
PR 19	15	p	Adultus	?	
PR 20	30	p	Adultus	Inf ?	ž/a?
PR 21	33	c p	Adultus	?	
PR 22	5	p	Adultus	?	
PR 23	262	c p d	> 30	M	
PR 24	-	-	-	-	ni kopano / not excavated
PR 25	360	c p d	13-25	F ali / or Inf	
PR 26	16	p	?možno / possibly Infans	?	
PR 27	10	p	20-40	?	
PR 28	8	c p	Adultus	F	
PR 29	9	p	Adultus	?	
PR 30	18	p	Adultus	?	
PR 31	12	p	Adultus	?	
PR 32	-	-	-	-	manjka / absent
PR 33	4	p	Adultus	?	
PR 34	41	p d	Adultus	?	
PR 35	1	p d	Adultus ali / or Infans	?	

\* c – cranium (lobanja), p – postcranium (postkranialni skelet: kosti trupa in okončin), d – dentes (zobje).

\*\* n – nežgana ali slabo žgana kost / uncremated or poorly cremated bone, ž/a – živalska kost / animal bone; F – femininum, M – masculinum



*Graf 1: Most na Soči – Pucarjev rob. Teža žganine (g) v grobovih.**Graph 1: Weight of cremated bones (g) according to graves.*

Od prepoznavnih delov lobanje so se ohranili deli mandibule (gr. PR 3, 14, 25, 28), maksile (gr. PR 23, 25), ličnice (gr. PR 2, 16, 25), čelnice (gr. PR 13, 14, 16), senčnice (gr. PR 1, 15, 17, 28) in zatilnice (gr. PR 2, 23).

V treh grobovih je bil ohranjen po en prstni členek roke (gr. PR 1, 13, 23), v dveh del dlančnice (gr. PR 14, 23), večji fragmenti postkranialnih kosti pa le v štirih grobovih: humerus (gr. PR 6), ulna (gr. PR 2) in radius (gr. PR 4, 23).

Ker je bilo prepoznavnih delov okostja le malo, je večina po starosti nedoločljiva. Med pregledanimi grobovi ni niti enega, ki bi bil brez dvoma samo otroški. Obstaja pa možnost, da so otroški grobovi PR 5B (nedoločljiv) in trije grobovi domnevno odraslih oseb (gr. PR 3, 5A, 11), nekaj otroških kosti bi bilo lahko tudi v grobovih PR 20 in 35. Dva grobova, PR 25 in 26, pa bi lahko pripadala starejšemu otroku (nad 13 let), mladostniku ali mladi ženski. Grobov, pri katerih gre brez dvoma za odraslo osebo, je 25 (78 %). Okvirno starost smo lahko določili le v primerih, ko je bil ohranjen del lobanjske kosti s šivom oz. suturo. Že omenjeni grob PR 25 pripada osebi, mlajši od 25 let, starost pod 40 let sem določila pri grobovih PR 1, 6 in 27, nad 30 let pri grobovih PR 2 in PR 23, nad 40 let pa pri grobovih PR 14 in PR 16.

Spol sem lahko določila v šestih primerih, domnevno spol pa še v treh. Moški so trije grobovi (gr. PR 6, 14,

23), ženskih je šest: nedvomno dva (gr. PR 2 in PR 28), domnevno trije (gr. PR 1, 13, 16), poleg tega pa še grob PR 25, ki pa bi lahko pripadal tudi starejšemu otroku ali mladostniku neznanega spola.

Vidnih patoloških sprememb ni bilo, posebnost pa je metopični šiv (gr. PR 13).

## REPELC

Analizirani kostni ostanki pripadajo grobovom iz različnih časovnih obdobj (glej tu Mlinar, str. 91–93). V rimsko dobo (1.–3. stol. pr. n. št.) so datirani grobovi R 1, 2, 3, 4, 7, 8, 17, 30, 43, v mlajšo železno dobo (3. stol. do konca 1. stol. pr. n. št.) grobovi R 14, 18, 25, 29, 35, 51, ostali pa v starejšo železno dobo (5.–3. stol. pr. n. št.). Žgani grobovi so praviloma vsebovali samo ostanke človeških kosti, nekaj živalskih kosti je bilo v grobovih R 19 in R 48, morda tudi v grobovih R 12A, 17, 40, 45, 49, 51.

### Grob R 1

*Opredelitev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 2 g.

*Barva:* slonokoščena.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* 3 fragmenti kompaktne kostnine tanjših kosti in 1 fragment lobanjskega krova (debelina 4,5 mm).

**Grob R 2**

*Opredelev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 1 g.

*Barva:* slonokoščena.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine in lobanjskega krova (debelina 3,5 mm).

**Grob R 3**

*Opredelev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 12 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine in 1 fragment lobanjskega krova (debelina 4,5 mm).

**Grob R 4**

*Opredelev:* nedoločljiv.

*Teža žganine:* 2 g.

*Barva:* sivo-bela.

*Fragmentacija:* zelo majhna (pod 5 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* delčki kompaktne kostnine.

**Grob R 6**

*Opredelev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 5 g.

*Barva:* slonokoščena.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, 1 fragment lobanjskega krova (debelina 3 mm), 1 korenina stalnega zoba.

**Grob R 7**

*Opredelev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 6 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm), en kos linearne dolžine 3 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine.

**Grob R 8**

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 23 g.

*Barva:* slonokoščena in svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna (do 2 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti (tudi od femurja in/ali tibije), 2 fragmenta lobanjskega krova (debelina 3–4 mm).

**Grob R 10**

*Opredelev:* otrok, infans I (1–6 let).

*Teža žganine:* 15 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* tanki fragmenti kompaktne kostnine dolgih kosti, fragmenti lobanjskega krova (debelina

2–3 mm, lobanjski šivi so povsem odprti in drobno nazobčani), fragment skalnice, luska korpusa mandibule z odtisom zobnih jamic zobnih zasnov dveh neizraslih zob.

**Grob 12A**

*Opredelev:* domnevno ženska, mlajša od 40 let.

*Teža žganine:* 253 g.

*Barva:* polovica gradiva je slonokoščene barve, polovica pa srednje do temno sive barve. Temnejše gradivo je bilo izpostavljeno nižji temperaturi, vključuje tudi kose gobaste kostnine, večinoma bi lahko šlo za živalske kosti.

*Fragmentacija:* različna, od zelo majhne do zelo velike (od 5 mm do 5 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti korpusov dolgih kosti, trohlea prstnega členka roke, del temenice s *foramen emissarium* (sagitalni šiv je delno obliteriran, debelina kosti 6 mm, na šivu pa 8,5 mm), del temenice s koronalnim šivom (odprt), del ličnice (širina *proc. frontalis* 9 mm, *processus marginalis* je slabo izražen).

*Spol in starost:* glede na ličnico ženska, glede na obliteracijo lobanjskih šivov pod 40 let.

**Grob R 13**

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 8 g.

*Barva:* slonokoščena in srednje siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (pod 1 cm), en kos linearne dolžine 3 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, največji fragment je verjetno od femurja ali tibije.

**Grob R 14**

*Opredelev:* odrasla oseba, pod 40 let.

*Teža žganine:* 220 g.

*Barva:* slonokoščena in vsi odtenki sive, od svetle do temne.

*Fragmentacija:* večinoma zelo majhna (pod 1 cm), nekaj majhnih fragmentov (cca 2 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti (nekaj tudi od femurja in/ali tibije), del sklepne površine skočnice (*trochlea tali*), distalni prstni členek roke, fragmenti lobanjskega krova (debelina 4–5,5 mm, šivi odprti).

**Grob R 16**

*Opredelev:* otrok, infans I (1–6 let).

*Teža žganine:* 6 g.

*Barva:* slonokoščena.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, 2 majhna fragmenta lobanjskega krova (debelina 2 mm).

**Grob R 17**

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 11 g.

*Barva:* slonokoščena.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 2 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, polovica zobne krone (živalski zob?).

#### **Grob R 18**

*Opredelitev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 10 g.

*Barva:* svetlo do temno siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine dolgih kosti, eden domnevno od korpusa humerusa.

#### **Grob R 19**

*Opredelitev:* odrasla oseba, pod 40 let.

*Teža žganine:* 7 g.

*Barva:* slonokoščena.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti in reber, 3 fragmenti lobanjskega krova (dva sta debela 7 in 8 mm, eden pa je tanjši, 4 mm, in ima odprt šiv).

#### **Grob R 20**

*Opredelitev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 5 g.

*Barva:* svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* 1 fragment korpusa dolge kosti, 1 fragment lobanjskega krova (debelina 5 mm).

#### **Grob R 22**

*Opredelitev:* domnevno mlajša odrasla oseba, lahko tudi starejši otrok ali mladostnik.

*Teža žganine:* 45 g.

*Barva:* umazano bela, en fragment sivomodre barve (živalski?).

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna (do 25 mm), 2 večja fragmenta dolžine cca 4 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* v gradivu je najmanj ena živalska kost. To je največji fragment, ki bi bil po obliki in obodu lahko del korpusa človeškega humerusa (okrogel prerez, linearna dolžina 36 mm, obod 46 mm), vendar pa ima predebelo plast kompaktne kostnine (debelina 7 mm). Prepoznavne človeške kosti pa so trohlele prstnega členka (domnevno odrasla oseba, lahko tudi juvenilna, vsekakor pa starejša od 14 let) in 8 majhnih fragmentov lobanjskega krova, ki so tanki (debelina 2,5–4 mm) in na pogled otroški, šiv ob mastoidnem odrastku je odprt.

#### **Grob R 23**

*Opredelitev:* nedoločljiv (možno odrasla oseba in/ali otrok).

*Teža žganine:* 83 g (vključno s kamenčki).

*Barva:* slonokoščena in svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (večina pod 5 mm, nekaj fragmentov 1–2 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* koščki kompaktne kostnine različnih debelin, prevladujejo tanki (domnevno otrok), nekaj je debelejših (domnevno odrasla oseba?); nekaj zelo majhnih

fragmentov lobanjskega krova (debelina 3–5 mm, šivi povsem odprti).

#### **Grob R 25**

*Opredelitev:* domnevno odrasla ženska, lahko tudi mladostnik.

*Teža žganine:* 124 g.

*Barva:* umazano bela do svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm), 5 fragmentov dolžine 2 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* neprepoznavni delčki kompaktne in gobaste kostnine (gracilne kosti), del trohlele prstnega členka (nad 14 let) in 1 fragment lobanjskega krova.

#### **Grob R 26**

*Opredelitev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 6 g.

*Barva:* svetlo siva do črna.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* neprepoznavni delčki kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti.

#### **Grob R 28**

*Opredelitev:* nedoločljiv.

*Teža žganine:* pod 1 g.

*Ohranjeni deli skeleta:* ohranjena je samo trska kompaktne kostnine dolžine 5 mm.

#### **Grob R 30**

*Opredelitev:* otrok, infans I (3–5 let).

*Teža žganine:* 40 g.

*Barva:* bela do svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm) in majhna (nekaj fragmentov linearne dolžine 2–3 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti. Plast kompaktne kostnine je tanka, največji fragment (dolžine 35 mm) je distalni del otroške tibije z ločeno epifizo (od cone rastnega hrustanca se je ohranilo le slabe 3 mm površine). Glede na velikost fragmenta je bila cela diafiza tibije dolga okrog 14 cm, kar ustreza okvirni starosti 3–5 let.

#### **Grob R 32**

*Opredelitev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 23 g.

*Barva:* bela do siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, 1 prstni členek roke s trohlelo in brez baze (dolžina ohranjenega dela je 21 mm, cel bi bil dolg okrog 25 mm, maks. transverzalna širina trohlele 8 mm, maks. sagitalna širina trohlele 5 mm).

#### **Grob R 33**

*Opredelitev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 6 g.

*Barva:* bela do siva, na prelomih temno siva in črna.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* 8 fragmentov kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, 3 fragmenti lobanjskega krova (debelina 5 mm, brez šivov).

#### Grob R 34

*Opredelev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 18 g.

*Barva:* svetlo siva, mestoma temno siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, 3 fragmenti lobanjskega krova (debelina 5 mm, brez šivov).

#### Grob R 35

*Opredelev:* odrasla oseba, pod 40 let (in otrok?).

*Teža žganine:* 144 g.

*Barva:* bela do siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (polovica gradiva pod 5 mm, polovica 5–20 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, 3 koščki sklepnih površin, 7 fragmentov lobanjskega krova (debelina 3–5 mm, odprt šiv). Glede na videz zunanje plasti kompaktne kostnine pripada večina postkranialnih kosti odrasli osebi. Pri dveh fragmentih korpusov pa je površinska plast kompaktne kostnine v nastajanju: lahko bi šlo za del otroške kosti, lahko pa za patologijo (aktivni periostitis).

#### Grob R 37

*Opredelev:* nedoločljiv, lahko otrok.

*Teža žganine:* 14 g.

*Barva:* svetlo do temno siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti tanke kompaktne kostnine, 1 tanek fragment lobanjskega krova (debelina 2,5 mm), del sklepne površine.

#### Grob R 38

*Opredelev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 115 g.

*Barva:* svetlo siva do črna.

*Fragmentacija:* zelo majhna in majhna (polovica pod 1 cm, polovica 1–3 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti (nekateri bi bili lahko živalski), debelina kompaktne kostnine večinoma okoli 6 mm, na robovih fragmentov tudi 8–10 mm.

#### Grob R 40

*Opredelev:* odrasla oseba, pod 40 let.

*Teža žganine:* 85 g (+ 13 g domnevno živalskih kosti).

*Barva:* svetlo do temno siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 2 cm), nekaj večjih fragmentov (do 4 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, 4 fragmenti lobanjskega krova (debelina 4–5 mm, šivi odprti), korenine 3 stalnih zob.

#### Grob R 41

*Opredelev:* odrasla oseba, pod 40 let.

*Teža žganine:* 4 g.

*Barva:* umazano bela in srednje siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm), en fragment 3 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti in 1 fragment lobanjskega krova s povsem odprtim šivom.

#### Grob R 42

*Opredelev:* nedoločljiv.

*Teža žganine:* 10 g.

*Barva:* svetlo do temno siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, 1 fragment lobanjskega krova (deb. 4 mm).

#### Grob R 43 (skeletni grob)

*Opredelev:* domnevno moški, 20–30 let, telesna višina ok. 167 cm.

*Opis:* okostje sem pregledala *in situ*, ležalo je v anatomski legi (na hrbtu), kosti so bile v slabem stanju. Tisti deli skeleta, ki so zgrajeni pretežno iz gobaste kostnine, so povsem sprhnili (vretenca, rebra, medenica, epifize dolgih kosti). Od lobanje sta se ohranila le zadnji del lobanjskega krova in mandibula, od postkranialnega skeleta pa le del kosti leve roke (ključnica, lopatica, nadlahtnica), nekaj fragmentov levih reber ter korpusa obeh stegnic.

*Starost:* okostje pripada odrasli osebi, saj je kaput humerusa že prirasel, linija rastnega hrustanca ni več vidna: ženska, stara nad 17 let, oziroma moški, starejši od 20 let. Obraba griznih ploskev zob je rahla (Brothwell: M<sub>1</sub> 2, M<sub>2</sub> 2+) in ustreza starosti pod 30 let.

*Spol:* ocena spola ni zanesljiva, ker se kosti medenice, ki so najbolj zanesljiv pokazatelj spola, niso ohranile. Opisni spolni znaki na lobanji so bolj ženski: gracilna mandibula z zaokroženim obradkom (*trigonum mentale* –1) in majhnimi zobmi, slabo izražena narastišča žvekalnih mišic (*angulus mandibulae* –1) in neizražen bradavični odrastek (*processus mastoideus* 0). Postkranialne kosti pa so, nasprotno, dokaj robustne in bolj ustrezajo moškemu kot ženski, ravno tako telesna višina.

*Telesne karakteristike:* od postkranialnih kosti je bil merljiv samo humerus, ki je razmeroma robusten: dolžina 33 cm, transverzalni premer kaputa 36 mm. Dolžina humerusa ustreza telesni višini (izračunana po metodi Manouvrier) 167 cm za moške in 166 cm za ženske. *In situ* sem lahko izmerila tudi približno širino lobanje (eu-eu 153 mm) in višino lobanje (ba-b 135 mm). Po absolutnih merah se uvršča v kategoriji širokih in srednje visokih lobanj (za moške; če gre za žensko, pa v kategoriji širokih in visokih lobanj), glede na širinsko-višinski indeks 88,2 je relativno nizka, tapeinokrana. Merljiva je bila še kondilarna višina ramusa mandibule, ki znaša 65 mm. Na okostju ni bilo videti posebnosti ali patoloških sprememb.

**Grob R 44**

*Opredelitev:* nedoločljiv.

*Teža žganine:* 5 g.

*Barva:* umazano bela.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti tanke kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti.

**Grob R 45**

*Opredelitev:* nedoločljiv.

*Teža žganine:* 1 g.

*Barva:* siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 5 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine, del zobne korenine (po strukturi dentina človeški zob, po obliki pa ne, predolga korenina).

**Grob R 47**

*Opredelitev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 22 g.

*Barva:* srednje siva in temno siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna, 2 večja kosa dolžine 3 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* majhni neprepoznalni fragmenti kompaktne kostnine in 3 večji kosi gobaste kostnine.

**Grob R 48**

*Opredelitev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 71 g (+ 15 g domnevno živalskih kosti).

*Barva:* bela z zeleno patino ter svetlo do srednje siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (prevladujoča, pod 2 cm), okoli 5 večjih fragmentov dolžine 3–5 cm.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti različnih debelin, vsi so precej robustni (večji kosi bi bili lahko od živali), trohlea prstnega člena roke (transverzalna širina 9 mm, maks. sagitalna širina 6 mm), 4 fragmenti lobanjskega krova (razmeroma tanki, debelina 3–5 mm, brez šivov).

**Grob R 49**

*Opredelitev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 7 g.

*Barva:* siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 10 mm).

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti, 1 fragment lobanjskega krova (debelina 8 mm, brez šivov; lahko tudi živalski, tanka plast kompaktne kostnine, debela plast diploe).

**Grob R 50**

*Opredelitev:* domnevno odrasla oseba.

*Teža žganine:* 22 g.

*Barva:* umazano bela in siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti.

**Grob R 51**

*Opredelitev:* domnevno otrok.

*Teža žganine:* 25 g.

*Barva:* umazano bela do svetlo siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna (do 1 cm).

*Ohranjeni deli skeleta:* neprepoznalni deli kompaktne kostnine (4 fragmenti so verjetno živalski), 7 fragmentov lobanjskega krova in del zobne krone (plast sklenine je zelo tanka, lahko bi šlo za del zobne zasnove stalnega molarja).

**Grob R 52**

*Opredelitev:* odrasla oseba.

*Teža žganine:* 6 g.

*Barva:* svetlo do srednje siva.

*Fragmentacija:* zelo majhna.

*Ohranjeni deli skeleta:* fragmenti kompaktne kostnine korpusov dolgih kosti (dva verjetno od fibule).

Pregledanih je bilo 40 žganih grobov in en skeletni grob *in situ*, v katerem je bil pokopan mlad moški (glej grob R 43). Žgani grobovi so praviloma vsebovali samo ostanke človeških kosti, nekaj živalskih kosti je bilo v grobovih R 19 in R 48, morda tudi v grobovih R 12A, 17, 40, 45, 49, 51.

Teža žganine se giblje med 1 in 253 g (*graf 2*). Povprečna teža je 37 g, mediana pa je precej nižja, le 11,5 g, saj prevladujejo grobovi z nizko težo žganine. Kar 32 grobov, 80 %, je vsebovalo manj kot 50 g žganine (od tega 17 grobov ali 47,5 % manj kot 11 g), v 3 grobovih je bilo 70–85 g žganine, nad 100 g pa le v 5 grobovih.

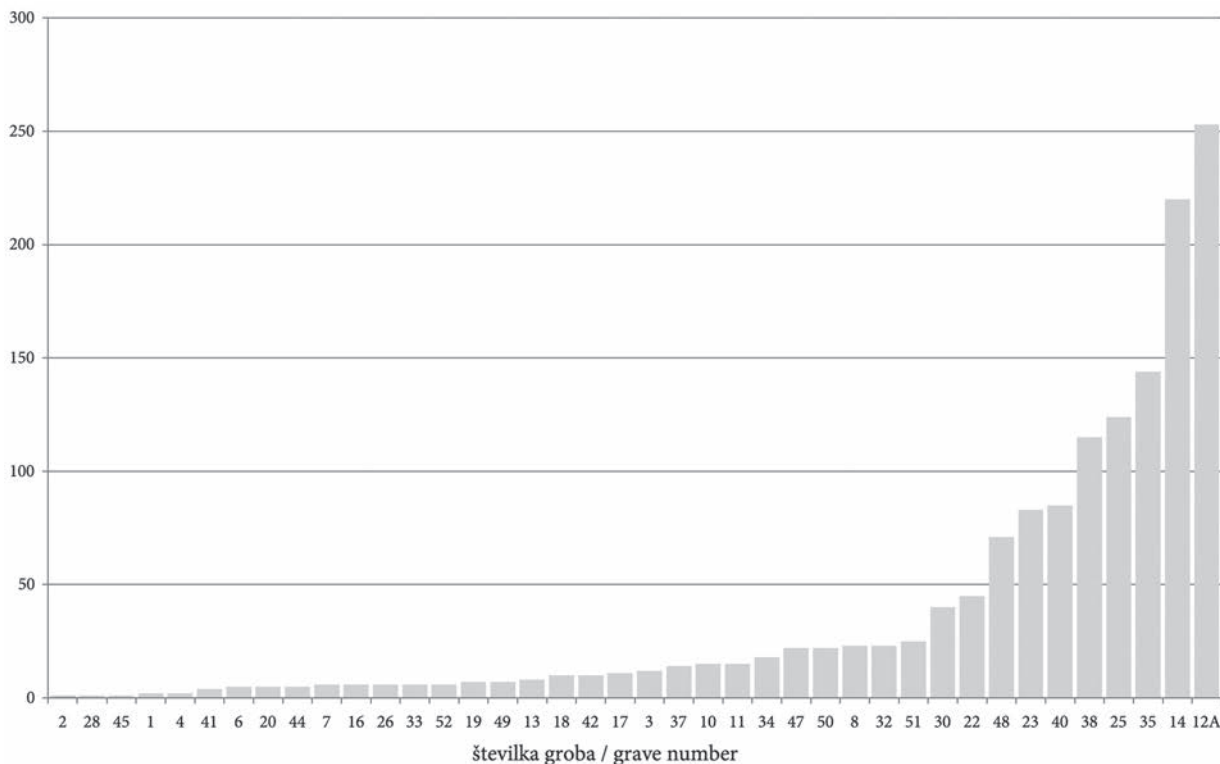
Barva žganine je slonokoščena, umazano bela ali svetlo siva, le v nekaterih primerih temno siva. Kostni so močno fragmentirane, praviloma so delci v velikostnem razredu zelo majhnih fragmentov (do 15 mm) in majhnih fragmentov (15–25 mm).

Pri večini grobov so se ohranili le neprepoznalni deli kompaktne kostnine od korpusov dolgih kosti okončin in neprepoznalni koščki kosti lobanjskega krova. Zobje so bili najdeni v 5 grobovih, v 3 primerih gre nedvomno za človeške zobe (korenine stalnih zob v grobovih R 6 in R 40, del zobne krone v grobu R 51), v dveh bi lahko šlo tudi za živalske zobe (gr. R 17, 45). Prepoznavni deli lobanje so bili najdeni le v dveh grobovih, skalnica in mandibula (gr. R 10) ter temenica in ličnica (gr. R 12A). V štirih grobovih je bil ohranjen po en prstni členek roke (gr. R 12A, 14, 32, 48).

Ker je bilo prepoznavnih delov okostja le malo, je bila večina grobov po starosti in spolu nedoločljiva. Med pregledanimi grobovi so otroški zagotovo trije (gr. R 10, 16, 30), domnevno pa dva (gr. R 37 in R 51), otroci bi bili lahko pokopani tudi skupaj z odraslimi (gr. R 22, 23, 35) in v nedoločljivih grobovih (gr. R 4, 28, 37, 42, 44, 45). Grobov, pri katerih gre brez dvoma za odraslo osebo, je 14 (35 %), pri nadaljnjih 13 grobovih (32,5 %) gre za domnevno odrasle osebe. Okvirno starost smo

Graf 2: Most na Soči – Repelc. Teža žganine (g) v grobovih.

Graph 2: Most na Soči – Repelc. Weight of cremated bones (g) according to graves.



odraslim lahko določili le v 6 primerih, ko je bil ohranjen del lobanjske kosti s šivom oz. suturo (gr. R 12A, 14, 19, 35, 41, 35): vsi so bili mlajši od 40 let. Spol je bilo mogoče določiti le pri grobu R 12A, ki domnevno pripada ženski.

Vidnih patoloških sprememb ni bilo.

## RAZPRAVA

### *Teža žganine*

Za obe najdišči je značilna zelo nizka teža posmrtnih ostankov v žganih grobovih (*tab. 1, 2; graf 1, 2*). Pri Pucarjevem robu je povprečna teža 82 g (mediana 19 g), pri Repelcu celo pol manj, 37 g (mediana 11,5 g). To kaže, da v grob niso dali vseh posmrtnih ostankov, ampak le manjši del. S poskusi je bilo namreč ugotovljeno, da po sežigu ostane od odraslega okostja od 1000 g do 3600 g žganine, odvisno od telesne konstitucije in starosti umrlega. Starejši ljudje imajo lažje kosti kot mlajši, ženski skeleti so v povprečju lažji od moških. Spolna razlika v teži ni pogojena s spolom, ampak s telesno konstitucijo: 160 cm visoka ženska lahko tehta prav toliko kot enako velik moški drobne postave. Ker pa so ženske v povprečju manjše in bolj gracilne postave kot moški, je povprečna teža žganega ženskega skeleta

(okoli 1500 g) za pol kilograma manjša od povprečne teže moškega žganega skeleta (okoli 2000 g).

Če vzamemo za orientacijsko točko težo 2000 g, je bila v "najtežjem" grobu (PR 16: 523 g) le četrtnina skeleta, verjetno pa manj, saj je možno, da gre za dvojni grob. Naslednji najtežji grob (PR 25, 360 g), v katerem so ostanki mlade gracilne osebe, je vseboval približno petino celotnega skeleta, nekoliko manj pa 8 grobov, težkih med 150 in 300 g (5 z najdišča Pucarjev rob in 3 z najdišča Repelc). V večini grobov je bilo manj kot 5 % kremiranega okostja (okvirna teža 100 g), pogosto le okoli 1 % (okvirna teža 20 g). Na obeh grobiščih namreč prevladujejo grobovi z nizko vsebnostjo žganine, pod 100 g: v seriji Pucarjev rob je takih grobov 78 %, v seriji Repelc pa 87 %. Grobov z žganino, ki je tehtala do 10 g, je bilo na Repelcu več kot na Pucarjevem robu (*graf 3*).

### *Barva in fragmentacija žganine*

Barva žganine je pri grobovih s Pucarjevega roba največkrat svetlo in srednje siva, pri grobovih z Repelca pa slonokoščena do svetlo siva. Temnejši odtenci sive so praviloma vidni le na prelomih korpusov dolgih kosti, v sredini kompaktnih kostnin. Po barvi lahko sklepamo, da je temperatura ob sežigu trupla dosegla od 500 do 600 °C. Pri nižji temperaturi so kosti še rjave ali črne

Tab. 2: Most na Soči – Repelc. Osnovni podatki o žganih grobovih.

Tab. 2: Most na Soči – Repelc. Basic data on cremation burials.

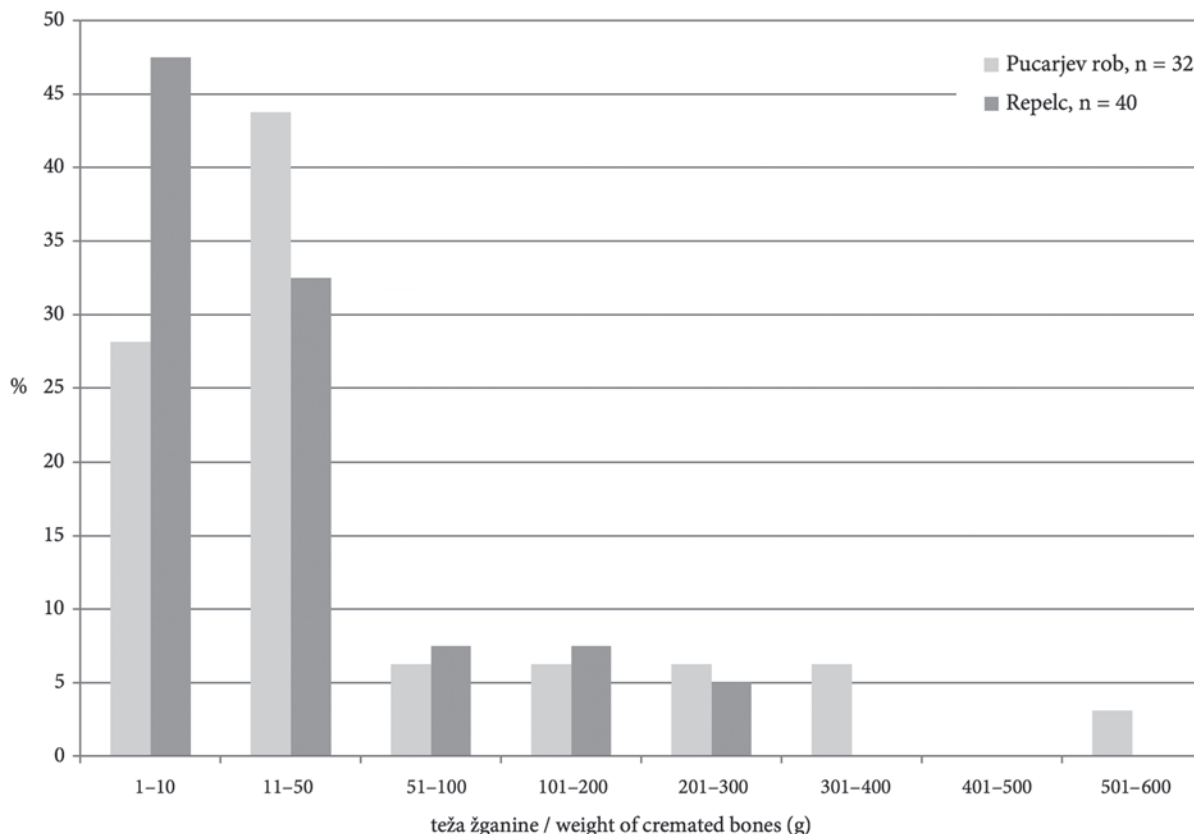
Grob / Grave	Teža / Weight (g)	Vsebina* / Contents*	Starost / Age (leta / years)	Spol / Sex	Opombe** / Notes**
R 1	2	c p	Adultus?	?	
R 2	1	c p	Adultus?	?	
R 3	12	c p	Adultus?	?	
R 4	2	p	?	?	
R 6	5	c p d	Adultus?	?	
R 7	6	p	Adultus?	?	
R 8	23	c p	Adultus	?	
R 10	15	c p	Infans		
R 12A	253	c p	20-40	F ?	ž/a ?
R 13	8	p	Adultus	?	
R 14	220	c p	20-40	?	
R 16	6	c p	Infans		
R 17	11	p d?	Adultus	?	ž/a ?
R 18	10	p	Adultus?	?	
R 19	7	c p	20-40	?	ž/a
R 20	5	c p	Adultus?	?	
R 22	45	c p	Adultus+Infans?	?	
R 23	83	c p	Adultus+Infans ?	?	
R 25	124	c p	Adultus?	F ?	
R 26	6	p	Adultus?	?	
R 28	< 1	p	?	?	
R 30	40	p	Infans		
R 32	23	p	Adultus	?	
R 33	6	c p	Adultus	?	
R 34	18	c p	Adultus?	?	
R 35	144	c p	Adultus (+Infans?)	?	
R 37	14	c p	?	?	
R 38	115	p	Adultus	?	
R 40	85	c p d	20-40	?	ž/a ?
R 41	4	c p	20-40	?	
R 42	10	c p	?	?	
R 44	5	p	?	?	
R 45	1	p d?	?	?	ž/a ?
R 47	22	p	Adultus?	?	
R 48	71	c p	Adultus	?	ž/a
R 49	7	c? p	Adultus?	?	ž/a ?
R 50	22	p	Adultus?	?	
R 51	25	c p d	Infans?		
R 52	6	5	Adultus	?	

\* c – cranium (lobanja), p – postcranium (postkranialni skelet: kosti trupa in okončin), d – dentes (zobje).

\*\* n – nežgana ali slabo žgana kost / uncremated or poorly cremated bone, ž/a – živalska kost / animal bone; F – femininum

Graf 3: Most na Soči – Pucarjev rob in Repelc. Primerjava teže žganine v grobovih.

Graph 3: Most na Soči – Pucarjev rob and Repelc. Comparison of weight of cremated bones (g) according to graves.



barve (kot npr. živalski vretenci v grobu PR 1), pri višji postanejo mlečno bele in kredaste.

Kosti so močno fragmentirane, praviloma so delci v velikostnem razredu zelo majhnih (do 15 mm) in majhnih fragmentov (15–25 mm). Le v nekaterih vzorcih so posamezni večji fragmenti korpusov dolgih kosti okončin, ki pa ne presegajo 5 cm linearne dolžine.

Izjemo v barvi in fragmentaciji pomenijo štiri kosti iz grobov PR 2 (ulna), PR 3 (mandibula), PR 4 (radius) in PR 6 (humerus). So svetlo rjave barve, kakršna je značilna za skeletne pokope. Ohranjeni deli korpusov so tudi precej veliki (10–15 cm) in niso deformirani. Kosti dajejo vtis, kot da niso bile žgane. Če pa so bile, temperatura ni presegla 200 °C.

Ker so kosti z Repelca nekoliko svetlejšje in tudi nekoliko močnejše fragmentirane kot kosti s Pucarjevega roba, je možno, da je bila temperatura ob kremaciji pri Repelcu nekoliko višja kot pri Pucarjevem robu.

#### Ohranjeni deli skeleta

Pri večini grobov so se ohranili le neprepoznavni deli kompaktne kostnine od korpusov dolgih kosti okončin in neprepoznavni koščki kosti lobanjskega

krova. Prepoznavnih delov okostja pa je v seriji Pucarjev rob nekoliko več kot v seriji Repelc, kar je povezano z že opisanimi značilnostmi, večjo težo in manjšo fragmentacijo. Posledično je bila ocena spola in starosti uspešnejša pri Pucarjevem robu kot pri Repelcu, kjer prepoznavnih delov in večjih fragmentov skorajda ni bilo (tab. 3).

V štirih grobovih bi bili lahko ostanki dveh skeletov (Pucarjev rob 16 in 20, Repelc 23 in 35), vendar ne moremo trditi, da gre za dvojni grob. Upoštevati moramo namreč tudi možnost kontaminacije, če so npr. za kremacijo uporabljali isti prostor.

#### Starost

Med 32 žganimi grobovi z najdišča Pucarjev rob ni niti enega, ki bi bil brez dvoma otroški, pogojno bi bilo lahko otroških 5 grobov, nekaj otroških kosti bi bilo lahko še v 3 grobovih (tab. 1). Med 40 žganimi grobovi z najdišča Repelc so nedvomno otroški trije, domnevno še nadaljnja dva, otroci pa bi bili lahko pokopani tudi skupaj z odraslimi (3 grobovi) in v 6 nedoločljivih grobovih (tab. 2).

Grobov, v katerih so bili najdene žgane kosti odraslih oseb, je pri Pucarjevem robu 25 (78 %), pri Repelcu pa najmanj 14 (35 %) oziroma 27 (67,5 %, če prištejemo



Tab. 3: Most na Soči – Pucarjev rob in Repelc. Izmerjeni parametri ohranjenih kosti.

Tab. 3: Most na Soči – Pucarjev rob and Repelc. Measured parametres of the surviving bone remains.

		Mere / Size (mm)						
Grob / Grave	Spol / Sex	C	Ci	Z	Mc	H7	R3	Višina / Stature (cm)
PR 1	F?	4–5						
PR 2	F	4–6	7,5	11				144–148
PR 4	?						44	
PR 6	M					69		
PR 14	M	5–7						
PR 15	?	4–5						
PR 16	F?	4,5–6		12				
PR 17	?	6						
PR 18	?	5–6						
PR 21	?	5–6,5						
PR 23	M	6–7	18				49	
PR 25	F	3–4,5		8	< 16			
PR 27	?	6						
PR 28	F				16			
R 1	?	4,5						
R 2	?	3,5						
R 3	?	4,5						
R 6	?	3						
R 8	?	3–4						
R 10	Infans	2–3						
R 12a	F?	6		9				
R 14	?	4–5,5						
R 16	Infans	2						
R 19	?	4–8						
R 20	?	5						
R 22	?	2,5–4						
R 23	?	3–5						
R 33	?	5						
R 34	?	5						
R 35	?	3–5						
R 37	?	2,5						
R 40		4–5						
R 42		4						
R 48		3–5						

C – debelina lobanjskega krova (temenica oz. čelnica), Ci – debelina zatilnice na inionu, Z – širina čelnega odrastka ličnice (*processus frontalis* oz. *zygomaticum*), M – širina kapituluma mandibule, H7 – minimalni obod humerusa (mera št. 7 po Martinu), R3 – minimalni obod radiusa (mera št. 3 po Martinu), višina – telesna višina v cm po Manouvrierju.

C – thickness of calvarial bone (os temporalis or frontalis), Ci – thickness of os occipitalis at the inion, Z – width of processus frontalis on os zygomaticum, M – width of capitulum mandibulae, H7 – minimal circumference of humerus (measurement no. 7 after Martin), R3 – minimal circumference of radius (measurement no. 3 after Martin), height – stature in cm after Manouvrier.

še 13 grobov domnevno odraslih oseb). Okvirno starost smo odraslim lahko določili le v primerih, ko je bil ohranjen del lobanjske kosti s šivom oz. suturo. Morda pa tudi ta ocena (pod 40 let, nad 40 let) ni prava, ker je zaraščanje lobanjskih šivov zaradi velike individualne variabilnosti zelo nezanesljiv pokazatelj kronološke starosti že pri analizi skeletnih grobov. Pri analizi žganih grobov pa še veliko bolj, saj ne poznamo točne lokacije šiva, poleg tega se šivi zaradi kremacije sekundarno razprejo.

#### *Spol*

V seriji Pucarjev rob smo spol lahko določili pri 9 grobovih odraslih oseb (3 moški, 2 ženska, 3 oziroma 4 domnevno ženski), v seriji Repelc pa le pri enem (domnevno ženski) (*tab. 1, 2*). Ocena spola temelji na robusticiteti okostja (mere prepoznavnih delov), le v nekaterih primerih pa tudi na opisnih spolnih znakih na lobanji. Izmerili smo tudi debelino nedoločljivih fragmentov lobanjskega krova, vendar ta parameter za določanje spola ni uporaben, ker ne vemo, s katerega dela lobanje fragmenti izvirajo. Kosti so na različnih mestih lobanje različno debele, na njihovo debelino lahko vplivajo tudi bolezni. Čelnice in temenice so pri moških npr. debele od 4,5 do 10 mm, pri ženskah pa od 4,0 do 9,2 mm; povprečna vrednost za moške je 6,5 mm, za ženske pa 5,9 mm (Piontek 1996, *tab. 40*). Ob upoštevanju variacijske širine so spolne razlike zanemarljive. Izmerjena

debelina neprepoznavnih fragmentov lobanjskih kosti se pri Pucarjevem robu giblje med 3 in 7 mm, pri Repelcu pa med 3 in 8 mm (pri otroških skeletih med 2 in 3 mm).

#### SKLEP

Za žgane grobove z obeh lokacij sta značilni močna fragmentacija in nizka teža žganine, ki znaša pri Pucarjevem robu v povprečju 82 g (razpon 1–523 g, mediana 19 g), pri Repelcu pa komaj 37 g (razpon 1–253 g, mediana 11,5 g). Na obeh najdiščih prevladujejo grobovi s težo pod 50 g: v seriji Pucarjev rob je teh 72 %, v seriji Repelc pa 80 %. Repelc se od Pucarjevega roba razlikuje tudi po nekoliko svetlejši barvi žganine in nekoliko močnejši fragmentaciji, kar bi bila lahko posledica višje dosežene temperature pri kremaciji, ki pa je na obeh najdiščih dosegla vsaj 500 °C.

Prepoznavnih delov skeleta smo našli zelo malo, kar je glede na nizko težo žganine pričakovano, saj so v grob dali največ petino kremiranega skeleta, praviloma manj kot 5 %, največkrat pa le stotino. Posledično je večina grobov po starosti in spolu nedoločljivih, zlasti pri Repelcu, prevladujejo pa grobovi odraslih oseb. Patoloških sprememb nismo našli. Prav tako ni opaznih razlik med kostnimi ostanki iz starejše in mlajše železne dobe ter rimskega obdobja.

## ANTHROPOLOGICAL EVIDENCE FROM PUCARJEV ROB AND REPELC IN MOST NA SOČI

### *Summary*

The cemetery at Pucarjev rob revealed cremation burials, 32 of which were subjected to an anthropological analysis, as were 40 cremations and one inhumation (R 43) from the Repelc cemetery. The analysis of the cremated remains employed standard morphological methods (Wahl 1982, McKinley 2000). Every sample was first weighed and described as to its colour and fragmentation. The level of fragmentation was estimated with the help of Chochol's scale: very low (below 15 mm of linear length), low (16–25 mm), medium (26–35 mm), high (36–45 mm), very high (above 45 mm of linear length).

This was followed by a careful examination. Identifiable bone fragments were used to determine the sex and age at death. The cremated remains were analysed using the same methodology as used for the uncremated skeletons (Cox, Mays 2000; İşcan, Kennedy 1989; Krogman, İşcan 1986; Martin, Saller 1957; Scheuer, Black 2000), taking into account the consequences of the cremation process that cause changes in the shape and size of the bones. When exposed to high temperatures, bones crack, deform and shrink, which makes them more fragile. With cremation burials usually containing a random selection of bone pieces rather than a complete skeleton, only rare recovered bone fragments are large and diagnostic enough to reveal the sex and age of the deceased. The pelvis, which is the most reliable indicator of sex, is usually absent. In some cases, fragments of the skull and of the long bone epiphyses do survive and allow sexing based on the descriptive sexual markers on the skull (e.g. processus mastoideus, protuberantia occipitalis externa, arcus superciliaris, glabella, margo orbitae) and on the anthropometric parameters such as the size of the capitulum mandibulae, processus frontalis maxillae, capitulum radii, trochlea humeri and others. The measured parameters were then compared against the reference scale for sexing (Piontek 1996); some measurements even allowed us to calculate stature (Strzałko, Piontek, Malinowski 1974). In addition to the Polish standards, developed on the basis of the Early Slavic skeletal series from the Ostrow Lednicki site, I also used the long bone circumference to sex the deceased. For comparison, I

used the circumference values of the skeletal series from the Bled-Grad cemetery (Leben-Seljak 1996) and the skeletal series from the Migration Period unearthed at the Lajh cemetery in Kranj (Leben-Seljak 2012; 2013). Identifying the age of adult skeletons mainly relies on the obliteration of cranial sutures, as calvarial fragments survive most frequently. On the other hand, exposure to high temperatures often leads to post-mortem separation of cranial sutures, which means that, in practice, we can identify the age only approximately, either below (*adultus*) or above 40 years of age (*maturus-senilis*), and even that is questionable as the fusion of cranial sutures varies considerably from individual to individual, making it a highly unreliable indicator of age. Also difficult in determining the exact age are the skeletal remains of children, except when erupting teeth are present. Only the roots survive of the fully erupted teeth, protected in respective root cavities, while the crowns crack and disintegrate. All of the above makes the estimation of sex and age at death an endeavour only possible in a limited number of cases and even in those cases with a margin for error.

### PUCARJEV ROB

The analysed burials from this cemetery date to the Early Iron Age, more precisely from the 6<sup>th</sup> to the 4<sup>th</sup> century BC (see here Mlinar, p. 117). The weight of the cremated remains ranges between 1 and 523 g (*Graph 1*). The average weight is 81.5 g, while the median is much lower, only 19 g, as the graves with a small amount of cremated remains predominate. As many as 23 graves (72%) contained less than 50 g of cremated remains (9 or 28% of those less than 11 g), two graves just over 60 g and only seven more than 100 g.

The cremated remains are light to medium grey in colour. Some bones are also dark grey (primarily in the centre of the compact bone) or light beige/ivory (mainly on the surface). The bones are heavily fragmented, with fragments mainly very small (up to 15 mm) and small (15–25 mm) in size. Only few samples include large

pieces (of the long bones, but not exceeding 5 cm in linear length).

Exceptional in colour and fragmentation are four bone pieces recovered from Graves PR 2 (ulna), PR 3 (mandibula), PR 4 (radius) and PR 6 (humerus). They are light brown, which is a colour characteristic of inhumations, and the fragments of long bone diaphyses are quite large (10–15 cm) and not deformed.

Most graves only revealed unidentifiable pieces of the compact bone belonging to long bone diaphyses and unidentifiable pieces of calvarial bones.

Eight graves yielded teeth, of those one the crown of a permanent premolar (Grave PR 34) and seven the roots of permanent teeth (Graves PR 1, 14, 16, 18, 23, 25, 35). Identifiable skull fragments belong to mandibles (Graves PR 3, 14, 25, 28), maxillae (Graves PR 23, 25), zygomatics (Graves PR 2, 16, 25), frontals (Graves PR 13, 14, 16), temporals (Graves PR 1, 15, 17, 28) and occipitals (Graves PR 2, 23).

Three graves held one phalanx of the hand, respectively (Graves PR 1, 13, 23), two part of a metacarpal (Graves PR 14, 23), only four revealed large fragments of postcranial bones: humerus (Grave PR 6), ulna (Grave PR 2) and radius (Graves PR 4, 23).

With very few identifiable skeletal parts, the age at death remains largely undeterminable. The examined burials include not a single one that would only hold the remains of children. It is possible that Grave PR 5B (undeterminable) and three graves of presumably adult individuals (Graves PR 3, 5A, 11) could have included children's burials, while some child bones could also have been in Graves PR 20 and 35 in addition to those of older individuals. Two graves, PR 25 and 26, may also belong to an older child (>13 years), an adolescent individual or a young woman. Individuals from 25 graves (78%) have been positively identified as adults. Their age could be broadly estimated only when the skeletal remains included a skull bone with a suture. The already mentioned Grave PR 25 held an individual less than 25 years of age, Graves PR 1, 6 and 27 held individuals determined as under 40 years old, Graves PR 2 and PR 23 those over 30 years, Graves PR 14 and PR 16 those over 40.

I was able to determine the sex of six individuals, for three others the sex is presumed. Three graves held men (Graves PR 6, 14, 23), six held women. Of the latter, two have been positively identified as such (Graves PR 2 and PR 28), three presumably (Graves PR 1, 13, 16), while Grave PR 25 could also have belonged to an older child or an adolescent of either sex.

The cremated remains exhibited no visible pathologies. One fragment bore a metopic suture (Grave PR 13).

## REPELC

Forty cremations have been examined, as well as one inhumation *in situ*, the latter containing a young man (see Grave R 43). The graves date from different periods (see here Mlinar, pp. 140–141): Graves R 1, 2, 3, 4, 7, 8, 17, 30, 43 from the Roman period (1<sup>st</sup>–3<sup>rd</sup> century BC), Graves R 14, 18, 25, 29, 35, 51 from the Late Iron Age (3<sup>rd</sup> to the end of the 1<sup>st</sup> century BC) and others from the Early Iron Age (5<sup>th</sup>–3<sup>rd</sup> century BC). The cremations mostly only held human bones; some animal bones were found in Graves R 19 and R 48, possibly also in Graves R 12A, 17, 40, 45, 49, 51.

The weight of the cremated remains varies between 1 and 253 g (*Graph 2*). The average weight is 37 g, the median is considerably lower, only 11.5 g, as the graves with a low weight of cremated remains predominate. As many as 32 graves (80%) contained less than 50 g (of those 17 graves or 47.5% less than 11 g), three 70–85 g and only five more than 100 g of cremated remains.

The cremated bones are ivory, dirty white or light grey, in rare cases dark grey in colour. The bones are heavily fragmented, most frequently surviving as very small (do 15 mm) or small fragments (15–25 mm).

In most graves, only unidentifiable compact bone fragments survived of the long bone diaphyses and unidentifiable fragments of the skull. Teeth were recovered from five graves, of which three revealed human teeth (roots of permanent teeth in Graves R 6 and R 40, part of a tooth crown in Grave R 51), while the teeth from the other two may also have belonged to animals (Graves R 17, 45). Two graves yielded identifiable skull fragments: petrous pyramid and mandible (Grave R 10), as well as temporal and zygomatic bones (Grave R 12A). Four graves only contained a single phalanx of a human hand (Graves R 12A, 14, 32, 48).

The low number of diagnostic skeletal elements signifies that most burials could not be identified as to the age and sex of the deceased. The analysed burials include three that certainly belonged to children (Graves R 10, 16, 30), presumably two more (Graves R 37 and R 51), while children may also have been buried together with adults (Graves R 22, 23, 35) and in undeterminable graves (Graves R 4, 28, 37, 42, 44, 45). There are 14 burials (35%) positively identified as those of adults, further 13 (32.5%) presumably belong to adult individuals. Six of the buried individuals could be identified as to their approximate age at death, based on the surviving skull bones with sutures (Graves R 12A, 14, 19, 35, 41, 35); all were under 40 years old. Sex could only be determined for the individual in Grave R 12A, which was presumably a woman.

The cremated remains exhibit no visible pathologies.

## DISCUSSION

*Weight of the cremated remains*

Both cemeteries are marked by a very low weight of cremated remains (*Tab. 1, 2; Graph 1, 2*). For Pucarjev rob, the average weight is 82 g (median 19 g), for Repelc even half less, 37 g (median 11.5 g). This suggests that only a very limited amount of what remained after cremation was placed into the grave. Experiments have shown that between 1000 g and 3600 g of bone survives of an adult individual after cremation, depending on the body build and age of deceased. The bones of old people are lighter than those of the younger population, and female skeletons are generally lighter than male ones. The weight difference is not due to sex, but rather to his or her build: a 160 cm tall woman may weigh just as much as her male counterpart of the same height and build. As women are generally smaller and more gracile, the average weight of a cremated female skeleton (ca 1500 g) is half a kilogram lighter than the average weight of a male skeleton after cremation (ca 2000 g).

Taking the weight of 2000 g as orientation point, the 'heaviest' grave (PR 16, 523 g) only contained a quarter of a skeleton, and probably less as the grave may have held a double burial. The next 'heaviest' grave (PR 25, 360 g), which contained the remains of a gracile young individual, revealed roughly a fifth of the entire skeleton. A slightly lower share, weighing between 150 and 300 g, survived in eight graves (5 from Pucarjev rob and 3 from Repelc). Most graves, however, held less than 5% of cremated skeletons (roughly 100 g), often only around 1% (roughly 20 g). A predominant share of graves in both cemeteries revealed a very small quantity of cremated remains, below 100 g: 78% of graves at Pucarjev rob and 87% at Repelc. Repelc revealed more graves with surviving cremated remains weighing up to 10 g than Pucarjev rob (*Graph 3*).

*Colour and fragmentation of the cremated remains*

The cremated remains from the graves at Pucarjev rob are most commonly light and medium grey, while those from Repelc are ivory to light grey in colour. Darker shades of grey are mostly only visible at the fractures of the long bone diaphyses, at the centre of compact bone. The recorded colour suggests that cremation took place at temperatures roughly between med 500 and 600°C. At lower temperatures, bones are still brown or black (as is the case for the two animal vertebrae from Grave PR 1), while they turn milky white and chalky at higher temperatures.

The bones are heavily fragmented, with very small (up to 15 mm) and small fragments (15–25 mm) predominating. Only some of the samples include individual larger fragments of the long bone diaphyses, but these do not exceed 5 cm in linear length.

Four bones stand apart in both colour and fragmentation, found in Graves PR 2 (ulna), PR 3 (mandibula), PR 4 (radius) and PR 6 (humerus). They are light brown, which is characteristic of inhumation burials, and the fragments of long bone diaphyses are quite large (10–15 cm) and not deformed. These bones appear not to have been cremated at all; if exposed to fire, the temperature did not exceed 200°C.

Compared with those from Pucarjev rob, the bone remains from Repelc are slightly lighter and also slightly more fragmented. It is possible that cremation at Repelc took place at slightly higher temperatures than at Pucarjev rob.

*Surviving skeletal parts*

Most graves only revealed unidentifiable compact bone fragments of the long bone diaphyses and unidentifiable calvarial fragments. Slightly more identifiable pieces came to light at Pucarjev rob than at Repelc, which is related to the features already described above, i.e. heavier weight and lower fragmentation level. In consequence, estimating the sex and age at death was slightly more successful for Pucarjev rob than for Repelc, the latter yielding almost no identifiable or large fragments (*Tab. 3*).

The human remains in four graves may have belonged to two individuals (Pucarjev rob 16 and 20, Repelc 23 and 35), though this does not necessarily point to a double burial as we cannot rule out the possibility of contamination, for example if the same or common spot was used for cremation.

*Age at death*

The 32 cremation graves at Pucarjev rob include none that could be positively identified as that of a child, five may have held children, while individual child bones were found in further three graves (*Tab. 1*). The 40 cremations from Repelc include three that have been positively identified as child burials, two that may have belonged to children, while children may also have been buried together with adults in three graves and in six undeterminable burials (*Tab. 2*).

The Pucarjev rob site revealed the cremated bones of adults in 25 graves (78%), Repelc at least 14 (35%) or 27 (67.5%), the latter number including the 13 graves of presumably adult individuals. Their age could be estimated only when the bone remains included skull fragments with sutures, though this age (over 40, under 40) is not completely reliable as the closing of the cranial sutures varies greatly from individual to individual even in inhumations and is all the more problematic with cremations, where the exact location of a suture is not known and exposure to heat causes the sutures to separate post-mortem.

## Sex

For Pucarjev rob, we were able to determine the sex for adults in nine graves (3 men, 2 women, 3 or 4 presumably women). For Repelc, this was only possible for one adult (presumably woman) (Tab. 1, 2). Sexing is based on the robustness of the skeleton (measurements of identifiable fragments), in rare cases also on the descriptive sex markers on the skull. We also measured the thickness of the unidentifiable calvarial fragments, though this parameter is hardly useful when the exact location on the skull of a particular fragment is unknown. The bone thickness varies across the skull and may also be influenced by certain diseases. For example, the frontal and temporal bones are between 4.5 and 10 mm thick in men, and between 4.0 and 9.2 mm in women; the average value is 6.5 mm for men and 5.9 mm for women (Piontek 1996, Tab. 40). Considering the variation range, the differences in the sexes are negligible. The measured thickness of the unidentifiable cranial fragments varies between 3 and 7 mm for Pucarjev rob and between 3 and 8 mm for Repelc (between 2 and 3 mm for child skeletons).

## CONCLUSION

The cremation burials from both sites are marked by a high level of bone fragmentation and a low weight of the recovered cremated remains, the latter measuring 82 g on average for Pucarjev rob (range 1–523 g, median 19 g) and only 37 g for Repelc (range 1–253 g, median 11.5 g). Predominant on both cemeteries are the graves with the weight below 50 g: 72% for Pucarjev rob and 80% for Repelc. The Repelc assemblage also differs from that of Pucarjev rob in the slightly lighter colour and heavier fragmentation of the cremated remains, which may have been caused by higher cremation temperatures, which reached at least 500°C at both sites.

The two assemblages include very little identifiable bone fragments. This is understandable given the low weight of the cremated remains, with 5% of the cremated skeleton transferred to the grave at best and most often only 1%. Consequently, most burials are undeterminable in either age at death and sex, particularly of the Repelc assemblage, though adult individuals predominate. The analysis revealed no pathologies, as well as no apparent differences between the bone remains from the Early and Late Iron Ages and the Roman period.

- COX, M., S. MAYS, S. 2000, *Human Osteology In Archaeology and Forensic Science*. – London.
- İŞCAN, Y. M., K. A. R. KENNEDY 1989, *Reconstruction of life from the skeleton*. – New York.
- KROGMAN, W. M., M. Y. İŞCAN 1986 (2<sup>nd</sup> ed.), *The Human Skeleton in Forensic Medicine*. – Springfield.
- LEBEN-SELJAK, P. 1996, *Antropološka analiza poznoantičnih in srednjeveških grobišč Bleda in okolice*. – Doktorska disertacija / PhD thesis, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo (neobjavljeno / unpublished).
- LEBEN-SELJAK, P. 2012, *Kranj – Lajh 2007; postizkopavalna antropološka analiza*. – Zaključno poročilo (hrani ZVKDS OE Kranj) / Final report (kept by ZVKDS OE Kranj).
- LEBEN-SELJAK, P. 2013, *Kranj – Lajh 2009; postizkopavalna antropološka analiza*. – Zaključno poročilo (hrani Magelan d. o., Kranj) / Final report (kept by Magelan d. o., Kranj).
- MARTIN, R., K. SALLER 1957, *Lehrbuch der Anthropologie I*. – Stuttgart.
- MCKINLEY, J. 2000, The analysis of cremated bone. – V / In: M. Cox, S. Mays (ur. / eds.), *Human Osteology in Archaeology and Forensic Science*, London, 403–421.
- PIONTEK, J. 1996, *Biologia populacji pradziejowych*. – Poznań.
- SCHEUER, L., S. BLACK 2000, *Developmental Juvenile Osteology*. – London.
- STRZAŁKO, J., J. PIONTEK, A. MALINOWSKI 1974, Możliwości identyfikacji szczątków ludzkich z grobów ciałopalnych w świetle wyników badań eksperymentalnych. – V / In: *Metody, wyniki i konsekwencje badań kości z grobów ciałopalnych*, Poznań, 31–42.
- WAHL, J. 1982, Leichenbranduntersuchungen. Ein Überblick über die Bearbeitungs- und Aussage-möglichkeiten von Brandgräbern. – *Prähistorische Zeitschrift* 57, 1–125.

## ŽIVALSKI OSTANKI Z ŽELEZNODOBNEGA GROBIŠČA MOST NA SOČI: LEDINI PUCARJEV ROB IN REPELC

### ARCHAEOZOOLOGICAL EVIDENCE FROM THE IRON AGE CEMETERY AT MOST NA SOČI: THE PUCARJEV ROB AND REPELC SITES

Borut TOŠKAN

#### UVOD

Širokopotezna arheološka izkopavanja železnodobnih in rimskodobnih naselbinskih kontekstov z Mosta na Soči (*sl. 1*), izvedena med letoma 1971 in 1984 (Svoljšak, Dular 2016; Tecco Hvala, Dular [ur.] 2018), so to najdišče ustoličila kot najboljše raziskano arheološko najdišče iz prvega tisočletja pr. Kr. v jugovzhodnoalpskem prostoru. Enako oceno je mogoče podati tudi z vidika arheozologije, saj je bilo takrat s sistematičnim pobiranjem zbranih več kot 11.700 živalskih ostankov (Bartosiewicz 1985; Toškan, Bartosiewicz 2018). Prva odmevna poročila o najdbah živalskih ostankov z Mosta na Soči so sicer precej starejša. Spisana so bila že konec 19. stol., v zvezi z njimi pa močno izstopa odkritje štirih samostojnih pokopov konj na osrednjem delu tamkajšnje obsežne nekropole (Marchesetti 1893a, 189, 217–218, 270). Kljub skoraj 7000 odkritim prazgodovinskim in rimskodobnim grobovom ostaja skupno število tedaj zbranih živalskih ostankov razmeroma skromno. Grobov, za katere obstajajo poročila o odkritju arheozooloških najdb, je namreč le 61.

Navedeno gradivo še ni bilo deležno celovite arheozoološke obravnave, čeprav je bil tak poskus nedavno sicer napravljen (Gruškovnjak 2016a). Žal je bil avtor študije glede podatkov o najdiščnih kontekstih posameznih najdb, njihovi taksonomsko-anatomski opredelitvi in morebitnih tafonomskih posebnostih omejen na razmeroma skopa poročila izkopavalcev, saj v gradivo ni imel neposrednega vpogleda (glej npr. Gruškovnjak 2016a, 117, 122, 125, 129, 134). Zato ostajajo številna vprašanja v zvezi z vlogo živali v tedanjih pogrebnih obredjih odprta (glej npr. Gruškovnjak 2016a, 138–139). Predvsem ni mogoče verodostojno oceniti kvalitete vzorčenja arheozooloških najdb med posameznimi fazami terenskega raziskovanja, kakor večinoma tudi

ne stopnje fragmentiranosti gradiva, morebitnih sledi človekovih dejavnosti, starosti živali ob poginu, njihove velikost ipd. Priložnost vpogleda v navedene okoliščine ponuja arheozoološko gradivo z najnižje terase te obsežne nekropole, tj. z ledin Pucarjev rob in Repelc (*sl. 1*: 3, 4). Gre za najdbe, pridobljene med terenskimi raziskavami v letih 2000 do 2013 (glej tu Mlinar), ko je bilo skupaj odkritih 88 grobov. Na Pucarjevem robu se je pokopavanje domnevno začelo proti koncu 7. ali na začetku 6. stol. pr. Kr. in je trajalo najmanj do sredine 4. stol. pr. Kr. (glej tu Mlinar, sl. 18, 19), na Repelcu pa so najstarejši grobovi datirani v 5. stol. pr. Kr., medtem ko je najmlajši raziskani (verjeten) pokop zgodnesrednjeveški (glej tu Mlinar, sl. 59; pril. 2). Glavnina grobov z osrednjega dela nekropole, izkopanih konec 19. in v začetku 20. stol. (*sl. 1*: 2), je datirana v čas med 8. in 4. stol. pr. Kr.

Izbrani živalski ostanki z ledin Pucarjev rob in Repelc so bili v literaturi nekajkrat že površno omenjeni (glej npr. Mlinar 2002; 2008, 111–113; Kmeťová 2014, 337; Gruškovnjak 2016a), v tem poglavju pa so prvič predstavljeni celovito. Gradivo hrani Tolminski muzej.

#### POPIS ŽIVALSKIH OSTANKOV

##### PUCARJEV ROB

Med izkopavanji na ledini Pucarjev rob so bile pridobljene najmanj tri živalske najdbe. Pobrane so bile iz dveh bogatejših žganih pokopov (grobova PR 1 in PR 2), kjer so ležale v lončenih žarah – pitosih. Ti so v svetolucijski halštatski kulturni skupini razmeroma redki; na ledini Pucarjev rob sta grobova PR 1 in PR 2 edina s tovrstnim načinom pokopa (glej tu Mlinar, t. 1–4A). Ob navedenem je bilo nekaj sežganih drobcev morda prav



Sl. 1: Arheološka najdišča na Mostu na Soči: naselje (1), osrednji del grobišča (2), ledina Repelc (3), ledina Pucarjev rob (4), manjše grobišče na desnem bregu Idrijca (5). M. = 1:5000.

Fig. 1: Topographic map of Most na Soči: settlement (1), central part of the cemetery (2), the Repelc site (3), the Pucarjev rob site (4), the small cemetery on the right bank of the River Idrijca (5). Scale = 1:5000.

tako živalskih kosti odkritih med človeškimi ostanki v grobovih PR 12 in PR 20 (glej tu Leben-Seljak, tab. 1).

#### Grob PR 1

Zbir živalskih ostankov vključuje delno ohranjena odrastka anatomsko in taksonomsko ožje neopredeljenih vretenc manjšega rastlinojeda, najverjetneje drobnice. Najdbi izkazuje blage sledi izpostavljenosti ognju, saj je njuna površina pooglenela. Odkriti sta bili v lončeni žari, kjer sta bili pomešani med nasuto žganino s kosi lesnega oglja, grobnimi pridatki in drobci kalciniranih kosti domnevno od 20 do 40 let stare osebe ženskega spola (glej tu Leben-Seljak, tab. 1, 3).

#### Grob PR 2

Odkrit je bil le en živalski ostanek, tj. delno poškodovan levi zgornji prvi ali drugi kočnik drobnice. Ležal je na dnu pitosa med žganino z ogljem, kalciniranimi kostnimi ostanki od 30 do 50 let stare ženske osebe in drugimi pridatki (glej tu Leben-Seljak, tab. 1, 3).

## REPELC

Zbir živalskih ostankov (starejše)železnodobne starosti z ledine Repelc vključuje skoraj tisoč kosti in zob oziroma njihovih odlomkov. Taksonomsko jih je bilo mogoče z zanesljivostjo opredeliti 87, izmed teh jih je bila približno tretjina odkrita v grobovih, četrtnina se jih domnevno navezuje na nekatere druge odkrite strukture, preostale pa so ležale razpršene v plasti z železnodobnimi in rimskodobnimi najdbami na raziskanem območju (SE 3). Vsi taksonomsko opredeljeni živalski ostanki z Repelca pripadajo sesalcem (tab. 1 in 2).

#### Grobovi

V tem razdelku so predstavljeni z zanesljivostjo prepoznani živalski ostanki iz posameznih grobov. Ob teh je bilo nekaj sežganih drobcov morda prav tako živalskih kosti odkritih še med človeškimi ostanki v grobovih R 12A, R 17, R 40, R 48 in R 49 (glej tu Leben-Seljak, tab. 2).



Tab. 1: Most na Soči – Repelc. Živalski ostanki z zahodnega območja izkopavanj leta 2000 (sl. 8) po posameznih kontekstih. Med taksonomsko neopredeljenimi drobci kosti so morda tudi človeške.

Tab. 1: Most na Soči – Repelc. Animal remains from the west excavation area (investigated in 2000) according to context (Fig. 8) The taxonomically non identified specimens may include human remains.

Kontekst Context	Takson Taxon	Cranium	Maxilla	Dentes	Vertebrae	Costae	Humerus	Radius	Tibia	Astragalus	Calcaneus	Os cuboideum	Os naviculare	Os ectocuneiforme	Metatarsus 2	Metatarsus 3	Neopredeljeno Non-identified
Grob R 19 Grave R 19	<i>Equus caballus</i>								2	2	1	1	2	2	2	1	
	Caprinae			2													
	Mali rastlinojedi Small herbivores					1											
	Veliki rastlinojedi Large herbivores				9												
	Neopredeljeno Non-identified																157
Grob R 22 Grave R 22	<i>Equus caballus</i>			6			1	1									
	Veliki rastlinojedi Large herbivores	2			8	15											
	Neopredeljeno Non-identified		1				1										443
Kvadrant 6 Grid Square 6	Neopredeljeno Non-identified																27
Kvadrant 7 Grid Square 7	Neopredeljeno Non-identified																7
Kvadrant 8 Grid Square 8	<i>Bos taurus</i>	1		2													
	Neopredeljeno Non-identified																46

#### Grob R 19

Na Repelcu sta grobova R 19 in R 22 edina, ki ju označujejo nadpovprečna velikost grobne jame (tj. nad 1,5 m v premeru), v tlorisu kvadratno zasnovana grobna konstrukcija, poploščenost vrhnjega dela vkopa z večjim številom lapornatih plošč in nesežgani ostanki konja (glej tu Mlinar, sl. 37, t. 22C–23A). Na podlagi pridatkov in rezultatov antropološke analize sežganih človeških kosti je bilo ugotovljeno, da gre za pokop odrasle, do 40 let stare ženske (glej tu Leben-Seljak, tab. 1, 3).

Med izkopavanji groba R 19 je bilo pridobljenih kar 182 živalskih ostankov. Žal jih je bilo mogoče z zanesljivostjo taksonomsko in anatomsko opredeliti le 15, in sicer dva ovčja/kozja kočnika in več konjskih kosti (tab. 1). Nadaljnjih deset najdb je bilo razvrščenih kvečjemu v eno izmed *ad hoc* oblikovanih netaksonomskih skupin, tj. 'manjši rastlinojedi' (npr. ovca, koza, srna) in 'veliki rastlinojedi' (npr. govedo, konj). Zbir slednjih je bogatejši in vključuje delno poškodovana telesa enega vratnega, šestih prsnih, enega ledvenega in enega anatomsko ožje neopredeljenega vretenca. Načeloma bi vsi navedeni primerki utegnili pripadati isti živali, bodisi konju (kar je verjetnejše; prim. Brown, Gustafson 1979) bodisi govedu. Skupina 'manjši rastlinojedi' je zastopana z odlomkom

rebra, ki najverjetneje pripada drobnici. Primerek je bil odkrit v bližini obeh ovčjih/kozjih kočnikov. Med 157 neopredeljenimi najdbami, katerih velikost praviloma ni presegala 2 cm, prevladujejo odlomki kosti 'velikih rastlinojedov'. Veliko lomov je svežih in so torej nastali med arheološkimi izkopavanji oziroma po njih.

Zbir z zanesljivostjo opredeljenih konjskih najdb vključuje distalni del leve in desne golenice, nekoliko okrušeno levo in v celoti ohranjeno desno skočnico, desno petnico, po en primerek leve in desne navikularne in lateralne kuneiformne kosti, desno kuboidno kost ter proksimalni del leve in desne druge ter leve tretje stopalnice. Na podlagi morfoloških in metričnih (tab. 3) značilnosti tega gradiva kaže vse najdbe pripisati istemu konju/kobilu. Obe golenici sta odlomljeni na podobnem mestu (sl. 2a), poškodba pa ni nastala v času, ko sta bili kosti še sveži. Obrisi loma namreč pri nobenem od obeh primerkov ni spiralen, površina kostnine na mestu loma pa ne gladka (sl. 2b; prim. Outram 2002). Enako velja za edino odkrito tretjo stopalnico (sl. 2d).

Kočnika drobnice, odlomek rebra 'manjšega rastlinojeda' in vretenca 'velikega rastlinojeda' (konja?) so bili najdeni v polnilu oziroma zasutju groba. V grobni jami je ležal tudi večji del zanesljivo opredeljenih konjskih

Tab. 2: Most na Soči – Repelc. Živalski ostanki z vzhodnega območja izkopavanj leta 2002 (sl. 6) po posameznih kontekstih. Med taksonomsko neopredeljenimi drobci kosti so morda tudi človeške.

Tab. 2: Most na Soči – Repelc. Animal remains from the east excavation area (investigated in 2002) according to contexts (Fig. 6). The taxonomically non identified specimens may include human remains.

Kontekst Context	Takson Taxon	Cranium	Dentes	Costae	Humerus	Radius	Ulna	Femur	Tibia	Astragalus	Metapodia	Phalanges	Neopredeljeno Non-identified
Grob R 37 Grave R 37	Neopredeljeno Non-identified												1
Grob R 38 Grave R 38	Caprinae		6										
	Neopredeljeno Non-identified												2
Grob R 41 Grave R 41	Caprinae								1				
Grob R 45 Grave R 45	Neopredeljeno Non-identified												1
Grob R 51 Grave R 51	Caprinae										1		
	Neopredeljeno Non-identified												4
Kvadrat 1 (žganinska jama SE 101, 102) Grid Square 1 (cremation pit SU 101, 102)	<i>Bos taurus</i>		2										
	Caprinae		3			1			2				
	<i>Sus domesticus</i>				1					1			
	<i>Equus caballus</i>										1		
	Neopredeljeno Non-identified												22
Kvadrat 2 Grid Square 2	<i>Sus domesticus</i>									1			
Kvadrat 3 Grid Square 3	Caprinae		6										
	Neopredeljeno Non-identified							1					23
Kvadrat 4 (okrogla kamnita konstrukcija SE 88) Grid Square 4 (round stone structure SU 88)	Caprinae		4										
	Neopredeljeno Non-identified												16
Kvadrata 4 in 5 (kamnit suhi zid SE 87) Grid Squares 4 and 5 (drystone wall SU 87)	<i>Bos taurus</i>	1	1										
	Neopredeljeno Non-identified			2									2
Kvadrat 7 Grid Square 7	<i>Bos taurus</i>		1										
	Caprinae				1				1				
	<i>Equus caballus</i>		1										
	Neopredeljeno Non-identified												27
Kvadrat 7a Grid Square 7a	Caprinae								1	1		1	
	<i>Sus domesticus</i>						1						
	Neopredeljeno Non-identified							1					24
Kvadrat 9 Grid Square 9	<i>Bos taurus</i>		2									1	
	Caprinae		6			1						1	
	Neopredeljeno Non-identified												47
Kvadrat 10 Grid Square 10	<i>Bos taurus</i>		2										
	Caprinae		4										
	Neopredeljeno Non-identified												7

Tab. 3: Most na Soči – Repelc. Velikost bolj ohranjenih konjskih kosti z območja groba R 19. Dimenzije in okrajšave zanje so povzete po von den Driesch (1976).

Tab. 3: Most na Soči – Repelc. Metric data for the better preserved horse remains from the area of Grave R 19. Dimensions and respective abbreviations are taken following von den Driesch (1976).

Grob Grave	Skeletni element Skeletal element	Anatomska stran Anatomical side	Dimenzija Dimension	Izmerek Measurement
R 19	Tibia	Sinistra	SD	38,0 mm
			Dd	39,5 mm
			Bd	68,5 mm
	Tibia	Dextra	SD	38,0 mm
			Dd	39,5 mm
			Bd	68,0 mm
	Astragalus	Sinister	GH	54,5 mm
	Astragalus	Dexter	GH	54,5 mm
			GB	59,5 mm
			BFd	48,0 mm
	Calcaneus	Dexter	GL	101,0 mm
			GB	46,5 mm
			Bp	46,0 mm
	Metatarsus 3	Sinister	Dp	37,5 mm
SD			27,5 mm	

ostankov, ne pa tudi oba odlomka golenice, edina odkrita petnica in leva od obeh skočnic. Te štiri najdbe so bile namreč odložene/raztrošene po lapornatih krovnih ploščah in na prostoru neposredno ob njih (sl. 3).

#### Grob R 22

Gre za še drugi žgani grob z delnim nežganim pokopom konja z ledine Repelc, ki – podobno kot grob R 19 – izstopa tudi po kompleksnejši grobni konstrukciji. Na dnu vkopa so bili odkriti ostanki domnevno mlajše odrasle osebe, lahko tudi starejšega otroka ali mladostnika (glej tu Mlinar, sl. 36, t. 23C–24A in Leben-Seljak, tab. 1, 3). Živalskih ostankov je bilo izkopanih razmeroma veliko ( $N = 477$ ), med njimi močno prevladujejo do 1 cm ( $N = 152$ ) oziroma od 1 do 3 cm veliki taksonomsko neopredeljeni kostni drobci ( $N = 53$ ). Sveži lomi na številnih primerkih pričajo o znatni fragmentaciji tudi še med arheološkimi izkopavanji in/ali po njih.

Konju z zanesljivostjo pripadajo dva desna zgornja ter po en levi in desni spodnji kočnik oziroma ličnik, še dva drobca morda enega desnega spodnjega ličnika/kočnika, delno ohranjena diafiza desne nadlahtnice in drobec proksimalnega sklepa koželjnice, pri katerem anatomska stran ni bila ugotovljena. Pri vseh naštetih najdbah bi lahko šlo za ostanke iste živali. Sodeč po razmeroma skromnih dimenzijah posameznih zob (sl. 4a–d), je bil konj iz groba R 22 manjši od tistega iz groba R 19. V tem smislu je bil torej skladnejši s tedanjimi nizkoraslimi 'delovnimi' konji, ki so v jugovzhodnoalpskem prostoru znani predvsem iz posameznih naselbinskih kontekstov (prim. Bökönyi 1994, 200).

Med pogojno taksonomsko opredeljenimi živalskimi ostanki iz groba R 22, ki pa verjetno prav tako

pripadajo konju (prim. Brown, Gustafson 1979), je najti deloma ohranjena telesa petih prsnih in še treh drugih anatomske ožje neopredeljenih vretenc ter 15 odlomkov reber. Edina alternativa predlagani taksonomski opredelitvi je govedo, saj so navedene najdbe prerobustne, da bi lahko pripadale prašiču, drobnici ali drugim manjšim živalim (srna, pes ipd.). Zanesljivo opredeljenih govedjih kosti zbir živalskih ostankov iz groba R 22 sicer ne vključuje, bi pa utegnil tej vrsti pripadati manjši odlomek zgornje čeljustnice brez ohranjenih zob. Če ne gre za govedo, je treba najdbo pripisati bodisi (divjemu?) prašiču bodisi jelenu. Opredelitev za konja ne pride v poštev.

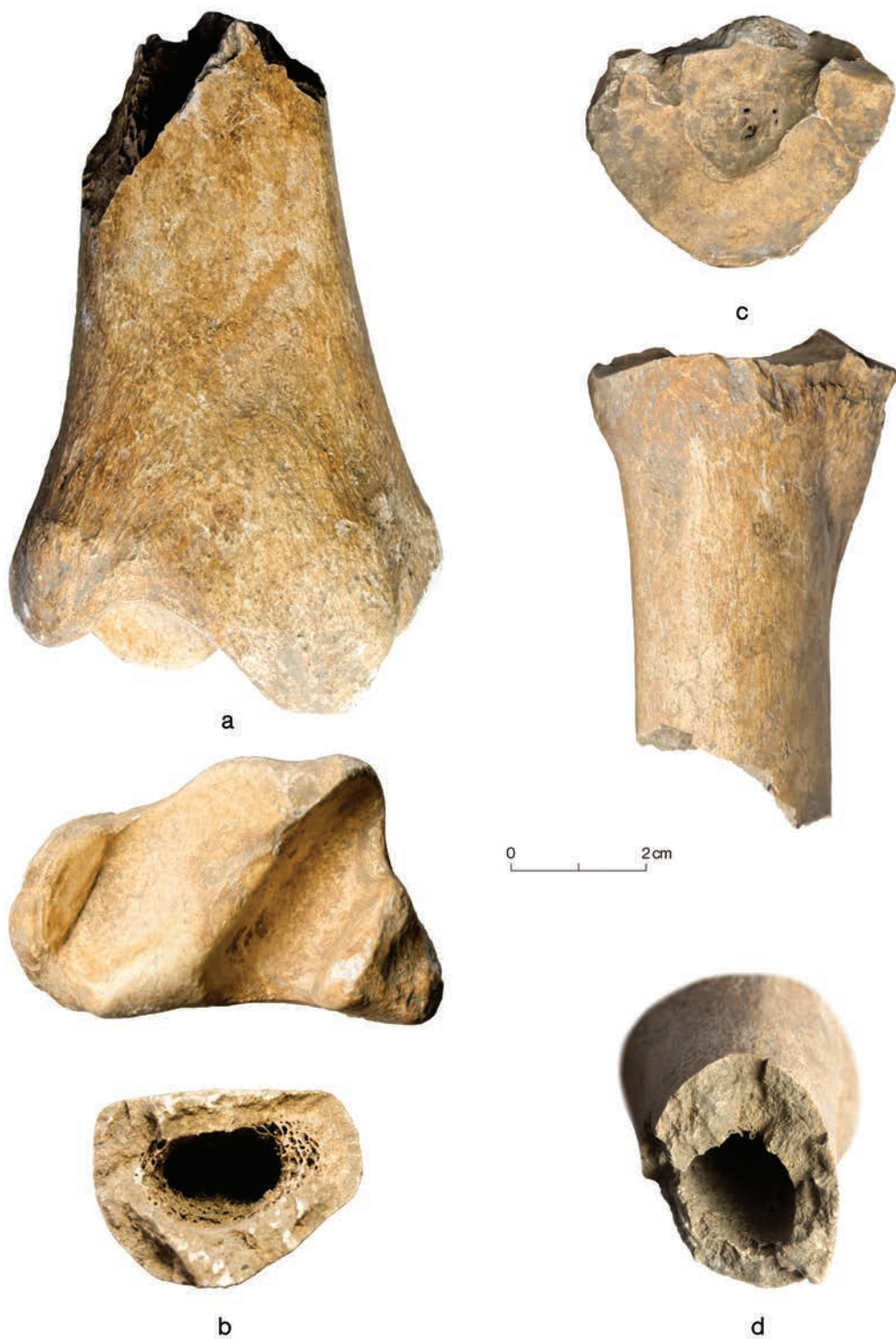
Vsi živalski ostanki iz groba R 22, ki so bili z zanesljivostjo ali le pogojno pripisani konju, so bili odkriti v zasipu nad krovnimi lapornatimi ploščami (sl. 5). Po navedbah izkopavalca so nekatere kosti ležale neposredno na samih ploščah, medtem ko je bilo nekatere druge opaziti že v lisi grobne jame pred začetkom odstranjevanja grobnega zasutja. Tu je bilo med drugim najdenih nekaj bronastih križnih razdelilcev (glej tu Mlinar, t. 23C: 1–9). Manjši kostni odlomki taksonomsko neopredeljenih sesalcev iz groba R 22 so bili pomešani z žganino na dnu grobne jame.

#### Grob R 37

V žganini je bil skupaj s sežganimi človeškimi ostanki odkrit kalciniran kostnih drobec taksonomsko ožje neopredeljenega sesalca.

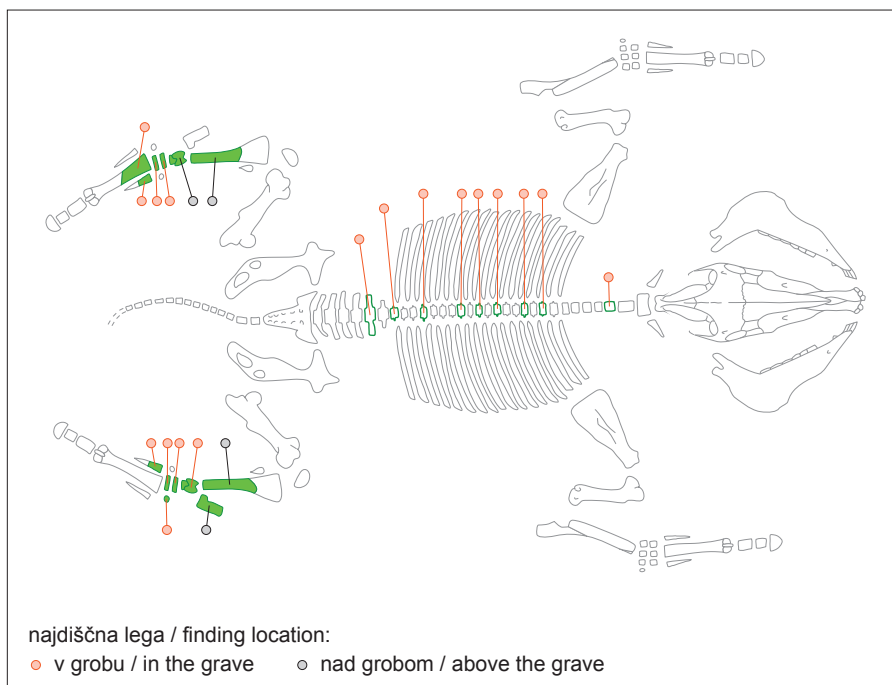
#### Grob R 38

Zbir živalskih ostankov vključuje šest drobcev morda istega spodnjega kočnika drobnice in dva kostna odlomka, ki nista bila ožje taksonomsko opredeljena.

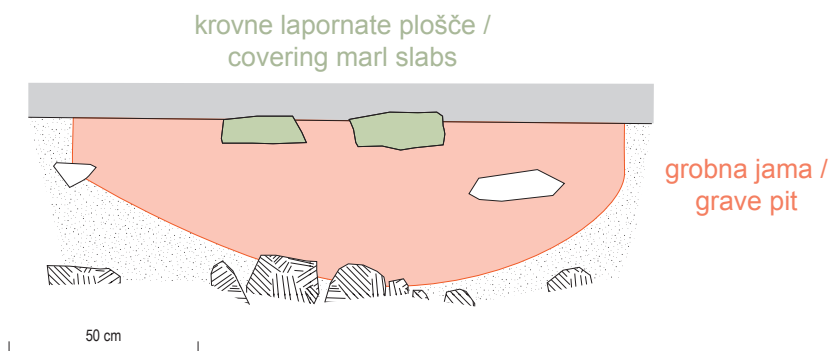


Sl. 2: Most na Soči – Repelc. Izbor konjskih kosti iz groba R 19: a – odlomek distalnega dela leve golenice (*aspectus anterior, aspectus distalis*); b – površina kostnine na mestu loma pri isti golenici; c – odlomek proksimalnega dela leve tretje stopalnice (*aspectus proximalis, aspectus anterior*); d – površina kostnine na mestu loma pri isti stopalnici. (Foto: D. Valoh).

Fig. 2: Most na Soči – Repelc. A selection of horse remains from Grave R 19: a – fragment of the distal part of the left tibia (*aspectus anterior, aspectus distalis*); b – fracture surface on the same tibia; c – fragment of the proximal part of the left 3<sup>rd</sup> metatarsal bone (*aspectus proximalis, aspectus anterior*); d – fracture surface on the same metatarsal bone. (Photo: D. Valoh).



### Gr. R 19



Sl. 3: Most na Soči – Repelc. Presek groba R 19 z označeno lego posameznih ostankov konja v odnosu do krovnega venca lapornatih plošč. Z zanesljivostjo opredeljene najdbe so obarvane v celoti, pogojno opredeljeni primerki pa so le barvno obrobljeni. Oznaka posameznih vretenc je simbolična.

Fig. 3: Most na Soči – Repelc. Cross-section of Grave R 19 showing the position of individual horse remains relative to the marl cover slabs. Positively identified remains are coloured green, putatively identified specimens only outlined. The selection of the marked vertebrae is symbolic.

Najdbe so ležale v žganini, kjer so bile pomešane s slabo sežganimi ostanki odrasle osebe (glej tu Mlinar, t. 29A).

#### Grob R 41

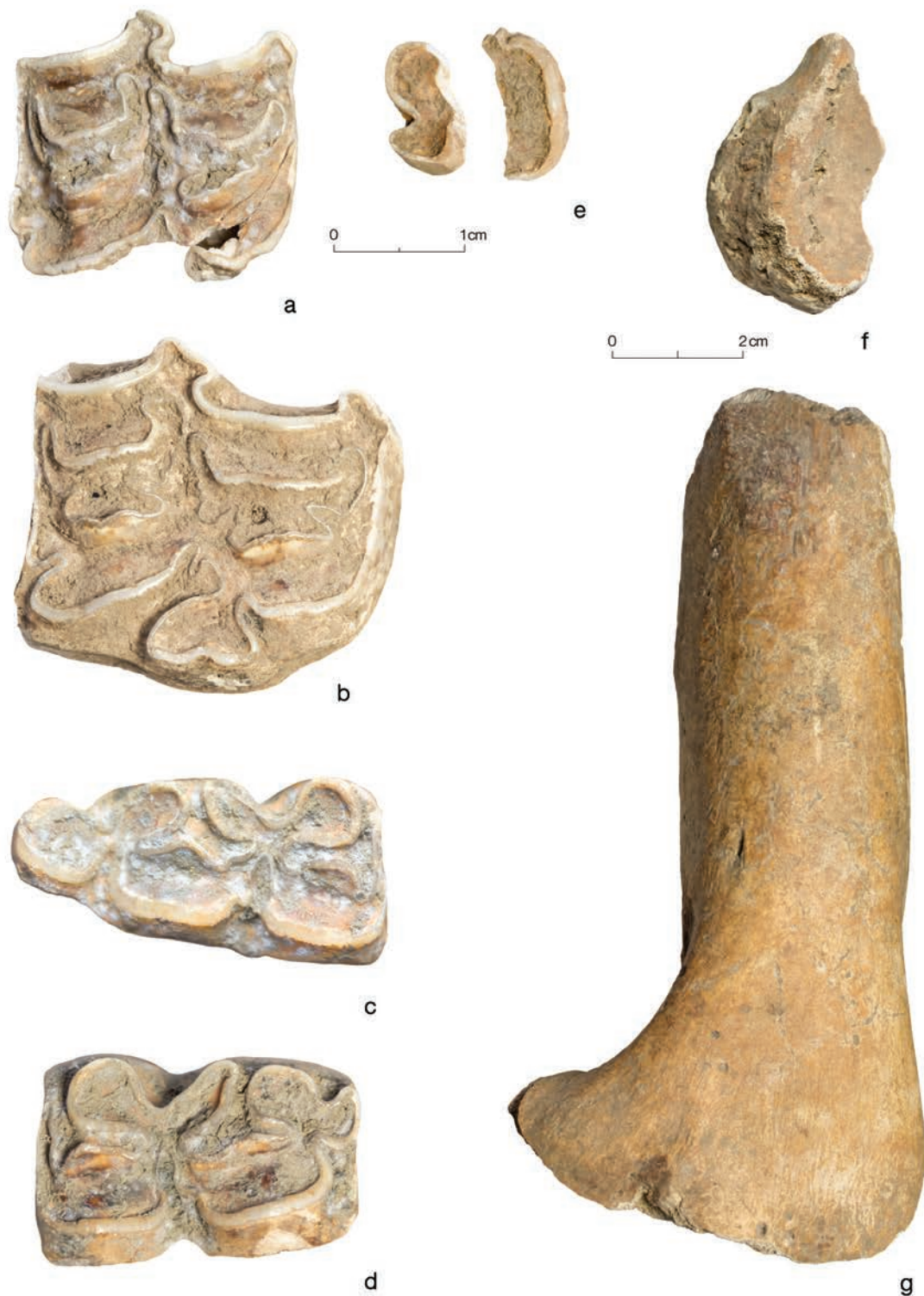
Edini odkriti živalski ostanek je odlomek distalnega dela desne golenice drobnice. Na podlagi zraščene distalne epifize je mogoče sklepati, da je bila žival ob smrti starejša od enega leta (Zeder 2006, Tab. 4). Najdba je bila odkrita v žganini, kjer je bila pomešana s kalciniranimi ostanki odrasle osebe, mlajše od 40 let, odlomki lončenine in delci bronca (glej tu Mlinar, t. 30B, in Leben-Seljak, tab. 1, 3).

#### Grob R 45

V grobu je bil odkrit kostni drobec taksonomsko ožje neopredeljenega sesalca.

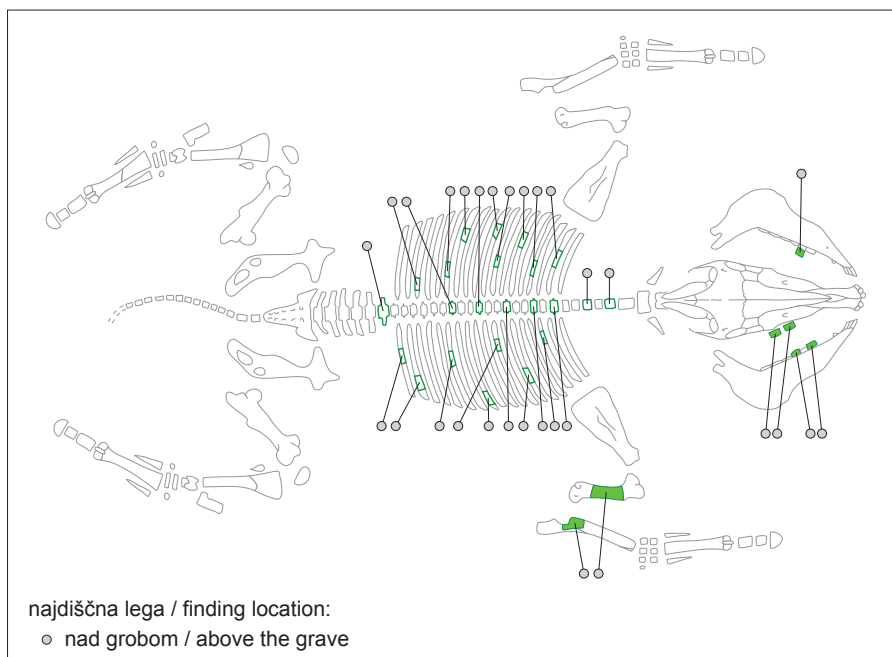
#### Grob R 51

V otroškem (antropološki izsledki; glej tu Leben-Seljak, tab. 1, 3) oziroma moškem grobu (pridatek odlomkov orožja; glej tu Mlinar, t. 33C) so bili med kalciniranimi ostanki pokojnika pomešani delček nezraščene distalne epifize dlančnice ali stopalnice drobnice in štirje kostni odlomki taksonomsko ožje neopredeljenega sesalca. Z dlančnico/stopalnico zastopana ovca oziroma

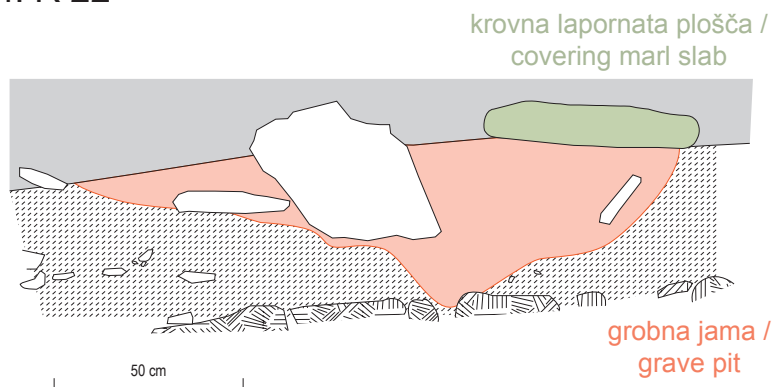


Sl. 4: Most na Soči – Repelc. Z zanesljivostjo opredeljeni ostanki konja iz groba R 22: a – zgornji ličnik/kočnik; b – zgornji ličnik/kočnik; c – spodnji ličnik/kočnik; d – spodnji ličnik/kočnik; e – ličnik/kočnik (2 odlomka); f – odlomek koželjnice; g – odlomek nadlahtnice. (Foto: D. Valoh).

Fig. 4: Most na Soči – Repelc. Positively identified horse remains from Grave R 22: a – upper cheek-tooth; b – upper cheek-tooth; c – lower cheek-tooth; d – lower cheek-tooth; e – cheek-tooth (2 fragments); f – fragment of a radius; g – fragment of a humerus. (Photo: D. Valoh).



## Gr. R 22



Sl. 5: Most na Soči – Repelc. Presek groba R 22 z označeno lego posameznih ostankov konja v odnosu do krovnege venca lapornatih plošč. Z zanesljivostjo opredeljene najdbe so obarvane v celoti, pogojno opredeljeni primerki pa so le barvno obrobljeni. Oznake posameznih zob, reber in vretenc so simbolične.

Fig. 5: Most na Soči – Repelc. Cross-section of Grave R 22 showing the position of individual horse remains relative to the marl cover slabs. Positively identified remains are coloured green, putatively identified specimens only outlined. The selection of the marked teeth, ribs and vertebrae is symbolic.

koza je bila ob poginu mlajša od dveh let (Zeder 2006, Tab. 4). Vsi živalski ostanki so sežgani, pri čemer obarvanost kostnine niha med sivo in belo.

Grob R 51 je edini v tem poglavju obravnavani pokop, ki je datiran v poznolatenski čas (stopnja Sv. Lucija IV; glej tu Mlinar, sl. 59).

### Žganinska jama (SE 101, 102; kv. 1)

Na območju žganinske jame z največjim premerom pribl. 4,5 m so bili v dobrih 30 cm debeli črni plasti lesnega oglja prežgani kamni, odlomki predmetov, drobci prežganih človeških kosti (glej tu Mlinar, sl. 40, 42, pril.

1/2) in 33 živalskih ostankov. Med slednjimi so zastopani levi zgornji kočnik in desni sekalec goveda, diafiza desne nadlahtnice in fragment skočnice domačega prašiča, delček diafize dlančnice ali stopalnice konja in šest najdb drobnice: desni zgornji ter po en levi in desni spodnji kočnik, delček diafize desne koželjnice ter odlomek diafize leve in desne golenice. Najmanjša širina diafize prašičje nadlahtnice je 18,5 mm, najmanjša širina diafize ene izmed obeh ovčjih oziroma kozjih golenic pa 14,0 mm. Taksonomsko ožje neopredeljenih živalskih ostankov je 22; vsi pripadajo sesalcem. Nobeden od analiziranih primerkov ne izkazuje sledi izpostavljenosti ognju.

*Okrogla kamnita konstrukcija (SE 88; kv. 4)*

Med poševno položenimi lapornatimi ploščami v kvadrantu 4, ki jih je prekrivala prežgana ilovnata ploskev (glej tu Mlinar, sl. 45, 46, pril. 1/2), so ležali dva leva zgornja in dva leva spodnja kočnika drobnice ter 16 najdb taksonomsko ožje neopredeljenih sesalcev. Velikost teh praviloma ne presega centimetra, prav vsi pa so sežgani. Obarvanost kostnine niha med črno in belo.

*Kamniti suhi zid (SE 87; kv. 4 in 5)*

Iz velikih lapornatih in delno apnenčastih plošč grajen kamniti suhi zid je datiran v začetno fazo grobišča na Repelcu (glej tu Mlinar, 60–61). Med kamni so bili odkriti del lobanje in desni tretji spodnji kočnik goveda, dva odlomka reber večjega rastlinojeda (bržčas prav tako goveda) in dva kostna drobca taksonomsko ožje neopredeljenega sesalca.

*Druge najdbe*

Na zahodnem delu leta 2000 arheološko raziskane območja je bilo izven grobov odkritih 83 živalskih ostankov, ki so večinoma ostali taksonomsko ožje neopredeljeni, sicer pa vsi pripadajo sesalcem. Ležali so na razmeroma omejenem prostoru v osrednjem delu izkopa, tj. v kvadrantih 6, 7 in 8 (*tab. 1*). Vsi štirje opredeljeni primerki so bili odkriti pod večjim kamnom v kvadrantu 8 in so bili pripisani govedu. Gre za delčka iste desne ličnice ter dva izolirana zoba: drugi zgornji ličnik in prvi oziroma drugi spodnji kočnik. Načeloma bi vse štiri najdbe utegnile pripadati isti lobanji; ostanki tega skeletnega elementa so bili sicer na Repelcu odkriti zgolj še med ploščami kamnitega suhega zidu (*SE 88*) ob robu vzhodnega od obeh območij izkopavanj (*tab. 2*). Med taksonomsko neopredeljenimi najdbami so posamezni primerki zoogleneli oziroma kalcinirani. Predvsem med najmanjšimi kostnimi drobci je morda zastopan tudi človek.

Zbir živalskih ostankov z vzhodnega dela arheološko raziskanega območja (izkopavanja iz leta 2002) je bistveno bogatejši. Ob 79 najdbah iz grobov in drugih že predstavljenih struktur je bilo še 162 odlomkov kosti in zob razpršenih v plasti z železnodobnim in rimskodobnim gradivom (*SE 3*) (*tab. 2*). Med temi največ primerkov pripada drobnici<sup>1</sup> (N = 23), sledita ji govedo (N = 6), domači prašič (N = 2) in konj (N = 1). Med taksonomsko opredeljenimi najdbami (N = 34) so najbolj zastopani skeletni elemente zobje (drobnica: N = 16; govedo: N = 5; konj: N = 1), vendar pa drobci kozjih oziroma ovčjih kočnikov z območja kvadrantov 3 (N = 6), 9 (N = 3) in 10 (N = 3) morda pripadajo

<sup>1</sup> Do ravni vrste je bilo mogoče opredeliti le odlomek nadlahtnice iz kvadranta 7, ki pripada ovci. Metrični podatki: najmanjša širina diafize (SD *sensu* von den Driesch, 1976) = 14,5 mm; širina distalnega konca (Bd *sensu* von den Driesch, 1976) = 28,0 mm.

precej majhnemu številu različnih zob, nemara celó le po enemu samemu na posamezen kvadrant. Med postkranialnimi skeletnimi elementi je največ prstnic (drobnica: N = 2; govedo: N = 1), s petimi primerki pa so zastopane različne dolge kosti okončin.

## RAZPRAVA

Živalski ostanki z grobišč so pogosto interpretirani kot grobni pridatki, posmrtna popotnica, zavržen odpadki pogrebne pojedine ali ostanek katerega od drugih obredov, povezanih s čaščenjem pokojnikov (za primere iz južnega in jugovzhodnoalpskega prostora glej npr. Gabrovec 1960; Puš 1971; Bartosiewicz 2002; Di Martino 2002; Gruškovnjak 2016a; Kovač, Toškan 2017; Toškan 2017a; 2017b; Škvor Jernejčič, Toškan 2018; Gruškovnjak, Omahen, Toškan 2018; Črešnar et al. 2019). Najverjetneje enako velja za (večinski del?) kosti in zob z ledin Pucarjev rob in Repelc. Takšno razlago je praviloma najlažje utemeljiti pri ostankih iz polnil posameznih grobov ter pri tistih iz drugih struktur, nedvoumno povezanih z grobiščem. Interpretacija ostankov, razpršenih po hodni površini, je težavnejša.

Ne glede na lego najdb živalskih kosti in zob na grobišču je treba za pravilno razumevanje njihove namembnosti posvetiti ustrezno pozornost relevantnim arheološkim podatkom o naravi konteksta kot takega. Zelo povedna je lahko tudi vsakršna svojstvenost proučevanega arheozoološkega gradiva v primerjavi z gradivom iz pripadajočih ali pa vsaj sočasnih naselbinskih kontekstov v regiji, pa tudi v odnosu do drugih grobišč iste kulturne skupine (prim. Gaastra 2018 in tam navedeni viri; Toškan 2017a). Pri gradivu z Repelca in Pucarjevega roba so takšno priložnost ponudile predvsem najdbe iz osrednjega dela iste nekropole (Marchesetti 1893a; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985) in iz pripadajoče naselbine (Toškan, Bartosiewicz 2018), ob tem pa še tiste iz grobov kulturno sorodne in geografsko bližnje nekropole v Tolminu (okvirno 10. do 7. stol. pr. Kr.; Svöljšak, Pogačnik 2002), z grobišča gorenjske halštatske kulturne skupine s Pristave pri Bledu (okvirno 8. do sredine 7. stol. pr. Kr.; Gabrovec 1960) ter iz posameznih venetskih nekropol (glej npr. Fiore, Tagliacozzo 2006).

## ŽIVALSKI OSTANKI IZ GROBOV

Med živalskimi ostanki, ki se neposredno navezujejo na posamezne pokope, najbolj izstopajo kosti in zobje konj iz grobov R 19 in R 22.<sup>2</sup> V zvezi s sicer maloštevilnimi preostalimi najdbami iz takšnih kontekstov je treba že uvodoma poudariti dvoje: (1) z izjemo<sup>3</sup> obeh

<sup>2</sup> To gradivo je podrobneje obravnavano v nadaljevanju (glej razdelek Konjski ostanki, str. 210).

<sup>3</sup> Sežgan je tudi drobec distalnega sklepa dlančnice/



delno ohranjenih pooglenelih vretenc (bržčas) drobnice iz groba PR 1 noben od taksonomsko ali vsaj anatomsko opredeljenih primerkov ne izkazuje sledi izpostavljenosti ognju, čeprav so med neopredeljenim (tudi človeškim?) kostnim drobirjem takšne najdbe mestoma pristne, in (2) vsi živalski ostanki iz grobov so bili odkriti v žganini bodisi na dnu grobne jame (Repelc) bodisi v priloženi žari (Pucarjev rob). Tam so bili pomešani s sežganimi ostanki pokojnika in grobnimi pridatki, zato njihova lega v grobovih najbrž ni naključna. Vpogled v podatke o vrstni sestavi in zastopanosti skeletnih elementov pokaže na prevlado izoliranih zob drobnice (Repelc: N = 8; Pucarjev rob: N = 1), pri čemer bi sicer utegnili vseh šest drobcev iz groba R 38 pripadati istemu zobu (*tab. 1 in 2*). Ovca oziroma koza sta v zbranem gradivu zastopani še z distalno polovico golenice iz groba R 41, sežganim delčkom diafize dlančnice/stopalnice iz groba R 51 ter morda z odlomkom rebra in že omenjenima delčkoma pooglenelih vretenc iz grobov R 19 in PR 1.

Prevladujoč delež ostankov drobnice med najdbami iz tukaj obravnavanih grobov ni presenetljiv. Enako sliko namreč kažejo tudi drugi starejšeeželeznodobni grobovi z živalskimi ostanki z Mosta na Soči, kjer so bile najdbe koz in (domnevno predvsem) ovc prepoznane v polovici od skupaj 61 pokopov z odkritimi živalskimi kostmi in/ali zobmi (*tab. 4*). Podobno velja za bližnje grobišče v Tolminu, kjer so bile drobnici pripisane najdbe iz štirih od petih grobov z nesežganimi živalskimi ostanki (Bartosiewicz 2002) ter iz do sedmih od skupaj osmih grobov s sežganimi živalskimi ostanki (Di Martino 2002). V venetskem prostoru, s katerim sta bila Most na Soči in celotna svetolucijska kulturna skupina tesno povezana, so najdbe drobnice v grobovih starejšeeželeznodobne starosti prav tako razmeroma pogoste, čeprav je njihov delež praviloma nekoliko manjši kot v Posočju (glej npr. Fiore, Tagliacozzo 2006 in tam navedeno literaturo). Pri Venetih je bilo namreč precej razširjeno tudi pridajanje prašičjih ostankov (predvsem podočnikov in sekalcev), ki v grobovih z Mosta na Soči in iz Tolmina v celoti manjkajo (*tab. 4*; Bartosiewicz 2002; Di Martino 2002). Različnost je mogoče vsaj deloma razložiti z bistveno večjo vlogo prašičereje pri Venetih v primerjavi s Posočjem, kjer naravne danosti tej živinorejski panogi niso naklonjene (glej npr. Toškan, Dirjec 2011, 362–364). Tako je med naselbinskimi živalskimi ostanki prazgodovinske starosti z Mosta na Soči<sup>4</sup> delež prašiča manjši od desetih odstotkov (Toškan, Bartosiewicz 2018, Tab. 1), vrednosti z okvirno sočasnih severnoitalijanskih najdišč pa so do štirikrat tolikšne (glej npr. Petrucci 1996; Pino Uria, Tagliacozzo 2001).

stopalnice drobnice iz groba R 51, ki pa je poznolatske starosti.

<sup>4</sup> Skromen, zgolj sedemodstotni delež prašičjih najdb je bil ugotovljen tudi v okviru rimskodobne naselbine z Mosta na Soči (Bartosiewicz 1986).

Zanimivo analogijo je mogoče najti na območju neposredno severno in vzhodno od Posočja. Medtem ko so prašičje najdbe v mlajšeeželeznodobnih in starejšeeželeznodobnih naselbinskih in grobiščnih kontekstih iz nižinsko locirane Ljubljane razmeroma pogoste (Toškan 2017a, 193–195 in tam navedeni viri), se na starejšeeželeznodobnih najdiščih s topografsko razgibane območja Blejskega kota pojavljajo bistveno redkeje (Gabrovec 1960, 45–47; Bartosiewicz 1996, Tab. 1). Znova se torej ponuja razlaga, po kateri bi na obseg prašičereje v pomembni meri vplivale zlasti naravne danosti območja, manj pa neka načelna živinorejska strategija posameznih človeških skupnosti. Je pa imela praksa pridajanja prašičjih ostankov pri Venetih povsem drugačno konotacijo od tiste, ki se kaže pri sočasnih prebivalcih Ljubljanske kotline. Če so namreč slednji v grobove praviloma vstavljali svinjino kot posmrtno popotnico (Toškan 2017a, 193–195), so prebivalci Padske nižine pridajali predvsem izolirane zobe (glej npr. Fiore, Tagliacozzo 2006). Nobenega dvoma ni, da je imelo takšno početje globok simbolni pomen. Tudi zaradi tega skoraj popolna odsotnost prašičjih ostankov iz posoških starejšeeželeznodobnih grobov ne more biti zgolj posledica okrnjenega obsega lokalne prašičereje, temveč predvsem bistveno manjše vloge, ki jo je ta žival imela v tamkajšnjem pogrebnem obredju. Ne nazadnje je pridanih prašičjih ostankov manj celó od pridatkov konj, čeprav so bile črede slednjih v tedanjem času v Posočju seveda še skromnejše.

Prevlada ostankov drobnice med živalskimi najdbami iz grobov z Repelca in Pucarjevega roba ni presenetljiva, saj je – kot že poudarjeno – skladna s podatki za grobove z osrednjega dela iste nekropole. Enako je treba kot pričakovano razumeti ugotovitev, da so najbolje zastopani skeletni element izolirani zobje (*tab. 1 in 2*; prim. s *tab. 4*). V literaturi so pridatki tovrstnih najdb v grobove največkrat interpretirani bodisi kot primeri simbolnih posmrtnih popotnic v smislu *pars pro toto* bodisi kot amuleti ali talismani (glej npr. Cherici 1999, 170–173; Perego 2010a, 75–80; Kmetová 2017a, 71–75). Na podlagi več posrednih argumentov se zdi, da na grobišču z Mosta na Soči prevladujejo slednji.

#### *Izolirani zobje kot amuleti*

V tem smislu je pomenljiv že pogled v sosednji venetski prostor, kjer je mogoče običaj pridajanja izoliranih zob v posamezne grobove na podlagi številnih dokumentiranih primerov utemeljeno opredeliti kot pogost (npr. Facciolo, Fiore, Tagliacozzo 2006). Poleg tega so bile tovrstne najdbe na tem območju odkrite tudi v nekaterih drugih kulturnih kontekstih (npr. gradbene daritve, deponije v okviru svetišč; Perego 2010a, 75). V grobove so bili nemalokrat pridani zobje konj, oslov, psov, različnih zveri, bobra in celó človeka (Tagliacozzo

Tab. 4: Most na Soči. Živalski ostanki v grobovih z izkopavanj Marchesettija in Szombathyja; samostojni pokopi konj so prikazani ločeno na tab. 6. Kjer podatek obstaja, so navedeni tudi zastopani skeletni elementi. Za deleže posameznih taksonov v gradivu iz pripadajočih naselbinskih kontekstov glej Toškan, Bartosiewicz 2018, tab. 1. Vira: Marchesetti 1893; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1985; glej tudi Gruškovnjak 2016b.

Tab. 4: Most na Soči. Animal remains from the graves, excavated by Marchesetti and Szombathy; data relative to horse burials are presented separately on Tab. 6. Whenever available, skeletal element representation data are also shown. The share of individual taxa as observed in the assemblage of animal remains from the associated settlement is presented in Toškan, Bartosiewicz 2018, Tab. 1. Sources: Marchesetti 1893; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1985; also see Gruškovnjak 2016b.

Grob Grave	Takson Taxon	Maxilla / Mandibula	Dentes	Vertebrae	Costae	Tibia	Astragalus	Noga / Limb	Ni podatka / No data
M 19	<i>Ovis aries</i>		1						
M 70	<i>Ovis aries</i>								•
M 166	<i>Ovis aries</i>								•
M 168	<i>Ovis aries</i>								•
M 192	<i>Ovis aries</i>		1						
M 231	gen. et spec. indet.								•
M 250	gen. et spec. indet.								•
M 325	<i>Capreolus capreolus</i>								•
M 338	gen. et spec. indet.								•
M 379	<i>Equus caballus</i>	1							
M 411	<i>Ovis aries</i>		1						
M 525	<i>Bos taurus</i>							•	
M 614	<i>Ovis aries</i>								•
M 741	<i>Ovis aries</i>			•					
M 863	<i>Bos taurus</i>								•
M 880	<i>Bos taurus</i>				1				
M 936	<i>Ovis aries</i>								•
M 967	<i>Ovis aries</i>								•
M 1024	<i>Ovis aries</i>								•
M 1258	Bovini							•	
M 1316	<i>Bos taurus</i>								•
M 1319	<i>Bos taurus</i>							•	
M 1532	<i>Ovis aries</i>								•
M 1574	<i>Bos taurus</i>								•
M 1671	<i>Ovis aries</i>								•
M 1758	<i>Ovis aries</i>								•
M 1763	<i>Ovis aries</i>								•
M 1767	<i>Ovis aries</i>								•
M 1801	<i>Ovis aries</i>								•
M 1813	<i>Bos taurus</i>								•
M 1819	<i>Ovis aries</i>								•
M 1848	<i>Bos taurus</i>						1		
M 1901	<i>Ovis aries</i>								•
M 1902	<i>Ovis aries</i>								•
M 1968	<i>Ovis aries</i>								•
M 2039	<i>Bos taurus</i>								•
M 2095	<i>Bos taurus</i>							•*	
	<i>Ovis aries</i>							•	
M 2162	<i>Ovis aries</i>								•
M 2175	<i>Ovis aries</i>					1			
M 2184	<i>Ovis aries</i>								•
M 2382	<i>Bos taurus</i>								•
M 2395	<i>Cervus elaphus</i>		•						
M 2419	<i>Bos taurus</i>								•
M 2433	<i>Bos taurus</i>							•	

Grob Grave	Takson Taxon	Maxilla / Mandibula	Dentes	Vertebrae	Costae	Tibia	Astragalus	Noga / Limb	Ni podatka / No data
M 2551	<i>Lepus europaeus</i>								•
M 2594	<i>Ovis aries</i>			•					
M 2598	<i>Ovis aries</i>		•						
M 2711	<i>Lepus europaeus</i>								•
M 2848	<i>Equus caballus</i>		1						
M 2871	<i>Equus caballus</i>		1						
Sz 248	<i>Bos taurus</i>							•	
Sz 914	gen. et spec. indet.				•				
Sz 1149	<i>Ovis aries</i>								•
Sz 1819	<i>Sus scrofa</i>		1						
	gen. et spec. indet.								•
Sz 1354	<i>Bos taurus</i>		•						
Sz 2015	<i>Bos taurus</i>				•				

\* - natančneje neopredeljene nožne kosti teleta in goveda (Marchesetti 1893, 93)

\* - precisely undefined limb bones of a calf and a cattle (Marchesetti 1983, 93)

1998; Cherici 1999, 171–173; Fiore, Tagliacozzo 2006; Perego 2010a, 77–78), ki seveda ne sodijo v kontekst tradicionalnih kulinarično zanimivih vrst, kar nasprotuje njihovi interpretaciji za posmrtno popotnico. Simbolno ozadje pridanih zob je zelo očitno tudi v primeru prašičjih sekalcev in podočnikov. V tej zvezi Fiore in Tagliacozzo (2006, 458–460) poročata o preferenčnem pojavljanju sekalcev v ženskih in podočnikov v moških grobovih. Zato gre sklepati, da so se podočniki nemara prej kot v vlogi amuletov ali talismanov utegnili pojavljati kot pričevalci visokega statusa umrlega posameznika za časa življenja in/ali njegovih lovskih uspehov (Fiore, Tagliacozzo 2006, 460; glej tudi npr. Perego 2010a, 78).

Še drug posreden indic v podporo opredelitvi (pretežnega dela) pridanih izoliranih zob z Mosta na Soči za amulete/talismane ponuja spolna struktura pokopov s tovrstnimi najdbami. Te so bile namreč večinoma dokumentirane pri ženskih ter eventualno otroških pokopih, medtem ko so bila v moških grobovih pogostejša odkritja večjega števila kosti iz (naj)bolj mesnatih delov živalskega telesa (tab. 4). Podobno sliko kažejo venetska grobišča (glej npr. Cherici 1999, 175–177; Fiore, Tagliacozzo 2006), pa tudi nekateri od maloštevilnih arheozoološko analiziranih starejšeželeznodobnih grobov iz jugovzhodnoalpskega prostora in njegovega neposrednega zaledja (glej npr. Kmetová 2017a, 73; Toškan 2017a, 193; 2017b, 153–155; Škvor Jernejčič, Toškan 2018, tab. 1). Pogostejše pridajanje amuletov v ženske in otroške grobove naj bi osmišljala potreba po izrazitejši zaščiti teh najšibkejših članov skupnosti (Perego 2010a, 75, 79 in tudi 82–83).

Kaj torej natančneje v tem smislu kažejo podatki za grobišče z Mosta na Soči? Na območju Repelca in Pucarjevega roba so bili izkopani trije grobovi z izoliranimi

zobmi drobnice, izmed katerih je bilo spol pokopane osebe mogoče opredeliti dvakrat. V obeh primerih gre za pokop oseb ženskega spola (glej grobova PR 2 in R 19). Med 28 grobovi z ostanki drobnice iz osrednjega dela iste nekropole je mogoče na podlagi poročil izkopavalcev (Marchesetti 1893a; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985) podatke o zastopanosti posameznih skeletnih elementov pridobiti za sedem pokopov (tab. 4). Med temi gre v štirih primerih domnevno za pokope žensk (prim. Gruškovnjak 2016a, sl. 2.1.14). Dva izmed njih (M 19 in M 192; v drugem primeru gre za mladostnico) sta vključevala enega ali nekaj posameznih izoliranih zob, v grobu M 2175 je bil odkrit odlomek golenice z vstavljeno bronasto iglo, v skledo v grobu M 741 pa je bila položena 'polovica hrbta', kot je Marchesetti (1893a, 127) bržčas opisal odkritje večjega števila vretenc. Ob obeh ženskih grobovih z izoliranimi ovčjimi/kozjimi zobmi so bili zobje drobnice odkriti le še v dveh drugih grobovih, kjer pa spola pokopane osebe ni bilo mogoče ugotoviti (M 411 in M 2598). Izmed ravnokar nanizanih šestih grobov – tj. vseh štirih ženskih grobov z ostanki drobnice in obema pokopoma z izoliranimi ovčjimi/kozjimi zobmi, a brez podatka o spolu pokojnika – kaže torej le 'polovico hrbta' razumeti kot posmrtno popotnico. Pridajanje posameznih izoliranih zob in odlomka golenice z vstavljeno bronasto iglo je imelo namesto tega najbrž predvsem magično konotacijo.

Edini moški grob z najdbami drobnice, ki je bil odkrit na osrednjem delu nekropole z Mosta na Soči in za katerega obstaja vsaj površen popis pridanih skeletnih elementov, je vključeval ostanke ožje sicer neopredeljenih nožnih kosti ovce ter mladega in odraslega goveda (grob M 2095; tab. 4). Zbir se zdi utemeljeno razumeti

kot ostanek posmrtno popotnice. Pri tem je zanimivo, da med grobovi z (vsaj okvirnim) seznamom pridanih zanesljivo opredeljenih govejih najdb z Mosta na Soči (N = 10; *tab. 4*) močno prevladujejo moški pokopi (N = 8), v dveh primerih pa spola pokojne osebe ni mogoče opredeliti (gre za grobova M 525 in M 880; prim. Gruškovnjak 2016a, sl. 2.1.11). V omenjenih osmih moških grobovih so bile v šestih odkrite kosti<sup>5</sup> nog, v enem delčki reber in zgolj v enem izoliran zob oziroma izolirani zobje. Gre za grob Sz 1354, ki posebno mesto zavzema tudi zaradi lokalno izjemno redko dokumentirane delne kremacije pokojnika (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985, 229). Ob sicer povprečnem inventarju pridatkov je bila namreč v žganini med večjimi koščki napol sežganih človeških kosti odkrita pokojnikova povsem trhla in zmečkana nesežgana lobanja. Neobičajen način obravnave trupla pred pokopom bi lahko pričal o posebnih okoliščinah življenja in/ali smrti pokojnika. Še več; morda je prav tu iskati vzrok za odločitev o pridatku 'magičnega' govejega zoba v moški (in ne ženski ali otroški) grob. Pokojnik je nemara v očeh lokalne skupnosti potreboval dodatno zaščito ali pa si je z omenjenim pridatkom zaščito pred pokojnikovo dušo obetala zagotoviti skupnost sama (Perego 2010a, 82–83).

Iz vzemši drobnico, sta bila ob grobu Sz 1354 v okviru grobišča z Mosta na Soči domnevno odkrita le še dva pokopa z najdbami izoliranih živalskih zob, pri katerih je bilo mogoče nedvoumno ugotoviti spol pokopane osebe. V obeh primerih gre za ženska pokopa, pri čemer so bili v grobu M 2395 odkriti zobje jelena, v bogatem grobu Sz 1819 pa podočnik divje svinje. Obe živalski vrsti sta na obravnavanem grobišču zastopani le v teh dveh grobovih.

### *Posmrtna popotnica*

Predstavljeno tezo o preferenčni praksi pridajanja magičnih predmetov v posoške ženske in otroške grobove bi bilo seveda treba preveriti na večjem vzorcu, kar v tem trenutku ni izvedljivo. Je pa tudi že na podlagi aktualnih podatkov mogoče domnevati, da številčnost pojavljanja amuletov v ženskih grobovih sama po sebi ne izključuje obstoja vzporedne prakse, po kateri bi pokojnicam v grobove pridajali tudi posmrtno popotnico. Kakšna je ta bila in ali so med spoloma s tem v zvezi omembe vredne razlike, je težko reči. Določene indice v tem smislu nemara ponujajo sicer maloštevilna odkritja živalskih ostankov v priloženem posodju. Kjer je v takšnih primerih iz poročil/objav izkopavalcev mogoče pridobiti vpogled v

zastopanost posameznih skeletnih elementov prepoznanih živalskih vrst (N = 3), ti namreč nakazujejo prakso pridajanja znatnih delov živalskih kadavrov s poudarki na srednje do zelo mesnatih anatomskih regijah telesa (*tab. 4*). Kot že navedeno, so bile v grobu M 741 v skledi odkrite kosti polovice ovčjega hrbta, v grobu Sz 914 pa prav tako v skledi delčki reber in torej prsnega koša taksonomsko ožje neopredeljene živali. Ob tem obstaja še poročilo za grob M 525, kjer so v vrču ležali natančneje neopredeljeni ostanki goveje noge. Dve zanimivi analogiji za tovrstne skupke živalskih ostankov je najti na grobišču v Tolminu. V grobu 155 je bilo namreč v latvici odkritih deset odlomkov reber in dve vretenci drobnice, v grobu 269 pa prav tako v latvici polovica glave odrasle ovčje samice (Svoljšak, Pogačnik 2001; Bartosiewicz 2002, 133).

Na podlagi teh nekaj skopih podatkov se ponuja domneva, da so kot posmrtna popotnica lahko služili razmeroma mesnati deli manjših živali (glej, denimo, grobova M 741 z Mosta na Soči in grob 155 iz Tolmina), nemara pa tudi nekakšne enolončnice ali obare. O slednjem bi utegnili pričati polovica ovčje glave iz tolminskega groba 269, morda pa tudi odlomki reber taksonomsko neopredeljene živali iz groba Sz 914 z Mosta na Soči (prim. Kmeťová 2017b). Pri tem je pomembno, da sta bila tako grob Sz 914 kot tudi že omenjeni grob M 741 z ostanki polovice ovčjega hrbta oba prepoznana kot ženska pokopa. Praksa pridajanja posmrtnih popotnic v obliki večjih delov žrtvovanih živali očitno ni bila omejena le na moške grobove. Zato tudi ni verjetno, da so posamezni izolirani zobje iz (večinoma) ženskih grobov zgolj ostanek spolno specifične (tj. ženskam namenjene), izrazito simbolične različice lokalnih posmrtnih popotnic.

Poseben komentar na tem mestu zasluži na kratko že omenjeno odkritje natančneje neopredeljenih govejih nožnih kosti v vrču iz groba M 525. Upoštevajoč velikost dolgih kosti okončin pri tej domači živali, je verjetno, da so bili v vrč odloženi bodisi zgolj posamezni odlomki nadlahtnice, koželjnice, stegenice in/ali golenice bodisi brščas večinoma cele kosti spodnjega dela nog (tj. zapestnice, nartnice, prstnice), ki so znatno manjše. Prva od obeh možnosti bi pričala o izjemno bogati popotnici, saj so zgornji in srednji deli okončin pri govedu zelo bogati z mesom. Kaj pa druga možnost, ki se zdi nemara spričo popolne odsotnosti poročil o najdbah govejih dolgih kosti v grobovih z Mosta na Soči in iz Tolmina celó nekoliko verjetnejša? Pravzaprav niti v tem primeru ne kaže *a priori* razmišljati o skromni popotnici. Kostni so namreč v vsakem primeru pripadale govedu kot tedaj največjemu lokalno rejenemu domestikatu, zato je bil zakol takšne živali za lastnika nedvomno velik gospodarski zalogaj (prim. Toškan 2017b, 155–156).

Analogijo za pridatek posmrtno popotnice v obliki skrajnega spodnjega dela goveje noge bi nemara kazalo iskati v katerem od sedmih pretežno moških grobov z Mosta na Soči, za katere izkopavalci poročajo o odkritju

<sup>5</sup> Iz groba M 1848 izvira le primerek skočnice. Najdba bi utegnila imeti magični pomen, čeprav so možne tudi drugačne razlage (glej npr. Perego 2010a, 78–80; Toškan 2017b, 154–156 in tam navedena literatura). Podobne interpretativne možnosti se ponujajo za skupek leve skočnice in treh prstnic goveda iz ženskega groba 327 v Tolminu (Bartosiewicz 2002, 133–134).

sicer natančneje neopredeljenih govejih kosti okončin (*tab. 4*). Kot vzporednico je vsekakor smiselno navesti tolminski grob 327, v katerem so ležale kosti telečjih parkljev (Bartosiewicz 2002, 133). Te niso bile odkrite v lončeni posodi, kot je bil to primer pri grobu M 525, zato interpretacija v smislu popotnice kot enolončnice ali obare bržčas ne pride v poštev.<sup>6</sup> Verjetneje gre za ostanek pokojni osebi pridane hrane v obliki kulinarčno manj zanimivega, čeprav v simbolnem smislu še vseeno prestižnega (glej npr. Kmeťová 2017a, 73) dela žrtvovanega goveda, pri čemer je utegnil biti preostanek kadavra te dragocene domače živali namenjen pogrebni pojedini ali kateremu od vzporedno potekajočih obrednih dejanj. Skladno s takšnim razmišljanjem bi kot simbolne grobne popotnice lahko razumeli tudi posamezne primerke pridanih vretenc ali delčkov reber, kakršni so bili med drugim odkriti v repelškem grobu R 19.<sup>7</sup> Ne nazadnje o podobno intenzivno razsekanih rebrih (pretežno) drobnice poročajo iz nekaterih železnodobnih svetišč v regiji, kjer je to gradivo interpretirano prav kot ostanek obrednih pojedin (Fiore, Tagliacozzo 2001, 89; Facciolo, Fiore, Tagliacozzo 2006, 56–57; lastni neobjavljeni podatki za Gradič pri Kobaridu).

Še zadnja najdba ovce oziroma koze iz grobov z Repelca in Pucarjevega roba, ki doslej ni bila podrobneje obravnavana, je odlomek distalnega dela golenice iz groba R 41. Po analogiji z grobom M 2175 z Mosta na Soči ali grobom 213 iz Tolmina (Bartosiewicz 2002, 133) bi lahko šlo za ostanek priložene krače oz. gnjati (glej tudi npr. Kmeťová 2017a, 74). Ker pa je bila ob manjkajočem proksimalnem delu golenice iz groba M 2175 v njeno mozgovno votlino vstavljena bronasta igla, je

<sup>6</sup> Vsaj na načelni ravni je sicer treba omeniti možnost namenske uporabe lesenih posod, ki bi pozneje v sedimentu propadle (prim. Kmeťová 2017b). Posamezne takšne najdbe so bile v okviru Mosta na Soči dejansko odkrite (Dular, Tecco Hvala 2018, 100–102).

<sup>7</sup> Interpretacija obeh odlomkov vretenc (drobnice?) iz pitosa groba PR 1 s Pucarjevega roba je zavoljo sledi njune izpostavljenosti ognju bolj zapletena. Čeprav je zoglenelost le površinska, so postala morebitna ohranjena mehka tkiva ob tako neposredni izpostavljenosti ognju zagotovo neužitna. Isto seveda velja tudi za sežgan drobec dlančnice/stopalnice drobnice iz sicer mlajšeželeznodobnega groba R 51 (stopnja Sv. Lucija IV). Ponuja se razlaga o simbolni posmrtni popotnici, sorodni tistim z nekaterih grobišč iz osrednjeslovenskega prostora (Toškan 2017a, 193–195), ali pa o darovih božanstvom kot v primeru venetskega kulturnega mesta Via S. Eufemia-Via S. Massimo v Padovi (Ruta Serafini, Micheli 2013, 1209–1210). Zanesljivih poročil o ožganih živalskih kosteh iz grobov z osrednjega dela grobišča z Mosta na Soči ni, so pa takšne najdbe odkrili v Tolminu (Di Martino 2002). V grobu PR 1 s Pucarjevega roba so bili od pridatkov med drugim izkopani sovji skifos, ki kaže na izmenjave z Grčijo oziroma z njenimi emporiji ob izlivu reke Pad, kačasti fibuli vrste Fraore – Parma, ki sta značilni predvsem za predalpski prostor severne Italije, in pravokoten pasni okov, kot jih je najti zlasti na Dolenjskem (glej tu Mlinar 103–105).

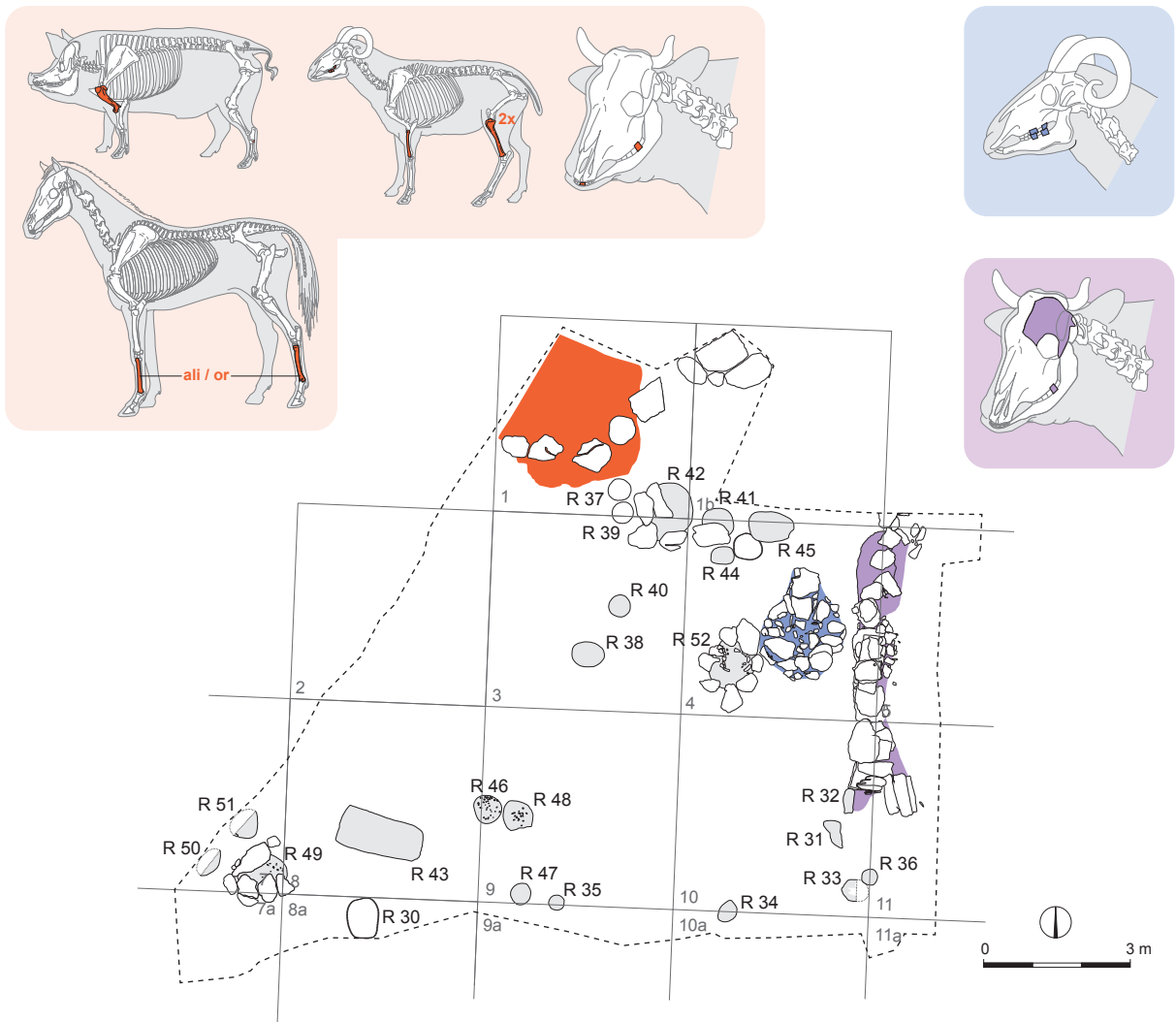
vsaj načeloma dovoljeno razmišljati tudi v smeri bolj simbolnega pridatka od klasične posmrtno popotnice. Ne nazadnje je na podlagi arheoloških in etnoloških raziskovanj lepo razvidno, da lahko ljudje pomembno obredno vrednost pripišemo tako rekoč vsakemu delu okostja (Cherici 1999; Birtalan 2003; Choyke 2010; Ekroth 2019; glej tudi spodaj).

Ob drobnici in konju je bilo mogoče v grobovih z Repelca in Pucarjevega roba s precejšnjo verjetnostjo opredeliti le še odlomek zgornje čeljustnice večjega koptarja iz groba R 22, ki najbrž pripada govedu. Ta vrsta je sicer zastopana tudi v 17 grobovih z osrednjega dela iste nekropole (*tab. 4*) ter v enem izmed grobov z nesežganimi in do petih grobovih s sežganimi živalskimi ostanki iz Tolmina (Bartosiewicz 2002; Di Martino 2002). Čemu je utegnil biti v grobu R 22 vstavljen delček goveje čeljustnice, je težko ugibati, saj analogije v lokalnem prostoru niso znane (*tab. 4*; Bartosiewicz 2002). V mnogo kultih kronološko in geografsko različnih človeških skupnosti naj bi sicer prav glava najučinkoviteje povzemala bistvo posameznega bitja, zaradi česar so ji (bile) pripisovane številne magične lastnosti (glej npr. Choyke 2010; Prego 2010a; Kmeťová 2017a, 73–74). Bržčas bi enaka razlaga lahko prišla v poštev pri repelškem pokopu R 22. Toliko bolj zato, ker je bilo nad istim grobom odkritih več drugih pridatkov s potencialno apotropejskimi lastnostmi (npr. steklena jagoda, konjske kosti). Po drugi strani bi bilo vsled nadpovprečno razkošne grobne konstrukcije in bogatosti pridanega inventarja (konjska oprema) govejo najdbo iz groba R 22 mogoče razumeti tudi kot izraz visokega statusa pokojnika oziroma njegove družine (prim. Kmeťová 2017a, 76–78). Morebitno žrtvovanje takó konja kot goveda je namreč za svojce umrlega nedvomno pomenilo posebej veliko gospodarsko breme, zaradi česar je moralo biti v skupnosti razumljeno kot izjemno prestižno dejanje.

## ŽIVALSKI OSTANKI IZ DRUGIH KONTEKSTOV

Izkopavanja na ledini Repelc v letu 2002 so razkrila nekaj posameznih struktur, ki so interpretirane kot ostaline kulturnih praks na grobiščnem 'svetem' prostoru. Raziskave štirih izmed njih so med drugimi najdbami razkrile tudi živalske ostanke (*tab. 1* in *2*). Te strukture so žganinska jama z železnodobnimi in rimskodobnimi najdbami (SE 101, 102), suho grajeni zid iz lapornatih plošč (SE 87), okrogla kamnita konstrukcija iz lapornatih plošč (SE 88) in večji kamen v kvadrantu 8 (glej tu Mlinar, pril. 1/2).

**Žganinska jama** je bila odkrita v kvadrantu 1 na severnem robu repelške terase (*sl. 6*). Raziskana je bila v velikosti 12 m<sup>2</sup>, njen največji premer pa je pribl. 4,5 m. V več kot 30 cm debeli črni plasti lesnega oglja so bili razpršeni prežgani kamni in kamenčki, živalski ostanki,



Sl. 6: Most na Soči – Repelc. Tloris vzhodnega območja izkopavanj leta 2002 z označenimi pomembnejšimi strukturami in shematskim prikazom zastopanih skeletnih elementov posamezne živalske vrste med arheozoološkimi najdbami.

Fig. 6: Most na Soči – Repelc. Plan of the east excavation area (investigated in 2002) with marked major structures. Also shown are the related schematic displays of skeletal element representation data per animal taxa.

drobci prežganih človeških kosti, številni odlomki fibul, razlomljen srebrn, bronast in železen nakit, odlomki železnega orožja, železni žebli in žeblički, svinčen vložek za popravilo keramične posode, kamnit brus, močno prežgani odlomki lončenih posod ter drobci stekla in sežganih steklenih jagod. Gradivo je mladohalštatske, poznolatenske in zgodnjericke starosti (glej tu Mlinar, sl. 59).

Zbir pobranih živalskih ostankov z območja žganinske jame je količinsko skromen ( $N = 33$ ; NISP<sup>8</sup> = 11; tab. 2), vendar v več detajlih zanimiv. Komentar vsekakor zasluži (skoraj?) popolna odsotnost primerkov s sledmi izpostavljenosti ognju. Edina izjema v tem smislu bi lahko

<sup>8</sup> NISP – število taksonomsko opredeljenih primerkov (Number of Identified Specimens; Grayson 1984).

bil sežgan odlomek prašičje skočnice (sl. 7a), ki pa je bil odkrit v kvadrantu 2 tik ob zunanjem robu žganinske jame, in ne v njej. Na drugi strani naj bi vsi v jami odkriti sežgani kostni drobci pripadali človeku (T. Leskovar, ustno poročilo). Ugotovitev je pomembna za celovitejše razumevanje namembnosti strukture, ki jo arheologi razlagajo kot sežigališče (*ustrinum*) oziroma žgalnodaritvenih prostor (glej tu Mlinar 94–96). Skupek živalskih ostankov z območja žganinske jame namreč odstopa od zbivov tovrstnih najdb s tipičnih alpskih žgalnodaritvenih prostorov tako v smislu že omenjene odsotnosti (pičlosti?) sežganih primerkov (prim. Tecchiati 2000, 5; Zohmann, Forstenpointer, Galik 2010, 831–852) kot tudi zaradi velike, kar tretjinske zastopanosti skeletnih elementov iz mesnatejših delov telesa (prim. Zohmann, Forstenpointer,



Sl. 7: Most na Soči – Repelc. Prašičji ostanki z območja žganinske jame (SE 101–103): a – odlomek sežgane skočnice (kv. 2); b – skočnica; c – odlomek nadlahtnice. (Foto: D. Valoh).

Fig. 7: Most na Soči – Repelc. Porcine remains from the area of the cremation pit with burnt remains (SU 101–103): a – fragment of a burnt astragalus (Grid Square 2); b – astragalus; c – fragment of a humerus. (Photo: D. Valoh).

Galik 2010). Zanimivo primerjavo ponuja domnevni žgalnodaritveni prostor, odkrit na območju hiše 6/2 v železnodobni naselbini z Mosta na Soči (Dular, Tecco Hvala 2018, 79–81). Od 97 tam zbranih živalskih ostankov je bil ognju prav tako izpostavljen le en primerek, vendar pa je delež kosti iz mesnatejših delov telesa tako rekoč zanemarljiv (N = 7). Več kot 90 odstotkov najdb iz tega konteksta namreč pripada izoliranim zobem, odlomkom lobanj in posameznim kostem skrajno spodnjega

dela obeh parov nog (Toškan, Bartosiewicz 2018, 491). Arheozoološki zbir iz repelške žganinske jame je torej v tem smislu bistveno drugačen.

Zaradi (skoraj popolne?) odsotnosti ognju izpostavljenih živalskih ostankov z območja žganinske jame lahko ti ponudijo vpogled kvečjemu v naravo spremljajočih, od obrednih kurjenj neposredno ločenih kulturnih dejavnosti. To velja kljub razlagi, da je območje (med drugim) služilo kot prostor za sežig pokojnikov (ustrina).

Praksa sežiga (delov) živalskih kadavrov skupaj s truplom preminule osebe na tem kultnem mestu domnevno sploh ni bila uveljavljena oziroma vsaj ni bila pogosta. Še več: ker poročil o odkritju zoglelenih in/ali kalciniranih živalskih ostankov v grobovih z Mosta na Soči praktično ni (za izjemi glej, denimo, inventar grobov PR 1 in R 51, pri čemer je slednji poznolatenske starosti), bi bilo enak sklep nemara smiselno razširiti na celotno grobišče.

S tem v zvezi se sicer ponuja vprašanje, kako uspešni so bili pri prepoznavanju sežganih živalskih kostnih drobcev zgodnji izkopavalci s konca 19. in začetka 20. stol. Prav tako bi lahko bil kak posamezen drobec sežgane živalske kosti pomešan med ognju izpostavljene človeške ostanke z Repelca in Pucarjevega roba, kot je bilo to nakazano za grobove PR 12, PR 20, R 12A, R 17, R 40 in R 49. Maloštevilni človeški ostanke s sledmi izpostavljenosti ognju iz teh grobov so bili namreč dobro prežgani in zato težje določljivi (glej tu Leben-Seljak, tab. 1, 2). Tu so še posamezni primerki sežganih živalskih najdb z bližnjega grobišča v Tolminu (Di Martino 2002), kjer pa se je pokopavanje zaključilo že v 7. stol. pr. Kr. ali dobri dve stoletji pred najstarejšim pokopom na Repelcu (tj. 5. stol. pr. Kr.; glej tu Mlinar, sl. 59). Seveda ni nujno, da je pogrebni ritual skozi tako dolgo obdobje ostal povsem enak (prim. Gabrovec 1976, 50–51; glej tudi npr. Perego 2010b). Ravno nasprotno, ob koncu mladohalštatsko-dobne svetolucijske kulture je bil na območju Repelca in Pucarjevega roba zaznan opazen premik od velikih grobnih jam z znatnimi količinami po dnu posute žganine k manjšim vkopom v latenskem času, pri katerih je bila tudi količina raztrošene žganine skromnejša (glej tu Mlinar, 15–24, 39–52).

Se obredni značaj zbira živalskih ostankov iz repelške žganinske jame kaže v njegovi vrstni sestavi? Ugotovitev o prevladujočem deležu (predvsem zob) drobnice je dejansko v celoti skladna s pogostnostjo pojavljanja takšnih najdb v grobovih (tab. 2; glej tudi tab. 1 in 4), vendar enako velja tudi za pripadajočo naselbino (Toškan, Batrosiewicz 2018, Tab. 1). Pomenljivejše je zato odkritje odlomka dlančnice/stopalnice konja, ki mu je v času starejše železne dobe pripadala vloga kultne živali *par excellence* (Kmetová 2013a; 2013b; Bortolami 2017–2018; Toškan 2017a). Med 5544 taksonomsko opredeljenimi živalskimi ostanki iz starejšeželeznodobnih naselbinskih kontekstov Mosta na Soči je konj bržčas tudi zaradi tega zastopan s pičlimi osmimi (tj. 0,14 %) primerki.

Za celovito interpretacijo vloge živali v obrednih dejavnostih, ki so se odvijale na območju obravnavane žganinske jame, pa se zdi sicer še najzanimivejša prisotnost domačega prašiča. Vrsta je zastopana s skoraj v celoti ohranjeno diafizo desne nadlahtnice in primerkom skočnice, pri čemer zelo verjetno v isti kontekst sodi tudi v neposredni bližini odkrit odlomek še druge, tokrat sežgane skočnice<sup>9</sup> (sl. 7). Ugotovitev, da gre pri

<sup>9</sup> V tem slučaju bi bila to edina ognju izpostavljena (taksonomsko opredeljena) živalska najdba z območja obravnavane

dveh od skupno treh prašičjih najdb prav za ta skeletni element, ki ima tradicionalno močno poudarjeno simbolno vrednost, najbrž ni naključna. Še pomenljivejši se zdi podatek, da poročila o najdbah domačega prašiča v starejšeželeznodobnih grobovih z Mosta na Soči v celoti manjkajo, divji prašič pa je zastopan edino v grobu Sz 1819. Gre za bogat ženski pokop, v katerem je bil odkrit izoliran podočnik merjasca z bržčas predvsem okrasno vlogo. Drobec prašičje kosti je bil v okviru grobov s posoških starejšeželeznodobnih grobišč dokumentiran le še v grobu 35 iz Tolmina (Di Martino 2002), je pa vrsta sicer zastopana med živalskimi ostanki z obsežnega sežigališča na še tretjem starejšeželeznodobnem grobišču v radiju 15 km od Mosta na Soči, tj. v Kobaridu. Kot poroča Marchesetti (1893b, XIV), so izkopavalci na območju sežigališča odkrili tudi ostanke goveda, drobnice in konja, kar je pomenljivo, saj gre za popolnoma iste vrste kot pri žganinski jami z Repelca. Prav tako je zanimiva ugotovitev, da niti živalske kosti s kobariškega sežigališča ne kažejo sledi izpostavljenosti ognju (Marchesetti 1893b, XIV; Gabrovec 1976, 46).

Glede na razmeroma velike količine odkritega oglja, ki so bile dokumentirane na območju repelške žganinske jame in kobariškega sežigališča, je domnevati, da so na obeh lokacijah kurili večkrat. Navedena okoliščina bi lahko bila relevantna za kronološko opredelitev odkritih živalskih najdb. Zaradi odsotnosti kakršnih koli sledi izpostavljenosti ognju so te najbrž razmeroma mlade, tj. zgodnjericimske (Repelc) oziroma latenske (Kobarid; Gabrovec 1976, 51) starosti. Takrat naj bi opustili obredno uporabo obeh lokacij, s tem pa se je domnevno končalo tudi kurjenje. V nasprotnem primeru bi se značilne spremembe v strukturi in obarvanosti kostnine pojavile že zaradi zgolj posredne izpostavljenosti ognju, ko bi kosti ležale ob aktivnem kurišču ali neposredno pod njim (prim. Asmussen 2009, 530; Ruta Serafini, Michelini 2013, 1210).

Če obravnavano gradivo dejansko sodi v zgodnjericimski čas, bi lahko skupno pojavljanje ostankov goveda, drobnice in prašiča na očitno kultnem mestu služilo kot indic za navezavo na enega najbolj tradicionalnih rimskih obredov žrtvovanja goveda, ovce/ovna in prašiča, tj. *suovetaurilia*. Bistven sestavni del večine znanih različic tega obreda je bil ritualni obhod določenega posameznika, skupine ljudi ali območja (npr. polja, stavbe). Pri tem so v procesijo vključili enega ali več primerkov navedenih treh živalskih vrst, kar naj bi vsled njihovega končnega žrtvovanja zagotovilo (apotropejsko) zaščito, prosperiteto in/ali duhovno očiščenje vpletenih ljudi oziroma prostorov (Bendlin 2013, 6456–6457). Pomembno je poudariti, da so ritualni obhod (*lustratio*) marsikdaj izvajali tudi med (po)pogrebniimi slovesnostmi, pri čemer se je spreved utegnil pomikati prav okrog sežigališča/žgalnega prostora (Murgia 2013, 142–143). Se je torej takšna ali tej podobna praksa izvajala tudi na območju žganinske jame.



ninske jame z Repelca (in sežigališča iz Kobarida)? Teza je privlačna, pri čemer ji načeloma ne bi nasprotovala niti nekoliko starejša časovna opredelitev obravnavanih živalskih najdb od predlagane. Kot nakazujejo analogije iz venetskega prostora, so utegnile biti sorodne obredne prakse lokalno uveljavljene že globoko v predrimskem času (Ruta Serafini, Michellini 2013, 1213; Zaghetto 2017, 108, 113; glej tudi npr. Kmetová 2017a, 75). Ne glede na špekulativnost nekaterih specifičnih detajlov take razlage pa rezultati analize arheozooloških najdb z območja repelške žganinske jame (sežigališča, žgalnodaritvenega mesta) vsekakor podkrepljujejo splošno tezo o tej strukturi kot prostoru izvajanja spremljevalnih dejavnosti med pogrebnimi obredi in/ali po njih in to navkljub dejstvu, da praktično noben od analiziranih ostankov ni sežgan (prim. Salvagno et al. 2016).

Je mogoče podobno interpretirati tudi peščico živalskih ostankov z območja okrogle **kamnite konstrukcije** SE 88? Zgrajena je bila iz poševno položenih lapornatih plošč z delno prežgano ilovnato površino na južnem delu in štrlečo apnenčasto ploščo, usmerjeno proti severu. Lega strukture znotraj grobišča, njena pravilna oblikovanost in usmerjenost ter starejšeželeznodobne najdbe nakazujejo, da so se daritve oziroma žrtvovanja v čast prednikom morda res izvajali tudi na tem kraju (glej tu Mlinar, 60–61, 96). Med izkopavanji so bili odkriti štiri taksonomsko opredeljeni živalski ostanki, še 16 pa je bilo pod cm velikih sežganih in taksonomsko ter anatomsko neopredeljenih kostnih drobcev (tab. 2). Skromen vzorec žal ne dopušča izpegljave poglobljene analize, se pa zdi smiselno opozoriti na večinsko zastopanost izoliranih zob drobnice (tab. 2; prim. s tab. 1 in 4), ki se morda vnovič pojavljajo v vlogi simbolnih pridatkov z magičnimi lastnostmi.

V neposredni bližini žganinske jame in okrogle kamnite konstrukcije je bil že takoj ob vzpostavitvi grobišča na Repelcu postavljen **kamniti suhi zid** iz velikih lapornatih in delno apnenčastih plošč (SE 87). Med temi ploščami je bilo odkritih šest živalskih ostankov, izmed katerih bi štiri utegnili pripadati govedu (tab. 2). Pri izoliranem tretjem spodnjem kočniku in odlomku lobanje je takšna opredelitev pravzaprav zanesljiva, pri dveh odlomkih reber večjega rastlinojeda pa bi vsaj načeloma lahko prišel v poštev tudi konj. Izolirani zobje goveda so z Mosta na Soči že znani tako iz posameznih grobov (tab. 4) kakor tudi iz žganinske jame, v grob R 22 pa je bil morda pridan delček goveje zgornje čeljustnice (tab. 1 in 2). Najdbe odlomkov možganske lobanje (tj. *neurocraniuma*) te gospodarsko izjemno pomembne domače živali s tukajšnje nekropole do izkopavanj na Repelcu niso bile znane (tab. 4).

Ugotovitev je pomembna zaradi tradicionalno poudarjene simbolne vloge lobanj v številnih prazgodovinskih kultih. Primerek, odkrit med kamni zidu SE 87, se je seveda tam lahko znašel po naključju in morda sploh nima neposredne povezave z obrednimi

dejavnostmi. Vseeno se zdi smiselno opozoriti na edini drugi doslej odkriti ostanek zanesljivo goveje lobanje v okviru grobišča z Mosta na Soči, ki izvira z zahodnega območja izkopavanj na Repelcu. Dva odlomka iste desne goveje ličnice sta bila namreč skupaj z dvema prav tako govejima kočnikoma in 46 taksonomsko neopredeljenimi kostnimi drobci odkrita **pod večjim prodnikom** v kvadrantu 8 (tab. 1). Gre pri teh ostankih lahko za dele deponirane, morda obredno poškodovane goveje lobanje? Če to drži, bi kazalo najdbi pripisati kultno vlogo, posledično pa bi bilo o takšni razlagi vsaj na načelni ravni treba razmišljati tudi v zvezi z delčkom lobanje z območja suhega zidu. Ta je bil ne nazadnje zgrajen prav na sugestivnem mestu domnevne premostitve reke Idrijce, ki je Repelc kot najnižjo teraso na levem bregu povezovala z naselbino na drugi strani.

### ŽIVALSKI OSTANKI IZ KULTURNE PLASTI SE 3

Kulturna plast SE 3 na vzhodnem območju izkopavanj na ledini Repelc vključuje železnodobne in rimskodobne arheološke najdbe (glej tu Mlinar, 62–70), med katerimi je tudi nekaj deset živalskih ostankov (tab. 2). Po oceni izkopavalcev se navedeno gradivo funkcionalno navezuje na grobišče, saj gre za premešano plast, ki vključuje kamnite plošče ter najdbe iz poškodovanih grobov in struktur. Razpršenost kosti in zob v tej plasti je razmeroma enakomerna, bistvenih razlik pa v tem smislu ni zaznati niti na ravni taksonomske in anatomske raznovrstnosti.

Najbolje zastopan takson je drobnica (N = 23), gradivo pa vključuje še ostanke goveda (N = 6), domačega prašiča (N = 2) in znova tudi konja (N = 1). Navedena slika v splošnem ne odstopa niti od zbira živalskih ostankov iz grobov niti od tistega precej bogatejšega iz okvirno sočasnih naselbinskih kontekstov (tab. 4; Toškan, Bartosiewicz 2018). To, kar je v zvezi z arheozoološkim gradivom iz plasti SE 3 vsaj do neke mere svojstveno in bi se torej lahko navezovalo na lokalno uprizarjane obredne dejavnosti, so podatki o pogostnosti najdb posameznih skeletnih elementov (prim. Gaastra 2018). Govedo je namreč zastopano izključno z nekaj primerki izoliranih zob in eno prstnico, konj s primerkom sekalca, delež zob pa je večinski tudi med najdbami drobnice (N = 16 oziroma pribl. 1/3 NISP<sub>Caprinae</sub>). Prašiču sta bila pripisana odlomek komolčnice in delček sežgane skočnice; slednja je bila sicer odkrita v neposredni bližini žganinske jame iz kvadranta 1 in se nanjo najbrž tudi navezuje (sl. 7a).

Veliko število izoliranih zob je pomenljivo tudi zato, ker znatno presega vrednosti, ugotovljene pri analizi naselbinskega gradiva (Toškan, Bartosiewicz 2018). Med skupno 3733 ostanki drobnice z območja naselbine je bilo prepoznanih 'le' tisoč primerkov zob, kar znaša komaj dobro četrtino vseh ovčjih in kozjih najdb. Delež pri govedu je celo nekoliko manjši (tj. 23,5 % NISP<sub>Bos</sub>),

saj je zob med skupno 2778 pridobljenimi govejimi ostanki 'zgolj' 653. Tudi če primerjava na strani Repelca zaobjame celoten zbir odkritih najdb s tamkajšnjega vzhodnega izkopnega polja (tj. vključno z že obravnavanim gradivom iz grobov in treh obrednih struktur), ostaja razkorak v deležu zastopanosti zob v primerjavi z naselbinskim gradivom več kot očiteno (*tab. 5*). Podobno velja za skočnice: med živalskimi ostanki z vzhodnega od obeh repelških izkopnih polj so bile odkrite tri takšne najdbe (tj. 4,8 % NISP), med več tisoč opredeljenimi ostanki sesalcev iz naselbinskih kontekstov pa v relativnem smislu kar petkrat manj (0,7 % NISP).

Pri drugih skeletnih elementih izrazitejših razlik med grobiščem in naselbino v tem smislu ni opaziti. Poseben komentar nemara vseeno zasluži kar sedem odkritih ostankov ovčjih/kozjih golenic: tri z območja žganinske jame, dva iz kulturne plasti SE 3 in eden iz groba R 41. Skupaj je torej delež najdb tega skeletnega elementa solidnih 9 % vseh taksonomsko opredeljenih ostankov z obravnavane lokacije, kar je pribl. dvakrat toliko kot v gradivu iz naselbinskih kontekstov ( $N = 426$  oziroma 5,4 % NISP). Zaradi razmeroma skromnega zbira živalskih ostankov z Repelca bi lahko bila nadpovprečna zastopanost ovčje/kozje golenice seveda zgolj naključna. V primeru izoliranih zob in skočnic je razkorak v primerjavi s sliko iz naselbine vendarle precej izrazitejši, poleg tega je bila uporaba obeh navedenih skeletnih elementov v železnodobnih obredih tega dela Evrope že večkrat dokazana. Podobno prepričljivi indici za domnevno ritualno vlogo (ovčjih/kozjih) golenic manjkajo, čeprav nekatere sodobne etnološke raziskave pričajo tudi o tej možnosti. V Mongoliji, denimo, ovčja golenica spremlja posameznika od rojstva do smrti, ko kost pokojniku celó pridajo v grob (Birtalan 2003, 44–48, 52, 56–57). Z železnodobnega Mosta na Soči bi v tem smislu bržčas kazalo spomniti na najdbo ovčje golenice iz groba M 2175, v katero je bila vstavljena bronasta igla. Prav tako sta bili (na povsem enakem mestu prelomljeni) golenici zastopani med konjskimi ostanki iz groba R 19. Nekaj zanimivih najdb je znanih tudi z okvirno sočasnih najdišč v soseščini, kot denimo neobičajna kombinacija pridakov konjske golenice in dela leve strani srnje lobanje v ženskem (!) grobu 38 iz gomile VII s Prelog pri Zgornji Slivnici (Magdalenska gora; Tecco Hvala 2012, 29: sl. 3, 430; Gruškovnjak 2016a, 244). Možnost, da je golenica v jugovzhodnoalpskem prostoru vendarle lahko imela svojevrstno vlogo v obredjih tedanjega časa, torej ni povsem izključena.

## KONJSKI OSTANKI

V okviru grobišča z Mosta na Soči so bili prvi ostanki konj odkriti že med izkopavanji s konca 19. stol. Gre za sedem grobov, med katerimi je bil v dveh najden le posamezen izoliran zob, v enem (zgornja?) čeljust, v enem sprednja polovica okostja, v preostalih treh pa celotno

*Tab. 5: Most na Soči – Repelc. Pogostnost pojavljanja posameznih skeletnih elementov v zbiru živalskih ostankov z vzhodnega območja izkopavanj leta 2002. Deleži zastopanosti istih skeletnih elementov iz pripadajočih naselbinskih kontekstov so podani ločeno (Toškan, Bartosiewicz 2018). Okrajšave: N – število anatomsko opredeljenih ostankov izbranega skeletnega elementa; %N – delež zastopanosti izbranega skeletnega elementa glede na skupno število anatomsko opredeljenih sesalskih ostankov;  $NISP+R_{Mammalia}$  – število vseh taksonomsko opredeljenih ostankov sesalcev z neopredeljenimi drobcami reber. *Tab. 5: Most na Soči – Repelc. Abundance of individual skeletal elements in the archaeozoological assemblage from the east excavation area (investigated in 2002). Analogous data for the associated habitation contexts are presented separately (Toškan, Bartosiewicz 2018). Abbreviations: N – number of anatomically identified specimens of a skeletal element; %N – share of a skeletal element relative to the total number of anatomically identified mammal remains;  $NISP+R_{Mammalia}$  – total number of taxonomically identified mammal remains including the non-identified rib fragments.**

Sk. element	Repelc		Naselbina Settlement
	N	%N	%N
Cranium	1	≈ 1,5	3,1
Dentes	38	≈ 60	19,9
Costae	2	≈ 3	15,7
Humerus	2	≈ 3	4,9
Radius	2	≈ 3	6,3
Ulna	1	≈ 1,5	1,9
Femur	3	≈ 4,5	3,0
Tibia	6	≈ 9	5,4
Astragalus	3	≈ 4,5	0,7
Metapodia	3	≈ 4,5	10,4
Phalanges	3	≈ 4,5	3,7
$NISP+R_{Mammalia}$	64		9219

okostje te živali (*tab. 6*). Zadnji štirje so pravzaprav samostojni pokopi konj s konjsko opremo, v prvih treh pa gre za pridanke v žgane pokope pokojnikov. Na podlagi poročil izkopavalcev naj konjski ostanki v nobenem od navedenih primerov ne bi kazali sledi izpostavljenosti ognju.

Trije izmed štirih<sup>10</sup> samostojnih pokopov konj z Mosta na Soči kažejo nekaj skupnih točk, ki jih je vredno omeniti že takoj na začetku razprave (Marchesetti 1893a, 95, 217–218, 270; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985, 120–121). Vsi so, denimo, vključevali konjsko opremo, kar priča o pokopu obrzdanih živali. Vsi so tudi ležali v grobovih z izstopajočo kamnito konstrukcijo, kot so grobnica iz plošč skrilavca, prekrita z večjim apnenčastim blokom (M 2141), grob s krovno kamnito grobljo v obliki nekakšnega oboka (M 2788) in grob s sedmimi kamnitimi krovnimi ploščami, položenimi druga na drugo, izmed katerih je bila spodnja rdeče barve (Sz 592).

<sup>10</sup> Relevantnih sklepov glede okostja, ki ga je izkopal Enrico Majonica, ni mogoče podati, saj detajlnejši podatki o najdbi niso znani (Marchesetti 1893a, 270).

Tab. 6: Konjski ostanki v grobovih in samostojni konjski pokopi (označeni krepko) na grobišču z Mosta na Soči. Viri: Marchesetti 1893; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1985.

Tab. 6: Horse remains from graves and horse burials (marked in bold) from the cemetery at Most na Soči. Sources: Marchesetti 1893; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž Orel 1985.

Grob Grave	Stopnja Phase	Konjski ostanki Horse remains	Lega ob odkritju Position at discovery
M 379	Sv. Lucija IIa	Čeljustnica Jaw	nad apnenčasto krovno ploščo above the limestone covering slab
<b>M 2141</b>	Sv. Lucija IIb	Prednji del okostja Front part of skeleton	v kamniti grobni kamri within stone burial chamber
<b>M 2788</b>	Sv. Lucija Ic	Celotno okostje Entire skeleton	pod obokanim stropom iz več kamnov under vaulted ceiling of many stones
M 2848	Sv. Lucija Ic	Izoliran zob Isolated tooth	v grobu in grave
M 2871	Sv. Lucija Ic (?)	Izoliran zob Isolated tooth	v grobu, obdanem s kamni in grave, encircled with stones
'Majonica'	Neznano / Unknown	Celotno okostje Entire skeleton	natančnejši podatki neznani detailed data unknown
<b>S 592</b>	Sv. Lucija Ic ali/or IIb*	Celotno okostje Entire skeleton	v grobu s 7 kamnitimi krovnimi ploščami in grave with 7 stone covering slabs
R 19	Sv. Lucija IIb/IIc	Glej / See Tab. 1	nad in pod krovnimi ploščami under and above covering slabs
R 22	Sv. Lucija IIc	Glej / See Tab. 1	nad krovnimi ploščami above covering slabs

\* grob bi lahko na podlagi pridane vozlaste ovratnice sodil v stopnjo Sv. Lucija Ic, vendar bi po konjski opremi lahko bil tudi mlajši (Sv. Lucija IIb)

\* the torque with knots points to a Sv. Lucija Ic dating of the grave, while the horse gear suggests a later date (Sv. Lucija IIb)

Tretja ugotovitev, ki povezuje konjske pokope z Mosta na Soči, pa je odsotnost nedvoumnih dokazov o njihovi navezavi na neki točno določen človeški (gospodarjev?) grob v bližini (Gruškovnjak 2016a, 117–120, sl. 2.1.8). Malo je torej verjetno, da bi v katerem od teh treh (štirih?) primerov lahko šlo za klasično žrtvovanje ob pogrebu posamezne (družbeno izstopajoče) osebe, kot je bilo to v navadi pri drugih halštatskih kulturnih skupinah jugovzhodnoalpskega prostora (Toškan 2018). Namesto tega so žrtvovanje bržčas izvajali v okviru javnih (kolektivnih) obredov, morda namenjenih zamejevanju, označevanju ali (periodično izvajanemu) očiščevanju določenega prostora na grobišču.

Prav takšna praksa je bila večkrat dokumentirana pri Venetih, s katerimi so imele posoške železnodobne skupnosti spletene tesne trgovske in kulturne vezi. Pogosteje kot na točno določen človeški grob se namreč pokopi konj<sup>11</sup> na tamkajšnjih grobiščih navezujejo na nekatere izstopajoče strukture (npr. gomile) ali na posamezne zaključene skupine planih človeških grobov (glej npr. Padova: Palazzo Emo Capodilista-Tabacchi, Via S. Tiepolo-Via S. Massimo; Este: Casa di Ricovero; Gamba et al. [ur.] 2013, 373; Gamba, Gambacurta, Ruta Serafini [ur.] 2014, 48–50, 233; Balista, Ruta Serafini 1998; Bortolami 2017–2018, 65–70). Za pravilno razumevanje fenomena je pomembna ugotovitev, da

<sup>11</sup> Drugače kot v Posočju oprema venetskim konjem praviloma ni bila pridana (Bortolami 2017–2018, 65).

so tovrstna žrtvovanja največkrat datirana v čas širitve grobišča ali določene strukture znotraj njega na dotlej še neuporabljena (neposvečena?) bližnja območja, pri čemer so bili konjski pokopi skrbno označeni in zato prepoznavni še (najmanj) desetletja za tem. Slednje je mogoče sklepati na podlagi naknadnega koncentriranja človeških grobov v bližini takšnih točk, pri čemer so najzgodnejši človeški pokopi v nekaterih primerih pravzaprav sočasni ali celo nekoliko starejši od pokopa konja (glej npr. Bortolami 2017–2018, 65–67). Pomenljivi so tudi rezultati arheozooloških študij, ki pričajo o preferenčnem izboru zdravih mladih odraslih konj moškega spola in tako dokazujejo ustaljeno prakso sledenja enotnim obrednim zakonitostim. Časovni okvir opisanih kontekstov na območju neposredno južno od Alp sega od začetka 8. do 6. stol. pr. Kr. (Bortolami 2017–2018). Zaobjema torej tudi najstarejši, morda pa kar najstarejša dva samostojna konjska pokopa z Mosta na Soči.

Glede kolektivnih<sup>12</sup> obrednih žrtvovanj in pokopov konj ponuja venetski prostor še nekaj drugih možnih

<sup>12</sup> Veneti so poznali tudi samostojne pokope konj v navezavi z grobovi gospodarjev (npr. Padova: Piovego; Depellegrin et al. 2019) ter skupne pokope človeka in konja v istem grobu (npr. Padova: Piovego, Este: Lachini Pelà; Gazzo Veronese: Colombara; Bortolami 2017–2018, 73–76 in tam navedena literatura), vendar se takšni primeri pojavljajo manj pogosto. Še redkeje je raziskovalcem uspelo dokumentirati materialne ostanke žrtvovanja teh živali in/ali deponiranja (delov)

interpretativnih nastavkov. Za razumevanje posoških najdb so zanimivi posamezni pokopi na delih grobišč brez človeških grobov (Este: Via Prà; Balista, Ruta Serafini 2008, 93–96) ter predvsem tisti na območjih s (tudi) človeškimi grobovi, kjer pa neposredne povezave med obema vrstama pokopov ni bilo mogoče prepoznati (npr. Altino: Le Brustolade, Portoni; Riedel 1984; Gambacurta 2003, 90–95). Druga od naštetih različic bi utegnila pričati o žrtvovanju konj v okviru čaščenja (heroiziranih) prednikov (prim. Gambacurta 2003, 99–101), pri čemer ni zanemarljivo, da so bili indici o izvajanju sorodnih kulturnih praks odkriti tudi na Dolenjskem (Gruškovnjak 2016a, 434–435; Toškan 2017a, 187–190, 198–200; Kmeťová 2018, 272). Pomembna elementa takšnega obreda sta utegnili biti akt razkosavanja kadavra in manipuliranje s krvjo, o čemer pričajo številna odkritja nepopolnih konjskih skeletov in celó napol zoglele krvne plazme (Toškan 2017a, 190 in tam navedena literatura). Ugotovitev je v posoškem kontekstu zanimiva predvsem zavoljo odkritja le sprednje polovice okostja v grobu M 2141 (tab. 6). Na venetskih grobiščih podobni indici večinoma manjkajo (Bortolami 2017–2018), bi pa vsaj ohlapno navezavo na takšne prakse nemara kazalo iskati v skupni upodobitvi sekire in konja na nekaterih izdelkih situlske umetnosti. Kot na podlagi analogij z dobro znanim rimskim obredom *Equus October* razmišlja Zaghetto (2017, 107–112), so namreč Veneti za usmrteitev žrtvovanih konj morda uporabljali sulico, in ne sekire.<sup>13</sup> S tem se odpira možnost, da je utegnila biti vloga slednje tudi v tem kulturnem okolju vsaj v nekaterih primerih dejansko primarno vezana na obredno razkosavanje kadavrov (Zaghetto 2017, 106–108).

Delne analogije za takšno različico ritualnih praks je najti v Grčiji, kjer so v okviru kulta umrlih uprizarjali žrtvovanje (in kosanje) živali z namenom razlitja njene krvi po izbranem prostoru. Obred se je lahko izvajal v povezavi s pogrebom ali pa kasneje, pri čemer je lahko imel tudi vlogo ritualnega očiščenja svojcev preminule osebe. V nekaterih različicah je bil usmerjen v čaščenje junakov, bodisi kot oblika priprošenj za vojaški uspeh v bližajoči se bitki/vojni bodisi kot način priklica izbrane junaka v tostranstvo kot častnega gosta določenega

njihovih kadavrov na izbranih 'svetih' lokacijah izven grobišč (Padova: Via S. Eufemia, Altino: loc. Fornace; Fiore, Salerno, Tagliacozzo 2003; Facciolo, Fiore, Tagliacozzo 2006).

<sup>13</sup> Leta 2010 je bilo na najdišču Bizjakova hiša v Kobaridu odkrito mesto domnevno ritualnega zakopa najmanj šestih konj s konca 4. oziroma z začetka 3. stol. pr. Kr. (Mlinar, Gerbec 2011). Arheologi so ob tem izkopali še posamezne ostanke nekaterih drugih živalskih vrst, delno ohranjeno človeško kost in številne predmete. Najdbe je prekrival drobir, vrh katerega je bilo položeno kamenje – ostanke kamnite obloge. Pri arheološkem gradivu gre v večji meri za ostanke noše keltskih bojevnikov, dele konjske opreme in orožje. S tem v zvezi je zanimiva ugotovitev, da med najdbami orožja ni sekir, je pa zastopanih osem skoraj v celoti ohranjenih suličnih osti in nekaj njihovih odlomkov (Mlinar, Gerbec 2011, 37–38).

obeleževanja (Ekroth 2002, 254–268). In slednjič, v grškem svetu je krvni obred lahko pomenil tudi korak v smeri očiščenja nekega prostora vsled (nasilne) smrti ali pa je bil uprizarjen kot zaščita pred delovanjem zlih sil, kot del sprejetja pomembne osebne/kolektivne zaprisege oziroma kot priprava na vojaški spopad. Skupna točka vseh navedenih različic je v razlitju krvi žrtvovane živali v kultno (lahko grobno) jamo, v notranjosti izbranih objektov, po hodni površini na prostem, lahko pa tudi v reko, jezero ali morje. Po takšnem obredu naj truplo žrtvovane živali ne bi bilo primerno za prehrano, zato je bilo uničeno (sežgano, zakopano) ali preprosto zavrženo (Ekroth 2002, 251–254).

Kako torej na podlagi predstavljenih analogij interpretirati samostojne konjske pokope z Mosta na Soči? Pomembne indice v tem smislu je ponudil vpogled v njihov odnos do bližnjih človeških grobov. Za relevantne so se izkazali tako podatki o prostorski in kronološki razpršenosti tovrstnih kontekstov v okolici posameznega konjskega pokopa kakor tudi ocene o spolu, starosti in socialnem statusu pokojnikov. Ne glede na vse pa ostajajo v nadaljevanju predstavljena razmišljanja kvečjemu zelo približne skice dejansko uprizarjanih obrednih dejavnosti.

Konjski pokop **M 2788** obkroža dober ducat po inventarju večinoma skromnih grobov, izmed katerih z njim noben ne sestavlja očitnega para.<sup>14</sup> To velja tudi za edina dva nekoliko bogatejša pokopa v skupini (M 2789 in M 2810; Marchesetti 1893a, 124–125), od katerih je prvi moški in drugi ženski (Boiardi 1984, 100: Fig. 3, 106: Fig. 7C, 112). Pravzaprav je v soseščini obravnavanega konjskega pokopa ženskih grobov skupaj kar sedem, medtem ko je moški edinole že omenjeni grob M 2789. Dva grobova sta bila opredeljena kot otroška. Razkorak v zastopanosti obeh spolov je torej več kot očiten, zato je težko verjeti, da bi lahko bil naključen. V kronološkem smislu so navedeni človeški grobovi od konjskega večinoma nekoliko mlajši (glej npr. Boiardi 1983, Fig. XIV, XV). V celoti vzeto se zdijo izpostavljene ugotovitve še najbolj skladne z venetsko prakso žrtvovanja konj zaradi želje po očiščenju/posvetitvi dela grobiščnega prostora pred začetkom novega ciklusa pokopov. Pri tem bi skorajšnja odsotnost moških grobov lahko pričala o želji po posebno intenzivni magični zaščiti najšibkejših<sup>15</sup> članov skupnosti, tj. otrok in (nepremožnih) žensk (Chierichetti

<sup>14</sup> Za lego posameznih grobov v prostoru glej npr. Boiardi 1984, 100: Fig. 3, 106: Fig. 7C, 112 in Gruškovnjak 2016a, 120: sl. 2.1.8.

<sup>15</sup> Po alternativni razlagi naj bi pogostnost pojavljanja amuletov v ženskih in otroških grobovih v resnici izražala željo po zaščiti preostalih elementov skupnosti pred dušami (točno določenih?) preminulih žensk in otrok (Perego 2010a, 82–83). Vendar v teh primerih kaže pričakovati še druge kazalnike odklonilnega odnosa do grobov takšnih oseb, kot npr. izolirana lokacija na grobišču (ali celo pokop izven njega), vzpostavitev apotropejske bariere ali, denimo, neobičajno ravnanje s truplom pokojnika (glej npr. Riedel, Tecchiati 2001; Perego, 2010a, 82–84; De Grossi Mazzorin, Minniti 2012, 217–219).

1999, 173, 175, 177; Perego 2010a, 75, 79). Po tej razlagi bi bilo mogoče konju iz groba M 2788 pripisati tudi vlogo apotropijskega objekta.

Konjski pokop M 2141 vključuje le prednji del okostja, ki mu je bil pridan bronast okrogel ploščat obesek (Dular, Tecco Hvala 2018, 130, sl. 82A: 8). V primerjavi s pokopom M 2788 ga obdaja manj številna, zato pa nekoliko bolj strnjena skupinica šestih človeških grobov. Tisti izmed njih, ki so grobu s konjskimi ostanki najbližje, so bodisi nekoliko starejši (M 2142, M 2143 in M 2144; Sv. Lucija Ib–Ic; Tecco Hvala, ustno poročilo) bodisi kronološko ožje neopredeljivi (M 2145 in M 2163). Pri tem je zanimivo, da sta bila dva izmed treh starejših pokopov odkrita pod grobno jamo z ostanki konjskega okostja (gre za grobova M 2142 in M 2143), medtem ko naj bi bila oba nedatirana grobova otroška (Marchesetti 1893a, 95–96, 189). Edini konjskemu pokopu okvirno sočasen človeški grob iz obravnavane skupinice (M 2164) je prostorsko najbolj dislociran, zato se nanj najbrž neposredno ne navezuje.

Za pravilno razumevanje konjskega pokopa M 2141 se zdi ključna prav ugotovitev, da ta ne kaže neposrednega funkcionalnega odnosa z najbližjimi človeškimi grobovi v soseščini, saj je od njih mlajši. Torej ni mogoče govoriti o obrednem žrtvovanju ob širitvi grobišča na neki dotlej še neizkoriščen prostor, v okviru katerega bi konjski grob lahko bil izhodiščna točka z morda tudi apotropijskim pomenom (pridatek bronastega obeska). Privlačnejša se zdi razlaga o obredu z elementi čaščenja (heroiziranih?) prednikov, pri katerem je pomembno vlogo utegnili imeti kri žrtvovane živali. V grobu M 2141 je bil namreč odkrit le prednji del konjskega okostja, kar priča o tem, da je bilo razkosanje konjskega trupla zelo verjetno pomemben sestavni del obreda. Skladna s tem je ugotovitev, da so starejšeželeznodobni pokopi zgolj prednje polovice konjskega kadavra v tem obdobju znani še z nekaterih drugih srednjeevropskih grobišč (glej npr. Kmeťová 2013b, 255). Tudi po tej razlagi bi pridan bronasti obesek še vseeno lahko služil kot vir magične zaščite, morda namenjene (predvsem?) konju samemu. Ne nazadnje je bila takšna praksa v odnosu do posebno dragocenih živali v venetskem prostoru že večkrat dokumentirana (Chierichetti 1999, 170, 178; Perego 2010a, 76; glej tudi npr. Gambacurta, Tirelli 1996, 71–72).

Konjski pokop Sz 592 je nekoliko specifičen, saj je bila delom uzde pridana še vozlasta bronasta ovratnica. Svojestvena je tudi njegova lega v neposredni bližini skromnega ženskega groba Sz 591 (datacija: Sv. Lucija Ic), s katerim sestavljata nekakšen par (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985, 120). Vozlasta ovratnica govori v prid tezi, da tako konjski pokop kot omenjeni ženski grob datirata v stopnjo Sv. Lucija Ic, kar pa ni zanesljivo. Pridanim delom uzde je namreč analogije najti v opremi iz konjskega groba M 2141, ki je datiran šele v stopnjo Sv. Lucija Ib (Dular, Tecco Hvala 2018, 130; tab. 6). Ne glede na navedeno dilemo sta sicer najmanj

dva od grobov v neposredni bližini konjskega pokopa Sz 592 kronološko od njega nekoliko starejša, vsaj trije pa bodisi sočasni bodisi nekoliko mlajši. Inventar grobov je po pravilu skromen.

Če sta grobova Sz 591 in Sz 592 sočasna in dejansko sestavljata svojevrsten funkcionalni par, je konju najbrž pripadala vloga zagotavljanja apotropijske zaščite v neposredni bližini (in sočasno?) pokopani ženski. Prav zaradi tega je bila nemara v konjski grob sploh pridana vozlasta bronasta ovratnica. Da bi bila ženska iz groba Sz 591 za časa življenja lastnica žrtvovane živali ali da bi bila nasploh socialno izstopajoč član skupnosti namreč ni verjetno, saj je zbir pridatkov v njenem grobu preskromen (prim. Depellegrin et al. 2019, 140, 143). Če grobova Sz 591 in Sz 592 nista sočasna, predlagana interpretacija izgubi precej veljave. Ni sicer mogoče izključiti možnosti, da je bila magična zaščita žrtvovanega konja v tem primeru namenjena pokojnikom iz nekaterih drugih bližnjih in prav tako razmeroma skromnih grobov. Vsaj trije izmed njih so namreč mlajši od stopnje Sv. Lucija Ic, v katero je bil umeščen ženski pokop Sz 591, s čemer bi bili kronološko blizu konjskemu pokopu. Se pa v tem primeru nakazujejo tudi nekatere vzporednice z že predstavljenim konjskim grobom M 2141, ki so ga prav tako obkrožali posamezni od njega starejši človeški pokopi in ki mu je bil tudi pridan bronast predmet. Obredno žrtvovanje in pokop konja iz groba Sz 591 je torej morda vključevalo tako elemente čaščenja prednikov, kakor tudi magične zaščite peščice v bližini pokopanih sodobnikov in/ali naslednikov.

Pomembno je poudariti, da so starostna, spolna in socialna struktura pokojnikov iz človeških grobov v okolici vsakega od treh obravnavanih konjskih pokopov z Mosta na Soči pestre. Ta ugotovitev podkrepljuje tezo o žrtvenem obredu kot družbeno vseobsegajočem, kolektivnem dejanju, ki je vključevalo socialno, funkcionalno, spolno in starostno raznovrstne skupine ljudi v okviru tedanje skupnosti. Ob naslavljanju nekega partikularnega cilja (npr. razširitev dela določenega grobišča, počastitev umrlih prednikov, zaščita žensk in otrok) so zato takšni obredi pomembno prispevali h krepitvi družbenih vezi in notranjega reda, s tem pa posredno k ohranjanju socialno-politične stabilnosti znotraj skupnosti (prim. Gambacurta 2003, 100–101; Bortolami 2017–2018, 72).

V literaturi se v tem kontekstu pogosto vlečejo vzporednice z enim najprepoznavnejših prazgodovinskih javnih obredov žrtvovanja konj, tj. vedski *Ašvamedha*, kakor tudi z drugimi sorodnimi dejanji indoevropskih ljudstev, vključno z že omenjenim rimskim praznikom *Equus October* (glej npr. Zaroff 2005; Chierichetti 2011; Zaghetti 2017, 93–103, 115–117). Pomemben, navidezno morda celo primaren cilj številnih od tovrstnih obredov je bil proslavitev vladarja kot zmagovitega bojvnika ter s tem povezano čaščenje izbranih (vojnih) božanstev. Vendar pa je bila zaradi enotnega

figure voditelja (plemenskega poglavarja, kralja ...) z varuhom dobrobiti vseh slojev prebivalstva, plodnosti njihovih polj, prosperitete njihovih čred in bujnosti obkrožujoče narave pri uprizarjanju takšnih obredov ves čas v ospredju tudi skrb za razcvet vseh segmentov skupnosti in celó zagotavljanje stabilnosti kozmičnega reda (Zaroff 2005, 82–84; Chierichetti 2011). Tako so bile tudi v zvezi z morda najbolj znano, tj. rimsko različico obravnavanega običaja (*Equus October*) ponujene razlage o dvojni vlogi ciljnega božanstva Marsa kot boga vojne in varuha kmetijstva (Prosdocimi 2003).

Indicev (ali kar dokazov) za lokalno prisotnost skoraj vseh osnovnih elementov obreda žrtvovanja konja, kot sta ga predpisovala *Aśvamedha* oziroma njegova rimska različica *Equus October*, je v venetski mitologiji veliko. Vsekakor jih je mogoče najti v figuralni umetnosti (Zaghetto 2017, 104–115), morda pa tudi v nekaterih arheozooloških dognanjih. Kot je razvidno iz analize okostij, so ljudje v okviru javnih (kolektivnih) različic takšnega obredja praviloma posegali po visokoraslih zdravih mladih odraslih primerkih, kar priča o želji oziroma kar nuji po žrtvovanju 'najiminitnejšega' med razpoložljivimi konji<sup>16</sup> (prim. Bortolami 2017–2018, 67, 70, 72, 75; Depellegrin 2019, 143–145). Tudi to pa je bil pomemben element znanih različic obravnavanega indoevropskega obreda (Zaghetto 2017, 98–99). Kakšne so bile biometrične lastnosti konj z Mosta na Soči, iz razpoložljivih virov žal ni mogoče ugotoviti, z izjemo omembe, da je bil primerek iz groba M 2788 mlad (Marchesetti 1893a, 123). Nekaj več podatkov je na voljo za (bržčas le dva) konja iz repelških grobov R 19 in R 22, izmed katerih je eden po telesnem ustroju skladen z visokoraslimi primerki iz sočasnih grobov v regiji, drugi pa je manjši (tab. 3). Obe živali sta bili ob poginu starejši od šest let.

Če o konstituciji, starosti in kondiciji konj z Mosta na Soči torej ni mogoče soditi, pa na sorodnost tam uprizarjanih žrtvovanj z orisano izhodiščno indoevropsko različico tega obreda (tj. *Aśvamedha*) kažejo nekatere druge okoliščine. Kot je prepričljivo pokazal že Gruškovnjak (2016a, 437–438), se te navezujejo predvsem na elementa regalnosti in družbene vseobsegajočnosti. Povezavo z višjimi sloji družbe avtor argumentira s samim aktom žrtvovanja tako dragocene živali, kot je bil konj, kar brez sodelovanja elite ne bi bilo mogoče. Podobno velja za pridano konjsko opremo. Poleg tega je v konju

in njegovi opremi prepoznal bojevniški element obreda, saj je imela ta žival izjemno pomembno vlogo v tedanjem vojskovanju. Zanimiv detajl v zvezi s tem je Gruškovnjak (2016a, 438) našel v izbiri rdečega kamna za najnižjo izmed sedmih krovnih plošč groba Sz 592; rdeča barva je v indoevropskih sredinah namreč pogosto enačena ravno z bojevniškim slojem (Dumézil 1987, 31). Povezava z žensko sfero je prav tako zelo očitna. Kažejo jo pridatki nakita h konjskima pokopoma M 2141 in Sz 592, skorajšnja odsotnost moških grobov v okolici groba M 2788, morda tudi nakazana navezava ženskega groba Sz 591 na konjski pokop Sz 592. In slednjič: prevlado skromnih grobov v okolici vseh treh obravnavanih konjskih pokopov je mogoče razumeti kot izraz vključenosti socialno šibkejšega sloja prebivalstva v celotno simboliko obreda.

Posamezni pridani primerki konjskega zoba ali kosti so imeli v tedanji družbi seveda povsem drugačno vlogo (tab. 6). Oba **izolirana zoba**, izmed katerih je bil eden odkrit v skromnem grobu M 2848, drugi pa v bogatem, s kamni obdanem grobu M 2871, sta bila bržčas pridana kot amuleta ali talismana (Marchesetti 1893a, 127, 129).<sup>17</sup> Tu je torej mogoče povleči vzporednico s sorazmerno številnimi najdbami pridanih zob drobnice ter enim primerkom jelena in goveda v okviru drugih pokopov na istem grobišču (tab. 4).

Apotropejsko vlogo je utegnil imeti tudi primerek (zgornje?) **čeljustnice** konja iz groba M 379. Ob odkritju je najdba ležala na nekaj posameznih apnenčastih blokih, položenih na krovno ploščo iz volčanskega apnenca. Edini odkriti pridatek je bila kačasta fibula, je pa grob svojstven tudi zaradi razmeroma kompleksne grobne konstrukcije. Pod že omenjeno krovno ploščo so izkopavalcu naleteli na krožno postavljene večje apnenčaste kamne (Marchesetti 1893a, 16). Navedena okoliščina obravnavani grob M 379 povezuje s tremi (vsemi štirimi?) samostojnimi pokopi konj z osrednjega dela istega grobišča pa tudi z obema pokopoma delov konjskega kadavra v človeških grobovih R 19 in R 22 z obrobne ledine Repelc.

#### *Konjski ostanki z ledine Repelc*

Med grobovi z ledine Repelc so bili konjski ostanki odkriti v žganem ženskem grobu R 19 in v prav tako žganem grobu R 22, v katerem je bil pokopan mladostnik oziroma mlada odrasla oseba.<sup>18</sup> Zbir najdb iz groba R 19 vključuje več kosti spodnjega dela zadnjega para nog, verjetno pa konju pripada tudi devet delno ohranjenih vretenc. Večji del najdb je ležal v grobnem polnilu oziroma zasutju, nekaj pa jih je bilo odkritih neposredno

<sup>16</sup> V nasprotju s tem so bila veljakom v grob večkrat pridana trupla starejših, tudi senilnih živali obeh spolov. Na nekaterih okostjih so bile dokumentirane posamezne (sub)patološke tvorbe, ki pričajo o dolgoletnem izkoriščanju teh živali za delo (tj. ježa, vprega; Bökönyi 1968; Teegen 2006; Depellegrin et al. 2019, 142–143). Ugotovitev nakazuje željo po pokopu človeka-gospodarja z zvestim spremljevalcem za časa življenja, nemara pa priča tudi o poskusu minimiziranja gospodarskega bremena takšnih žrtvovanj (prim. Kmeťová 2018, 275–276).

<sup>17</sup> Po poročilih antičnih piscev so (vsaj) Rimljani konjskim zobem pripisovali tudi zdravilne lastnosti (Cherici 1999, 172).

<sup>18</sup> Grob R 19 je datiran v stopnjo Sv. Lucija IIb2 ali IIc, grob R 22 pa v stopnjo Sv. Lucija IIc (glej tu Mlinar, sl. 59).

nad vencem lapornatih krovnih plošč oziroma ob njem. Pri grobu R 22 je bilo vseh šest konjskih zob z delčkom nadlahtnice in koželjnice ter nekaj bržčas prav tako konjskih odlomkov lobanje, reber in vretenc najdenih v zasipu nad krovno lapornato ploščo (*tab. 1; sl. 3 in 5*).

Že iz navedenega je razvidno, da so bile modalitete obrednega žrtvovanja konja in deponiranja njegovih ostankov pri obeh grobovih z Repelca drugačne kot pri že obravnavanih samostojnih pokopih teh živali na istem grobišču oziroma pri maloštevilnih lokalnih človeških pokopih s pridanimi posamičnimi kostmi ali zobmi. Postavlja se torej vprašanje, ali je pri grobovih R 19 in R 22 bolj utemeljeno razmišljati o pojavu za Posočje povsem nove obredne prakse ali pa gre le za inovativno različico v tem prostoru že uveljavljenega obrednega žrtvovanja konj.

Na prvi pogled se zdi verjetnejša prva možnost. Večje število konjskih kosti v človeškem grobu namreč močno spominja na klasičen obred žrtvovanja te živali ob pogrebu družbeno izstopajočega posameznika. Takšni pokopi so bili v času nastanka obeh obravnavanih grobov z Repelca (tj. kulturna stopnja Sv. Lucija IIB2–IIC oziroma druga polovica 5. in 4. stol. pr. Kr.) v jugovzhodnoalpskem prostoru najbolj razširjeni na Dolenjskem (Dular 2007; Toškan 2018, 56–59). Tedaj naj bi se tu po mnenju nekaterih raziskovalcev začelo izvajati žrtvovanje konja izjemoma tudi v navezavi s pokopi pomembnih žensk (Gruškovnjak 2016a, 310–312 in tam navedena literatura), čeprav je treba poudariti, da je zaradi večkrat skope terenske dokumentacije več kot stoletje starih izkopavanj in posledično pomanjkljivega poznavanja sestave mnogih grobnih celot, navezava (domnevnih) konjskih najdb na posamezne pokope družbeno izstopajočih žensk vprašljiva (glej npr. Hencken 1978, 25, 57; Dular 1991, 82; Božič 2010; Tecco Hvala 2012, 15–31; Gruškovnjak 2016b, 62–64, 85). O živahnih stikih med Dolenjsko in Posočjem pričajo predvsem najdbe importov, kakršni so pri grobu R 22 križni okrasni gumbi za jermenje (glej tu Mlinar, 46, 103–106), izjemoma pa je mogoče o izmenjavi ljudi in/ali idej med tema prostoroma sklepati tudi na podlagi pojava nekaterih alohtonih praks. Morebitni primer slednjega je grob M 2184, v katerem je bil odkrit del nesežganega okostja odraslega moškega. Skeletni način pokopa namreč močno spominja na pogrebne običaje z Dolenjskega, medtem ko so svetolucijska halštatska kulturna skupina in kulturne skupine iz njene neposredne sosesčine poznale žgani pokop (Gabrovec 1999; Perego 2010b). Grob M 2184 je datiran ravno v čas obeh pokopov s konjskimi ostanki z Repelca, tj. v skleplni del 5. stol. pr. Kr. (stopnja Sv. Lucija IIB/IIC; Marchesetti 1893a, 191; Dular, Tecco Hvala 2018, 128–129).

Pri nizanju vzporednic med zbirom konjskih ostankov iz obeh repelških grobov in ostanki iz okvirno sočasnih tovrstnih pokopov z Dolenjskega je treba vsekakor spomniti na že omenjeno prakso pokopa le

nekaterih delov razkosanega konjskega telesa, ki je bila v okviru tedanjih dolenjskih grobišč dokumentirana kar nekajkrat (Toškan 2018, 56–57, Tab. 1 in tam navedena literatura). Razlogi v ozadju takšnega ravnanja so mnogoteri in marsikdaj težko opredeljivi. Mednje sodijo uprizarjanje krvnih obredov, apotropijski pokop izbranih skeletnih elementov (npr. glava, kosti spodnjih delov nog) po sistemu *pars pro toto*, razkosavanje trupel zaradi potrebe po razdelitvi njihovih delov med različne deležnike posameznega obreda (tj. božanstva, pokojnik, pogrebci) ali pa, denimo, izpostavljanje delov kadavra ter izločitev izbranih zob/kosti za uporabo na nekih drugih lokacijah oziroma ob nekih drugih obrednih priložnostih (za poglobljeno diskusijo navedene problematike glej: Gruškovnjak 2016a in tam navedena literatura).

Domneva se, da je imel pokop konja skupaj z gospodarjem/gospodarico v železni dobi tega dela Evrope dvojni pomen. Po eni strani je takšna praksa pričala o visokem, marsikdaj kar najvišjem statusu umrlega, po drugi pa naj bi konj duši pokojnika olajšal potovanje v onstranstvo (glej npr. Millo 2013, 364; Kmeťová 2013a, 73–74). O slednjem je mogoče soditi na podlagi arheoloških najdb, figuralne umetnosti pa tudi nekaterih arheozooloških indecev. Primer bi lahko bila večkrat dokumentirana praksa deponiranja konjskih kosti izven same grobnice (tj. v dostopnem hodniku, vzdolž posameznih zidov, nad krovno strukturo, v ločenih grobnih kamrah ipd.), saj naj bi duša pokojnika na tak način lažje odjezdila v onstranstvo (Lepetz 2013; Kmeťová 2013a, 75–76; glej tudi npr. Maggiani 2003). Pri tem najbrž ni naključje, da ti skupki konjskih ostankov pogosto vključujejo le kosti nog. Kot je pokazala revizija bogatega izkopanega arheozoološkega gradiva iz okolice Kleinkleina na avstrijskem Štajerskem, so bili celó v tamkajšnjih prestižnih knežjih gomilah posamezni žrtvovani konji zastopani skoraj izključno s sežganimi kostmi spodnjega dela nog. Te so bile, pomenljivo, deponirane v dostopnem hodniku, in ne v grobnici (Grill, Wiltschke-Schrotta 2013, 45–52).

Simbolni pomen določenega skeletnega elementa naj bi bil tesno povezan s funkcijo, ki jo ta skeletni element oziroma pripadajoči del telesa pri posamezni živali ima. Nazoren primer so podočniki in kremplji, ki se v številnih mitologijah kot simbol moči oziroma lovskih/borilnih spretnosti bržčas pojavljajo prav zaradi njihove sorodne vloge v živalskem svetu. Podobno naj bi kosti (predvsem spodnjega dela) nog simbolizirale (urno) gibanje (Choyke 2010, 210). Primeri mitološke izpeljave takšnega razmišljanja so številni, od krilatih sandal grškega boga Hermesa, poimenovanja Ahila z epitetom 'hitronogi', ki je sicer pri Homerju lasten predvsem konjem (!), pa do bogate indoevropske tradicije razumevanja stopal kot enega simbolov življenjskega kroga (González [ur.] 2015; Platte 2017). Skladno s to tezo bi lahko skupek konjskih ostankov iz groba R 19, med katerimi prevladujejo kosti spodnjega dela zadnje-

ga para nog, razumeli kot poskus olajšanja/pospešitve prehoda pokojnične duše v onstranstvo. Morda je s tem povezana tudi lega teh kosti nad vencem krovnih plošč in torej onstran umetno zgrajenih ovir, ki jih te predstavljajo.

Podobno kot je pridajanje kosti (spodnjega dela) konjskih nog lahko razumljeno kot simbol gibanja in s tem povezanega potovanja duš v onstranstvo, so se lobanje oziroma njihovi deli (zobje, čeljustnici) v številnih ritualnih kontekstih (tudi starejšeeželeznodobne starosti) pojavljali kot nadomestek celotne živali. To ne nazadnje prepričljivo dokazuje tedaj razširjena praksa odlaganja glav in posameznih zob znotraj grobišč, svetišč in drugih kulturnih prostorov jugovzhodnoalpskega prostora in sosednjih pokrajin (Facciolo, Fiore, Tagliacozzo 2006, 57–59; Kmeťová, Stegmann-Rajtár 2014; Toškan 2017a, 190–193), pri čemer izbor živalske vrste ni bil omejen le na konja (Facciolo, Fiore Tagliacozzo 2006; Škvor Jernejčič, Toškan 2018). Je potemtakem utemeljeno prav tu iskati nastaveke za razlago konjskih najdb iz groba R 22?

Pravzaprav ne, čeprav je šest odkritih bolj ali manj ohranjenih konjskih zob zaradi metrične skladnosti in primerljive stopnje obrabe žvekalne površine sicer smiselno pripisati le eni živali. Drži tudi, da je bilo v tem grobu odkritih še nekaj posameznih odlomkov lobanje ožje taksonomsko neopredeljenega 'velikega rastlinojeda' (tab. 1), ki bi prav tako lahko pripadali (istemu?) konju.<sup>19</sup> Možnost, da je bila v/nad grob R 22 pridana cela glava ali vsaj njeni čeljustnici (prim. Fiore, Salerno, Tagliacozzo 2003, 121), se zdi precej verjetna. Vendar pa konju najbrž pripada tudi vseh osem odkritih vretenc in posamezni odlomki reber (torej kosti prsnega koša) ter zagotovo diafiza nadlahtnice in proksimalna epifiza koželjnice (sl. 4). Ker zbir najdb ob drobcih lobanje in zobeh vključuje še kosti prsnega koša in prednjega para okončin, ostankov glave pač ni mogoče interpretirati kot pridatek v smislu *pars pro toto*. Po drugi strani tudi ne gre za analogijo samostojnemu konjskemu pokopu M 2141, v katerem je bila odkrita celotna prednja polovica okostja te živali (tab. 6). Sveži lomi na številnih taksonomsko opredeljenih in neopredeljenih kostnih najdbah iz groba R 22 sicer nedvoumno dokazujejo razmeroma intenzivno postdepozicijsko razpadanje gradiva (prim. Lepetz 2013, 319), tako da so utegnile biti kosti med odlaganjem še razmeroma dobro (in celovito) ohranjene. Njihova razpršenost v prostoru nad grobno krovno ploščo pa je vendarle prevelika za domnevo o deponiranju (bolj ali manj celega) sprednjega dela konjskega trup(l)a, tako da se zdi verjetnejši obredni raztros posameznih 'izoliranih' kosti in (morda) zob.

Takšno razmišljanje je umestno tudi v primeru nožnih kosti konja iz groba R 19. Čeprav je med njimi najti le ostanke ene leve in ene desne noge, so bili edina

odkrita petnica, ena od skočnic in oba odlomka golenic raztreseni po krovnih ploščah groba, drugi ostanke teh istih nog pa skupaj z ostalimi živalskimi najdbami pridani v polnilo oziroma zasutje grobne jame.<sup>20</sup> Za kontekstualizacijo konjskih kosti iz groba R 19 so zato izjemno pomembna tafonomska opažanja, predvsem tista v zvezi s poškodbami na obeh golenicah in na tretji stopalnici (tj. obris loma in gladkost kostnine na površini loma; prim. Outram 2002). Odsotnost proksimalnega dela obeh golenic in distalnega dela stopalnice namreč priča o tem, da so bili vsi trije primerki razbiti pred njihovim zakopom oziroma obrednim raztrosom. Tafonomski izsledki pri tem dokazujejo, da so lomi nastali na že dodobra izsušenih kosteh. Grobu R 19 so bile torej očitno pridane stare konjske kosti, ki so bile pridobljene ob neki predhodni (zelo verjetno prav tako obredni) usmrtitvi živali.

Skladni s tem so rezultati tafonomske analize pridanih nartnic. Seriji sklepov na mestu med distalnim delom golenice in proksimalnim delom tretje stopalnice stabilnost zagotavlja več ligamentov, mehkih tkiv pa tu skorajda ni. Omenjene ligamente je treba pri kosažu tega dela noge seveda na več mestih pretrgati/presekati, pri čemer na kosteh zlahka nastanejo posamezne poškodbe (urezi, zasekanine; prim. npr. Fiore, Tagliacozzo 2006, 454–457). Vendar pa na nartnicah iz groba R 19 takšne poškodbe niso bile odkrite. Ponuja se torej razlaga, da so bili tamkajšnji ligamenti v daljšem obdobju med žrtvovanjem živali in pokopom pokojnice iz groba R 19 prepuščeni postopnemu razpadanju (gnitju). Tako kot pri golenicah naj bi šlo torej tudi v tem primeru za kosti, ki so bile po žrtvovanju konja skupaj z vsaj delom pripadajočih mehkih tkiv sprva nekje za dalj časa hranjene (izpostavljene?) in šele nato (že bolj ali manj očiščene) drugotno uporabljene kot pridatek k obravnavanemu grobu.

In kakšen bi lahko bil namen takšne prakse? Da bi šlo pri nožnih kosteh iz groba R 19 za ostanek pridane konjske kože, ki bi se je še vedno držale nekatere kosti spodnjih delov (zadnjih) nog, ni verjetno. Takšna praksa je sicer v prostoru med vzhodno Evropo in Daljnim vzhodom dobro znana (glej npr. Pigott 1962; Boyle 1965; Ivantchick 2011), pri čemer bi obredno izpostavljanje kože med njenim sušenjem lahko razložilo tudi lome na nič več svežih kosteh. Vendar pa so v tovrstnih kontekstih praviloma zastopane kosti skrajno spodnjega dela nog (tj. dlančnice, stopalnice, prstnice) in eventualno lobanja, ne pa tudi golenice (glej npr. Pigott 1962, 112, 115; Bartosiewicz 2006, 465–467). Poleg tega bi ob pridajanju kože skupaj s kostmi okončin slednje pričakovali bodisi izključno nad bodisi le pod vencem krovnih plošč, in ne na obeh straneh, kot je bilo to v obravnavanem primeru dejansko dokumentirano (sl. 3).

<sup>19</sup> Odkriti drobec zgornje čeljustnice bržčas goveda, vsekakor pa ne konja, sicer dopušča tudi možnost drugačne taksonomske opredelitve omenjenih delov lobanje.

<sup>20</sup> Dodaten dokaz za obredni raztros nekaterih pridatkov ponujajo nad krovnimi ploščami dokumentirani odlomki namerno razbitih predmetov (glej npr. tu Mlinar, 54–55).



Po še drugi razlagi, ki prav tako ne izključuje možnosti neposredne navezave žrtvovanja konja na pokop pokojnice, so bile kosti v grob in nad njim pridane naknadno v okviru specifičnih popogrebnihih aktivnosti. Iz Herodotovega opisa pogreba skitskega kralja je razumeti, da so lahko takšna periodično zastavljena opravila v izjemnih primerih vključevala celo številna vnovična žrtvovanja in izpostavljanja (delov) tako pridobljenih kadavrov nad samim grobom, kar je bilo nedavno tudi arheo(zoo)loško potrjeno (Ivantchik 2011). Po analogiji so nekaterim družbeno izstopajočim posameznikom znatno nižjega ranga ob takšnih priložnostih nemara pridajali vsaj posamezne kosti že prej (ob pogrebu?) žrtvovanih živali. Seveda obstaja še tretja možnost, po kateri motiv za žrtvovanje konja in hrambo (izbranih) kosti/delov njegovega kadavra s pogrebom obravnavane pokojnice iz groba R 19 sploh ni neposredno povezan. Po tej razlagi je do odločitve o drugotni uporabi izbranih konjskih kosti prav v tem kontekstu prišlo šele ob smrti tam pokopane ženske. Kakorkoli že, v času hrambe so bile te kosti morda podvržene specifičnim obrednim manipulacijam, usmerjenim v dodatno povečanje njihove magične moči. Takšno dejanje, ki bi lahko bilo že del pogrebnihih opravil, bi bilo nemara mogoče prepoznati v razbitju (tedaj že izsušenih) golenic in stopalnice ter v razdrtju skočnega sklepa. Razbijanje kosti – podobno kot to velja za lončenino (Perego 2010a, 79) – ima namreč v nekaterih kulturah razmeroma velik simbolni pomen (glej npr. Birtalan 2003, 40–41, 46–47, 52–55).

Glede na ponujeno interpretacijo konjskih ostankov iz obeh repelških grobov si je potemtakem treba postaviti vprašanje, ali sta bila ženska iz groba R 19 in predvsem mladostnik/mlajša odrasla oseba iz groba R 22 v lokalni skupnosti sploh razumljena kot družbeno dovolj izstopajoči figuri, da bi jima bilo vredno izkazati takšno čast. Argumentov v prid navedeni tezi je kar nekaj. Eden takih je kamnita konstrukcija obeh grobov, ki je bila za območje Repelca vsekakor izstopajoča, tudi na osrednjem delu nekropole z več kot 6000 raziskanimi pokopi pa je bilo takih grobov komaj nekaj deset. Kamnita konstrukcija je bila ugotovljena pri vseh treh samostojnih pokopih konj, za katere so tovrstni podatki sploh na voljo, ter pri grobu M 379, nad katerim je bila odkrita konjska čeljustnica (*tab. 6*).

Pomenljivo je tudi nadpovprečno bogastvo inventarja obeh obravnavanih grobov, če ne drugače, že zaradi dodatka odlomka ostenja polihromne steklene posodice (grob R 19) oziroma konjske opreme (grob R 22; glej tu Mlinar, t. 22C–23A, 23C–24A). Pri slednji gre torej za še eno vzporednico s samostojnimi pokopi konj z osrednjega dela istega grobišča. Inventar groba R 19 je vključeval še pet odlomkov fibul, bronast košaričast obesek, tri odlomke jantarne jagode in kar 18 bolj ali manj ohranjenih in pogosto prežganih steklenih jagod ter ne nazadnje tudi stalni človeški kočnik brez sledi izpostavljenosti ognju. Zbir dodatkov groba R 22

je skromnejši, vsekakor pa je treba omeniti neprežgano stekleno jagodo, ki je bila po oceni izkopavalcev na vrh grobne jame odložena šele po pogrebnihih ritualu (glej tu Mlinar, t. 23C: 11). V tem smislu jo je torej mogoče neposredno primerjati s pridanimi konjskimi ostanki iz obeh grobov ter tudi s konjsko čeljustnico, odkrito nad grobom M 379 (*tab. 6*).

Analogije za pridajanje različnih kategorij najdb nad sam grob (npr. na krovno ploščo, pod/v/nad gomilo) ali za njihov raztros po hodni površini izven groba se pojavljajo že na istem grobišču (glej tu Mlinar, 55, 107), znane pa so tudi pri Venetih in v sosednjih starejšezelznodobnih kulturnih skupinah jugovzhodnoalpskega prostora (Perego 2010a, 79; Gabrovec 1960; Gruškovnjak, Omahen, Toškan 2018; Črešnar et al. 2019, 97). Na grobišču Pristava pri Bledu so bili, denimo, živalski ostanki in marsikdaj tudi druge najdbe praviloma odkriti izključno pod, med in/ali nad kamnito grobljo, ki je prekrivala posamezne grobove, nikoli pa v grobovih samih (Gabrovec 1960, 45). Njihova lega na 'meji' grobne jame oziroma na njenem 'vhodu' verjetno priča o želji po zaščiti pokojnikov.<sup>21</sup> Tezo o apotropejskem ozadju takih pridajanj še podkrepljuje odkritje nekaj posameznih skupkov kosti spodnjega dela (predvsem zadnjih) nog, med katerimi prevladujejo s simboliko tradicionalno prežete nartnice.<sup>22</sup>

Odločitev pogrebcev o pridatku odlomka jantarne jagode, bronastega košaričastega obeska in predvsem številnih prežganih steklenih jagod v grob R 19 ter sicer zgolj ene rumene steklene jagode z modro valovnico v grob R 22, ki pa ni bila prežgana in je bila na vrh grobne jame položena šele po pogrebnihih ritualu, bi lahko kazala na željo po zagotovitvi magične zaščite (prim. Perego 2010a, 72–73, 79). Steklene (pa tudi jantarne) jagode so bile namreč zelo pogosto uporabljene kot amuleti, sploh v ženskih in otroških grobovih (Perego 2010a, 71, 75). Podobna interpretacija se navaja za izolirane zobe/kosti človeka in nekaterih 'magičnih' živali (npr. izbrani primerki psov, volkov, srnjadi, jelenjadi, kokoši, mehkužcev, tudi seveda konj; npr. Cherici 1999; Perego 2010a; Gruškovnjak 2016a; Škvor Jernejčič, Toškan 2018, 257–258). Bogat ženski pokop v t. i. grobu s konjem iz gomile II/1880 z Laz nad Vinjim vrhom na Dolenjskem je tako med drugim vseboval pomenljivo kombinacijo na poseben način oblikovanih jantarnih jagod, kosti (skelet?) konja in spodnjo čeljustnico volka

<sup>21</sup> Načeloma je možna tudi obratna razlaga, po kateri bi takšne najdbe preprečevale vrnitev duše umrlega v svet živih. Vendar pa bi moralo biti v tem primeru grobov s pridatki v krovni groblji na celotnem grobišču najbrž znatno manj (prim. Perego 2010a, 73, 83).

<sup>22</sup> Nad kamnito grobljo groba ž20 so izkopavalci našli nartnice najmanj 19 različnih telet, ob tem pa še nekaj drugih nožnih kosti iste živalske vrste, nekaj deset kosti spodnjega dela nog drobnice, prašiča in jelena ter izoliran zob ovce (Gabrovec 1960, 24; lastni neobjavljeni podatki).

(Dular 2007, 739: št. 42; Škvor Jernejčič, Toškan 2018, 252, Tab. 1). V tem kontekstu je treba v zvezi z grobom R 19 seveda znova omeniti tudi oba kočnika drobnice (*tab. 1*), ki sta zelo verjetno prav tako služila kot amuleta. Tako izrazita koncentracija pridatkov z apotropejskim<sup>23</sup> ozadjem, kot je bila dokumentirana pri tem repelškem grobu, zasluži ločen komentar o vlogi (nekaterih) ženskih v tedanji družbi, predvsem v odnosu do konj.

Indice v tem smislu ponuja ženski grob Sz 1229, v katerem sta bila med drugim odkrita polmesečasta fibula in ključ (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985, 215–216). Zaradi takšne kombinacije je namreč mogoče sklepati, da je tej pokojnici (vsaj) za časa življenja pripadala zelo pomembna družbena vloga t. i. nosilke ključev. Te so bile v venetskem prostoru enotene z gospodarico živali oziroma lokalno boginjo Reitio, ki je bila boginja žená, rojevanja in zdravilstva, zaradi njene domnevne vzporeditve s Hekato pa kot ključarka 'nebesnih vrat' tudi boginja smrti (Teržan 1990, 72). V tem smislu je kot eden njenih atributov prepoznan prav konj (glej npr. Gambari, Tecchiati 2004, 234).

Argument v prid takšni interpretaciji bi lahko ponujalo odkritje nekaj sežganih konjskih zob v grobu 7 z grobišča notranjske halštatske kulturne skupine Zidanca pri Podnanosu. Gre namreč za ženski grob (datacija: sredina oziroma druga polovica 9. stol.), v katerem je bila med drugim odkrita polmesečasta fibula (Toškan 2017a, 193; Bratina 2014, 557–561). Bi lahko imela odločitev po vstavitvi v grob prav teh pridatkov svojevrstno 'mitološko' ozadje, v smislu, da gre za pokop (žrtvovane?) svečenice (prim. Teržan 1990, 73)? Ne nazadnje so bili posamezni ženski grobovi z dolenskih železnodobnih grobišč, v katerih so bile izolirane konjske kosti odkrite skupaj z nekaterimi drugimi specifičnimi najdbami (npr. z izbranimi kostmi srne<sup>24</sup> ali kultno posodo – ritonom z ovno glavo), prav tako že razlagani kot morebitni grobovi svečenic (npr. Gruškovnjak 2016a, 312, 440 in tam navedena literatura). Seveda so lahko bili razlogi za pridatek konjskih ostankov in polmesečaste fibule v omenjeni grobu 7 z Zidance pri Podnanosu tudi povsem posvetne narave, kot denimo smrt ob porodu (prim. Teržan 1990, 73). V vsakem primeru pa so morali pridatki izražati pomembno okoliščino v življenju (ali smrti) pokopane ženske. Enako nedvomno velja za pokojnico iz groba R 19, prav tako pa tudi za mladostnika

<sup>23</sup> Mednje seveda bržčas sodijo tudi pridane stare (!) konjske kosti.

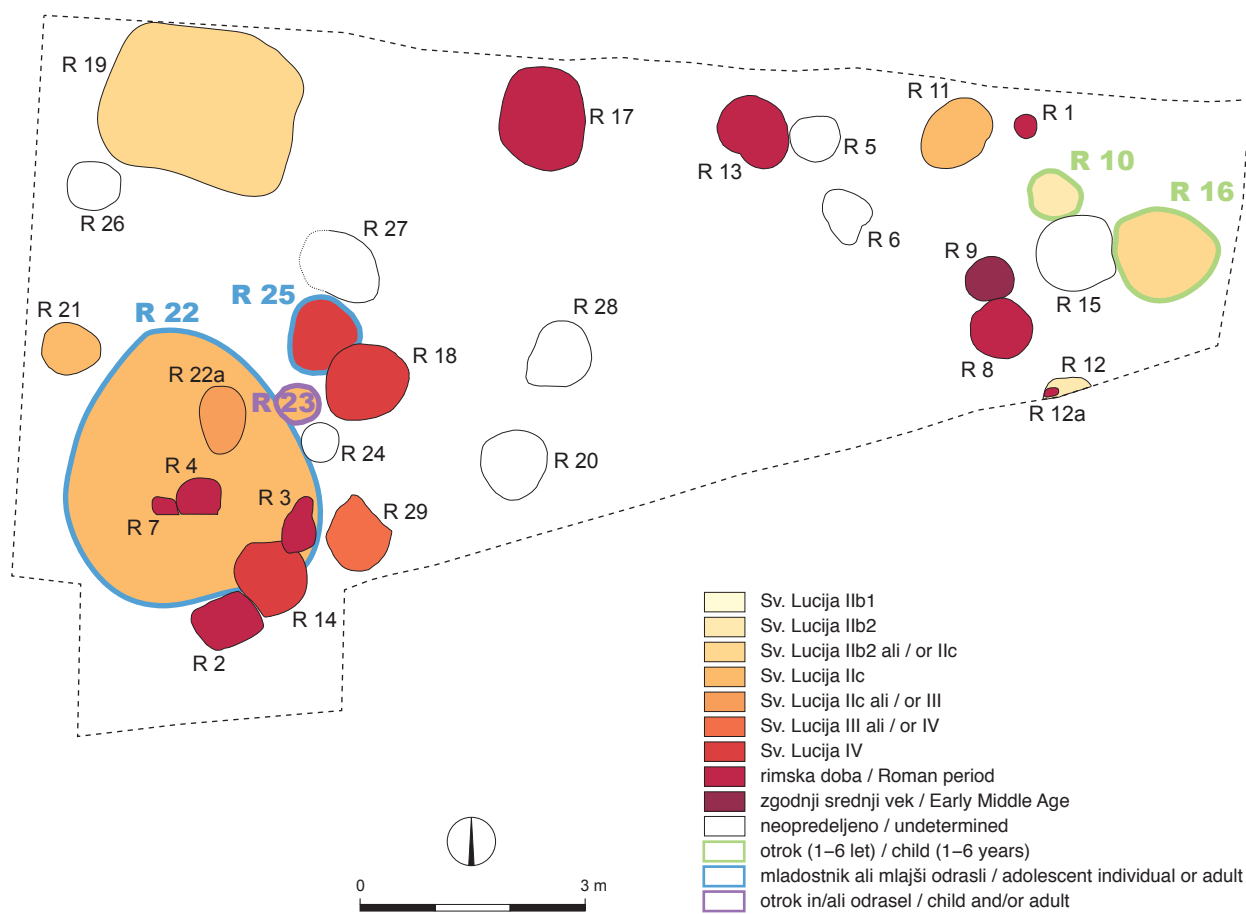
<sup>24</sup> Skupno pojavljanje kosti konja in srne ter tudi prisotnost zgolj srninostankov v izključno ženskih grobovih na Dolenskem bi utegnili biti povezani s srno/košuto kot enim izmed atributov Artemide, med drugim razumljene kot svetla stran že omenjene Hekate/Reitie (Teržan 1990, 72). Najverjetneje so bili nekateri obredi, miti ali simboli s pomembno vlogo srnjadi (in lahko tudi konj) povezani predvsem z ženskami in/ali boginjami, ki jih častijo večinoma ženske (Gruškovnjak 2016a, 440).

oziroma mladega odraslega moškega iz groba R 22. Koncentracija in narava pridatkov z apotropejskim ozadjem in torej domnevna želja po magični zaščiti je bila v obeh navedenih pokopih za drugačno razlago najbrž preveč izrazita.

Seveda se je pri tem treba vprašati, kdo je tako močno zaščito potreboval. Sta bila to pokojnika, ki bi ju lahko ogrožale različne zle sile, ali skupnost, ki se je bala nevarnosti vračanja duš obeh preminulih? Zgolj zaradi prisotnosti ostankov dragocenega konja namreč druge možnosti še ni mogoče v celoti zanikati (prim. Perego 2010a, 73). Odgovor bi se lahko skrival v vzorcu razpršenosti starejšezelznodobnih grobov v okolici obeh obravnavanih pokopov (prim. Perego 2010a, 83–84). Žal je znaten delež grobov na tem območju kronološko neopredeljen, kar nekaj (N = 7) pa jih je datiranih šele v stopnjo Sv. Lucija IV ali celó v rimski čas (*sl. 8*). Čeprav sta utegnili biti obe kamniti konstrukciji vidni tudi še takrat, o čemer priča več poznolatskih in rimskodobnih grobov, vkopanih tik ob grobu R 22 ali celo znotraj njega, se je družbeni spomin o liku ženske in mladostnika/mlade odrasle osebe iz grobov R 19 in R 22 dotlej vendarle bržčas že izgubil.

Izmed skupaj le petih časovno ožje opredeljivih starejšezelznodobnih pokopov in jam s pridatki, a brez dokumentiranih človeških ostankov (glej tu Mlinar, pril. 2), sta bila na območju groba R 22 odkrita dva, medtem ko so bili trije vkopani pribl. 10 m vzhodnjeje. Tam so skupaj s še osmimi drugimi železnodobnimi in rimskodobnimi grobovi oblikovali skupnico, ki je bila jasno ločena od pokopov iz okolice grobov R 19 in R 22. Vsi trije časovno ožje opredeljivi pokopi iz vzhodne skupinice grobov so bodisi sočasni bodisi nekoliko mlajši od groba R 22, pri čemer gre kar dvakrat za pokop od enega do šest let starega otroka (R 10 in R 16; glej tu Leben-Seljak, tab. 2). V tretjem primeru starosti in spola pokojnika ni bilo mogoče oceniti, saj se v delno uničeni jami človeški ostanki niso ohranili; pridan grobni inventar je razmeroma skromen (odlomek fibule in ustja lončka).

V zahodni skupinici pokopov je bil grob R 23 (datacija: stopnja Sv. Lucija IIc) umeščen tik ob okvirno sočasen grob s konjskimi kostmi R 22, jama brez dokumentiranih človeških ostankov R 22A (datacija: stopnja Sv. Lucija IIc/III) pa je bila vkopana kar v vrhnje plasti navedenega groba (*sl. 8*). Pridatki so bili v obeh primerih skromni, je pa zanimivo, da je utegnil biti v grobu R 23 (ob odrasli osebi?) pokopan še en, že tretji otrok (glej tu Mlinar, 46). Ker sta se pokopa R 22A in R 23 na grobu R 22 dobesedno naslanjala, pridajanja konjskih kosti in steklene jagode bržčas ni motivirala želja po magičnem zapečatenju groba R 22. Verjetneje je, da je bila zaščita namenjena prav duši tam pokopanega pokojnika. Celó več; če je bil v grobu R 23 res pokopan otrok, bi odločitev o njegovi umestitvi tako zelo blizu impozantnemu grobu R 22 lahko pričala o želji po dodatni zaščiti duše tega



Sl. 8: Most na Soči – Repelc. Tloris zahodnega območja iz izkopavanj leta 2000 z označenimi grobovi in njihovo starostjo. Posebej so izpostavljeni grobovi otrok in mladostnikov. Vir: glej tu Mlinar, 39–52, 91–93.

Fig. 8: Most na Soči – Repelc. Plan of the west excavation area (investigated in 2000) with marked graves, their dating and sex of the deceased. Graves of children and adolescent individuals are specially marked. Source: see here Mlinar, pp.140–141.

otroka.<sup>25</sup> Pravzaprav je utegniti biti iz istega razloga grob R 22 vkopan v relativni bližini groba R 19. Na podlagi že podanih argumentov je namreč izjemno koncentracijo magičnih pridatkov v grobu R 19 smiselno razumeti kot kazalnik posebnega statusa tam pokopane ženske. Ker gre za grob, ki od drugih ni izoliran, je moral biti ta status najbrž pozitiven.

Povezava obrednega pridajanja konjskih kosti v grobova R 19 in R 22 z željo po magični zaščiti obeh tam pokopanih oseb ter tudi pokojnikov iz grobov v njuni neposredni bližini interpretativni diskurz že zelo približa tistemu pri samostojnih pokopih konj z iste nekropole. Ti so bili namreč postavljeni v okvir obrednih praks očiščevanja/posvetitve določenih delov grobišča in

<sup>25</sup> Pri otrocih iz že omenjenih grobov R 10 in R 16 v vzhodni skupinici pokopov so podobno zaščito nemara skušali doseči s pridatkom enajstih oziroma petih odlomkov steklenih jagod (glej tu Mlinar, t. 19A: 8–11, 21B: 2–6).

čashednja prednikov. Kolektivni značaj žrtvovanja konja in/ali zakopa oziroma raztrosa njegovih kosti je v primeru obeh repelških grobov sicer na prvi pogled manj izražen, vendar bi ta občutek lahko bil zmoten. Sploh pri grobu R 19 je bilo namreč ugotovljeno, da so bile konjske kosti pri (po?) pogrebu uporabljene drugotno in da je lahko bil obred (vendarle kolektivnega?) žrtvovanja konja neodvisen od smrti pokojnice. Tudi če to ne drži, pa ostaja aktualna možnost, da je bil zaradi posebnega statusa ženske iz groba R 19 (tudi pokojnika iz groba R 22?) njen pogreb sam po sebi kolektivni dogodek, ki je zajel vse segmente tedanje skupnosti. V tem smislu bi torej pri obeh repelških pokopih vendarle lahko šlo za zgolj posodobljeno različico pomembnih (in zato najbrž razmeroma redko uprizorjenih) tovrstnih obredov, kot so bili predstavljeni v zvezi s samostojnimi pokopi konj iz grobov M 2141, M 2788 in Sz 592.

## SKLEP

Sodobne etnološke raziskave vedno znova dokazujejo, da je raznolikost obredne krajine posameznih skupnosti zelo izrazita (glej npr. Birtalan 2003). V preteklosti ni bilo prav nič drugače, kar seveda velja tudi za načine manifestiranja kulturne vloge živali (glej npr. *Aśvamedha*; Boyle 1965; Ekroth 2002; Perego 2010a; Kmeťová 2013a, 78). Predvsem zaradi tega je vsak poskus interpretacije živalskih ostankov iz grobov, kulturnih mest, svetišč ipd. nehvaležno početje, ki lahko ponudi kvečjemu zelo posplošene približke dejanskih obrednih praks in njihovega ozadja. Še tako privlačne razlage, ki jih (navidezno) podpira cel niz analogij z več različnih področij raziskovanja, se namreč lahko kaj kmalu zamajejo. V tem poglavju je bila, denimo, za najdbo leve polovice glave ovčje samice v latvici v tolminskem grobu 269 predlagana razlaga v smislu posmrtnih popotnic. Argumentacija, ki je upoštevala tako (sodobni) kulinarčni potencial ovčje glave (prim. Bartosiewicz 2002, 133–134) kakor tudi analogije drugih domnevnih primerkov posmrtnih popotnic v posodju in izven njega v širši regiji (npr. Fiore, Tagliacozzo 2006; Kmeťová, 2017a; 2017b), se je zdela prepričljiva. In bržčas se je večina v latvicah odkritih levih polovic ovčjih glav v posameznih grobovih tedanjega časa znašla prav v vlogi posmrtnih popotnic. Vendar pa je iz virov razumeti, da so lahko imele polovice lobanj v nekaterih prazgodovinskih kulturah tudi razmeroma pomembno ritualno vlogo (Hoffmann 1989, 145; Ekroth 2011, 34–35) ter da je utegnito izbiro med levo in desno stranjo živalskega kadavra določati simbolno razlikovanje med naslavljanjem htonskih in nebeških entitet (MacKinnon 2010, 258). Čisto vsake v grob pridane leve polovice ovčje glave v latvici torej le ni mogoče povsem *a priori* opredeliti kot posmrtno popotnico.

V tem duhu je treba razumeti tudi ponujeno tezo o pomenu konjskih ostankov iz grobov R 19 in R 22. Po tehtanju kopice argumentov je bila predlagana skica hipotetične različice žrtvovanja in poznejšega ravnanja s kostnimi ostanki teh živali, ki pravih analogij v regiji pravzaprav nima (prim. Dular 2007; Gruškovnjak 2016a; Bortolami 2017–2018). Posamezne domnevne elemente obreda je v literaturi sicer mogoče najti, doslej pa ti še niso bili nanizani v enakem sosledju, kot je bilo predlagano na tem mestu. Čeprav mora biti bralec pri sprejemanju ponujene razlage zelo previden, pa njeno vnaprejšnje zanikanje ni smiselno. Znano je namreč, da je bil Most na Soči (sploh) v času obeh pokopov tesno vpet v trgovske poti z bližnjimi in bolj oddaljenimi regijami ter da so bili pri tem predmet živahnega, prestižnega in donosnega trgovanja tudi konji (Gambacurta 2003, 98; Kmeťová 2013a; 2013b). Seveda so se skupaj z blagom po teh poteh izmenjevali ljudje in ideje, kar se močno zrcali v materialni kulturi. Pravzaprav so bile posamezne stične točke prepoznane tudi pri vzorcih obrednega žrtvovanja in pokopavanja konj (Kmeťová 2018). Vendar pa kljub tesnim stikom do popolne kulturne, gospodarske, politične (...) asimilacije starejšeželeznodobnih posoških skupnosti h kateri od močnejših kultur v soseščini v tedanjem času ni prišlo, saj so bili v okviru Mosta na Soči prepoznani indici o razvoju in obstoju številnih lokalnih različic posameznih globalnih praks (Dular, Tecco Hvala 2018, 132). V tem kontekstu bi bilo bržčas treba iskati manevrski prostor za umestitev predlagane razlage poteka in pomena pridajanja konjskih ostankov v grobova R 19 in R 22. Navsezadnje utegne težavo s pomanjkanjem analogij kaj kmalu omiliti novo odkritje z bližnjega grobišča V Logu pri Kobaridu, kjer je preliminarni vpogled v skupek živalskih ostankov iznad kamnite plošče enega od grobov<sup>26</sup> pokazal na še eno akumulacijo konjskih kosti glave in nog (lastni neobjavljeni podatek) ...

<sup>26</sup> Grob je preliminarno datiran v stopnjo Sv. Lucija IIa. Arheozoološka analiza je del celovite revizije izkopavanja navedenega grobišča iz leta 1979, ki jo vodi Ana Kruh iz Goriškega muzeja. Za dostop do živalskih ostankov in za preliminarno časovno opredelitev navedenega groba se ji na tem mestu lepo zahvaljujem.

# ARCHAEOZOOLOGICAL EVIDENCE FROM THE IRON AGE CEMETERY AT MOST NA SOČI: THE PUCARJEV ROB AND REPELC SITES

*Translation*

## INTRODUCTION

The large-scale archaeological investigations of the Iron Age and Roman period habitation remains at Most na Soči (*Fig. 1*), conducted between 1971 and 1984 (Svoljšak, Dular 2016; Tecco Hvala, Dular [eds.] 2018), have established the site as the most extensively excavated archaeological site from the 1<sup>st</sup> millennium BC in the south-eastern Alpine area. The same significance can be ascribed to the site in terms of its archaeozoological remains, as systematic collection during these excavations yielded more than 11,700 animal teeth, bones and their fragments (Bartosiewicz 1985; Toškan, Bartosiewicz 2018). Having said that, the first major reports on animal remains from Most na Soči bear a much earlier date, already written towards the end of the 19<sup>th</sup> century and included the outstanding find of four independent burials of horses in the central part of the vast cemetery associated with the settlement (Marchesetti 1893a, 189, 217–218, 270). Almost 7000 prehistoric and Roman-period burials were investigated here that yielded relatively little animal remains, reportedly only in 61 graves.

These remains have as yet not been comprehensively analysed. An attempt to this end has recently been made (Gruškovnjak 2016a), but the author could only rely on the relatively brief reports of the excavators without having the access to the faunal remains themselves to consider the archaeological context, the taxonomic-anatomical identification and the specific taphonomic features (see e.g. Gruškovnjak 2016a, 117, 122, 125, 129, 134). This leaves numerous questions with regards to the role of animals in the burial rituals of the time unanswered (see e.g. Gruškovnjak 2016a, 138–139). It is, first and foremost, not possible to reliably assess the quality of collecting the archaeozoological finds during fieldwork, on the one hand, and the degree of fragmentation, possible traces of human activities, the age at death, the size of the animals and so forth, on the other. In contrast, the finds recovered from the Pucarjev rob and Repelc sites (*Fig. 1: 3, 4*) located at the edge and on the lowest terrace of this vast cemetery offer an insight into these very topics. They came to light during the

archaeological excavations taking place between 2000 and 2013 (see here Mlinar), when a total of 88 burials were investigated. At Pucarjev rob, burial is believed to have begun in the late 7<sup>th</sup> or early 6<sup>th</sup> century BC, and lasted at least until the mid-4<sup>th</sup> century BC (see here Mlinar, *Fig. 18, 19*). The earliest graves at Repelc date to the 5<sup>th</sup> century BC, while the latest presumed burial is attributable to the Early Middle Ages (see here Mlinar, *Fig. 59; App. 2*). The bulk of the burials from the main part of the cemetery excavated in the late 19<sup>th</sup> century and early 20<sup>th</sup> century (*Fig. 1: 2*) dates between the 8<sup>th</sup> and the 4<sup>th</sup> century BC.

## DESCRIPTION OF FAUNAL ASSEMBLAGES

### PUCARJEV ROB

At least three animal specimens came to light at this site. They were collected from two of the few rich cremations (Graves PR 1 and PR 2), more precisely from the ceramic pithoi serving as urns. Grave PR1 yielded two charred, partially preserved vertebral processes of a taxonomically non-identified 'small herbivore', most likely a sheep or a goat, while Grave PR 2 contained an isolated sheep/goat molar. In addition to these, several bits of burnt animal bones might also have been mixed among the cremated human remains in Graves PR 12 and PR 20 (see here Leben-Seljak, *Tab. 1*).

### REPELC

The (Early) Iron Age assemblage from Repelc comprises nearly a thousand bones, teeth or their fragments. Only 87 of them have been positively taxonomically identified, roughly a third of which were found in graves, one quarter is presumed to have been associated with other structures, the rest were scattered among the Iron Age and Roman period finds in Layer SU 3. All taxonomically identified specimens belong to mammals (*Tab. 1 and 2*).

### Graves

Presented here are the positively identified animal remains. In addition to these, other bits of animal bones may be among the human remains in Graves R 12A, R 17, R 40, R 48 and R 49 (see here Leben-Seljak, Tab. 2).

#### Grave R 19

It is one of two graves at Repelc that stand out in a larger-than-average pit (more than 1.5 m in diameter), grave construction of a square plan, grave cover consisting of a number of marl slabs and in the content including unburnt horse remains (see here Mlinar, Fig. 37, Pl. 22C–23A). The analyses of grave goods and human remains have revealed the burial of an adult woman, aged up to 40 years (see here Leben-Seljak, Tab. 1, 3).

The grave yielded as many as 182 pieces of animal remains. Only 15 of them could be positively taxonomically and anatomically identified, consisting of two sheep/goat molars and several horse bones (Tab. 1). Further ten have been ascribed to one of the *ad hoc* non-taxonomic groups, i.e. ‘small herbivores’ (e.g. sheep, goat, roe deer) and ‘large herbivores’ (e.g. cattle, horse). The latter assemblage is larger and includes partially preserved bodies of one cervical, six thoracic, one lumbar and one anatomically non-identified vertebrae. It is possible that all belonged to a single animal, either a horse (which is more likely; cf. Brown, Gustafson 1979) or cattle. The group of ‘small herbivores’ consists of a single rib fragment, which was unearthed in the vicinity of the two caprine molars, and most likely belongs to either a sheep or a goat as well. The 157 non-identified fragments, the size of which is largely below 2 cm, mainly belong to ‘large herbivores’. Many of the fractures on these bones are fresh, created during or after the archaeological excavations.

The assemblage of identified horse remains includes the distal parts of a left and a right tibia, a slightly damaged left and a complete right astragalus, a right calcaneus, a left and a right navicular and ectocuneiform bones, a right cuboid bone and the proximal part of a left and a right second, as well as a left third metatarsal bone. The morphological and metric (Tab. 3) characteristics of these specimens point to the same horse/mare. The tibiae were broken in a similar spot (Fig. 2a), but not while still fresh as the fracture outline is not spiral and the bone surface at the fracture not smooth (Fig. 2b; cf. Outram 2002). The same goes for the only recovered third metatarsal bone (Fig. 2d).

The two caprine molars, the rib fragment of a ‘small herbivore’ and the vertebrae of a ‘large herbivore’ (horse?) came to light in the fill of the grave pit, as did a large part of the horse remains. The remaining horse bones, consisting of both tibia fragments, the calcaneus and the left of both astragali, were deposited/strewn across and next to the marl cover slabs (Fig. 3).

#### Grave R 22

This is the second cremation with unburnt horse remains at Repelc that – similarly as the first one Grave R 19 – stands out in a larger-than-average pit and a more complex grave construction. The bottom of the grave pit held the remains of a presumably young individual, possibly an older child or an adolescent (see here Mlinar, Fig. 36, Pl. 23C–24A and Leben-Seljak, Tab. 1, 3). The pit also yielded relatively numerous animal finds (N = 477), predominantly consisting of up to 1 cm (N = 152) or between 1 and 3 cm (N = 53) large, taxonomically non-identified bone specimens. The fresh fractures on many of the pieces indicate significant fragmentation during and/or after the archaeological excavations.

Two right upper, one left lower and one right lower cheek-tooth, two pieces of possibly the same right lower cheek-tooth, a partially preserved diaphysis of a right humerus and a fragment of the proximal end of a left or right radius are undoubtedly horse remains, possibly from a single animal. The relatively small size of the teeth (Fig. 4a–d) suggests that the horse from Grave R 22 was smaller from the one in Grave R 19. In this regard, it is consistent with the contemporary small ‘work’ horses known in the south-eastern Alpine area mainly from habitation contexts (cf. Bökönyi 1994, 200).

Other possible horse remains (cf. Brown, Gustafson 1979) from Grave R 22 comprise partially preserved bodies of five thoracic and three anatomically non-identified vertebrae, as well as 15 rib fragments. These specimens are too robust for pigs, caprines or other small animals (roe deer, dog and so forth), leaving cattle (and possibly red deer) as the only alternative. The faunal assemblage from Grave R 22 includes no reliably identified cattle remains, though it is possible that a small fragment of the upper jaw without preserved teeth belonged to this species; the specimen could also be ascribed to a (wild?) pig or red deer, but certainly not horse.

All animal remains from Grave R 22 either reliably or potentially identified as horse bones were recovered from the fill above the marl cover slabs (Fig. 5). Excavation data even show that some bones lay directly on the slabs, while others were further up and some already noticeable in the patch of the grave pit before the removal of the fill even began. The fill also revealed several bronze cross-shaped strap distributors as the remains of horse gear (see here Mlinar, Pl. 23C: 1–9). Small bone fragments of taxonomically non-identified mammals were mixed with the ashes on the bottom of the grave pit.

#### Other graves

In addition to Graves R 19 and R 22, five other burials at Repelc yielded animal remains. Of a total of 14 specimens, eight could be taxonomically identified; they were all ascribed to either sheep or goat (Tab. 1). The list includes six fragments of a possibly single molar

(Grave R 38), a partially preserved tibia (Grave R 41) and a small fragment of an unfused distal epiphysis of a metapodial (Grave R 51<sup>1</sup>). Taxonomically and anatomically non-identified specimens were found in Graves R 37, R 38, R 45 and R 51; those from Graves R 37 and R 51 are burnt. Animal remains were scattered in the ashes at the bottom of individual pits, where they were mixed with cremated human remains and possibly grave goods.

#### *Cremation pit (SU 101, 102; Grid Square 1)*

The roughly 30 cm thick black fill of the cremation pit, measuring some 4.5 m in maximum diameter, consisted of wood charcoal mixed with burnt stones, fragments of artefacts, bits of cremated human bones (see here Mlinar, Fig. 40, 42, App. 1/2) and 37 animal specimens. The faunal remains comprise a left upper molar and right incisor of cattle, the diaphysis of a right humerus and an astragalus fragment of domestic pig, a diaphysis fragment of a horse metapodial and six caprine specimens: single right upper, left lower and right lower molars, as well as single diaphysis fragments of the right radius, left tibia and right tibia. The smallest breadth of diaphysis of the pig humerus is 18.5 mm, the smallest breadth of diaphysis of one of the two sheep/goat tibiae is 14.0 mm. In addition to these, the discussed animal assemblage includes 22 taxonomically non-identified fragments, all of mammals. None of the examined specimens show traces of fire.

#### *Round stone structure (SU 88; Grid Square 4)*

Found among the obliquely laid marl slabs of this structure (see here Mlinar, Fig. 45, 46, App. 1/2), were two left upper and two left lower caprine molars, as well as 16 bone fragments of taxonomically non-identified mammals. Most specimens measure up to one centimetre, all are burnt and their colour ranges from black to white.

#### *Drystone wall (SU 87; Grid Squares 4 and 5)*

Unearthed among the large slabs of the drystone wall, attributable to the initial phase of the cemetery at Repelc (see here Mlinar, Pl. 120–121), were part of a skull and a right third lower molar of cattle, two rib fragments of a large herbivore (possibly also cattle) and two fragments of a taxonomically non-identified mammal.

#### *Other contexts*

The 2000 excavation area at Repelc yielded three taxonomically identified and 80 non-identified specimens outside the grave pits (Tab. 1). Some were charred or calcined and the smallest bone bits in particular can

also include human remains. The taxonomically identified specimens – a zygomatic bone and two molars of cattle – were found in Grid Square 8 under a large stone and may represent the remains of a single skull.

Considerably greater is the assemblage of animal remains from the 2002 excavation area. In addition to 79 pieces from graves and other structures, presented above, there were 162 fragments of bones and teeth scattered throughout Layer SU 3 with Iron Age and Roman period artefacts (Tab. 2). Most of the animal remains belonged to caprines (N = 23), followed by cattle (N = 6), domestic pig (N = 3) and horse (N = 1). The taxonomically non-identified specimens (N = 34) mainly comprise teeth (caprine: N = 16; cattle: N = 5; horse: N = 1), though the sheep/goat cheek-teeth fragments from Grid Squares 3 (N = 6), 9 (N = 3) and 10 (N = 3) may belong to a considerably smaller number of teeth, possibly as low as a single tooth per grid square.

## DISCUSSION

Animal remains from cemeteries are commonly interpreted as grave goods, provisions for the afterlife, refuse from the funerary feasts or some other rituals connected with the veneration of the dead (for examples from the southern and south-eastern Alpine areas, see e.g. Gabrovec 1960; Puš 1971; Bartosiewicz 2002; Di Martino 2002; Gruškovnjak 2016a; Kovač, Toškan 2017; Toškan 2017a; 2017b; Škvor Jernejčič, Toškan 2018; Gruškovnjak, Omahen, Toškan 2018; Črešnar et al. 2019). It is, however, essential for a proper interpretation of the finds to compare the archaeozoological assemblage under investigation in any of its specific features with the assemblages from the associated or at least contemporary settlements in the region, as well as with the assemblages from other cemeteries of the same cultural group (cf. Gaastra 2018 with references; Toškan 2017a). In the case of Repelc and Pucarjev rob, the assemblages could be compared with those from the main part of the same necropolis (Marchesetti 1893a; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985) and from the associated settlement (Toškan, Bartosiewicz 2018), as well as with the animal finds from the graves of the culturally related and geographically close cemetery in Tolmin (roughly 10<sup>th</sup>–7<sup>th</sup> century BC; Svoljšak, Pogačnik 2002), from the cemetery of the Gorenjska Hallstatt cultural group at Pristava in Bled (roughly 8<sup>th</sup>–mid-7<sup>th</sup> century BC; Gabrovec 1960) and some of the necropoleis in the Venetic area (see e.g. Fiore, Tagliacozzo 2006).

### ANIMAL REMAINS FROM GRAVES

Most prominent among the animal remains directly connected with individual burials are the bones

<sup>1</sup> Grave R 51 is the only burial with faunal remains not dating to the Early Iron Age; it has been attributed to the Late La Tène period (Sv. Lucija IV; see here Mlinar, Fig. 59).

and teeth of horses from Graves R 19 and R 22.<sup>2</sup> As for the other finds from graves, few in number, we should start with two observations: (1) none of the taxonomically or at least anatomically identified specimens with the exception<sup>3</sup> of both partially preserved charred (presumably) caprine vertebrae from Grave PR 1 show traces of exposure to fire even though the many small non-identified (also human?) bone fragments do include such finds, and (2) all specimens were unearthed in the ashes either on the bottom of the pit (Repelc) or in the urn (Pucarjev rob), mixed with the cremated remains of the deceased and grave goods, hence their position in the grave pit is presumably not coincidental. The data on the species and skeletal elements shows a predominance of isolated caprine teeth (Repelc: N = 8; Pucarjev rob: N = 1), with all six fragments from Grave R 38 possibly forming part of a single tooth (*Tab. 1* and *2*).

The predominant share of caprine remains from the graves is not surprising. It is, in fact, consistent with the composition of the animal remains from other known Early Iron Age graves at Most na Soči, where the finds of goats and (presumably primarily) sheep were identified in half of the altogether 61 burials with animal bones and/or teeth (*Tab. 4*). A similar observation has been made for the nearby cemetery at Tolmin, where the finds from four of the five graves with unburnt animal remains (Bartosiewicz 2002), as well as those from up to seven of the eight graves with burnt animal remains (Di Martino 2002) were ascribed to caprines. In the Venetic area, a region with which Most na Soči and the Sveta Lucija group as a whole were closely tied, caprine finds in Early Iron Age graves are also relatively common, although their share tends to be slightly lower than in Posočje (see e.g. Fiore, Tagliacozzo 2006 with references). Rather frequent in the Venetic area were pig offerings (primarily canine teeth and incisors) in graves, which are completely absent from the graves at Most na Soči and Tolmin (*Tab. 4*; Bartosiewicz 2002; Di Martino 2002). This difference can, at least in part, be ascribed to a much greater role of pig husbandry in the Venetic area in comparison with Posočje, where the natural environment is not suited for this particular livestock sector (see e.g. Toškan, Dirjec 2011, 362–364). The share of pig remains from the prehistoric habitation contexts of Most na Soči<sup>4</sup> is below 10% (Toškan, Bartosiewicz 2018, *Tab. 1*), while the counts for the roughly contemporaneous sites in northern Italy are up to four times higher (see e.g. Petrucci 1996; Pino Uria, Tagliacozzo 2001).

<sup>2</sup> These finds are discussed in greater detail below (see the chapter on horse remains, p. 229).

<sup>3</sup> Also burnt was the distal end of the caprine metapodial from Grave R 51, but it is Late La Tène in date.

<sup>4</sup> A very low, 7% share of pig was also established for the Roman-period settlement at Most na Soči (Bartosiewicz 1986).

Significant parallels come from adjacent areas to the north and east of Posočje. Porcine remains are rather frequent in the Late Bronze and Early Iron Age settlements and cemeteries in lowland Ljubljana (Toškan 2017a, 202 with references), while they are much rarer at the Early Iron Age sites of the topographically more varied area of Blejski kot (Gabrovec 1960, 45–47; Bartosiewicz 1996, *Tab. 1*). This again suggests that the intensity of pig keeping depends on the natural environment rather than the animal husbandry strategy specific to a human community. It is true, however, that the practice of offering pork had a completely different connotation for the Veneti to the one for the contemporary inhabitants of the Ljubljana Basin. The latter usually offered pork into graves as provisions for the afterlife (Toškan 2017a, 202), while the people living in the Po Plain mainly offered isolated teeth (see e.g. Fiore, Tagliacozzo 2006). Such practices undoubtedly had a deep symbolic meaning. For this reason as well, the almost complete absence of pig remains from the Early Iron Age graves of Posočje cannot merely be due to a very limited extent of the local pig husbandry, but primarily to a considerably smaller role of pig in the local mortuary rituals. This is corroborated by the lower counts of offered pig specimens when compared with those of horse offerings, though horse herds were certainly even smaller in contemporary Posočje.

#### *Isolated teeth as amulets*

Isolated teeth are the most frequent finds in the faunal assemblage examined here (*Tab. 1* and *2*); this also applies to the main part of the same cemetery (*Tab. 4*). In literature, isolated teeth offered in graves are most commonly interpreted either as symbolic provisions for the afterlife, in the sense of *pars pro toto*, or as amulets or talismans (see e.g. Cheric 1999, 170–173; Perego 2010a, 75–80; Kmeťová 2017a, 71–75). Indirect evidence suggests that the latter predominate in the cemetery at Most na Soči.

In the neighbouring Venetic area, the numerous recorded cases suggest that the practice of offering isolated teeth in graves was common (e.g. Facciolo, Fiore, Tagliacozzo 2006). Remains of these skeletal elements also came to light in some cult contexts other than cemeteries (e.g. construction offerings, depositions in sanctuaries; Perego 2010a, 75). Occasionally placed into graves were the teeth of horses, asses, dogs, different carnivores, beavers and even humans (Tagliacozzo 1998; Cheric 1999, 171–173; Fiore, Tagliacozzo 2006; Perego 2010a, 77–78), which are not among the species traditionally deemed of culinary interest, hence these finds are not readily interpretable as sustenance for the afterlife. The symbolic significance of the offered teeth is also very apparent in the case of pig incisors and canine teeth. In



connection with such finds, Fiore and Tagliacozzo (2006, 458–460) report on a preferential incidence of incisors in the graves of women and canine teeth in the graves of men. We may infer that these canine teeth sooner occur as evidence of the high status the deceased had enjoyed during his lifetime and/or of his hunting prowess rather than as amulets or talismans (Fiore, Tagliacozzo 2006, 460; also see e.g. Perego 2010a, 78).

For the graves at Most na Soči, an indirect indication for interpreting the (bulk of the) isolated teeth as amulets/talismans is the gender structure of the burials with such items. Most were recorded in female and possibly children's burials, while male burials were mainly associated with a greater number of bones from the meaty (or meatiest) parts of animals (*Tab. 4*). A similar picture can be observed in the cemeteries of the Venetic area (see e.g. Chericci 1999, 175–177; Fiore, Tagliacozzo 2006), as well as in some of the few archaeozoologically analysed Early Iron Age graves from the south-eastern Alpine region and its immediate hinterland (see e.g. Kmeťová 2017a, 73; Toškan 2017a, 201; 2017b, 153–155; Škvor Jernejčič, Toškan 2018, *Tab. 1*). It is presumed that offering amulets in the graves of women and children mirrors the need to protect these most vulnerable members of a community (Perego 2010a, 75, 79 and also 82–83).

Are the data for the cemetery at Most na Soči telling on the matter? Isolated teeth of caprines came to light in three graves at Repelc in Pucarjev rob, with the deceased in two of them identified as to their sex/gender, both as women (see Graves PR 2 and R 19). The 28 graves with caprine remains from the main part of the same cemetery at Most na Soči include seven for which the excavation reports (Marchesetti 1893a; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985) reveal data on individual skeletal elements (*Tab. 4*). Four are presumably the graves of women (cf. Gruškovnjak 2016a, Fig. 2.1.14), two of these (M 19 and M 192; the latter of an adolescent woman) included one or several isolated teeth, Grave M 2175 contained a tibia fragment with a bronze pin inserted in it, while Marchesetti (1893a, 127) wrote that 'half a back' was placed into the dish in Grave M 741, which is presumably his interpretation of the find of a number of vertebrae. Apart from the two mentioned female burials, isolated sheep/goat teeth were only also unearthed in two ungendered graves (M 411 and M 2598). Of the six above-mentioned burials – i.e. four female burials with caprine remains and both ungendered burials with isolated sheep/goat teeth – only the one with 'half a back' can be seen as containing caprine remains as provisions for the afterlife. The deposition of single isolated teeth and the tibia fragment with an inserted bronze pin rather had a magical connotation.

The only male burial with caprine remains, found in the main part of the cemetery at Most na Soči, comes with a cursory list of the recovered skeletal elements that include non-identified limb bones of a sheep, a

calf and an adult cattle (Grave M 2095; *Tab. 4*). This assemblage can confidently be seen as the remains of sustenance for the afterlife. Interestingly, the graves with an at least approximate list of reliably identified cattle finds from Most na Soči (N = 10; *Tab. 4*) are mainly those of men (N = 8), while the remaining two burials could not be gendered (Graves M 525 and M 880; cf. Gruškovnjak 2016a, Fig. 2.1.11). Six of the eight male burials contained limb bones,<sup>5</sup> one rib fragments and only one, Grave Sz 1354, held either one or several isolated teeth. Grave Sz 1354 also stands apart for the partial cremation of the deceased, which is locally a very rare phenomenon (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985, 229). The grave pit held an average content of goods, as well as ashes that included relatively large pieces of half cremated human bones and a completely decayed and crushed skull, which was not burnt. This unusual disposition of the body before burial could indicate a specific circumstance during the lifetime and/or death of the individual. Moreover, it may actually be the reason for placing the 'magical' cattle tooth in the grave of this man (not a woman or child). In the eyes of the local community, the deceased may have needed additional protection; it is also possible that the community sought to protect itself from the soul of the deceased (Perego 2010a, 82–83).

Leaving caprines aside, the cemetery at Most na Soči reportedly revealed only two other reliably gendered burials with isolated animal teeth beside Grave Sz 1354. Both were female, with Grave M 2395 containing red deer teeth and rich Grave Sz 1819 the canine tooth of a wild boar. These are the only remains of the two animal species in the cemetery.

#### *Provisions for the afterlife*

The hypothesis on the preferential practice of offering magical objects in the graves of women and children of Most na Soči would, of course, need to be verified on a larger sample, but that is not feasible at this time. It is, however, possible to infer from the available evidence that the high incidence of amulets in female burials does not in itself exclude the existence of a parallel practice, of offering sustenance for the afterlife. The exact nature of such a practice and the possible differences between the genders are as yet unclear. Indications to this effect may be seen in the few instances where animal remains were unearthed

<sup>5</sup> Grave M 1848 only held an astragalus. This find might carry a symbolic meaning, though other explanations are also possible (see e.g. Perego 2010a, 78–80; Toškan 2017b, 154–156 with references). Similar interpretative options pertain to the assemblage of the left astragalus and three phalanges from Grave 327 of a woman buried at Tolmin (Bartosiewicz 2002, 133–134).

in ceramic vessels placed into grave pits. Wherever excavation reports/publications offer the data on the skeletal elements of identified animal species ( $N = 3$ ), they indicate the practice of offering meaty or meatiest anatomical regions of animals (*Tab. 4*). As already stated, the dish in Grave M 741 held the bones of half a sheep's back, while the dish in Grave Sz 914 held rib fragments, i.e. pieces of the chest of a taxonomically non-identified animal. In addition, the report for Grave M 525 states that non-identified remains of a cattle limb were found inside a jug. Two interesting parallels for such assemblages come from Graves 155 and 269 of the cemetery at Tolmin. The former contained a dish that held ten caprine rib fragments and two vertebrae, while the dish in the latter held half the skull of an adult female sheep (Svoljšak, Pogačnik 2001; Bartosiewicz 2002, 133).

These modest data suggest that relatively meaty parts of small animals were offered as provisions for the afterlife (see, for instance, the above mentioned Grave M 741 from Most na Soči and Grave 155 from Tolmin), possibly in a stew. Evidence of the latter may be the half of a sheep's head from Grave 269 at Tolmin, possibly also the rib fragments of a taxonomically non-identified animal in Grave Sz 914 at Most na Soči (cf. Kmeťová 2017b). It is important to note that both Grave Sz 914 and the above-mentioned Grave M 741 with half a sheep's back held the burial of a woman, suggesting that the practice of offering larger pieces of sacrificed animals was not limited to male burials. Consequently, it is even less likely for the single isolated teeth from the (predominantly) female burials to merely be the remains of a gender specific (only for women) and markedly symbolic variant of the local provisions for the afterlife.

A special case is the briefly mentioned discovery of non-identified cattle limb bones inside the jug in Grave M 525. Considering the size of the long bones of this domestic animal, it is likely that either only individual pieces of a humerus, radius, femur and/or tibia, or more or less complete foot bones (carpals, tarsals, phalanges), which are considerably shorter, were placed into the jug. The first of the two options would suggest sumptuous provisions, as the upper and middle limb parts represent the meatiest elements in cattle. In light of the near absence of cattle long bones in the graves at Most na Soči and Tolmin, the second option seems more plausible. Even this second option, however, cannot reasonably *a priori* be treated as the remains of modest provisions; the bones in any case belonged to cattle as the largest locally bred domesticate of the day, the slaughtering of which would certainly have been a costly undertaking (cf. Toškan 2017b, 155–156).

Analogies for offering sustenance for the afterlife in the shape of cattle feet could be sought in the seven mostly male burials from Most na Soči with reported anatomically non-identified cattle limb bones (*Tab. 4*).

A parallel that certainly springs to mind is Grave 327 from Tolmin, which held calf foot bones (Bartosiewicz 2002, 133). These were not found inside a ceramic vessel as in the case of Grave M 525, hence their interpretation as provisions in the shape of a stew is less feasible.<sup>6</sup> They are more likely the provisions in the shape of a piece of sacrificed cattle of a lesser culinary, but still important symbolic value (see e.g. Kmeťová 2017a, 73), with the rest of the carcass of the precious animal possibly intended for the funerary feast or one of the associated ritual acts. In this line of thinking, symbolic provisions for the afterlife could also be seen in the single vertebrae or rib fragments, for example those from Grave R 19 at Repelc.<sup>7</sup> Similarly intensively chopped ribs of (predominantly) caprines are known from several Iron Age sanctuaries in the region, where they are interpreted as the remains of ritual feasts (Fiore, Tagliacozzo 2001, 89; Facciolo, Fiore, Tagliacozzo 2006, 56–57; author's unpublished data for Gradič near Kobarid).

The last non-equine, positively taxonomically identified find from the graves at Repelc and Pucarjev rob that has not yet been discussed in detail, is the distal fragment of a caprine tibia from Grave R 41. Parallels, such as that from Grave 213 at Tolmin (Bartosiewicz 2002, 133), show that it could represent the remains of sheep/goat hock (cf. Kmeťová 2017a, 74). However, in view of the partially preserved tibia with a bronze pin inserted into the medullary cavity from Grave M 2175 at Most na Soči, the specimen from Repelc should perhaps be regarded more as a symbolic object.

<sup>6</sup> We should at least mention the possibility of wooden vessels used for such provisions that decayed through time (cf. Kmeťová 2017b). Examples of wooden vessels have actually been unearthed at Most na Soči (Dular, Tecco Hvala 2018, 100–102).

<sup>7</sup> The fire damage on the two (caprine?) vertebra fragments from the pithos – urn in Grave PR 1 from Pucarjev rob makes their interpretation more complex. Although the charring is only superficial, such a prolonged direct exposure to fire certainly made the soft tissue inedible. The same goes for the burnt piece of a caprine metapodial from Grave R 51 dating to the Late Iron Age (Sv. Lucija IV). One possible explanation is symbolic provisions for the afterlife, similar to those from some of the cemeteries from central Slovenia (Toškan 2017a, 202), or offerings to gods as in the case of the Venetic cult place at Via S. Eufemia-Via S. Massimo in Padua (Ruta Serafini, Michelini 2013, 1209–1210). There are no reliable reports on burnt animal bones from the graves of the main part of the cemetery at Most na Soči, but such finds did come to light at Tolmin (Di Martino 2002). The fire damaged bones from Grave PR 1 at Pucarjev rob were found together with an owl skyphos, indicating connections with Greece or Greek emporia in the Po delta, a pair of Fraore – Parma type serpentine fibulae, primarily typical of the sub-Alpine areas of northern Italy, a rectangular belt mount such as are mainly known from Dolenjska (see here Mlinar, pp. 148–150) and others.

## FAUNAL REMAINS FROM OTHER STRUCTURES

The excavation at Repelc revealed some structures interpreted as remains of cult practices in the 'sacred space' of the cemetery. Animal remains were found in four of these structures (*Tab. 1* and *2*).

The **cremation pit** was unearthed in Grid Square 1, at the northern edge of the terrace at Repelc (*Fig. 6*). It was investigated in the extent of 12 m<sup>2</sup> and measured roughly 4.5 m in maximum diameter. Scattered in its over 30 cm thick fill of wood charcoal were burnt stones of different sizes, faunal remains, bits of cremated human bone and numerous artefacts dating to the Late Hallstatt, Late La Tène and Early Roman periods (see here Mlinar, *Fig. 59*).

The faunal assemblage is small (N = 33; NISP<sup>8</sup> = 11; *Tab. 2*), but interesting in a number of details. One of these is the (almost?) complete absence of specimens with traces of fire, as all the burnt/cremated bone pieces are presumably from humans (Tamara Leskovar, oral report). The only exception might be the burnt fragment of a pig astragalus (*Fig. 7a*), which was found just beyond the edge of the pit and not in it. How does this affect the understanding of the structure, which archaeologists interpret as an *ustrinum* or a burnt offering place (see here Mlinar, pp. 120–121)? The faunal assemblage from the cremation pit stands out from the similar assemblages from the typical Alpine burnt offering places both in the above-mentioned absence (scarcity?) of burnt specimens (cf. Tecchiati 2000, 5; Zohmann, Forstenpointer, Galik 2010, 831–852) and the substantial (one third) quantity of the skeletal elements from the meaty parts of the body (cf. Zohmann, Forstenpointer, Galik 2010). An interesting parallel is the presumed burnt offering place at House 6/2, in the Iron Age settlement at Most na Soči (Dular, Tecco Hvala 2018, 79–81). Of the 97 animal specimens collected in this place, a single one was exposed to fire, though the share of the bones from the meaty body parts is all but negligible (N = 7); more than 90% of this assemblage are isolated teeth, skull fragments and foot bones (Toškan, Bartosiewicz 2018, 490–491). In this, it is fundamentally different to the archaeozoological assemblage from the cremation pit at Repelc.

The (near complete?) absence of animal remains from the cremation pit that would exhibit fire damage only allows an insight into the nature of the associated cult practices not directly connected with ritual burning. This holds true despite the interpretation that the area (also) served as a place for cremating the dead (*ustrinum*), indicating that the custom of burning animal cadavers or their parts together with the human corpse was either not practiced or at least not common. Moreover, reports on finding charred and/or calcined

<sup>8</sup> NISP – number of identified specimens (Grayson 1984).

animal remains in the graves at Most na Soči are practically non-existent (for exceptions, see the contents of Graves PR 1 and R 51, for instance, with the latter Late La Tène in date), suggesting that the same conclusion could be extrapolated to the whole cemetery. The question naturally arises as to the ability of researchers in the late 19<sup>th</sup> and early 20<sup>th</sup> centuries to identify burnt animal bone fragments. For the remains from Repelc and Pucarjev rob, Graves PR 12, PR 20, R 12A, R 17, R 40 and R 49 indicate the possibility that bits of burnt animal bones were mixed among the cremated human remains. Indeed, the few human remains with traces of fire from these graves were well cremated and hence not so reliably identifiable (see here Leben-Seljak, *Tab. 1, 2*). Nevertheless, the practice of cremating animal carcasses as part of burial rituals certainly seems alien to the Early Iron Age community of Most na Soči and, as a consequence, no significant errors in the archaeozoological record due to taphonomic losses caused by fire are to be expected.

This observation allows us to focus on whether the ritual nature of the faunal assemblage from the cremation pit at Repelc can be discerned from the array of finds. The predominant share of caprines, mainly their teeth, is consistent with the high incidence of caprine finds in graves (*Tab. 2*; also see *Tab. 1* and *4*), though the same holds true for the contemporary habitation context. What appears to be more important in this regard is the find of a metapodial of a horse, the cult animal *par excellence* in the Early Iron Age (Kmetová 2013a; 2013b; Bortolami 2017–2018; Toškan 2017a). After all, it is hardly a coincidence that merely eight (i.e. 0.14%) of the 5544 taxonomically identified animal remains from the Early Iron Age settlement at Most na Soči belonged to this species (Toškan, Bartosiewicz 2018, *Tab. 1*).

Possibly the most interesting for a comprehensive interpretation of the role of animals in the ritual activities taking place at the cremation pit is the presence of domestic pig. The remains of this species comprise an almost complete diaphysis of the right humerus and an astragalus, while another astragalus, this one burnt,<sup>9</sup> came to light in the immediate vicinity of the pit and possibly belongs to the same context (*Fig. 7*). The fact that two of three pig finds are skeletal elements with a traditionally highly symbolic value is probably not a coincidence. Even more significant is the absence of domestic pig remains in the reports on the Early Iron Age graves from Most na Soči, while wild boar occurs only in Grave Sz 1819. This is a rich female burial where the isolated canine tooth of a wild boar probably had a primarily decorative role. In the Early Iron Age cemeteries in Posočje, a small fragment of a domestic pig bone

<sup>9</sup> If considering this astragalus as forming part of the same context, it would be the only burnt (taxonomically identified) animal find from the cremation pit.

only came to light in Grave 35 at Tolmin (Di Martino 2002), as well as among the animal remains from the vast ustrinum at Kobarid, the third Early Iron Age cemetery within a 15 km radius of Most na Soči. Marchesetti (1893b, XIV) reports that this ustrinum also yielded the remains of cattle, caprines and horse, i.e. exactly the same species as in the cremation pit at Repelc. Also of interest is that the faunal remains from the ustrinum at Kobarid show no traces of fire (Marchesetti 1893b, XIV; Gabrovec 1976, 46).

The relatively large quantities of charcoal recovered from the cremation pit at Repelc and the ustrinum at Kobarid suggest that burning took place here on more than a single occasion. This could be relevant for a chronological attribution of the faunal remains. The absence of fire damage suggests these remains are relatively late, i.e. Early Roman (Repelc) or La Tène (Kobarid; Gabrovec 1976, 51) in date, as these are the dates at which ended the ritual use of either areas and presumably also the burning. If the animal remains were earlier, they would have exhibited characteristic changes in structure and colour even by being indirectly exposed to fire, lying near or directly under the fire (cf. Asmussen 2009, 530; Ruta Serafini, Michelini 2013, 1210).

If these faunal remains do indeed date to the Early Roman period, the common incidence of cattle, caprines and pig in a cult place brings to mind one of the most traditional Roman rituals of sacrificing cattle, sheep/goat and pig, i.e. *suovetaurilia*. The essential part of most of the known variants of this ritual was to lead at least one of each three animals around a predetermined individual, group of people or location (such as a field or a building). The procession of the animals to be sacrificed ensured an (apotropaic) protection, prosperity and/or spiritual purification of the individuals and areas involved in the ritual (Bendlin 2013, 6456–6457). It is important to note that a ritual procession (*lustratio*) often also took place during or after burial, with the procession possibly taking place around the ustrinum (Murgia 2013, 142–143). Did such a practice also take place at the cremation pit at Repelc (and the ustrinum at Kobarid)? The hypothesis is certainly an intriguing one, not refuted even by the possibly slightly earlier dating of the remains. Parallels from the Venetic area suggest that related ritual practices took place long before the Roman period (Ruta Serafini, Michelini 2013, 1213; Zaghetto 2017, 108, 113; also see e.g. Kmeťová 2017a, 75). The speculative nature of certain aspects of such an interpretation notwithstanding, the results of the archaeozoological analysis of the remains from the cremation pit at Repelc (ustrinum, burnt offering place) definitely support a general hypothesis of the pit as a place where activities took place that were associated with mortuary rituals in spite of the fact that virtually none of the faunal remains was burnt (cf. Salvagno et al. 2016).

Is it feasible to offer a similar interpretation for the few animal remains from the area of the round **stone structure** of SU 88? It was constructed of obliquely laid marl slabs with a partially burnt loamy surface in the south part and a limestone slab jutting northwards from the perimeter. The location of the structure within the cemetery, its regular shape and orientation, as well as finds from the Early Iron Age indicate that offerings or sacrificial activities in honour of the ancestors may have been practised here as well (see here Mlinar, pp. 120–121). Excavations yielded four taxonomically identified pieces of animal remains, while further 16 were taxonomically and anatomically non-identified bone pieces measuring under a centimetre (*Tab. 2*). The small sample does not allow for a more comprehensive analysis, though we should note the predominant incidence of isolated caprine teeth (*Tab. 2*; cf. with *Tab. 1* and *4*), which may again represent symbolic items with magical properties.

In the immediate vicinity of the cremation pit and the round stone structure, a **drystone wall** of large marl and limestone slabs (SU 87) was built at the beginning of burial at Repelc. Six pieces of animal remains were found among the slabs, four of which may have belonged to cattle (*Tab. 2*). Such identification is confident in the case of the isolated third lower molar and skull fragment, while the two rib fragments of a large herbivore could, at least in principle, also have belonged to a horse. At Most na Soči, isolated cattle teeth are known from several graves (*Tab. 4*) and from the cremation pit, while Grave R 22 possibly held a fragment of a cattle maxilla (*Tab. 1* and *2*). Until the excavations at Repelc, neurocranium finds of this economically very important animal were unknown at Most na Soči (*Tab. 4*).

This is important in light of the traditionally significant symbolic role of skulls in numerous prehistoric cults. The specimen unearthed among the stones of the drystone wall could have arrived there by accident and was as such not directly related to ritual activities. In connection with this, we should mention the only other find of a confidently identified cattle skull from Most na Soči, found in the west excavation area at Repelc. It is in fact two conjoining fragments of a right cattle zygomatic bone with two molars of the same species that were found together with 46 taxonomically non-identified bone bits **under a large stone** in Grid Square 8 (*Tab. 1*). Could this assemblage be the remains of a deposited, possibly ritually damaged cattle skull/head? If this were true, the find is one of a ritual nature. In consequence, such an interpretation would also be possible for the skull fragment from the drystone wall, which was constructed in a very prominent location at the presumed crossing of the Idrijca connecting the lowest terrace at Repelc on the left bank with the settlement on the right bank.

### ANIMAL REMAINS FROM THE MIXED CULTURAL LAYER (SU 3)

The SU 3 cultural layer in the east excavation area at Repelc revealed Iron Age and Roman period finds (see here Mlinar, p. 121) that include several tens of animal bone pieces (*Tab. 2*). The finds are believed to be functionally associated with the cemetery, as they come from a mixed layer that included stone slabs and goods from the damaged graves and other structures. The bone and tooth fragments were relatively evenly distributed across the layer; there were also no observable differences in terms of taxonomic and anatomical diversity.

The best represented taxon is caprines ( $N = 23$ ), followed by cattle ( $N = 6$ ), domestic pig ( $N = 2$ ) and again horse ( $N = 1$ ). This composition generally coincides with the faunal assemblage from the graves and the much larger assemblage from the roughly contemporary habitation contexts (*Tab. 4*; Toškan, Bartosiewicz 2018). What does stand out slightly and could thus be related to locally performed ritual activities are the data on the frequency of individual skeletal elements (cf. Gaastra 2018). Cattle is represented with only a few specimens of isolated teeth and one phalanx, horse with an incisor, while the share of teeth also predominates among the caprine remains ( $N = 16$  or ca  $1/3$  NISP<sub>Caprinae</sub>). An ulna fragment and a burnt astragalus were ascribed to pig, of which the astragalus was found in the immediate vicinity of the cremation pit in Grid Square 1 and is probably associated with it (*Fig. 7a*).

The high number of isolated teeth is also important because it substantially exceeds the number of such finds from the settlement (Toškan, Bartosiewicz 2018). The 3733 recovered caprine finds from the settlement include 'only' one thousand identified teeth, which is just over one quarter of all sheep or goat finds. This share is even smaller for cattle (23.5% NISP<sub>Bos</sub>), as the altogether 2778 recovered cattle specimens include 'only' 653 teeth. Even if the comparison considers the complete assemblage of finds from the east excavation area at Repelc (i.e. including the finds from graves and the three ritual structures), the difference in the shares of teeth between Repelc and the settlement remains apparent (*Tab. 5*). A similar observation holds true of the astragali: the animal remains from the east excavation area at Repelc yielded three (4.8% NISP), while the several thousand mammal finds from the settlement yielded five times less astragali (0.7% NISP).

There are no major differences between the settlement and the cemetery for other skeletal elements. Having said that, we should mention as many as seven sheep/goat tibiae: three from the cremation pit, two from the SU 3 cultural layer and one from Grave R 41. A total share of this particular element is thus approx. 9% of all taxonomically identifiable specimens from Repelc, which is almost twice as much as from the settlement

( $N = 426$  or 5.4% NISP). It is, of course, possible that the high incidence of sheep/goat tibiae at Repelc is merely coincidental in the relatively modest assemblage of animal remains. After all, the differences in the incidence of isolated teeth and astragali between Repelc and the settlement are much more substantial, and the use of these skeletal elements in the rituals performed in this part of Iron Age Europe has been recorded on several occasions. There are no such compelling indications for a presumed ritual role of (sheep/goat) tibiae, although some present-day ethnological studies do indicate this possibility. In Mongolia, for instance, a sheep tibia accompanies an individual from the cradle to the grave and it is even placed into his or her grave (Birtalan 2003, 44–48, 52, 56–57). At the Iron Age site at Most na Soči, we should note the find of a sheep tibia from Grave M 2175, into which a bronze pin was inserted. Two tibiae were also unearthed among the horse remains from Grave R 19. Several other finds of interest came to light at roughly contemporary sites in the neighbouring regions, such as an unusual combination of a horse tibia and part of the left half of a roe deer skull in Grave 38 of a woman (!), buried in Tumulus VII at Preloge near Zgornja Slivnica (Magdalenska gora; Tecco Hvala 2012, 29; *Fig. 3*, 430; Gruškovnjak 2016a, 244). The possibility that tibiae did play a certain role in the Early Iron Age rituals of the south-eastern Alpine area is thus not to be excluded.

### HORSE REMAINS

The first horse remains from the cemetery at Most na Soči already came to light during the excavations towards the end of the 19<sup>th</sup> century. Of the seven graves with such finds, two yielded single specimens of isolated teeth, one an (upper?) jaw, one the front half of a skeleton and the other three the complete skeleton of a horse (*Tab. 6*). The last four are actually independent burials of horses with their gear, while the bones in the first three are offerings in human cremation burials. Excavation reports indicate that none of the remains exhibited traces of fire.

Three of the four<sup>10</sup> independent burials of horses at Most na Soči share several commonalities that should be noted before proceeding with the discussion (Marchesetti 1893a, 95, 217–218, 270; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985, 120–121). All were associated with horse gear, which reveals the burial of bridled horses. All of them were also laid into a grave pit with a stone construction: one lined with slate slabs and covered with a large block of limestone (Grave M 2141), one covered with a heap of stones forming a vault (Grave M 2788) and one with seven cover slabs laid one on top of the other

<sup>10</sup> The skeleton excavated by Enrico Maionica comes without precise data (Marchesetti 1893a, 270), preventing us from drawing relevant conclusions.

and the bottom one made of red stone (Grave Sz 592). The third commonality is the absence of irrefutable evidence on their association with a specific human grave (of the master?) in the vicinity (Gruškovnjak 2016a, 117–120, Fig. 2.1.8). It is therefore not likely that either of the three (four?) cases represented a classic sacrifice taking place at the burial of a (socially distinguished) human individual, such as was the practice in other Hallstatt cultural groups of the south-eastern Alpine area (Toškan 2018). The sacrifice at Most na Soči was most probably performed as part of public (collective) rituals aimed at delimiting, marking or (periodically) purifying an area of the cemetery.

This very practice has been recorded with the Veneti, a people with which the inhabitants of Posočje enjoyed close trading and cultural links. More frequently than to specific human burials, the interments of horses<sup>11</sup> in their cemeteries are tied to certain prominent structures (such as tumuli) or groups of flat human graves (see e.g. Padua: Palazzo Emo Capodilista-Tabacchi, Via S. Tiepolo-Via S. Massimo; Este: Casa di Ricovero; Gamba et al. [eds.] 2013, 373; Gamba, Gambacurta, Ruta Serafini [eds.] 2014, 48–50, 233; Balista, Ruta Serafini 1998; Bortolami 2017–2018, 65–70). In order to correctly understand the phenomenon, it is important to note that such sacrifices most often date to a time when either the cemetery or a structure within it spread onto previously unused (unconsecrated?) land, with the horse burials carefully marked and recognisable for (at least) decades to come. The latter can be inferred from the subsequent human graves concentrating near these spots; with the earliest human graves in some cases contemporary or even slightly earlier than the horse burial (see e.g. Bortolami 2017–2018, 65–67). Archaeozoological analyses have shown a preferential selection of healthy young adult horses of the male sex, thus suggesting an established practice of following uniform ritual laws. The timeframe for the above-described contexts south of the Alps spans from the early 8<sup>th</sup> to the 6<sup>th</sup> century BC (Bortolami 2017–2018). This timeframe covers the earliest, possibly the two earliest independent horse burials at Most na Soči.

In connection with the collective<sup>12</sup> ritual sacrifices and burials of horses, the Venetic area offers several

<sup>11</sup> In contrast with Posočje, the Venetic horses were usually not buried with their gear (Bortolami 2017–2018, 65).

<sup>12</sup> Also known with the Veneti are burials of horses associated with the graves of their masters (e.g. Padua: Piovego; Depellegrin et al. 2019), as well as common burials of humans and horses in the same graves (e.g. Padua: Piovego, Este: Lachini Pelà; Gazzo Veronese; Colombara; Bortolami 2017–2018, 73–76 with references), but they are less frequent. Even fewer are the cases of recorded material remains of sacrificing these animals and/or depositing complete or parts of their cadavers in 'sacred' locations outside cemeteries (Padua: Via S. Eufemia, Altino: Fornace; Fiore, Salerno, Tagliacozzo 2003; Facciolo, Fiore, Tagliacozzo 2006).

other interpretative options. It revealed individual burials in parts of cemeteries without human graves (Este: Via Prà; Balista, Ruta Serafini 2008, 93–96) and, even more importantly, in areas that included human graves but without a visible connection between both kinds of burials (e.g. Altino: Le Brustolade, Portoni; Riedel 1984; Gambacurta 2003, 90–95). The second component may indicate horse sacrifices as part of venerating (heroicised) ancestors (cf. Gambacurta 2003, 99–101). It should be noted that indications of similar cult practices have also come to light in Dolenjska (Gruškovnjak 2016a, 434–435; Toškan 2017a, 187–190, 198–200; Kmeťová 2018, 272). There, an important element of the ritual may have been the dismemberment of cadavers and handling of blood, evidence of which can be seen in numerous finds of incomplete horse skeletons and even half-charred blood plasma (Toškan 2017a, 200 with references). This is of importance for Posočje in connection with the front half of a horse skeleton found in Grave M 2141 (*Tab. 6*). Similar indications are all but absent in the Venetic cemeteries (Bortolami 2017–2018), though a possible allusion to such practices might be identified in the joint depictions of axes and horses on some of the products of situla art. As Zaghetto (2017, 107–112) proposed in view of the parallels with the well-known Roman rite of *Equus October*, the Veneti may have used spears to kill sacrificial horses rather than axes.<sup>13</sup> This opens the possibility that the role of axes is connected in this cultural milieu as well, at least in some cases, with the ritual dismemberment of cadavers (Zaghetto 2017, 106–108).

Partial parallels for such a version of ritual practices come from Greece, where sacrificing (and dismembering) an animal with the intention of spilling its blood on a specific spot was being enacted as part of the cult of the dead. The ritual took place either in connection with the burial itself or afterwards and also served to ritually purify the relatives of the deceased. In some versions, it was aimed at worshipping heroes, either as a plea for military success in upcoming battle or as an attempt to procure the hero's presence at the sacrifice and the following festival (Ekroth 2002, 254–268). Moreover, blood ritual in the Greek world could also represent a step on the path of purifying a spot after a (violent) death or was enacted as protection against evil forces, as part of taking

<sup>13</sup> In 2010, archaeologists excavated a presumed site of a ritual burial of at least six horses at Bizjakova hiša in Kobarid, dating to the late 4<sup>th</sup> or early 3<sup>rd</sup> century BC (Mlinar, Gerbec 2011). Alongside the horse remains were individual bone pieces of other animal species, part of a human bone and numerous artefacts. The finds were covered by rubble overlain by larger stones that represented the remains of a stone cover. The artefacts mainly comprise costume and weaponry pieces of Celtic warriors, as well as horse gear. Interestingly, the weapons include no axes, but eight almost complete spearheads and several spearhead fragments (Mlinar, Gerbec 2011, 37–38).

an important personal/collective oath or as preparation for military action. The common point of all versions is spilling the blood of the sacrificial animal into the cult (also grave) pit, the interior of select building, on the ground in the open air or into a river, lake or sea. Following such a ritual, the cadaver of the sacrificed animal was not suitable for consumption and was hence either destroyed (burnt, buried) or simply discarded (Ekroth 2002, 251–254).

Can these examples be useful in interpreting the independent horse burials at Most na Soči? Important clues can be gained from their relationship to the adjacent human graves by taking into account both the spatial and chronological data, on the one hand, and the estimations on the gender, age and social status of the deceased humans, on the other. It should be stressed, however, that observations below are no more than sketchy scenarios of the potential ritual activities.

The **M 2788** horse burial is surrounded by just over a dozen graves with modest goods, none of which form an apparent pair with the horse burial.<sup>14</sup> This is also true of the two slightly richer burials of the group (Graves M 2789 and M 2810; Marchesetti 1893a, 124–125); one male and one female (Boiardi 1984, 100: Fig. 3, 106: Fig. 7C, 112). The surrounding graves include seven of women, only the already mentioned Grave M 2789 belonged to a man and two were ascribed to children. The gender disparity is apparent, so much so that it does not seem to be coincidental. Chronologically, the human burials are mainly slightly later than that of the horse (see e.g. Boiardi 1983, Fig. XIV, XV). Taken as a whole, the observations seem to correspond with the Venetic practice of sacrificing horses as an act of purifying/consecrating part of the burial ground before a new cycle of burials. The near absence of male burials could also suggest the need to provide special magical protection for the weakest<sup>15</sup> members of a community, i.e. children and women (without means) (Chierichetti 1999, 173, 175, 177; Perego 2010a, 75, 79). Following this interpretation, the horse from Grave M 2788 could be seen as an apotropaic object.

The **M 2141** horse burial only involves the front part of the skeleton associated with a bronze disc pen-

<sup>14</sup> For the location of graves, see e.g. Boiardi 1984, 100: Fig. 3, 106: Fig. 7C, 112 and Gruškovnjak 2016a, 120: Fig. 2.1.8.

<sup>15</sup> In the alternative explanation, the incidence of amulets in the graves of women and children expressed the desire to protect other members of the community from the souls of the (specific?) deceased women and children (Perego 2010a, 82–83). In this case, however, we would expect other indications of a negative attitude towards the graves of such individuals such as isolated location within the cemetery (or even outside it), an apotropaic barrier or unusual handling of the body of the deceased (see e.g. Riedel, Tecchiati 2001; Perego, 2010a, 82–84; De Grossi Mazzorin, Minniti 2012, 217–219).

dant (Dular, Tecco Hvala 2018, 130, Fig. 82A: 8). In contrast with above-discussed Grave M 2788, it is surrounded by a smaller, but denser group of six human burials. The ones closest to the horse are either slightly earlier (M 2142, M 2143 and M 2144; Sv. Lucija Ib–Ic; Tecco Hvala, oral report) or chronologically indeterminate (M 2145 and M 2163). Interestingly, two of the three earlier graves (M 2142 and M 2143) were found under the pit with the horse burial, while both undated graves belong to children (Marchesetti 1893a, 95–96; 189). The only burial roughly contemporary with the horse burial is in Grave M 2164, which is also most distant and probably not directly linked.

The above shows that this horse burial does not seem to have a direct functional connection with the human burials in its vicinity, as it is later in date. It is thus not possible to see the horse as a ritual sacrifice on the occasion of extending the burial ground onto previously unused land with the animal representing the starting point with a possible apotropaic significance (the offered bronze pendant). The interpretation that seems more likely in this case is of a ritual with elements of worshipping (heroicised?) ancestors, in which the blood of the sacrificed animal possibly also played an important role. Grave M 2141 only held the front part of the horse's skeleton, suggesting that cutting up the cadaver was an important part of the ritual. Early Iron Age burials of only the front of a horse are known in several other cemeteries in this part of Europe (see e.g. Kmetová 2013b, 255). Even in this interpretation, the bronze pendant could still serve as a source of magical protection, possibly (primarily?) intended for the horse itself. Such a practice in relation to the particularly valuable animals has been documented in the Venetic area on several occasions (Chierichetti 1999, 170, 178; Perego 2010a, 76; also see e.g. Gambacurta, Tirelli 1996, 71–72).

The **Sz 592** horse burial is specific in that a bronze torque with knots was placed in the grave in addition to pieces of the bridle. Also specific is its location next to modest Grave Sz 591 of a woman (dating: Sv. Lucija Ic), together forming a sort of a pair (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1985, 120). The knotted torques speaks in favour of a possible contemporaneity of both burials (Sv. Lucija Ic), though the bridle pieces have parallels from the horse Grave M 2141, which is dated Sv. Lucija IIB (Dular, Tecco Hvala 2018, 130; *Tab. 6*). At least two graves in the immediate vicinity of horse Grave Sz 592 are slightly earlier, at least three either contemporary or slightly later; the graves goods are predominantly scarce.

If Graves Sz 591 and Sz 592 are indeed contemporaneous and form a functional pair, the horse probably ensured an apotropaic protection to the woman buried (simultaneously?) next to it. This may have been the reason for placing the knotted bronze torque in the grave of the horse. The modest grave goods of the woman buried in Grave Sz 591 refute the possibility

that she owned the sacrificed animal in her lifetime and was thus a prominent member of the community (cf. Depellegrin et al. 2019, 140, 143). If, on the other hand, Graves Sz 591 and Sz 592 are not contemporary, the proposed interpretation loses much of its validity. It is not possible to exclude the possibility that the magical protection of the sacrificed horse was intended for another deceased, from a grave in the vicinity, also with relatively modest goods. All three such graves postdate Sv. Lucija Ic, the dating of the woman in Grave Sz 591, which would bring them chronologically closer to the horse burial. In this interpretative context, the horse burial in question shows certain similarities with horse Grave M 2141 (see above), which was also in the midst of earlier human burials and also contained a bronze object. Ritual sacrifice and burial of a horse in Grave Sz 591 may thus have included elements of both ancestor worship and magical protection for a limited number of individuals buried contemporarily or subsequently.

The age, gender and social structure of the deceased interred in the vicinity of either of the three horse burials at Most na Soči is varied. This corroborates the hypothesis of a sacrificial ritual as a socially inclusive, collective act that involved individuals of different social positions, function, gender and age within a community. Participation in a specific activity (such as extending a cemetery, honouring the deceased ancestors, protecting women and children) made such rituals an important means of strengthening social bonds and internal order, indirectly also of maintaining a social and political stability (cf. Gambacurta 2003, 100–101; Bortolami 2017–2018, 72).

In connection with this, literature often cites parallels with one of the best known prehistoric public rituals of sacrificing horses, i.e. the Vedic *Aśvamedha*, as well as other related acts of Indo-European peoples including the already mentioned Roman rite of *Equus October* (see e.g. Zaroff 2005; Chierichetti 2011; Zaghetto 2017, 93–103, 115–117). A prominent, seemingly even primary goal of a number of such rituals was to celebrate the ruler as a victorious warrior and with it to worship select (war) divinities. However, equating the figure of the leader (tribal chieftain, king and so forth) with the guardian of the welfare across the social classes, fertility of their land, prosperity of their herds and lushness of the surrounding nature, the enactment of such rituals also brought to the forefront the care for the prosperity of a community as a whole and even for maintaining the stability of the cosmic order (Zaroff 2005, 82–84; Chierichetti 2011). Even in connection with perhaps the best known, i.e. Roman version of the custom (*Equus October*), interpretations were proposed that involved a double role of Mars as both the god of war and the protector of agriculture (Prosdocimi 2003).

The Venetic mythology offers numerous indications for a local practice of horse sacrifice in almost all its basic elements as prescribed by *Aśvamedha* or

its Roman version of *Equus October*. These indications come from figural art (Zaghetto 2017, 104–115), but possibly also archaeozoological observations. Skeletal analysis revealed that people usually selected large-bodied, healthy and young adult animals for the public (collective) variants of such rituals, which exhibits a tendency or need to sacrifice the most magnificent among the horses at hand<sup>16</sup> (cf. Bortolami 2017–2018, 67, 70, 72, 75; Depellegrin 2019, 143–145). This as well was a prominent element of the known versions of the Indo-European ritual under discussion (Zaghetto 2017, 98–99). Available evidence for Most na Soči tells very little of the biometric properties of the horses found here; we only have the note that the individual buried in Grave M 2788 was young (Marchesetti 1893a, 123), while some more data is available for the horses (probably only two) from Graves R 19 and R 22 at Repelc. The remains of one correspond with the large-bodied specimens from contemporary graves in the region, the other one is smaller (*Tab. 3*) and both were more than six years old at death.

The absence of data on the build, age and condition of the horses from Most na Soči notwithstanding, the similarity of the sacrifices with those of the *Aśvamedha* are visible in several other aspects. As Gruškovnjak convincingly argued (2016a, 437–438), these mainly involve the elements of regality and social universality. He observed that the act of sacrificing an animal as valuable as a horse in itself involved the upper echelons of society. The same goes for horse gear. Moreover, he identified a warrior element of the ritual in a horse and its tack, as horses played a very important role in the warfare of the day. Gruškovnjak (2016a, 438) observed another intriguing detail in the choice of red stone for the lowest of the seven cover slabs of Grave Sz 592; red is the colour frequently associated with the warrior class in Indo-European cultures (Dumézil 1987, 31). A connection with the female sphere is also apparent, mirrored in the offerings of jewellery in horse Graves M 2141 and Sz 592, a near absence of male burials in the vicinity of Grave M 2788, as well as the possible association of Grave Sz 591 of a woman to Grave Sz 592 of a horse. And finally, the predominance of modest burials in the vicinity of all three horse graves may be seen as an expression of the weaker class of society being included into the symbolism of the mortuary ritual.

<sup>16</sup> As opposed to this, the horses placed into the graves of dignitaries were those of older, even senile animals of both sexes. Some skeletons also exhibited (sub)pathological conditions that indicate prolonged use as work animals (riding or draught horses; Bökönyi 1968; Teegen 2006; Depellegrin et al. 2019, 142–143). This rather indicates a desire for the deceased/master to be buried with the loyal companion, possibly also for minimising the economic impact of such sacrifices (cf. Kmetová 2018, 275–276).



Needless to say, single offerings of horse teeth or bones had a very different role in contemporary society (Tab. 6). Both **isolated teeth**, one from modest Grave M 2848 and the other from rich, stone-lined Grave M 2871, were presumably offered as amulets or talismans (Marchesetti 1893a, 127, 129).<sup>17</sup> As such, they are comparable with the relatively numerous sheep/goat, one red deer and one cattle tooth in other burials of the cemetery (Tab. 4).

The specimen of an (upper?) **jaw** of a horse from Grave M 379 may also have had an apotropaic significance. Upon discovery, the specimen lay on top of several limestone slabs placed over the cover of Volče limestone. The only grave good was a serpentine fibula. The grave does stand apart in its rather complex construction. Unearthed under the cover slab were circularly arranged large pieces of limestone (Marchesetti 1893a, 16). This ties the grave with three (or all four?) individual burials of horses from the main part of the cemetery, as well as with two burials of parts of horse cadavers in human Graves R 19 and R 22 from the edge of the same cemetery excavated at Repelc.

#### *Horse remains from Repelc*

Horse remains in this part of the Most na Soči cemetery came to light in cremation Grave R 19 of a woman and also cremation Grave R 22, which held an adolescent or young adult individual.<sup>18</sup> The faunal assemblage from Grave R 19 includes several bones of the lower part of hind limbs, with the nine partially surviving vertebrae probably also belonging to a horse. A large portion of the bone fragments was found in the fill of the pit, some other just above or next to the ring of marl cover slabs. In Grave R 22, all six horse teeth, part of a humerus and radius, and probably also several fragments of horse skull, ribs and vertebrae came to light in the fill above the marl cover slab (Tab. 1; Fig. 4 and 5).

This alone suggests different modalities of ritually sacrificing horses and depositing their remains in the two graves at Repelc as opposed to the treatment in the above-mentioned independent burials of these animals, but also to the few local human burials with offerings of single horse bones or teeth. The question is thus whether Graves R 19 and R 22 point to the appearance of a ritual practice new for Posočje or to an innovative version of the ritual horse sacrifice already well-established in the region.

The first possibility seems more plausible at first sight. The many horse bones in a human grave very

closely resembles the classic ritual of sacrificing the animal at the burial of a socially prominent individual. At the time of the two graves from Repelc (Sv. Lucija IIb2-IIc or second half of the 5<sup>th</sup> and the 4<sup>th</sup> century BC), such burials in the south-eastern Alpine area were most common in Dolenjska (Dular 2007; Toškan 2018, 56–59). Some scholars believe that it is also the time when horses were being sacrificed for prominent women as well (Gruškovnjak 2016a, 310–312 with references), though it should be noted that the poor field records of the over a century old excavations lead to unreliable grave groups in many cases and hence to uncertainties regarding the association of outstanding female burials with (presumed) horse remains (see e.g. Hencken 1978, 25, 57; Dular 1991, 82; Božič 2010; Tecco Hvala 2012, 15–31; Gruškovnjak 2016b, 62–64, 85). The inhabitants of Dolenjska and Posočje enjoyed lively contacts with one another, which is primarily reflected in imports such as the cross-shaped strap distributors in Grave R 22 (see here Mlinar, pp. 119–120, 148–150). Exceptionally, this exchange of people and/or ideas can also be inferred from certain allochthonous practices. Grave M 2184 from Most na Soči is a possible example of the latter, revealing part of an unburnt skeleton of an adult man. Inhumation burial is the rite characteristic of Dolenjska, while the Sveta Lucija Hallstatt group and the cultural groups in its immediate vicinity practiced cremation (Gabrovec 1999; Perego 2010b). Grave M 2184 dates to the same phase as the two burials with horse remains, i.e. the final part of the 5<sup>th</sup> century BC (Sv. Lucija IIb/IIc; Marchesetti 1893a, 191; Dular, Tecco Hvala 2018, 128–129).

A further contemporaneous parallel between Posočje and Dolenjska is the already mentioned practice of burying only specific parts of a dismembered horse cadaver, recorded several times in the cemeteries in Dolenjska (Toškan 2018, 56–57, Tab. 1 with references). Such practices are often not readily comprehensible and hence open to different interpretations. They include enacting blood rituals, apotropaic burials of select skeletal elements (such as the head or lower limbs) by way of *pars pro toto*, dismembering cadavers so as to distribute the parts among the participants of a ritual (god, deceased, mourners) or exposing parts of the cadaver and picking out select teeth/bones to be used at a different location or on a different ritual occasion (for a more comprehensive discussion on the topic, see Gruškovnjak 2016a with references).

It is presumed that the burial of a horse together with its master/mistress carried a double meaning in Iron Age Europe. On the one hand, it is related to the high, oftentimes highest status of the deceased, while on the other hand it is believed that a horse facilitated the journey of the soul of the deceased to the netherworld (see e.g. Millo 2013, 364; Kmetová 2013a, 73–74). The latter can be observed through archaeological finds, figural art and also certain archaeozoological indica-

<sup>17</sup> Ancient authors report that Romans and possibly other peoples believed in the healing properties of equine teeth (Cherici 1999, 172).

<sup>18</sup> Grave R 19 is dated to Sv. Lucija IIb2 or IIc, Grave R 22 to Sv. Lucija IIc (see here Mlinar, Fig. 59).

tions. An example of the faunal evidence could be the frequently recorded practice of depositing horse bones outside the tomb (in the access passage, along tomb walls, above the cover, in separate burial chambers and so forth), enabling the soul to more easily ride off to the other world (Lepetz 2013; Kmeťová 2013a, 75–76; also see e.g. Maggiani 2003). It is probably not a coincidence that the horse bone assemblages often only consist of limb bones. A revision of the abundant faunal remains excavated at Kleinklein, in Steiermark, revealed that even the most prominent of princely tumuli contained the remains of sacrificed horses that consisted almost exclusively of burnt lower limb bones; they were placed in the access passage and not in the interior of the burial chamber (Grill, Wiltschke-Schrotta 2013, 45–52).

The symbolic significance of a particular skeletal element is believed to be closely related to the function the element or body part has in an animal. A good example is canine teeth and claws, which occur in different mythologies as a symbol of power or hunting/fighting prowess presumably because of their function in the animal world. Likewise, the (mainly lower) limb bones symbolised (swift) movement (Choyke 2010, 210). There are numerous mythological instances of such thinking, from the winged sandals of the Greek god Hermes, the epithet of Achilles as ‘swift-footed’, which in Homer mainly pertains to horses (!), to the rich Indo-European tradition of perceiving feet as one of the symbols of the life cycle (González [ed.] 2015; Platte 2017). In accordance with this thinking, we may see the assemblage of horse remains from Grave R 19, predominantly the bones of the lower part of hind legs, as an attempt to facilitate or hasten the transition of the soul of the deceased. The position of some of these bones above the ring of cover slabs, beyond the artificial boundaries of the grave, may reflect the same aim.

Similarly as the (lower) limb bones of horse can be seen as symbols of movement and with it the journey of the soul to the netherworld, the skull or its parts (teeth, jaws) occurred as a substitute for the whole animal in numerous ritual contexts of Early Iron Age and other dates. Compelling evidence of this is the practice of depositing heads and isolated teeth within cemeteries, sanctuaries and other cult places of the south-eastern Alpine and adjacent areas (Facciolo, Fiore, Tagliacozzo 2006, 57–59; Kmeťová, Stegmann-Rajtár 2014; Toškan 2017a, 200–202), with the choice of the animal species not limited to the horse (Facciolo, Fiore Tagliacozzo 2006; Škvor Jernejčič, Toškan 2018). In view of the above, is it reasonable to consider this practice in the interpretation of the horse remains from Grave R 22?

Actually no, even though the six surviving horse teeth show agreement in both metrics and occlusal surface wear to suggest a single individual. It is also true that the grave contained several other skull fragments of a taxonomically non-identified ‘large herbivore’

that may belong to a horse and possibly even the same horse.<sup>19</sup> The possibility that the whole head or at least its jaw (cf. Fiore, Salerno, Tagliacozzo 2003, 121) was placed in or above Grave R 22 thus appears quite likely. However, all eight vertebrae from the grave probably also belong to a horse, as well as several rib fragments (i.e. bones of the chest), a humerus diaphysis and the proximal radius epiphysis (Fig. 4). Considering that the assemblage of horse finds from this grave consists of skull, chest and front limb fragments, the cranial remains cannot be interpreted as a *pars pro toto* offering. It is also not a parallel to the independent horse burial in Grave M 2141, which contained the complete front part of the animal (Tab. 6). Fresh breaks on numerous taxonomically identified and non-identified bone finds from Grave R 22 show rather intense post-depositional damage (cf. Lepetz 2013, 319), suggesting that the bones may have been relatively well-preserved and possibly complete upon deposition. Their dispersion across the area above the cover slab, however, is too great to support the hypothesis of a deposition of a (more or less complete) front part of a horse’s cadaver; the explanation as a ritual dispersion of ‘isolated’ bones and (possibly) teeth thus seems more plausible.

Such an interpretation is also possible for the horse limb bones from Grave R 19. Although they only comprise the remains of one left and one right leg, the only retrieved calcaneus, one of the astragali and both tibia fragments were scattered on top of the cover slabs, while the other bones of the same legs (i.e. tarsals and metatarsals) were located in the fill of the grave pit together with the remaining faunal remains.<sup>20</sup> Taphonomic observations are thus all the more important to appropriately contextualise the horse bones from Grave R 19, particularly those connected with the damage to both tibiae and the third metatarsal (fracture outline and smoothness of bone on fracture surface; cf. Outram 2002). The missing proximal part of both tibiae and the distal part of the metatarsal indicates that all three bones were broken before being buried or ritually scattered. The taphonomic observations show that the breaks occurred on completely dry bones, revealing that old bones were placed into Grave R 19, obtained during a previous (very likely also ritual) killing of a horse.

The results of the taphonomic analysis performed on the tarsal bones correspond with this observation. Ligaments provide stability to the series of joints between the distal part of the tibia and the proximal part

<sup>19</sup> The recovered small fragment of the upper jaw that probably belonged to cattle, certainly not a horse, does allow for a different taxonomic identification of these skull fragments.

<sup>20</sup> Additional evidence of a ritual dispersion of some of the finds comes from the pieces of intentionally broken artefacts unearthed above the cover slabs (see here Mlinar, pp. 54–55).

of the third metatarsal bone where soft tissue is all but absent; in cutting this part of the leg, the ligaments have to be torn or cut in several spots, an action which quickly damages the bone and leaves behind cut and chop marks (cf. e.g. Fiore, Tagliacozzo 2006, 454–457). The tarsal bones from Grave R 19 show no such marks, which rather points to the ligaments in question being exposed to gradual disintegration (rotting) for a considerable duration between the initial sacrifice of the animal and the burial of the deceased in Grave R 19. As with the tibiae, these bones as well were possibly first stored or exposed somewhere complete with the soft tissue following the sacrifice of the horse and only later, after a prolonged period of time and already more or less devoid of soft tissue, reused as an offering in the said grave.

What would be the intention of such practice? It is unlikely for the limb bones from Grave R 19 to represent the remains of horse hide with several bones of the lower parts of (hind) limbs still attached. Such practice is well-known in areas between eastern Europe and the Far East (see e.g. Pigott 1962; Boyle 1965; Ivantchick 2011); ritual exposition of hide during drying would also explain the breaks on dry bones. However, such practices usually leave behind foot bones (metacarpals, metatarsals, phalanges) and possibly the skull, but certainly not tibiae (see e.g. Pigott 1962, 112, 115; Bartosiewicz 2006, 465–467). Moreover, placing a hide complete with the limb bones would result in them only being found either under or above the cover slabs, and not both above and below as is the case in Grave R 19 (*Fig. 3*).

Yet another explanation, which also does not exclude the possibility of a direct connection between horse sacrifice and burial of the deceased woman, is that the horse bones were placed into and above the grave as part of certain post-burial activities. Herodotus' description of the burial of a Scythian king suggests that such periodically conceived activities in exceptional cases also involved numerous new sacrifices and exposures of (parts) of cadavers above the grave, a practice recently also archaeo(zoo)logically confirmed (Ivantchik 2011). In analogy, some of the socially prominent individuals of a considerably lower rank may have been offered at least some bones of previously (during burial?) sacrificed animal. There is also a third explanation, in which the motif for sacrificing a horse and keeping (a selection of) the bones/parts of the cadaver is not directly linked to the burial of the deceased in Grave R 19. This explanation suggests that the decision to reuse select horse bones in this very context was only taken at the death of the woman buried there. Whatever the case may be, the horse bones may have been subjected to specific ritual manipulation during storage aimed at increasing their magical powers. Such an act, possibly already forming part of the burial ritual, may be identified in the breakage of the (by then dried) tibiae and the metatarsal bone, as well as the separation of the ankle joint. Bone

breaking – similarly as breaking pottery (Perego 2010a, 79) – carries great symbolic meaning in some cultures (see e.g. Birtalan 2003, 40–41, 46–47, 52–55).

When considering the interpretation of horse remains proposed in connection with the two graves from Repelc, it is important to establish whether the woman from Grave R 19 and even more so the adolescent/young adult individual from Grave R 22 could be perceived by their community as socially prominent enough to deserve such honour. There are several indications that speak in favour of such a hypothesis. The first one concerns the stone construction in both graves, which is exceptional for the part of the cemetery excavated at Repelc, but also for the main part of the necropolis where more than 6000 investigated graves included only several ten such examples. A stone construction was also recorded for the three individual horse burials where such data are at all available, and for Grave M 379, above which a horse jaw bone was recovered (*Tab. 6*).

Also standing apart are the grave goods of Graves R 19 and R 22, the former including a sherd of a vessel of polychrome glass and the latter horse gear (see here Mlinar, Pl. 22C–23A, 23C–24A). This latter is another parallel with the individual burials of horses from the main part of the cemetery. The goods from Grave R 19 further comprised five fibula fragments, a bronze basket-shaped pendant, three fragments of an amber bead, as many as 18 glass beads preserved to varying degrees and often burnt, but also a permanent human molar without traces of fire. The artefact assemblage from Grave R 22 is more modest, but does include an unburnt glass bead that is believed to have been placed on top of the grave pit after burial (see here Mlinar, Pl. 23C: 11). In this, it can be directly linked to the deposition of horse remains from the two here discussed graves and to the horse jaw bone above Grave M 379 (*Tab. 6*).

Parallels for depositing objects of different categories above the grave (above the cover slab, under/in/above the earth mound) or scattering them on the ground outside the grave come from the same cemetery (see here Mlinar, p. 55, 107, 120), but are also known with the Veneti and other neighbouring Early Iron Age cultural groups of the south-eastern Alpine area (Perego 2010a, 79; Gabrovec 1960; Gruškovnjak, Omahen, Toškan 2018; Črešnar et al. 2019, 97). The cemetery at Pristava in Bled, for example, revealed animal remains and frequently also other goods that were placed under, in or above the stone heap covering the graves rather than inside the grave pits (Gabrovec 1960, 45). Their location on the 'border' of the grave pit or at its entrance probably reflects the desire for protecting the deceased. The hypothesis of an apotropaic motif of such depositions is corroborated by individual assemblages of (primarily hind) foot bones, which mainly comprise the traditionally symbolic tarsal bones.<sup>21</sup>

<sup>21</sup> Found above the heap of stones covering Grave ž20

The decision of the mourners to place a fragment of an amber bead, a bronze basket-shaped pendant, an unburnt human molar, a selection of horse bones and particularly numerous burnt glass beads in Grave R 19, and several horse remains as well as the yellow glass bead with a blue wavy line in Grave R 22, the latter bead not burnt and placed on top of the grave only after the burial, could point to the desire for providing magical protection (cf. Perego 2010a, 72–73, 79). Glass (and amber) beads were very frequently used as amulets, particularly in the graves of women and children (Perego 2010a, 71, 75). A similar interpretation has been put forward for the isolated human teeth/bones and for depositions of (parts of) carcasses of ‘magical’ animals (e.g. dogs, wolves, roe deer, red deer, hens, molluscs, naturally also horses; e.g. Cherici 1999; Perego 2010a; Gruškovnjak 2016a; Škvor Jernejčič, Toškan 2018, 257–258).

The obvious concentration and nature of objects with apotropaic significance leads to the question of who needed such pronounced protection. Is it the deceased who could be threatened by forces of evil, or the community who feared the return of the souls of the two deceased? The presence of a equine bones alone certainly does not allow us to completely disregard the latter possibility (cf. Perego 2010a, 73). The answer could be in the distribution of the Early Iron Age burials around the two graves (cf. Perego 2010a, 83–84). Unfortunately, most of the graves in this area are chronologically undeterminable and some (N = 7) date to Sv. Lucija IV or even the Roman period (Fig. 8). Several Late La Tène and Roman-period graves dug next to or even in Grave R 22 suggest that the stone construction of Graves R 19 and R 22 may have been visible even then, though the social memory of the figure of the woman and the adolescent/young individual buried in the two graves under discussion presumably already faded away.

Of the altogether five more precisely dated Early Iron Age burials and pits with goods but no human remains (see here Mlinar, App. 2), two were unearthened in the area of Grave R 22 and three others were dug some 10 m to the east. Together with other Iron Age and Roman period graves, the last three formed a small group of burials clearly separated from others in the area of Graves R 19 and R 22. The three precisely dated Early Iron Age burials from the east group are either contemporary with or slightly later than Grave R 22. Two of the three hold the remains of a one to six year old child (R 10 and R 16; see here Leben-Seljak, Tab. 2), while the deceased in the third one could not be identified neither as to the sex nor the age as the pit only survived in part and without human remains; the grave goods are relatively modest (fibula fragment and rim sherd of a beaker).

were the tarsal bones of at least 19 different calves, as well as several other bovine foot bones, a few dozen foot bones of caprines, pigs and red deer, as well as an isolated sheep tooth (Gabrovec 1960, 24; unpublished data of the author).

The west group of burials included Grave R 23 (dated to Sv. Lucija IIc) located right next to contemporary Grave R 22 with horse bones, while Pit R 22A (dated to Sv. Lucija IIc/III) without recorded human remains was dug into the upper layers of Grave R 22 (Fig. 8). The goods in both were scarce. Interestingly, Grave R 23 may have contained two deceased, with a child buried alongside an adult (?) individual (see here Mlinar, p. 46). With Graves R 22A and R 23 touching Grave R 22, the deposition of horse bones and glass bead was thus probably not motivated by the desire to magically seal the grave. It is more likely that protection was intended for the soul of the deceased buried there. Moreover, if Grave R 23 indeed contained the remains of a child, the decision for the location of its burial so close to imposing Grave R 22 could indicate a desire for added protection of the child’s soul.<sup>22</sup> It is possible that the same reason influenced the choice of the location of Grave R 22 in relative proximity to Grave R 19. As already suggested, the exceptional concentration of magical items in Grave R 19 should be seen as indications of a specific status of the woman buried there. As her grave does not stand in isolation from the rest of the burials, this status must have been a positive one.

Connecting the ritual offering of horse bones in Graves R 19 and R 22 with the desire for a magical protection of both deceased and the individuals buried in their vicinity brings the interpretative discussion very close to the one held in connection with the independent burials of horses from the same necropolis. The horse burials were seen as forming part of ritual practices of purification/consecration of certain parts of the cemetery and of ancestor worship. The collective character of sacrificing a horse and/or burial or dispersion of horse bones initially appears less pronounced in the case of both graves from Repelc, though appearances can be deceiving. Particularly in the case of Grave R 19; analysis has revealed that the horse bones in this grave were reused at or after this burial and that the ritual (of a possibly collective?) sacrifice of a horse may have taken place independently from the death of the woman. Even if that does not hold true, however, there is a possibility that the special status of the woman buried in Grave R 19 (also the deceased in Grave R 22?) made her funeral in itself a collective event that involved all segments of her community. In this sense, both burials from Repelc may represent a modernised version of important (and hence presumably rarely enacted) rituals of the type described in connection with the independent burials of horses from Graves M 2141, M 2788 and Sz 592.

<sup>22</sup> For the children buried in Graves R 10 and R 16 of the east group of burials, a similar protection may have been behind the deposition of eleven and five fragments of glass beads, respectively (see here Mlinar, Pl. 19A: 8–11, 21B: 2–6).

## CONCLUSION

Any attempt at interpreting the animal remains from graves, cult places, sanctuaries and so forth is a challenging undertaking that can, at best, only offer generalised approximations of the actual ritual practices and their background. The proposed hypothesis on the significance of horse remains from Graves R 19 and R 22 should be viewed in the same sense. After considering a number of arguments, a hypothetical version of the sacrifice and subsequent handling of the bone remains of these animals has been outlined, which is without solid parallels in the region (cf. Dular 2007; Gruškovnjak 2016a; Bortolami 2017–2018). Literature does offer instances of individual elements of such a ritual, but not together and in the same sequence as proposed here. It is clear that Most na Soči fostered close trading links with regions near and far, particularly in this period, and that horses were among the items involved in lively, prestige and lucrative trade (Gambacurta 2003, 98; Kmetová 2013a; 2013b). Together with merchandise, people and ideas also travelled along the same trade routes, which is mirrored in the material culture. Some common features have also been identified in the patterns of ritual sacrifice and burial of horses

(Kmetová 2018). Close links notwithstanding, the Early Iron Age communities of Posočje never became culturally, economically, politically or otherwise completely assimilated with the any of the more potent contemporary cultures in its vicinity; archaeological evidence for Most na Soči rather indicates numerous local variants of certain global practices (Dular, Tecco Hvala 2018, 132). It is in this context that we should see the proposed explanation of the sequence and significance of depositing horse remains in Graves R 19 and R 22. Moreover, the snag with a lack of parallels might soon be resolved with the discovery from the nearby cemetery at Kobarid, where a preliminary analysis of the faunal assemblage above the cover slab of one of the graves<sup>23</sup> revealed another accumulation of horse skull and limb bones (unpublished data of the author)...

<sup>23</sup> After preliminary analysis, the grave is tentatively dated to Sv. Lucija IIa. The archaeozoological analysis is part of a comprehensive revision, led by Ana Kruh from the Goriški muzej in Nova Gorica, of the 1979 excavations of the said cemetery. I thank her for allowing the access to the faunal remains and for providing a preliminary chronological attribution of the said grave.

- ASMUSSEN, B. 2009, Intentional or incidental thermal modification? Analysing site occupation via burned bone. – *Journal of Archaeological Science* 36, 528–536.
- BALISTA, C., A. RUTA SERAFINI 1998, Linee evolutive della necropoli. – V / In: E. Bianchin Citton, G. Gambacurta, A. Ruta Serafini (ur. / eds.), “...presso l'Adige ridente”... *Recenti rinvenimenti archeologici da Este e Montagnana*, 18–28, Padova.
- BALISTA, C., A. RUTA SERAFINI 2008, Spazi urbani e spazi sacri ad Este. – V / In: *I Veneti antichi. Novità e aggiornamenti, Atti del convegno di studio, Isola della Scala, 15 ottobre 2005*, 81–100, Verona.
- BARTOSIEWICZ, L. 1986, Most na Soči: A preliminary faunal analysis of the Hallstatt period settlement / Most na Soči: uvodne raziskave živalskih ostan- kov halštatske naselbine. – *Arheološki vestnik* 36, 107–131.
- BARTOSIEWICZ, L. 1996, Continuity in the animal keeping of Hallstatt Period communities in Slovenia. – V / In: E. Jerem, A. Lippert (ur. / eds.), *Die Osthallstattkultur*, Archaeolingua 29–35.
- BARTOSIEWICZ, L. 2002, Nežgani živalski ostan- ki v žganih grobovih iz Tolmina / Unburned animal remains in the cremation graves from Tolmin. – V / In: D. Svoljšak, A. Pogačnik, *Tolmin, prazgodovin- sko grobišče 2. Razprave / Tolmin, the Prehistoric cemetery 2. Treatises*, Katalogi in monografije 35, 133–135.
- BARTOSIEWICZ, L. 2006, Animal bones from the medieval settlement Otok (Gutenwerth) near Dobrava pri Škocjanu, Slovenija (Živalski ostan- ki iz srednjeveškega naselja Otok (Gutenwerth) blizu Dobrave pri Škocjanu, Slovenija). – *Arheološki vestnik* 57, 457–478.
- BENDLIN, A. 2013, Suovetaurilia. – V / In: R. S. Bagnall, K. Brodersen, C. B. Champion, A. Erskine, S. R. Huebner (ur. / eds.), *The Encyclopedia of Ancient History*, 6456–6457, Malden, Oxford.
- BIRTALAN, A. 2003, Ritualistic Use of Livestock Bones in the Mongolian Belief System and Customs. – V / In: A. Sárközi, A. Rákos (ur. / eds.), *Proceedings of the 45<sup>th</sup> Permanent International Altaistic Conference (PIAC), Budapest, Hungary, June 23-28, 2002*, Altaica Budapestinensia 2002, 34–62, Budapest.
- BOIARDI, A. 1983, S. Lucia – la necropoli: cronologia e rito. – V / In: *Preistoria del Caput Adriae*, Il catalogo della mostra, 164–187, Udine.
- BOIARDI, A. 1984, Corredi complessi a S. Lucia nel VI e V secolo. – V / In: *Preistoria del Caput Adriae. Atti del convegno internazionale, Trieste, 19-20 novembre 1983*, 97–114, Udine.

- BÖKÖNYI, S. 1968, Data on Iron Age horses of Central and Eastern Europe. – V / In: H. Hencken (ur. / ed.), *Mecklenburg Collection Part 1*, American School of Prehistoric Research, Bulletin 25, 1–71.
- BÖKÖNYI, S. 1994, Analiza živalskih kosti (Die Tierknochenfunde der Siedlung). – V / In: S. Gabrovec, *Stična I. Naselbinska izkopavanja / Siedlungsausgrabungen*, Katalogi in monografije 28, 190–213.
- BORTOLAMI, F. 2017–2018, Sepolture e sacrifici equini nel Veneto preromano. – *Incontri di filologia classica* 17, 61–88.
- BOYLE, J. A. 1965, A form of horse sacrifice amongst the 13<sup>th</sup>- and 14<sup>th</sup>-century Mongols. – *Central Asiatic Journal* 10(3/4), 145–150.
- BOŽIČ, D. 2010, Zum Panzergrab von Stična und der Verlässlichkeit der Grabzusammenhänge in der Sammlung Mecklenburg. – *Acta Praehistorica et Archaeologica* 42, 155–172.
- BRATINA, P. 2014, Zidanca pri Podnanosu / Zidanca near Podnanos. – V / In: B. Teržan, M. Črešnar (ur. / eds.), *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze and Iron Ages in Slovenia*, Katalogi in monografije 40, 549–561.
- BROWN, C. L., C. E. GUSTAFSON 1979, *A Key to Postcranial Skeletal Remains of Cattle/Bison, Elk, and Horse*. – Reports of investigations 57.
- CHERICI, A. 1999, Amuleti nei corredi funebri paleovenetie dell'Italia antica. – V / In: O. Paoletti (ur. / ed.), *Protostoria e storia del 'Venetorum Angulus'*. *Atti del XX Convegno di Studi Etruschi ed Italici, Portogruaro – Quarto D'Altino – Este – Adria, 16-19 ottobre 1996*, 169–216, Pisa, Roma.
- CHIERICHETTI, P. 2011, L'asvamedha nella storia. Un'indagine sulle testimonianze storiche della celebrazione del sacrificio del cavallo in India. – *Kervan* 13/14, 127–145.
- CHOYKE, A. 2010, The Bone is the Beast: Animal Amulets and Ornaments in Power and Magic. – V / In: D. Campana, P. Crabtree, S. D. deFrance, J. Lev-Tov, A. Choyke (ur. / eds.), *Anthropological approaches to zooarchaeology: complexity, colonialism, and animal transformations*, 197–209, Oxford.
- CRESCI MARRONE, G., M. TIRELLI (ur. / eds.) 2003, *Produzioni, merci e commerci in Altino preromana e romana. Atti del convegno, Venezia 12-14 dicembre 2001*, Studi e Ricerche sulla Gallia Cisalpina 17, Altinum. Studi di archeologia, epigrafia e storia 3.
- ČREŠNAR, M., M. VINAZZA, A. VINTAR, B. TOŠKAN, I. PAUŠIČ, M. KALIGARIČ, A. PAUŠIČ 2019, Poštela Early Iron Age hillfort and its associated cemeteries on the Habakuk plateau (Maribor, NE Slovenia). – V / In: M. Črešnar, S. Kiszter, M. Mele, K. Peitler, A. Vintar (ur. / eds.), *Plants – Animals – People. Lively archaeological landscapes of Styria and Northeastern Slovenia*, Schild von Steier 10, 93–98.
- DE GROSSI MAZZORIN, J., C. MINNITI 2012, L'uso degli astragali nell'antichità tra ludo e divinazione. – V / In: J. De Grossi Mazzorin, D. Saccà, C. Tozzi (ur. / eds.), *Atti del 6° Convegno Nazionale di Archeozoologia, Centro visitatori del Parco dell'Orecchiella, 21-24 maggio 2009*, 213–220, San Romano in Garfagnana.
- DEPELLEGRIN, V., M. CUPITO, G. LEONARDI, U. TECCHIATI 2019, I cavalli della necropoli del Piovego (VI-IV sec. a.C.), Padova. – V / In: J. De Grossi Mazzorin, I. Fiore, C. Minitti (ur. / eds.), *Atti dell'8° Convegno Nazionale di Archeozoologia, Lecce, 11-14 novembre 2015*, 139–146, Lecce.
- DI MARTINO, S. 2002, Ostanki sežganih živalskih kosti / Resti ossei animali bruciati. – V / In: D. Svoljšak, A. Pogačnik, *Tolmin, prazgodovinsko grobišče 2. Razprave / Tolmin, the Prehistoric cemetery 2, Treatises*, Katalogi in monografije 35, 131.
- DRIESCH, A. von den 1976, *A guide to the measurement of animal bone from archaeological sites*. – Peabody Museum Bulletin 1.
- DULAR, A. 1991, *Prazgodovinska grobišča v okolici Vinjega vrha nad Belo cerkvijo / Die vorgeschichtlichen Nekropolen in der Umgebung von Vinji Vrh oberhalb von Bela Cerkev*. – Katalogi in monografije 26.
- DULAR, J. 2007, Pferdegräber und Pferdebestattungen in der hallstattzeitlichen Dolenjsko-Gruppe (Konjski grobovi in pokopi konj v dolenski halštatski skupini). – V / In: M. Blečič, M. Črešnar, B. Hänsel, A. Hellmuth, E. Kaiser, C. Metzner-Nebelsick (ur. / eds.), *Scripta Praehistorica in Honorem Biba Teržan*, Situla 44, 737–752.
- DULAR, J., S. TECCO HVALA (ur. / eds.) 2018, *Železnodobno naselje Most na Soči. Razprave / The Iron Age settlement at Most na Soči. Treatises*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 34.
- DULAR, J., S. TECCO HVALA 2018, Most na Soči v železni dobi / Most na Soči in the Iron Age. – V / In: Dular, Tecco Hvala (ur. / eds.) 2018, 9–145.
- DUMÉZIL, G. 1987, *Tridelna ideologija Indoevropcev* [prevod B. Rotar]. – *Studia Humanitatis* 2, Ljubljana.
- EKROTH, G. 2002, *The sacrificial rituals of Greek hero-cults in the Archaic to the early Hellenistic periods*. – *Kernos* supplement 12.
- EKROTH, G. 2011, Meat for the gods. – V / In: V. Pirrenne-Delforge, F. Prescendi (ur. / eds.), "Nourrir les dieux?" *Sacrifice et représentation du divin. Actes de la VI rencontre du Groupe de recherche européen, "FIGURA. Représentation du divin dans les sociétés grecque et romaine"*. *Université de Liège, 23-24 octobre 2009*. – *Kernos*, supplément 26, 15–41.
- EKROTH, G. 2019, Why does Zeus care about burnt thighbones from sheep? Defining the divine and

- structuring the world through animal sacrifice in ancient Greece. – *History of Religions* 58(3), 225–250.
- FACCILOLO, A., I. FIORE, A. TAGLIACOZZO 2006, Archeozoologia dei contesti rituali paleoveneti. – V / In: A. Curci, D. Vitali (ur. / eds.), *Animali tra uomini e Dei. Archeozoologia del mondo preromano. Atti del Convegno Internazionale 8–9 novembre 2002*, Studi e Scavi, nuova serie 14, 53–76.
- FIORE, I., A. TAGLIACOZZO 2001, I resti animali dal santuario preromano in località 'Fornace' di Altino (VE). – V / In: G. Cresci Marrone, M. Tirelli (ur. / eds.), *Orizzonti del sacro. Culti e santuari antichi in Altino e nel Veneto orientale*, Studi e Ricerche sulla Gallia Cisalpina 14, Altinum. Studi di archeologia, epigrafia e storia 2, 87–95, Roma.
- FIORE, I., A. TAGLIACOZZO 2006, Analisi dei resti ossei animali e loro ruolo nel rituale funerario. – V / In: L. Calzavara Capius, A. M. Chieco Bianchi (ur. / eds.), *Este 2. La necropoli di Villa Benvenuti*, Monumenti antichi 64, Serie monografica 7, 454–465.
- FIORE, I., R. SALERNO, A. TAGLIACOZZO 2003, I cavalli paleoveneti del santuario di Altino – località "Fornace". – V / In: Cresci Marrone, Tirelli (ur. / eds.) 2003, 115–141.
- GAASTRA, J. S. 2018, Animal Remains from Ritual Sites: A Cautionary Tale from the Eastern Adriatic. – *International Journal of Osteoarchaeology* 28(1), 18–30.
- GABROVEC, S. 1960, *Prazgodovinski Bled (The Prehistory of Bled)*. – Dela I. razreda SAZU 12/8.
- GABROVEC, S. 1976, Železnodobna nekropola v Kobaridu. – *Goriški letnik* 3, 44–64.
- GABROVEC, S. 1999, 50 Jahre Archäologie der ältern Eisenzeit in Slowenien / 50 let arheologije starejše železne dobe v Sloveniji. – *Arheološki vestnik* 50, 145–188.
- GAMBA, M., G. GAMBACURTA, A. RUTA SERAFINI (ur. / eds.) 2014, *La prima Padova. Le necropoli di Palazzo Emo Capodilista-Tabacchi e di via Tiepolo-via San Massimo tra il IX e l'VIII sec. a.C.* – Venezia.
- GAMBA, M., G. GAMBACURTA, A. RUTA SERAFINI, V. TINÈ, F. VERONESE (ur. / eds.) 2013, *Venetkens. Viaggio nella terra dei Veneti antichi. Catalogo della mostra*. – Padova.
- GAMBACURTA, G. 2003, Le sepolture equine nelle necropoli di Altino. – V / In: Cresci Marrone, Tirelli (ur. / eds.) 2003, 89–113.
- GAMBACURTA, G., M. TIRELLI 1996, Le sepolture di cavallo della necropoli "Le Brustolade". – V / In: *La protostoria tra Sile e Tagliamento. Antiche genti tra Veneto e Friuli*, Cataloghi 2, 71–74, Padova.
- GAMBARI, F. M., U. TECCHIATI 2004, Il cane e il cavallo come indicatori di status nella preistoria e nella protostoria. – V / In: P. Gleirscher, F. Marzatico (ur. / eds.), *Guerrieri, principi ed eroi fra il Danubio e il Po dalla preistoria all'alto Medioevo*, 231–241, Trento.
- GONZÁLEZ, J. M. 2015, *Diachrony: Diachronic Studies of Ancient Greek Literature and Culture*. – Mythos-EikonPoiesis 7, Berlin, Boston.
- GRAYSON, D. K. 1984, *Quantitative Zooarchaeology. Topics in the Analysis of Archaeological Faunas*. – Orlando.
- GRILL, Ch., K. WILTSCHKE-SCHROTTA 2013, Anthropologische und archäozoologische Untersuchungsergebnisse des Leichenbrandes. – V / In: M. Egg, D. Kramer, *Die hallstattzeitlichen Fürstengräber von Kleinklein in der Steiermark: der Kröllkogel*, Römisch-Germanisches Zentralmuseum Mainz, Monographien 110, 33–59.
- GRUŠKOVNJAK, L. 2016a, *Grobovi z živalskimi kostmi v času starejše železne dobe v Sloveniji 2. Analiza*. – Diplomsko delo / Graduate thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- GRUŠKOVNJAK, L. 2016b, *Grobovi z živalskimi kostmi v času starejše železne dobe v Sloveniji I/1. Katalog, tekst*. – Diplomsko delo / Graduate thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- GRUŠKOVNJAK, L., M. OMAHEN, B. TOŠKAN 2018, Ostanki prazgodovinskega grobišča z Novega trga v Ljubljani (Prehistoric funerary remains from Novi trg in Ljubljana). – V / In: M. Črešnar, M. Vinazza (ur. / eds.), *Srečanja in vplivi v raziskovanju bronaste in železne dobe na Slovenskem: zbornik prispevkov v čast Bibi Teržan*, 277–261, Ljubljana.
- HENCKEN, H. 1978, *The Iron Age Cemetery of Magdalenka gora in Slovenia*. – Mecklenburg Collection Part 2, American School of Prehistoric Research, Bulletin 32.
- HOFFMANN, H. 1989, Rhyta and Kantharoi in Greek Ritual. – V / In: *Greek Vases in the J. Paul Getty Museum Volume 4, Occasional Papers on Antiquities* 5, 131–166.
- IVANTCHIK, A. I. 2011, The funeral of Scythian kings. The historical reality and the description of Herodotus (4.71–72). – V / In: L. Bonfante (ur. / ed.), *The Barbarians of Ancient Europe. Realities and Interactions*, 71–106, Cambridge.
- KMEŤOVÁ, P. 2013a, The spectacle of the horse. On Early Iron Age burial customs in the Eastern-Alpine Hallstatt region. – *Archaeological Review from Cambridge* 28(2), 67–81.
- KMEŤOVÁ, P. 2013b, "Masters of Horses" in the West, "Horse Breeders" in the East? On the Significance and Position of the Horse in the Early Iron Age Communities of the Pannonian Basin. – V / In: R. Karl, J. Leskovar (ur. / eds.), *Interpretierte Eisenzeit. Fallstudien, Methoden, Theorie, Tagungsbeiträge*

- der 5. *Linzer Gespräche zur interpretativen Eisenzeitarchäologie*, Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich 37, 247–258.
- KMEŤOVÁ, P. 2014, *Deponovanie koní na pohrebiskách z doby halštatskej v priestore Panónskej panvy / Deposition of horses in the Hallstatt period cemeteries on the territory of Pannonian basin*. – *Dissertationes archaeologicae Bratislavenses* 2.
- KMEŤOVÁ, P. 2017a, Animals to honour the ancestors. On animal depositions in barrows of the northeast Alpine Hallstatt region. – V / In: R. Schumann, S. van der Vaart-Verschoof (ur. / eds.), *Connecting Elites and Regions*, 67–84, Leiden.
- KMEŤOVÁ, P. 2017b, Guláš či stehienko? Zvieracie kostrové zvyški z halštatských mohýl v Dunajskej Lužnej-Nových Košariskách ako doklad mäsitej stravy? (Stew or thigh? Animal skeletal remains from the Early Iron Age barrows in Dunajská Lužná-Nové Košariská as an evidence of meat dishes?). – *Studia Historica Nitriensia* 21, *Supplementum. Sedem decénií Petra Romsauera*, 137–154.
- KMEŤOVÁ, P. 2018, 'And four strong-necked horses he threw swiftly on the pyre...' On human-horse relationship in the Early Iron Age Central Europe from the perspective of interregional contacts. – V / In: P. Pavúk, V. Klontza-Jaklová, A. Harding (ur. / eds.), *ΕΥΔΑΙΜΩΝ. Studies in honour of Jan Bouzek*, Opera Facultatis philosophicae Universitatis Carolinae Pragensis 18, 267–289.
- KMEŤOVÁ, P., S. STEGMANN-RAJTÁR 2014, Zur symbolischen Bestattung von Pferdeschädeln in Gräbern der späten Urnenfelder- und ältern Hallstattzeit (K simboliki konjskih lobanj v grobovih iz poznega žarnogrobiščnega in starejšega halštatskega obdobja). – V / In: S. Tecco Hvala (ur. / ed.), *Studia Praehistorica in Honorem Janez Dular*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 30, 149–166.
- KOVAČ, M., B. TOŠKAN 2017, Sežgani človeški in živalski ostanki s poznobronastodobnega grobišča Žadovinek pri Krškem (Burnt human and animal remains from the Late Bronze Age cemetery of Žadovinek near Krško, Slovenia). – *Arheološki vestnik* 68, 105–116.
- LEPETZ, S. 2013, Horse sacrifice in a Pazyryk culture kurgan: the princely tomb of Berel' (Kazakhstan). Selection criteria and slaughter procedures. – *Anthropozoologica* 48(2), 309–321.
- MACKINNON, M. 2010, "Left" is "Right". The Symbolism behind Side Choice among Ancient Animal Sacrifices. – V / In: D. V. Campana, P. Crabtree, S. D. deFrance, J. Lev-Tov, A. Choyke (ur. / eds.), *Anthropological Approaches to Zooarchaeology: Colonialism, Complexity and Animal Transformations*, 252–260, Oxford.
- MAGGIANI, A. 2003, Il cavallo (alato e aggiogato) in Etruria. – V / In: Cresci Marrone, Tirelli (ur. / eds.) 2003, 161–178.
- MARCHESETTI, C. 1893a, Scavi nella necropoli di S. Lucia presso Tolmino (1885–1892). – *Bollettino della Società Adriatica di Scienze Naturali in Trieste* 15, 1–334.
- MARCHESETTI, C. 1893b, Relazione sugli scavi preistorici eseguiti nel 1892. – *Bollettino della Società Adriatica in Scienze Naturali in Trieste* 14, XIII–XV.
- MILLO, L. 2013, "Quattro cavalli dalle teste superbe gettò sulla pira". – V / In: M. Gamba, G. Gambacurta, A. Ruta Serafini, V. Tiné, F. Veronese (ur. / eds.), *Venetkens. Viaggio nella terra dei Veneti antichi. Catalogo della mostra, Padova, 6 aprile-17 novembre 2013*, 364–366, Venezia.
- MLINAR, M. 2002, *Nove zanke svetolucijske uganke. Arheološke raziskave na Mostu na Soči: 2000 do 2001 / Sveta Lucija – new stigma to the Enigma. Archaeological excavations at Most na Soči: 2000–2001*. – Tolmin.
- MLINAR, M. 2008, *Most na Soči (Sv. Lucija): izkopavanja na grobišču 2000–2002*. – Magistrsko delo / Master thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani (neobjavljeno/unpublished).
- MLINAR, M., T. GERBEC 2011, *Keltskih konj topot / Hear the Horses of Celts*. – Tolmin.
- MURGIA, E. 2013, *Culti e romanizzazione. Resistenze, continuita, trasformazioni*. – Polymnia 4.
- OUTRAM, A. K. 2002, Bone Fracture and Within-bone Nutrients: an Experimentally Based Method for Investigating Levels of Marrow Extraction. – V / In: P. Miracle, N. Milner (ur. / eds.), *Consuming Passions and Patterns of Consumption*, 51–64, Cambridge.
- PEREGO, E. 2010a, Magic and Ritual in Iron Age Veneto, Italy. – *Papers from the Institute of Archaeology* 20, 67–96.
- PEREGO, E. 2010b, Osservazioni preliminari sul banchetto rituale funerario nel Veneto preromano: acquisizione, innovazione e resistenza culturale. – *Saguntum Extra* 9, 287–294.
- PETRUCCI, G. 1996, Lo sfruttamento della fauna nel Friuli occidentale tra età del ferro e romanizzazione. Gradisca - Montereale - Palse. – V / In: *La protostoria tra Sile e Tagliamento. Antiche genti tra Veneto e Friuli*, Cataloghi 2, 469–476, Padova.
- PIGOTT, S. 1962, Heads and Hoofs. – *Antiquity* 36, 110–118.
- PINO URIA, B., A. TAGLIACOZZO 2001, Studio archeozoologico dei livelli protostorici del quartiere Nord-Ovest di Concordia Sagittaria (Venezia) nel quadro delle faune dell'Italia Nord-Orientale. – *Quaderni di Archeologia del Veneto* 17, 141–157.
- PLATTE, R. 2017, *Equine Poetics*. – Hellenic Studies Series 74.



- PROSDOCIMI, A. L. 2003, sul sacrificio del cavallo in alcune fonti di tradizioni indoeuropee. V / In: Cresci Marrone, Tirelli (ur. / eds.) 2003, 61–88.
- PUŠ, I. 1971, *Žarnogrobiščna nekropola na dvorišču SAZU v Ljubljani. Izkopavanja v letih 1964–1965 (Nekropole der Urnenfelderkultur im Hof der Slowenischen Akademie der Wissenschaften und Künste in Ljubljana. Ausgrabungen in den Jahren 1964–1965)*. – Razprave 1. razreda SAZU 7/1.
- RIEDEL, A. 1984, The paleovenetian horses of Le Brustolade (Altino). – *Studi Etruschi* 50, 227–256.
- RIEDEL, A., U. TECCHIATI 2001, Il cavallo della tomba 61. – *Quaderni di Archeologia del Veneto* 17, 84–85.
- RUTA SERAFINI, A., P. MICHELINI 2013, Offerte e sacrifici 'al limite' dell'antica Padova. – V / In: F. Raviola (ur. / ed.), *L'indagine e la rima Scritti per Lorenzo Braccesi*, Hesperia 30, 1199–1223.
- SALVAGNO, L., U. TECCHIATI, E. BIANCHIN CITTON, A. PERSICETTI 2016, I resti faunistici dell'Età del Ferro da Este - Via Caldevigo (Padova). – V / In: U. Thun Hohenstein, M. Cangemi, I. Fiore, J. De Grossi Mazzorin (ur. / eds.), *Atti del 7° Convegno Nazionale di Archeozoologia*, Annali dell'Università degli Studi di Ferrara, Museologia Scientifica e Naturalistica 12(1), 165–172, Ferrara.
- SVOLJŠAK, D., J. DULAR 2016, *Železnodobno naselje Most na Soči. Gradbeni izvidi in najdbe / The Iron Age settlement at Most na Soči. Settlement structures and small finds*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 33.
- SVOLJŠAK, D., A. POGAČNIK 2001, *Tolmin, prazgodovinsko grobišče 1. Katalog / Tolmin, the Prehistoric cemetery 1. Catalogue*. – Katalogi in monografije 34.
- SVOLJŠAK, D., A. POGAČNIK 2002, *Tolmin, prazgodovinsko grobišče 2. Razprave / Tolmin, the Prehistoric cemetery 2. Treatises*. – Katalogi in monografije 35.
- ŠKVOR JERNEJČIČ, B., B. TOŠKAN 2018, Ritual use of dogs and wolves in the Late Bronze and Iron Age in the SouthEastern Alpine region. New evidence from the archaeo(zoo)logical perspective. – V / In: S. Costamagno, C. Dupont, O. Dutour, L. Gourichon, D. Vialou (ur. / eds.), *Animal symbolise – Animal exploité. Du Paléolithique à la Protohistoire*, Édition électronique du CTHS, 249–278, Paris. DOI: 10.4000/books.cths.4667
- TAGLIACOZZO, A. 1998, Analisi dei resti ossei animali di Este e di Saletto. – V / In: E. Bianchin Citton, G. Gambacurta, A. Ruta Serafini (ur. / eds.), ...”presso l'Adige ridente”... *Recenti rinvenimenti archeologici da Este e Montagnana*, 48–53, Padova.
- TECCHIATI, U. 2000, Origine e significato dei luoghi di roghi votivi nella preistoria e nella protostoria dell'Alto Adige. – V / In: G. Niederwagner, U. Tecchiati, *Acqua, fuoco, cielo. Un luogo di roghi votivi di minatori della tarda età del Bronzo*, 5–7, Bolzano.
- TECCO HVALA, S. 2012, *Magdalenska gora. Družbena struktura in grobni rituali železnodobne skupnosti / Magdalenska gora. Social structure and burial rites of the Iron Age community*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 26.
- TEEGEN, W.-R. 2006, Ritual fraud (pius fraus) in large animal sacrifices in the Iron Age? – V / In: A. Curci, D. Vitali (ur. / eds.), *Animali tra uomini e Dei. Archeozoologia del mondo preromano, Atti del Convegno Internazionale 8–9 novembre 2002*, Studi e Scavi, nuova serie 14, 193–196.
- TERŽAN, B. 1990, Polmesečaste fibule. O kulturnih povezavah med Egejo in *Caput Adriae* (Die Halbmondfibeln. Über die Kulturverbindungen zwischen der Ägäis und dem *Caput Adriae*). – *Arheološki vestnik* 41, 49–88.
- TERŽAN, B., F. LO SCHIAVO, N. TRAMPUŽ-OREL 1985, *Most na Soči (S. Lucia) 2. Szombathyjeva izkopavanja. Tekst / Most na Soči (S. Lucija) 2. Die Ausgrabungen von J. Szombhaty. Text*. – Katalogi in monografije 23/1.
- TOŠKAN, B. 2017a, Sežgani konjski ostanki v grobu 6 gomile 17 z Grmade na Molniku / Burnt horse remains in Grave 6, Tumulus 17, from Grmada at Molnik. – V / In: S. Tecco Hvala, *Molnik pri Ljubljani v železni dobi / The Iron Age site at Molnik near Ljubljana*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 36, 187–203.
- TOŠKAN, B. 2017b, Živalski ostanki. V / In: B. Škvor Jernejčič, *Starejšeeželeznodobne gomile na Gorenjskem. Žgani grobovi pri Vili Prah in na Koroški cesti v Kranju / Early Iron Age tumuli in the Gorenjska region. Cremation burials at Vila Prah and Koroška cesta in Kranj*, *Arheološki vestnik* 68, 117–196.
- TOŠKAN, B. 2018, Ritual burials of animals in the south-eastern Alpine region from Prehistory to the Middle Ages. – *Quaderni Friulani di Archeologia* 28(1), 55–71.
- TOŠKAN, B., L. BARTOSIEWICZ 2018, Živalski ostanki iz naselbine na Mostu na Soči: vpogled v družbeno kompleksnost železnodobne skupnosti v jugovzhodnoalpskem prostoru / Animal remains from the settlement at Most na Soči: Insights into the social complexity of an Iron Age community in the south-eastern Alps. – V / In: Dular, Tecco Hvala (ur. / eds.) 2018, 467–510.
- TOŠKAN, B., J. DIRJEC 2011, Sesalska makrofauna / Mammalian macrofauna. – V / In: Z. Modrijan, T. Milavec, *Poznoantična utrjena naselbina Tonovcov grad pri Kobaridu. Najdbe / Late Antique fortified settlement Tonovcov grad near Kobarid. Finds*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 24, 303–388.
- ZAGHETTO, L. 2017, I cavalli del sole. Il sacrificio del cavallo nel contesto indoeuropeo. Nuove evidenze

- archeologiche e iconografiche dall'areale alto-adriatico. – V / In: V. Mariotti, D. Neri, P. Pancaldi (ur. / eds.), *Uomini e Dei. Forme di religiosità tra Archeologia, Antropologia, Storia e Folklore* 1, 71–129, Bologna.
- ZAROFF, R. 2015, Aśvamedha – A Vedic horse sacrifice. – *Studia Mythologica Slavica* 8, 75–86.
- ZEDER, M. A. 2006, Reconciling Rates of Long Bone Fusion and Tooth Eruption and Wear in Sheep (*Ovis*) and Goat (*Capra*). – V / In: D. Ruscillo (ur. / ed.), *Recent Advances in Ageing and Sexing Animal Bones. 9<sup>th</sup> ICAZ Conference, Durham 2002*, 87–118, Oxford.
- ZOHMANN, S., G. FORSTENPOINTER, A. GALIK 2010, Die Tierreste vom Opferplatz St. Walburg im Ultental. – V / In: H. Steiner (ur. / ed.), *Alpine Brandopferplätze. Archäologische und naturwissenschaftliche Untersuchungen*, Forschungen zur Denkmalpflege in Südtirol 5, 829–893.

## ARHEOBOTANIČNE RAZISKAVE NA IZBRANIH NAJDIŠČIH POSOŠKE ŽELEZNODOBNE SKUPNOSTI

### ARCHAEOBOTANICAL EVIDENCE FROM SELECT SITES OF THE POSOČJE IRON AGE COMMUNITY

Metka CULIBERG

Železnodobna nekropola Most na Soči sodi z več kot 6000 izkopanimi grobovi med največje doslej raziskane v evropskem prostoru (Dular, Tecco Hvala 2018, 9). Na ostanke iz tistega časa še vedno naletijo naključno ob gradbenih posegih na območju današnjega naselja. Med letoma 2000 in 2002 je bilo z zaščitnimi arheološkimi izkopavanji Tolminskega muzeja odkritih na Pucarjevem robu novih 36 železnodobnih grobov, na ledini Repelc pa 54 iz železne in rimske dobe. Na severnem robu Repelca je bila odkrita tudi žganinska plast, ki po obsegu in količini oglja kaže na to, da je bilo na tem mestu skozi daljše obdobje sežigališče umrlih, morda pa tudi prostor za kultne obrede.

Poleg bogatih arheoloških najdb so bili iz teh grobov zbrani in analizirani tudi arheobotanični ostanki: oglje drevesne in grmovne vegetacije, medtem ko semen ali plodov, z izjemo nekaj zrn prosa, ni bilo. V razpravo so vključene še arheobotanične raziskave nekaterih drugih grobišč posoške železnodobne skupnosti z namenom, da bi ugotovili, v kolikšni meri je poselitev v posameznih obdobjih vplivala na okolje.

#### ANTRAKOLOŠKA ANALIZA

Vsak primerek oglja je bil pregledan pod svetlobnim mikroskopom Ortholux pod vpadno svetlobo Ultropak, v večini primerov v vseh treh presečnih ravninah: prečni, radialni in tangencialni. Za prepoznavo lesnih vrst so bili uporabljeni določevalni ključi po Gregussu (1954) in Schweingruberju (1978; 1990), kot najbolj uporabna pa se je izkazala lastna primerjalna zbirka oglja recentnih lesnih vrst (Culiberg). V številnih primerih določitev vrste oglja ni bila mogoča,

ker so bili primerki prepereli ali so imeli lesna vlakna zapolnjena s sedimentom. Rezultati antrakološke analize so prikazani v tabelah ali na grafih po posameznih izkopavalnih enotah. Oglje je večinoma določeno le do rodovne taksonomske kategorije. Prevladovali so primerki velikosti 0,5–1 cm, zato določanje do kategorije vrste ni bilo zanesljivo, kajti vrste istega rodu se med seboj po anatomski zgradbi lesa večinoma zelo malo razlikujejo. Le pri taksonih, kjer rod zastopa ena sama vrsta (npr. *Fagus sylvatica* – bukev, *Abies alba* – bela jelka), je navedeno tudi vrstno ime, enako pri vrstah, kjer je določitev mogoča in potrebna (npr. pri rodu *Prunus*: *Prunus spinosa* – črni trn, *Prunus avium* – divja češnja).

#### MOST NA SOČI – PUCARJEV ROB

Na območju Pucarjevega roba je bilo za antrakološko analizo s flotacijo zbrano oglje iz 27 železnodobnih grobov: PR 1, 2, 3, 4, 5A, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 28, 29, 31, 32, 33, 34 in 35. Skupno je bilo analiziranih 254 primerkov. Rezultati so prikazani v tabeli 1 in na grafu 1. Oglje iz dveh grobov (PR 4 in 7) je bilo popolnoma preperelo in zato nedoločljivo, v nekaterih drugih grobovih so bili za analizo ustrezni le posamični primerki, kajti ostalo so bile le grude peščenega sedimenta s primešanimi drobcami oglja (glej tu Mlinar, str. 15, sl. 4).

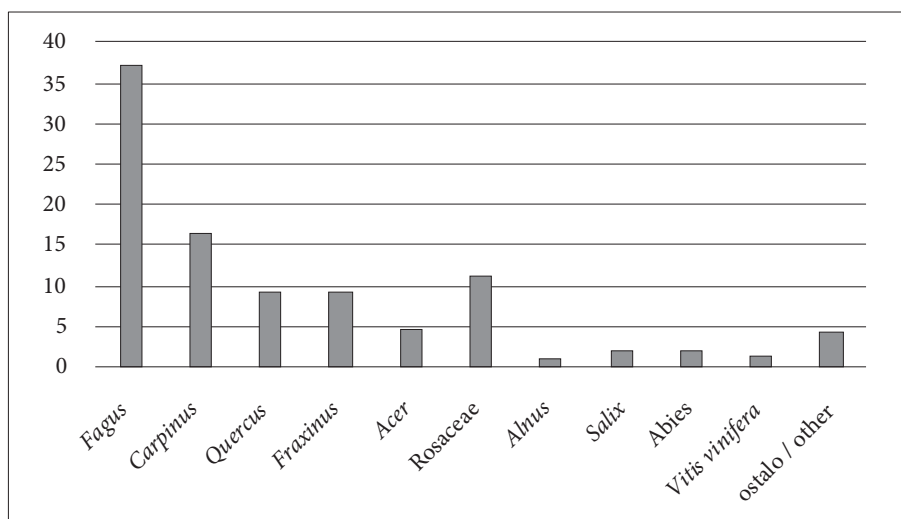
Ugotovljenih je bilo 18 taksonov. Z največjim odstotnim deležem je zastopana bukev (37,4 %), precej manjše so odstotne vrednosti drugih listavcev: gabra (16,5 %), hrasta (9,4 %), jesena (9,4 %), javorja (4,7 %), vrbe (2,0 %) in jelše (1,2 %). Iz družine rožnic (Rosaceae 11,0 %), ki je sistematsko razdeljena v več poddružin

Tab. 1: Most na Soči – Pucarjev rob. Rezultati analize oglja iz železnodobnih grobov.

Tab. 1: Most na Soči – Pucarjev rob. Analysis results for the charcoal taken from Iron Age graves.

Taksomi / Taxa	Grobovi / Graves																		Σ	%							
	1	2	3	5A	6	8	10	11	12	14	16	17	18	20	21	22	23	25			28	29	31	32	33	34	35
<i>Abies alba</i> (bela jelka / silver fir)																					1	4				5	2,0
<i>Quercus</i> sp. (hrast / oak)	1				14																3			6		24	9,4
<i>Fagus sylvatica</i> (bukvev / common beech)			2	3	1	1				3	11				1		10		4	1	19	8	22	2	7	95	37,4
<i>Carpinus</i> sp. (gaber / hornbeam)	12	3	1	1	6	7			7			1							4						42	16,5	
<i>Ostrya carpinifolia</i> (črni gaber / hop-hornbeam)												1								1						2	0,8
<i>Fraxinus</i> sp. (jesen / ash)	2			1	1							4			1	10					1	1	1	2		24	9,4
<i>Ulmus</i> sp. (brest / elm)																									1	1	0,4
<i>Acer</i> sp. (javor / maple)					1	1				4	4	1									1					12	4,7
<i>Betula</i> sp. (breza / birch)	1																									1	0,4
<i>Corylus avellana</i> (navadna leska / common hazel)													1													2	0,8
<i>Alnus</i> sp. (jelša / alder)	1									1													1			3	1,2
<i>Salix</i> sp. (vrba / willow)											4										1					5	2,0
<i>Populus</i> sp. (topol / poplar)											1												1			2	0,8
<i>Prunus avium</i> (divja češnja / wild cherry)																									1	1	0,4
Rosaceae (rožnice / rose family)	1	2		1		2				4	4	1	3		2	6	4							2		28	11,0
<i>Berberis</i> sp. (češmin / barberry)																								1		1	0,4
<i>Evonymus</i> sp. (trdoleska / spindle tree)													2													2	0,8
<i>Vitis sylvestris</i> (divja vinska trta / grape vine)																	4									4	1,6
Σ / %	18	5	3	5	24	8	1	2	7	8	24	2	7	5	1	3	26	8	4	6	26	14	23	15	9	254	100

Graf 1: Most na Soči – Pucarjev rob. Rezultati analize oglja iz 25 železnodobnih grobov (n = 254 primerkov).  
 Graph 1: Most na Soči – Pucarjev rob. Analysis results for the charcoal from 25 Iron Age graves (n = 254 specimens).



(Martinčič et al. 1999), sta zastopani dve: Maloidae in Prunoidae. Poddružina Maloidae vključuje rodove: jerebiko/mokovec (*Sorbus*), hruško/drobnico (*Pyrus*), lesniko/jablano (*Malus*), glog (*Crataegus*) in še nekaj drugih. Ker imajo ti rodovi zelo podobno anatomsko zgradbo lesa, njihovo določanje ni zanesljivo, vendar glede na sicer nekaj manj izrazitih prepoznavnih anatomskih znakov menim, da največji delež oglja vendarle pripada mokovcu (*Sorbus aria*), ki se kot pionirska vrsta pogosto uveljavi na zaraščajočih površinah. Poddružina Prunoidae vključuje le en rod, *Prunus*, pri katerem se anatomska zgradba lesa precej razlikuje od prej omenjenih rodov (po več celic širokih trakovih in po spiralnih odebelitvah na trahejah). En sam primerek oglja v grobu PR 35 pripada divji češnji, ki kot posamično drevo ali v manjših skupinah pogosto uspeva v nižinskih gradnovogabrovih ali sredogorskih bukovih gozdovih (Brus 2004, 198). V skupno vrednost 4,4 % so vključeni sporadično prisotni taksoni: črni gaber, brest, breza, leska, topol ter grmovni vrsti češmin in trdoleska. Posebno zanimiva pa je v grobu PR 25 prisotnost štirih koščkov oglja vinske trte, po vsej verjetnosti gre za divjo vinsko trto (*Vitis vinifera* ssp. *silvestris*). Od iglavcev je skromno zastopana le jelka (2 %).

#### MOST NA SOČI – REPELC

Na ledini Repelc so bile odkrite najdbe iz več prazgodovinskih obdobij (bronaste ter starejše in mlajše železne dobe) in rimske dobe. Odkriti so bili sledovi naselbine, grobovi, jame in sežigališče (glej tu Mlinar, str. 91–96).

#### Bronastodobna naselbinska plast

V najgloblji kulturni plasti (SE 5) so bile evidentirane skromne bronastodobne ostaline. Ostanki hiše iz mlajše bronaste dobe so bili odkriti tudi na pomolu med sotočjem Idrijce in Soče (Dular 2018, 147), iz česar je mogoče sklepati, da sta bila v bronasti dobi verjetno poseljena tako desni kot levi breg reke Idrijce (glej tu Mlinar, str. 91). Iz te plasti na Repelcu izhaja le skromna količina oglja: bukev (*Fagus*) 19 primerkov, hrast (*Quercus*) 11, jelka (*Abies*) 4, ki morda nakazuje, da je tu še uspeval bukovo-jelov gozd (Abieti-Fagetum), verjetno že nekoliko iztrebljen, na njegova rastišča pa naj bi se že naseljeval hrast.

#### Železnodobni žgani grobovi

Iz 25 železnodobnih grobov (R 10, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 25B, 26, 28, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 45, 48, 51 in 52) je bilo skupno analiziranih 482 primerkov oglja (tab. 2). Dobra polovica vsega oglja pripada bukvi (52,6 %), delež oglja gabra je 17,4 %, jesena 13,5 % in javorja 8,7 % (graf 2). Oglja ostalih predstavnikov listaste drevesne vegetacije (hrasta, črnega gabra, breze, jelše in topola) je le po nekaj primerkov. Iz družine rožnic je od skupno 11 primerkov oglja samo en pripadal črnemu trnu, večina pa zelo verjetno mokovcu. Tudi oglja iglastih predstavnikov je malo, saj je bilo v skupni vsebini le 2,5 % oglja jelke, dva primerka pa pripadata brinu.

#### Rimskodobni grobovi

Analizirano je bilo tudi oglje iz 8 rimskodobnih grobov: R 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8 in 17. Količina oglja se je v posameznih grobovih precej razlikovala. Od skupno analiziranih 480 primerkov jih je bilo samo v grobu R 4 kar 236 z anatomskimi znaki jesenovega lesa in 65 z

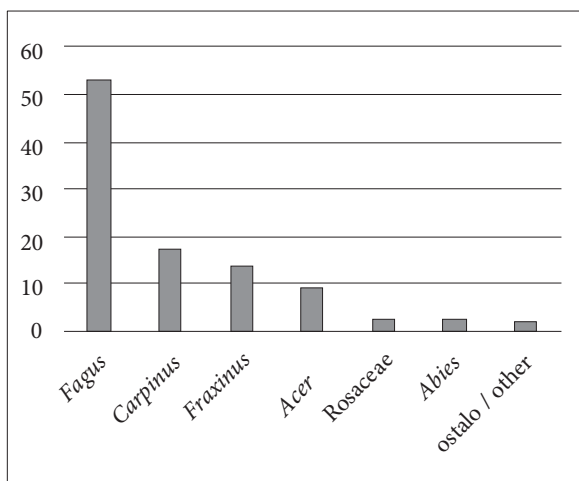
Tab. 2: Most na Soči – Repelc. Rezultati analize oglja iz železnodobnih grobov.  
 Tab. 2: Most na Soči – Repelc. Analysis results for the charcoal taken from Iron Age graves.

## Grobovi / Graves

Taksoni / Taxa	10	12	13	14	16	18	19	20	22	23	25	25B	26	28	33	34	35	37	38	40	41	45	48	51	52	Σ	%
<i>Quercus</i> sp. (hrast / oak)		1																							1	0,2	
<i>Fagus sylvatica</i> (bukev / common beech)	39	11	2	15	19	25	15	7	35	8	5	2	13	2	3	3	3	7	1	19	3	3		15	2	254	52,7
<i>Carpinus</i> sp. (gaber / hornbeam)		3		13	1	11	1	6	23			1	5		3	2			9	2	1		3			84	17,4
<i>Fraxinus</i> sp. (jesen / ash)					24	1		2	22	4		2	3			2	5									65	13,5
<i>Acer</i> sp. (javor / maple)			2	3	2	3		7	7		1					7		7		3						42	8,7
<i>Ostrya carpinifolia</i> (črni gaber / hop-hornbeam)				1				2				2														5	1,0
<i>Populus</i> sp. (topol / poplar)																			4							4	0,8
<i>Betula</i> sp. (breza / birch)																1										1	0,2
<i>Alnus</i> sp. (jeleša / alder)																				1						1	0,2
Rosaceae (rožnice / rose family)					3	1		1					5													10	2,1
<i>Prunus spinosa</i> (črni trn / blackthorn)															1											1	0,2
<i>Abies alba</i> (bela jelka / silver fir)			1	1				1	2	1			1					4				1				12	2,5
<i>Juniperus</i> (brin / juniper)									2																	2	0,4
Σ / %	39	15	5	33	49	41	16	26	91	13	6	5	29	2	7	7	16	7	24	3	24	3	4	15	2	482	99,9

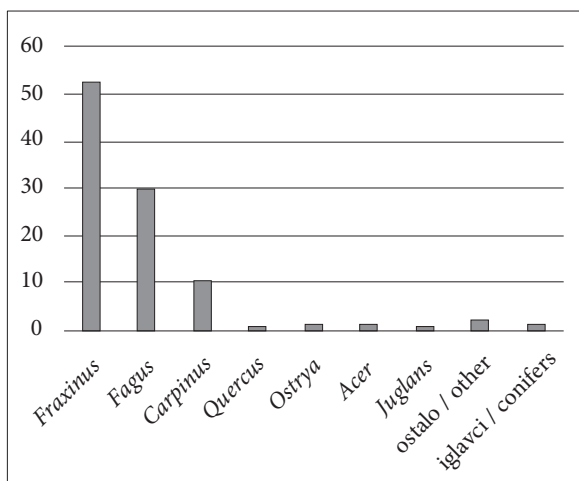
Graf 2: Most na Soči – Repelc. Rezultati analize oglja iz 25 železnodobnih grobov (n = 482 primerkov).

Graph 2: Most na Soči – Repelc. Analysis results for the charcoal from 25 Iron Age graves (n = 482 specimens).



Graf 3: Most na Soči – Repelc. Rezultati analize oglja iz 8 rimskodobnih grobov (n = 480 primerkov).

Graph 3: Most na Soči – Repelc. Analysis results for the charcoal from 8 Roman period graves (n = 480 specimens).



Tab. 3: Most na Soči – Repelc. Rezultati analize oglja iz rimskodobnih grobov.

Tab. 3: Most na Soči – Repelc. Analysis results for the charcoal taken from Roman period graves.

Grobovi / Graves

	1	2	3	4	6	7	8	17		
Taksoni / taxa									Σ	%
<i>Quercus</i> sp. (hrast / oak)				2				2	4	0,8
<i>Fagus sylvatica</i> (bukve / common beech)	1	11	45	65	8	6	3	5	144	30,0
<i>Carpinus</i> sp. (gaber / hornbeam)	4	8	20	4	3	4	1	6	50	10,4
<i>Fraxinus</i> sp. (jesen / ash)			10	236	1	4			251	52,3
<i>Acer</i> sp. (javor / maple)		3		3					6	1,3
<i>Ostrya carpinifolia</i> (črni gaber / hop-hornbeam)		1	5						6	1,3
<i>Betula</i> sp. (breza / birch)								1	1	0,2
<i>Alnus</i> sp. (jelša / alder)				2				3	5	1,0
Rosaceae (rožnice / rose family)		1			2				3	0,6
<i>Prunus avium</i> (divja češnja / wild cherry)				2					2	0,4
<i>Juglans regia</i> (oreh / walnut)	3								3	0,6
<i>Abies alba</i> (bela jelka / silver fir)								2	2	0,4
<i>Taxus baccata</i> (tisa / yew)							1	2	3	0,6
Σ / %	8	24	80	312	16	14	5	21	480	99,9

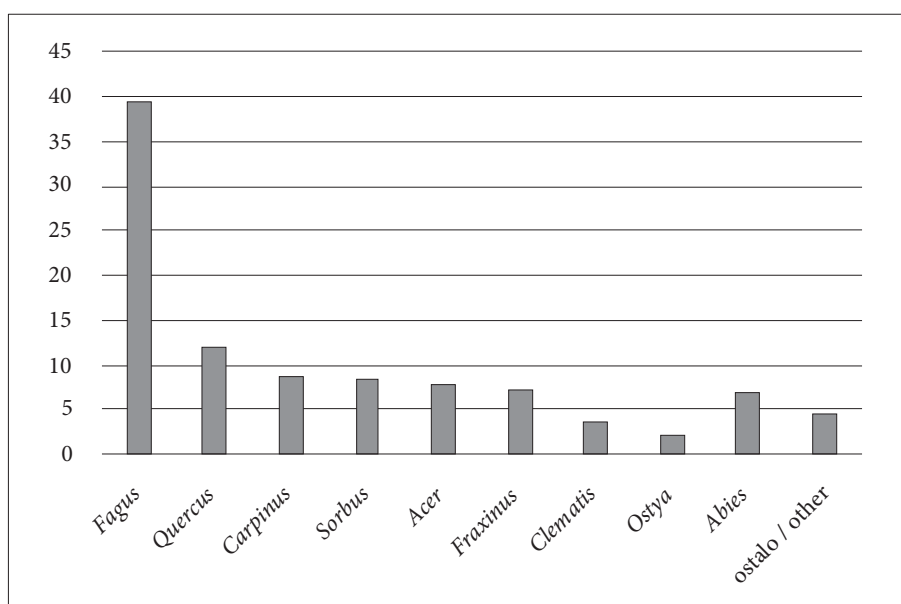
anatomskimi znaki bukovega lesa. Po nekaj primerkov je pripadalo hrastu, gabru, javorju, jelši in divji češnji. Tolikšna količina oglja jesena in tudi bukve v enem samem grobu je lahko naključje, morda pa sta bili ob pripravi grmade ti dve drevesni vrsti namerno izbrani. Prav tako bi bilo mogoče, da je bil v grob dodan večji kos

pooglenelega jesenovega lesa, ki je kasneje razpadel na številne manjše koščke. Iz *tabele 3* in *grafa 3* je razvidno, da je bilo v vseh osmih grobovih ugotovljeno oglje bukve in gabra. Oglje drugih vrst drevja (hrasta, javorja, črnega gabra, breze, jelše, divje češnje, jelke in tise) pa je zastopano le s posamičnimi primerki. Zanimiva je

Tab. 4: Most na Soči – Repelc. Ugotovljeni taksoni v naključno odvzetem vzorcu oglja iz žganinske jame.  
 Tab. 4: Most na Soči – Repelc. Taxa in the randomly sampled charcoal from the cremation pit.

Taksoni / taxa	Σ	%
<i>Fagus sylvatica</i> (bukev / common beech)	271	39,4
<i>Quercus</i> sp. (hrast / oak)	82	11,9
<i>Carpinus</i> sp. (gaber / hornbeam)	59	8,6
<i>Sorbus</i> sp. (jerebika, mokovec / mountain ash, whitebeam)	57	8,3
<i>Acer</i> sp. (javor / maple)	53	7,7
<i>Fraxinus</i> sp. (jesen / ash)	48	7,0
<i>Clematis vitalba</i> (navadni srobot / old man's beard)	25	3,6
<i>Ostrya carpinifolia</i> (črni gaber / hop-hornbeam)	14	2,0
<i>Ulmus</i> sp. (brest / elm)	9	1,3
<i>Alnus</i> sp. (jelša / alder)	8	1,2
<i>Corylus avellana</i> (navadna leska / common hazel)	4	0,5
<i>Salix</i> sp. (vrba / willow)	3	0,4
<i>Betula</i> sp. (breza / birch)	2	0,3
<i>Prunus avium</i> (divja češnja / wild cherry)	2	0,3
<i>Prunus spinosa</i> (črni trn / blackthorn)	1	0,1
<i>Abies alba</i> (bela jelka / silver fir)	47	6,8
<i>Taxus baccata</i> (tisa / yew)	3	0,4
Σ / %	688	99,8

Graf 4: Most na Soči – Repelc. Rezultati analize oglja iz žganinske jame (n = 688 primerkov).  
 Graph 4: Most na Soči – Repelc. Analysis results for the charcoal from the cremation pit (n = 688 specimens).





prisotnost treh primerkov oglja orehovega lesa (*Juglans regia*) v grobu R 1. V tulcu (odlomljenega) bronastega ročaja (patere) z zaključkom v obliki ovnove glave, ki je bil najden v grobu R 3 (glej tu Mlinar, t. 17A: 1), je ostalo nekaj pooglenelega lesa, za katerega smo ugotovili, da pripada drenu (*Cornus mas*).

#### Jame

Poleg grobov so bile evidentirane še jame, ki niso opredeljene kot grobne, ker je bilo v njih le oglje in keramični odlomki (glej tu Mlinar, str. 93–94). Količina oglja je bila skromna, vsega skupaj 25 primerkov iz treh jam, zastopanost taksonov pa je sledeča: bukev (*Fagus sylvatica*) 11 primerkov, gaber (*Carpinus* sp.) 10, hrast (*Quercus* sp.) 2, jesen (*Fraxinus* sp.) 1 in jelka (*Abies alba*) 1.

Jama 11 (6 primerkov oglja): gaber 3, bukev 1, jesen 1, jelka 1.

Jama 27 (9 primerkov oglja): bukev 7, hrast 2.

Jama 29 (10 primerkov oglja): gaber 7, bukev 3.

#### Žganinska jama

Obsežna kotanja na severnem robu grobišča Repelc s površino okoli 12 m<sup>2</sup> in z okoli 30 cm debelo plastjo oglja naj bi bila kraj za sežiganje umrlih, morda tudi prostor za kultne obrede (glej tu Mlinar, str. 94–96). Iz te žganine je bilo pregledanega 2500 ml oglenega drobirja, iz katerega so bili za antrakološko analizo naključno izbrani dovolj veliki primerki oglja. Analiziranih jih je bilo 688. Daleč najpogostejše je oglje bukve (39,4 %), precej manj je hrasta, jesena, gabra, javorja, mokovca in jelke (graf 4). V majhnih odstotkih je prisotno še oglje bresta, črnega gabra, leske, breze, jelše, vrbe, divje češnje, črnega trna in tise (tab. 4). Kar nekaj primerkov pripada navadnemu srobotu, ki je pogosta ovijalka na drevju na gozdnih obronkih, po grmovju ali v živih mejah. S srobotom so morda povezali vejevje, ki so ga pripravili za grmado, na kateri so sežgali umrlega, ali pa za žgalne daritve.

#### MOST NA SOČI – LIPIČARJEV VRT

Med ledinama Pucarjev rob in Repelc je bil na Lipičarjevem vrtu odkrit in izkopan žgan rimskodobni grob. Poleg zanimive arheološke vsebine (Mlinar 2017; glej tu Mlinar, str. 99–100) je bilo zbranega tudi 1500 ml arheobotaničnega materiala (oglja). Naključno izbranih in analiziranih je bilo 424 primerkov, od tega jih je 415 pripadalo bukvi, 1 jelki, 8 primerkov pa smo zaradi slabše razpoznavne anatomske zgradbe določili v družino rožnic, (poddružina Pomoidae):

*Fagus sylvatica* (bukve) 415 primerkov oglja

*Abies alba* (jelka) 1 primerok oglja

Pomoidae (rožnice) 8 primerkov oglja

\*\*\*

Rezultati antrakološke analize z grobišča na Pucarjevem robu ter iz železnodobnih in rimskih grobov pa tudi iz žganinske plasti z Repelca kažejo, da je v vseh primerih zdaleč najbolje zastopano bukovo oglje.

#### TOLMIN

Na ravnici ob vzhodnem vzhodju Kozlovega roba v Tolminu je bilo v letih od 1965 do 1970 izkopanih več kot 400 žganih grobov iz starejše železne dobe (Svoljšak 1966, 117–120; Svovljšak, Pogačnik 2002). Oglje iz 38 grobov je tedaj analiziral Alojz Šercelj, njegovo poročilo je bilo objavljeno leta 2002, a žal nepopolno in brez komentarja, zato na tem mestu predstavljamo rezultate antrakološke analize s teh izkopavanj v grafu 5. Količina oglja je bila glede na število grobov razmeroma majhna in ni znano, ali so bili arheobotanični ostanki iz grobov v celoti pobrani in na kakšen način, prav tako ne, ali so bili v analizo oddani vsi ali morda le izbrani primerki.

Skupno je bilo analiziranih 238 primerkov oglja. Za sežiganje pokojnih je bil zelo verjetno uporabljen les iz bližnje okolice, pridobljen od drevja, ki je poraščalo vzhodje in pobočja Kozlovega roba. Vsebina oglja kaže precejšnjo pestrost drevesnih vrst. Znatno prevladuje oglje gabra (*Carpinus* sp.) in jesena (*Fraxinus* sp.), precej manj je oglja javorja (*Acer* sp.). Z vrednostmi, nižjimi od 5 odstotkov, je zastopano oglje topola (*Populus* sp.), mokovca (*Sorbus aria*), vrbe (*Salix* sp.) ter pravega kostanja (*Castanea sativa*). Družino rožnic (Rosaceae) poleg že omenjenega mokovca zastopajo še divja češnja (*Prunus avium*), rešeljika (*Prunus mahaleb*), lesnika (*Malus sylvestris*) in glog (*Crataegus* sp.). Večinoma s posameznimi primerki je zastopano še oglje hrasta (*Quercus* sp.), lipe (*Tilia* sp.), črnega gabra (*Ostrya carpinifolia*), bresta (*Ulmus* sp.), leske (*Corylus avellana*) in dreva (*Cornus* sp.).

Iz popisa današnje drevesne vegetacije Kozlovega roba, ki ga je naredil Dakskobler,<sup>1</sup> je razvidno, da je danes tu bukovo rastišče, saj na obojni strani povsem prevladuje bukev, na prisojni strani pa uspevajo črni gaber, lipovec, mali jesen, beli gaber, ostrolistni javor, posamično tudi hrasti (graden, dob in celo cer). Prav tako je zabeležen kostanj, ki uspeva še ponekod v okolici Tolmina.

Vsekakor pa bi bili zanimivi rezultati antrakološke analize, če bi odkrili in raziskali tolminsko naselbino, ki ji je to grobišče pripadalo. Koliko lesa – in kakšne vrste – je bilo uporabljenega za njeno gradnjo? Ali bi bilo mogoče, da je bila bukev na tem območju na začetku železne dobe že iztrebljena, kar bi lahko bil tudi eden od vzrokov za selitev tolminske skupnosti in nastanek nove naselbine na Mostu na Soči. Težko je namreč razložiti dejstvo, da v celotni vsebini arheobotaničnega materiala

<sup>1</sup> Igor Dakskobler, sodelavec Biološkega inštituta Jovana Hadžija ZRC SAZU, mi je popis pisno posredoval.

iz žganih grobov med 238 primerki oglja niti eden ne pripada bukvi. Prav tako ni oglja nobene od vrst iglastega drevja. Danes je tu sicer že kar precej jelke, ki so jo začeli saditi v bližnji preteklosti in se že tudi dobro pomlajuje, kot ugotavlja Dakskobler.<sup>2</sup>

## JEROVCA NA ŠENTVIŠKI PLANOTI

Nekoliko oddaljeno od središča posoške (svetolučijske) železnodobne skupnosti na Mostu na Soči je bilo leta 2007 z zaščitnimi arheološkimi izkopavanji Tolminskega muzeja raziskano plano žgano grobišče v Jerovci na Šentviški planoti. Odkritih je bilo 22 grobov, ki jih datirajo v čas od konca 6. do 4. stol. pr. n. št. (Laharnar, Mlinar 2011). Severovzhodni del te kraške planote na nekaj manj kot 800 metrih nadmorske višine ponuja (morda prvenstveno iskalcem železove rude) ugodne razmere za živinorejo, poljedelstvo ali sadjarstvo.

Iz 12 grobov je bilo analiziranih 343 primerkov oglja, od katerih jih je imelo 325 anatomske značilnosti lesa bukve (*Fagus sp.*), po nekaj primerkov je pripadalo še gabru (*Carpinus sp.*) in jrebiki (*Sorbus sp.*) ter po eden jesenu (*Fraxinus sp.*) in javorju (*Acer sp.*) (Culiberg 2011). Zastopanost oglja bukovega lesa je v grobovih 95 %, kar pomeni, da je na planoti, kjer je zaživela nova naselbina, prevladoval bolj ali manj čisti bukov gozd.

Četudi je bila bukev zaradi poselitve, pridobivanja odprtih površin za pašnike, morda tudi za polja in ne nazadnje zaradi morebitne železarske dejavnosti gotovo precej izsekana, še danes tu prevladuje bukov gozd v

<sup>2</sup> Te podatke mi je posredoval osebno iz njegovih lastnih evidenc, za kar se mu zahvaljujem.

različnih združbah. Na območjih, kjer se na primer danes zaraščajo pašniki, je prav tako najpogostejše bukovo mladje.

Zanimive so tudi karpološke najdbe. V grobovih 6 in 18 sta bili najdeni na pol ožgani polovici lupine lešnika (*Corylus avellana*), v grobu 1 pa nekoliko manj ožgana koščica slive (*Prunus domestica*). Poleg teh najdb so bili v vzorcih grude drobci zoglenelih in nezoglenelih kosti, zato menimo, da so sočasne z arheološko vsebino grobov.

## ČADRG – LAZE I

Na planoti na okoli 700 metrih nadmorske višine nad levim bregom Tolminke so bile na travniški površini blizu vasi Čadrg izkopane tri jame, ki so vsebovale arheološke ostanke iz pozne halštatske in latenske dobe (Mlinar, Turk 2016, 20–21). Dve sta interpretirani kot grobova (grob 2 in 3), medtem ko v jami 1 sežganih človeških kosti ni bilo. Iz vseh treh jam je bilo zbrano in analizirano oglje.

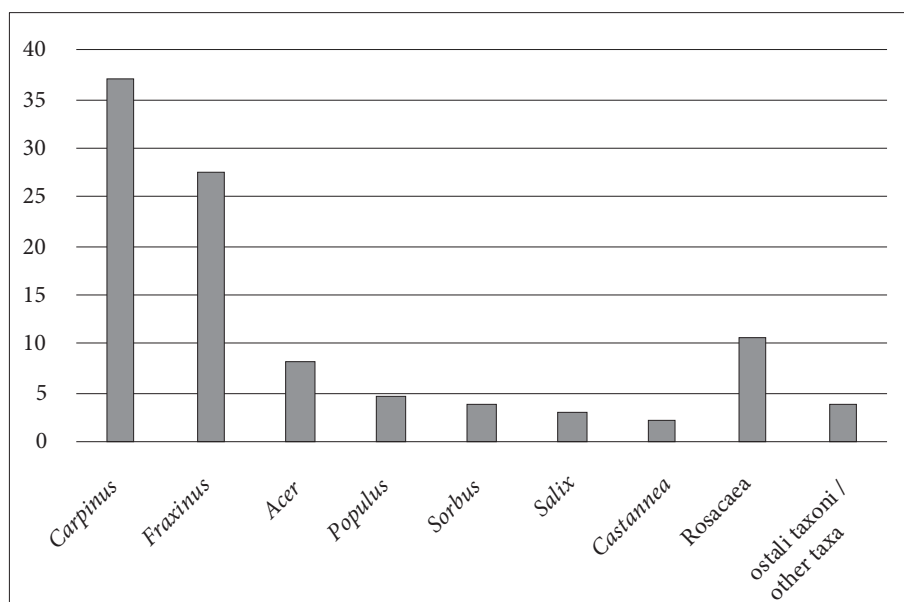
Jama 1: Bukev (*Fagus sylvatica*) 26 primerkov, gaber (*Carpinus sp.*) 17, jesen (*Fraxinus sp.*) 2, lipa (*Tilia sp.*) 3, tisa (*Taxus baccata*) 1.

Grob 2: Bukev (*Fagus sylvatica*) 58, gaber (*Carpinus sp.*) 20, lipa (*Tilia sp.*) 7, jelša (*Alnus sp.*) 4, javor (*Acer sp.*) 1, jrebika/mokovec (*Sorbus aucuparia / aria*) 1; smreka (*Picea abies*) 6, jelka (*Abies alba*) 4, bor (*Pinus sp.*) 1, brin (*Juniperus communis*) 1; več primerkov je bilo prepoznanih le kot iglavec.

Grob 3: 1800 ml oglja; od naključno izbranih primerkov jih je 307 pripadalo bukvi (*Fagus sylvatica*) in 7 gabru (*Carpinus sp.*).

Graf 5: Tolmin. Rezultati analize oglja iz 38 grobov (n = 238 primerkov).

Graph 5: Tolmin. Analysis results for the charcoal from 38 graves (n = 238 specimens).



Iz jame 1 smo v analizo prejeli tudi košček preperlega in s sedimentom impregniranega lesa iz tulca sulične osti. V prečnem prerezu so bili vidni radialno razvrščeni nizi odprtih trahej in agregirani trakovi, kar je značilno za les gabra, jelše ali leske. Košček lesa smo nato namakali v blagi raztopini solne kisline, s katero smo nekoliko očistili karbonatno impregnacijo. Z natančnim pregledovanjem je bilo v tangencialnem preseku dokaj razločno zaznati nekaj trahej, kjer na stikih zagotovo ni bilo videti lestvičastih perforacij, značilnih za jelšo in lesko. Na trahejah so bile tu in tam zaznavne tudi spiralne odebelitve, vse to pa so značilnosti gabrovega lesa (*Carpinus* sp.).

Manj zanesljiva je določitev vrstne pripadnosti drobca lesa v suličnem kopitu iz groba 3. Deloma je bil impregniran tudi z železovim oksidom in tam struktura lesa ni bila razvidna. V prečnem prerezu so bile vidne razmeroma redke, difuzno razporejene posamične pore. Z natančnim pregledovanjem v tangencialnem prerezu je bilo na enem mestu opaziti morda ostanke večjega števila letvic na stičiščih trahej, kar je značilno za les dreva (*Cornus* sp.). Zgolj na osnovi razporeditve por v prečnem prerezu pa bi to lahko bil tudi les javorja (*Acer* sp.).

#### SRPENICA

Na ledini Ograjenca blizu naselja Srpenica v dolini Soče je bil leta 2003 po naključni najdbi odlomkov bronaste situle odkrit prvi žgani grob (grob 1). Ob kopanju jarka za vodovod sta bila leta 2008 odkrita še dva (grob 2 in grob 3), oddaljena približno 80 m od prvega. To grobišče, ki je okvirno datirano v čas med 6. in 4. stol.

pr. n. št., je eno najseverneje ležečih posoških najdišč iz starejše železne dobe (Mlinar 2009–2010). Analizirano je bilo le oglje iz grobov 2 in 3.

Grob 2: Od 35 analiziranih primerkov oglja jih je 31 pripadalo bukvi (*Fagus sylvatica*) in 4 jelki (*Abies alba*).

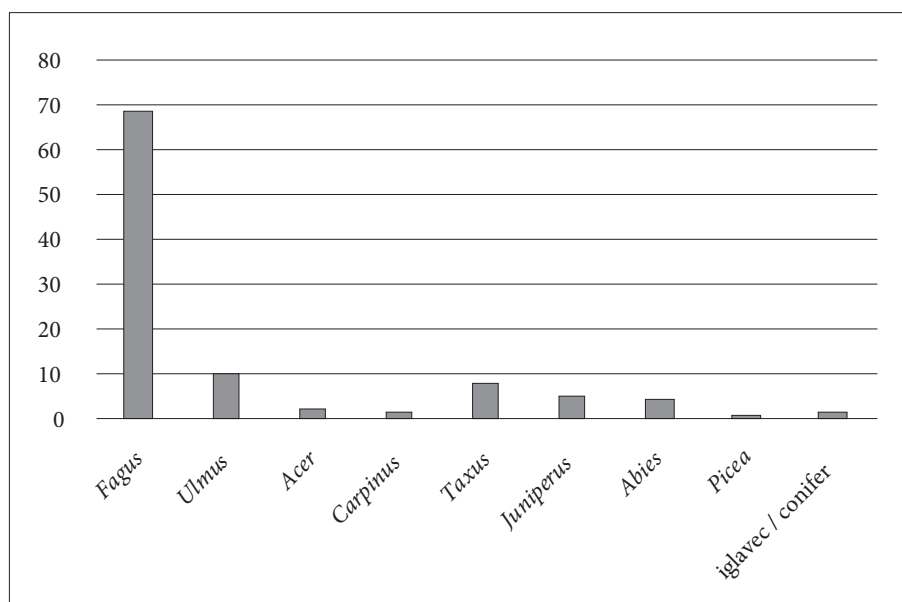
Grob 3: Tudi tu je prevladovalo oglje bukve (*Fagus sylvatica*) z 235 primerki; štirje so pripadali brestu (*Ulmus* sp.), po en pa jelki (*Abies alba*), gabru (*Carpinus* sp.) in tisi (*Taxus baccata*). Vmes je bilo tudi nekaj drobcev sežganih kosti.

#### JELENŠEK NAD GODOVIČEM

Najbolj oddaljena od središča posoške (svetolučijske) skupnosti na Mostu na Soči je bila naselbina na hribu Jelenšek nad Godovičem. V sedlu pod vrhom je bilo naključno odkrito pripadajoče grobišče, kjer so bila leta 1993 izvedena zaščitna arheološka izkopavanja (Bratina 1994; 1997; Svöljšak 1997). Odkritih je bilo 37 žganih grobov z bogatimi pridatki (v moških grobovih orožje in orodje, v ženskih nakit), datirani pa so v 4. stol. pr. n. št. Oglje iz 17 grobov sta analizirala A. Šercelj in M. Culiberg z Biološkega inštituta Jovana Hadžija ZRC SAZU. Rezultati antrakološke analize še niso bili objavljeni in so na tem mestu prikazani na grafu 6. Pregledanih je bilo 359 primerkov oglja. Z nekaj manj kot 70 % je zastopano oglje bukve (*Fagus sylvatica*) in z 9,7 % oglje bresta (*Ulmus* sp.), medtem ko je oglje gabra (*Carpinus* sp.), javorja (*Acer* sp.) in smreke (*Picea* sp.) sporadično. Zanimive so razmeroma visoke vrednosti tise (*Taxus baccata*), ki je zastopana s 7,8 %. Ta vrsta iglavca uspeva raztreseno po vsej Sloveniji, razmeroma

Graf 6: Jelenšek nad Godovičem. Rezultati analize oglja iz 17 grobov (n = 359 primerkov).

Graph 6: Jelenšek above Godovič. Analysis results for the charcoal from 17 graves (n = 359 specimens).



pogosta pa je v severozahodnem delu alpskega sveta. Najraje raste v pasu bukovih in mešanih iglastih gozdov, tudi v okolici Godoviča. Les je trden in prožen in se lepo obdeluje. Že od nekdaj so tiso močno izkoriščali, saj je bil les primeren za najrazličnejše izdelke, med drugim za izdelavo lovnega orožja, kot so kopja ali loki (Brus 2004, 102–103). Na kolišču Stare gmajne na Ljubljanskem barju je bil na primer najden več kot 5000 let star otroški lok iz tisovine (Tolar, Zupančič 2009, 241–242), v strugi Ljublanice pri Sinji Gorici pa celo okoli 40.000 let stara lesena konica prav tako iz tisovine (Gaspari, Erič, Odar 2012). Izdelki iz tisovine ali njihovi fragmenti so znani tudi z mlajših arheoloških najdišč, najpogosteje le oglje tisinega lesa. Verjetno je bila tisa v času obstoja naselbine na Jelenšku v pretežno bukovem gozdu pogostejša kot danes, zato je mogoče, da so njen les uporabljali za različne dele orodja ali orožja. V primerih, ko so te predmete pridali pokojniku ob sežigu, so leseni deli zgoreli in so ostali le drobci oglja.

## ZAKLJUČKI

Današnja vegetacija je rezultat naravnih procesov, v veliki meri pa tudi človekovih dejavnosti v bližnji in daljni preteklosti. Pelodna analiza jezerskih usedlin ali gozdnih tal te spremembe zaznava in omogoča vpogled v sukcesijo naseljevanja posameznih tipov gozdnih združb. Težko pa bi s pelodno analizo ugotovili sestoj vegetacije v neposredni okolici naselbine, saj podaja sliko vegetacije širšega območja. Po drugi strani lesno oglje ali drugi rastlinski makroostanki z arheoloških najdišč, ki so časovno sicer dobro opredeljeni, dokazujejo rastlinski pokrov bolj ali manj bližnjega okolja naselbine. Zato je velika verjetnost, da je večina drevesnih ali grmovnih vrst, ugotovljenih na arheoloških najdiščih, uspevala v njihovi bližini, ne ve pa se, v kolikšnem obsegu. Treba je upoštevati dejstvo, da je bil za gradnjo hiš izbran le obstojnejši les, kot je hrastov, bukov ali smrekov in še kakšen, medtem ko je bil za sežiganje pokojnih ali žgalnodaritvene obrede ter seveda za kurjavo uporabljen širši izbor lesnih vrst. A kot kažejo analize, so tudi v tem primeru največkrat posegali po bukovem lesu. Tako je bila lahko v daljšem časovnem obdobju, več stoletij, kolikor dolgo je živela naselbina, določena vrsta drevja iztrebljena do te mere, da se je gozdni sestoj v okolici precej spremenil.

Pelodna analiza številnih vzorcev jezerske krede vzdolž Zgornjega Posočja je pokazala, da gre večinoma za starejše sedimente, v katerih je prevladovala hladnodobna vegetacija z borom in brezo. Od konca pleistocena in v začetnih obdobjih holocena je bilo naseljevanje gozdne vegetacije še klimatsko pogojeno, takšno vegetacijo smo ugotovili v vzorcih iz 11 m visokega profila jezerske krede v bregu Soče pri Srpenici. Radiokarbon-

ska analiza je potrdila vegetacijo iz poznega glaciala, to je obdobja, ko se je podnebje začelo postopno ogrevati (Bavec et al. 2005; Šercelj 1996). V Zadnji Trenti smo v vzorcu iz 1,5 m visokega profila jezerske krede ob kosu preperelega debla smreke ali macesna z radiokarbonsko starostjo okoli 7000 let pred sedanostjo ugotovili poleg peloda bora, smreke in jelke tudi pelod listavcev tipične holocenske vegetacije: leska, hrast, lipa, brest, javor in celo bukev (Šercelj, Culiberg).<sup>3</sup> V vzorcu sive peščene karbonatne gline iz okolice Kobarida je Šercelj (1981, 135) ugotovil holocensko vegetacijo s smreko, jelko in bukvijo, kar že kaže na prisotnost bukovo-jelove združbe (*Abieti-Fagetum*). Vendar je zaradi nepoznavanja sukcesij menil, da bi lahko to bila ali primarna bukovo-jelova združba, ki je dosegla končno razvojno stopnjo že v prvi polovici postglaciala, ali pa je šlo za ponovno obnavljanje po njeni degradaciji zaradi močne poseljenosti v bronasti in predvsem v starejši železni dobi v okolici Tolmina. Mlajši sedimenti, ki bi bili primerni za pelodno analizo in v katerih bi lahko sledili spremembam vegetacije skozi daljše obdobje, zlasti od bronaste dobe naprej, doslej še niso bili najdeni.

Potencialna naravna vegetacija osrednjega dela Posočja je bukov gozd, gotovo pa je bukev v različnih obdobjih poseljevanja utrpela precejšnje krčenje. Za gradnjo naselbin so bile potrebne večje količine lesa, poleg tega so naseljenci z obsežnimi goloseki pridobivali poljske in pašne površine. Tudi za grmade, na katerih so sežigali preminule, je bil najpogosteje uporabljen prav les bukve, kar dokazuje analiza oglja iz grobov večine raziskanih nekropol. Izjema je le tolminska, kjer ni bilo niti enega primerka oglja bukve. Le ugibamo lahko, ali je bila bukev v okolici Tolmina v pozni prazgodovini že precej iztrebljena. K razjasnitvi tega vprašanja bi veliko prispevala antrakološka analiza ostankov tolminske naselbine, če bi bila ta odkrita in raziskana. Pomanjkanje gradbenega lesa bi lahko bil morda tudi eden od vzrokov, da se je tolminska skupnost okoli 7. stol. pr. n. št. preselila na Most na Soči. Analiza oglja iz železnodobne naselbine na Mostu na Soči je pokazala, da je bil za gradnjo najpogosteje uporabljen les hrasta, jelke in bora in mnogo manj bukve (Motella de Carlo 2018a, 361–402). Morda je bila bukev tudi tu že v bronasti dobi precej iztrebljena, degradirana ali denudirana tla pa je prerastel hrast, ki je danes tu zopet bolj redek.

Vendar analize oglja iz železnodobnih grobov na Pucarjevem robu in Repelcu kažejo, da je bila bukev v okolici Mosta na Soči še vedno prisotna v tolikšni meri, da je bil njen les uporabljen kot glavno kurivo pri sežiganju umrlih. Nekoliko drugačno sliko kaže analiza oglja iz osmih rimskodobnih grobov z Repelca, ki jo nekoliko "izkrivlja" vsebina oglja iz enega samega groba (grob R 4), v katerem je znatno prevladovalo oglje jesena, a je bilo precej tudi oglja bukve. Na desnem bregu Idrije je bilo odkrito še eno grobišče ob rimski naselbini,

<sup>3</sup> Poročilo ni objavljeno, oddano je bilo J. Kunaverju.

tj. nekropola II, datirana v čas med 1. stol. pr. n. št. in 1. stol. n. št. Iz nje je Sila Motella de Carlo analizirala 427 primerkov oglja iz 53 grobov. Iz objavljenega grafa (Motella de Carlo 2018b, 227, Fig. 7) je razvidno, da je bukev zastopana z več kot 30 odstotki, manj je bilo gabra in javorja, še manj oreha in jesena, ostale vrste, med drugim hrast, pa so zastopane bolj ali manj sporadično. Da je bila bukev bolj ali manj prisotna v vseh obdobjih od bronaste do rimske dobe in da je kljub morebitnim večjim krčenjem kmalu nazaj porasla svoja rastišča, dokazuje večina antrakoloških analiz iz Posočja.

Drugače je bilo na planotah, kjer so nastale manjše naselbine (npr. Čadrg, Jerovca), verjetno predvsem zaradi nabiranja železove rude pa tudi pašništva in izkoriščanja gozdov, vendar tamkajšnji pretežno bukovi gozdovi niso utrpeli tolikšne škode.

Ob vrstno dokaj enotni vsebini oglja iz grobov naj omenimo še nekaj drobnih posebnosti. Na Pucarjevem robu na Mostu na Soči so bili v grobu PR 25 ugotovljeni štirje koščki oglja z značilnimi znaki lesa vinske trte (*Vitis* sp.). V neolitskih, železnodobnih, posebno pa v rimskih arheoloških najdiščih so peške grozdnih jagod sicer pogoste, medtem ko so najdbe oglja olesenelih stebel precej bolj redke. Da bi tu gojili vinsko trto, je malo verjetno, kajti pešk ni bilo niti med semeni in plodovi iz naselbine na Mostu na Soči (Motella de Carlo 2018, 381). Tudi danes vinska trta tu ni pogosta, razen kakšne brajde ob hiši. Zato bi morda les iz groba PR 25 lahko pripadal divji vinski trti (*Vitis vinifera* subsp. *sylvestris*), ki kot ovijalka uspeva v mešanem gozdu na gruščnati podlagi. Danes je to redka in zaščitena vrsta le z nekaj znanimi nahajališči, tudi v dolini Idrijce (Dakskobler 1995; 2008; Piltaver 2007).

Na Repelcu so bili v rimskem grobu R 1 ugotovljeni trije primerki oglja orehovega lesa, medtem ko so bila v več hišah železnodobne naselbine na nasprotnem

bregu Idrijce najdena jedrca (Motella de Carlo 2018a, 379) in fragmenti lupine orehovitih plodov (Tolar 2018, 449). Kdaj in kako se je oreh razširil v evropski prostor, se natančno ne ve, so pa iz mlajše železne dobe znane najdbe pooglenelih ostankov orehovitih plodov. Zagotovo se je oreh zelo razširil z Rimljani, ki so ga zelo cenili (Zohary, Hopf 2004, 188–189). Oreh uspeva v Posočju tudi danes in se posamično širi celo v gozdove, kot opaža Dakskobler.<sup>4</sup>

Omenjeno je že bilo, da v nekaj litrih prebranega oglenega drobirja iz sežigališča na Repelcu semen ni bilo z izjemo nekaj zrn prosa (*Panicum* sp.). Večje količine semen, zlasti žitnih zrn, in fragmentov plodov je bilo zbranih večinoma v hiši 6 v naselbini na Mostu na Soči (Motella de Carlo 2018a, 379–383; Tolar 2018, 445–452).

Iz Jerovce na Šentviški planoti pa izvira iz groba 1 ena najbolj zanimivih in v Sloveniji redkih karpoloških najdb, tj. koščica slive (*Prunus domestica*). V Evropi so najdbe koščic znane že iz neolitika in bakrene dobe. Poreklo domače slive arheobotaniki razlagajo različno. Nekateri menijo, da je bila vzgojena s križanjem različnih vrst iz rodu sliv in v neolitiku prinesena v Evropo, drugi pa, da je v srednji Evropi prvotna vrsta, kjer ji najbolj ustreza zmerna klima (Zohary, Hopf 2004, 179–181, Woldring 1997–1998, 547). Torej bi bilo možno, da so železnodobni naseljenci na Jerovci, ki jih je tja privabila verjetno železova ruda, sadili tudi sadno drevje, možno pa je tudi, da so pridelke in plodove zamenjevali z dolinskimi prebivalci. Dve ožgani polovici koščic lešnikov (*Corylus avellana*) s tega najdišča pa kažeta na živinorejsko dejavnost, saj se leskovo grmovje dokaj kmalu naseli na pašnih površinah.

<sup>4</sup> Po podatkih iz njegove lastne evidence.

# ARCHAEOBOTANICAL EVIDENCE FROM SELECT SITES OF THE POSOČJE IRON AGE COMMUNITY

## Translation

The Iron Age cemetery at Most na Soči ranks among the largest prehistoric necropoleis investigated in Europe, thus far revealing more than 6000 burials (Dular, Tecco Hvala 2018, 9). Its remains are still coming to light during the rescue investigations in advance of construction works taking place in the area of the modern town. One such investigation was conducted between 2000 and 2002, when the colleagues of the Tolminski muzej brought to light 36 Iron Age graves at Pucarjev rob, as well as 54 graves and pits from the Iron Age and the Roman period at Repelc. The northern edge of the Repelc site even revealed a cremation pit that indicates, in both its extent and quantity of charcoal, that the spot long served to cremate the dead, possibly also as a place where cult rituals were being performed.

The investigated burials revealed a wealth of grave goods, but also archaeobotanical remains. The latter comprise the charcoal of tree and shrub species, but practically no seeds or fruits with the exception of a few grains of millet. In addition to Most na Soči, archaeobotanical analyses have also been conducted on the remains from some other cemeteries of the Posočje Iron Age community, all with the aim of studying the human impact on the environment in different periods.

## ANTHRACOLOGICAL ANALYSIS

Charcoal specimens were examined under the Ortholux light microscope using the Ultropak incident light illuminator, in most cases in all three sections: transverse, radial and tangential. The characterisation of wood species was performed based on the anatomical features as defined by Greguss (1954) and Schweingruber (1978; 1990) and even more on the personal reference collection of recent wood species (Culiberg). Numerous specimens exhibited excessive weathering or sediment-filled wood fibres that made characterisation impossible. The results of the anthracological analysis are shown in tables and graphs according to excavation units. Most of the charcoal specimens were taxonomically identified to the level of the genus; the characteri-

sation of the species was for the most part unreliable as the specimens were predominantly in the 0.5–1 cm size range, where there is little difference in the anatomy of the species of any particular genus. The species is only given for the taxa where a genus consists of a single species (e.g. *Fagus sylvatica*, *Abies alba*) and for the species where the characterisation was possible and necessary (e.g. the *Prunus* genus: *Prunus spinosa*, *Prunus avium*).

## MOST NA SOČI – PUCARJEV ROB

The charcoal from 27 Iron Age graves (PR 1, 2, 3, 4, 5A, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 28, 29, 31, 32, 33, 34 and 35) at this site was collected by water sieving. The anthracological analysis examined a total of 254 specimens. The results are shown in *Table 1* and *Graph 1*. The charcoal from two graves (PR 4 and 7) was completely weathered and therefore impossible to characterise, while some other graves only yielded a limited number of specimens suitable for analysis as others were only lumps of sandy sediment with bits of charcoal.

The analysis established 18 taxa. By far the best represented is *Fagus* (37.4%), followed by other deciduous taxa: *Carpinus* (16.5%), *Quercus* (9.4%), *Fraxinus* (9.4%), *Acer* (4.7%), *Salix* (2.0%) and *Alnus* (1.2%). Two of the several subfamilies (Martinčič et al. 1999) of the Rosaceae family (11.0%) are also represented: Maloideae and Prunoidae. The Maloideae subfamily consists of the *Sorbus*, *Pyrus*, *Malus*, *Crataegus* and several other genera, which have a very similar wood anatomy, making the distinction unreliable. However, a number of less prominent anatomical features suggest that the greatest share of the Rosaceae charcoal belongs to *Sorbus aria*, which is a pioneer species that frequently comes to dominate areas in the process of being overgrown. The Prunoidae subfamily includes a single genus, *Prunus*, the anatomical structure of which differs considerably from that of the Maloideae subfamily (in the several-cell wide rays and the spiral thickenings in vessels). A single charcoal specimen, from Grave PR 35, belongs to

*Prunus avium*, which frequently grows in lowland durmast oak-hornbeam forests or middle-mountain beech forests either individually or in small groups (Brus 2004, 198). The sporadically occurring taxa make up 4.4% of the total sum and comprise *Ostrya carpinifolia*, *Ulmus*, *Betula*, *Corylus avellana*, *Populus*, as well as *Berberis* and *Evonymus* as shrub species. Particularly intriguing is the presence, in Grave PR 25, of four specimens of grapevine charcoal, most likely wild grapevine (*Vitis vinifera* ssp. *sylvestris*). Of coniferous trees, only *Abies* is represented, with mere 2%.

#### MOST NA SOČI – REPELC

The finds at Repelc date to several periods of prehistory (Bronze, Early and Late Iron Ages) and the Roman period. They consist of habitation traces, graves, pits and a cremation pit (see here Mlinar, pp. 117–118).

##### *Bronze Age habitation layer*

The deepest cultural layer (SE 5) revealed scarce Bronze Age remains. The remains of a house from the Younger Bronze Age were also found on the promontory overlooking the confluence of the Rivers Idrijca and the Soča (Dular 2018, 147), which suggests that both the left and the right bank of the Idrijca were inhabited in the Bronze Age (see here Mlinar, pp. 118–119). Only a modest amount of charcoal was obtained from this layer, belonging to *Fagus* (19 specimens), *Quercus* (11 specimens) and *Abies* (4 specimens). This may indicate the existence of a beech-fir forest (Abieti-Fagetum), possibly already slightly depleted and oak forest taking its place.

##### *Iron Age cremation burials*

A total of 482 charcoal specimens (Tab. 2) were analysed from 25 Iron Age graves (R 10, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 25B, 26, 28, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 45, 48, 51 and 52). Just over half of the charcoal belongs to *Fagus* (52.6%), 17.4% to *Carpinus*, 13.5% to *Fraxinus* and 8.7% to *Acer* (Graph 2). Only a few specimens belong to other deciduous species (*Quercus*, *Ostrya carpinifolia*, *Betula*, *Alnus* and *Populus*). The Rosaceae family is represented by 11 specimens, of which one belongs to *Prunus spinosa* and the majority most likely to *Sorbus aria*. The coniferous canopy is also poorly represented, with only 2.5% of fir and two specimens belonging to juniper.

##### *Roman period burials*

The analysis included the charcoal from eight graves from the Roman period: R 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8 and 17. The amount of charcoal differed considerably from grave to grave. Of the total of 480, Grave R 4 alone contained as many as 236 specimens, with anatomical features of *Fraxinus* and 65 with those of beech. Several specimens also belonged to *Quercus*, *Carpinus*, *Acer*, *Alnus* and

*Prunus avium*. It is possible that such a large quantity of *Fraxinus* and *Fagus* charcoal in a single grave is a matter of coincidence, though it is also possible that these two tree species were either intentionally selected for the funeral pyre or a large piece of charred ash wood was intentionally placed into the grave and later disintegrated into smaller pieces. Table 3 and Graph 3 show that the charcoal of *Fagus* and *Carpinus* was present in all eight graves. The charcoal of other tree species (*Quercus*, *Acer*, *Ostrya carpinifolia*, *Betula*, *Alnus*, *Prunus avium*, *Abies* and *Taxus baccata*) is represented with a few specimens. Interestingly, Grave R 1 revealed three charcoal pieces of *Juglans regia*. In addition, the charred wood in the socket of a (broken off) bronze handle (of a patera) with a ram-head terminal, found in Grave R 3 (see here Mlinar, Pl. 17A: 1), was identified as *Cornus mas*.

##### *Pits*

The cemetery also included pits that did not contain human bone remains, only charcoal and pottery shards (see here Mlinar, pp. 119–120). The quantity of the recovered charcoal is modest, altogether 25 specimens from three pits, which belong to the following taxa: 11 to *Fagus sylvatica*, 10 to *Carpinus*, 2 to *Quercus*, 1 to *Fraxinus* and 1 to *Abies*.

Pit 11 (6 specimens): *Carpinus* 3, *Fagus* 1, *Fraxinus* 1, *Abies* 1.

Pit 27 (9 specimens): *Fagus* 7, *Quercus* 2.

Pit 29 (10 specimens): *Carpinus* 7, *Fagus* 3.

##### *Cremation pit*

The northern edge of the Repelc cemetery revealed a vast depression measuring some 12 m<sup>2</sup> and containing a roughly 30 cm thick layer of charcoal. The pit was presumably intended for cremation, but possibly also a place where cult rituals were being performed (see here Mlinar, p. 120). The analysis examined 2500 ml of charcoal, with the sufficiently large specimens selected for anthracological analysis. The 688 large specimens belong by far the most commonly to *Fagus* (39.4%) and considerably less to *Quercus*, *Fraxinus*, *Carpinus*, *Acer*, *Sorbus* and *Abies* (Graph 4), in small amounts also to *Ulmus*, *Ostrya carpinifolia*, *Corylus avellana*, *Betula*, *Alnus*, *Salix*, *Prunus avium*, *Prunus spinosa* and *Taxus baccata* (Tab. 4); several specimens also to *Clematis vitalba*, which commonly climbs trees at forest fringes, but also shrubs and hedges. *Clematis vitalba* may have been used to bind the branches prepared for the pyre or for burnt offerings.

#### MOST NA SOČI – LIPIČARJEV VRT

The site of Lipičarjev vrt lies between Pucarjev rob and Repelc. It revealed a Roman period cremation burial with intriguing archaeological (Mlinar 2017; see here Mlinar, pp. 146–147), as well as 1500 ml of archaeo-

botanical finds (charcoal). Of the latter, 424 specimens were randomly selected and analysed, revealing that 415 belonged to *Fagus*, 1 to *Abies* and 8 more broadly to the Rosaceae family (Pomoidae subfamily) as their anatomical structure was less characteristic:

<i>Fagus sylvatica</i>	415 specimens
<i>Abies alba</i>	1 specimen
Pomoidae	8 specimens

\*\*\*

The results of the anthracological analysis of the plant remains from Pucarjev rob (cemetery) and Repelc (Iron Age and Roman period graves and a cremation pit) reveal beech to be far the best represented species.

### TOLMIN

The flatland along the east foot of the Kozlov rob hill in Tolmin is the site where more than 400 cremation burials from the Early Iron Age were excavated between 1965 and 1970 (Svoljšak 1966, 117–120; Svoljšak, Pogačnik 2002). Charcoal specimens were taken from 38 graves. At the time, Alojz Šercelj analysed the charcoal specimens from 38 graves. His report was published in 2002 (in Svoljšak, Pogačnik), but was unfortunately incomplete and without a commentary. The complete results of the anthracological analysis for this site are given here, in *Graph 5*. The amount of charcoal was relatively small given the number of graves and it is unclear how the archaeobotanical remains were collected and whether they were gathered in their entirety; it is also unclear whether all specimens were analysed or only a selection.

A total of 238 charcoal specimens were analysed. For building funeral pyres, people very likely used the wood available in the vicinity, i.e. on the foot and slopes of Kozlov rob. The analysis shows a great diversity of tree species, with a considerable predominance of *Carpinus* sp. and *Fraxinus* sp., considerably less of *Acer* sp. Represented with values below five percent are *Populus* sp., *Sorbus aria*, *Salix* sp. and *Castanea sativa*. In addition to the already mentioned *Sorbus aria*, the Rosaceae family also includes *Prunus avium*, *Prunus mahaleb*, *Malus sylvestris* and *Crataegus* sp. Some species are represented merely with individual specimens: *Quercus* sp., *Tilia* sp., *Ostrya carpinifolia*, *Ulmus* sp., *Corylus avellana* and *Cornus* sp.

Dakskobler's list<sup>1</sup> of the tree species now growing on Kozlov rob shows that the hill is beech habitat today, with beech completely dominating on the shady sides and *Ostrya carpinifolia*, *Tilia cordata*, *Fraxinus ornus*, *Carpinus betulus*, *Acer platanoides*, individually also oaks (*Quercus petraea*, *Q. robur* and even *Q. cerris*) also growing on the sunny sides. Chestnuts (*Castanea sativa*) have been recorded as well, still growing around Tolmin.

<sup>1</sup> Igor Dakskobler, associate at the Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU, has provided the list in written form.

What is missing for a more complete picture is an anthracological analysis of the remains from the settlement associated with the cemetery at Tolmin, which has not yet been unearthed. How much wood – and what species – was used in its construction? Is it possible that beech had already been depleted in this area at the beginning of the Iron Age (8<sup>th</sup>/7<sup>th</sup> century BC), which then led the Tolmin community to migrate and establish a new settlement at Most na Soči? These questions are raised by the fact that the entire body of archaeobotanical remains from the cremation graves at Tolmin, consisting of 238 charcoal specimens, included not a single specimen that would belong to *Fagus*. Neither are any of the coniferous species represented. The present-day canopy includes a fair amount of *Abies*, which began to be planted not so long ago and is successfully propagating, as Dakskobler observes.<sup>2</sup>

### JEROVCA

#### ON THE PLATEAU OF ŠENTVIŠKA PLANOTA

Slightly removed from the centre of the Posočje (Sveta Lucija) Iron Age community at Most na Soči, a flat cremation cemetery was investigated in 2007 at Jerovca on Šentviška planota. The rescue archaeological excavations revealed 22 graves dated from the end of the 6<sup>th</sup> to the 4<sup>th</sup> century BC (Laharnar, Mlinar 2011). The north-eastern part of this karst plateau, at an altitude of just under 800 m asl, offers favourable conditions for animal husbandry, crop cultivation and fruit growing (possibly primarily to iron ore prospectors).

Charcoal specimens were taken from 12 graves. The analysis examined 343 specimens, of which 325 showed anatomical features of *Fagus sylvatica*, several specimens belonged to *Carpinus* sp. and *Sorbus* sp., one to *Fraxinus* sp. and *Acer* sp., respectively (Culiberg 2011). The 95% share of beech charcoal suggests a predominance of more or less pure beech forest on the plateau hosting the new settlement.

Beech may have been largely cut down in the area to gain land for habitation or pasturing, possibly for fields or even due to presumed ironworking activities, but is today prevalent and forms forests in association with different tree species. The young beech growth is the most common on overgrowing pastures.

For the past, carpological finds also provide an interesting insight. Graves 6 and 18 contained two burnt halves of hazelnut shells (*Corylus avellana*), Grave 1 a slightly less burnt plum stone (*Prunus domestica*). The specimens included charred and uncharred bits of bone, which suggests the plant remains to be contemporaneous with the archaeological goods in the graves.

<sup>2</sup> Igor Dakskobler kindly provided this information from his own records.



## ČADRG – LAZE I

The archaeological investigations on a patch of grassland near the Čadrg village, which lies roughly 700 m a.s.l. above the left bank of the River Tolminka, revealed three pits. The pits contained archaeological remains from the Late Hallstatt and La Tène periods (Mlinar, Turk 2016, 20–21). Two of them are interpreted as burial pits (Graves 2 and 3), while Pit 1 revealed no cremated human bones. Charcoal was collected and analysed from all three.

Pit 1: 26 specimens of *Fagus sylvatica*, 17 of *Carpinus* sp., 2 of *Fraxinus* sp., 3 of *Tilia* sp., 1 of *Taxus baccata*.

Grave 2: 58 specimens of *Fagus sylvatica*, 20 of *Carpinus* sp., 7 of *Tilia* sp., 4 of *Alnus* sp., 1 of *Acer* sp., 1 of *Sorbus aucuparia /aria*; 6 of *Picea abies*, 4 of *Abies alba*, 1 of *Pinus* sp., 1 of *Juniperus communis*; several specimens could only be identified to the level of conifers.

Grave 3: 1800 ml of charcoal; 307 of the randomly selected specimens belong to *Fagus sylvatica* and 7 to *Carpinus* sp.

From Pit 1, we also analysed a specimen of weathered and sediment-impregnated wood from the socket of a spearhead. Its transverse section showed pores joined in radial groups and aggregated rays, which is characteristic of hornbeam, alder or hazel wood. A specimen of this wood was then soaked in a weak solution of hydrochloric acid to clean the carbonate impregnation as much as possible. A careful examination fairly clearly showed several vessels in tangential section, as well as no scalariform perforation plates characteristic of alder and hazel wood. The vessels revealed spiral thickenings at places, which is characteristic of *Carpinus* sp.

Less certain is the characterisation of the piece of wood from Grave 3, found in the butt of a spear. The piece was in parts impregnated with iron oxide; the structure of the wood was not visible in those parts. The transverse section revealed relatively rare, diffusely arranged individual pores. A careful examination of the tangential section showed possible remains of scalariform perforation plates with a large number of bars in one spot, which is typical of *Cornus* wood. The distribution of the pores in transverse section also allows for the wood to belong to *Acer* sp.

## SRPENICA

A chance find of situla fragments at the Ograjenca site in 2003, in the vicinity of the village of Srpenica in the Soča Valley, led to the discovery of the first burial (Grave 1) at the site. The excavation of a water pipeline trench in 2008 brought to light further two (Grave 2 and Grave 3), located some 80 m away. The cemetery, dated roughly between the 6<sup>th</sup> and the 4<sup>th</sup> century BC, is among the most northern-lying sites of the Early Iron

Age Posočje community (Mlinar 2009–2010). Only the charcoal from Graves 2 and 3 was analysed.

Grave 2: 31 of the 35 analysed specimens belong to *Fagus sylvatica* and 4 to *Abies alba*.

Grave 3: The charcoal of *Fagus sylvatica* prevails here as well, with 235 specimens; four specimens belong to *Ulmus* sp. and one to *Abies alba*, *Carpinus* sp. and *Taxus baccata*, respectively. The charcoal was mixed with cremated bone pieces.

## JELENŠEK ABOVE GODOVIČ

The settlement farthest removed from the centre of the Posočje (Sveta Lucija) community at Most na Soči was located on the Jelenšek hill above Godovič. The associated cemetery was discovered by chance on the saddle below the hilltop, where rescue archaeological excavations were conducted in 1993 (Bratina 1994; 1997; Svoljšak 1997). The excavations unearthed 37 cremation burials with rich grave goods (weapons and tools in the graves of men and jewellery in the graves of women); the burials date to the 4<sup>th</sup> century BC. Alojz Šercelj and Metka Culiberg, from the Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU, analysed the charcoal from 17 of the graves. The results of the anthracological analysis are published here for the first time, on *Graph 6*. The analysis examined 359 specimens. Just under 70% of them belong to *Fagus sylvatica* and 9.7% to *Ulmus* sp., some specimens also belong to *Carpinus* sp., *Acer* sp. and *Picea* sp. Interestingly, *Taxus baccata* is represented with 7.8%; this coniferous species is dispersed across the territory of Slovenia and is relatively common in the north-western part of the Alpine region. It grows best in the belt of beech and mixed coniferous forests, also in the area of Godovič. Its wood is hard and flexible. People have been extensively exploiting yew wood as it is suitable for a variety of products, including hunting weapons such as lances and bows (Brus 2004, 102–103). At the Stare gmajne pile-dwelling site in the Ljubljansko barje, a child's bow of yew wood was found that is over 5000 years old (Tolar, Zupančič 2009, 241–242), while the riverbed of the Ljubljana at Sinja Gorica yielded as much as 40,000 years old wooden projectile point of yew (Gaspari, Erič, Odar 2012). Products of yew or their fragments are also known from later archaeological sites, most commonly only as yew charcoal. It is likely that, at the time of the settlement at Jelenšek, yew was a more common member of the predominantly beech forest than today, it is hence possible that its wood was used for different parts of tools or weapons. When such artefacts were offered to the deceased at cremation, the wooden parts would have burned and left bits of charcoal behind.

## CONCLUSIONS

The present-day vegetation is the result of natural processes, but in a large measure also of human activities in the recent and the more remote past. The pollen analysis of lacustrine sediments or forest soils records the changes in vegetation and allows an insight into the succession of individual types of forest communities, while it is less useful in establishing the vegetation in the immediate vicinity of a site, as the information it offers pertains to wider surroundings. On the other hand, the wood charcoal and other plant macroremains from archaeological sites, chronologically well defined, offer an insight into the vegetation in proximity to the site. It is thus very likely that most of the tree and shrub species established at archaeological sites grew in their vicinity, but it is not known to what extent. It should also be taken into account that only the more durable tree species were selected for construction purposes, such as oak, beech, spruce or others, while cremation or burnt offerings, as well as fuel required a wider variety of wood species. Having said that, analyses show that beech was the most common wood used even for the latter activities. This could have led to a certain wood species being depleted, during the life of a settlement that could have spanned through several centuries, to the degree that considerably altered the forest composition.

The pollen analysis of the numerous samples of lacustrine chalk taken along the Upper Posočje region has shown that they mostly belong to earlier sediments with prevailing cold-period vegetation with pine and birch. From the end of the Pleistocene and in the (opening) initial stages of the Holocene, forest vegetation still depended entirely on the climate; such vegetation was established in the samples from the 11-metre-high section of lacustrine chalk taken in the bank of the Soča at Srpenica. The radiocarbon analysis confirmed the vegetation of the late glacial, i.e. the period when climate gradually began warming up (Bavec et al. 2005; Šercelj 1996). The sample from the Zadnja Trenta valley, taken from the 1.5 m high section of lacustrine chalk next to a weathered spruce of larch trunk radiocarbon dated to around 7000 years before the present, revealed the pollen of pine, spruce and fir, as well as of deciduous vegetation typical of the Holocene: hazel, oak, lime, elm, maple and even beech (Šercelj, Culiberg).<sup>3</sup> In the sample of grey sandy carbonate clay from the area of Kobarid, Šercelj (1981, 135) was able to establish Holocene vegetation with spruce, fir and beech, which indicates a beech-fir community (*Abieti-Fagetum*). Without the information on vegetation successions, he believed this could have been either the primary beech-fir community that had reached its final stage of development already in the first half of the postglacial, or a renewal after the forest deg-

radation caused by the dense population of the Tolmin area in the Bronze and even more so the Iron Age. It has as yet not been possible to find later sediments that would be suitable for pollen analysis and would allow us to trace the changes in vegetation through a longer period, particularly from the Bronze Age onwards.

Current evidence suggests that the central part of the Posočje region was covered with beech forest, though beech certainly suffered extensive clearing in different periods. The construction of a settlement necessitated great quantities of wood, the inhabitants of the settlement also gained fields and pastures by clear-cutting vast tracts of lands. The analysis of the charcoal recovered from the graves of most of the cemeteries in the region indicates that the funeral pyres were also most commonly constructed of beech wood. The only exception here is the cemetery at Tolmin, which revealed not a single specimen of beech wood. We can only speculate whether, in late prehistory, beech was largely depleted in the Tolmin area. This speculation could be illuminated by an anthracological analysis of the wooden remains from the Tolmin settlement, which must have existed but has not yet been discovered. The lack of wood for construction purposes may also have been one of the reasons that led the Tolmin community to move to Most na Soči around the 7<sup>th</sup> century BC. The analysis of the charcoal from the Iron Age settlement at Most na Soči has shown that oak, fir and pine wood was most commonly used in construction, while beech was much less common (Motella de Carlo 2018a, 361–402). It is possible that beech had already been heavily depleted in the Bronze Age, and the degraded or denuded soil overgrown by oak, a tree species that is again rather rare at present.

In contrast, the analysis of the charcoal from the Iron Age graves at Pucarjev rob and Repelc, both at Most na Soči, shows that beech was still present in the area and was used as the main fuelwood for the cremation of the dead. A slightly different picture is provided by the analysis of the charcoal from the eight Roman period graves at Repelc, only 'disturbed' by the charcoal contents from Grave R 4 that showed a predominance of ash, but also a fair amount of beech. Another cemetery was unearthed on the right bank of the Idrijca, i.e. Necropolis II beside the Roman settlement, dated between the 1<sup>st</sup> century BC and the 1<sup>st</sup> century AD. Sila Motella de Carlo analysed the charcoal from this cemetery, examining 427 specimens from 53 graves. The graph she published (Motella de Carlo 2018b, 227, Fig. 7) shows beech to be represented with more than 30%, followed by *Carpinus*, *Acer* and lower quantities of *Juglans* and *Fraxinus*, while other species including oak only occur sporadically. Most of the anthracological analyses performed for the Posočje region suggest that beech was present to different extents in all periods, from the Bronze Age to the Roman period, and

<sup>3</sup> Unpublished report, submitted to J. Kunaver.

that it quickly regained its ground even after extensive depletion.

The predominantly beech forests on the plateaus that hosted small settlements (such as Čadrg and Jerovca) established mainly in connection with iron ore prospection, as well as pasturing and forest exploitation, did not suffer such great damage.

The charcoal content from the graves shows a fairly uniform picture, but we should also mention a few particular features. At Pucarjev rob in Most na Soči, Grave PR 25 revealed four charcoal pieces with features characteristic of *Vitis* sp. Pips of grapevine are common finds in Neolithic, Iron Age and particularly Roman period sites, while the charcoal of its woody stems is much rarer. It is not likely that grapevine was cultivated in this area, as the recovered seeds and grains from the settlement at Most na Soči included no grapevine pips (Motella de Carlo 2018, 381). Grapevine is not a common plant here today, with the exception of the odd pergola next to houses. For this reason, the wood charcoal from Grave PR 25 might sooner belong to the wild variety (*Vitis vinifera* subsp. *sylvestris*), which grows as a climbing plant in mixed forests on gravelly soils. Today, this is a rare and protected species growing on only few known locations, some also in the valley of the Idrijca (Dakskobler 1995; 2008; Piltaver 2007).

Grave R 1 at Repelc, dating to the Roman period, yielded three pieces of charred walnut wood, while kernels (Motella de Carlo 2018a, 379) and fragments of shells (Tolar 2018, 449) were found in several houses of the Iron Age settlement on the opposite bank of the Idrijca. It is not clear when and how walnuts spread to Europe, we do know, however, of charred fruit remains

from Europe that date already to the Late Iron Age. Walnuts certainly became widespread with the Romans, who greatly valued them (Zohary, Hopf 2004, 188–189). The trees now grow in Posočje and individually even spread into forests, as Dakskobler observes.<sup>4</sup>

It has already been mentioned that the several litres of selected charcoal pieces from the cremation pit at Repelc yielded no seeds with the exception of a few millet grains (*Panicum* sp.). Larger quantities, particularly of cereal grains and fragments of fruit, were collected in House 6 of the settlement at Most na Soči (Motella de Carlo 2018a, 379–383; Tolar 2018, 445–452).

One of the most intriguing and rare carpological finds in Slovenia has come to light in Grave 1 at Jerovca, on the plateau of Šentviška planota: a plum stone (*Prunus domestica*). In Europe, the known stones date back as early as the Neolithic and the Copper Age. Archaeobotanists offer different explanations regarding the origin of *Prunus domestica*. Some believe it was grown by crossbreeding different species of the *Prunus* family and brought to Europe during the Neolithic, while others think it is a species indigenous to central Europe where it is best suited to the continental climate (Zohary, Hopf 2004, 179–181, Woldring 1997–1998, 547). It would be possible that the Iron Age inhabitants at Jerovca, probably attracted by the deposits of iron ore, also grew fruit trees, while it is also feasible that they exchanged their produce with the inhabitants in the lowland. Two burnt halves of hazelnut shells (*Corylus avellana*) from this site also indicate animal husbandry, as hazel shrubs rank among the plants that rapidly inhabit pastures.

<sup>4</sup> According to the data from his personal records.

BAVEC, M., I. DRAXLER, U. BERNER, M. CULIBERG, M. GOSAR, M. MIŠIČ, J. REITNER, D. SKABERNE 2005, Rapid sedimentation of Late Pleistocene / Holocene lake in Srpénica (NW Slovenia). – V / In: A. Dehnert, F. Preusser (ur. / eds.), *The Quaternary record of Switzerland, Book of abstracts*, Bern.

BRATINA, P. 1994, Jelenšek nad Godovičem – prazgodovinska naselbina z nekropolo. – *Idrijski razgledi* 39, 109–110.

BRATINA, P. 1997, Godovič, Jelenšek. – *Varstvo spomenikov* 36, 146.

BRUS, R. 2004, *Drevesne vrste na Slovenskem*. – Ljubljana.

CULIBERG, M., 2011, Rastlinski ostanki iz raziskanih grobov (dodatek). – V / In: B. Laharnar, M. Mlinar, *Železnodobno grobišče v Jerovci na Šentviški planoti, Goriški letnik* 35, 24–25.

DAKSKOBLER, I. 1995, Rastlinstvo Zelenega potoka v dolini Idrije. Spominu prof. dr. Viktorja Petkovška (1908–1994). – *Proteus* 57/5, 171–178.

DAKSKOBLER, I. 2008, Fitocenološka oznaka gozdnih sestojev v Rebri nad Vinjami. – V / In: *Iz dežele Jurija Vege, Zbornik Občine Dol pri Ljubljani* 1/1, 185–199.



DULAR, J. 2018, Kronološka slika železnodobnega naselja Most na Soči / Chronology of the Iron Age settlement at Most na Soči. – V / In: J. Dular, S. Tecco Hvala (ur. / eds.), *Železnodobno naselje Most na Soči. Razprave / The Iron Age settlement at Most na Soči. Treatises*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 34, 147–166.

DULAR, J., S. TECCO HVALA 2018, Most na Soči v železni dobi / Most na Soči in the Iron Age. – V / In: *Železnodobno naselje Most na Soči. Razprave /*

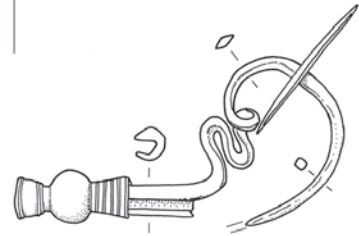
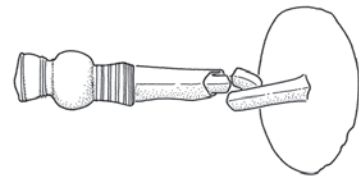
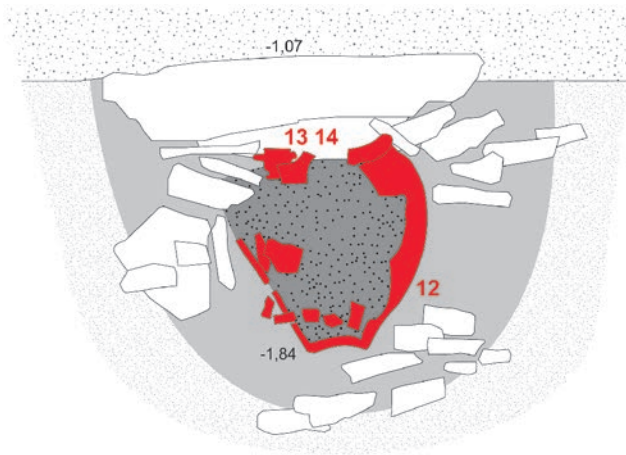
- The Iron Age settlement at Most na Soči. Treatises*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 34, 9–145.
- GASPARI, A., M. ERIČ, B. ODAR 2012, Paleolitska lesena konica iz Ljubljane / Palaeolithic wooden point from the Ljubljana at Sinja gorica. – V / In: A. Gaspari, M. Erič (ur. / eds.), *Potopljena preteklost. Arheologija vodnih okolij in raziskovanje podvodne kulturne dediščine v Sloveniji. Zbornik ob 128-letnici Dežmanovih raziskav Ljubljane na Vrhniku (1884–2012)*, 231–238. Radovljica.
- GREGUSS, P., 1954, *Bestimmung der mitteleuropäischen Laubhölzer und Sträucher auf ksilotomischer Grundlage (abgekürzte Ausgabe)*. – Szeged.
- LAHARNAR, B., M. MLINAR 2011, Železnodobno grobišče v Jerovci na Šentviški planoti (Iron Age cemetery at Jerovca (Šentviška planota, Slovenia). – *Goriški letnik* 35, 9–32.
- MARTINČIČ, A., T. WRABER, N. JOGAN, V. RAVNIK, A. PODOBNIK, B. TURK, B. VREŠ, 1999, *Mala flora Slovenije. Ključ za določanje praprotnic in semenk*. – Ljubljana.
- MLINAR, M. 2009–2010, Železnodobno grobišče pri Srpenci na Bovškem. – V / In: *Marušičev zbornik: zbornik prispevkov v počastitev 70-letnice prof. dr. Branka Marušiča*, Goriški letnik 33/34, 137–153.
- MLINAR, M. 2017, Rimski grob z zrcalcem z Lipičarjevega vrta na Mostu na Soči. – *Studia universitatis hereditati* 5/2, 37–45.
- MLINAR, M., M. TURK 2016, *Prapoti skozi praproti. Arheološka topografija dolin Tolminke in Zadlaščice*, Katalog razstave. – Tolmin.
- MOTELLA DE CARLO, S. 2018a, Arheobotanične raziskave z najdišča Most na Soči: uporaba lesa, pokrajina in gospodarstvo med 6. in 1. stoletjem pr. Kr. / Indagini archeobotaniche a Most na Soči: tecnologia del legno, paesaggio ed economia tra VI sec. e I sec. a. C. – V / In: J. Dular, S. Tecco Hvala (ur. / eds.), *Železnodobno naselje Most na Soči. Razprave / The Iron Age settlement at Most na Soči. Treatises*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 34, 361–443.
- MOTELLA DE CARLO, S. 2018b, Most na Soči (S. Lucia-Tolmino): l'insediamento (VI–I sec. a.C. – I sec. d.C) e la necropoli II (I sec. a.C. – I sec. d.C). Storia di un paesaggio ricostruito tra archeologia e paleobotanica. – V / In: E. Borgna, P. Cassòla Guida, S. Corazza (ur. / eds.), *Preistoria e protostoria del Caput Adriae, XLIX riunione scientifica dell'istituto italiano di preistoria e protostoria, tenutasi a Udine e Pordenone dal 9 al 12 ottobre 2014*, Studi di preistoria e protostoria 5, 223–230.
- PILTAVER, A., 2007, O stari trti iz Vinj. – *Proteus* 69/9–10, 390–399.
- SCHWEINGRUBER, F. H., 1978, *Mikroskopische Holz Anatomie. Formenspektren mitteleuropäischer Stamm- und Zweighölzer zur Bestimmung von rezentem und subfossilem Material / Anatomie microscopique du bois. Identification de matériel récent et subfossile d'essences de l'Europe centrale en tenant compte de la variabilité de structure du bois de tronc et de branche / Microscopic wood anatomy. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe*. – Birmensdorf.
- SCHWEINGRUBER, F. H., 1990, *Anatomie europäischer Hölzer. Ein Atlas zur Bestimmung europäischer Baum-, Strauch-, und Zwergstrauchhölzer / Anatomy of European woods. An atlas for the identification of European trees, shrubs, and dwarf shrubs*. – Bern.
- SVOLJŠAK, D. 1966, Prazgodovinsko grobišče v Tolminu. – *Goriška srečanja* 4, 57–62.
- SVOLJŠAK, D. 1997, Godovič – Jelenšek. – *Varstvo spomenikov* 36, 235.
- SVOLJŠAK, D., A. POGAČNIK 2002, *Tolmin, prazgodovinsko grobišče II. Razprave / Tolmin, the prehistoric cemetery II. Treatises*. – Katalogi in monografije 35.
- ŠERCELJ, A. 1981, Pelod v kvartarnih sedimentih Soške doline / Pollen in Quaternary sediments from the Soča Valley. – *Geologija* 24/1, 129–147.
- ŠERCELJ, A. 1996, *Začetki in razvoj gozdov v Sloveniji / The origins and development of forests in Slovenia*. – Dela IV. razreda SAZU 35.
- ŠERCELJ, A. 2002, Poročilo o antrakotomskih preiskavah oglja / Report on the analysis of charcoal. – V / In: D. Svoljšak, A. Pogačnik, *Tolmin, prazgodovinsko grobišče II. Razprave / Tolmin, the prehistoric cemetery II. Treatises*, Katalogi in monografije 35, 107–112.
- TOLAR, T. 2018, Ostanki prehranskih rastlin iz hiš 6 in 15A z Mosta na Soči / Edible plant remains from Houses 6 and 15A at Most na Soči. – V / In: J. Dular, S. Tecco Hvala (ur. / eds.), *Železnodobno naselje Most na Soči. Razprave / The Iron Age settlement at Most na Soči. Treatises*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 34, 445–452.
- TOLAR, T., M. ZUPANČIČ 2009, Novoodkrite lesene najdbe s Starih gmajn pri Verdu / Newly discovered wooden finds from Stare gmajne near Verd. – V / In: A. Velušček (ur. / ed.), *Koliščarska naselbina Stare gmajne in njen čas. Ljubljansko barje v 2. polovici 4. tisočletja pr. Kr. / Stare gmajne pile-dwelling settlement and its era. The Ljubljansko barje in the 2nd half of the 4th millennium BC*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 16, 235–243.
- WOLDRING, H. 1997–1998, On the origin of plums: a study of sloe, damson, cherry plum, domestic plums and their intermediate forms. – *Palaeohistoria* 39/40, 547.
- ZOHARY, D., M. HOPF 2004, *Domestication of plants in the old world. The origin and spread of cultivated plants in West Asia, Europe and the Nile Valley*. – New York.

## TABLE / PLATES

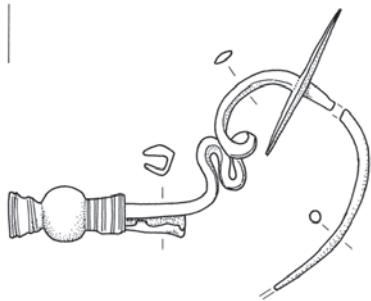
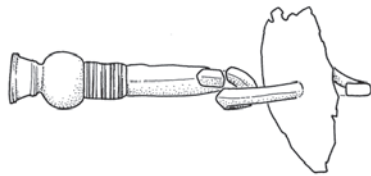
## LEGENDA / LEGEND

	keramika / pottery		recentno nasutje / recent deposit
	kost / bone		asfalt / asphalt
	laporji ali apnenci / marl or limestone		naselbinska plast / habitation layer
	travna ruša s humusom / turf with humus		premešana plast z arheološkimi ostalinami / mixed layer with archaeological remains
	vodovodna cev / water pipe		zasip grobne jame / fill of a grave pit
	geološka osnova / bedrock		žganina s kostmi / charcoal with bones
	sterilna ilovica / sterile loam		razpršena žganina s kostmi / dispersed charcoal with bones
	ilovnato zemljen kolvij / loamy-soil colluvium		premešana zemlja z žganino in kostmi / soil mixed with charcoal and bones
	rjava zemlja s kamni / brown soil with stones		žganina / charcoal

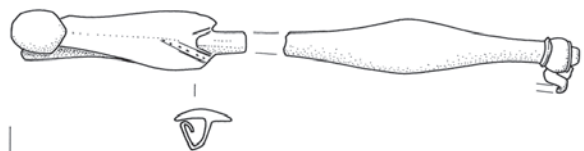
Gr. PR 1



1



2



3



4



5



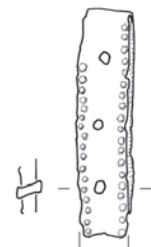
6



7



8

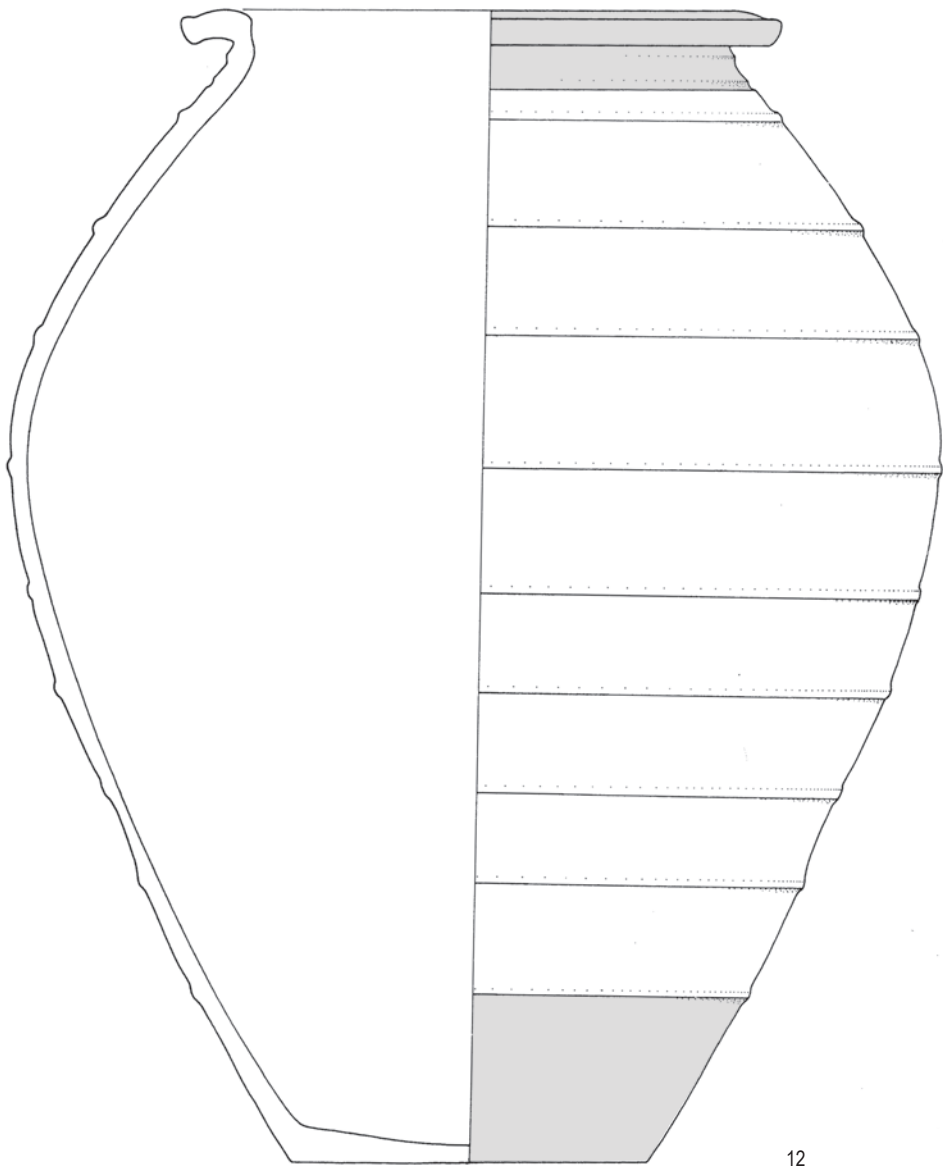
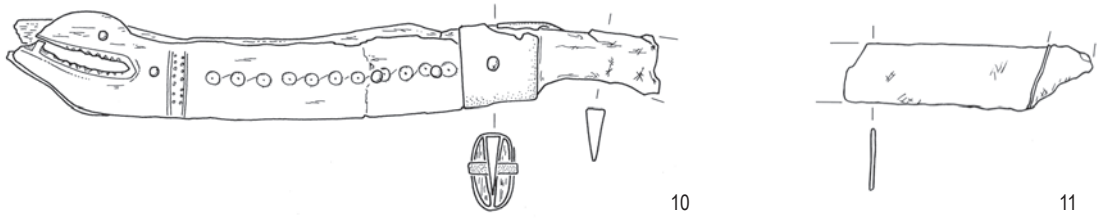


9

T. 1: Most na Soči – Pucarjev rob, grob PR 1. Vse bron. M. = 1:2.

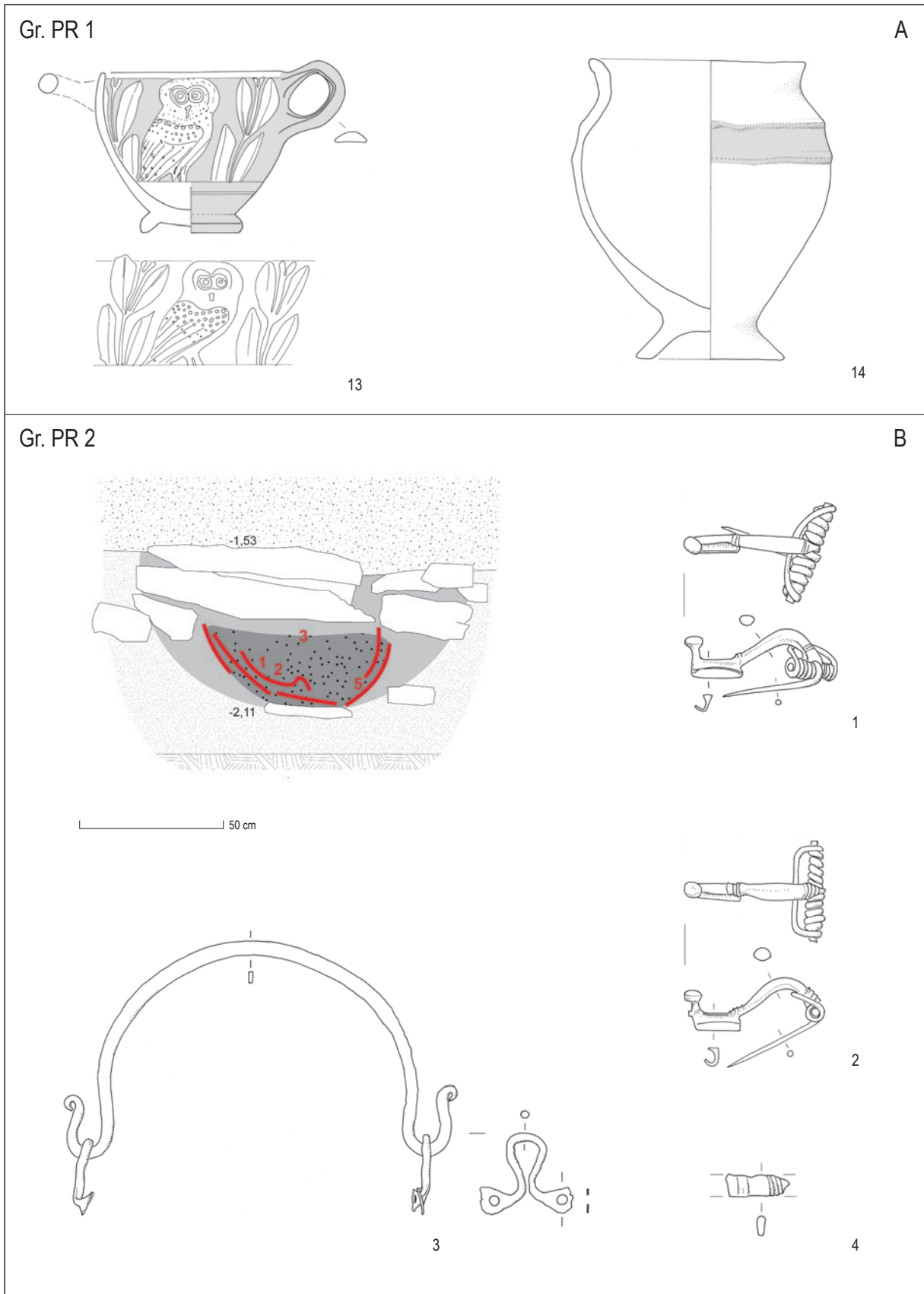
Pl. 1: Most na Soči – Pucarjev rob, Grave PR 1. All bronze. Scale = 1:2.

Gr. PR 1



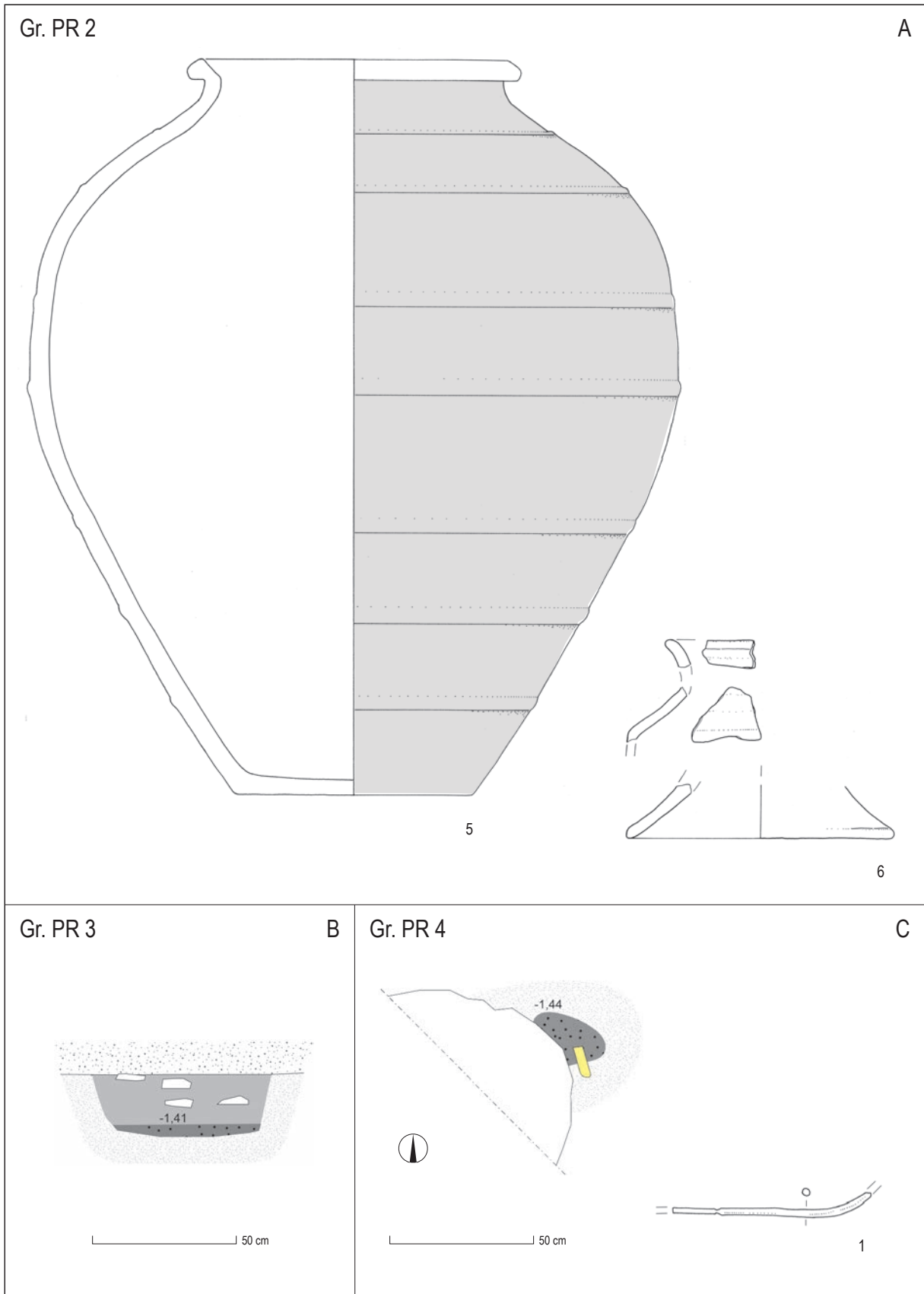
T. 2: Most na Soči – Pucarjev rob, grob PR 1. 10 kost, železo, bron; 11 železo; 12 keramika. M. 10, 11 = 1:2, 12 = 1:4.  
Pl. 2: Most na Soči – Pucarjev rob, Grave PR 1. 10 bone, iron, bronze; 11 iron; 12 pottery. Scale 10, 11 = 1:2, 12 = 1:4.





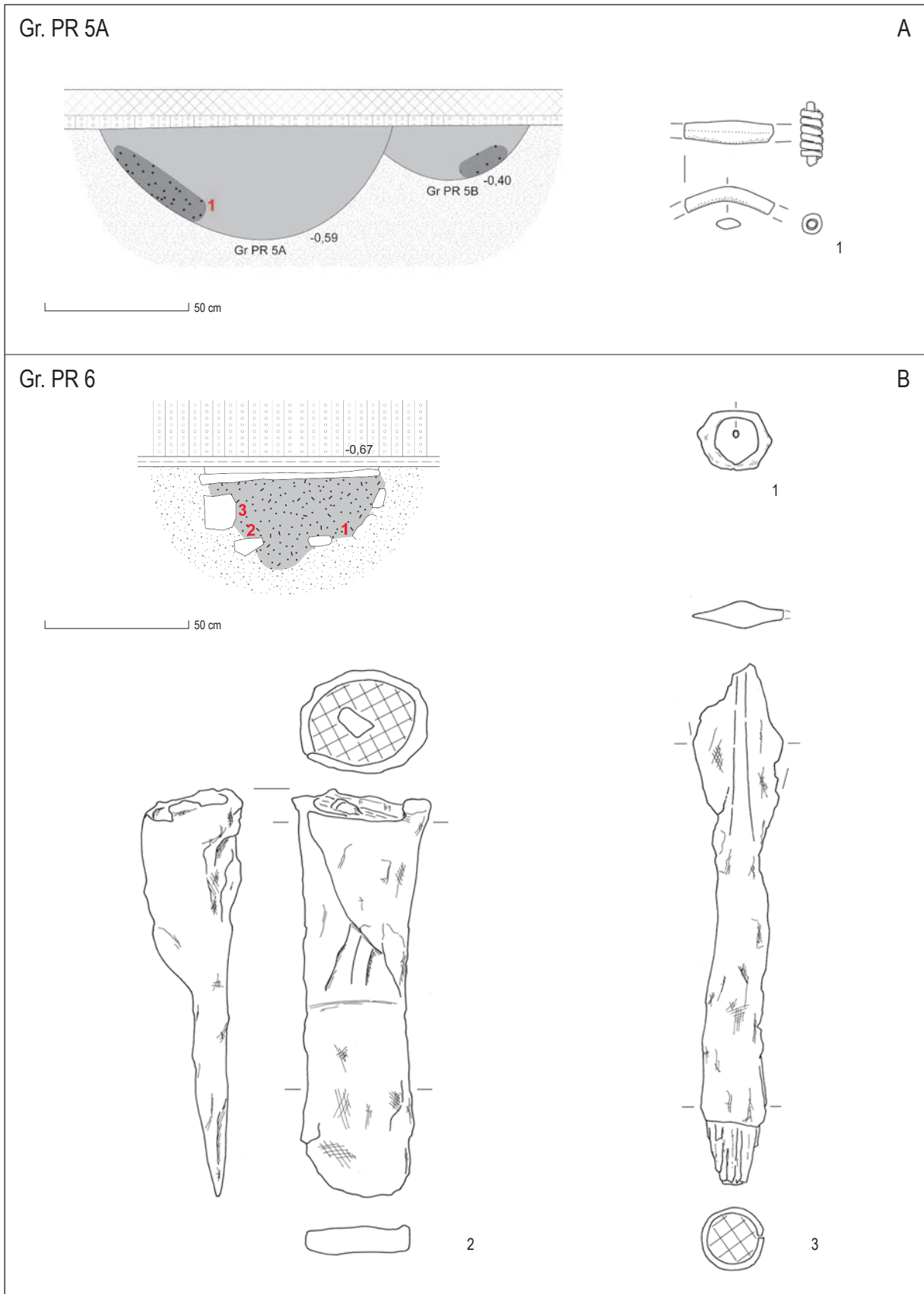
T. 3: Most na Soči – Pucarjev rob, grobova PR 1 in 2. A13, A14 keramika; B1–B4 bron. M. A13, A14 = 1:3, ostalo 1:2.

Pl. 3: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 1 and 2. A13, A14 pottery; B1–B4 bronze. Scale A13, A14 = 1:3, other 1:2.



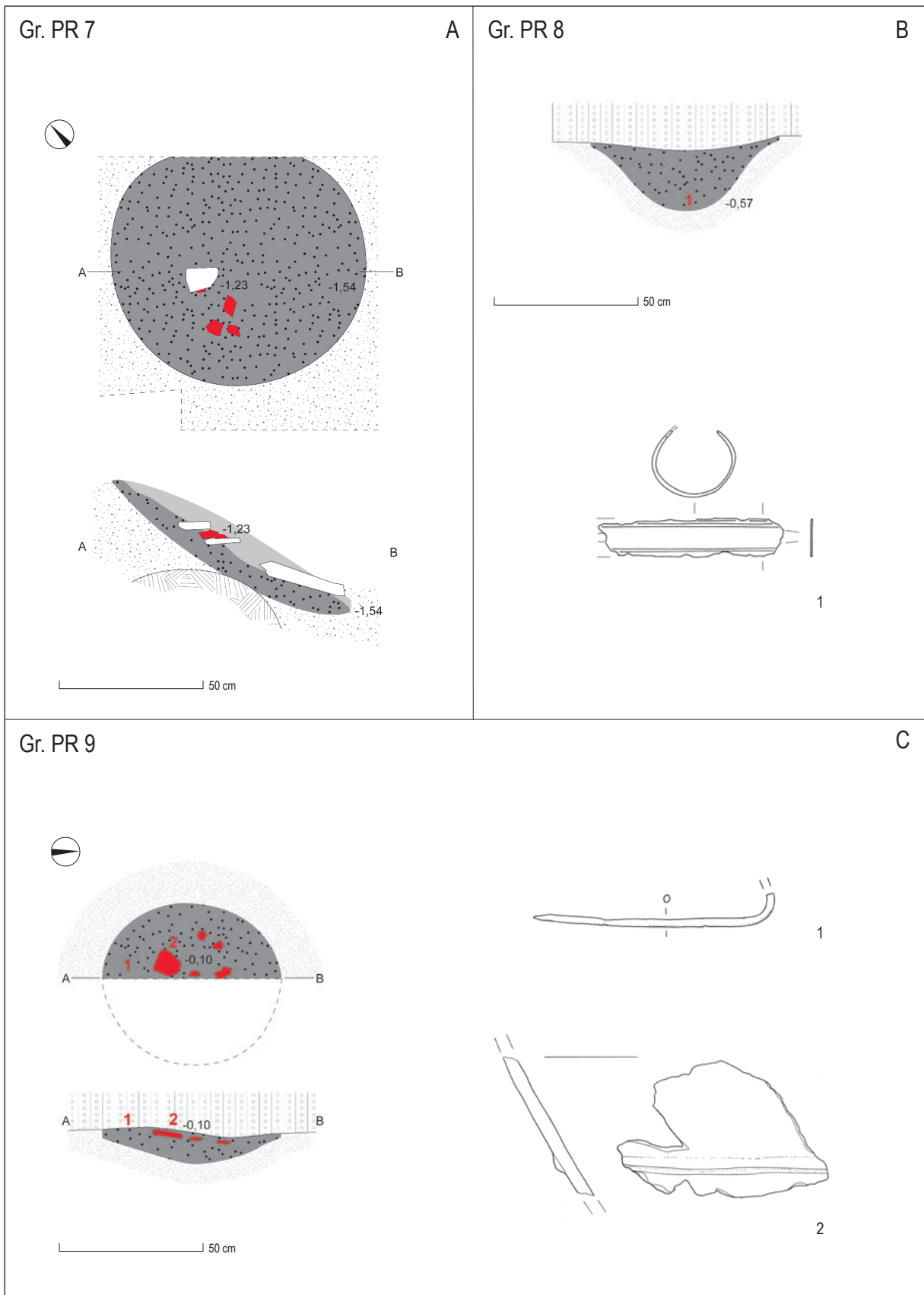
T. 4: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 2, 3 in 4. A5, A6 keramika; C1 bron. M. A5 = 1:4, A6 = 1:3, C1 = 1:2.

Pl. 4: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 2, 3 and 4. A5, A6 pottery; C1 bronze. Scale A5 = 1:4, A6 = 1:3, C1 = 1:2.

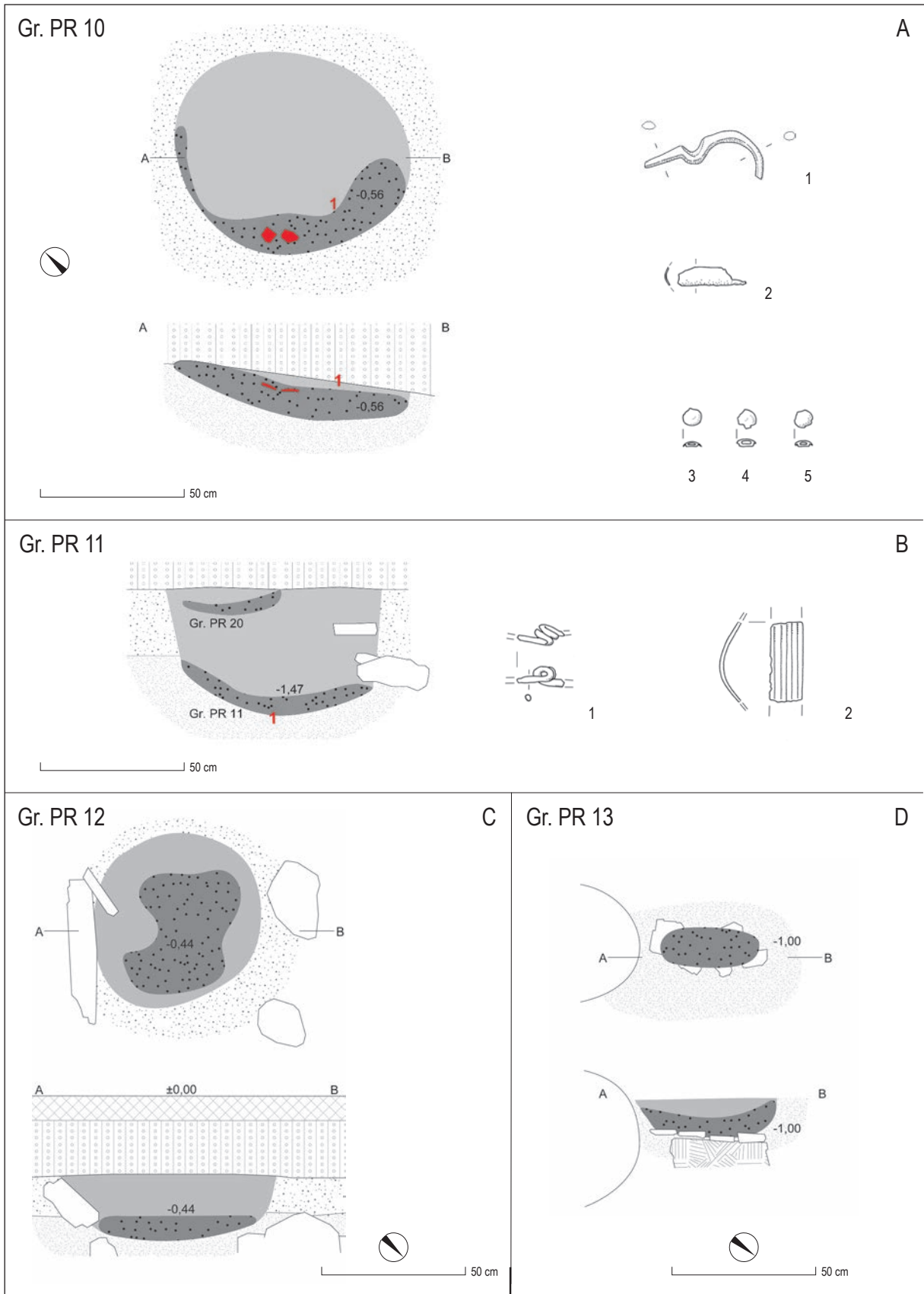


T. 5: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 5A, 5B in 6. A1, B1 bron; B2–B3 železo in les. M. = 1:2.

Pl. 5: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 5A, 5B and 6. A1, B1 bronze; B2–B3 iron and wood. Scale = 1:2.

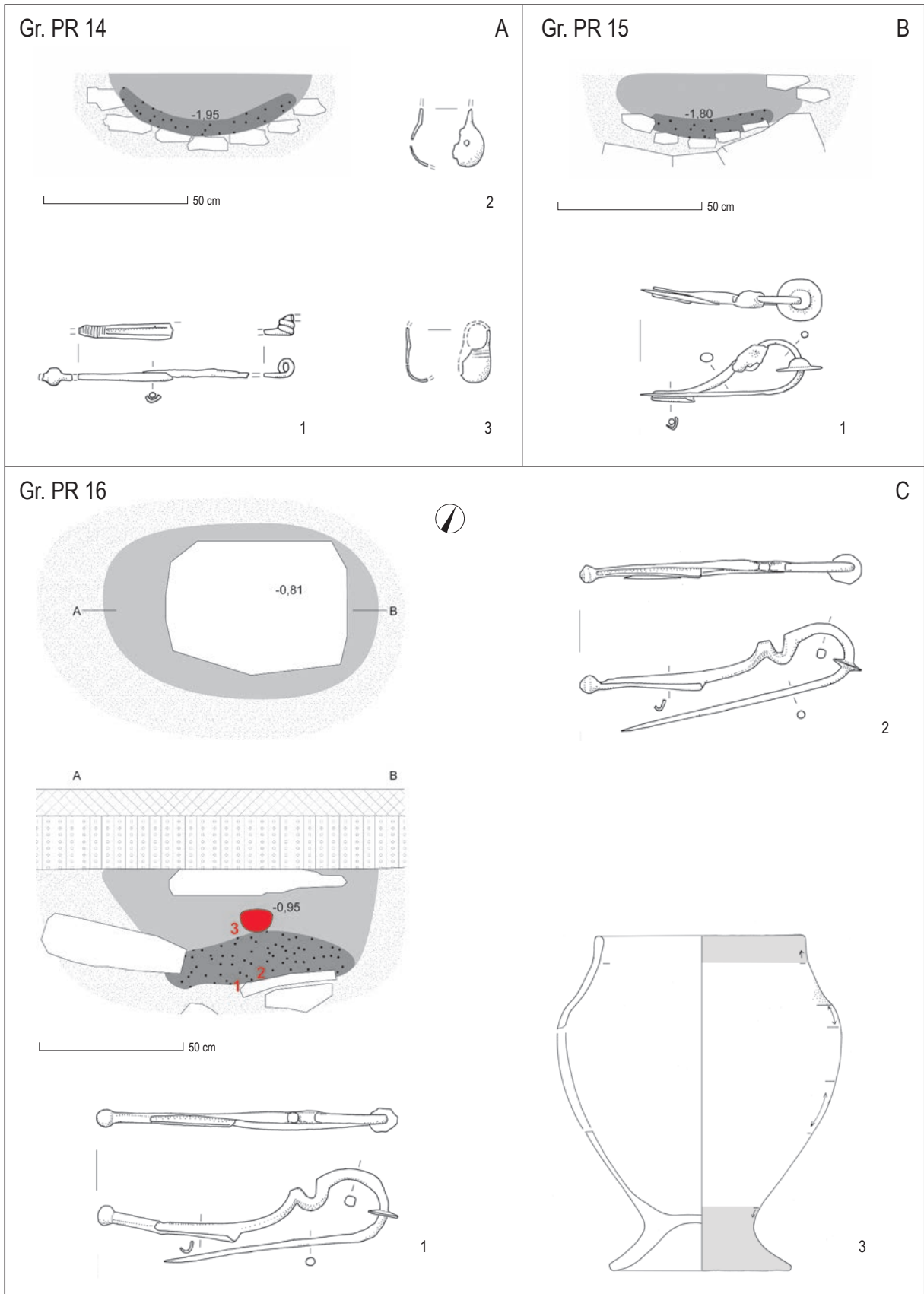


T. 6: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 7, 8 in 9. B1, C1 bron; C2 keramika. M. B1, C1 = 1:2, C2 = 1:3.  
 Pl. 6: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 7, 8 and 9. B1, C1 bronze; C2 pottery. Scale B1, C1 = 1:2, C2 = 1:3.

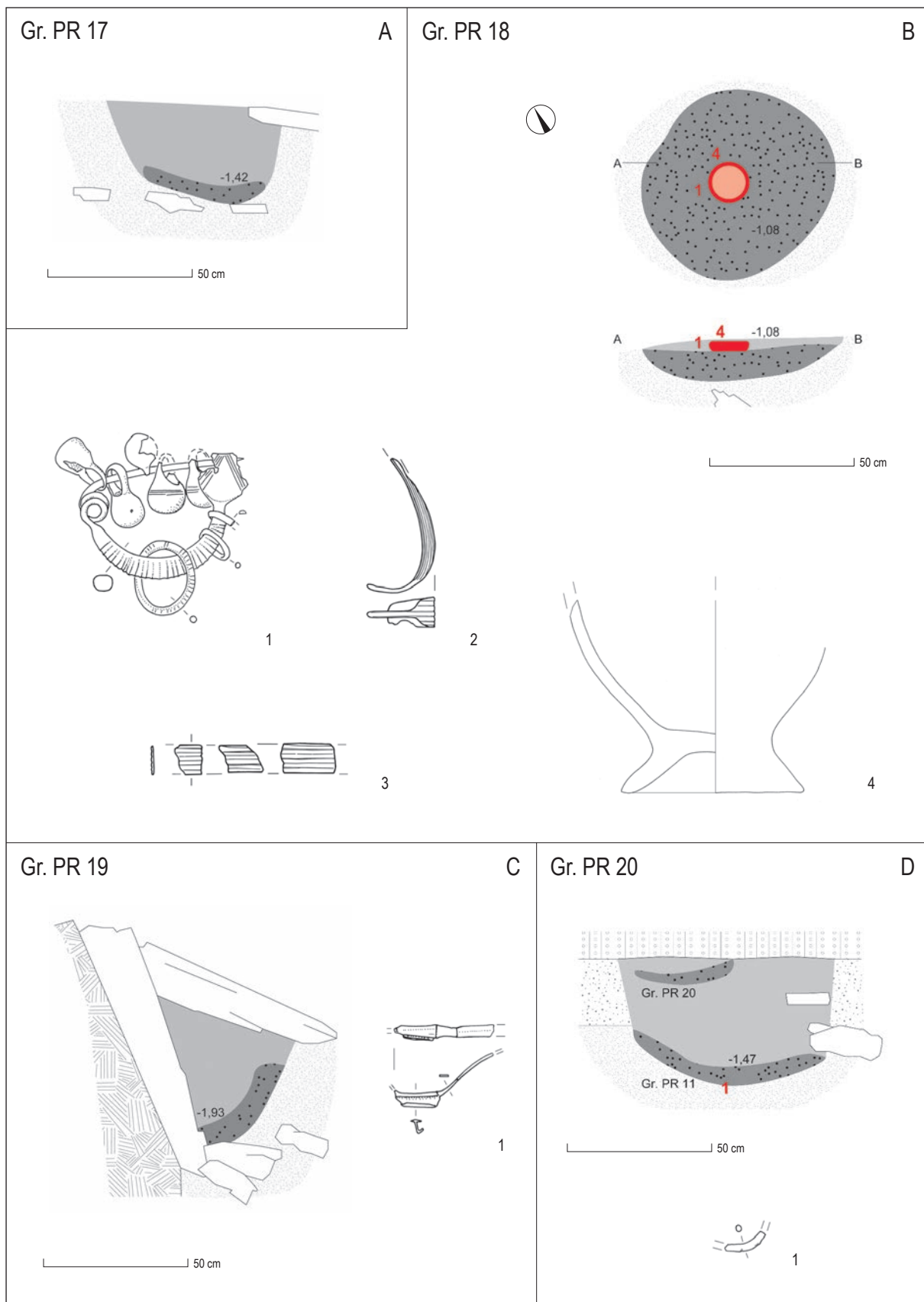


T. 7: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 10, 11, 12 in 13. Vse bron. M. = 1:2.

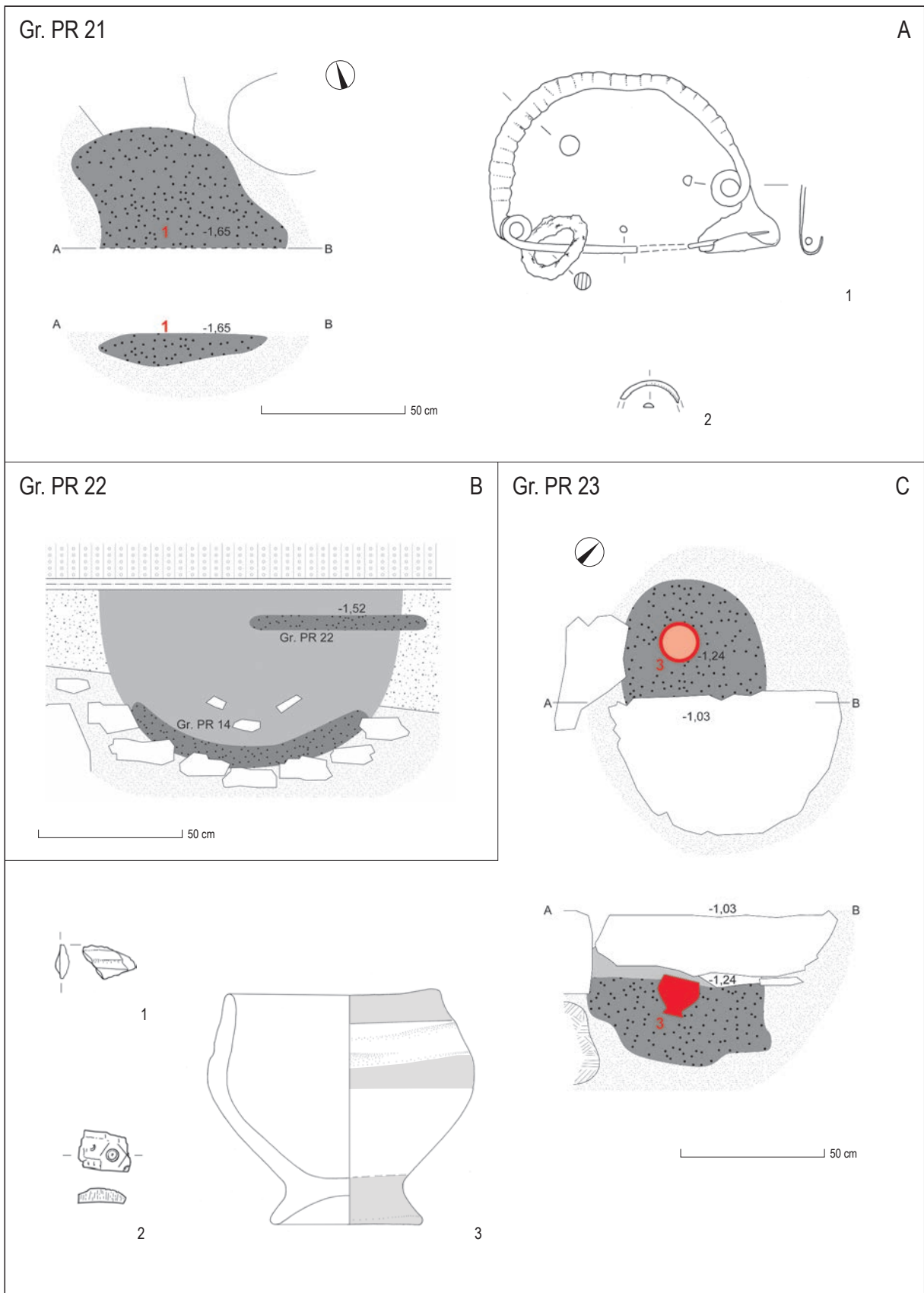
Pl. 7: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 10, 11, 12 and 13. All bronze. Scale = 1:2.



T. 8: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 14, 15 in 16. A1-3, B1, C1-2 bron; C3 keramika. M. C3 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 8: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 14, 15 and 16. A1-3, B1, C1-2 bronze; C3 pottery. Scale C3 = 1:3, other = 1:2.



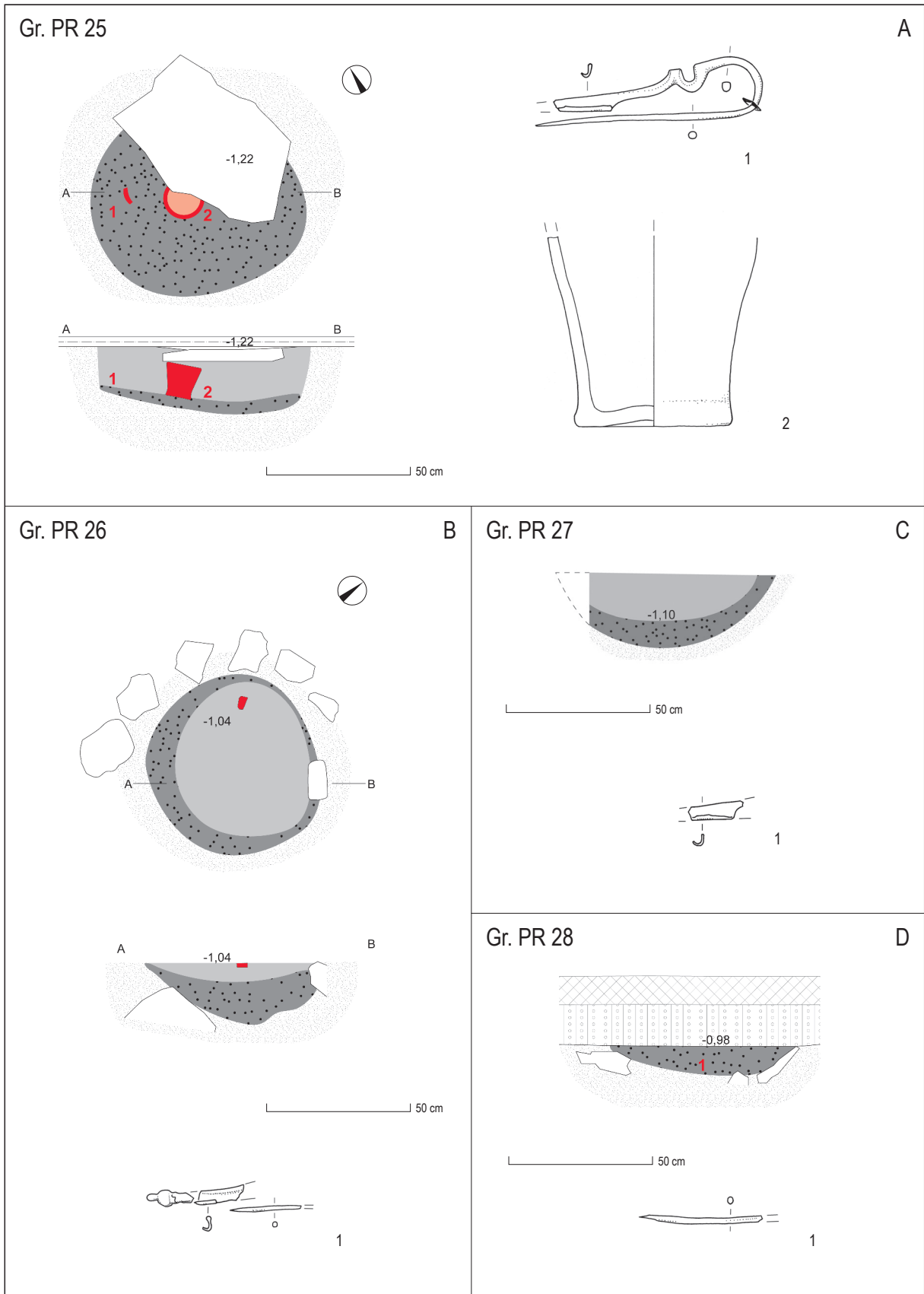
T. 9: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 17, 18, 19 in 20. B1-3, C1, D1 bron; B4 keramika. M. B4 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 9: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 17, 18, 19 and 20. B1-3, C1, D1 bronze; B4 pottery. Scale B4 = 1:3, other = 1:2.



T. 10: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 21, 22 in 23. A1 bron in železo; A2 bron; C1, 3 keramika; C2 kost. M. C1, 3 = 1:3, ostalo = 1:2.

Pl. 10: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 21, 22 and 23. A1 bronze and iron; A2 bronze; C1, 3 pottery; C2 bone. Scale C1, 3 = 1:3, other = 1:2.

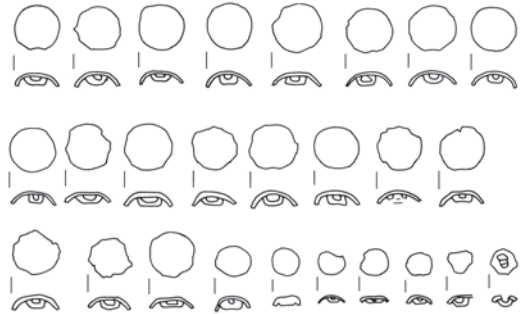
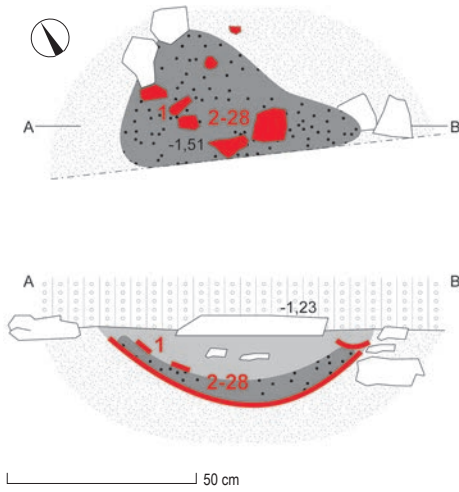




T. 11: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 25, 26, 27 in 28. A1, B1, C1, D1 bron; A2 keramika. M. A2 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 11: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 25, 26, 27 and 28. A1, B1, C1, D1 bronze; A2 pottery. Scale A2 = 1:3, other = 1:2.

Gr. PR 29

A



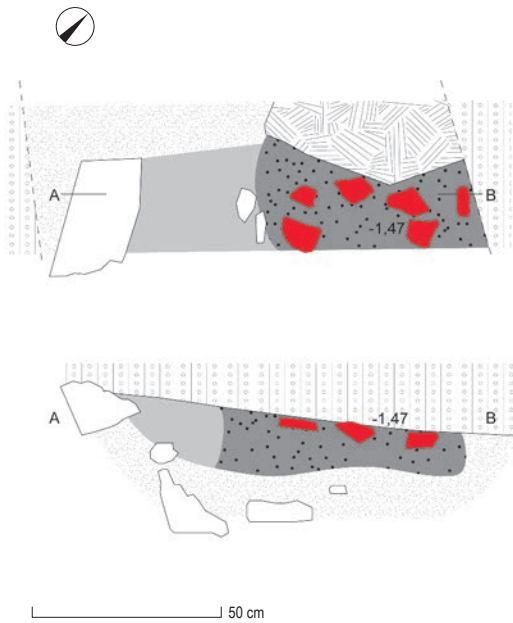
2-27



28

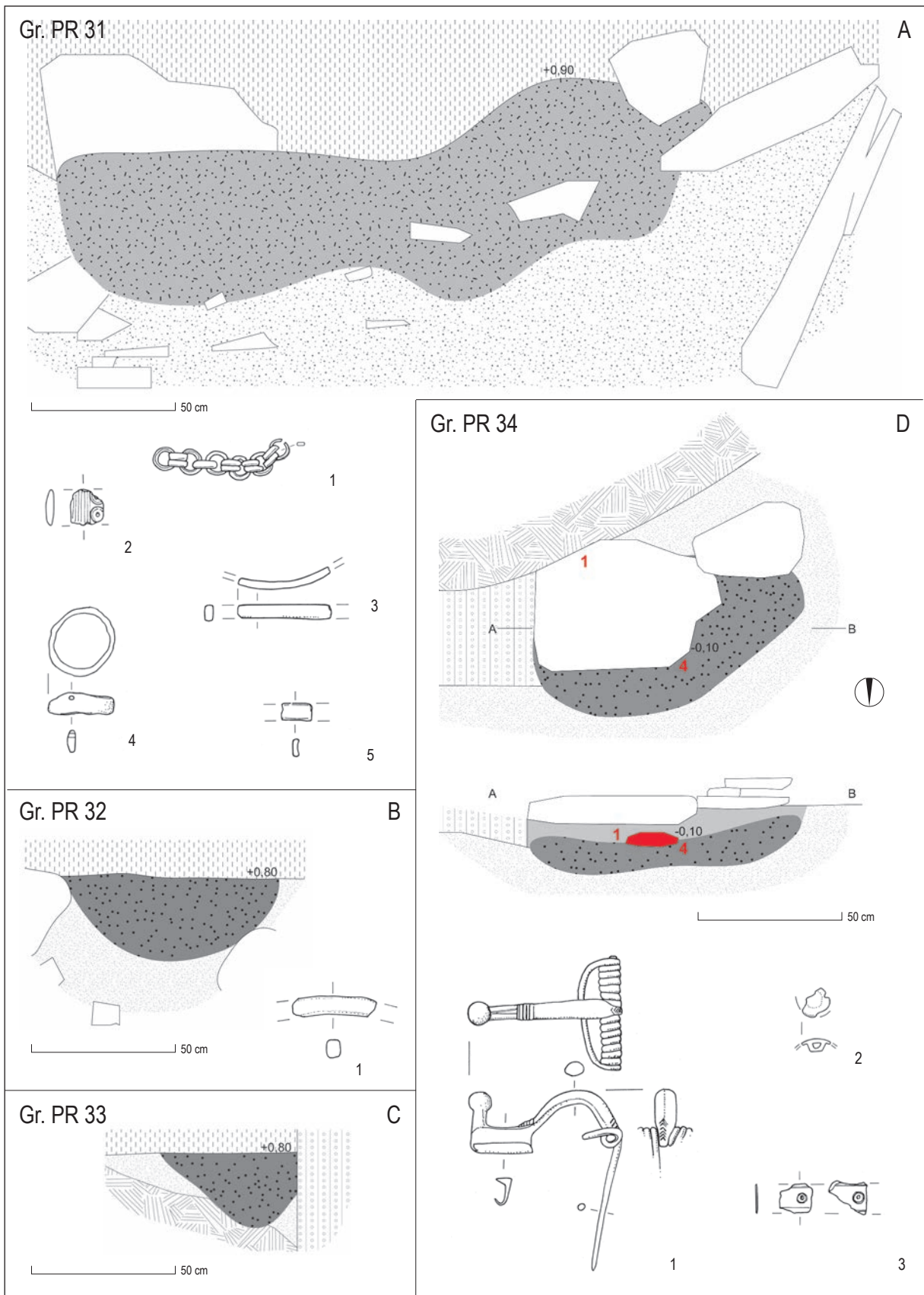
Gr. PR 30

B



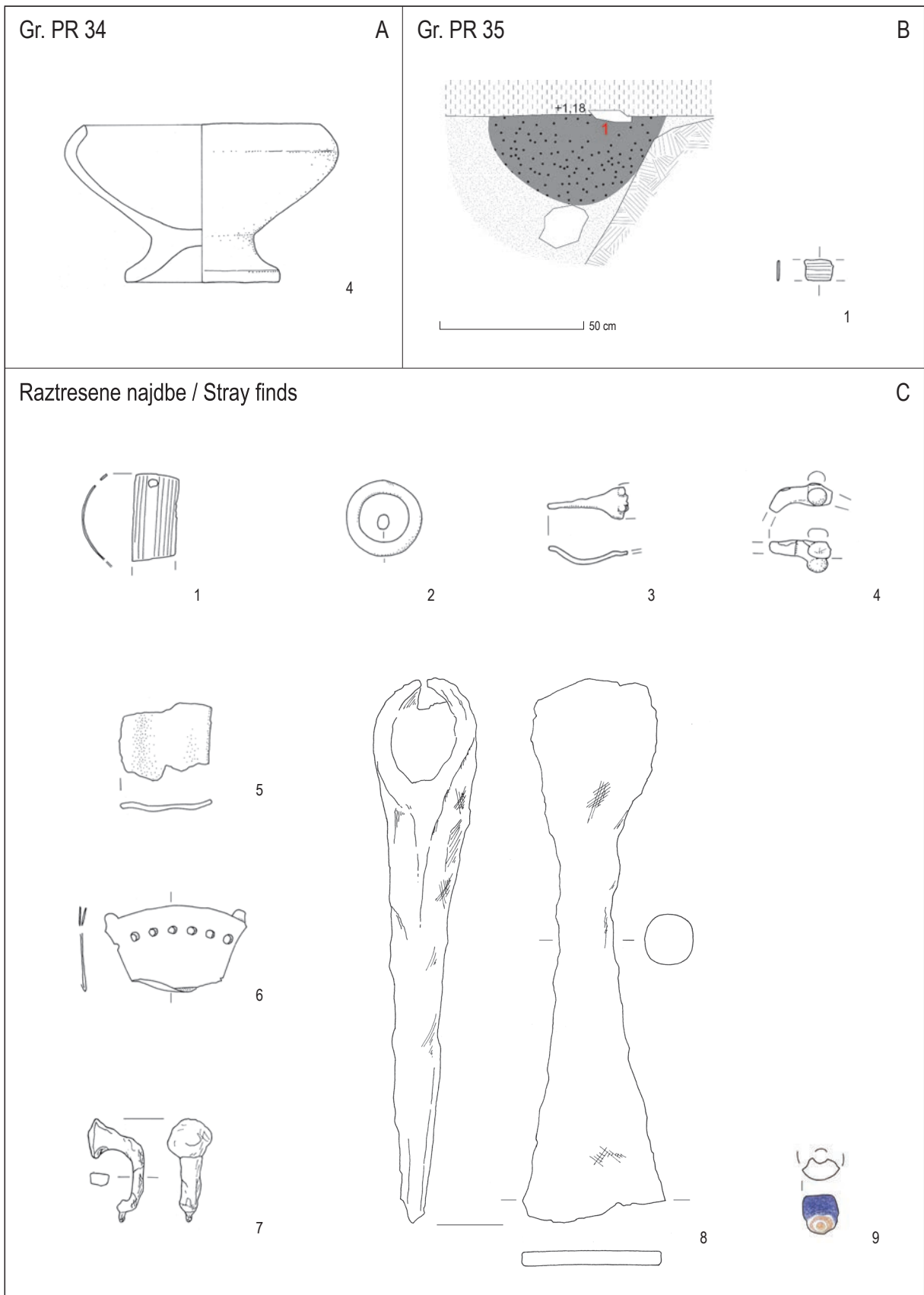
T. 12: Most na Soči – Pucarjev rob, grobova PR 29 in 30. A1–27 bron; A28 steklo. M. = 1:2.

Pl. 12: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 29 and 30. A1–27 bronze; A28 glass. Scale = 1:2.

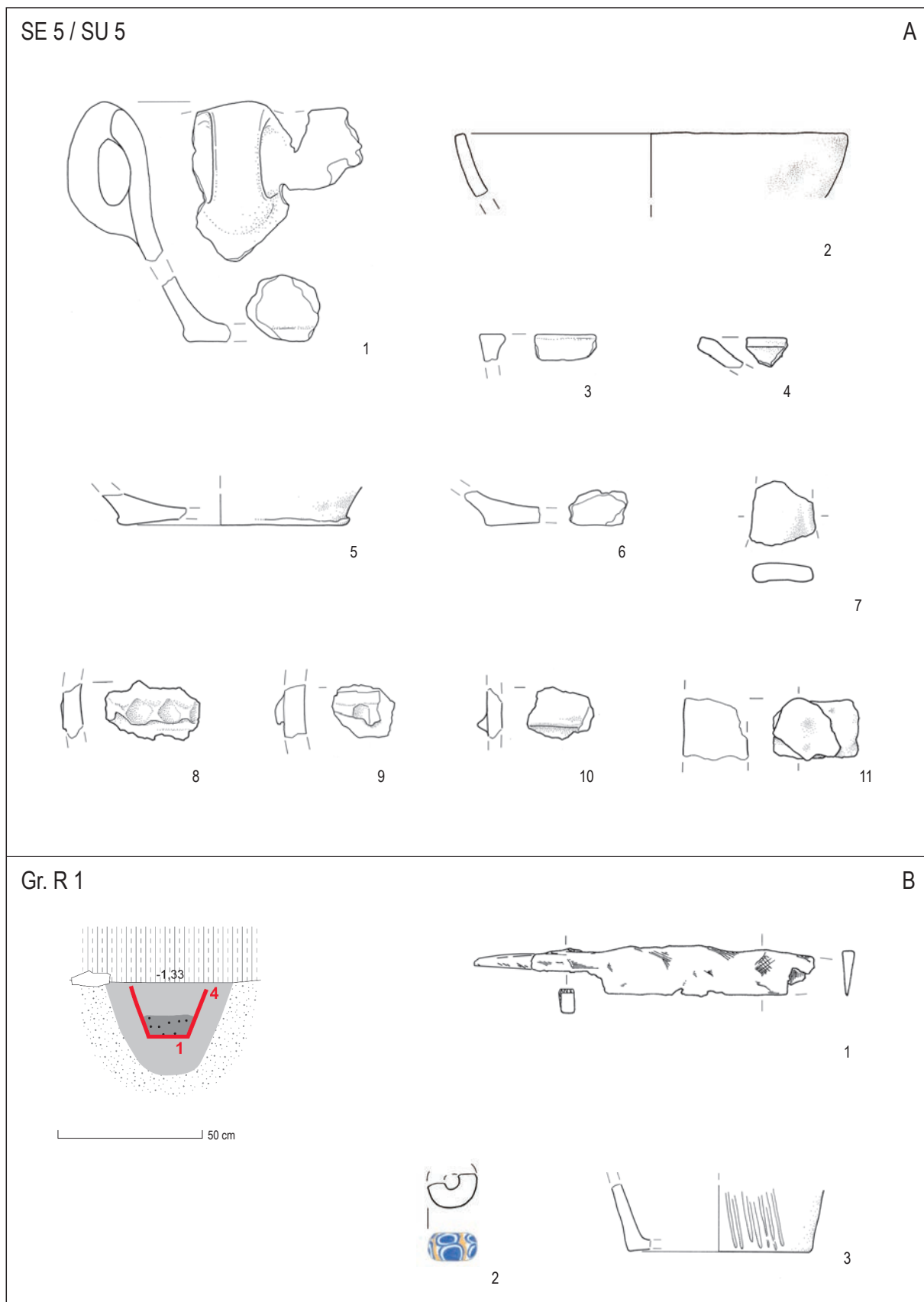


T. 13: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 31, 32, 33 in 34. Vse bronze. M. = 1:2.

Pl. 13: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 31, 32, 33 and 34. All bronze. Scale = 1:2.



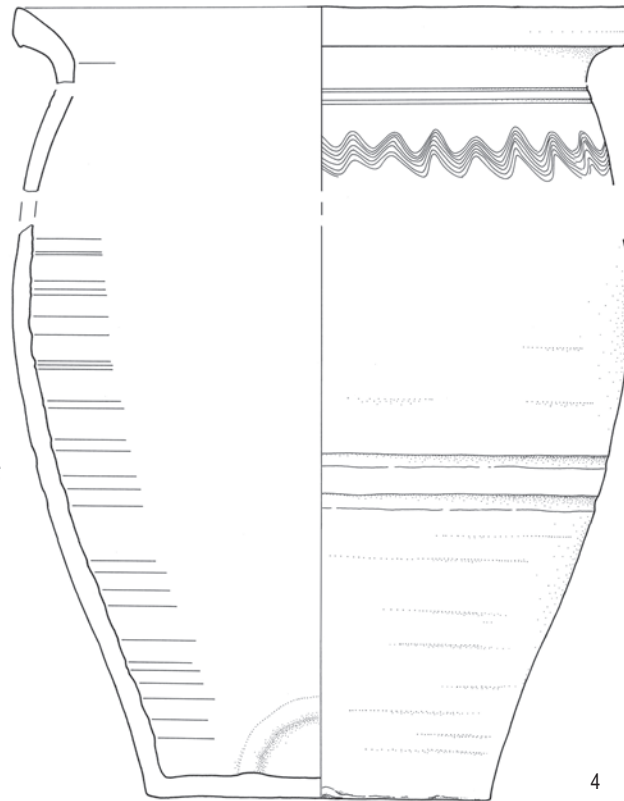
T. 14: Most na Soči – Pucarjev rob, grobovi PR 34, 35 in raztresene najdbe. B1, C1–6 bron; C7–8 železo; C9 steklo; A4 keramika. M. A4 = 1:3, ostalo 1:2.  
 Pl. 14: Most na Soči – Pucarjev rob, Graves PR 34, 35 and stray finds. B1, C1–6 bronze; C7–8 iron; C9 glass; A4 pottery. Scale A4 = 1:3, other 1:2.



T. 15: Most na Soči – Repelc, naselbinska plast SE 5 in grob R1. A1–11, B3 keramika; B1 železo; B2 steklo. M. B1–2 = 1:2, ostalo = 1:3.  
 Pl. 15: Most na Soči – Repelc, settlement layer SU 5 and Grave R1. A1–11, B3 pottery; B1 iron; B2 glass. Scale B1–2 = 1:2, other = 1:3.

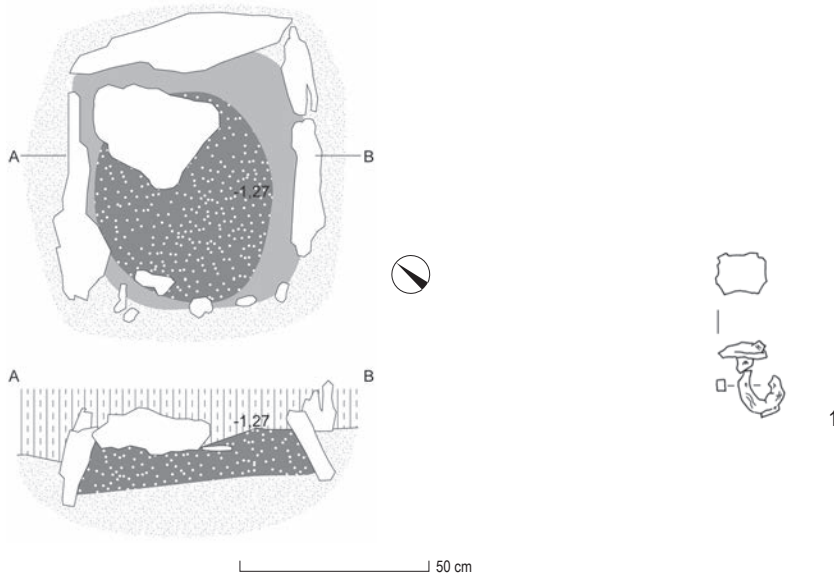
Gr. R 1

A



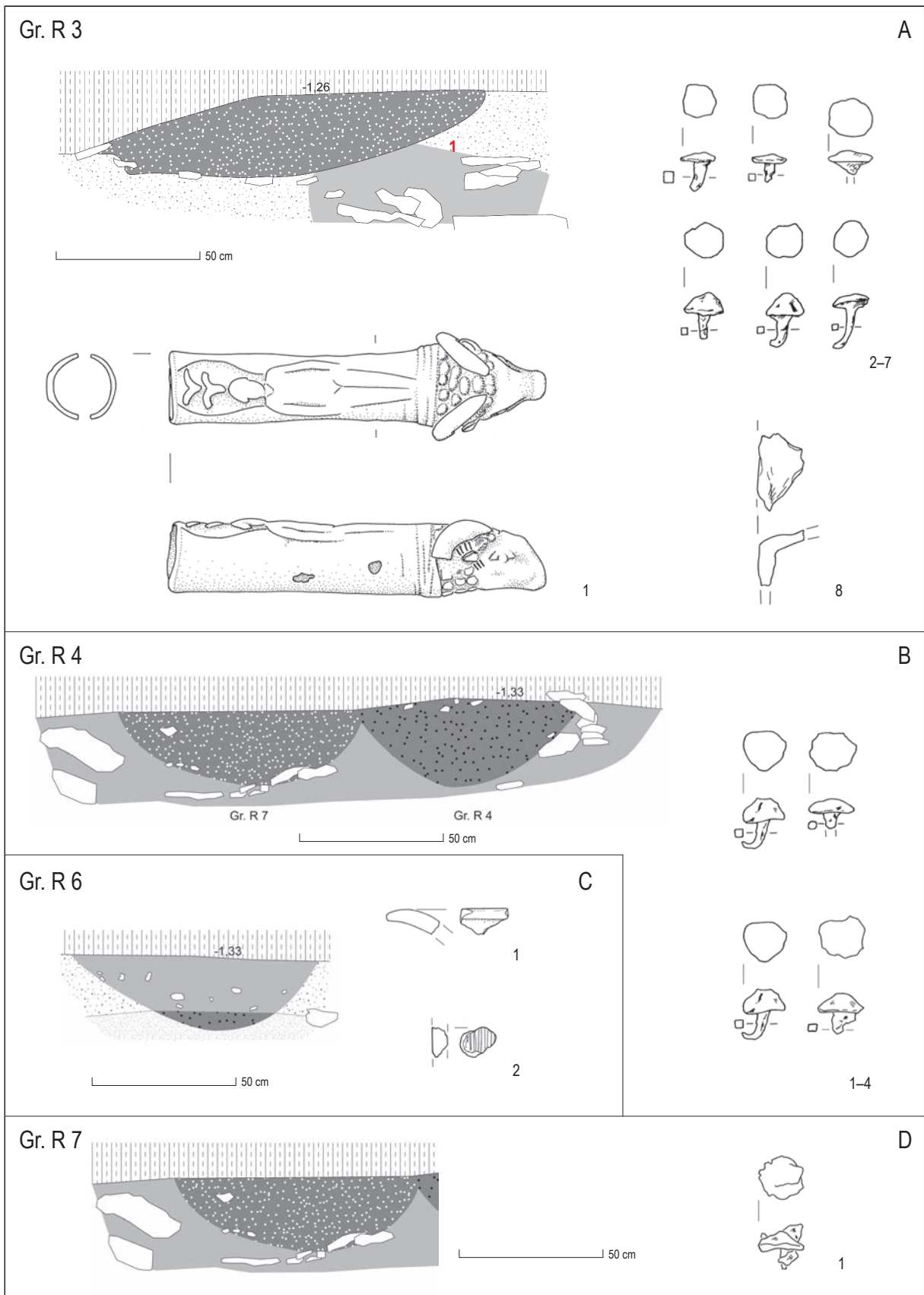
Gr. R 2

B

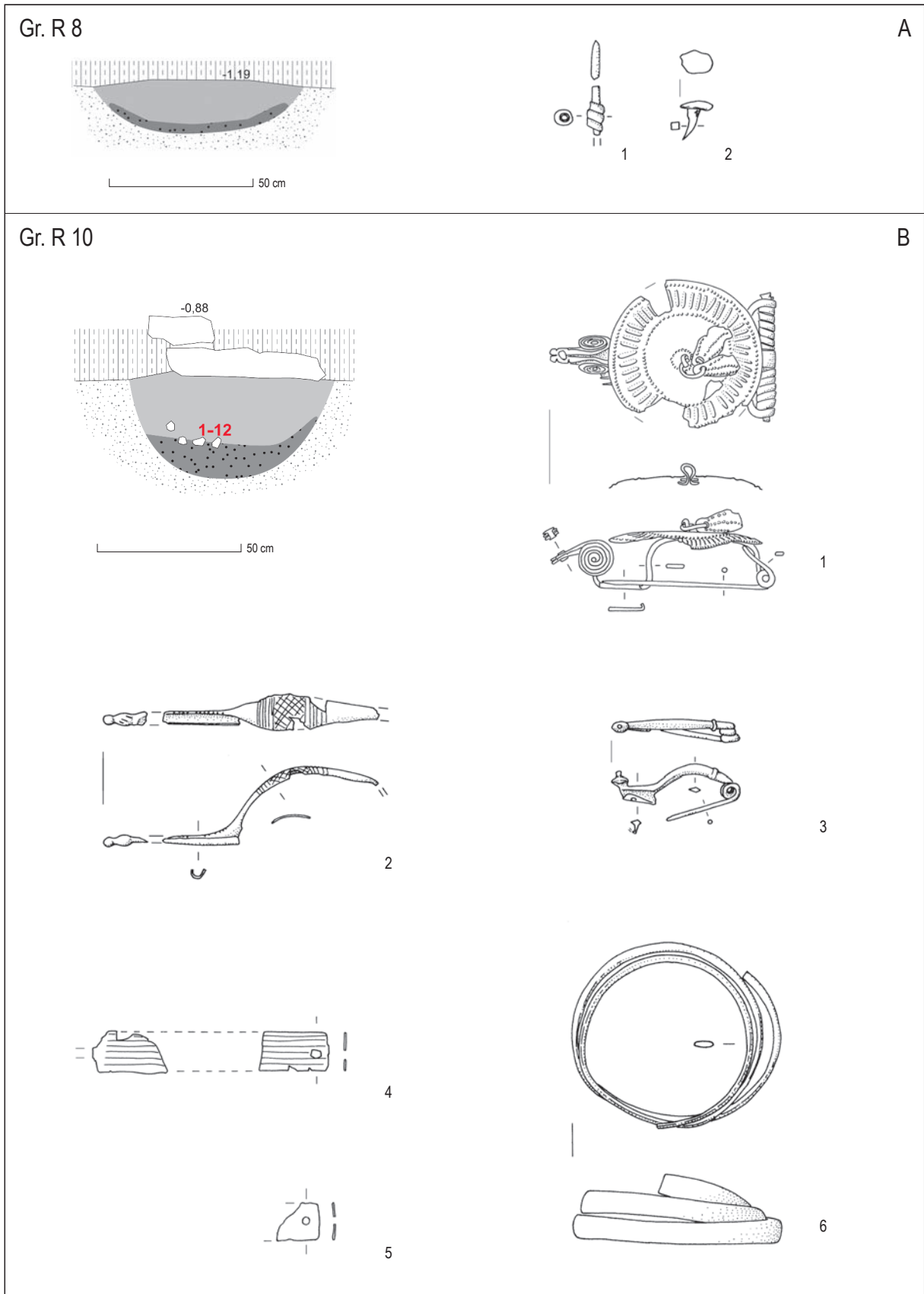


T. 16: Most na Soči – Repelc, grobova R1 in 2. A4 keramika; B1 železo. M. A4 = 1:3, B1 = 1:2.

Pl. 16: Most na Soči – Repelc, Graves R1 and 2. A4 pottery; B1 iron. Scale A4 = 1:3, B1 = 1:2.



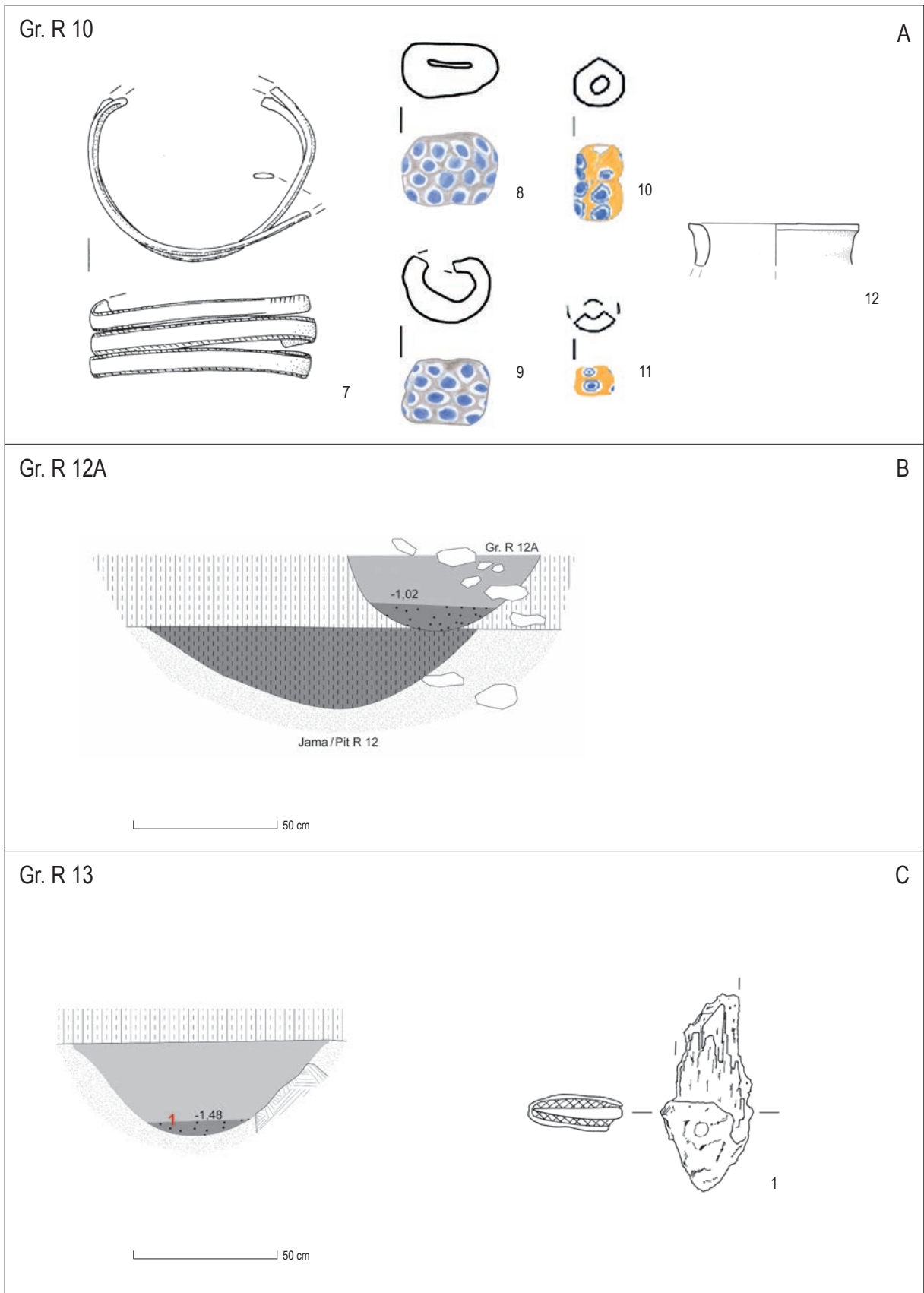
T. 17: Most na Soči – Repelc, grobovi R 3, 4, 6 in 7. A1 bron; A2–8, B1–4, D1 železo; C1–2 keramika. M. C1–2 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 17: Most na Soči – Repelc, Graves R 3, 4, 6 and 7. A1 bronze; A2–8, B1–4, D1 iron; C1–2 pottery. Scale C1–2 = 1:3, other = 1:2.



T. 18: Most na Soči – Repelc, grobova R 8 in 10. A1, B1–6 bron; A2 železo. M. = 1:2.

Pl. 18: Most na Soči – Repelc, Graves R 8 and 10. A1, B1–6 bronze; A2 iron. Scale = 1:2.

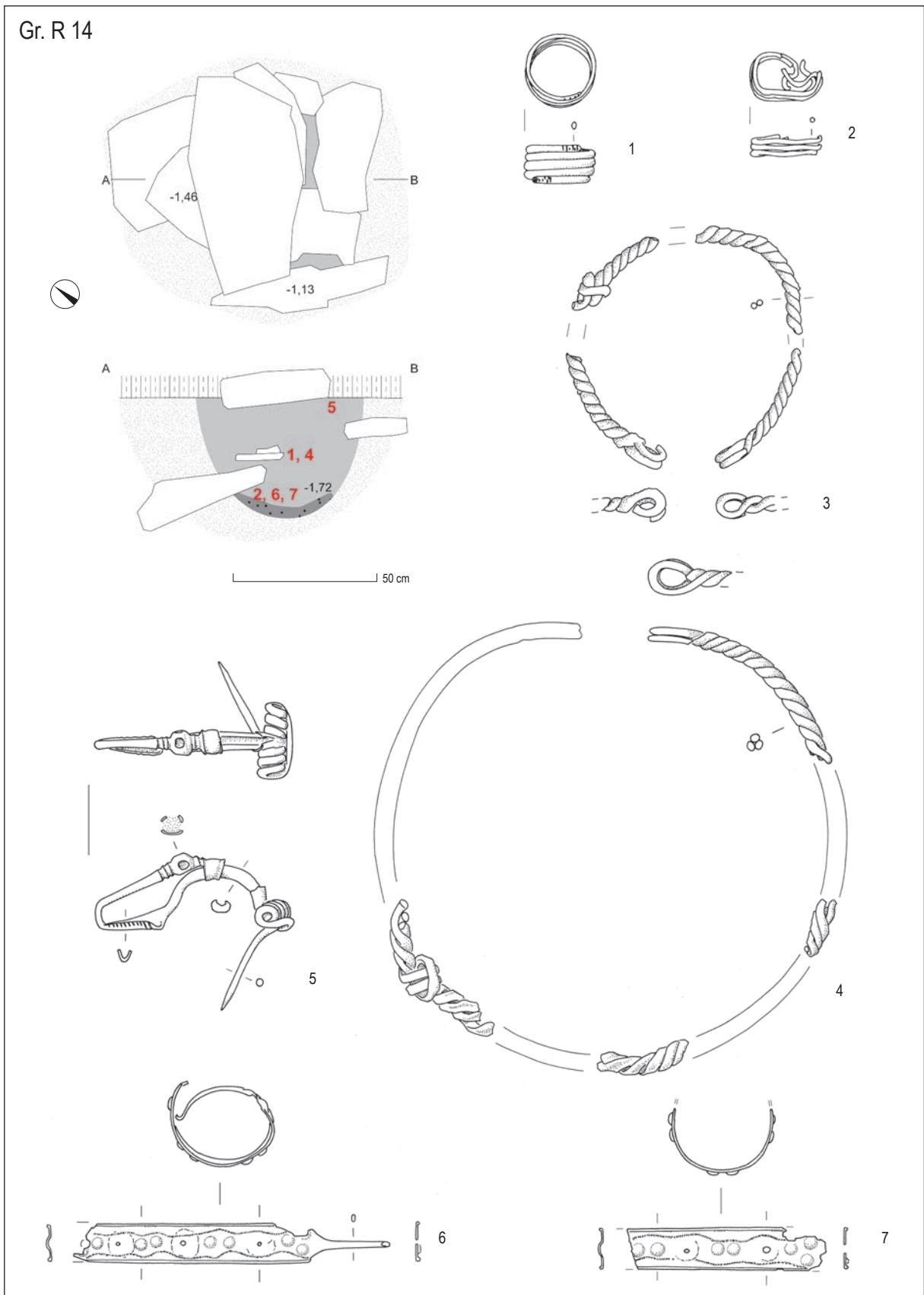




*T. 19:* Most na Soči – Repelc, grobovi R 10, 12A in 13. A7 bron; A8–11 steklo; C1 železo, kost; A12 keramika. M. A12 = 1:3, ostalo = 1:2.

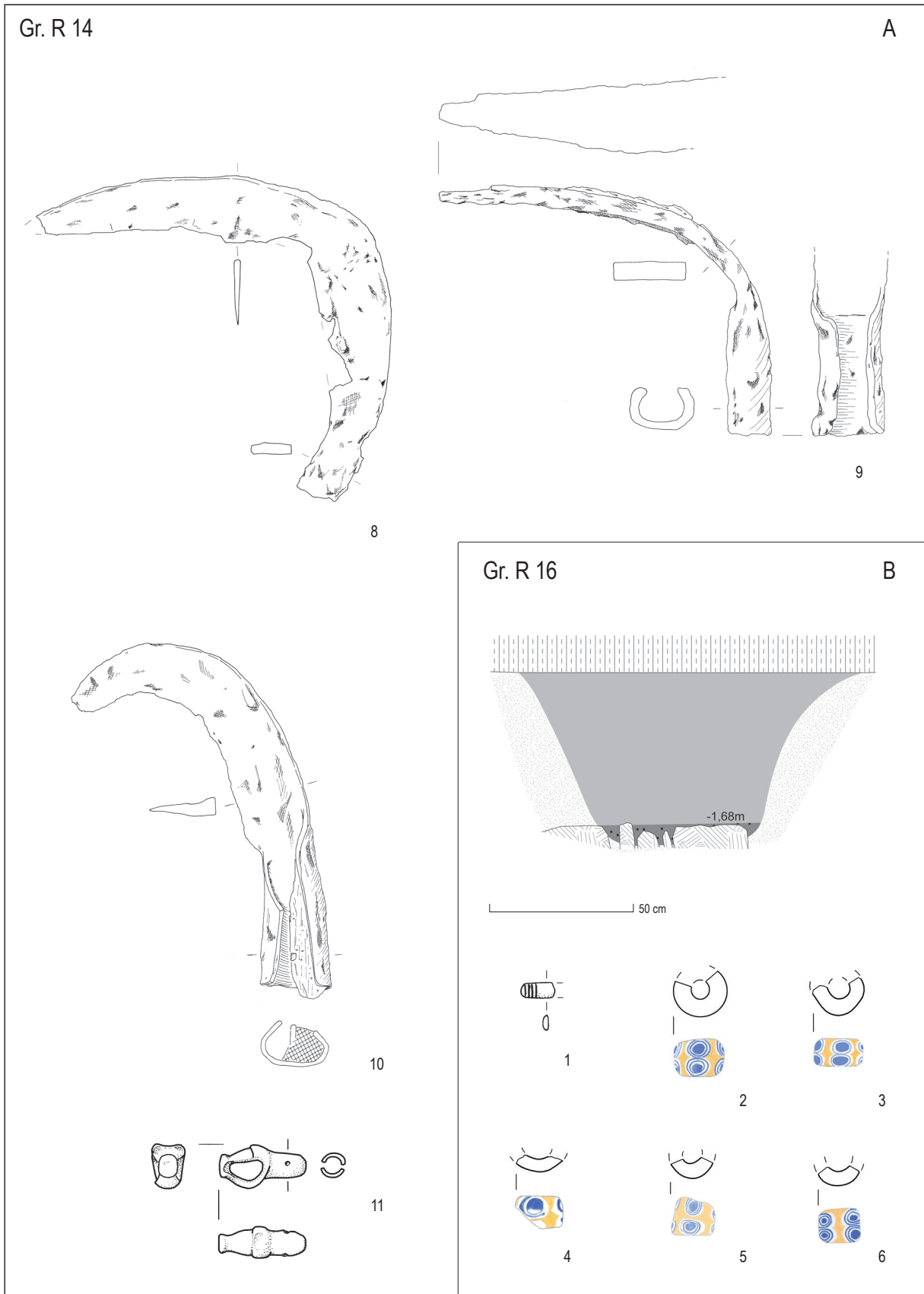
*Pl. 19:* Most na Soči – Repelc, Graves R 10, 12A and 13. A7 bronze; A8–11 glass; C1 iron, bone; A12 pottery. Scale A12 = 1:3, other = 1:2.

Gr. R 14



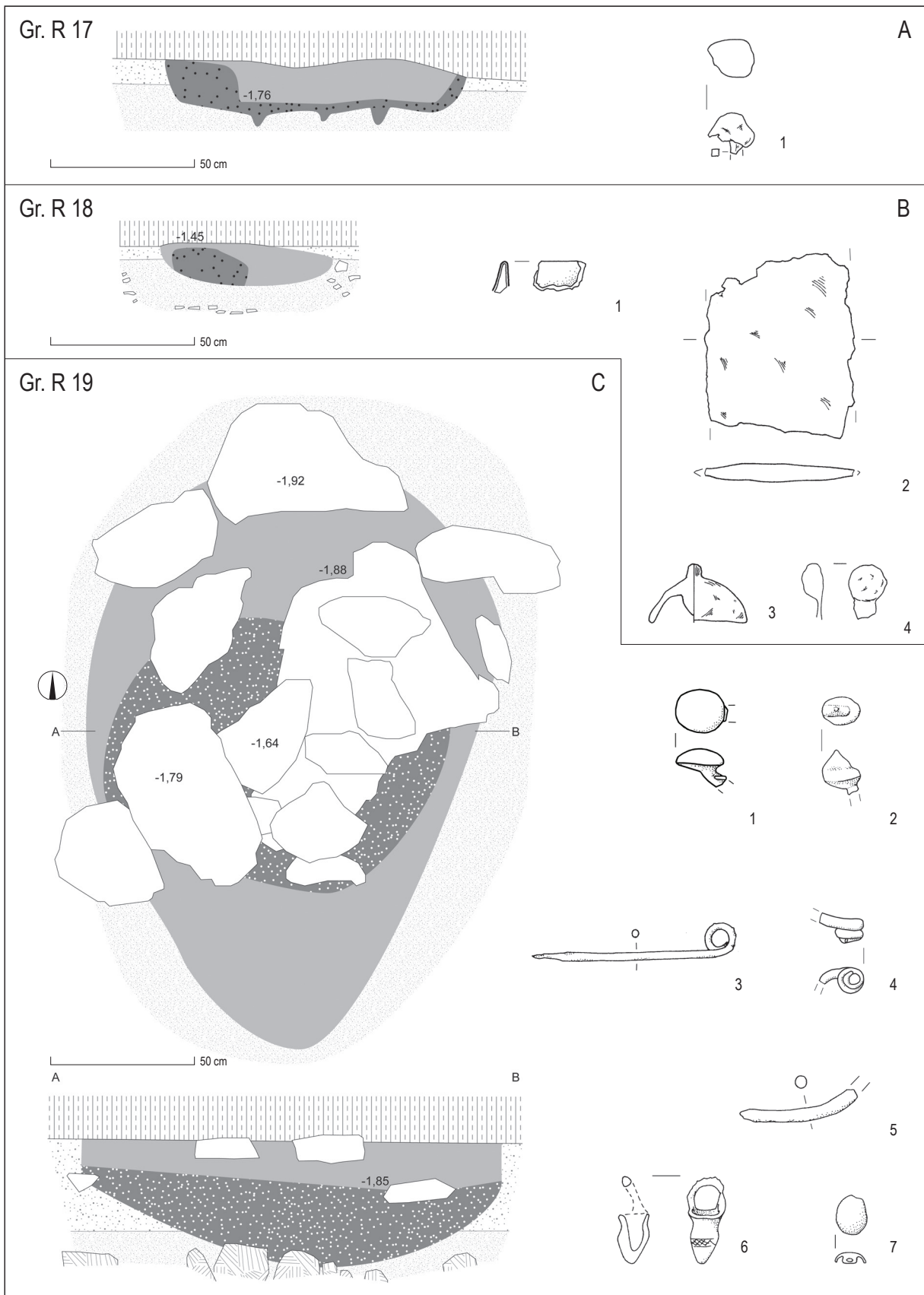
T. 20: Most na Soči – Repelc, grob R 14. 1, 3–7 bron; 2 srebro; 6–7 sledi srebra. M. = 1:2.

Pl. 20: Most na Soči – Repelc, Grave R 14. 1, 3–7 bronze; 2 silver; 6–7 traces of silver. Scale = 1:2.



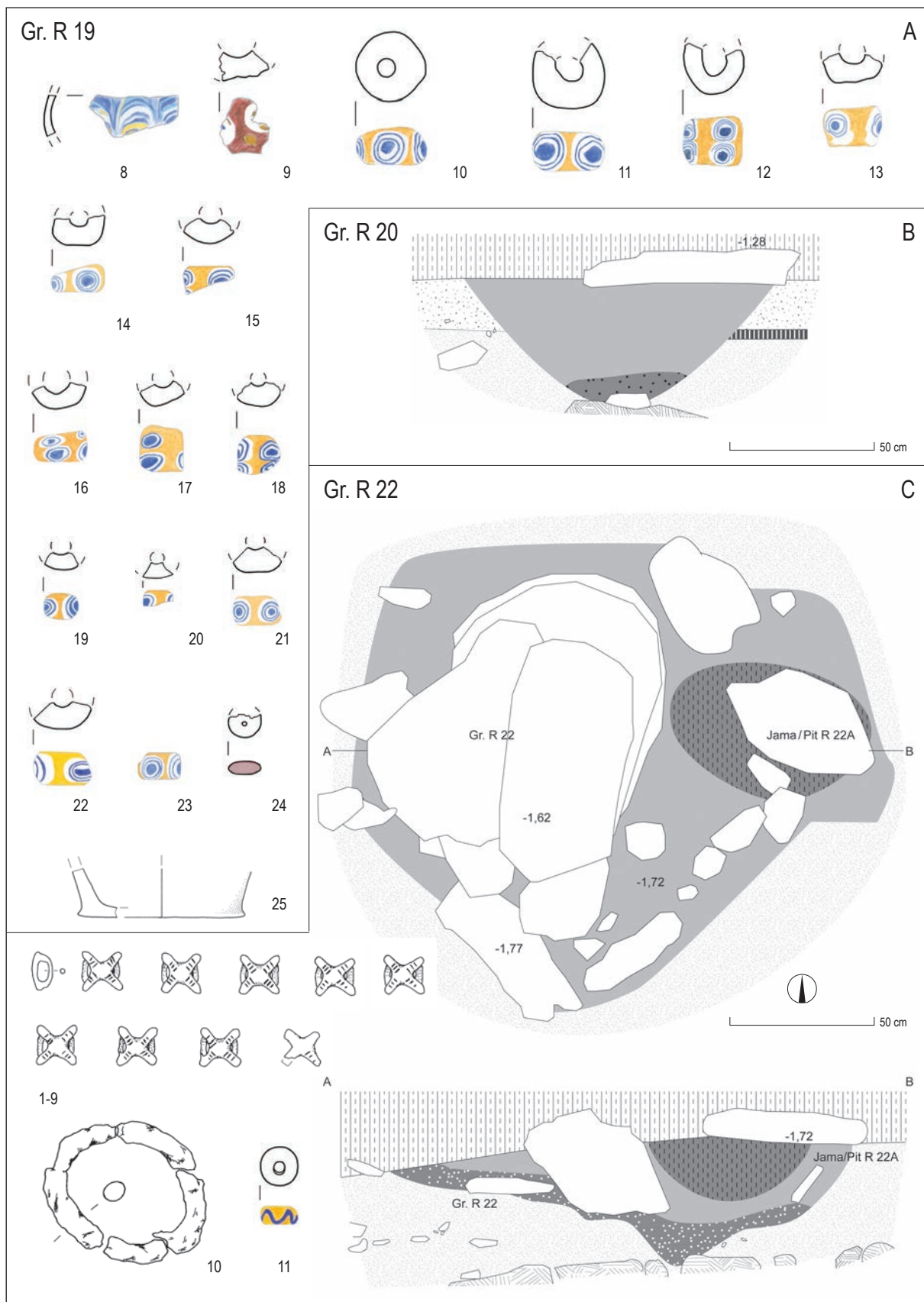
*T. 21:* Most na Soči – Repelc, grobova R 14 in 16. A8–9 železo; A10 železo in les; A11, B1 bron; B2–6 steklo. M. A8–10 = 1:4, ostalo = 1:2.

*Pl. 21:* Most na Soči – Repelc, Graves R 14 and 16. A8–9 iron; A10 iron and wood; A11, B1 bronze; B2–6 glass. Scale A8–10 = 1:4, other = 1:2.

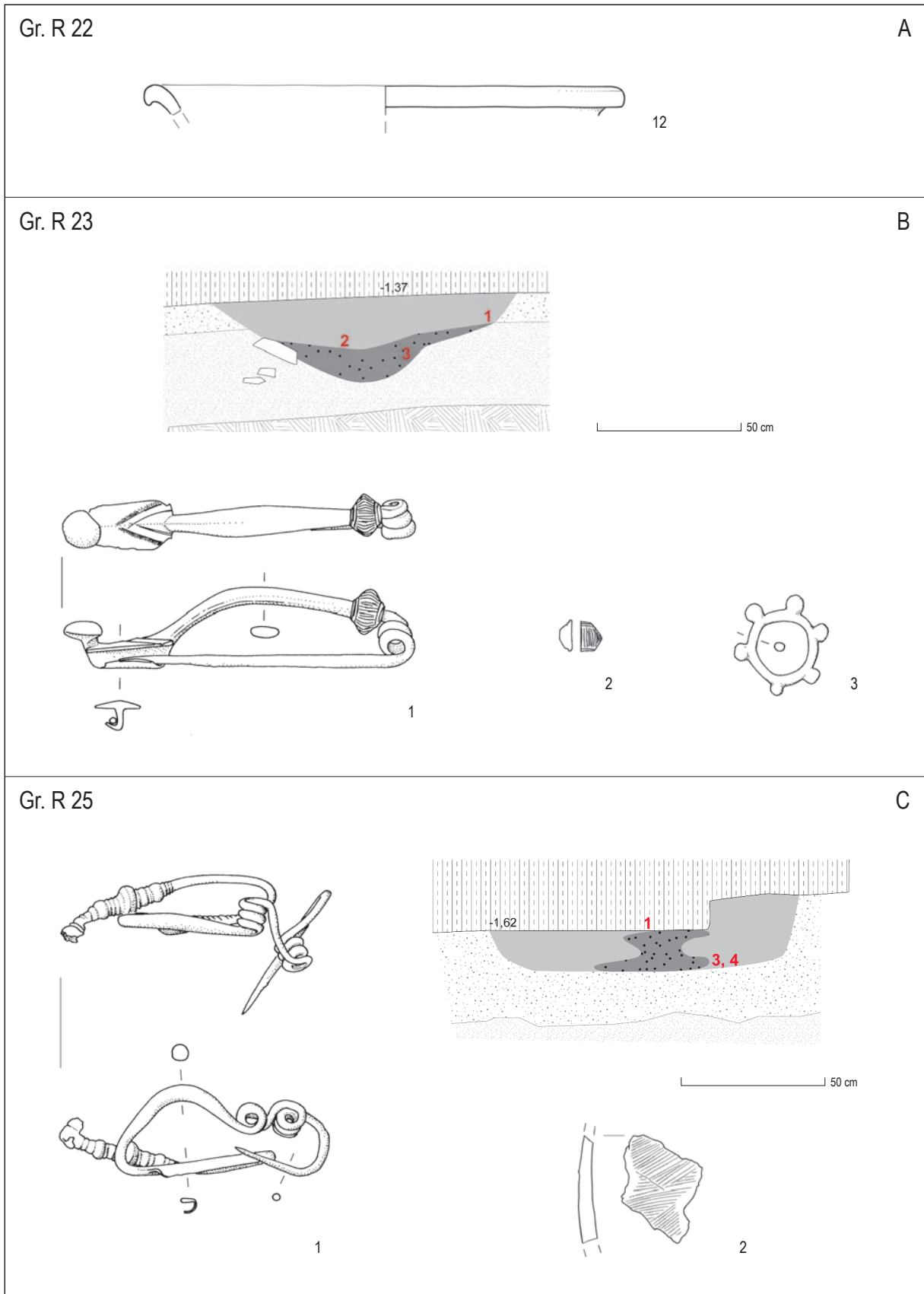


T. 22: Most na Soči – Repelc, grobovi R 17, 18 in 19. A1, B2–4 železo; B1, C1–7 bron. M. = 1:2.

Pl. 22: Most na Soči – Repelc, Graves R 17, 18 and 19. A1, B2–4 iron; B1, C1–7 bronze. Scale = 1:2.

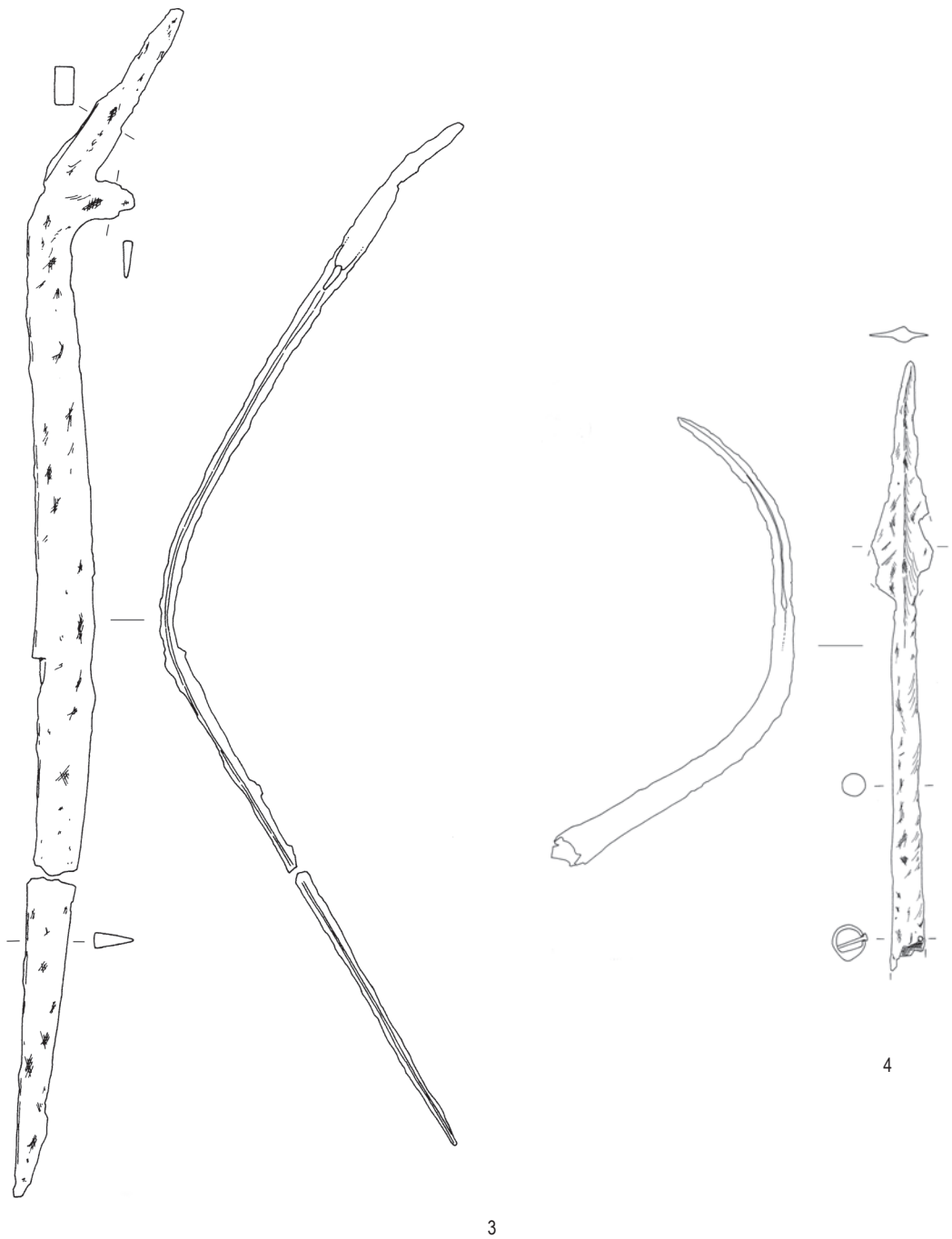


T. 23: Most na Soči – Repelc, grobovi R 19, 20 in 22. A8–23, C11 steklo; A24 jantar; C1–9 bron; C10 železo; A25 keramika. M. A25 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 23: Most na Soči – Repelc, Graves R 19, 20 and 22. A8–23, C11 glass; A24 amber; C1–9 bronze; C10 iron; A25 pottery. Scale A25 = 1:3, other = 1:2.



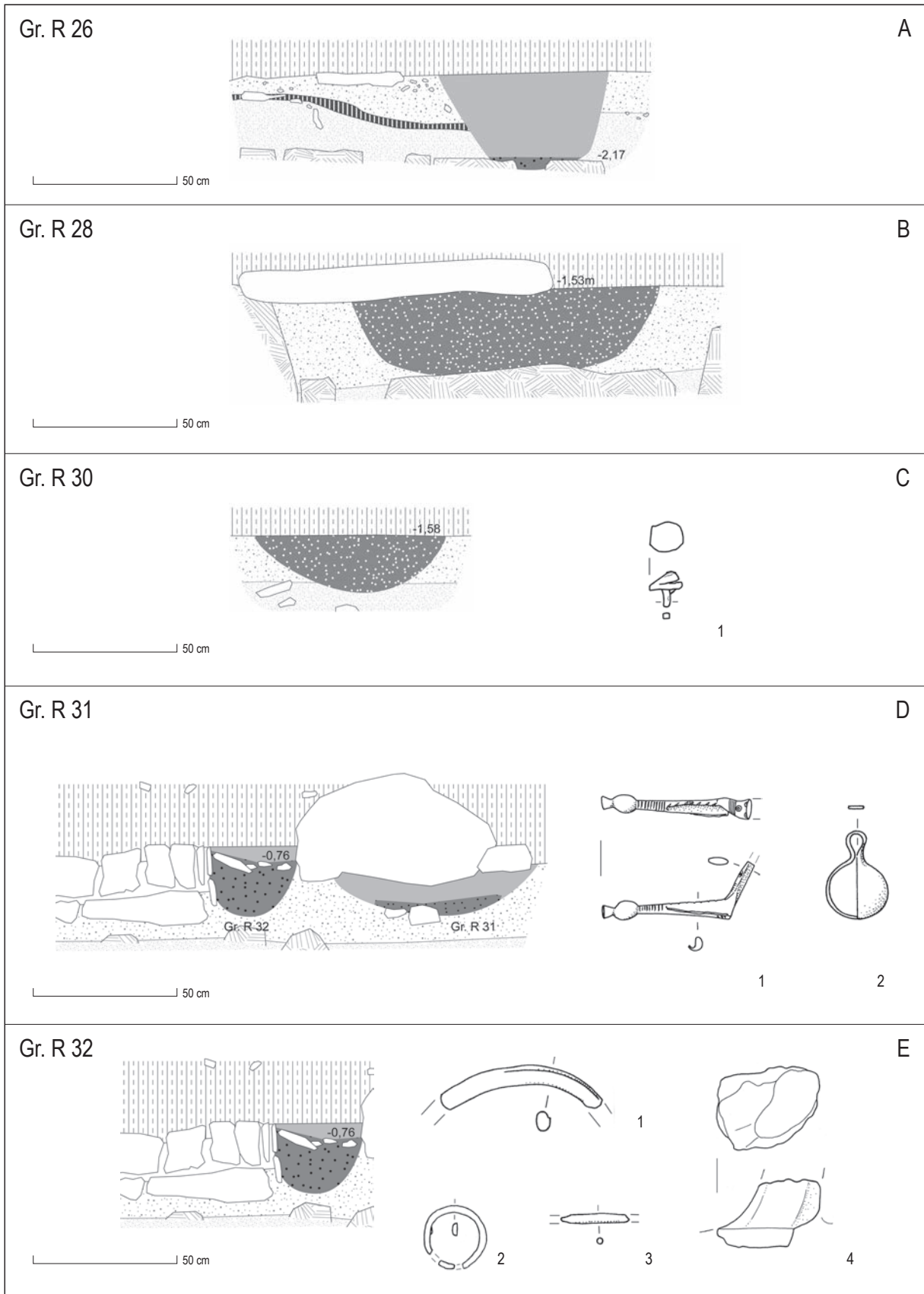
T. 24: Most na Soči – Repelc, grobovi R 22, 23 in 25. A12, C2 keramika; ostalo bron. M. A12, C2 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 24: Most na Soči – Repelc, Graves R 22, 23 and 25. A12, C2 pottery; other bronze. Scale A12, C2 = 1:3, other = 1:2.

Gr. R 25



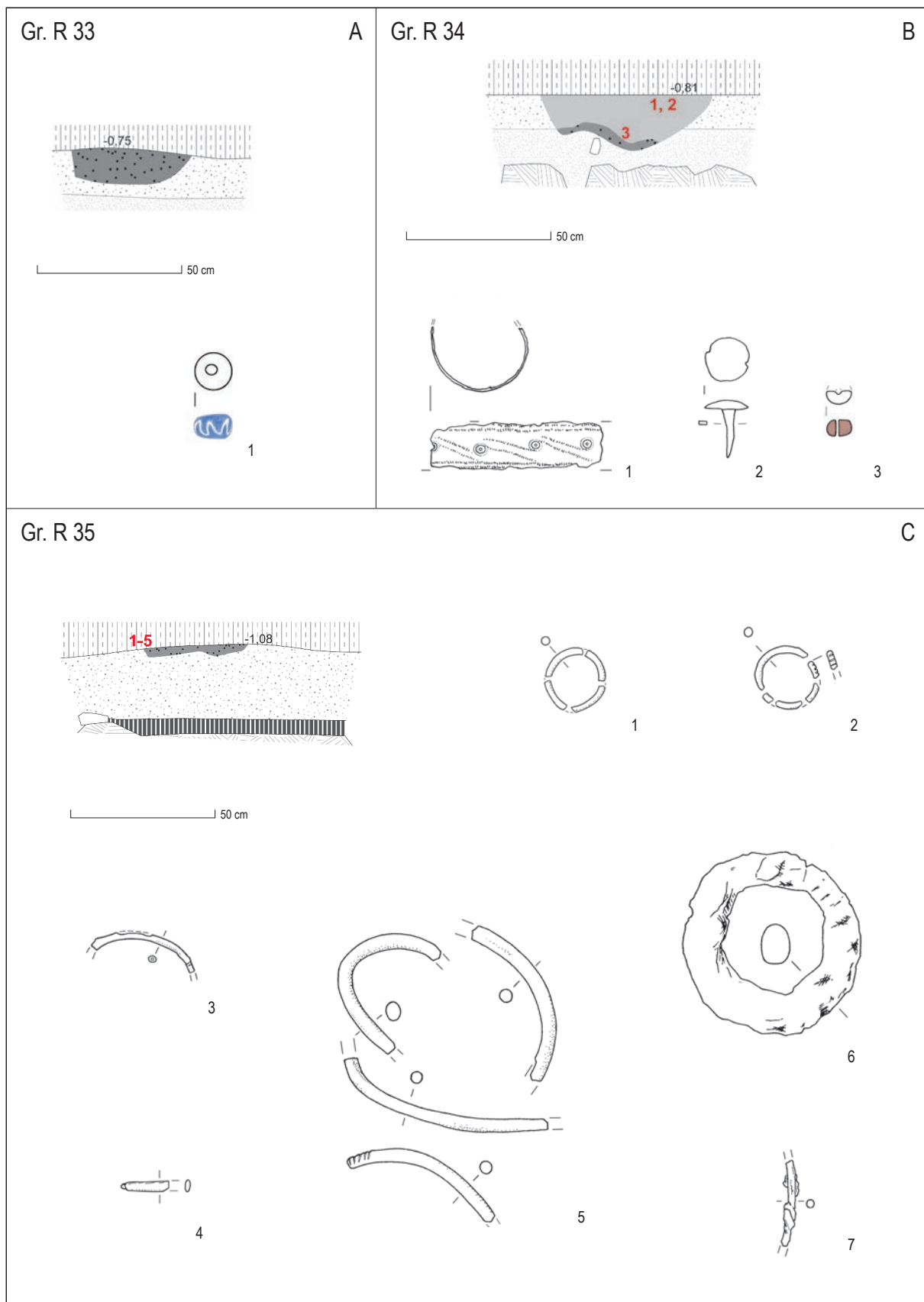
T. 25: Most na Soči – Repelc, grob R 25. Vse železo. M. = 1:4.

Pl. 25: Most na Soči – Repelc, Grave R 25. All iron. Scale = 1:4.



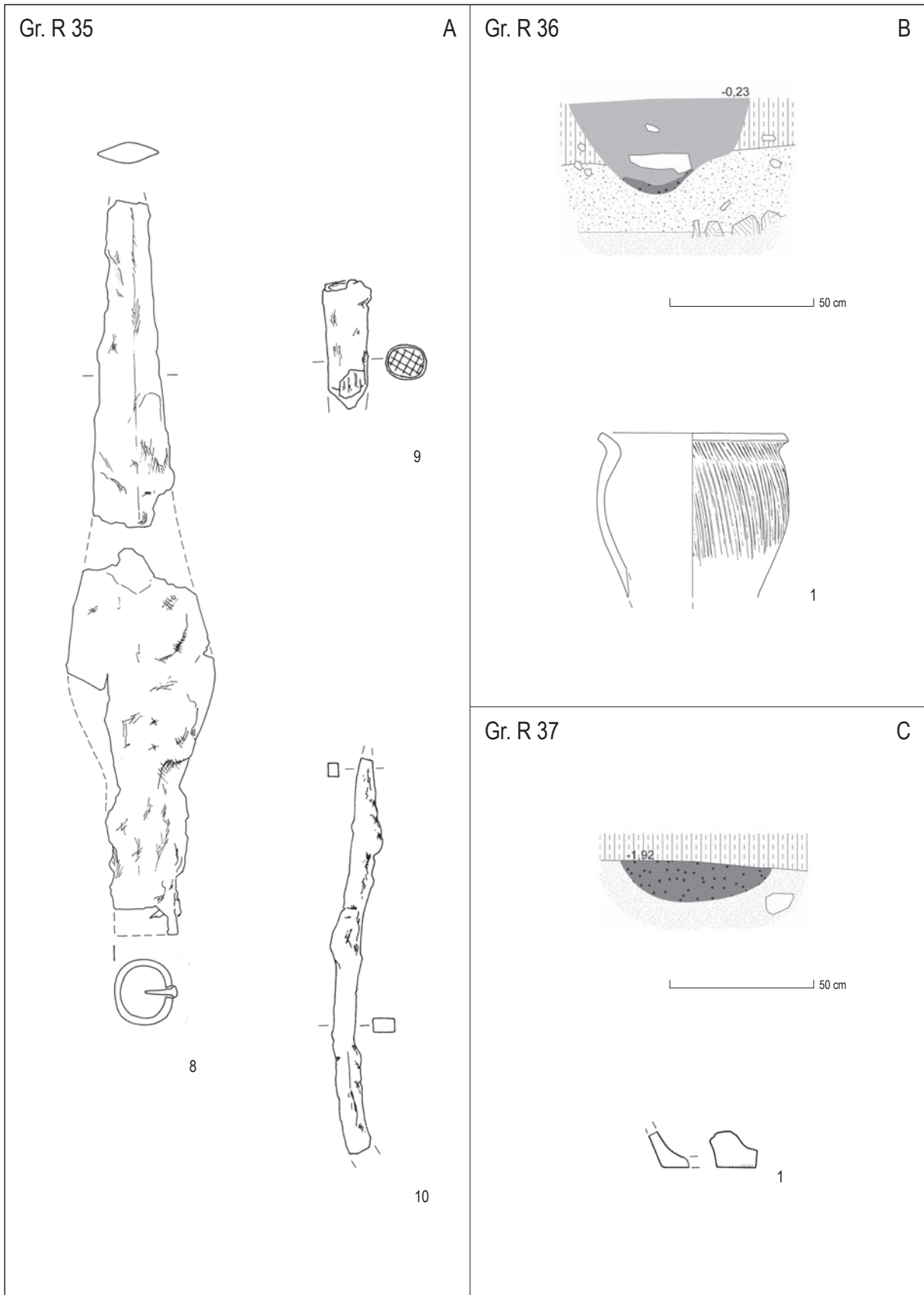
T. 26: Most na Soči – Repelc, grobovi R 26, 28, 30, 31 in 32. C1 železo; D1–2, E1–3 bron; E4 keramika. M. E4 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 26: Most na Soči – Repelc, Graves R 26, 28, 30, 31 and 32. C1 iron; D1–2, E1–3 bronze; E4 pottery. Scale E4 = 1:3, other = 1:2.





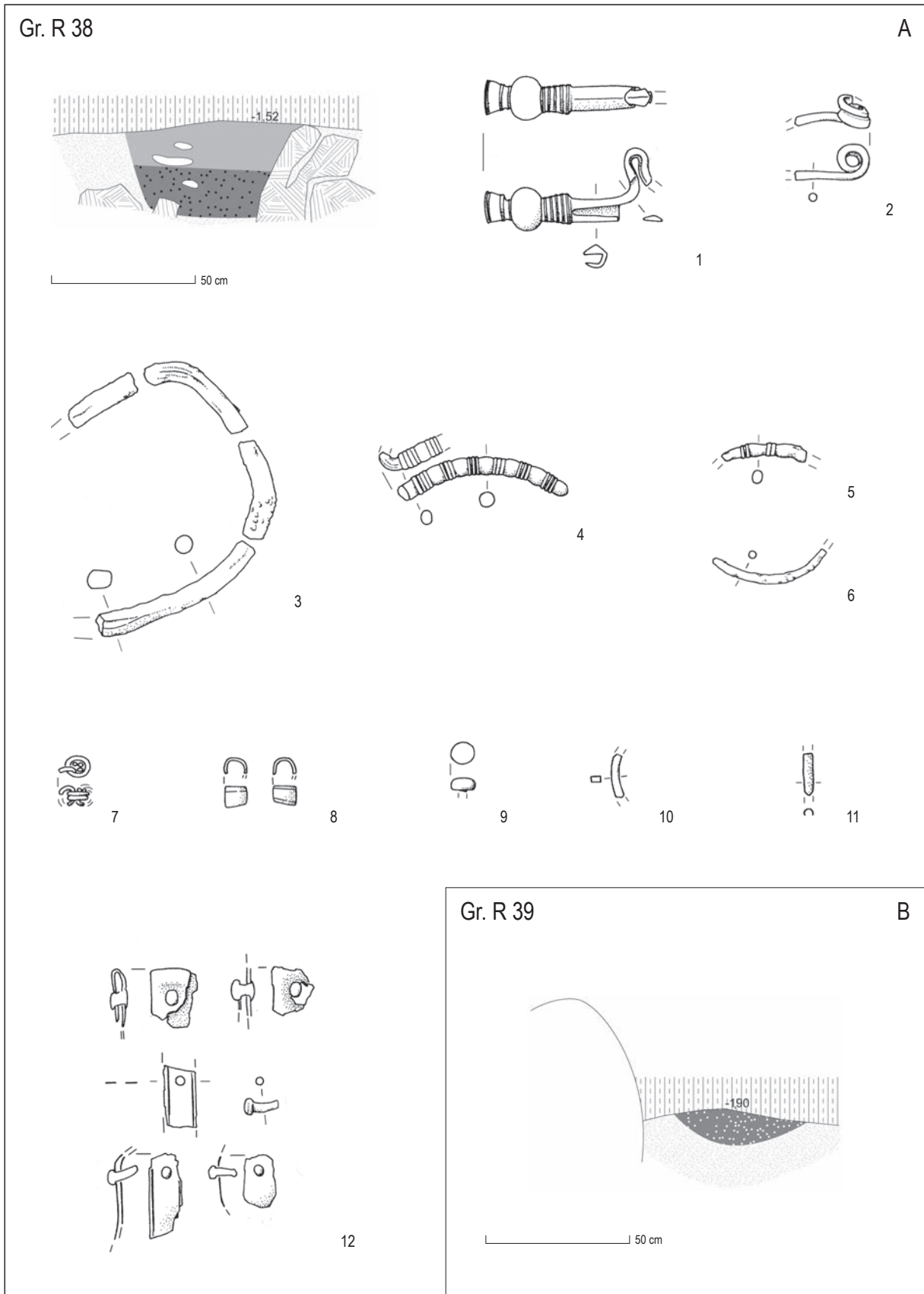
T. 27: Most na Soči – Repelc, grobovi R 33, 34 in 35. A1 steklo; B3 jantar; B1–2, C1–5 bron; C6–7 železo. M. = 1:2.

Pl. 27: Most na Soči – Repelc, Graves R 33, 34 and 35. A1 glass; B3 amber; B1–2, C1–5 bronze; C6–7 iron. Scale = 1:2.



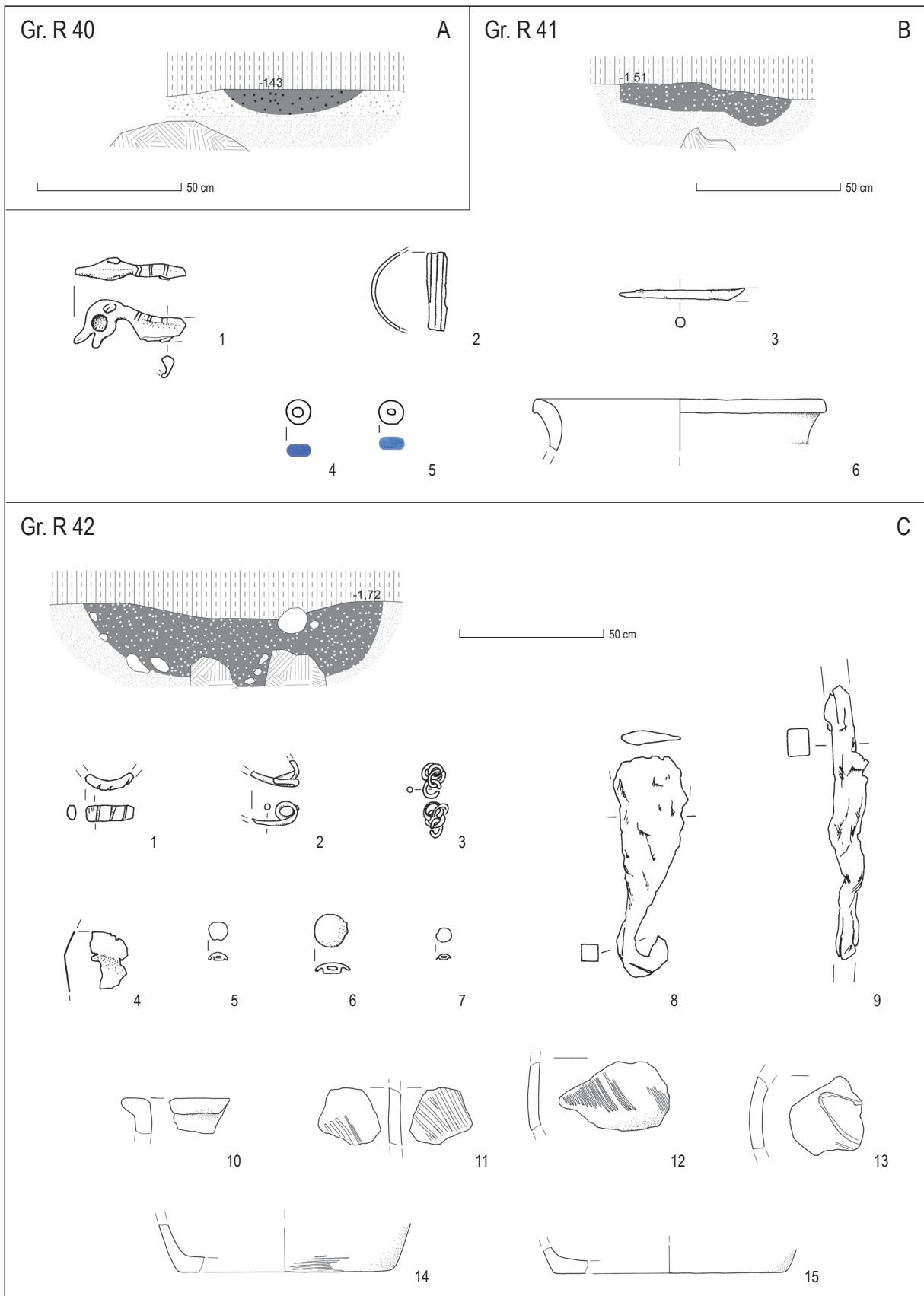
T. 28: Most na Soči – Repelc, grobovi R 35, 36 in 37. A8–10 železo; B1, C1 keramika. M. A8–10 = 1:2, B1, C1 = 1:3.

Pl. 28: Most na Soči – Repelc, Graves R 35, 36 and 37. A8–10 iron; B1, C1 pottery. Scale A8–10 = 1:2, B1, C1 = 1:3.



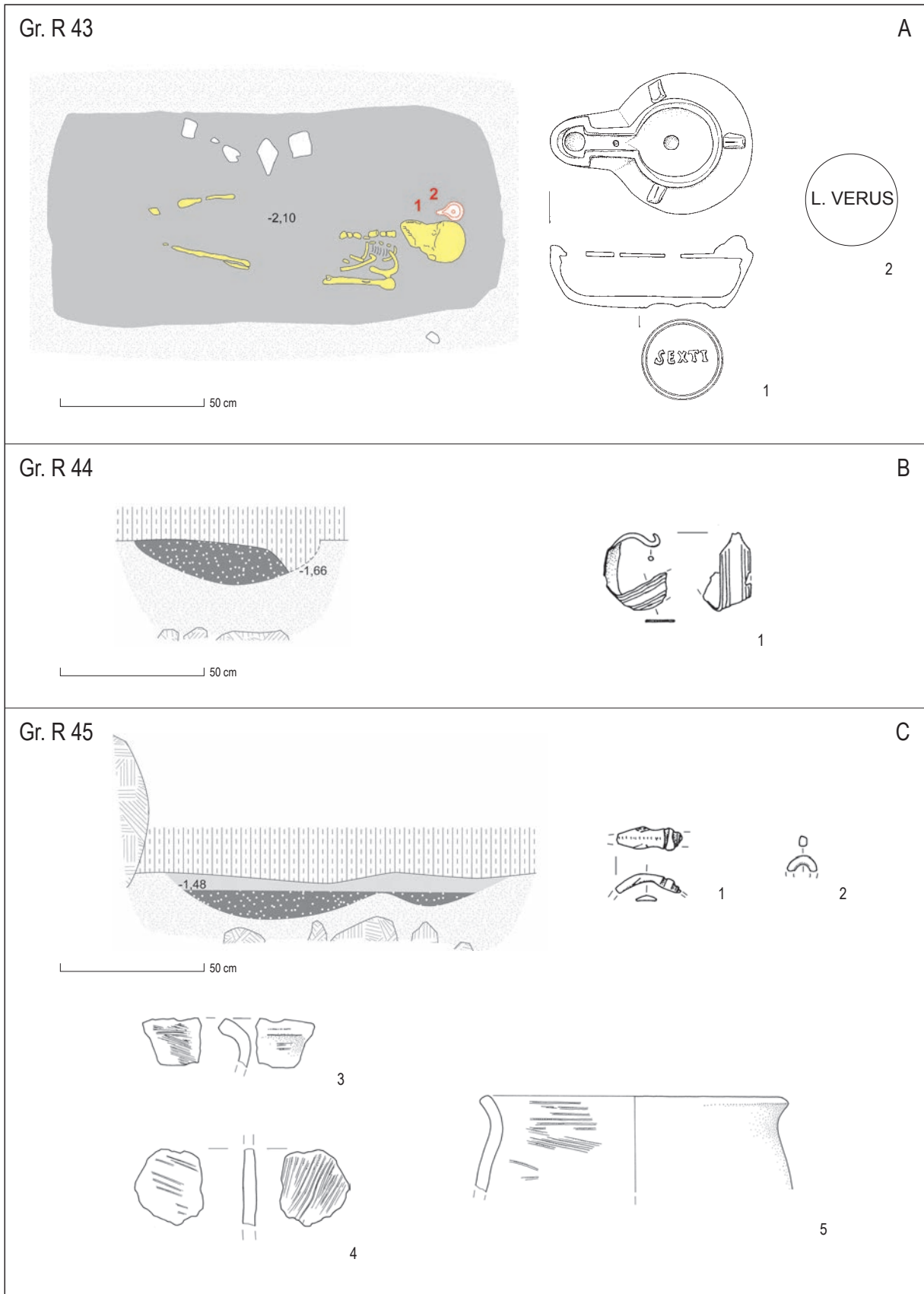
T. 29: Most na Soči – Repelc, grobova R 38 in 39. A1–12 bron. M. = 1:2.

Pl. 29: Most na Soči – Repelc, Graves R 38 and 39. A1–12 bronze. Scale = 1:2.

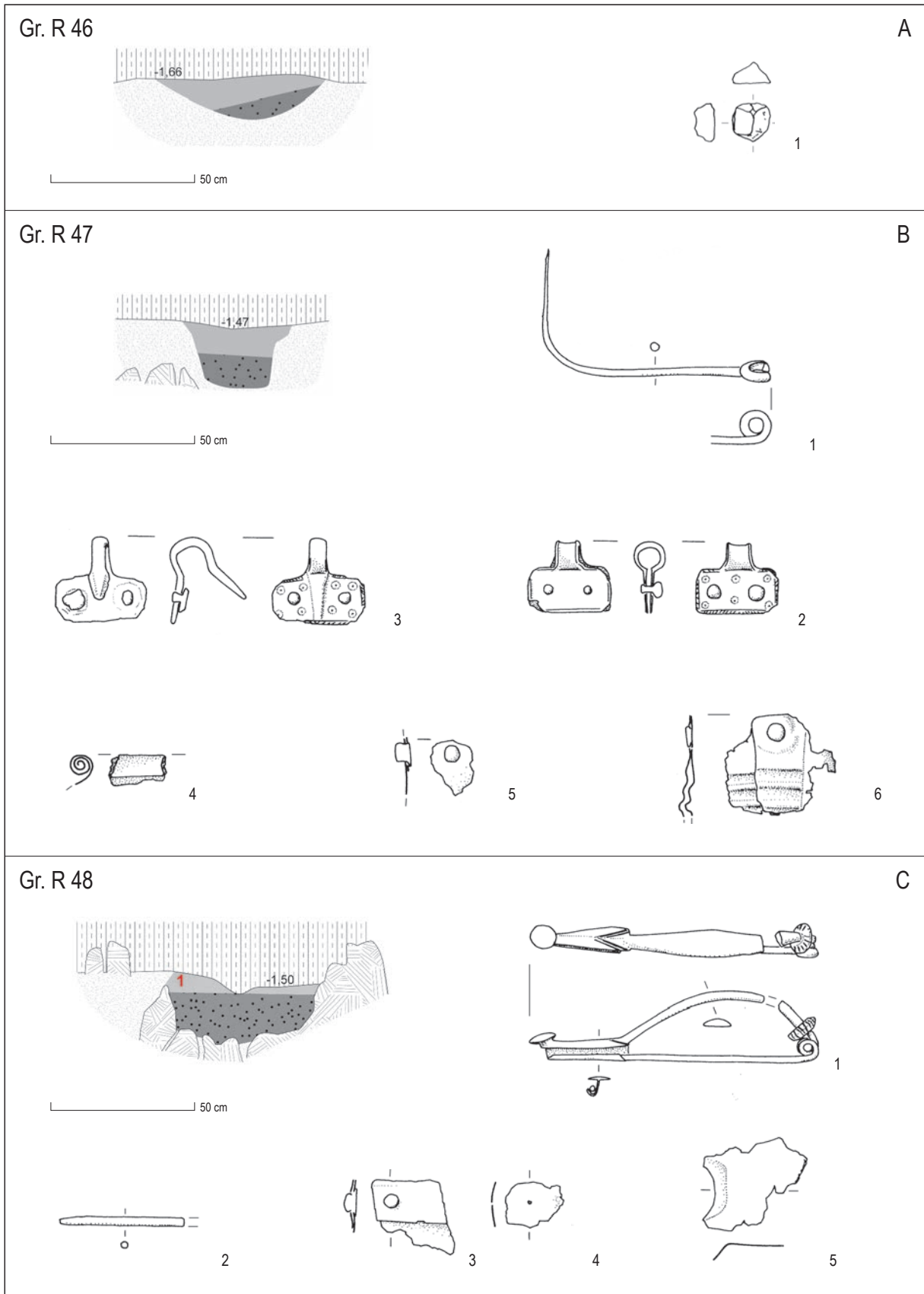


T. 30: Most na Soči – Repelc, grobovi R 40, 41 in 42. B1–3, C1–7 bron; B4–5 steklo; C8–9 železo; B6, C10–15 keramika. M. B6, C10–15 = 1:3, ostalo = 1:2.

Pl. 30: Most na Soči – Repelc, Graves R 40, 41 and 42. B1–3, C1–7 bronze; B4–5 glass; C8–9 iron; B6, C10–15 pottery. Scale B6, C10–15 = 1:3, other = 1:2.

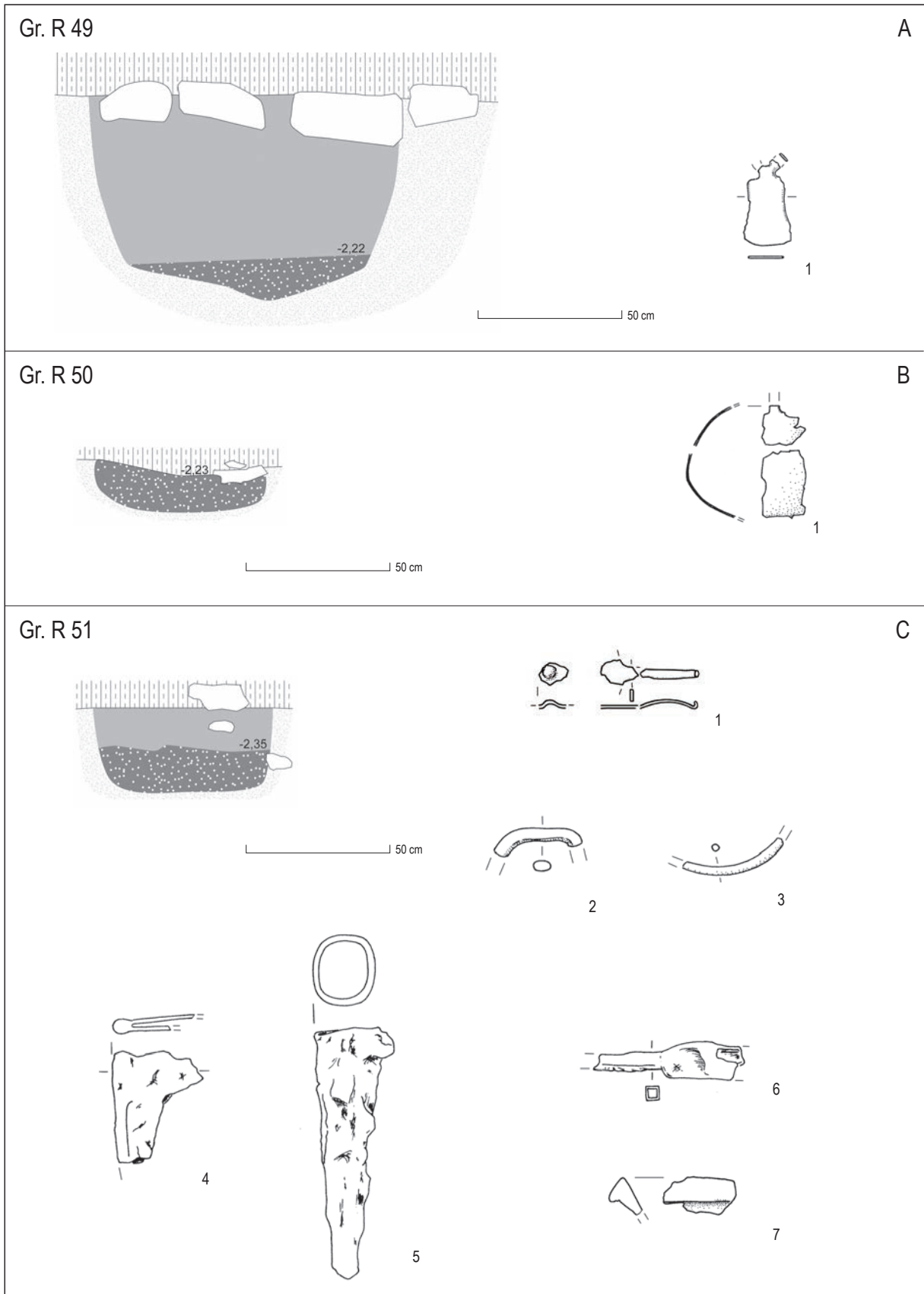


T. 31: Most na Soči – Repelc, grobovi R 43, 44 in 45. A1, C3–5 keramika; A2, B1, C1–2 bron. M. A1, C3–5 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 31: Most na Soči – Repelc, Graves R 43, 44 and 45. A1, C3–5 pottery; A2, B1, C1–2 bronze. Scale A1, C3–5 = 1:3, other = 1:2.

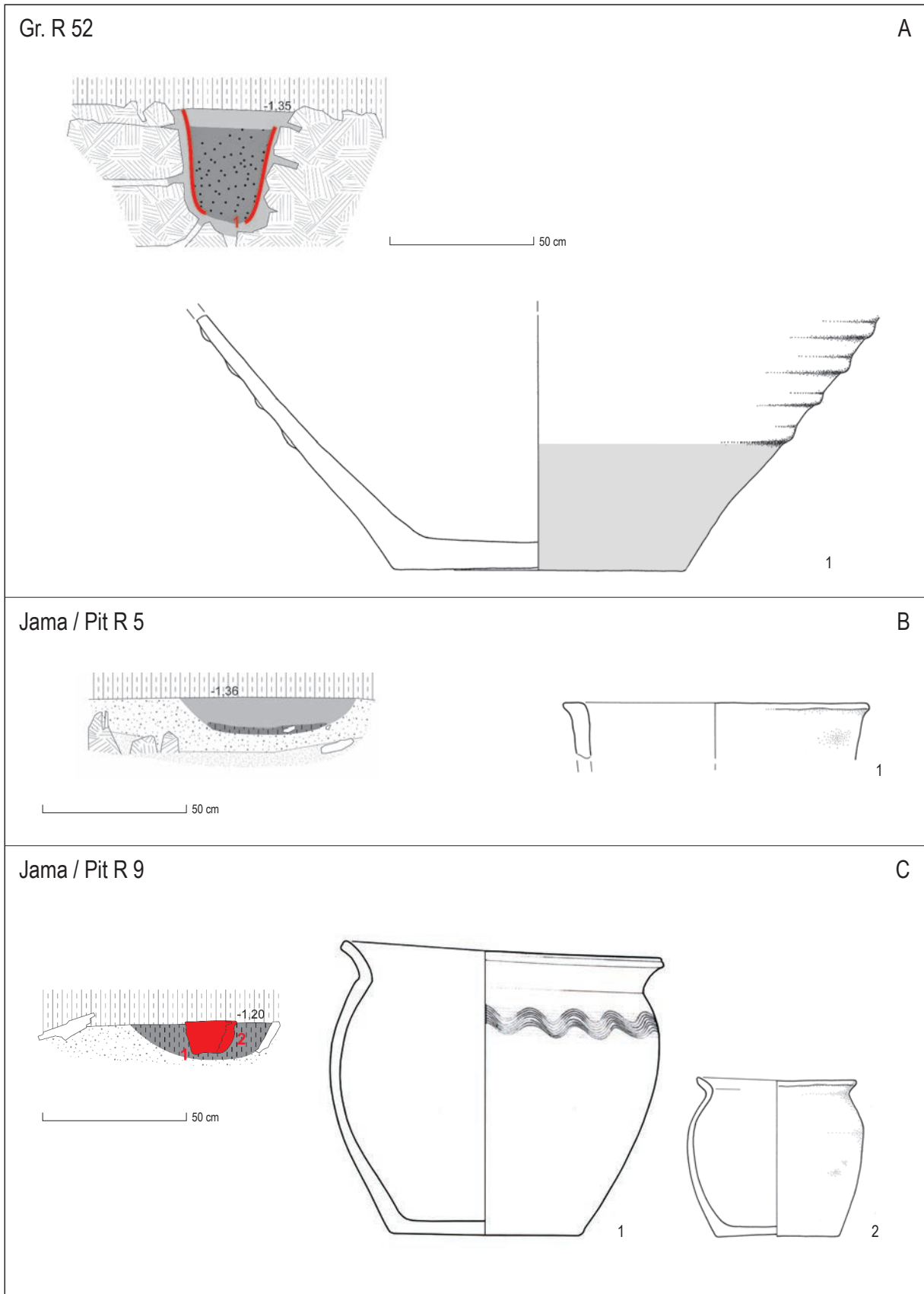


T. 32: Most na Soči – Repelc, grobovi R 46, 47 in 48. A1 kamen, B1–6, C1–5 bron. M. = 1:2.

Pl. 32: Most na Soči – Repelc, Graves R 46, 47 and 48. A1 stone, B1–6, C1–5 bronze. Scale = 1:2.



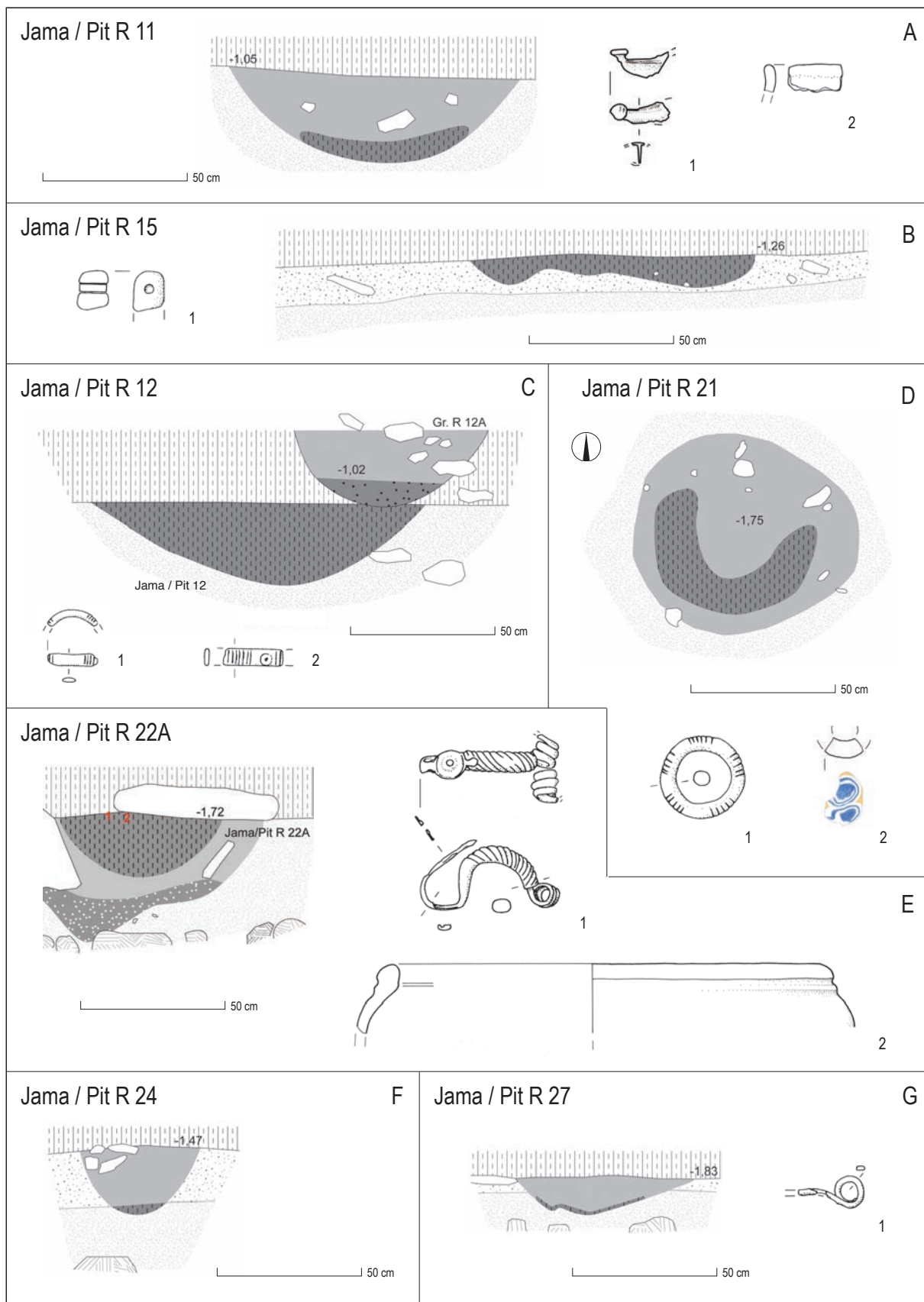
T. 33: Most na Soči – Repelc, grobovi R 49, 50 in 51. A1, B1, C1-3 bron; C4-6 železo; C7 keramika. M. C7 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 33: Most na Soči – Repelc, Graves R 49, 50 and 51. A1, B1, C1-3 bronze; C4-6 iron; C7 pottery. Scale C7 = 1:3, other = 1:2.



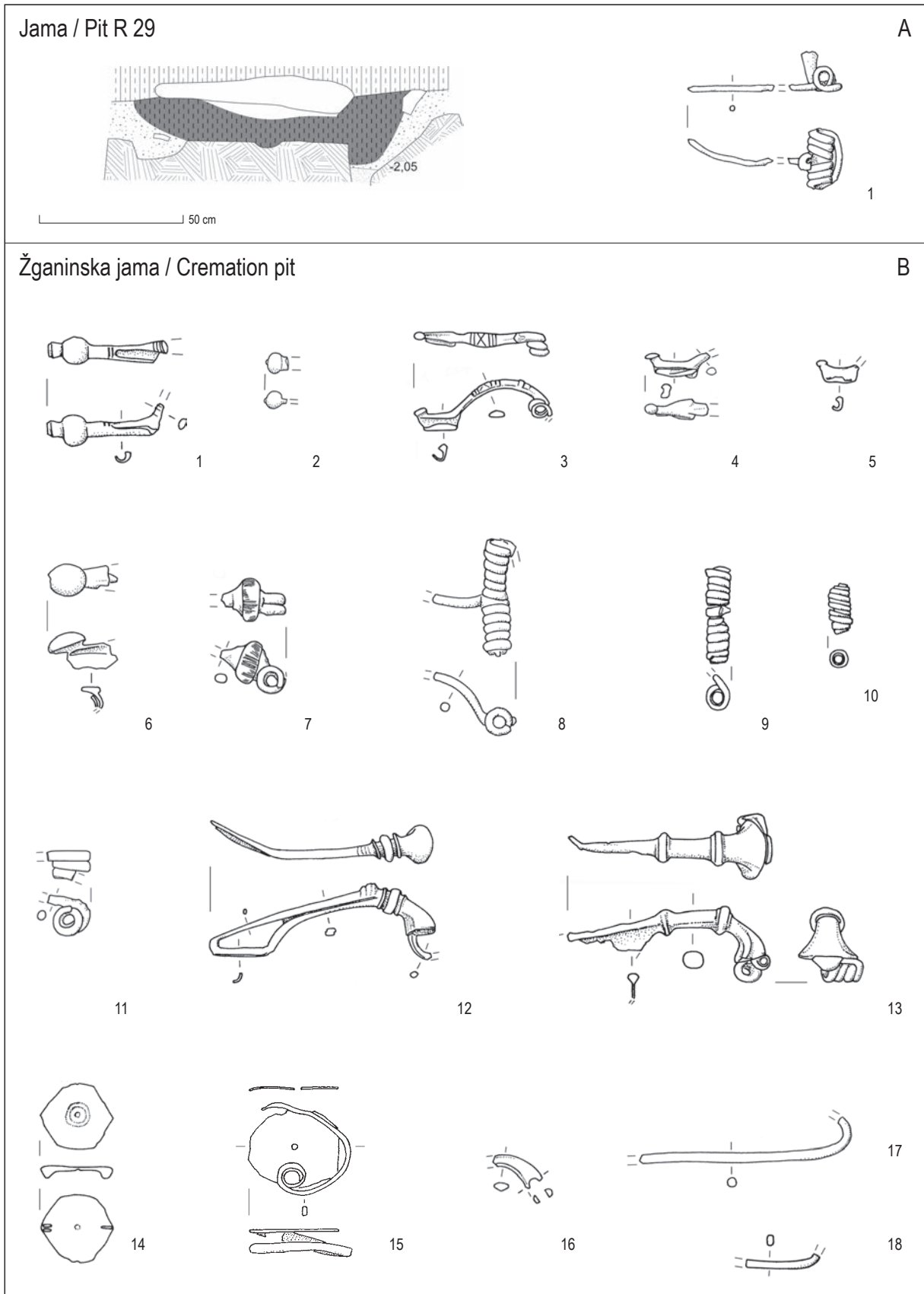
T. 34: Most na Soči – Repelc, grob R 52 in jami R 5 in 9. A1, B1, C1-2 keramika. M. A1 = 1:4, ostalo = 1:3.

Pl. 34: Most na Soči – Repelc, Grave R 52 and pits R 5 and 9. A1, B1, C1-2 pottery. Scale A1 = 1:4, other = 1:3.



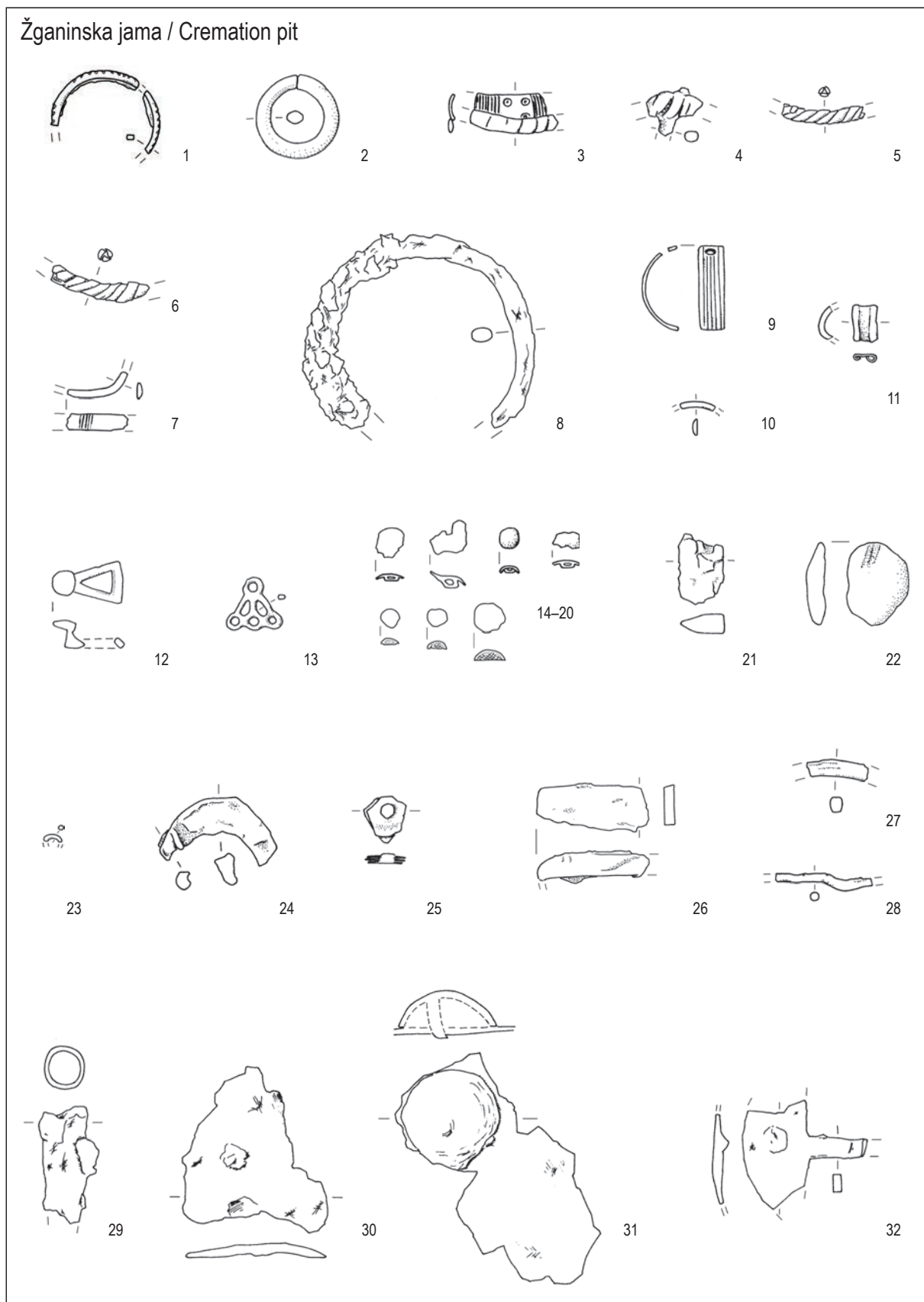


T. 35: Most na Soči – Repelc, jame R 11, 12, 15, 21, 22A, 24 in 27. A1, B1, C1-2, D1, E1, G1 bron; D2 steklo; A2, E2 keramika. M. A2, E2 = 1:3, ostalo = 1:2.  
 Pl. 35: Most na Soči – Repelc, pits R 11, 12, 15, 21, 22A, 24 and 27. A1, B1, C1-2, D1, E1, G1 bronze; D2 glass; A2, E2 pottery. Scale A2, E2 = 1:3, other = 1:2.



T. 36: Most na Soči – Repelc, jama R 29 in žganinska jama. Vse bron. M. = 1:2.  
 Pl. 36: Most na Soči – Repelc, pit R 29 and cremation pit. All bronze. Scale = 1:2.

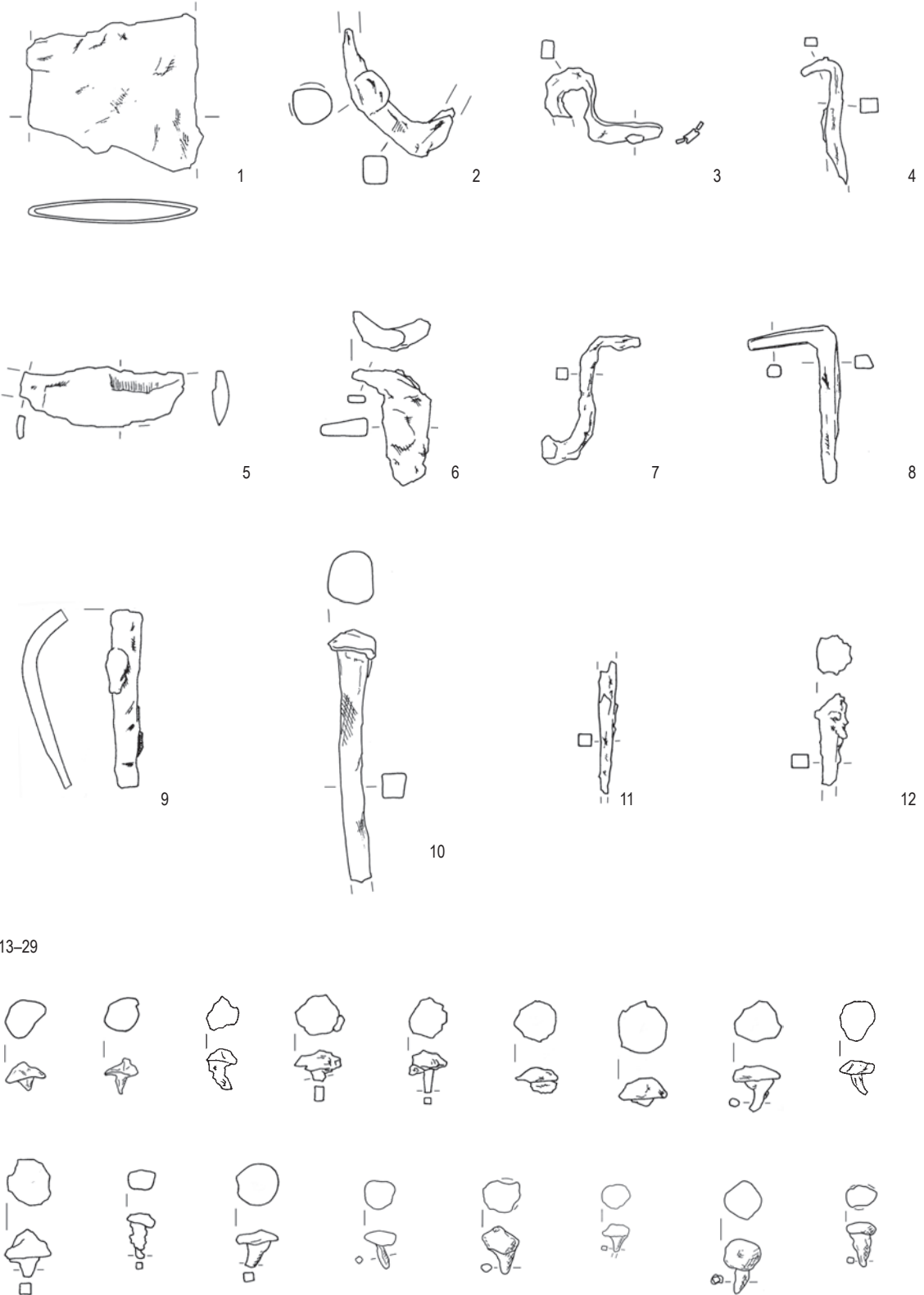
Žganinska jama / Cremation pit



T. 37: Most na Soči – Repelc, žganinska jama. 1–3, 5–26 bron; 4 bron s srebrom; 8, 29–32 železo. M. = 1:2.

Pl. 37: Most na Soči – Repelc, cremation pit. 1–3, 5–26 bronze; 4 bronze with silver; 8, 29–32 iron. Scale = 1:2.

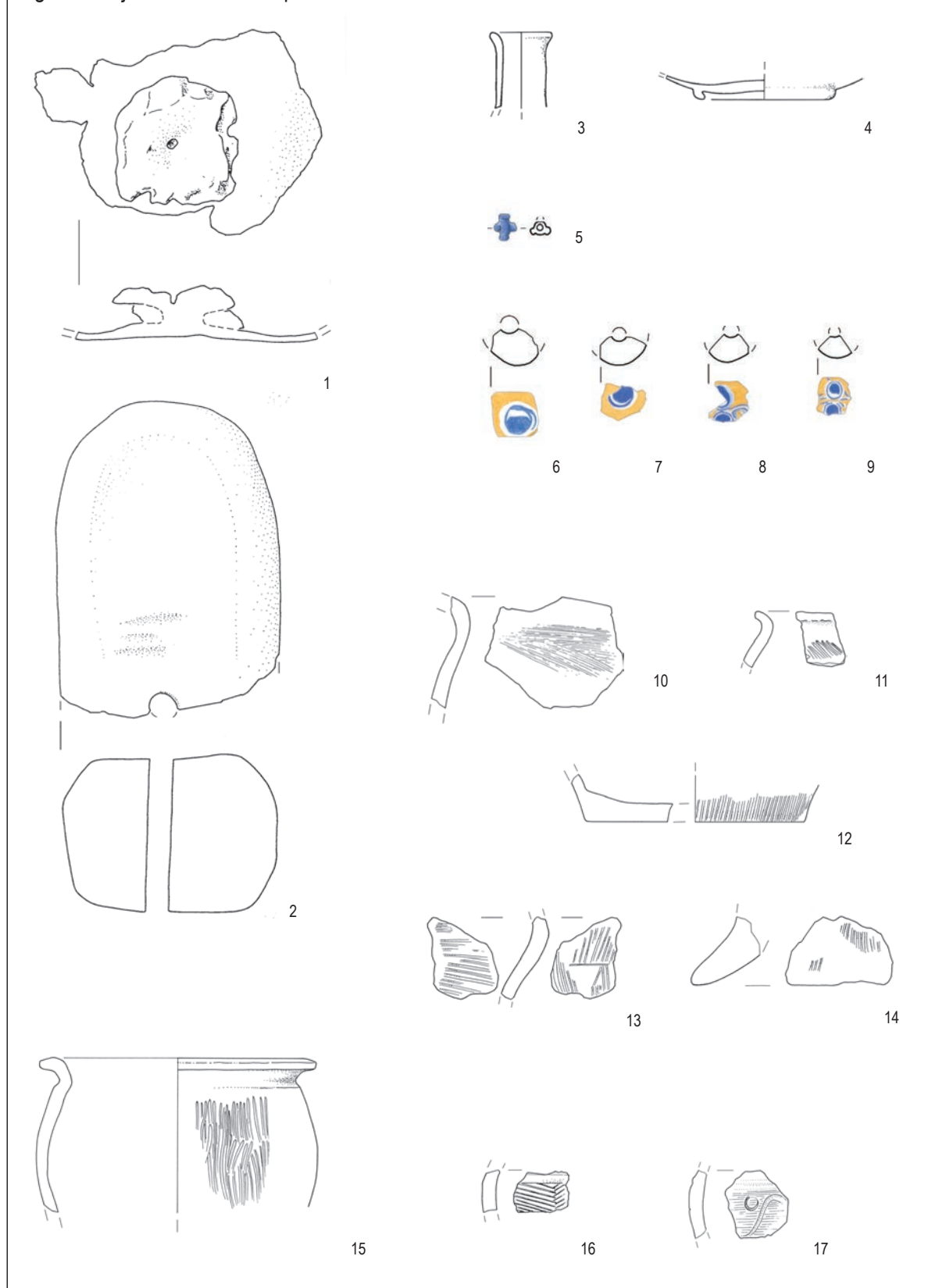
Žganinska jama / Cremation pit



T. 38: Most na Soči – Repelc, žganinska jama. Vse železo. M. = 1:2.

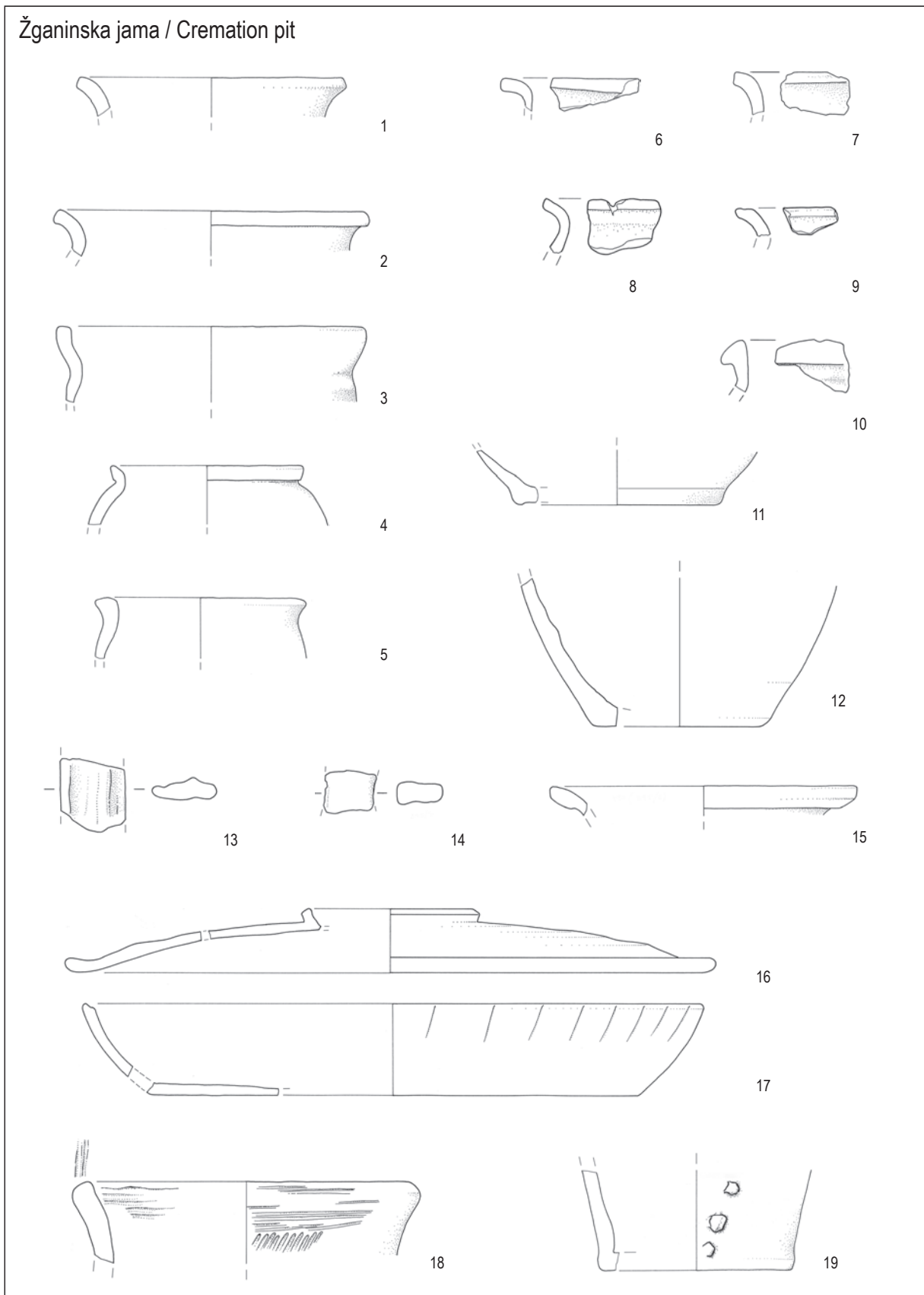
Pl. 38: Most na Soči – Repelc, cremation pit. All iron. Scale = 1:2.

## Žganinska jama / Cremation pit



T. 39: Most na Soči – Repelc, žganinska jama. 1 svinec; 2 kamen; 3–9 steklo; 10–17 keramika. M. 1–9 = 1:2, 10–17 = 1:3.  
 Pl. 39: Most na Soči – Repelc, cremation pit. 1 lead; 2 stone; 3–9 glass; 10–17 pottery. Scale 1–9 = 1:2, 10–17 = 1:3.

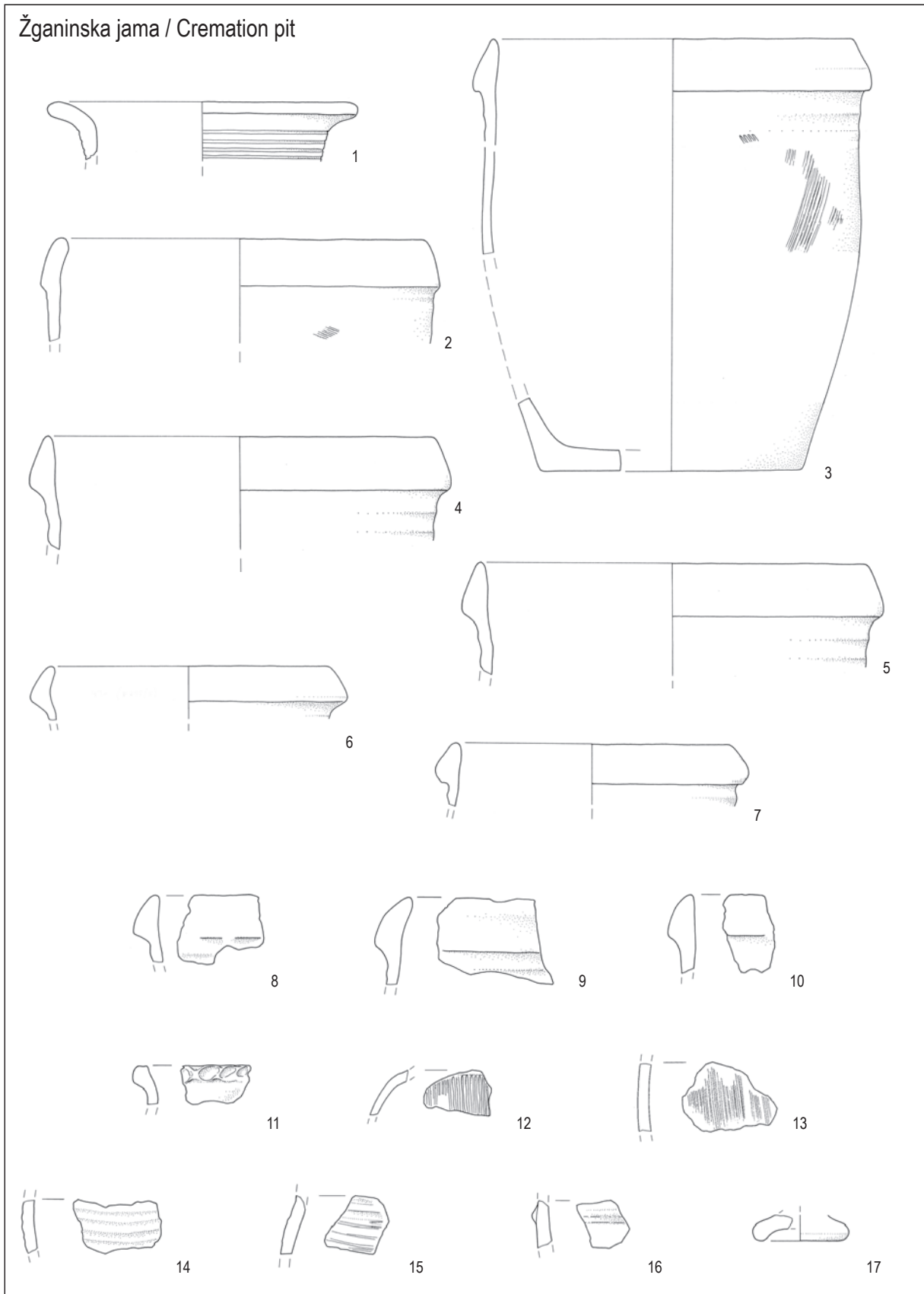
Žganinska jama / Cremation pit



T. 40: Most na Soči – Repelc, žganinska jama. Vse keramika. M. = 1:3.

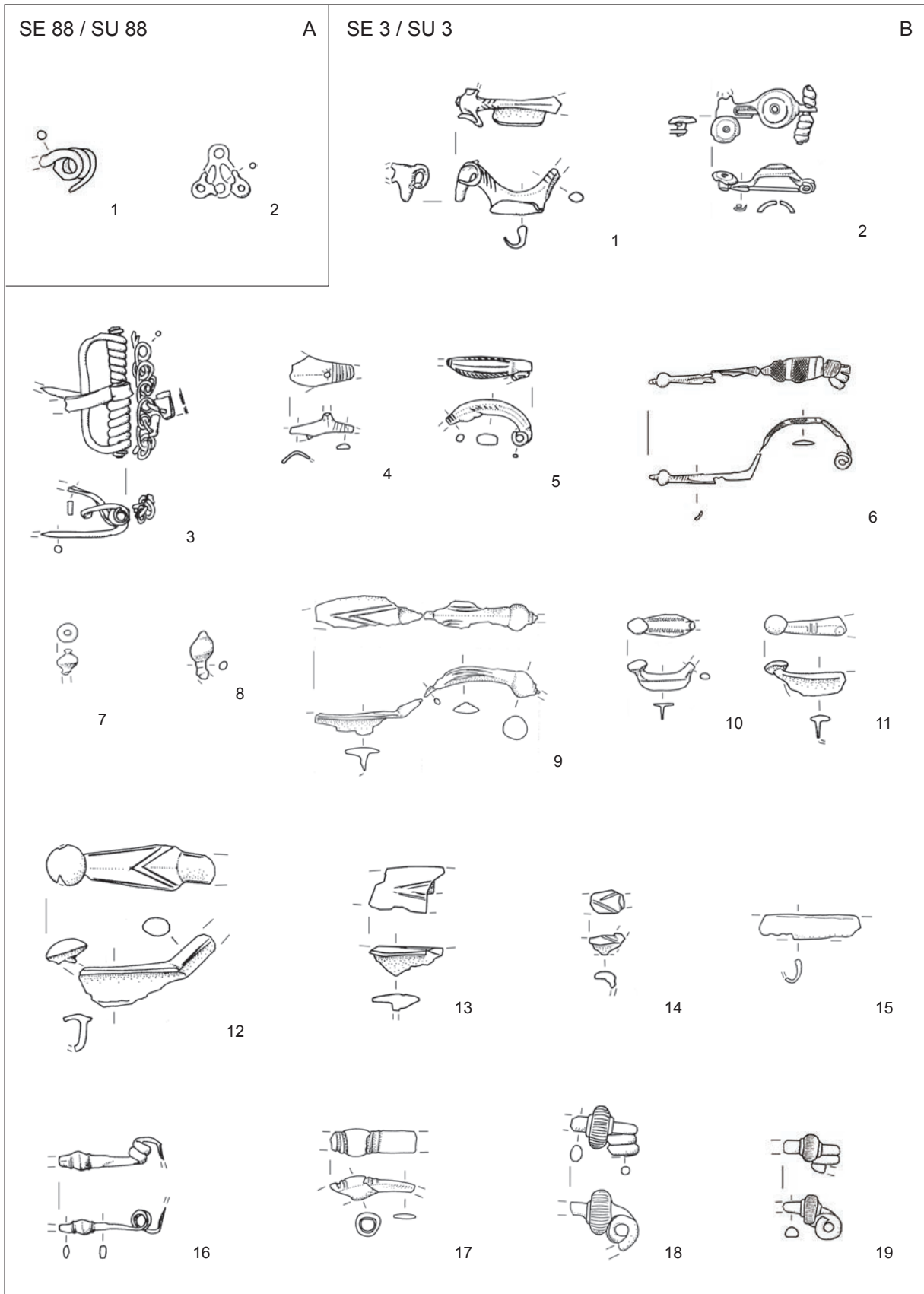
Pl. 40: Most na Soči – Repelc, cremation pit. All pottery. Scale = 1:3.

Žganinska jama / Cremation pit



T. 41: Most na Soči – Repelc, žganinska jama. Vse keramika. M. = 1:3.

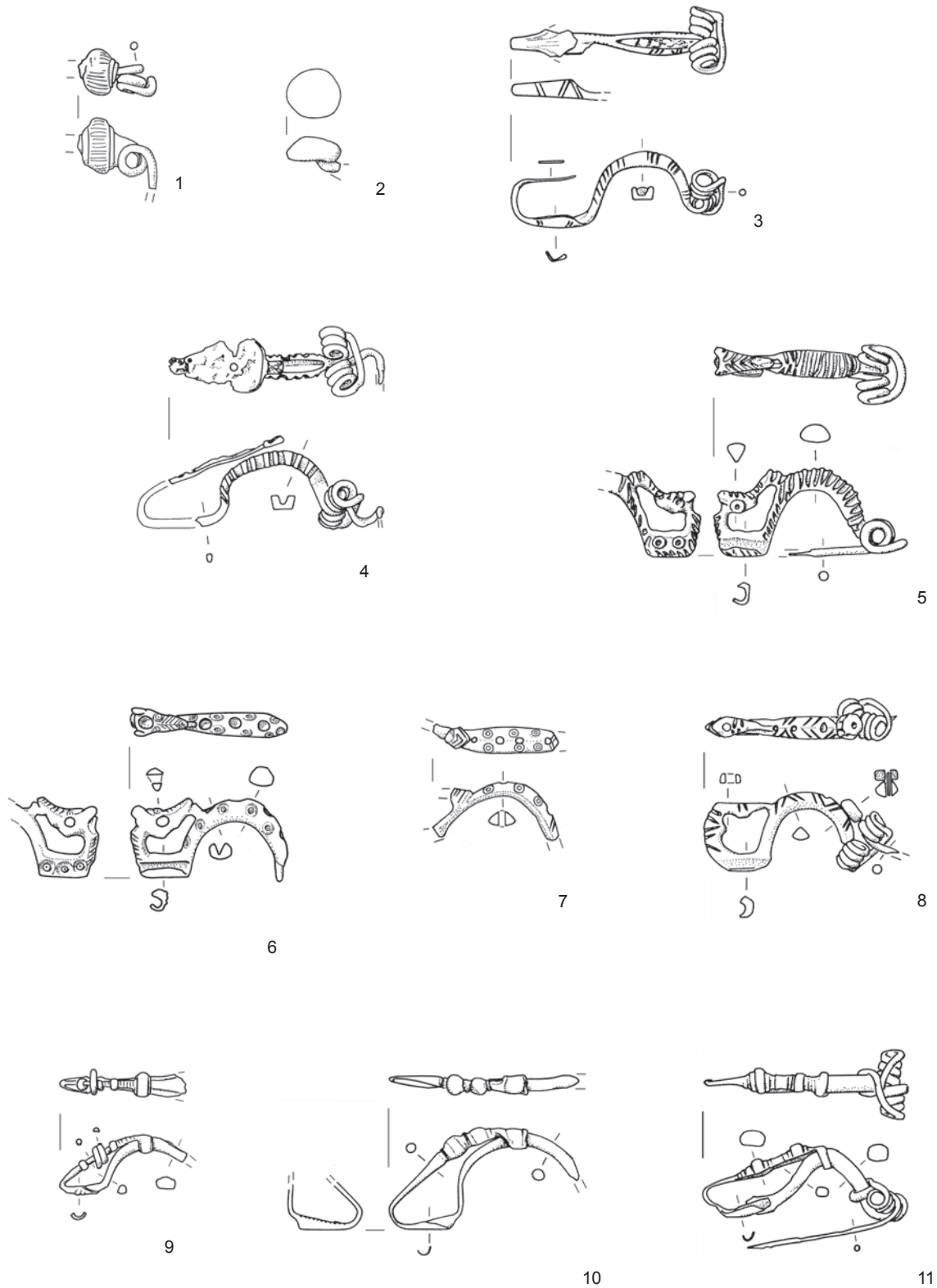
Pl. 41: Most na Soči – Repelc, cremation pit. All pottery. Scale = 1:3.



T. 42: Most na Soči – Repelc, okrogla kamnita konstrukcija SE 88 in plast SE 3. Vse bron. M. = 1:2.  
 Pl. 42: Most na Soči – Repelc, round stone structure SE 88 and layer SU 3. All bronze. Scale = 1:2.



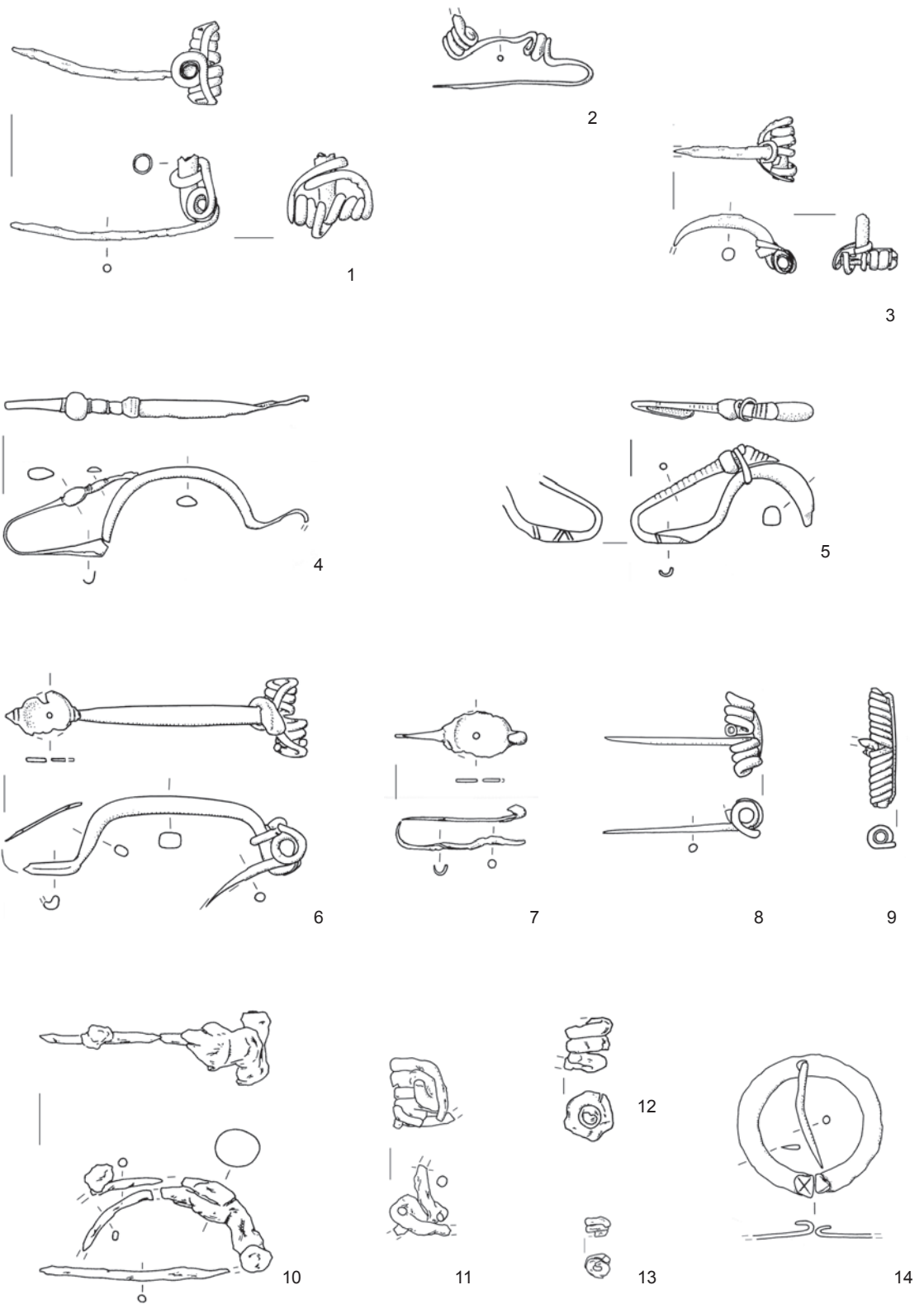
SE 3 / SU 3



T. 43: Most na Soči - Repelc, plast SE 3. 1-7, 9-11 bron; 8 bron in jantar. M. = 1:2.

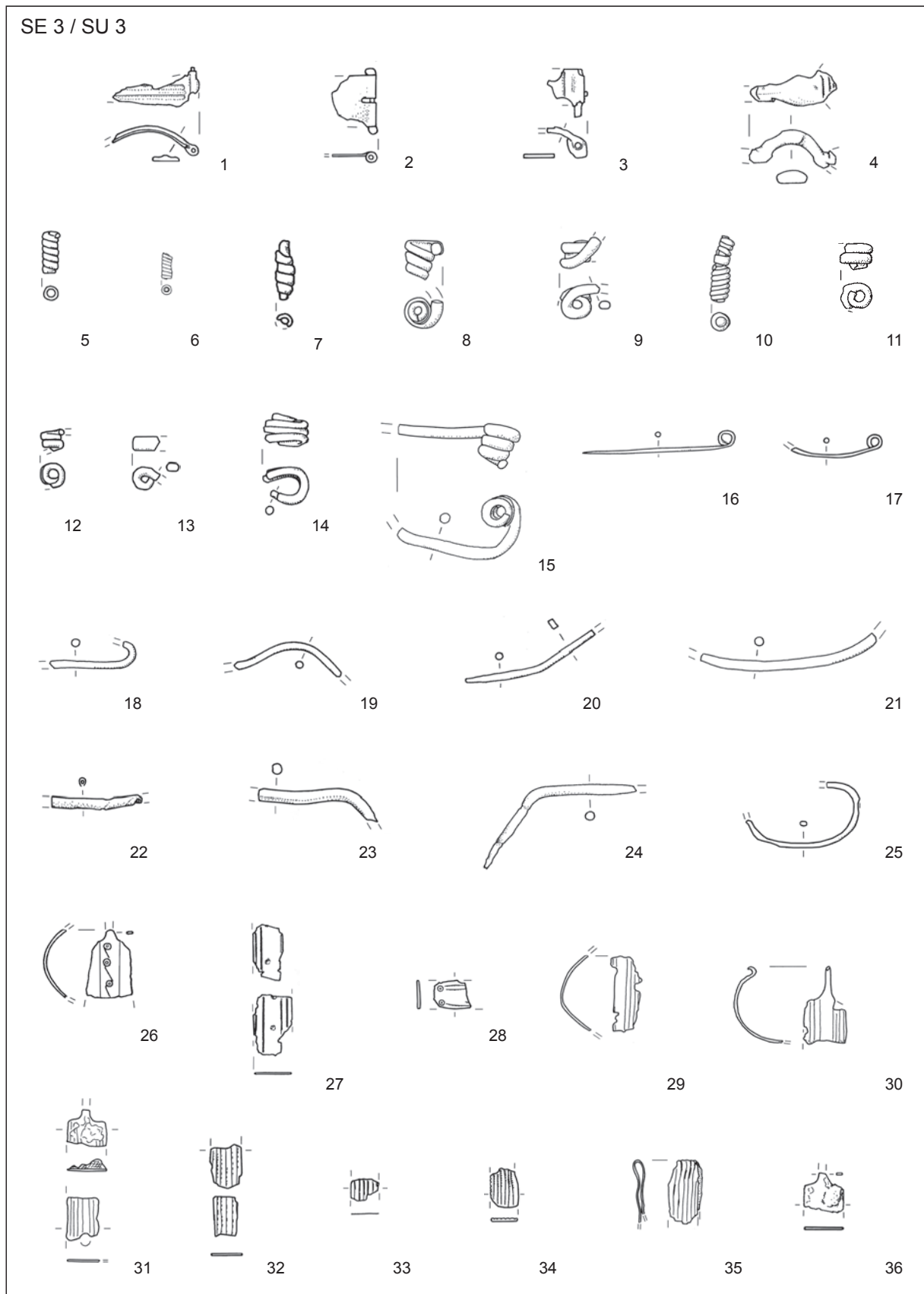
Pl. 43: Most na Soči - Repelc, layer SU 3. 1-7, 9-11 bronze; 8 bronze and amber. Scale = 1:2.

SE 3 / SU 3



T. 44: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–9, 14 bron; 10–13 železo. M. = 1:2.

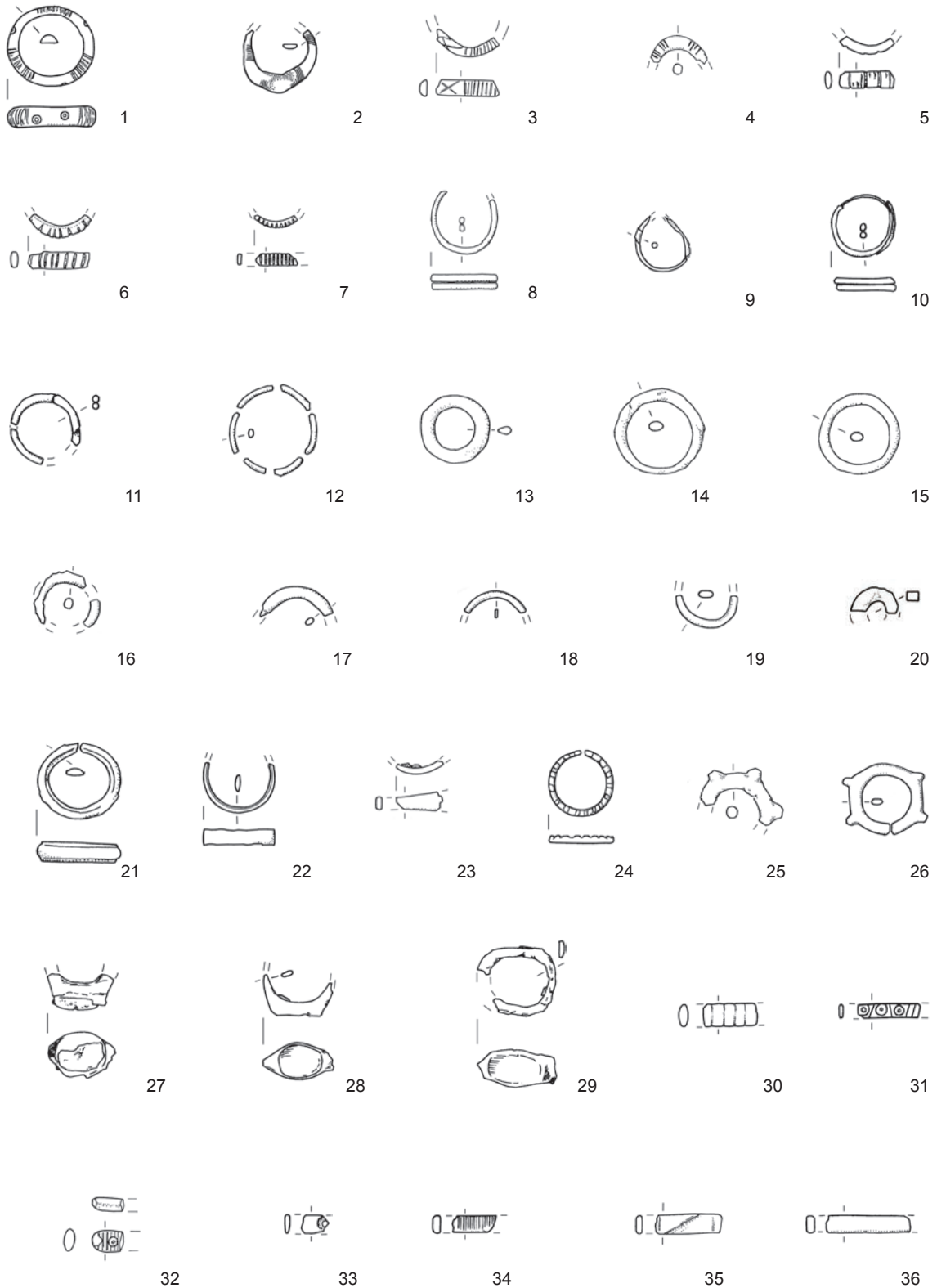
Pl. 44: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–9, 14 bronze; 10–13 iron. Scale = 1:2.



T. 45: Most na Soči - Repelc, plast SE 3. 1-3 bakrova zlitina; 4-36 bron. M. = 1:2.

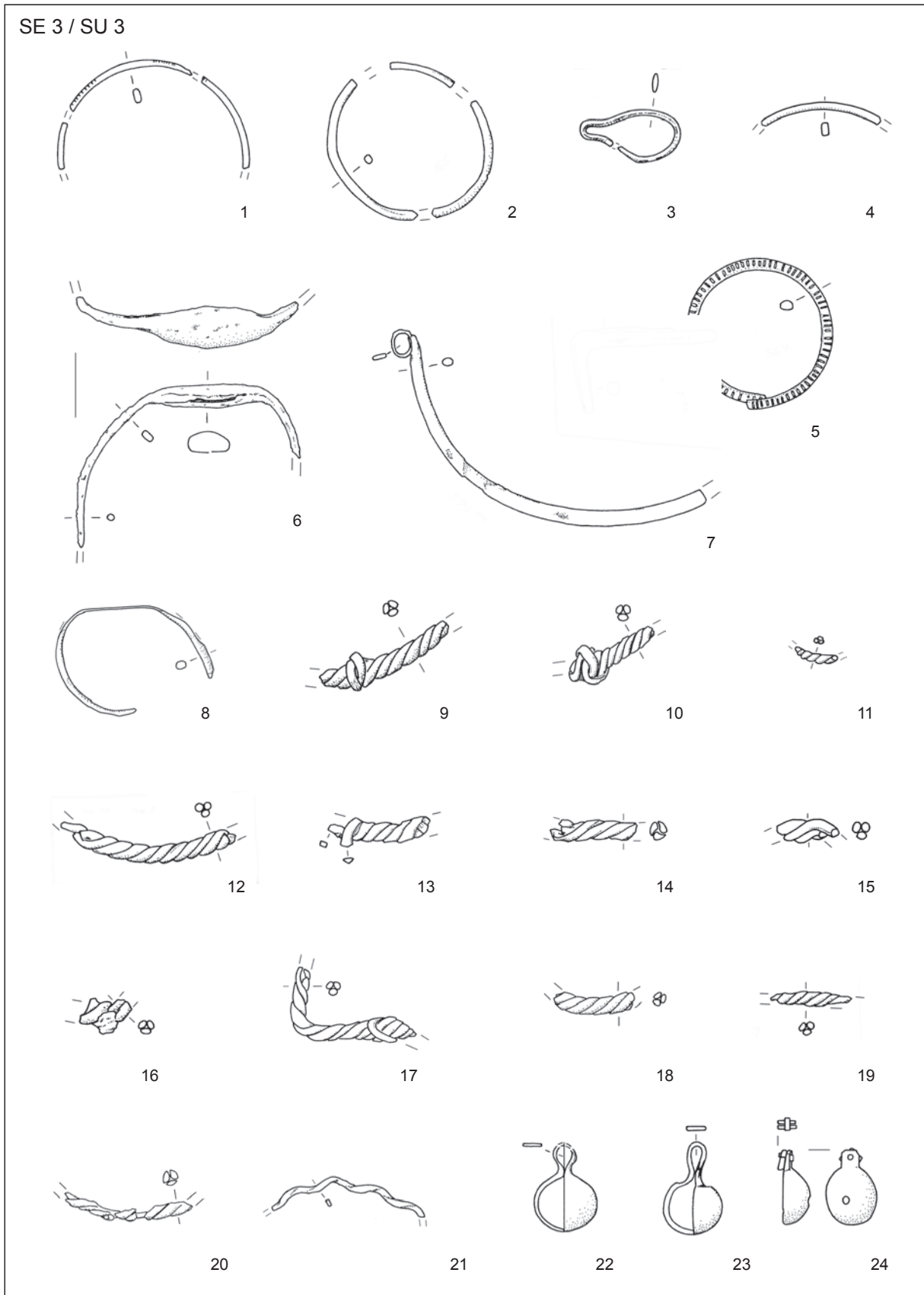
Pl. 45: Most na Soči - Repelc, layer SU 3. 1-3 copper alloy; 4-36 bronze. Scale = 1:2.

SE 3 / SU 3



T. 46: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–26, 30–36 bron; 27 železo in jantar (?); 28–29 železo. M. = 1:2.

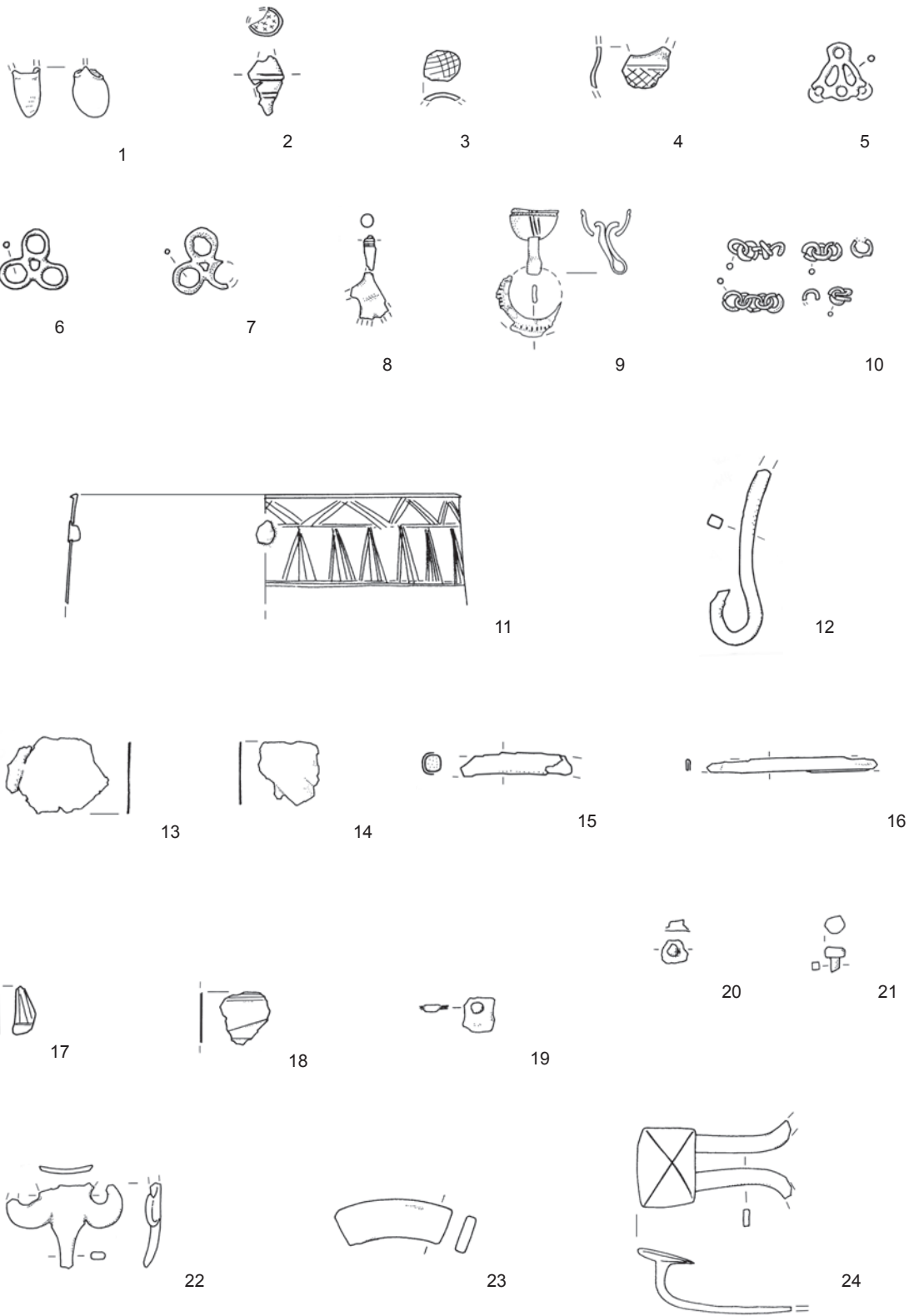
Pl. 46: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–26, 30–36 bronze; 27 iron and amber (?); 28–29 iron. Scale = 1:2.



T. 47: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–24 bron. M. = 1:2.

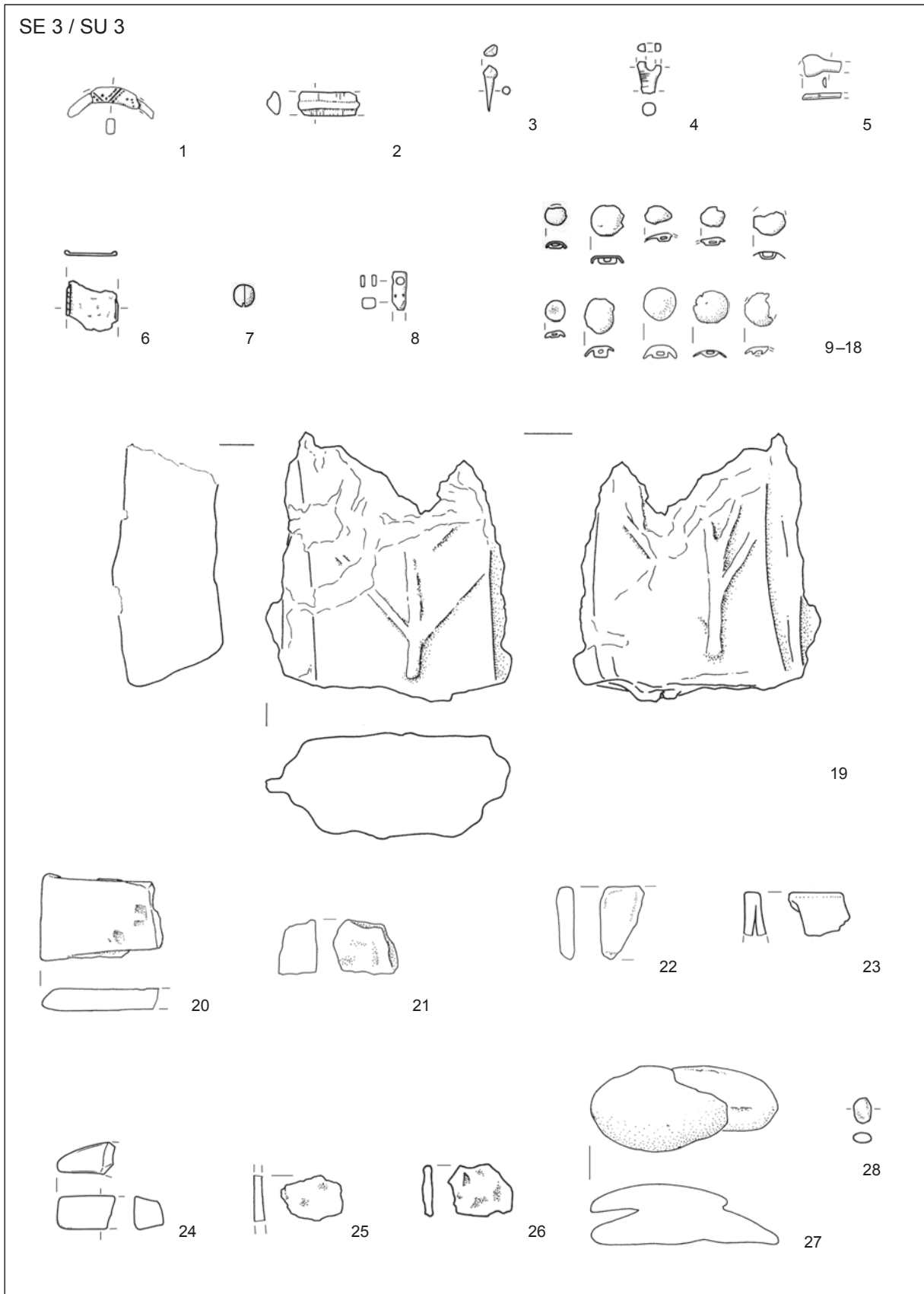
Pl. 47: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–24 bronz. Scale = 1:2.

SE 3 / SU 3



T. 48: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–24 bron. M. = 1:2.

Pl. 48: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–24 bronz. Scale = 1:2.

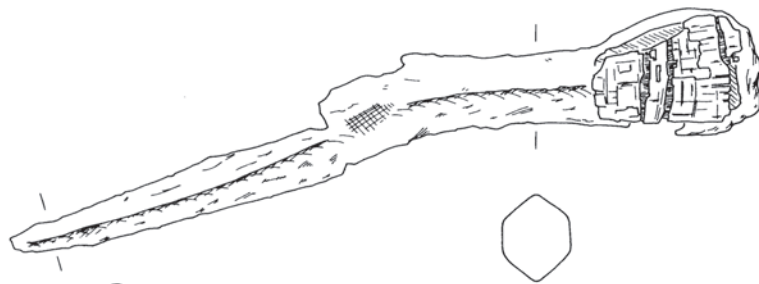


T. 49: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1-18 bron; 19-22 bakrova zlitina; 23-28 svinec. M. = 1:2.

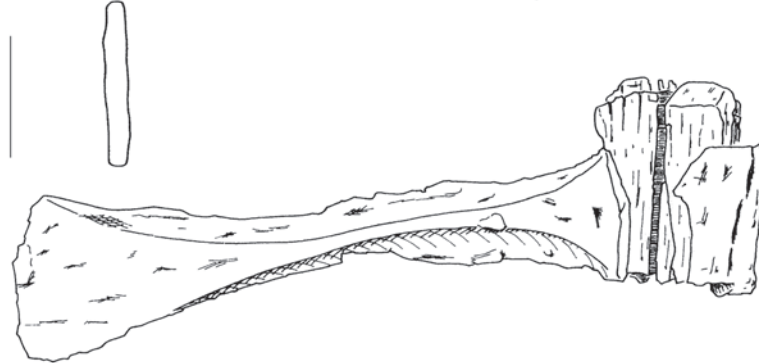
Pl. 49: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1-18 bronze; 19-22 copper alloy; 23-28 lead. Scale = 1:2.

SE 3 / SU 3

TRAIANUS  
1

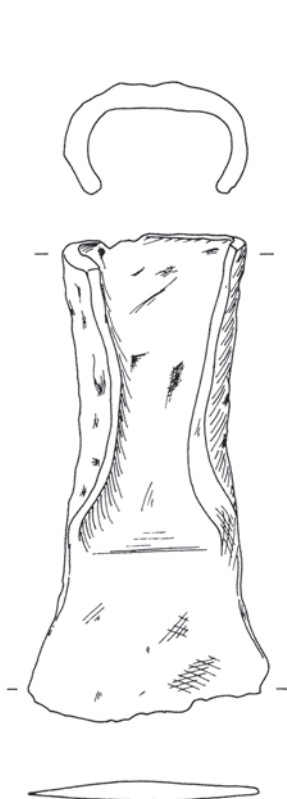


M.AURELIUS  
/COMMODUS?  
2

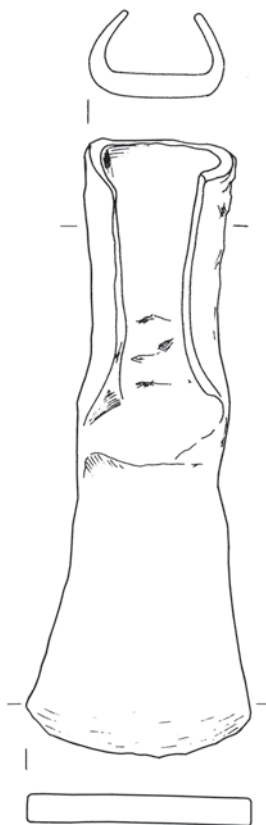


SOLDO  
3

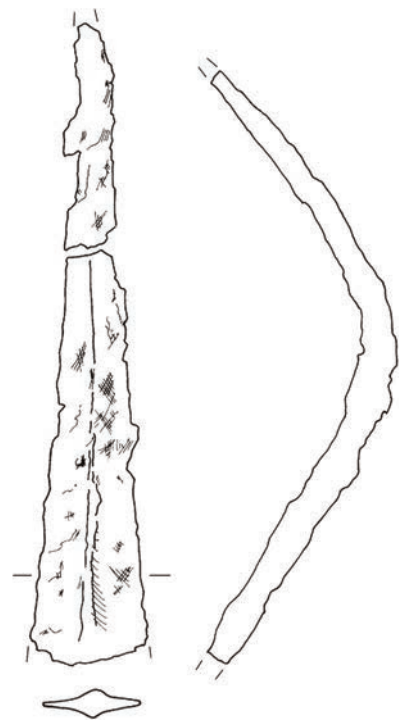
4



5



6

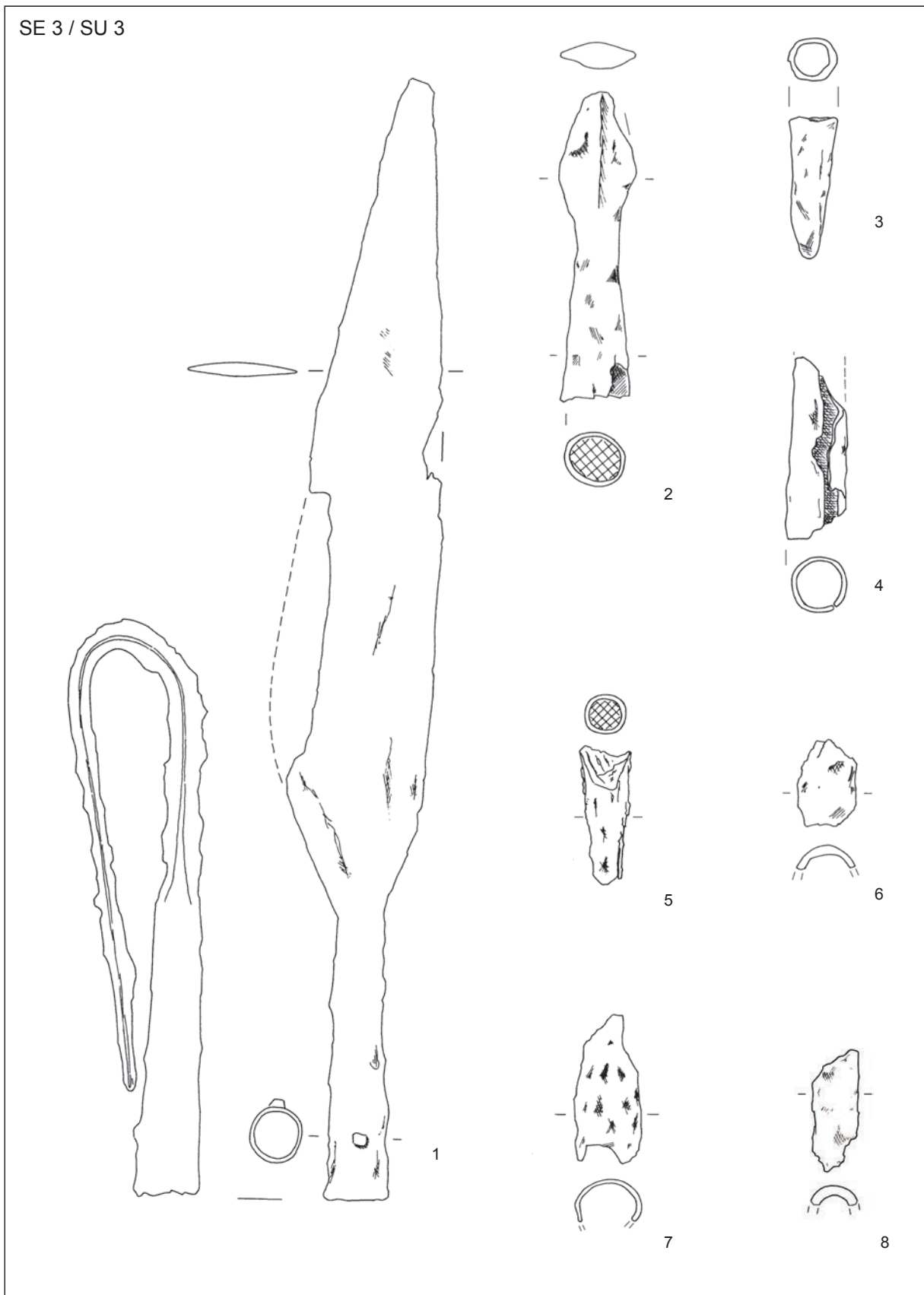


7

T. 50: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–3 bakrova zlitina; 4–7 železo. M. 4–7 = 1:2.

Pl. 50: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–3 copper alloy; 4–7 iron. Scale 4–7 = 1:2.

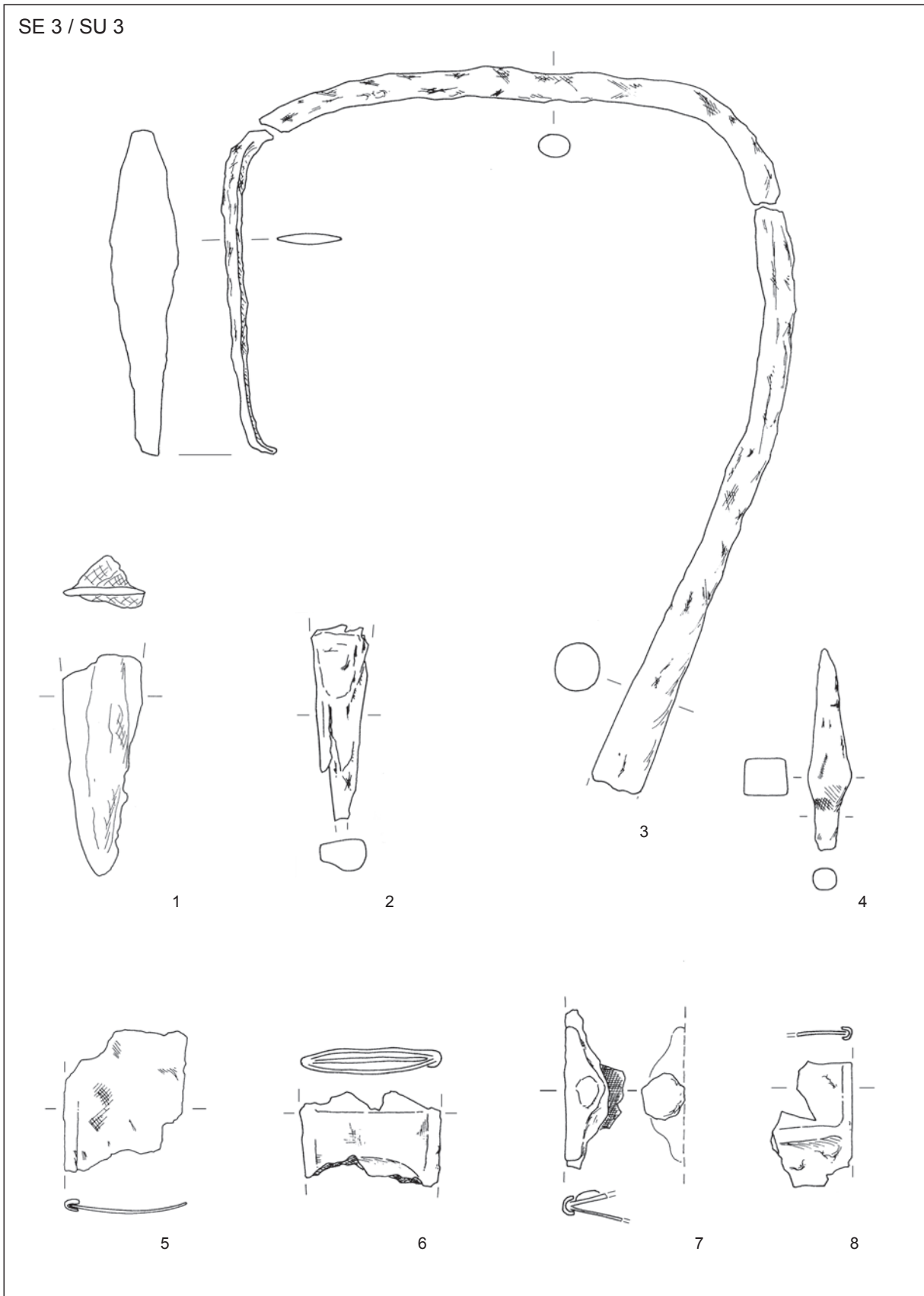




T. 51: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–8 železo. M. = 1:2.

Pl. 51: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–8 iron. Scale = 1:2.

SE 3 / SU 3



T. 52: Most na Soči - Repelc, plast SE 3. 1-8 železo. M. = 1:2.

Pl. 52: Most na Soči - Repelc, layer SU 3. 1-8 iron. Scale = 1:2.

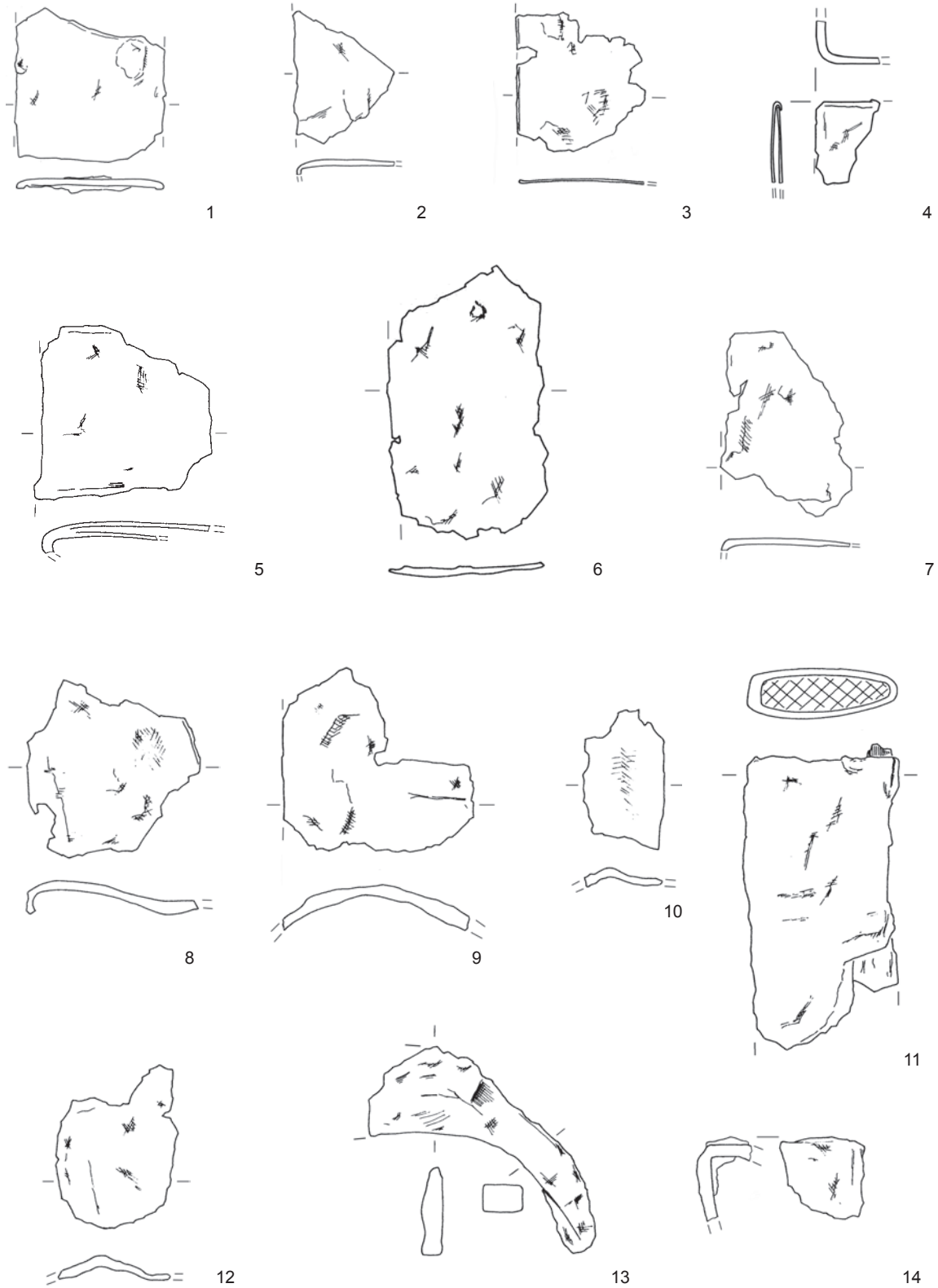
SE 3 / SU 3



T. 53: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–12 železo. M. = 1:2.

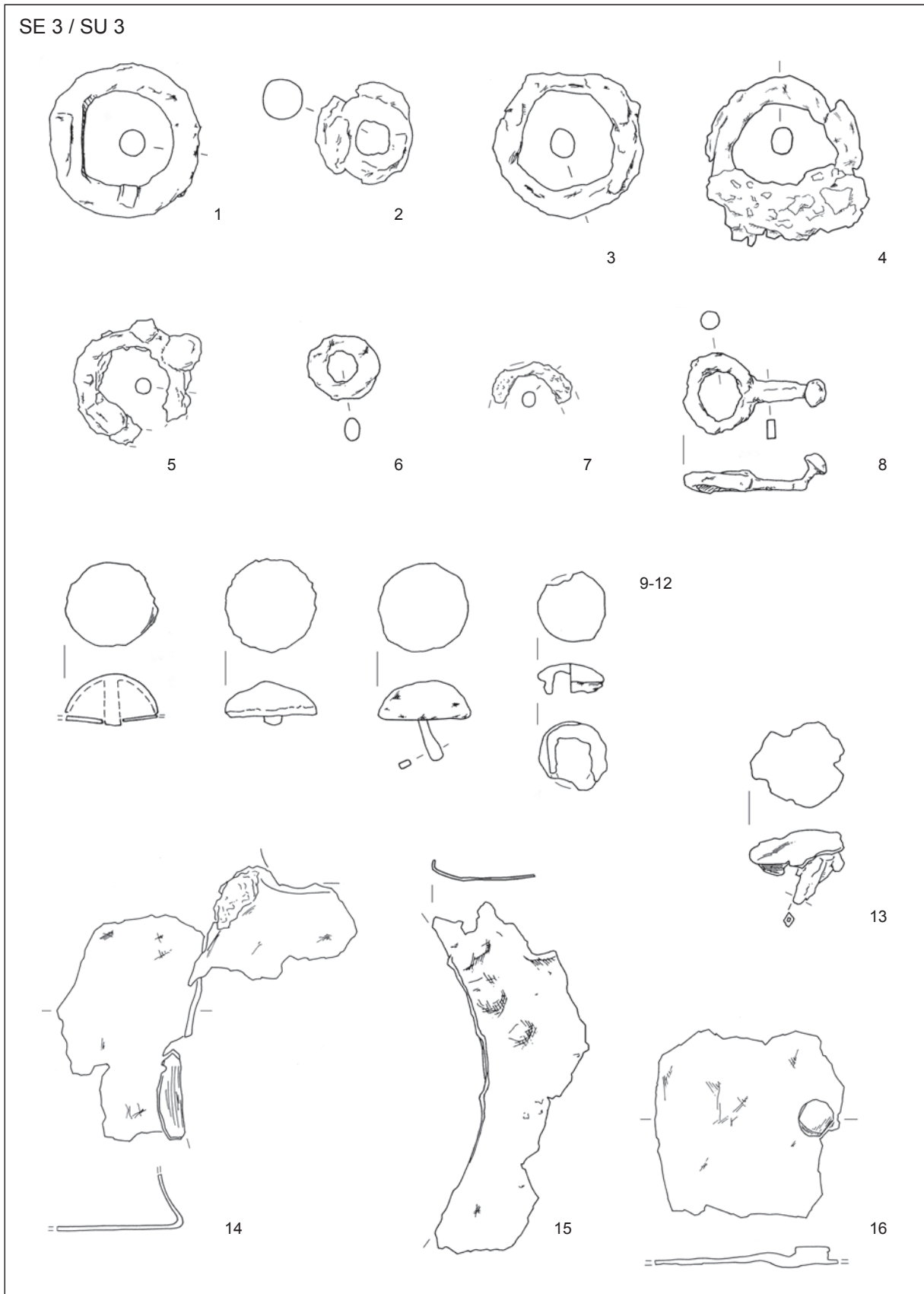
Pl. 53: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–12 iron. Scale = 1:2.

SE 3 / SU 3



T. 54: Most na Soči - Repelc, plast SE 3. 1-14 železo. M. = 1:2.

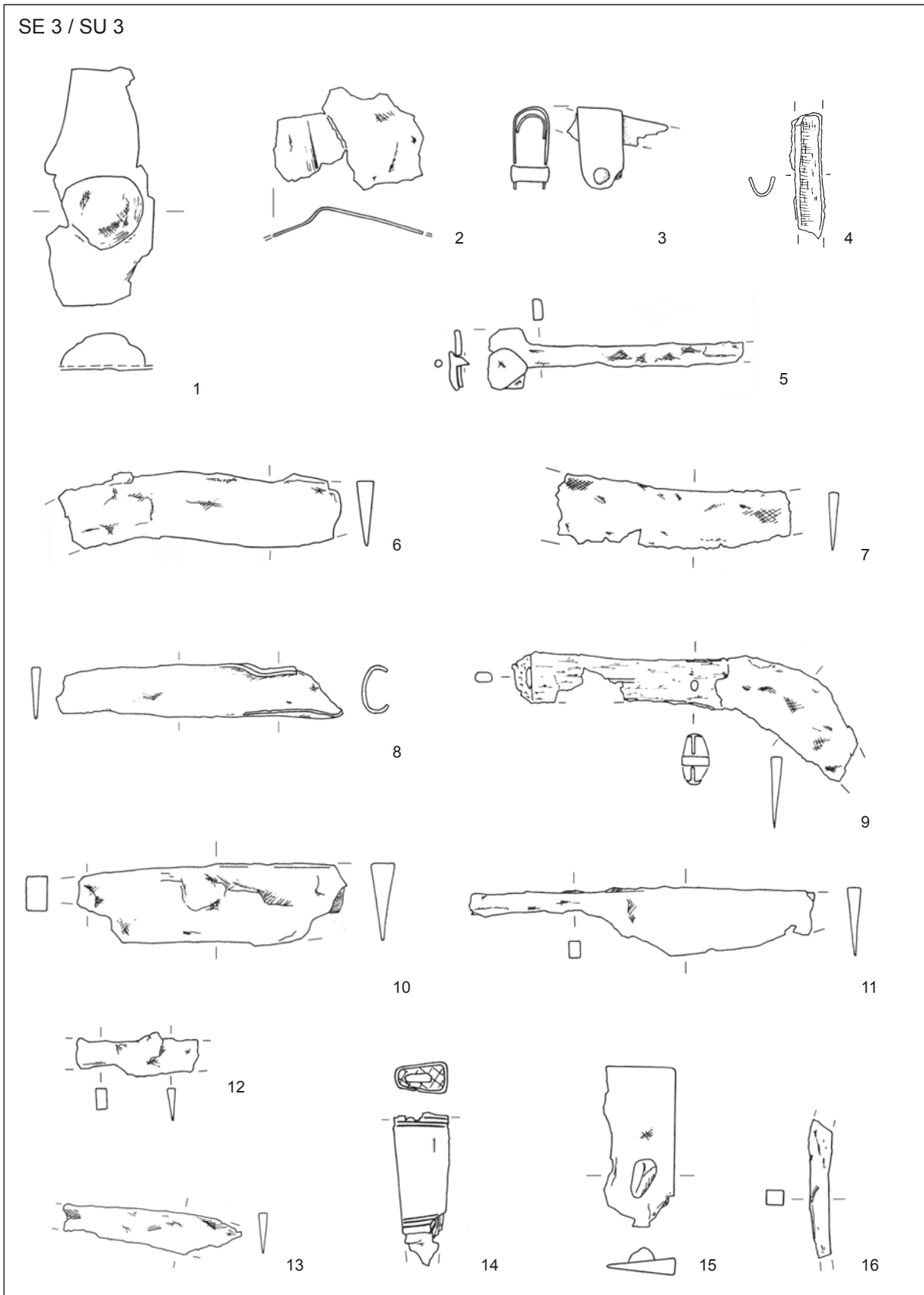
Pl. 54: Most na Soči - Repelc, layer SU 3. 1-14 iron. Scale = 1:2.



T. 55: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–16 železo. M. = 1:2.

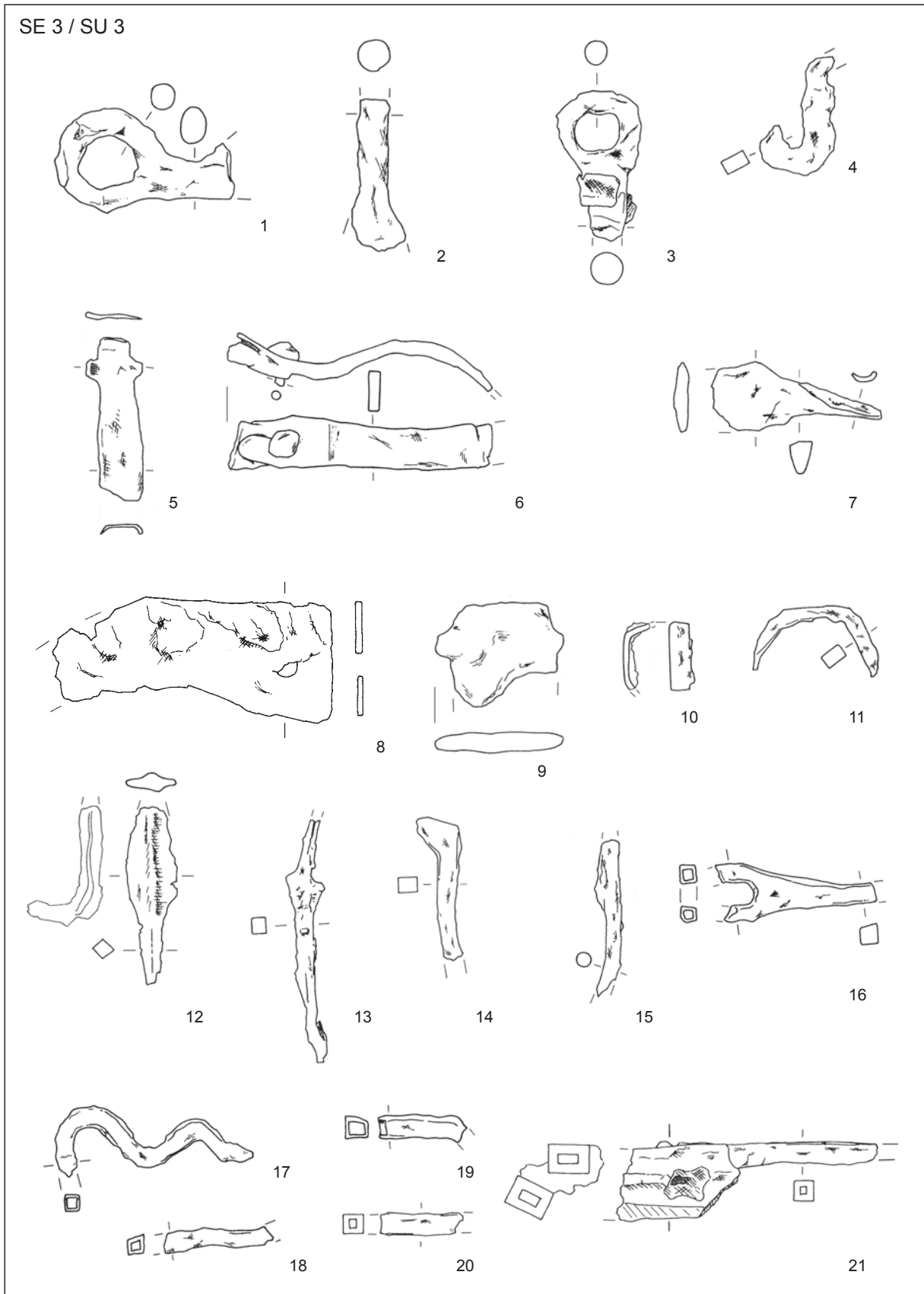
Pl. 55: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–16 iron. Scale = 1:2.

SE 3 / SU 3



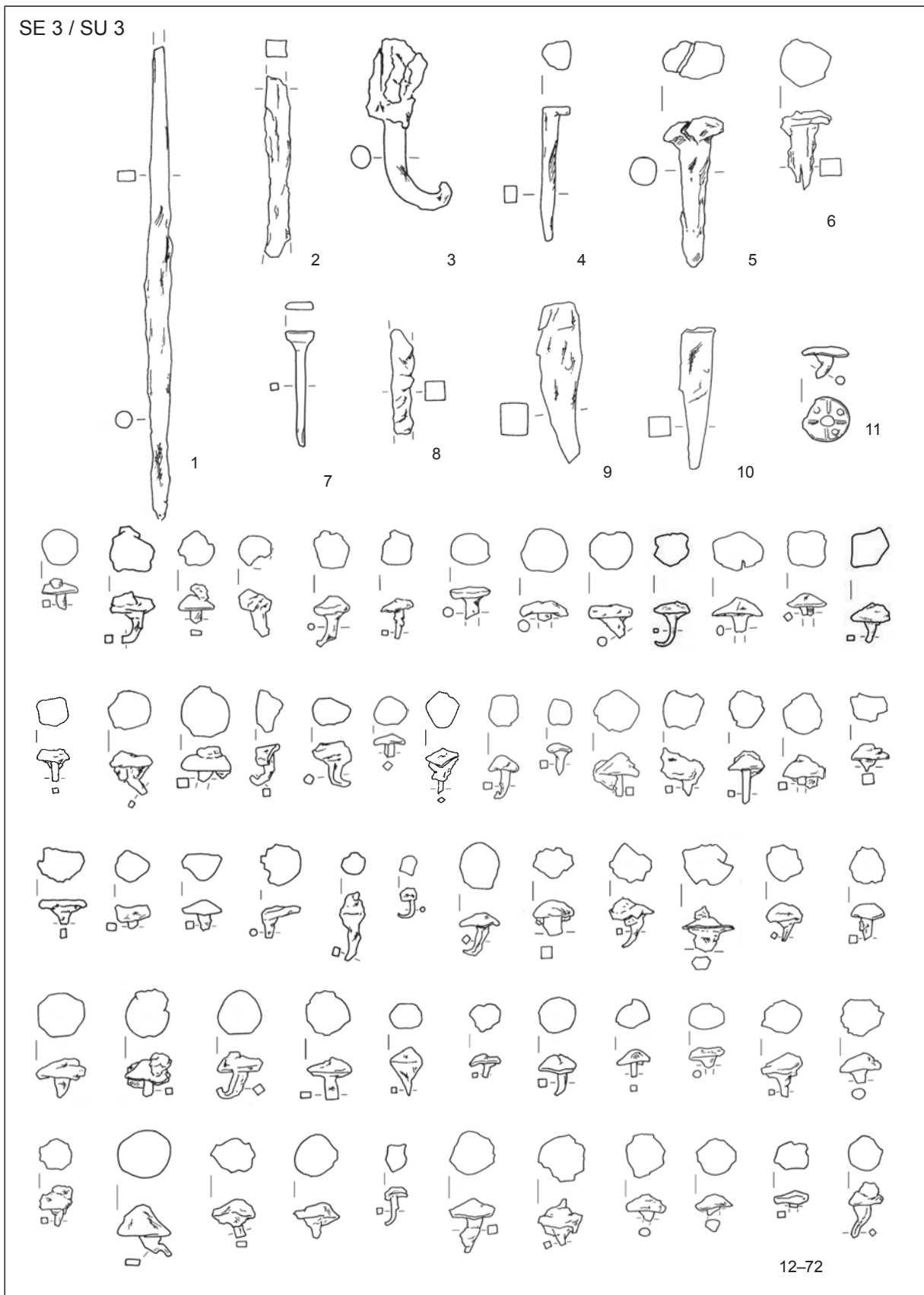
T. 56: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–8, 10–13, 15–16 železo; 9 železo in kost; 14 bron in železo. M. = 1:2.

Pl. 56: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–8, 10–13, 15–16 iron; 9 iron and bone; 14 bronze and iron. Scale = 1:2.



T. 57: Most na Soči - Repelc, plast SE 3. 1-21 železo. M. = 1:2.

Pl. 57: Most na Soči - Repelc, layer SU 3. 1-21 iron. Scale = 1:2.

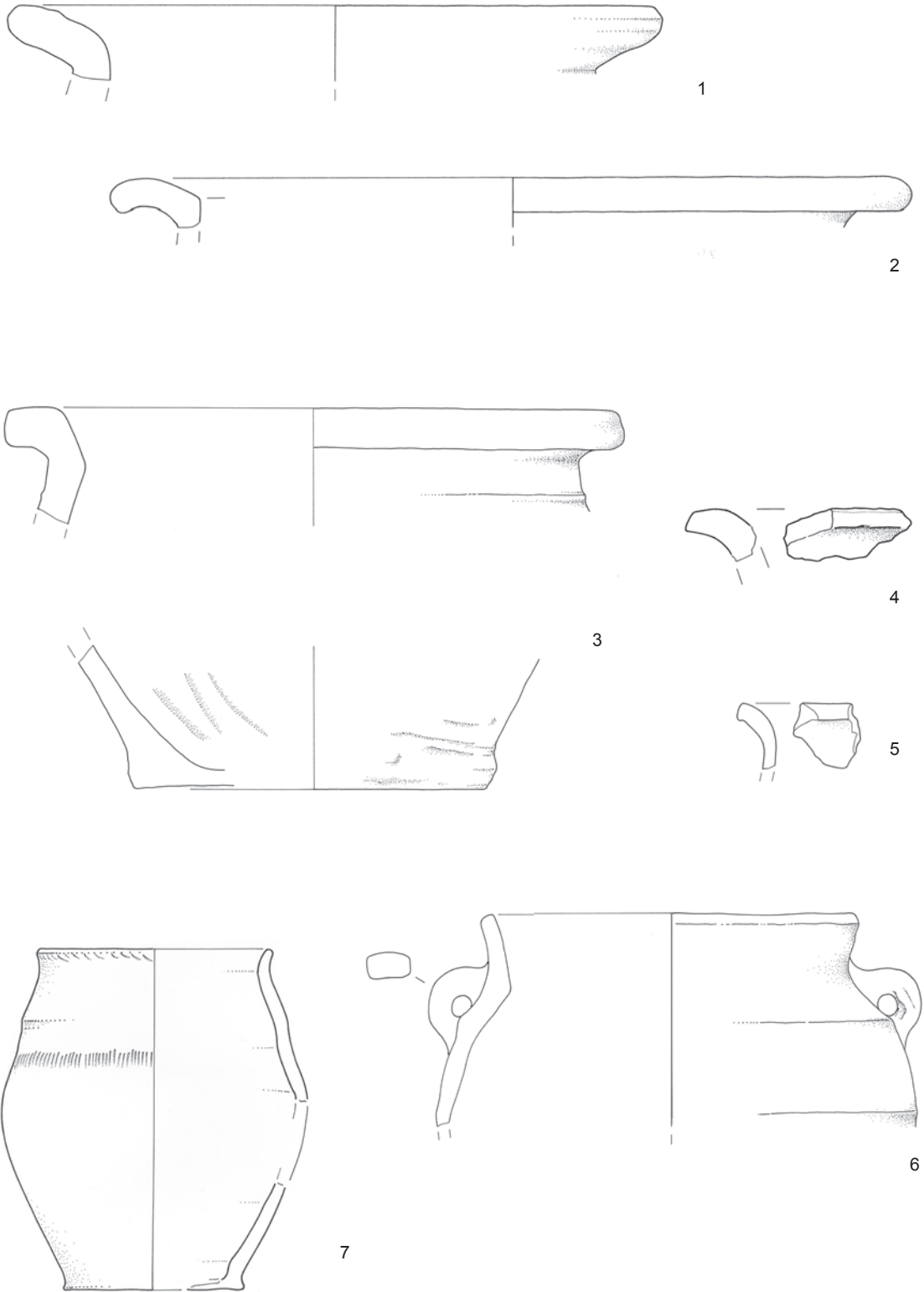


T. 58: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1-72 železo. M. = 1:2.

Pl. 58: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1-72 iron. Scale = 1:2.



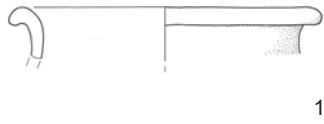
SE 3 / SU 3



T. 59: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1-7 keramika. M. = 1:3.

Pl. 59: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1-7 pottery. Scale = 1:3.

SE 3 / SU 3



1



2



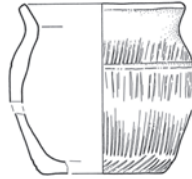
3



4



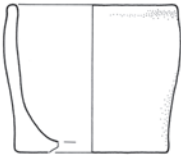
5



6



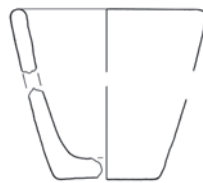
7



8



9



10



11



12



13



14



15



16



17



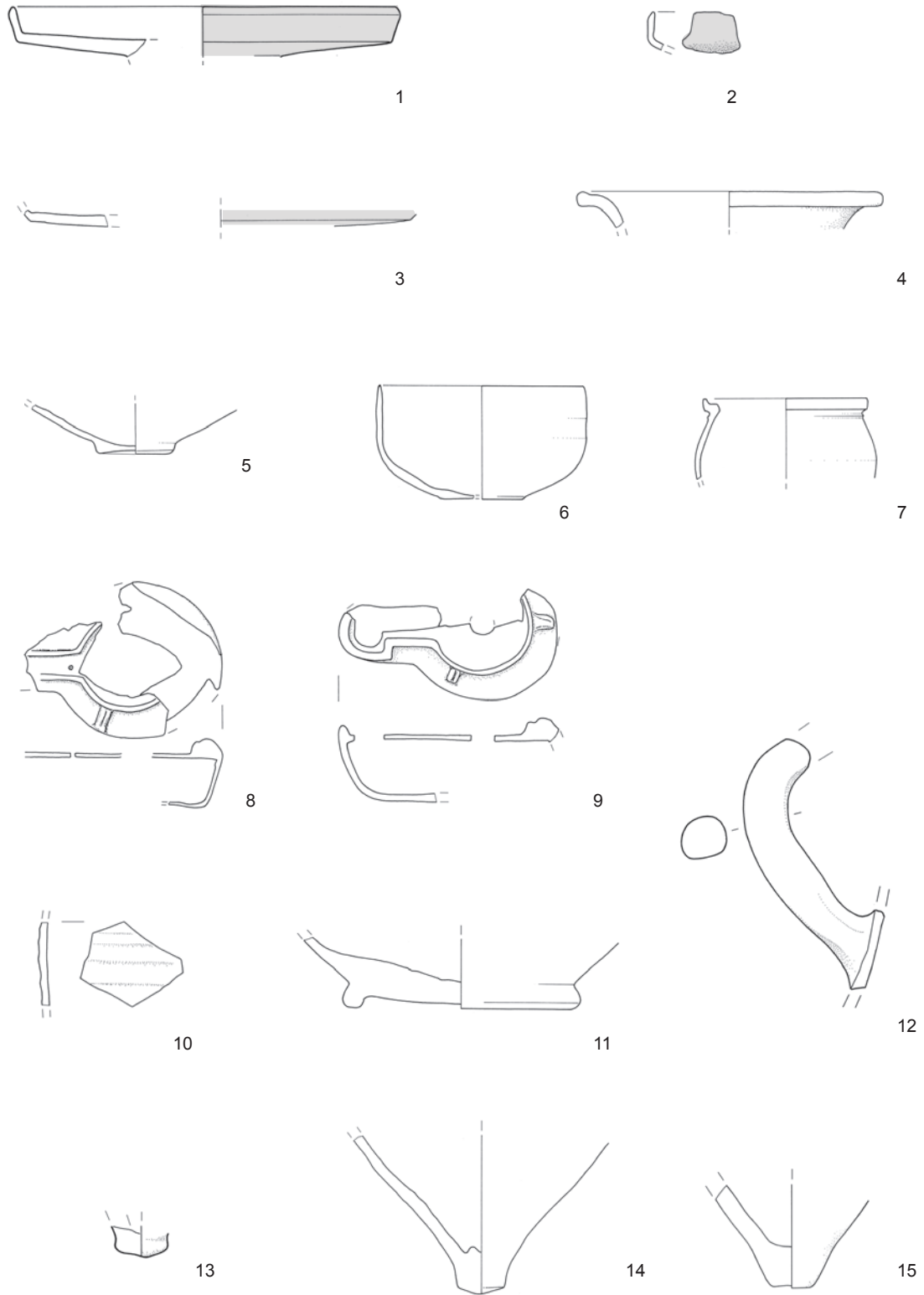
18



19

T. 60: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–19 keramika. M. = 1:3.  
Pl. 60: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–19 pottery. Scale = 1:3.

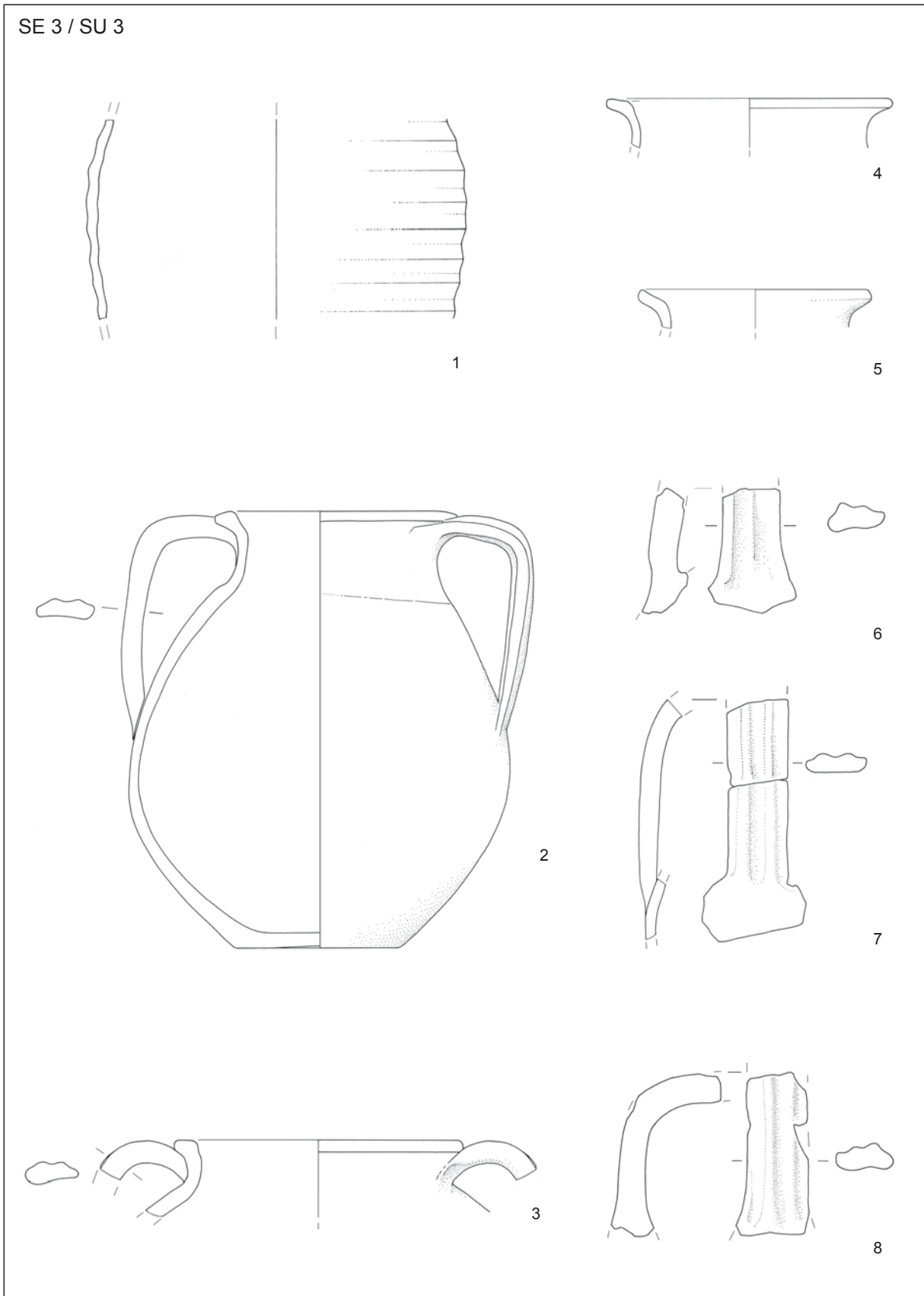
SE 3 / SU 3



T. 61: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–15 keramika. M. = 1:3.

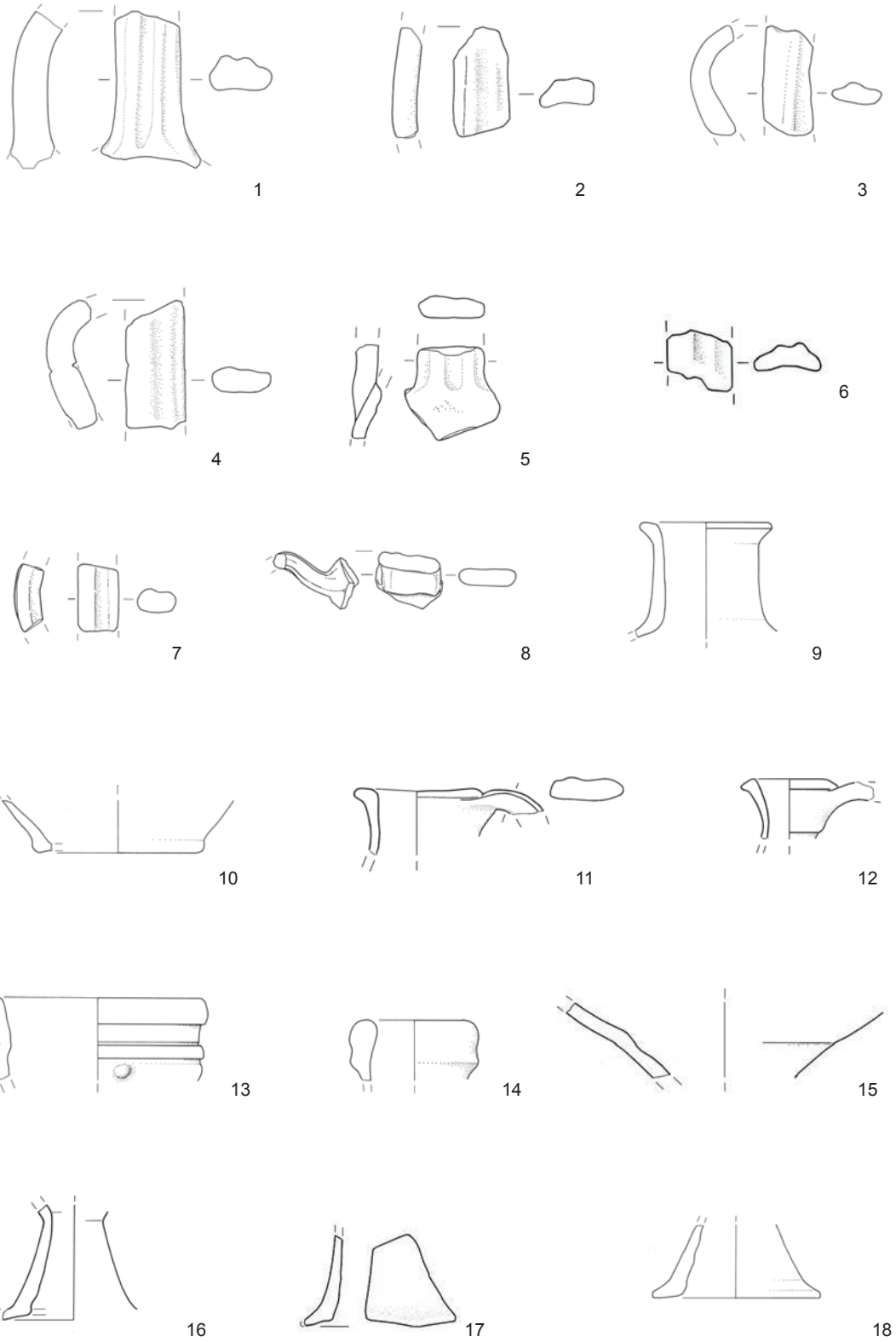
Pl. 61: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–15 pottery. Scale = 1:3.

SE 3 / SU 3



T. 62: Most na Soči - Repelc, plast SE 3. 1-8 keramika. M. = 1:3.  
Pl. 62: Most na Soči - Repelc, layer SU 3. 1-8 pottery. Scale = 1:3.

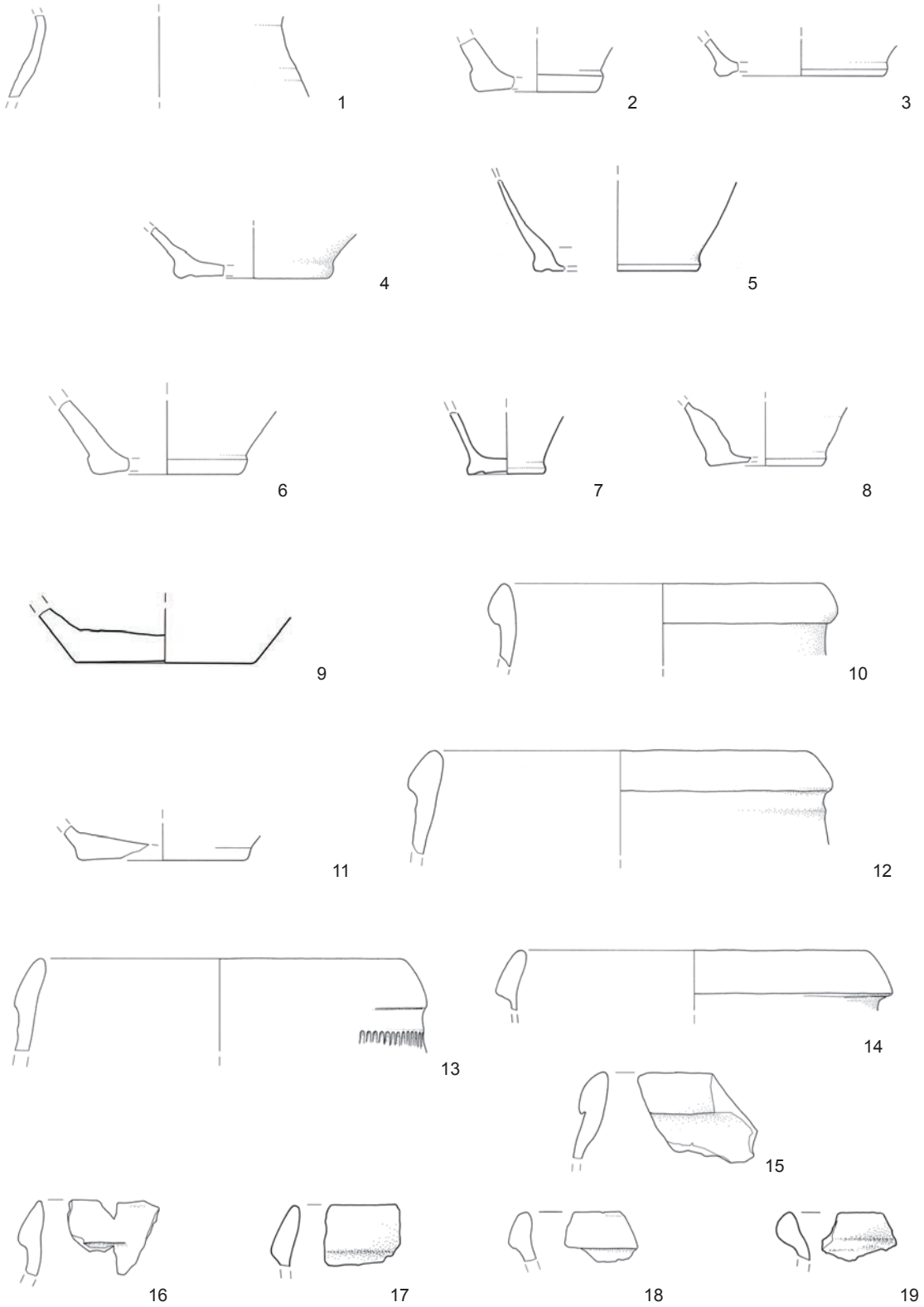
SE 3 / SU 3



T. 63: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–18 keramika. M. = 1:3.

Pl. 63: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–18 pottery. Scale = 1:3.

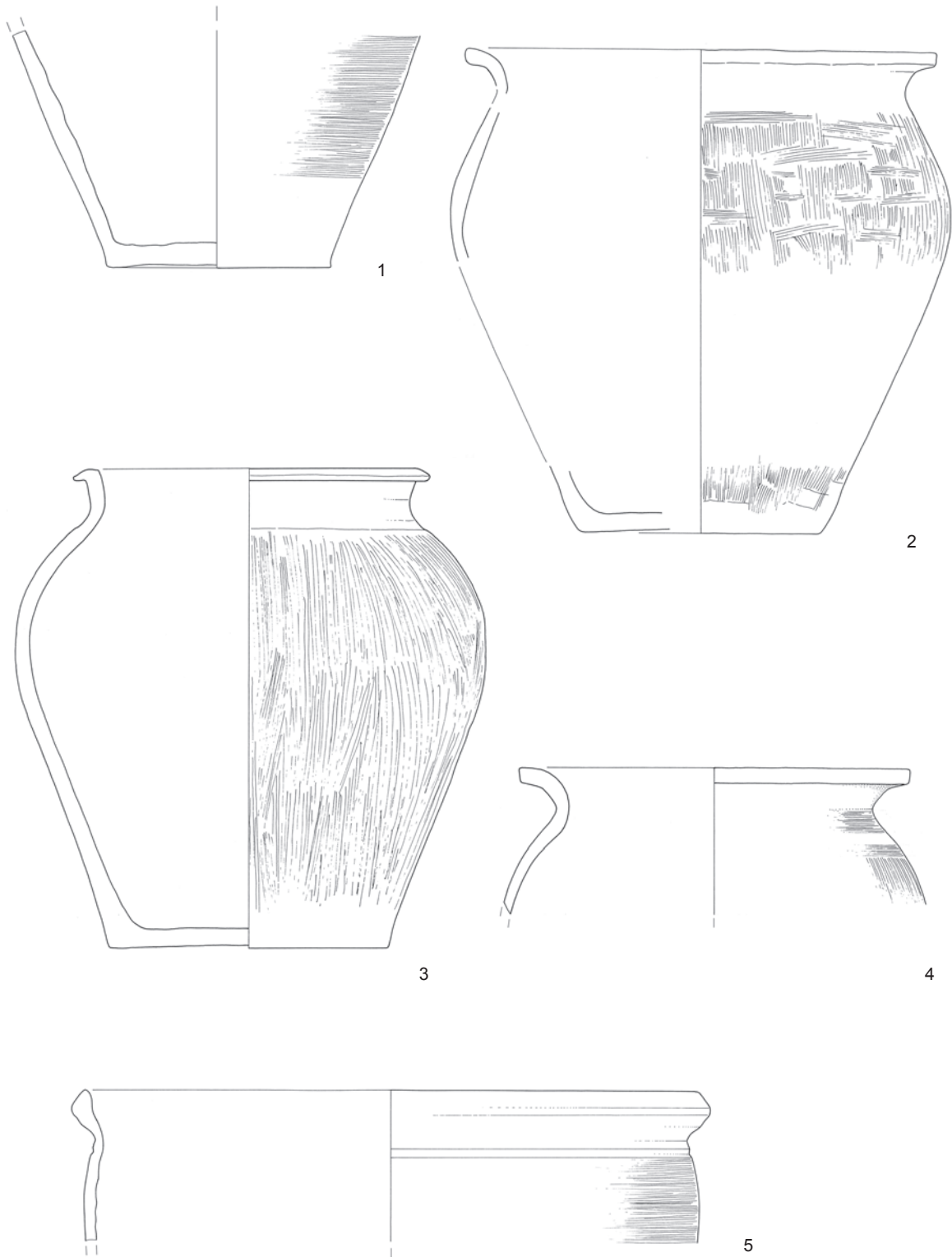
SE 3 / SU 3



T. 64: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1-19 keramika. M. = 1:3.

Pl. 64: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1-19 pottery. Scale = 1:3.

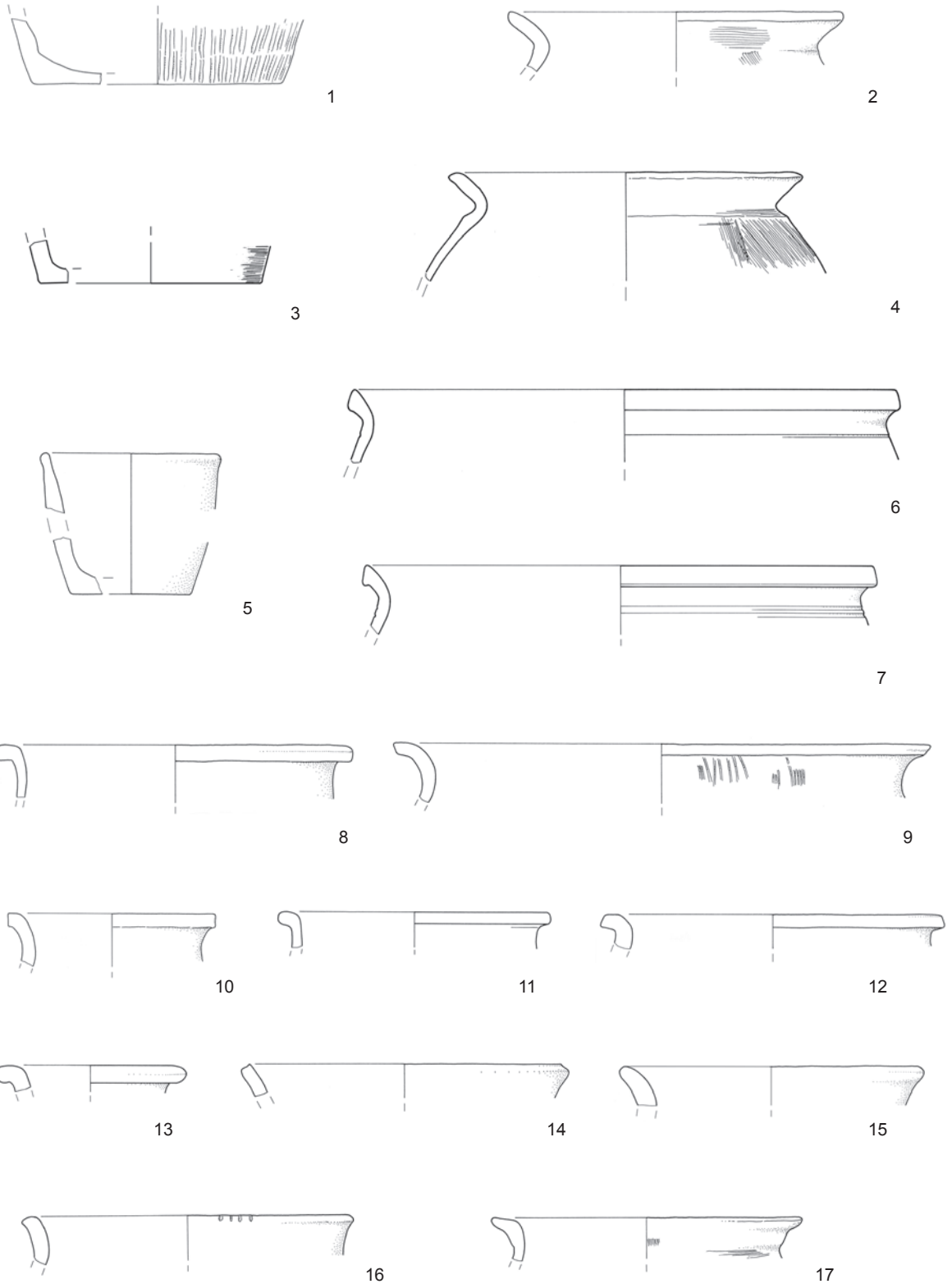
SE 3 / SU 3



T. 65: Most na Soči - Repelc, plast SE 3. 1-5 keramika. M. = 1:3.

Pl. 65: Most na Soči - Repelc, layer SU 3. 1-5 pottery. Scale = 1:3.

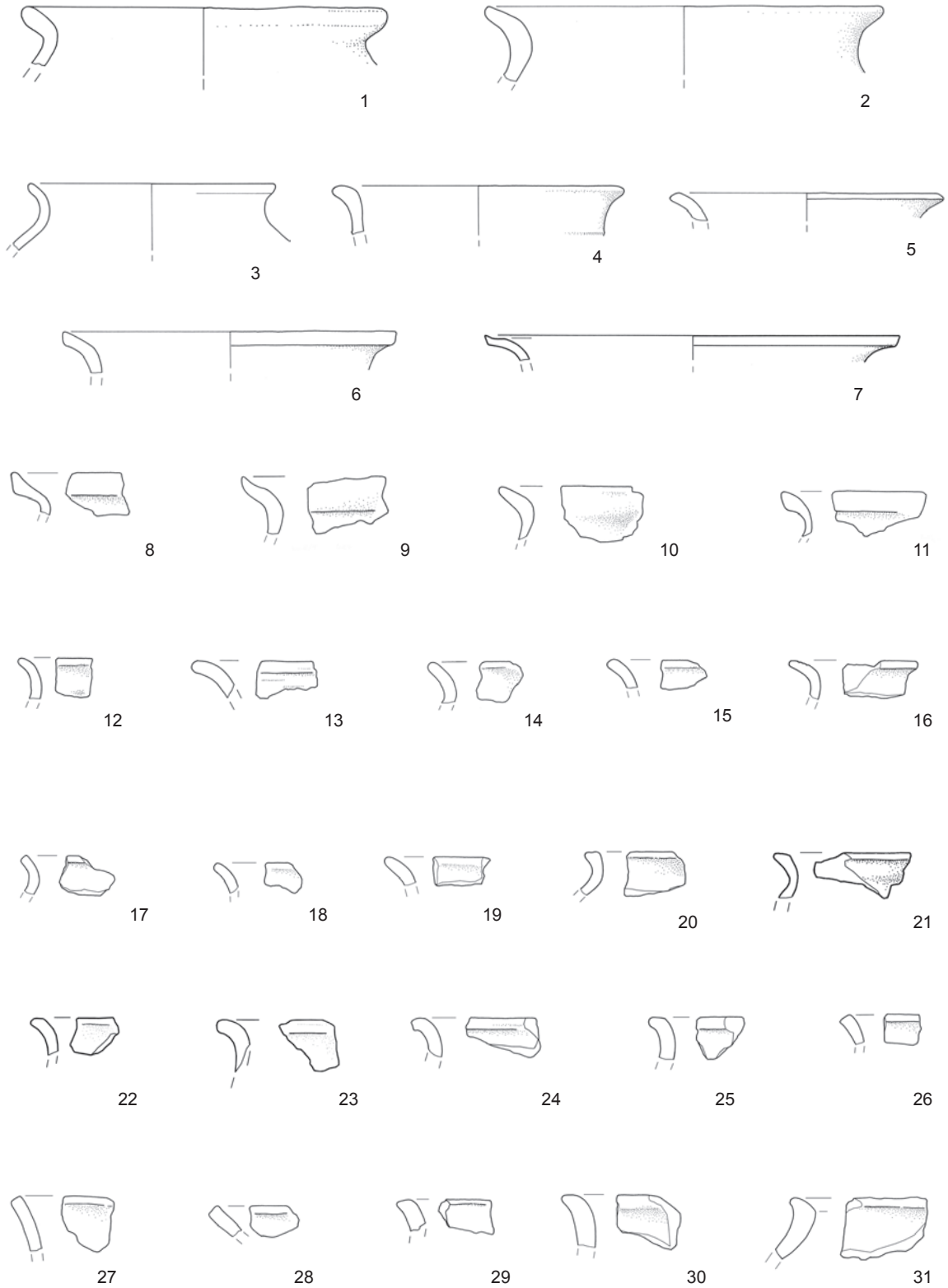
SE 3 / SU 3



T. 66: Most na Soči - Repelc, plast SE 3. 1-17 keramika. M. = 1:3.  
Pl. 66: Most na Soči - Repelc, layer SU 3. 1-17 pottery. Scale = 1:3.



SE 3 / SU 3



T. 67: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–31 keramika. M. = 1:3.

Pl. 67: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–31 pottery. Scale = 1:3.

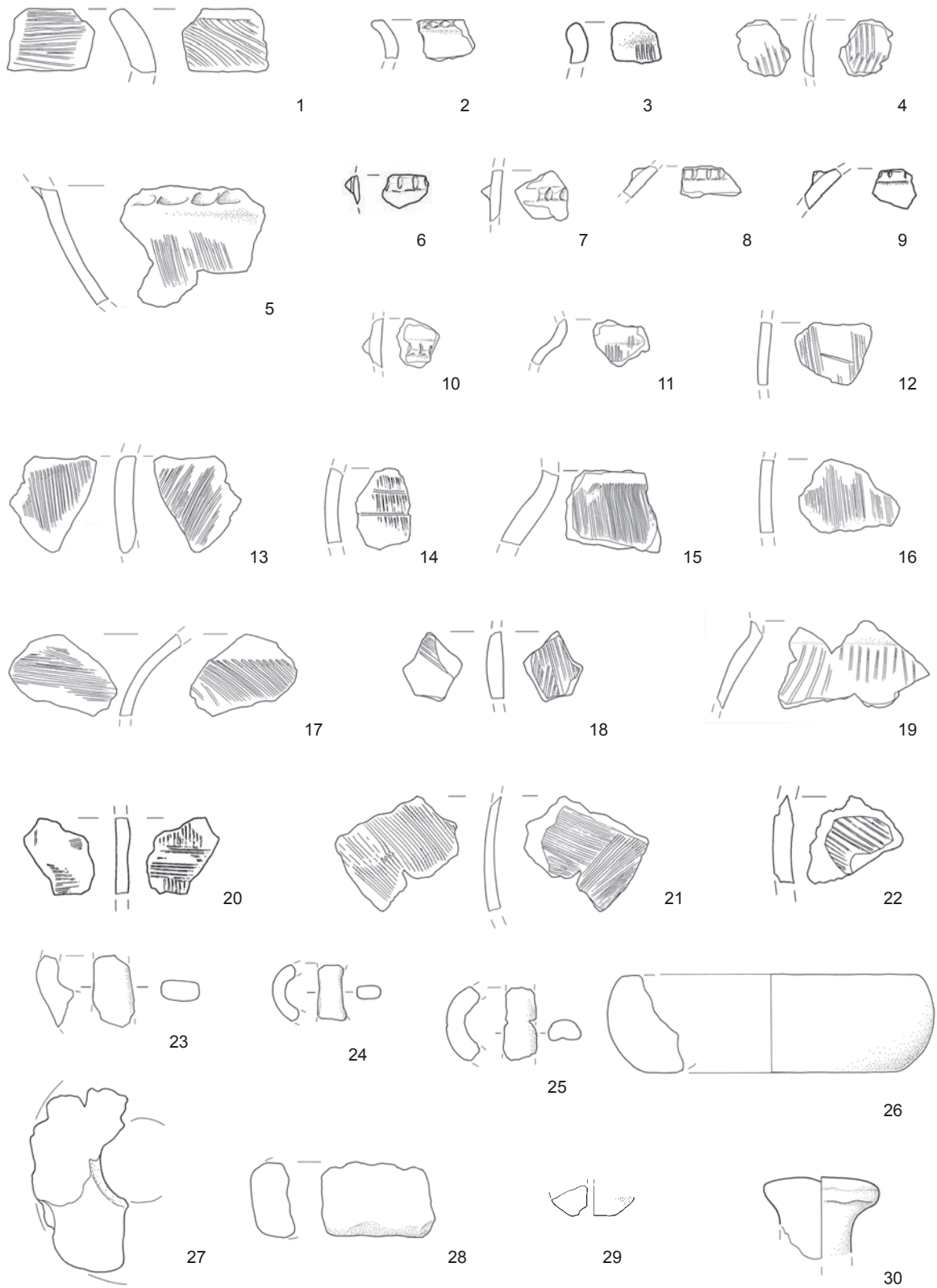
SE 3 / SU 3



T. 68: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–33 keramika. M. = 1:3.

Pl. 68: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–33 pottery. Scale = 1:3.

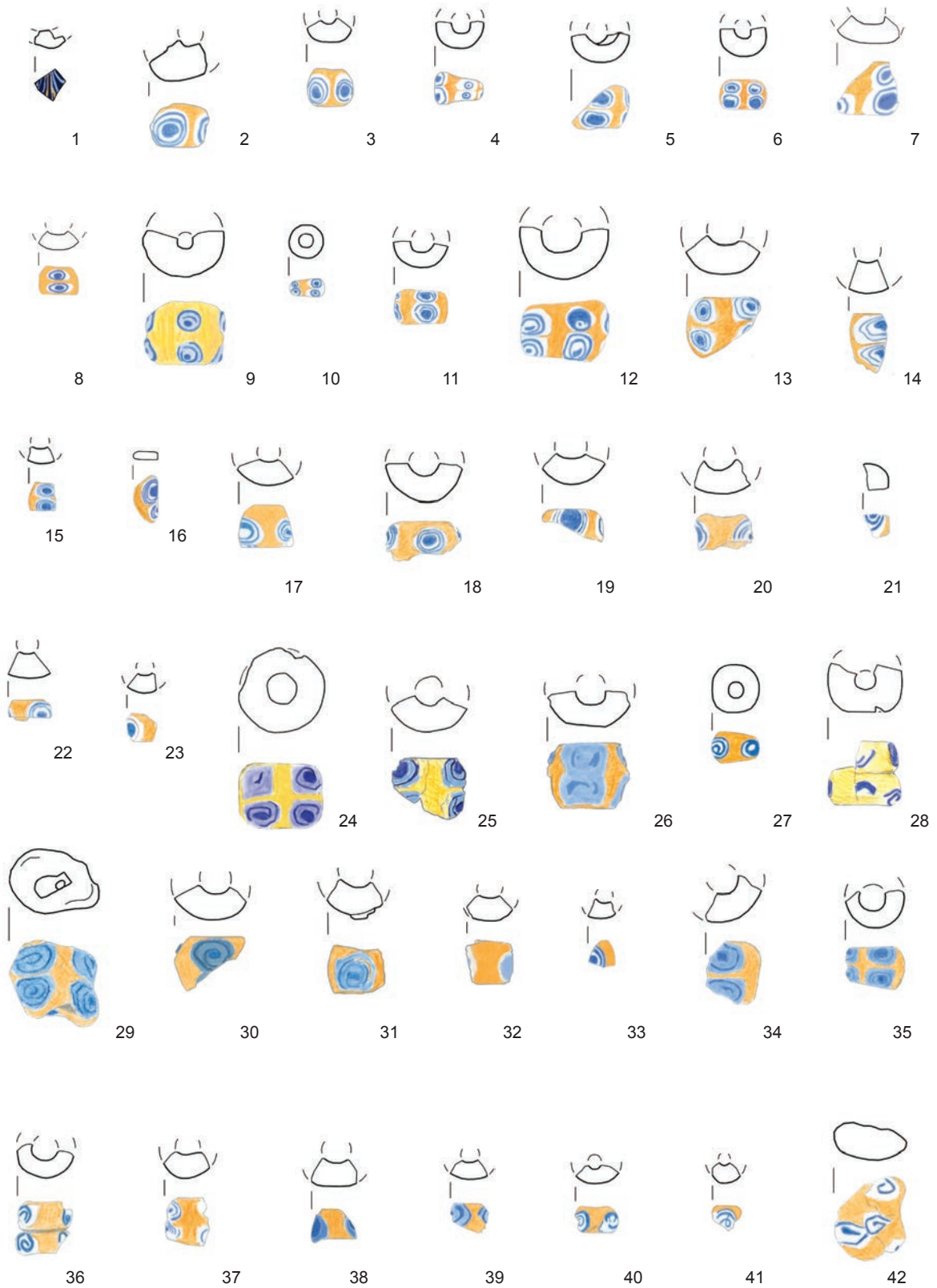
SE 3 / SU 3



T. 69: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–30 keramika. M. = 1:3.

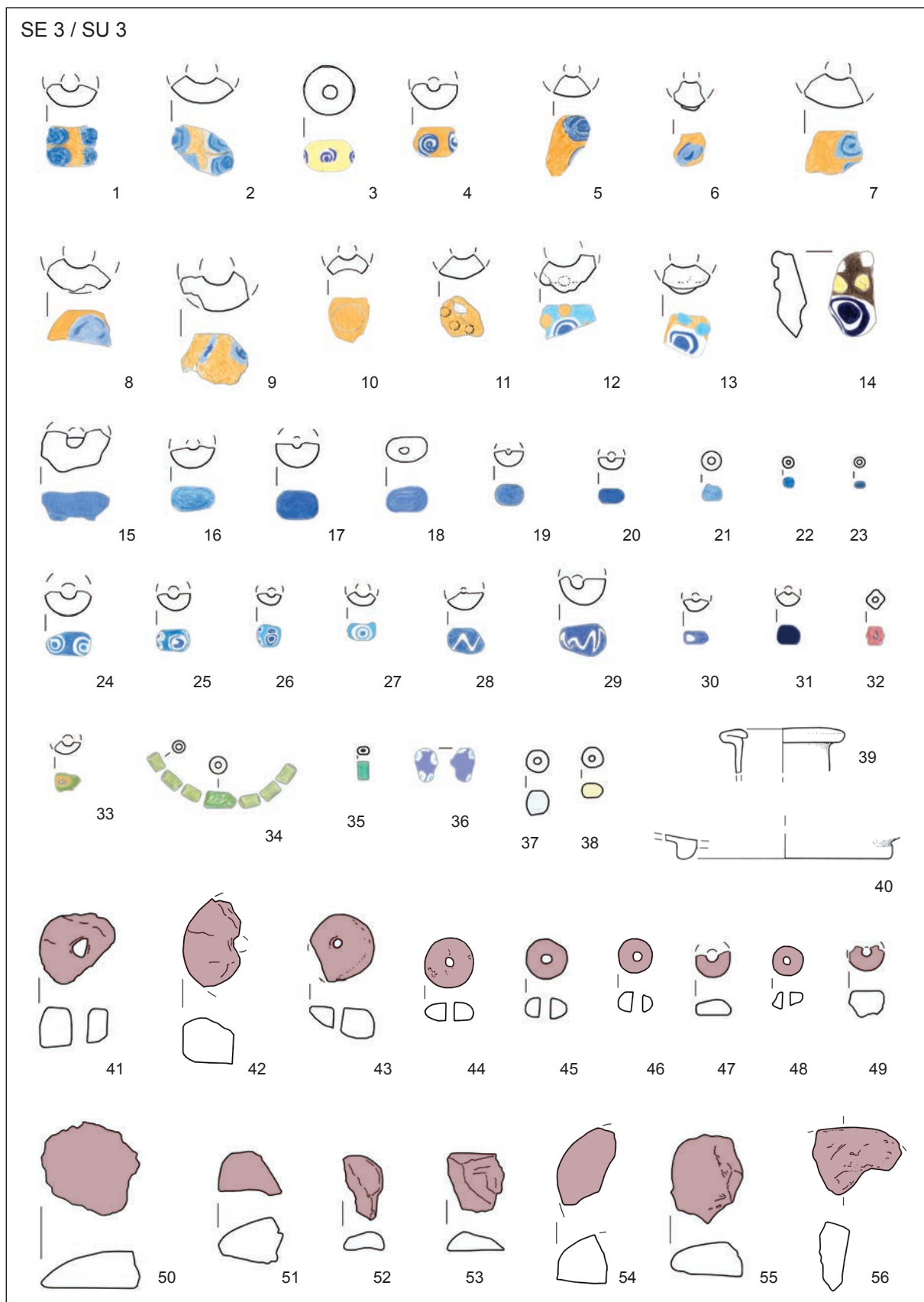
Pl. 69: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–30 pottery. Scale = 1:3.

SE 3 / SU 3



T. 70: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–42 steklo. M. = 1:2.

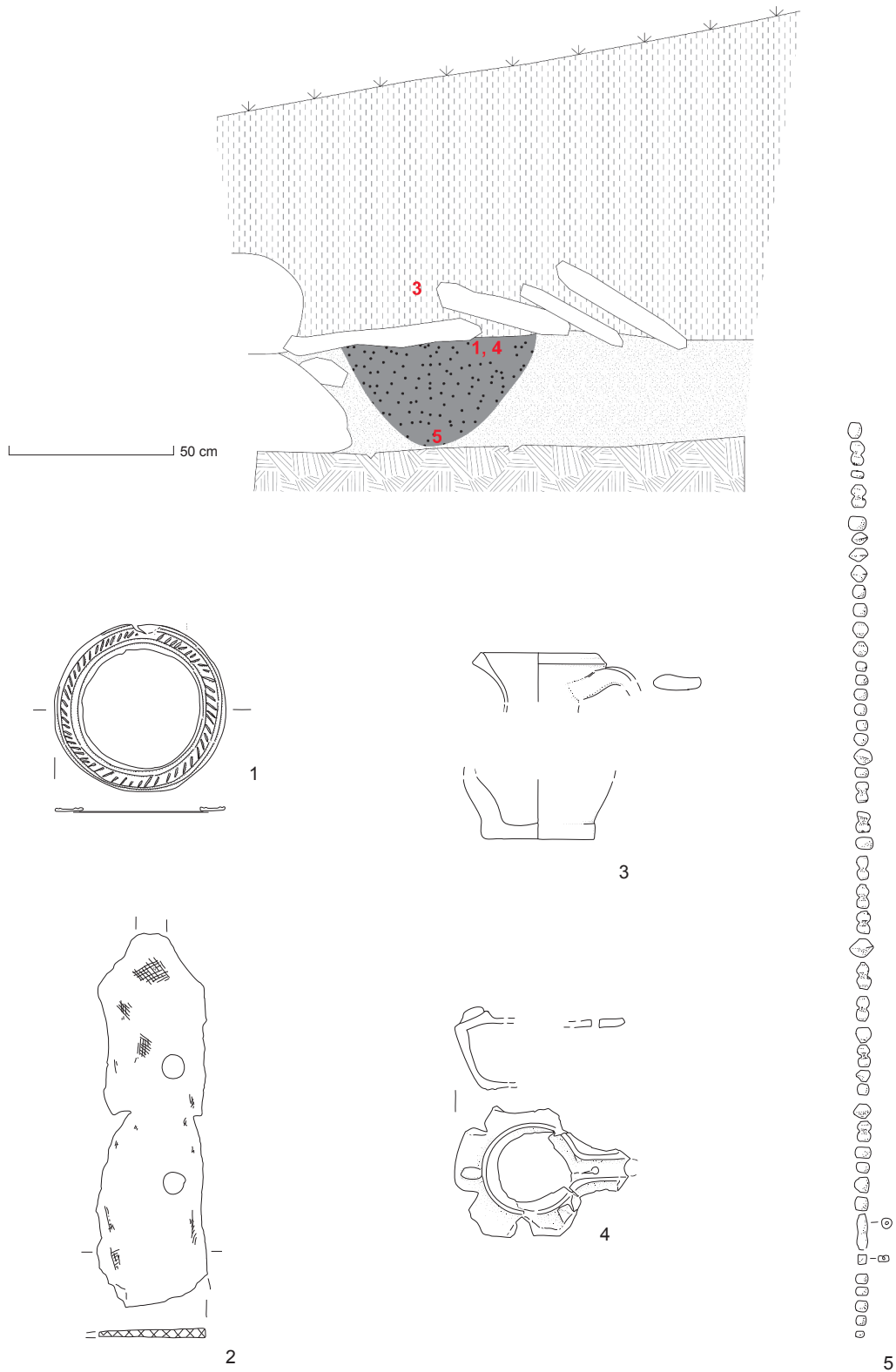
Pl. 70: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–42 glass. Scale = 1:2.



T. 71: Most na Soči – Repelc, plast SE 3. 1–40 steklo; 41–56 jantar. M. = 1:2.

Pl. 71: Most na Soči – Repelc, layer SU 3. 1–40 glass; 41–56 amber. Scale = 1:2.

Lipičarjev vrt Gr. 1



T. 72: Most na Soči – Lipičarjev vrt, grob 1. 1 svinec; 2 železo; 3–4 keramika; 5 steklo. M. 1, 2, 5 = 1:2; 3–4 = 1:3.

Pl. 72: Most na Soči – Lipičarjev vrt, Grave 1. 1 lead; 2 iron; 3–4 pottery; 5 glass. Scale 1, 2, 5 = 1:2; 3–4 = 1:3.

# SEZNAM AVTORJEV

## LIST OF CONTRIBUTORS

Metka Culiberg  
Znanstvenoraziskovalni center SAZU  
Biološki inštitut Jovana Hadžija  
Novi trg 2  
SI-1000 Ljubljana  
meta.culiberg@gmail.com

Petra Leben-Seljak  
Dobračevska ulica 44  
SI-4226 Žiri  
petra.leben-seljak@guest.arnes.si

Miha Mlinar  
Tolminski muzej  
Mestni trg 4  
SI-5220 Tolmin  
miha.mlinar@tol-muzej.si

Borut Toškan  
Znanstvenoraziskovalni center SAZU  
Inštitut za arheologijo  
Novi trg 2  
SI-1000 Ljubljana  
borut.toskan@zrc-sazu.si



Založba ZRC  
<http://zalozba.zrc-sazu.si>  
ZRC Publishing



73 e